

A woman with dark, wavy hair, wearing a black dress, a long pearl necklace, and black gloves, is looking upwards. In the background, a wire bodice is visible.

Издателска
къща
Хермес

МАРИЯ ДУЕНЯС

Ниишките на съдбата

*Съдбата я вълече във войната...
Модата я спаси.*

МАРИЯ ДУЕНЯС НИШКИТЕ НА СЪДБАТА

Превод: Мариана Китипова

chitanka.info

Тази книга се издава със субсидия от Главната дирекция на книгите, архивите и библиотеките на испанското Министерство на културата.

Животът на Сира, млада модистка в известно шивашко ателие в Мадрид, е подреден и предсказуем. Има годеник, който я обожава, и двамата планират бъдещето си. Но всичко се променя, когато в живота ѝ нахлуват двама харизматични мъже: баща ѝ, когото тя не познава, и чаровният Рамиро. Безумно влюбена, Сира изоставя всичко — майка си, годеника си, целия си досегашен живот — и се впуска в истинска авантюра. Заминава с Рамиро за Танжер, който през трийсетте години на XX в. е кипящ от живот град в Мароко. Сира се чувства щастлива до деня, в който Рамиро изчезва безследно. Тя остава сама и без пари в непознатата екзотична страна. Отчаяна, Сира прибегва до единственото, което ѝ е останало: модата. Независимо на кой континент се намират, жените обожават красивите дрехи. Скоро скромното, невинно момиче се превръща в прочута модистка и самоуверена и независима млада жена.

Войната в Европа вече е в разгара си и Сира се захваща с вълнуващо, но опасно занимание: да доставя важна информация на тайните служби на Съюзниците. За целта открива модно ателие в Мадрид за отбрана клиента — испански аристократки и съпругите на нацистките офицери. Така Сира е въвлечена в нелегалния свят на шпионажа и политическите конспирации, пълен с интриги, предателство и... любов.

БЕЛЕЖКА НА АВТОРА

Условността на академичния живот, с който съм свързана от близо двайсет години, изисква от авторите да посочват източниците си систематизирано и точно. Поради тази причина реших да посоча по-значителните източници, ползвани от мен при написването на романа, в обособена библиографска справка. Но голяма част от сведенията, на които се спрях, за да пресъздам обстановката, да обрисувам някои герои и да развия последователно интригата, излизат отвъд рамките на напечатаните страници. За да остане някакво свидетелство за тях, искам да ги спомена в тази благодарствена бележка.

За да възкреся атмосферата в колониален Тетуан, използвах многобройните сведения, събрани в бюлетините на Дружеството „Ла Медина“ на бившите жители на испанския протекторат в Мароко. Благодаря на изпълнените с носталгия негови членове и на ръководителите му Франсиско Трухильо и Адолфо де Паблос за любезното съдействие. Не по-малко полезни и незаменими бяха спомените за Мароко на майка ми и на лелите ми Естреля Винуеса и Пакита Морено, както и богатата документация, предоставена от Луис Алварес, въодушевен от този проект почти колкото мен. Много ценна беше също така библиографската справка, извършена от преводача Мигел Саенс относно едно необичайно произведение, част от което се намира в Тетуан и от което се вдъхнових за двамата второстепенни герои на тази история.

При пресъздаването на противоречивия житейски път на Бейгбедер незаменима роля изигра информацията, предоставена от мароканския историк Мохамед ибн Азуз, ревнив пазител на наследството на Хуан Луис Бейгбедер-и-Атиенса. Благодаря за съдействието на Ахмед Мгара, Абдеслам Шашо и Рикардо Барсело, които организираха срещата ми с него в седалището на Дружеството „Тетуан-Азмир“ бившата красива сграда на Канцеларията по въпросите на местното население. Благодаря също на Хосе Карлос Каналда за биографичните данни за Бейгбедер; на Хосе Мария

Мартинес-Вал за консултациите относно книгата му „Ще пристигне късно в Андай“, в която министърът се появява като действащо лице; на Доминго дел Пино, който с една своя статия ме насочи към мемоарите на Розалинда Фокс решаващи за сюжетната линия на романа, както и към Майкъл Бруфал де Мелгарехо, който ми помогна да тръгна по неясните ѝ следи в Гибралтар.

Искам да отбележа също и отзывчивостта на Патрисия Мартинес де Висенте, дъщеря на активен участник в нелегалната дейност и авторка на „Ембаси, или разузнаването на Мамбру^[1]“. Тя ми предостави данни от първа ръка за Алън Хилгарт, за британските тайни служби в Испания и за „Ембаси“ като място за конспиративни срещи. Признателна съм и на професор Дейвид Месинджър от Университета на Уайоминг за статията му за дейността на УСО в Испания.

Накрая искам да благодаря на всички, които по един или друг начин участваха в процеса на създаването на тази история — на всички, които четяха всичко или отделни части, които насърчаваха, поправяха, отхвърляха или одобряваха, или просто бяха до мен в тези дни. На родителите ми за безусловната им подкрепа. На Маноло Кастелянос, моя съпруг, и на децата ми Барбара и Хайме, които всеки ден ми напомняха със своята неизчерпаема жизненост кои са истински значимите неща. На многобройните ми сестри и братя и семействата им, на роднините ми, на приятелите *in vino amicitia*^[2] и на скъпите ми колеги от англофилския *crème*^[3].

На Лола Еулиас от Литературна агенция „Антония Кериган“, защото първа повярва в написаното от мен.

И особено на моята издателка Ракел Жисберт за невероятния професионализъм, вяра и енергия, както и за това, че изтърпя настроенията ми с непоклатим хумор и стоицизъм.

На майка ми — Ана Винуеса.

На семействата Винуеса Лопе и Алварес Морено за годините в Тетуан и носталгията, с която винаги си спомняха за тях.

На всички бивши жители на Испанско Мароко и на мароканците, с които са съжителствали.

[1] Името Мамбру е деформирано произнасяне на Марлборо, т.е. има се предвид Чърчил, който произхожда от аристократичното

семејство на херцозите Марлборо. — Б.пр. ↑

[2] Във виното е приятелството (лат.) но аналогия на латинската сентенция *In vino veritas* — „Във виното е истината“ — Б.пр. ↑

[3] Елит (фр.) — Б.пр. ↑

ПЪРВА ЧАСТ

1.

Една пишеща машина промени съдбата ми. Беше „Испано-Оливети“. Седмици от нея ме делеше стъклото на една витрина. Днес, от разстоянието на изминалите години, ми е трудно да повярвам, че една обикновена механична вещь е могла да притежава достатъчно мощ, за да промени насоката на един живот и да взриви за четири дни всички предначертани планове. Това обаче се случи и нищо не можех да направя, за да го предотвратя.

Всъщност плановите, които чертаех тогава, не бяха особено грандиозни. Ставаше дума единствено за непосредствени, почти битови стремежи, обусловени от координатите на мястото и времето, в което ми се случи да живея; планове за бъдещето, което изглеждаше близко и достъпно, сякаш бе на една ръка разстояние. През онези дни светът ми кръжеше бавно около няколко фигури, които аз смятах за непоклатими и вечни. Майка ми бе най-важната от всички. Беше модистка и работеше в едно ателие с изискана клиентела. Имаше опит и добър вкус, но до края си остана обикновена шивачка, наемна работничка като толкова други, които всеки ден в продължение на десет часа чупеха ноктите си и си вадеха очите, докато крояха и шиеха, пробваха и преправяха дрехи, предназначени за чужди тела и за погледи, които едва ли щяха да се спрат върху тях. Тогава не знаех почти нищо за баща си. Никога не го бях виждала; отсъствието му също не ми тежеше. Никога не изпитах особено любопитство да науча нещо за него, докато един ден, когато бях на осем или девет години, майка ми се реши да ми даде оскъдна информация. Имал друго семейство, било невъзможно да живее с нас. Приех тези сведения със същата припряност и разсеяност, с които погълнах последните лъжици от зеленчуковата супа пред мен вълнуваше ме много повече кога ще сляза да играя на площада, отколкото животът на този непознат.

Бях дошла на този свят през лятото на 1911-а, същата година, в която Пастора Имперо^[1] се омъжила за Ел Гальо^[2], когато се родил

Хорхе Негрсте^[3], а в Европа залязвала звездата на един период, наречен Бел епок. В далечината вече се дочували барабаните на Първата световна война, в мадридските кафенета четели „Ел Дебате“ и „Ел Ералдо“, а Челито^[4] влудявала мъжете, кършейки чувствено снага в ритъма на музиката. Крал Алфонсо XIII — в промеждутъка на любовните си авантюри — успял все някак да се сдобие с петото си законно дете. Начело на правителството му бил либералът Каналехас, който не подозирал, че само след година един ексцентричен анархист ще го убие с изстрели в главата, докато разглежда новите книги в книжарница „Сан Мартин“.

Детството ми беше относително щастливо, с повече грижи, отколкото излишества, но без големи лишения и разочарования. Израснах на тясна уличка в центъра на Мадрид, до площад „Ла Паха“, на две крачки от Кралския дворец, на хвърлей от неподражаемата глъч в сърцето на града, сред простряно пране, мирис на белина, гласове на съседки и приличащи се на слънце котки. Посещавах едно начално училище, което се намираше в близкия партер — на чиновете, предвидени за двама, сядахме по четирима без никакъв ред, блъскайки се, и рецитирахме с пълно гърло „Песента на пирата“ и таблицата за умножение. Там се научих да чета и да пиша, да боравя с четирите основни аритметични действия и запомних имената на реките, които браздяха жълтеникавата карта, окачена на стената. На дванайсет години образованието ми приключи и отидох да чиракувам в ателието, където работеше майка ми. Моята естествена съдба.

От работилницата на Мануела Година — нейната собственичка, вече от десетки години излизаха красиви, идеално скроени и ушити дрехи, прочути в цял Мадрид. Ежедневни тоалети, палта и наметки, които после щяха да бъдат носени от изискани дами, когато се разхождаха по „Кастеляна“, на хиподрума и на игрището за поло в Пуерта де Йеро, пиеха чай в „Сакуска“ или отиваха в бляскавите катедрали. Мина обаче известно време, докато започна да навлизам в тайните на шивашкия занаят. В началото бях момиче за всичко: разравях жарта в мангалите и метях изрезките от пода, затоплях ютиите на огъня и тичах, докато останех без дъх, да купувам конци и копчета на площад „Понтехос“. Доставях в луксозните къщи току-що завършените тоалети, опаковани в торби от кафяв лен — това беше любимата ми задача, най-приятното развлечение в начеващата ми

кариера. Оpozнах портиерите и шофьорите на най-богатите къщи, камериерките, икономките и домоуправителите на най-заможните семейства. Успях да зърна крадешком най-изтънчените дами, дъщерите им и съпрузите им. И като ням свидетел влизах в буржоазните им къщи, в аристократичните палати и в пищните апартаменти в старинните квартали. Невинаги успявах да прекрача извън помещенията за прислугата и тогава някой от домакинството приемаше тоалета, който носех; друг път обаче ме канеха да отида до дрешниците и тогава минавах по коридорите, оглеждах салоните и поглъщах с очи килимите, полилеите, кадифените завеси и роялите, на които понякога някой свиреше, като си мислех колко ли е прекрасно да живееш на подобно място.

Животът ми протичаше спокойно между тези два свята, като почти не осъзнавах огромното различие, което съществуваше между тях. Вървах по широките булеварди, край които имаше алеи за карети и големи портали, със същата непринуденост, с която прекосявах невероятния лабиринт от криволичещи улици в моя квартал, неизменно изпълнени с локви и боклуци, ехтящи от викове на продавачи и пронизителния лай на гладни кучета; улици, по които хората винаги бързаха и на които при вика „Изливам вода“ най-добре беше да се скриеш, за да не те опръскат с урина. Занаятчийи, дребни търговци, чиновници и току-що пристигнали в столицата надничари пълнеха пансионите и придаваха на квартала провинциална атмосфера. Много от тях почти не го напускаха, освен ако нямаше форсмажорни причини. Майка ми и аз обаче всяка сутрин излизахме заедно и бързахме да стигнем до улица „Сурбано“, за да започнем ежедневната си работа в ателието на доня Мануела.

След две години на чиракуване майка ми и доня Мануела решиха, че е време да се науча да шия. На четиринайсет години започнах с най-елементарното: ленти, обшиване, тропоски. После дойдоха илиците, тегелите и подгъвите. Работехме седнали на малки плетени столове, наведени над поставени на коленете ни дъски, на които опирахме дрехата. Доня Мануела посрещаше клиентките, кроеше, пробваше и поправяше. Майка ми вземаше мерки и се грижеше за всичко останало; шиеше най-трудните части и разпределяше останалите задачи, наглеждаше тяхното изпълнение и налагаше темпо и дисциплина на малкия отряд, съставен от половин

дузина възрастни шивачки, четири-пет млади жени и няколко бърбиви момичета, които имаха повече желание да се смеят и да клюкарстват, отколкото да работят. Някои се превърнаха в добри шивачки, други не успяха и останаха завинаги да изпълняват най-неблагодарните задачи. Когато някоя напуснеше, друга я заместваше в тази потънала в безпорядък стая, напълно противоположна на разкошната фасада и на обляния в светлина строг салон, до който само клиентките имаха достъп. Единствено те, доня Мануела и майка ми можеха да се наслаждават на тапицираните с шафраненожълт плат стени; единствено те можеха да се приближат до махагоновите мебели и да стъпват по дъбовия под, който ние, най-младите, излъскахме с памучни кърпи. Единствено те се радваха от време на време на слънчевите лъчи, които нахлуваха през четирите високи балконски прозореца, обърнати към улицата. Останалата част от войската стояхме винаги в тила: в онова женско отделение, леденостудено през зимата и непоносимо горещо през лятото, което беше нашето ателие — невзрачно помещение с две прозорчета към тъмния вътрешен двор, в което часовете отлитаха като полъх на вятър сред тананикане на песни и тракане на ножици.

Научих се бързо. Имах сръчни пръсти, които скоро свикнаха с формата на иглите и с допира на платовете. С мерките, кройките и обемите. Обиколка на талията, гръдна обиколка, дължина на полата. Ръкавна извивка, маншет, бие. На шестнайсет се научих да различавам платовете, на седемнайсет — да преценявам качеството им и да се съобразявам с възможностите им. Крепдешин, копринен муселин, жоржет, френска дантела. Месеците идваха и отлитаха като на въртележка — през есента шиехме палта от качествени платове и демисезонни тоалети, през пролетта — въздушни рокли за дългите и далечни почивки в Ла Конча и Ел Сардинеро в Кантабрия. Навърших осемнайсет, деветнайсет. Навлязох постепенно в изкуството на разкрояването и изработката на най-фините части. Научих се да сглобявам яки и ревери, да предвиждам как ще пада платът и да преценявам крайния резултат. Харесвах работата си, изпитвах удоволствие от нея. Доня Мануела и майка ми понякога искаха мнението ми, започваха да ми се доверяват. „Момичето има ръка и око, Долорес — казваше доня Мануела. — Добра е и ще стане още по-добра, стига да не се откаже. По-добра от теб, така че внимавай.“ А

майка ми продължаваше работата си, сякаш беше глуха. Аз също не вдигах глава от дъската си, преструвах се, че не съм чула нищо.

Понякога я поглеждах крадешком и виждах лека усмивка на устните ѝ, осеяни с топлийки.

Годините минаваха, животът — също. Модата се променяше и работата на ателието следваше нейните повели. След войната в Европа навлязоха правите линии, корсетите бяха захвърлени, а краката се показваха без капка свян. Но когато отминаха 20-те „златни“ години, талиите на роклите се върнаха на нормалното си място, полите се удължиха и приличието отново се наложи в ръкави, деколтета и желания. Навлязохме в ново десетилетие и настъпиха още промени. Всички заедно, непредвидено, почти накуп. Навърших двайсет, установи се републиката и срещнах Игнасио. Той се появи една неделя през септември в „Ла Бомбиля“, на шумна танцова забава в салон, претъпкан с шивачки, разхайтени студенти и войници в градски отпуск. Покани ме да танцуваме, разсмя ме. Две седмици по-късно започнахме да кроим планове за женитба.

Кой беше Игнасио, какво означаваше той за мен? Мъжът на живота ми, помислих си тогава. Спокойният младеж, предопределен от съдбата да бъде добър баща на децата ми. Вече бях на възраст, в която момичетата като мен, почти без образование и професия, нямаха друг избор, освен да се омъжат. Не възнамерявах да следвам примера на майка ми, която ме бе отгледала сама и бе работила от изгрев до залез, за да ме издържа. А в Игнасио открих подходящия кандидат, за да не следвам нейните стъпки: мъж, с когото да изживея живота си като възрастен човек, без да се събуждам всяка сутрин с усещане за самота. Към него ме тласна не изпепеляваща страст, а силна привързаност и увереността, че дните ми с него ще протекат спокойно и безоблачно, с нежната мекота на възглавница.

Вярвах, че Игнасио Монтес ще бъде мъжът, на чиято ръка ще се опирам по време на безброй разходки, близкото присъствие, което ще ми предостави сигурност и убежище завинаги. Две години по-голям от мен, слаб, приятен, открит и нежен. Имаше висока и стройна фигура, добри обноски и сърце, в което любовта към мен сякаш се умножаваше с всеки изминал час. Беше син на вдовица от Кастилия, скътала малко пари под дюшека за черни дни; живееше с прекъсвания в скромни пансиони; лелееше надеждата да получи назначение в

администрацията и беше вечен кандидат за всяко министерство, способно да му предложи пожизнена заплата — военното, на вътрешните работи, на финансите. Мечтата от три хиляди песети годишно, двеста четирийсет и една на месец: твърда заплата завинаги, в замяна на което щеше да посвети остатъка от живота си на безметежния свят на канцелариите и приемните, на попивателните, на веленовата хартия, на печатите и мастилниците. Планирахме бъдещето си именно върху пълното безветрие на едно чиновничество, което — от конкурс на конкурс — неумолимо отказваше да включи моя Игнасио в щата си. А той упорстваше, без да се обезкуражава. И през февруари опитваше в Министерството на правосъдието, през юни в Министерството на земеделието, а после започваше отначало.

И тъй като не можеше да си позволи скъпи удоволствия, но беше готов на всичко, за да ме направи щастлива, през останалото време Игнасио ми угаждаше според скромните възможности на тънката си кесия картонена кутия, пълна с копринени буби и листа от черница, фунийки с печени кестени и вричания за вечна любов на тревата под виадукта. Заедно слушахме изпълненията на оркестъра в парка и се возехме с лодка в Ретиرو в неделните сутрини, когато беше слънчево. Нямахме празненство с люлки и латерна, на което да не отидем, нито мазурка, която да не танцуваме с точността на часовник. Колко следобеди прекарахме в Лас Вистияс, колко филми гледахме в кварталните кина за песета и половина. За нас орчатата^[5] беше разкош, а таксито — мираж. Нежността на Игнасио не беше обременителна, но беше лишена от цел. Аз бях неговото небе и звезди, най-хубавата, най-добрата. Косата ми, лицето ми, очите ми. Ръцете ми, устата ми, гласът ми. За него аз бях ненадмината, изворът на радостта му. А аз го слушах, казвах му, че е глупчо, и се оставях да ме обича.

По същото време обаче животът в ателието бележеше друг ритъм. Беше труден, несигурен. Втората република бе нарушила безметежното благополучие на клиентките ни. Мадрид живееше в трескава възбуда, политическото напрежение се усещаше на всеки ъгъл. Заможните семейства удължаваха до безкрай летните си почивки на север, за да останат далече от неспокойната и размирна столица, на чиито площади вестникарите продаваха с викове „Мундо Обреро“, а голтаците пролетарии от крайните квартали най-безцеремонно нахлуваха в града до самата Пуерта дел Сол. Големите частни коли

изчезнаха от улиците, бляскавите балове намаляха. Старите дами, облечени в черно, се молеха Асаня да падне по-скоро, а гърмежите на оръжията се чуваха неизменно привечер, когато палеха газовите фенери. Анархистите опожаряваха черкви, фалангистите вадеха заплашително пистолетите от кобурите. Все по-често аристократите и богатите буржоа покриваха с чаршафи мебелите, уволняваха прислугата, залостваха капците на прозорците и заминаваха бързешком за чужбина, като изнасяха на безопасно място бижутата, страховете и парите си през границите и тъгуваха в изгнание за краля и за една покорна Испания, която скоро нямаше да видят.

В ателието на доня Мануела влизаха все по-малко дами, изпълнявахме по-малко поръчки и имаше по-малко работа. Една по една, първо напуснаха чиракуващите момичета, после шивачките, докато накрая останахме само собственичката, майка ми и аз. А когато довършихме последната рокля на маркиза Ентрелагос и прекарахме шест дни в слушане на радио със скръстени ръце, без никой да потропа на вратата, доня Мануела с въздишка ни съобщи, че не ѝ остава нищо друго, освен да затвори ателието.

Сред кипежа на онези времена, в които политическите разпри разтърсваха театралните салони, а правителствата се сменяха като носни кърпи, ние дори не успяхме да оплачем това, което изгубихме. Три седмици след началото на принудителното ни бездействие Игнасио се появи с букет цветя и с новината, че най-после е спечелил конкурса за заемане на щатна длъжност. Мисълта за скромната ни сватба измести несигурността и ние планирахме събитието, седнали около масата. Макар че сред новостите, дошли с републиката, беше и модата на гражданските бракове, майка ми, в чиято душа съжителстваха безконфликтно положението ѝ на самотна майка, непоклатимият католически дух и носталгичната вяръност към свалената монархия, ни насърчи да сключим църковен брак в близката черква „Сан Андрес“. С Игнасио се съгласихме — не бихме могли да откажем, без да нарушим йерархията на приоритети, в която той изпълняваше всички мои желания, а аз се съобразявах без възражения с желанията на майка ми. Освен това нямаше някаква съществена причина да откажа: очакванията ми от самата сватба бяха скромни и ми беше все едно дали щеше да е олтар със свещеник или салон с трицветно знаме.

Щяхме да определим датата със същия енорийски свещеник, който дваисет и три години по-рано, на осми юли, ме бе кръстил с името Сира, ръководейки се от житията на светците. Сабиниана, Викторина, Гауденсия, Ераклия и Фортуната са били останалите възможности съгласно църковния календар.

„Сира, отче, наречете я Сира, поне е по-късо.“ Това било решението на майка ми в самотното ѝ майчинство. И съм станала Сира.

Щяхме да отпразнуваме женитбата със семейството и неколцина приятели. С дядо ми, без крака и без разум, обезобразен тялом и духом във войната във Филипините, постоянно нямо присъствие в люлеещия се стол до балкона в трапезарията ни. С майката и сестрите на Игнасио, които щяха да дойдат от село. С нашите съседни Енграсия и Норберто и трите им деца, социалисти и сърдечни хора, от които ни делеше една стълбищна площадка и с които ни свързваха топли чувства, сякаш в нас течеше една и съща кръв. С доня Мануела, която отново щеше да хване иглата, за да ми подари последното си творение под формата на булчинска рокля. Щяхме да почерпим гостите си с торта с целувки, вино от Малага и вермут, може би щяхме да наемем някой музикант от квартала да дойде да ни изсвири едно пасо добре, а някой уличен фотограф щеше да ни направи снимка, която да краси дома ни, който засега щеше да бъде домът на майка ми.

Именно тогава, сред суматохата от планове и приготовления, на Игнасио му хрумна идеята да се подготвя за конкурс и да стана чиновничка като него. Новата му работа в една административна служба му бе отворила очите за един нов свят: света на републиканската администрация, където за жените се очертаваха професионални хоризонти отвъд готвенето, прането и ръкоделието; свят, в който женският пол можеше да си проправи път рамо до рамо с мъжете при равноправни условия, устремен към същите цели. Първите жени вече бяха депутати в Конгреса, обявено бе равноправие на половете в обществения живот, беше ни призната правоспособност, правото на труд и всеобщо избирателно право. И въпреки че предпочиташ хиляди пъти да се върна към шиенето, на Игнасио му бяха достатъчни три дни, за да ме убеди. Старият свят на платовете и на шевните машини се бил срутил и пред нас отварял врати един нов свят, към който трябвало да се приспособим. Самият Игнасио щял да

се заеме с подготовката ми: имал всички теми и притежавал предостатъчно опит, след като се бе явявал и провалял безброй пъти, без да губи никога надежда. Аз, от своя страна, щях да допринеса за осъществяването на този проект с ясното съзнание, че трябва да се захвана за работа, за да можем да издържаме малкия отряд, който щяхме да сформираме след сватбата ни — ние двамата, майка ми, дядо ми и децата, които щяха да се родят. Съгласих се. Оставаше да уредим само още едно нещо: пишеща машина, на която да се науча да пиша и да се подготвя за неизбежния изпит по машинопис. Игнасио се беше упражнявал в продължение на години на чужди машини, минавайки през голготата на мизерни школи с миризма на грес, мастило и пот. Искаше да ми спести всички тези изпитания и затова настояваше да си купим собствено оборудване. През следващите седмици се впуснахме да го търсим, сякаш ставаше дума за най-голямата инвестиция в живота ни.

Проучихме всички възможности и правихме сметки до безкрай. Аз не разбирах от технически характеристики, но ми се струваше, че една малка и лека машина ще бъде най-подходящата за нас. За Игнасио големината нямаше значение, но в замяна се интересуваше до педантичност от цени, срокове и механизми. Открихме адресите на всички магазини за пишещи машини в Мадрид, стояхме с часове пред витрините и се научихме да произнасяме чужди имена, които ни напомняха за далечни страни и киноартисти: „Ремингтън“. „Ройъл“, „Ъндъруд“. Със същия успех можехме да се спрем на една или друга марка; със същия успех можехме да я купим от американски или немски магазин, но накрая избрахме италианската „Испано-Оливети“ на улица „Пи-и-Маргал“. Как можехме да предположим, че с тази толкова обикновена постъпка, само с прекрачването на прага, подписвахме смъртната присъда на съвместния ни живот и променяхме безвъзвратно посоките на бъдещето.

[1] Артистичното име на Пастора Рохас Монхе (1889–1979 г.) — севилска танцьорка, една от най-значимите фигури на фламенкото. — Б.пр. ↑

[2] Прозвище на Рафаел Гомес (1882–1960 г.) — прочут испански тореадор. — Б.пр. ↑

[3] Прочут мексикански певец и актьор (1911–1953 г.). — Б.пр. ↑

[4] Артистичното име на Консуело Портела (1885–1959 г.) — популярна испанска певица. — Б.пр. ↑

[5] Общо название на няколко вида традиционни безалкохолни напитки, приготвяни от чуфа (земни бадеми). — Б.р. ↑

2.

— Няма да се омъжа за Игнасио, мамо.

Опитваше се да вдене една игла и при думите ми ръката ѝ, държаща конеца, застина.

— Какво говориш, момиче? — прошепна тя. Гласът ѝ беше глух, изпълнен със смут и недоумение.

— Ще се разделя с него, мамо. Влюбих се в друг мъж.

Упрекна ме с най-суровите укори, за които се сети, призова небето и намесата на всички светии и с безброй доводи се опита да ме разубеди. Когато установи, че това е безполезно, седна на другия люлеещ се стол до дядо ми, закри лицето си с ръце и заплака.

Аз запазих привидно хладнокръвие, опитвайки се да прикрия нервността си зад категоричността на моите думи. Боях се от реакцията на майка ми — за нея Игнасио се бе превърнал в син, в присъствието, което бе заместило липсата на мъж в малкото ни семейство. Дватама разговаряха, мислеха по един и същ начин, разбираха се. Майка ми му готвеше ястия, които той обичаше, лъскаше обувките му и обръщаше саката му, когато с времето овехтяваха. Той, от своя страна, ѝ правеше комплименти, когато я виждаше да се гласи за неделната служба, носеше и сладкиши и полу на шега полу на истина, понякога ѝ казваше, че е по-хубава от мен.

Съзнавах, че с дързостта си ще сложа край на това удобно съжителство, че ще разтърся из основи не само моя живот, но и живота други хора, но нищо не можех да направя, за да избегна това. Решението ми беше непоклатимо: нямаше да има сватба, нито конкурси, нямаше да се уча да пиша на машина върху масата в хола и никога нямаше да имам с Игнасио деца, обща постеля и радости. Щях да се разделя с него и дори сила като ураган не можеше да промени решението ми.

Магазинът на „Испано-Оливети“ имаше две големи витрини, което гордо излагаха пред минавачите лъскави продукти. Между тях

имаше остъклена врата, пресечена диагонално от тъмна бронзова пръчка. Игнасио я бутна и ние влязохме. Звънтенето на камбанка извести за пристигането ни, но никой не излезе да ни посрещне. Около две минути стояхме смутено, като оглеждахме изложените машини със страхопочитание, без да се осмелим дори да докоснем полираните мебели, върху които бяха поставени тези чудеса на машинописа, измежду които щяхме да изберем най-подходящото за нашите планове. В дъното на обширния салон имаше канцелария. От нея се разнасяха мъжки гласове.

Не се наложи да чакаме дълго. Хората в канцеларията знаеха, че има клиенти, и към нас се насочи един от тях, с възпълна фигура, облечен в тъмен костюм. Любезният продавач ни поздрави, попита какво желаем. Игнасио започна да говори, да описва какво търси, да иска данни и препоръки. Служителят разгърна старателно професионализма си и започна да изброява характеристиките на всяка от изложените машини. С подробности, с акуратност и технически термини: с такава педантичност и монотонност, че след двайсет минути имах чувството, че ще заспя от скука. През това време Игнасио поглъщаше жадно информацията, забравил за мен и за всичко, което не беше свързано с качествата на предлаганите продукти. Реших да се поразходя, тъй като това изобщо не ме интересуваше. Каквото и да избереше Игнасио, щеше да е подходящо. Пет пари не давах за точността на удара по клавиша, за ръчката за връщане или ограничителя на полето.

Тръгнах да обикалям из салона, за да намеря нещо, с което да се разсея. Разгледах големите афиши, които рекламираха от стените изделията на фирмата с цветни рисунки и думи на езици, които не разбирах, после се приближих до витрините и се взрях в бързащите по тротоара минувачи. След малко се запътих неохотно към дъното на салона.

На една от стените имаше голям шкаф със стъклени врати. Съзрях в тях отражението си, забелязах, че два кичура са се измъкнали от кока ми, прибрах ги на мястото им; оципах бузите си, за да придам на отегченото си лице малко цвят. После огледах внимателно облеклото си — бях се наконтила с най-хубавия си тоалет: в края на краищата тази покупка за нас беше специално събитие. Опънах чорапите си от глезените нагоре; нагласих внимателно полата на

ханша, талията на кръста, ревера на шията. Отново оправих косата си, огледах се в анфас и профил, като наблюдавах спокойно отражението си. Опитах няколко пози, направих танцова стъпка и се разсмях. Когато се отегчих от собствения си образ, продължих да обикалям салона, за да убия времето, като прокарвах бавно ръка по повърхностите и заобикалях лениво мебелите. Почти не обърнах внимание на това, заради което всъщност бяхме отишли там; за мен всички онези машини се различаваха единствено по размера си. Някои бяха големи и солидни, имаше и по-малки; някои изглеждаха леки, други — тежки, но в моите очи бяха само маса от тъмни предмети, лишени от всякакво очарование. Застанах неохотно пред една от тях, приближих показалеца си до клавишите и с него се престорих, че натискам най-близките до личността ми букви. С, и, р, а. „Сира“, повторих шепнешком.

— Прекрасно име.

Мъжкият глас прозвуча точно зад гърба ми, толкова близо, че почти усетих дъха на притежателя му върху кожата си. Тръпка премина по гърба ми и аз се обърнах стреснато.

— Рамиро Арибас — каза той и ми протегна ръка. Реагирах със закъснение, може би защото не бях свикнала да ме поздравяват по толкова официален начин; може би защото още не се бях съвзела от въздействието на тази неочаквана поява.

Кой беше този мъж, откъде бе дошъл? Той самият се представи, докато очите му още бяха впити в моите.

— Аз съм управителят на магазина. Извинете ме, че не ви обслужих по-рано, но трябваше да се обадя по телефона.

„И ви наблюдавах през щорите, отделящи канцеларията от салона“, оставаше да каже. Не го направи, но даде да се разбере. Почувствах го интуитивно по погледа му, по решителния му глас; по факта, че се бе приближил първо до мен, а не до Игнасио, и бе задържал дълго ръката ми в своята. Дадох си сметка, че ме е наблюдавал, бе съзерцавал как обикалям из магазина му. Бе видял да се оглеждам в стъклените врати на шкафа; да оправям прическата си, да нагласям шевовете на дрехата си и да опъвам чорапите си нагоре към бедрата. От убежището на канцеларията си бе поглъщал с очи извивките на снагата ми и бавния ритъм на всяко от движенията ми. Бе ме претеглил, бе преценил формите на тялото ми и чертите на лицето

ми. Бе ме разучавал с опитно око на човек, който добре знае какво харесва и е свикнал да постига целта си с бързината, която желанието му диктува. И реши да ми го докаже. Никога дотогава не бях забелязвала това в друг мъж, никога не се бях смятала за способна да събудя у някого такова плътско желание. Със същия първичен инстинкт, с който животните надушват храната или опасността, аз усетих с цялото си тяло, че Рамиро Арибас бе решил да ме завоюва.

— Това съпругът ви ли е? — попита той, като посочи Игнасио.

— Годеникът ми — пророних аз.

Може би си въобразих, но ми се стори, че на устните му се появи доволна усмивка.

— Чудесно. Моля, елате с мен.

Направи ми път и ръката му непринудено обгърна талията ми, сякаш цял живот бе чакала това. Поздрави любезно, изпрати продавача в канцеларията и пое случая с лекотата на човек, който с едно пляскане на ръце вдига гълъбите във въздуха; като фокусник с лъскава от брилянтин коса, с изсечени черти на лицето, с широка усмивка, силен врат и толкова внушително, толкова мъжествено и решително държане, че в сравнение с него горкия Игнасио изглеждаше като хлапак.

Казахме му, че искаме да купим машината, за да се науча да пиша на нея, и той похвали идеята, сякаш ставаше дума за някакво гениално хрумване. Пред Игнасио се показва като компетентен специалист — предостави му технически данни и предложи изгодни възможности за плащане. За мен беше нещо повече: разтърсване, магнит, неизбежност.

Останахме още малко, докато накрая направихме своя избор. През това време сигналите на Рамиро Арибас не престанаха нито за миг. Неочаквано докосване, шегата, усмивка. Двусмислени фрази и погледи, които пронизваха като стрели цялото ми същество. Игнасио, погълнат от покупката и сляп за това, което се случваше пред очите му, накрая се спря на една портативна „Летера-35“ машина с бели заоблени клавиши, върху които буквите изглеждаха толкова елегантно, сякаш бяха гравирани с длето.

— Чудесен избор — заключи управителят, хвалежки благодарумието на Игнасио. Сякаш годеникът ми беше господар на волята си и той не го беше манипулирал умело, за да се спре на този

модел. — Най-добрият избор за изящните пръсти на годеницата ви. Позволете да ги видя, госпожице.

Протегнах стеснително ръка. Преди това потърсих погледа на Игнасио, за да получа съгласието му, но не го срещнах: беше се съсредоточил отново върху механизма на машината. Рамиро Арибас погали бавно и дръзко, под носа на простодушния Игнасио, пръстите ми един по един, с чувственост, от която кожата ми настръхна, а краката ми затрепериха като листа, носени от летния вятър. Пусна ме едва когато Игнасио откъсна очи от „Летера-35“ и поискала узнае как трябва да се извърши плащането. Двамата се споразумяха да остави същия следобед депозит от петдесет процента от цената и да доплати останалата сума на следващия ден.

— Кога може да я вземем? — попита тогава Игнасио.

Рамиро Арибас погледна часовника.

— Момчето от склада изпълнява поръчки и няма да се върне днес. Опасявам се, че чак утре ще е възможно да донесем друга.

— А тази? Не може ли да вземем тази машина? — настоя Игнасио, копнеещ да приключи сделката възможно най-скоро. След като моделът вече бе избран, всичко останало му се струваше досадни формалности, които искаше да отхвърли по-бързо.

— В никакъв случай. Не мога да допусна госпожица Сира да използва машина, която вече е била пипана от други клиенти. Утре рано сутринта ще имаме нова, с калъф и съответна опаковка. Ако ми дадете адреса — обърна се той към мен, лично ще се погрижа да бъде доставена у вас предобед.

— Ние ще дойдем да я вземем — отсякох аз. Предчувствах, че този мъж е способен на всичко, и изтръпнах от ужас при мисълта, че би могъл да се яви пред майка ми и да пита за мен.

— Аз мога да дойда чак следобед, на работа съм — заяви Игнасио. Докато говореше, някакво невидимо въже сякаш бавно опасашията му, готово да го задуши. Рамиро само трябваше леко да го дръпне.

— А вие, госпожице?

— Аз не работя — отвърнах, като избягвах да го гледам в очите.

— Тогава вие елате да платите — подхвърли той сякаш случайно.

Не намерих думи, за да му откажа, а Игнасио дори не заподозря към какво ни тласка това наглед невинно предложение. Рамиро Арибас

ни изпрати до вратата и се сбогува сърдечно, сякаш бяхме най-добрите клиенти, които магазинът е имал в цялата си история.

С лявата ръка потупа годеника ми силно по гърба, с дясната стисна моята. И имаше думи за всеки от нас:

— Игнасио, направихте чудесен избор, като дойдохте в магазина на „Испано-Оливети“. Уверявам ви, че дълго време няма да забравите този ден. А вие, Сира, елате към единайсет. Ще ви чакам.

Цяла нощ се въртях в леглото, без да мога да заспя. Това беше лудост, от която все още имах време да избягам. Просто трябваше да реша да не ходя в магазина. Можех да остана вкъщи при майка ми, да ѝ помогна да изтупа завивките и да лъсне пода с ленено масло: да поговоря със съседките на площада, после да отида до пазара Себада за стотина грама нахут или парче риба треска. Можех да изчакам Игнасио да се върне от министерството и да оправдая неизпълнението на ангажимента, който бях поела, с обикновена лъжа: имала съм главоболие, помислила съм, че ще завали. Можех да легна след обяда, да продължа да се преструвам с часове, че не ми е добре. Тогава Игнасио щеше да отиде сам, щеше да доплати на управителя, да вземе машината — и с това щеше да приключи всичко. Повече нямаше да чуем за Рамиро, никога нямаше да се срещнем отново с него. Постепенно името му щеше да се забрави и ние щяхме да продължим скромното си съществуване. Все едно че никога не бе галил пръстите ми с неприкрито желание; все едно че никога не ме бе изпивал с очи иззад щорите. Беше лесно, беше просто. И аз знаех това.

Знаех, но се престорих, че не го знам. На следващия ден изчаках майка ми да излезе, не исках да види как се глася: щеше да заподозре, че кроя нещо, като ме зърнеше наконтена толкова рано. Щом чух вратата да се затваря след нея, започнах бързо да се приготвям. Напълних един леген, за да се измия, напръсках се с лавандулова вода, нагорещих в печката машата за коса, изгладих единствената си копринена блуза и свалих чорапите си от телта, където ги бях окачила да се сушат през нощта. Бяха същите от предния ден — нямах други. Наложих си да се успокоя и ги обух внимателно, да не би от бързината да се пусне някоя бримка. И всяко от тези механични движения, повтаряни хиляди пъти преди, в този ден за пръв път имаше определен адресат, обект и цел: Рамиро Арибас. За него се облякох и се парфюмирах, за да ме види, за да усети мириса ми, за да ме докосне

отново и да впие пак очите си в моите. За него реших да оставя лъскавата си коса разпусната до средата на гърба. За него пристегнах толкова силно колана на полата си, че почти не можех да дишам. За него — всичко само за него.

Прекоших улиците с твърда стъпка, отбягвайки настойчивите погледи и неприличните комплименти. Наложих си да не мисля — не поисках да преценявам значимостта на действията си, нито да гадая дали този път ще ме отведе пред прага на рая или директно в кланицата. Минах по „Костаниля де Сан Андрес“, прекоших площад „Лос Карос“ и по „Кава Баха“ се отправих към Пласа Майор. За двайсет минути бях на Пуерта дел Сол; за по-малко от половин час стигнах до магазина.

Рамиро ме чакаше. Веднага щом съзря силуета ми на вратата, прекъсна разговора, който водеше с един служител, и се отправи към изхода, като пътьом грабна шапката си и един шлифер. Когато дойде при мен, понечих да му кажа, че в джоба си нося парите, че Игнасио му праща поздрав, че може би още същия следобед ще започна да уча машинопис. Не ми остави време. Само се усмихна с цигара в устата, докосна талията ми и каза: „Да вървим“. И аз тръгнах с него.

Мястото, което бе избрал, беше повече от безобидно — заведе ме в Швейцарското кафене. Когато с облекчение установих, че обстановката е безопасна, сметнах, че още имам време да се спася. И докато той търсеше маса и ме съпровождаше до мястото, дори си помислих, че може би тази среща не прикрива някаква друга цел, че всъщност е обикновена проява на внимание към една клиентка. Даже предположих, че цялото това дръзко ухажване може би е плод на богатото ми въображение. Но не беше така. Въпреки вдъхващата успокоение обстановка, втората ни среща отново ме тласна към ръба на пропастта.

— Не съм престанал да мисля за теб нито за миг, след като вчера си тръгна — прошепна ми той на ухото веднага щом седнахме.

Бях безсилна да му отговоря, думите не стигнаха до устата ми: подобно на захар във водата, те се разтвориха в някое място на мозъка ми. Отново взе ръката ми и започна да я гали както предния следобед, като я изучаваше.

— Грапава е. Кажи, какво са правила тези пръсти, преди да дойдат при мен?

Гласът му, все така топъл и чувствен, заглушаваше шумовете около нас: потракването на стъклото и порцелана по мрамора на масите, гласовете на сутрешните посетители и на сервитьорите, които извикваха поръчките на бара.

— Шиеха — прошепнах аз, без да откъсвам поглед от скута си.

— Значи си шивачка.

— Бях. Вече не съм. — Най-последно вдигнах очи и добавих: — Напоследък няма много работа.

— Затова искаш да се научиш да пишеш на машина.

Говореше съучастнически, фамилиарно, сякаш ме познаваше сякаш душите ни се бяха чакали, откакто свят светува.

— Годеникът ми иска да се подготвя за някой конкурс и да стана чиновничка като него — казах аз, леко засрамена.

Пристигането на поръчките прекъсна разговора. За мен чаша шоколад. За Рамиро — черно като нощта кафе. Възползвах се от паузата, за да го огледам, докато той разговаряше със сервитьора. Костюмът не беше същият, който носеше предния ден, друга беше и безупречната риза. Обноските му бяха елегантни и въпреки тази изтънченост, толкова чужда на мъжете от моето обкръжение, от всички пори на тялото му се излъчваше мъжественост когато пушеше, когато си оправяше възела на вратовръзката, когато изваждаше портфейла от джоба си или поднасяше чашата към устата си.

— А може ли да попитам защо жена като теб иска да прекара живота си в някое министерство? — попита той след първата глътка кафе.

Свих рамене.

— Предполагам, за да живеем по-добре.

Отново се приближи бавно към мен, отново чух топлия му глас в ухото си:

— Наистина ли искаш да живееш по-добре, Сира?

Отпих от шоколада, за да не отговоря.

— Изцапа се, нека те избърша — каза той.

И обхвана с разтворените си пръсти брадичката ми, а тя пасна в дланта му като в калъп, от който сякаш някога лицето ми е било излято. После постави палеца си върху мястото, където беше предполагаемото петно, близо до ъгълчето на устата. Погали ме

нежно, без да бърза. Не реагирах — някаква смесица от страх и удоволствие ми попречи да направя каквото и да е движение.

— Изцапала си се и тук — прошепна той с дрезгав глас и премести пръста си.

Мястото беше крайчецът на долната ми устна. Повтори милувката. По-бавно, по-нежно. Тръпка премина по гърба ми и аз забих пръсти в тапицирания с кадифе стол.

— Тук също — отново каза той. Тогава погали цялата ми уста, милиметър по милиметър, от единия до другия край, бавно, ритмично, още по-бавно. Имах чувството, че потъвам в нещо меко, което не успях да определя. Беше ми все едно дали всичко това е лъжа и на устните ми няма нито следа от шоколад. Беше ми все едно, че на съседната маса трима достолепни старци бяха спрели да разговарят и съзерцаваха сцената разпалено, отчаяно желаейки да са с трийсет години по-млади.

Точно тогава шумна група студенти нахлу в кафенето и виковете и смеховете им развалиха магията на момента, все едно че се спуска сапунен мехур. И внезапно, сякаш се бях събудила от някакъв сън, забелязах няколко неща наведнъж: че подът не се е разтопил и е все така твърд, че в устата ми всеки момент ще се пхне пръстът на непознат, че по дясното ми бедро се плъзга една нетърпелива ръка и че съм на път да се хвърля с главата надолу в пропастта. Възвърнала здравия си разум, аз скочих на крака и грабнах бързешком чантата си, като бутнах чашата с вода, която сервитьорът бе донесъл с шоколада ми.

— Ето ви парите за машината. Днес следобед годеникът ми ще дойде да я вземе — казах аз, като оставих пачката с банкноти върху мрамора.

Той ме хвана за китката.

— Не си отивай, Сира. Не ми се сърди.

Отскубнах се рязко. Не го погледнах, нито се сбогувах. Само се обърнах и се отправих с престорено спокойствие към вратата. Едва тогава си дадох сметка, че съм разляла чашата върху себе си и по левия ми крак се стича вода.

Той не ме последва — вероятно бе разбрал, че е безсмислено. Продължи да седи и когато се поотдалечих, изстреля зад гърба ми последната стрела:

— Ела пак. Вече знаеш къде да ме намериш.

Престорих се, че не съм го чула, минах бързо между групата студенти и потънах в тълпата на улицата.

Осем вечери си лягах с надеждата, че следващата утрин ще бъде различна, и осем сутрини се събуждах с една и съща натрапчива мисъл в главата: Рамиро Арибас. Споменът за него ме връхлиташе по всяко време на деня и не успях нито за миг да го пропъдя от мислите си — когато оправях леглото, когато издихвах носа си, когато белех портокал или слизах по стълбите, постоянно го виждах запечатан върху ретината ми.

През това време Игнасио и майка ми усърдно крояха планове за сватбата, но аз не споделях въодушевлението им. Нищо не ми харесваше, нищо не събуждаше и най-малкия интерес у мен. Сигурно е от нерви, мислеха си те. Аз пък всячески се опитвах да забравя Рамиро, да забравя гласа му в ухото ми, пръста му, галещ устата ми, ръката, плъзгаща се по бедрото ми, и онези последни думи, които се забиha в тъпанчетата на ушите ми, когато си тръгнах от кафенето, убедена, че така ще сложа край на лудостта. *Ела пак, Сира. Върни се.*

Борих се с всички сили, за да устоя на изкушението. Борих се и загубих. Нищо не можах да направя, за да възпра с поне малко разум неударжимото привличане, което изпитвах към този мъж. Колкото и да търсих, не намерих нито начин, нито сила, нито опора, за която да се хвана, за да не бъда повлечена — нито бъдещия съпруг, за когото трябваше да се омъжа след по-малко от месец, нито любящата майка, която толкова се бе грижила да ме възпита порядъчна и отговорна жена. Не ме възпря дори фактът, че почти не знаех кой е този мъж и каква съдба ме очаква с него.

Девет дни след първото посещение в магазина на „Испано-Оливети“ се върнах. Както предишните пъти, камбанката на вратата иззвъня. Срещу мен не се изправи дебел продавач, нито момче от склада, нито друг служител. Посрещна ме единствено Рамиро.

Приблжих се, опитвайки се да стъпвам уверено, бях подготвила речта си. Не успях да я изрека. Не ми позволи. Щом стигнах до него, той обгърна с ръка тила ми и залепи на устните ми толкова страстна,

влажна и дълга целувка, че тялото ми настръхна, готово да се разтопи и да се превърне в локва от меласа.

Рамиро Арибас беше на трийсет и четири години, имаше бурно минало и такава дарба да прелъстява, че дори бетонна стена не би могла да я възпре. Първо — привличане, колебание и тревожно безпокойство. После — пропаст и страст. Дишах въздуха, който той дишаше, и когато вървах до него, все едно че летях. Дори реките да излезеха от коритата си, сградите да се срутеха и улиците да изчезнеха от картата; дори небето да се слееше със земята и цялата Вселена да се сгромолясаше в краката ми — всичко щях да понеса, ако Рамиро беше до мен.

Игнасио и майка ми започнаха да подозират, че нещо необичайно става с мен, нещо повече от обикновено напрежение, предизвикано от предстоящата сватба. Но те не можеха да установят причините за възбудата ми, нито откриха някакво оправдание за тайнственото ми поведение, безредните ми излизания и истеричния смях, който понякога не съумявах да сдържа. Успях да запазя везните в равновесие едва няколко дни, достатъчни, за да видя как те се накланят в полза на Рамиро. За по-малко от седмица осъзнах, че трябва да скъсам с всичко и да се хвърля в пропастта. Беше настъпил моментът да зачеркна миналото. Да се разделя с него завинаги. Игнасио дойде у нас привечер.

— Чакай ме на площада — прошепнах аз, като открях вратата едва няколко сантиметра.

Бях казала на майка ми на обяд. Той също трябваше да научи. Слязох пет минути по-късно — с начервени устни, с нова чанта в едната ръка и „Летера“-та в другата. Той ме чакаше на нашата пейка, на онзи каменен къс, където бяхме прекарвали толкова часове в планове за едно бъдеще, което вече никога нямаше да настъпи.

— Отиваш с друг, нали? — попита той, когато седнах до него. Не ме погледна — очите му бяха сведени към земята, а върхът на обувката му ровеше в прахта.

Кимнах. Едно категорично „да“ без думи. Кой е, попита той. Казах му. Около нас се разнасяха обичайните шумове: децата, кучетата и звънците на велосипедите; камбаните на „Сан Андрес“, биещи за последната служба, колелата на колите по паветата, уморените мулета в края на деня. Игнасио заговори след дълга пауза. Явно бе доловил

категоричността и непоколебимостта на решението ми, така че дори не изрази недоумението си. Не направи сцена, нито поиска обяснения. Не ме упрекна, нито ме помоли да преосмисля чувствата си. Само изрече една фраза — бавно, сякаш я прецеждаше:

— Никога няма да те обича колкото мен.

После се изправи, взе пишещата машина и си тръгна. Видях как се отдалечава под мътната светлина на фенерите, сдържайки може би желанието си да я запрати на земята.

Проследих с поглед как прекосява площада, докато фигурата му се стопи в далечината, докато потъна в тъмнината на ранната есенна вечер. Бих искала да оплача загубата му, да скърбя за тази толкова кратка и толкова тъжна раздяла, да се виня, че съм сложила край на възторжените ни планове за бъдещето. Но не можах. Не пророних нито една сълза, не отправих към себе си и най-малкия укор. Едва минута след като той си отиде, аз също станах от пейката и си тръгнах. Зад себе си оставих завинаги моя квартал, моите близки, моя малък свят. Там остана миналото ми, докато аз започвах нов етап от живота си; един, както си мислех, прекрасен живот, в чието настояще най-голямото блаженство за мен беше да се приютя в прегръдките на Рамиро.

3.

С него опознах друг начин на живот. Научих се да живея без майка ми, да съжителствам с мъж и да имам слугиня. Да му угаждам във всеки момент и да имам една-единствена цел: да го направя щастлив.

Опознах също един различен Мадрид: на изисканите заведения и модните места, на спектаклите, ресторантите и нощния живот. Коктейлите в „Негреско“, „Гранха дел Енар“, „Баканик“. Кинопремиерите в „Реал Синема“ с музикален съпровод, Мери Пикфорд на екрана, докато Рамиро ми слага бонбони в устата, а аз докосвам с устни върха на пръстите му, готова да се разтопя от любов. Кармен Амая в театър „Фонталба“, Ракел Мелер в „Маравиляс“. Фламенко във „Виля Роса“, кабарето в „Паласио дел Йело“. Един кипящ от живот Мадрид, който двамата обикаляхме, сякаш нямаше нито вчера, нито утре. Сякаш трябваше да консумираме света във всеки момент, в случай че бъдещето никога не настъпи.

Какво притежаваше Рамиро, какво ми даде, как успя да преобърне живота ми за две седмици? И днес, толкова години по-късно, мога да изброя всичките неща, които ме плениха в него, и съм сигурна, че още сто пъти да се бях родила, сто пъти щях да се влюбя, както тогава. Рамиро Арибас, неустоим, светски, до болка красив. Със сресана назад кестенява коса, със зашеметяваща мъжествена осанка, излъчващ оптимизъм и увереност дващесет и четири часа на ден и седем дни в седмицата. Остроумен и чувствен, нехаещ за политическите конфликти в онези времена, сякаш неговото кралство не беше на този свят. Приятел на мнозина, без да приема на сериозно нито един, строител на грандиозни планове, умеещ да намира подходящите думи и точния жест във всеки момент. Енергичен, великолепен, враг на уседналостта. Днес управител на италианската фирма за пишешци машини, вчера представител на немски коли, завчера какво ли не, а следващия месец — бог знае какво.

Какво видя Рамиро у мен, защо се влюби в една обикновена шивачка, която беше на път да се омъжи за лишен от амбиции

чиновник? Първата истинска любов в живота му — закле ми се той стотици пъти. Разбира се, имал е и други жени преди това. Колко? — питах аз. Няколко, но нито една като теб. Тогава ме целуваше и аз имах чувството, че светът около мен започва да кръжи. Няма да ми е трудно да съставя днес и списък на качествата, които той виждаше в мен — спомням си ги всичките. Възпламенителна смес от една почти детска наивност и осанка на богиня — казваше. Необработен диамант — добавяше. Понякога се държеше с мен като с дете и тогава десетте години разлика във възрастта бяха сякаш векове. Предугаждаше капризите ми, zasiщаше жаждата ми за изненади с най-неочаквани хрумвания. Купуваше ми чорапи от „Лион“, кремове и парфюми, сладоледи от Куба — от черимоя, манго и кокосов орех. Учеше ме да си служа с приборите, да шофирам „Морис“-а му, да разчитам менютата на ресторантите и да гълтам дима, когато пуша. Говореше ми за хора от миналото, за артистите, с които се бе запознал. Спомняше си за стари приятели и рисуваше великолепните възможности, които може би ни очакваха в някое далечно кътче на планетата. Чертаеше карти на света и ми помагаше да порасна. По понякога девойчето сякаш изчезваше и се превръщах в зряла жена, тогава забравяше, че ми липсват знания и опит: желаше ме, обожаваше ме каквато бях и се вкопчваше в мен, като че тялото ми беше единствената опора в бурния му и превратен живот.

Още в началото се настаних при него, в ергенския му апартамент на площад „Лас Салесас“. Не занесох почти нищо, сякаш животът ми започваше отначало; сякаш бях друга, сякаш се бях родила отново. Единствените принадлежности, които отнесох в дома му, бяха плененото ми сърце и малко дрехи. От време на време посещавах майка си. По това време тя шиеше дрехи по поръчка вкъщи, но парите от тях едва й стигаха да преживява. Не одобряваше Рамиро, осъждаше начина, по който бе постъпил с мен. Обвиняваше го, че ме е подлъгал съзнателно, че се е възползвал от годините и положението си, за да ме прелъсти, да ме накара да забравя за всичките свои близки. Не харесваше, че живея с него, без да се омъжа, че съм оставила Игнасио и че вече не съм същата като преди. Колкото и да се опитвах, не успях да я убедя, че причината да постъпя така е не той, а неудържимата любов, която изпитвам към него. Споровете ни ставаха все по-невъздържани — разменяхме си ужасни упреци и се наранявахме до

дъното на душата си. На всяка нейна нападка аз отвърщах с дръзки думи, на всеки неин укор — с още по-жестока обида. Почти всяка наша среща завършваше със сълзи, викове и затръшване на врати, и посещенията ми станаха все по-кратки, по-хладни. А ние с майка ми — все по-отчуждени.

Но един ден тя дойде да ме посети. Направи го единствено в качеството си на посредник, разбира се, но този неин жест — как бихме могли да го предвидим? — доведе до нов поврат в пътищата ни. Късно сутринта тя дойде в дома на Рамиро. Него го нямаше, а аз спях. Бяхме отишли предната вечер да видим Маргарита Ксиргу в Комедийния театър, а после отидохме в „Льо Кок“. Легнахме си около четири сутринта. Бях толкова уморена, че няхах сили дори да си почистя грима, който напоследък слагах. В полусън чух, когато Рамиро излезе към десет, в полусън чух, когато пристигна Пруденсия — прислужницата, която се опитваше да въдвори ред в домашната бъркотия. В полусън я чух да излиза за мляко и хляб и в полусън чух малко след това да се звъни на вратата. Първо леко, после настойчиво. Помислих, че Пруденсия е забравила да вземе ключа, вече го бе правила и друг път. Станах, полузамаяна, и в отговор на нахалното звънене сърдито извиках: „Идвам!“. Дори не си направих труда да се наметна с нещо — глупавата Пруденсия не заслужаваше това усилие. Сънена, отворих и пред себе си видях не Пруденсия, а майка ми. Не знаех какво да кажа. Тя също — в началото. Само ме огледа от горе до долу, задържайки последователно погледа си върху разрешената ми коса, върху черните следи от спиралата за мигли, размазала се под очите ми, върху остатъците от червило около устните ми и дръзката нощница, която разкриваше повече плът, отколкото чувството ѝ за приличие допускаше. Не можах да издържа погледа ѝ, не се осмелих да ѝ се опълча. Навярно защото още не бях на себе си след безсънната нощ. Навярно защото спокойният ѝ и сериозен вид ме обезоръжи.

— Влез, не стой на вратата — казах аз, прикривайки недоумението си от неочакваното ѝ посещение.

— Не, няма да влизам, бързам. Дойдох само да ти предам едно съобщение.

Ситуацията беше толкова напрегната и странна, че никога не бих повярвала, че може да се случи, ако не я бях преживяла лично онази сутрин. Майка ми и аз, които толкова време бяхме живели заедно и

толкова си приличахме в много неща, сякаш внезапно се бяхме превърнали в две непознати жени, гледащи се подозрително като улични псета, които се дебнат от разстояние.

Остана пред вратата — сериозна, изпъната като струна, с коса, събрана в стегнат кок, в който вече се забелязваха първите бели коси. Достолепна и висока, с извити под тъгъл вежди, които подсилваха укора в погледа ѝ. В известен смисъл елегантна, въпреки простотата на дрехите ѝ. След като най-последно ме огледа хубаво, заговори. Противно на опасенията ми, не възнамеряваше да ме критикува.

— Дойдох да ти предам едно съобщение. Една молба, която не е моя. Можеш да я приемеш или не, ти решаваш. Но според мен би трябвало да се съгласиш. Помисли си. По-добре късно, отколкото никога.

Не прекрачи прага и посещението ѝ продължи най-много още минута, за да ми даде един адрес, час за следобед на същия ден и да ми обърне гръб, без дори да се сбогува. Учудих се, че се размина само с това, но не се наложи да чакам дълго. Тъкмо бе започнала да слиза по стълбите, когато подхвърли:

— И си измий лицето, срещи се и облечи нещо, приличаш на повлекана.

На обяд споделих с Рамиро изумлението си. Не виждах смисъл в това, изпитвах подозрение. Помолих го да ме придружи. Къде? Да се запозная с баща си. Защо? Защото той така е помолил. За какво? Дори десет години да си блъсках главата, пак нямаше да се досетя за нито една причина.

С майка ми имахме среща в ранния следобед на посочения адрес: „Ермосиля“ 19. Хубава улица, хубава къща, като онези, в които преди време носех току-що ушитите тоалети. Бях се облякла с особено старание за срещата: синя рокля от вълнен плат, палто в тон с нея и малка шапка с три пера, наклонена кокетно над лявото ухо. Естествено, Рамиро бе платил всичко това — бяха първите дрехи, докоснали тялото ми, които не бяха ушити от майка ми или от мен самата. Носех обувки с високи токчета, а косата ми се спускаше свободно на гърба. Гримирах се много леко, не исках още укори този ден. Огледах се в огледалото, преди да изляза. В цял ръст. Образът на Рамиро, отразен зад мен, се усмихваше и ми се възхищаваше, с ръце в джобовете.

— Фантастична си. Ще го смаеш.

Опитах се да се усмихна, но не успях кой знае колко. Наистина бях хубава. Хубава и различна, нямаща нищо общо с жената, която бях само няколко месеца по-рано. Хубава, различна и уплашена като мишка, уплашена до смърт, изпълнена с разкаяние, че съм приела необичайната молба. Когато пристигнах, по погледа на майка ми разбрах, че никак не ѝ е приятно присъствието на Рамиро. Щом видя, че възнамеряваме да влезем заедно, тя отсече:

— Това е семеен въпрос, така че вие оставате тук.

И без да изчака отговор, се обърна и прекрачи внушителната врата от ковано желязо и стъкло. Искаше ми се той да е до мен, нуждаех се от опората и силата му, но не посмях да ѝ се противопоставя. Само пошушнах на Рамиро, че е най-добре да си върви, и я последвах.

— Идваме при господин Алварадо. Той ни очаква — заяви тя на портиера.

Той кимна мълчаливо и понечи да ни придружи до асансьора.

— Благодаря, няма нужда.

Прекосихме обширното фойе и заизкачвахме стълбището — майка ми с твърда стъпка, почти без да докосва полираното дърво на перилото, пристегната в костюм, който не бях виждала дотогава. Аз вървях след нея, уплашена, и се ловях за перилото като за спасителен пояс в бурна нощ. Двете мълчахме, сякаш си бяхме глътнали езиците. Я главата ми мислите се трупаха с всяко стъпало, което изкачвахме. Първа площадка. Защо майка ми се движеше с такава увереност в тази чужда къща? Полуетаж. Какъв ли е мъжът, с когото щяхме да се срещнем, защо е тази внезапна настойчивост да се запознае с мен след толкова години? Първи етаж. Останалите мисли останаха стълпени в периферията на съзнанието ми — няхах време за тях, бяхме пристигнали. Голяма врата вдясно, пръстът на майка ми, натискащ уверено и без ни най-малко притеснение звънеца. Незабавно отворена врата, възрастна и стегната в черна униформа прислужница с безупречно бяло боне.

— Добър ден, Серванда. Идваме при господина. Предполагам, че е в библиотеката.

Серванда стоеше с отворена уста, без да смогне да поздрави, сякаш пред себе си виждаше два призрака. Когато се съвзе и изглежда,

най-после щеше да каже нещо, един глас изпревари нейния. Мъжки глас, дрезгав, силен, от дъното на жилището:

— Нека влязат.

Прислужницата се отдръпна, все още изпаднала в тревожно недоумение. Не стана нужда да ни показва пътя — майка ми като че ли го познаваше твърде добре. Тръгнахме по широк коридор, покрай който се виждаха салони с тапети от плат, гоблени и семейни снимки. Когато стигнахме до една отворена двойна врата вляво, майка ми се насочи към нея. Виждаше се фигурата на едър мъж, който ни чакаше в средата на помещението. И отново се разнесе силният глас:

— Заповядайте.

Голям кабинет за едрият мъж. Голямо писалище, отрупано с книжа, голяма библиотека, пълна с книги, едър мъж, който ме гледа — първо в очите, после надолу, отново нагоре. Разучаваше ме. Преглътна, преглътнах и аз. Пристъпи към нас, постави ръката си върху моята и леко ме стисна, сякаш да се увери, че съществувам. Изви в меланхолична усмивка единия ъгъл на устата си.

— Същата си като майка си преди двацет и пет години.

Продължи да ме гледа, докато стискаше ръката ми една секунда, две, три, десет. После, все още без да ме пусне, отправи поглед към майка ми. На лицето му отново се появи леката тъжна усмивка.

— Колко време мина, Долорес.

Не му отговори, нито отклони поглед от неговия. Тогава той махна ръката си от моята и я протегна към нея. Имах чувството, че не търси поздрав, а само допир, докосване, сякаш очакваше пръстите ѝ да се протегнат към неговите. Тя обаче остана неподвижна, без да отговори на поканата, докато той най-после като че се събуди от магията, прокашля се и с любезен и привидно неутрален тон ни покани да седнем.

Не ни поведе към голямото писалище, отрупано с книжа, а ни заведе в друг ъгъл на библиотеката. Майка ми седна в едно кресло, а той — срещу нея. Аз седях сама на дивана, в средата, между двамата. И тримата напрегнати, смутени. Той запали пура. Тя седеше неподвижно, с прибрани колене и изправен гръб. Аз през това време съсредоточено драсках с показалеца си виненочервената дамаска на дивана, сякаш исках да пробия дупка в плата и да избягам през нея като гущер. Стаята се изпълни с дим и мъжът отново се прокашля,

сякаш се готвеше да каже нещо, но преди да го направи, майка ми заговори. Обръщаше се към мен, но очите ѝ бяха впити в него. Гласът ѝ ме накара най-сетне да вдигна поглед към двамата.

— Е, Сира, това е баща ти, най-после се запозна с него. Казва се Гонсало Алварадо, инженер. Собственик е на леярна и винаги е живял в тази къща. Преди беше синът, а сега е господарят... как само минава времето. Преди много време идвах тук да шия за майка му, тогава се запознахме и след три години ти се роди. Не си представяй някоя трогателна история, в която богатото безскрупулно момче прелъстява бедната шивачка, нищо подобно. Когато връзката ни започна, аз бях на двайсет и две години, а той — на двайсет и четири. Двамата много добре знаехме кои сме, къде ни е мястото и с какво се захващаме. Нямаше прелъстяване от негова страна, нито големи илюзии от моя. Връзката ни приключи, защото нямаше бъдеще, защото изобщо не трябваше да започва. Аз реших да сложа край, той не е изоставил нито мен, нито теб. Погрижих се двамата да не се виждате. Баща ти се опита да не ни изгуби, в началото упорстваше, после постепенно свикна с положението. Ожени се и му се родиха други деца, две момчета. Отдавна не знаех нищо за него, докато онзи ден не получих съобщение от него. Не ми каза защо иска да те види след толкова време, но сега ще научим.

Докато майка ми говореше, той я гледаше внимателно, със сериозно изражение. Когато млъкна, той изчака няколко секунди, след което заговори на свой ред. Сякаш обмисляше, претегляше думите си, за да изрази точно това, което искаше да каже. Възползвах се от момента, за да го огледам. Никога не бих предположила, че баща ми изглежда по този начин, бе първото, което ми хрумна. Аз бях мургава, майка ми беше мургава и в редките случаи, в които бях мислила за баща си, винаги си го бях представяла като нас, със смугъл тен, тъмна коса и слабо тяло. Също така винаги бях свързвала фигурата на бащата с примерите около мен: съседа ни Норберто, бащите на приятелките ми, мъжете, които пълнеха кръчмите и улиците на квартала ми. Обикновени бащи на обикновени хора пощальони, продавачи, служители, сервитьори или най-много собственици на някой павилион, галантерия или сергия за зеленчуци на пазара на площад „Себада“. Мъжете, които виждах по богаташките улици на Мадрид, когато разнасях поръчките от ателието на доня Мануела, за мен бяха като

същества от друг свят, създания от друг вид, които изобщо не се вместили в представата ми за бащино присъствие. Пред мен обаче стоеше един от тях. Един все още представителен мъж, въпреки че беше доста едър, с вече побеляла коса, която някога сигурно е била светла, с леко зачервени очи с цвят на мед, облечен в тъмносив костюм, притежател на голям дом и отсъстващо семейство. Един баща, различен от останалите бащи, който най-после заговори, като се обръщаше последователно към майка ми и към мен, понякога към двете, понякога към нито едната.

— Да видим, никак не е лесно — каза той като въведение.

Последва дълбоко всмукване, вдишване, издухване на дима.

Насочи поглед първо към мен. После към майка ми. Отново към мен. И тогава си възвърна дар словото и говори толкова дълго, че когато дойдох на себе си, вече се бе смрачило и телата ни се бяха превърнали в сенки, осветени единствено от далечната и слаба светлина на лампата във форма на лале върху писалището.

— Повиках ви, защото се боя, че скоро ще ме убият. Или накрая аз ще убия някого и ще ме хвърлят в затвора, което е равносилно на смърт приживе. Политическото положение е на път да излезе извън контрол и когато това се случи, един господ знае какво ще стане с всички нас.

Погледнах крадешком майка си, за да видя реакцията ѝ, но лицето ѝ не издаваше ни най-малка тревога — сякаш вместо предизвестие за неминуема смърт, ѝ бяха съобщили прогнозата за един облачен ден. Той продължи да сипе предупреждения и да излива огорчението си:

— И понеже знам, че дните ми са преброени, направих равносметка на живота си и какво открих, че притежавам? Пари — да. Имоти също. И предприятие с двеста работници, в което се скъсвам от работа в продължение на трийсет години и където или ми поднасят някоя стачка, или ме унижават и плюят в лицето. И една съпруга, която, щом видя, че опожаряват две черкви, замина с майка си и сестрите си да се моли в Сен Жан дьо Люз. И двама синове, които не разбирам, двама нехранимайковци, които са се превърнали във фанатици. Стрелят по цял ден по покривите и се прекланят като пред пророк пред сина на Примо де Ривера^[1], който е завъртял ума на всички богати отрочета в Мадрид с романтичните си глупости за

утвърждаване на националния дух. Бих завел всичките в леярната да работят по дванайсет часа на ден, та да видим дали националният дух ще се възвърне с помощта на чук и наковалня... Светът се е променил много, нали, Долорес? Работниците вече не се задоволяват с празника на „Сан Кайетано“ и с коридата в „Карабанчел“, както се пее в сарсуелата. Сега сменят мулето с велосипед, стават членове на някой профсъюз и веднага щом понаучат някои неща, заплашват собственика да му пуснат куршум в главата. Вероятно имат право, защото да живееш в лишения и да работиш до изнемога от изгрев до залез не е по вкуса на никого. Тук обаче се иска много повече от това — с вдигане на юмрук, с омраза към тези, които са над теб, и с пеене на *Интернационала* няма да постигнеш много. Една страна не се променя с химни. Разбира се, причини да се бунтуват има в излишък, защото тук гладът и неправдата съществуват от векове. Но това не се оправя, като хапеш ръката, която те храни. За да се модернизира страната, имаме нужда от смели предприемачи и квалифицирани работници, добро образование и стабилни правителства, които да просъществуват достатъчно дълго. Тук обаче всичко е пълен хаос, всеки се грижи за собствените си интереси и никой не се заема да работи сериозно, за да сложи край на това безумие. Политиците от всички партии по цял ден само говорят и произнасят речи в парламента. Кралят си е добре там, където е. Отдавна трябваше да си замине. Социалистите, анархистите и комунистите се борят за техните си хора и така е редно да бъде, но би трябвало да го правят с разум и ред, без омраза и своеволия. Богатите и монархистите през това време, уплашени, бягат в чужбина. И накрая ще постигнем само това, че един прекрасен ден военните ще се разбунтуват, ще ни наложат казармен режим и тогава наистина ще има за какво да съжаляваме. Или ще започнем гражданска война, ще се бием едни срещу други и братя ще убиват братя.

Говореше рязко, без пауза. Внезапно сякаш се върна в реалността и забеляза, че макар външно да не се издавахме, с майка ми недоумявахме докъде иска да стигне със своята обезсърчаваща реч и какво общо имаме ние с това яростно словоизлияние.

— Извинете ме, че ви говоря с такова вълнение, но отдавна мисля за тези неща и според мен е настъпил моментът да се действа. Страната потъва. Това е лудост, пълно безсмислие. А мен, както ви казах, скоро ще ме убият. Светът се разтърсва от промени и човек

трудно може да се приспособи към тях. Повече от трийсет години работих като вол, не жалех сили в работата и се опитвах да изпълня дълга си. Но или времената са свръх силите ми, или съм допуснал сериозни грешки, защото накрая всичко се обърна против мен и животът сякаш ми отмъщава. Синовете ми се отчуждиха от мен, жена ми ме напусна, а ежедневието във фабриката се превърна в ад. Останах сам, без никаква опора, и съм сигурен, че положението ще става все по-лошо. Затова се подготвям, подреждам делата си, документите, сметките. Пиша завещанието си и се опитвам да оставя всичко в ред, в случай че един ден не се върна. И едновременно с делата се опитвам да подредя спомените и чувствата си. Защото все още имам чувства, макар и малко. Колкото по-черно ми се вижда всичко наоколо, толкова по-упорито се вирам в душата си, за да съхраня спомена за хубавото, което животът ми е дал. И сега, когато наближава краят на дните ми, осъзнах, че едно от малкото неща, които са истински ценни, знаеш ли кое е, Долорес? Ти. Ти и дъщеря ни, която е твое живо копие от годините, в които бяхме заедно. Затова поисках да ви видя.

Гонсало Алварадо, този мой баща, който най-последно имаше лице и име, вече говореше по-спокойно. По средата на срещата в него започваше да прозира мъжът, който трябва да беше в действителност: уверен в себе си, убедителен в жестовите и думите си, свикнал да заповядва и винаги да е прав. Трудно му беше да започне; едва ли е приятно да се изправиш лице в лице с една изгубена любов и една непозната дъщеря след четвърт век отсъствие. В този момент на срещата обаче той вече бе възвърнал самоувереността си, беше господар на положението. Говореше твърдо и до болка откровено, както говори само човек, който няма какво да губи.

— Знаеш ли, Сира? Обичах истински майка ти, обичах я много и ако можех, щях да я задържа завинаги до мен. За жалост обаче не стана така.

Отвърна поглед от мен и го насочи към майка ми. Към големите ѝ кафяви очи, уморени от шиене. Към красивата ѝ зрелост без грим и накити.

— Не се борих достатъчно за теб, нали, Долорес? Нямах сили да се противопоставя на родителите си и те предадох. После, както знаеш, се приспособих към живота, който се очакваше от мен, свикнах с друга жена и с друго семейство.

Майка ми слушаше мълчаливо, с привидно безразличие. Не знаех дали прикрива чувствата си, или тези думи изобщо не я вълнуват. Стоеше безучастно, с непроницаемо лице, изопната в елегантния костюм, който аз не бях виждала, навярно ушит от изрезки, останали от друга жена с повече платове и повече късмет в живота. Той не се смути от равнодушието ѝ и продължи да говори:

— Не знам дали ще ми повярвате, но сега, когато виждам, че краят наближава, искрено съжалявам, че през всичките тези години не съм се погрижил за вас и че дори не съм те познавал, Сира. Трябваше да настоявам повече, да не се отказвам да бъда близо до вас, но нещата стояха така, а ти, Долорес, беше твърде горда и нямаше да се съгласиш да получавам само трохи от моя живот. Щом не можех да бъда всичко, тогава нямаше да бъда нищо. Майка ти е много корава, момиче, много корава и твърда. А аз вероятно съм бил слаб и глупав, но сега не е моментът да се оплаквам.

Замълча и се замисли, без да поглежда към нас. После въздъхна дълбоко и смени позата: наклони тялото си напред в креслото, сякаш искаше да бъде по-директен, сякаш вече бе решил да подхване по същество онова, което се канеше да ни каже. Изглежда, най-после бе готов да се откъсне от горчивата носталгия, която го караше да се връща към миналото, и да се съсредоточи върху земните потребности на настоящето.

— Не искам да ви обременявам повече с меланхолията си, извинете ме. Сега ме изслушайте. Извиках ви, за да ви съобщя последната си воля. И моля и двете да ме разберете добре и да не тълкувате погрешно постъпката ми. Намерението ми не е да ви обезщетя за годините, в които не съм бил с вас, нито да демонстрирам с пари разкаянието си, нито да купя уважението ви след толкова време. Искam единствено да уредя нещата, които според мен е справедливо да бъдат уредени, преди да удари и моят час.

За пръв път, откакто седнахме, той стана от креслото и се запъти към писалището. Проследих го с поглед: забелязах широките плещи, хубавата кройка на сакото му, пъргавината, с която стъпваше въпреки едрият си ръст. После се възрях в портрета, окачен на стената в дъното, към която той вървеше — веднага биеше на очи с големината си. Една елегантна дама, облечена по модата от началото на века, нито хубава, нито грозна, с диадема върху късо подстриганата и накъдрена коса, със

сериозно изражение на лицето, нарисувана с маслени бои върху платно с позлатена рамка. Той се обърна и го посочи с глава:

— Майка ми, прочутата доня Карлота, твоята баба. Помниш ли я, Долорес? Почина преди седем години. Ако го беше сторила двајсет и пет години по-рано, вероятно ти, Сира, щеше да се родиш в тази къща. Както и да е, да оставим покойниците да почиват в мир.

Вече говореше, без да ни гледа, търсейки нещо в писалището. Отваряше чекмеджета, вадеше предмети, разлистваше документи, и се върна при нас с пълни ръце. Докато вървеше, не откъсваше поглед от майка ми.

— Ти си все така хубава, Долорес — заяви той, като седна. Вече не беше напрегнат, първоначалната му неловкост бе почти изчезнала. — Извинете, не ви предложих нищо. Искате ли нещо за пиене? Ще извикам Серванда...

Понечи да стане отново, но майка ми го прекъсна:

— Не искаме нищо, Гонсало, благодаря. Нека да приключим с това, моля те.

— Помниш ли Серванда, Долорес? Как ни дебнеше, как ни следеше, а после донасяше на майка ми. — Внезапно се изсмя дрезгаво, кратко, горчиво. — Помниш ли, когато ни завари в стаята за гладене? А виж сега, каква ирония само — майка ми гние в гроба, а аз съм тук със Серванда, единствената, която се грижи за мен. Каква жалка съдба. Трябваше да я уволня, когато майка ми умря, но къде щеше да отиде горката жена, вече стара, глуха и без семейство. Освен това вероятно не е имала друг изход, освен да изпълнява заповедите на майка ми. Не се губи току-тъй такава работа, макар че доня Карлота имаше непоносим характер и докарваше прислугата до ръба на отчаянието. Е, щом не искате да пиете нищо и аз не искам. Тогава да продължим.

Седеше на края на креслото, с изправен гръб, опрял големите си ръце върху купа, който бе донесъл от писалището. Документи, пакети, кутии. Извади от вътрешния джоб на самото си очила с метални рамки и си ги сложи.

— Добре, да пристъпим към практическите въпроси. Ще ги разгледаме един по един.

Първо взе един пакет, всъщност два големи издути плика, завързани заедно с ластична лента през средата.

— Това е за теб, Сира, за да си проправиш път в живота. Не е една трета от капитала ми, както по закон се полага на всяко от трите ми деца, но е всичко, което сега мога да ти дам в брой. Почти нищо не успях да продам, времената са неблагоприятни за всякакви сделки. Не мога и да ти оставя имоти: не си официално призната за моя дъщеря и вещните права ще те съсипят, а освен това ще се заплетеш в безкрайни дела със синовете ми. Както и да е, тук имаш сто и петдесет хиляди песети. Изглеждаш умна като майка си и сигурно ще съумееш да ги вложиш изгодно. Искам също с тези пари да се грижиш за нея, за да не ѝ липсва нищо, и да я издържаш, ако един ден се наложи. Всъщност бих предпочел да разделя парите наполовина между двете, но понеже знам, че Долорес никога няма да ги приеме, оставям на теб да се погрижиш за всичко.

Беше протегнал пакета към мен. Преди да го взема, погледнах майка си объркано, без да знам какво да правя. С кратко и рязко кимване тя даде съгласието си. Едва тогава протегнах ръце.

— Благодаря — прошепнах аз.

— Няма защо, дъще, няма защо — отвърна той със сериозна усмивка. — Е, да продължим.

Взе една кутийка, тапицирана със синьо кадифе, и я отвори. Взе друга, този път червена и по-малка. Отвори и нея. Продължи така, докато станаха пет. Остави ги на масата. Светлината беше слаба и бижутата не блестяха, но въпреки това стойността им можеше да се отгатне.

— Това е от майка ми. Има още, но Мария-Луиса, жена ми, ги взе, когато замина на поклонение. Остави само най-скъпите, може би защото не са толкова дискретни. За теб са, Сира. Навярно никога няма да ги сложиш — както виждаш, те са доста пищни. Можеш обаче да ги продадеш или да ги заложеш, ако някога се наложи, и да получиш добра сума за тях.

Не знаех какво да отговоря. Майка ми обаче знаеше.

— В никакъв случай, Гонсало. Всичко това принадлежи на жена ти.

— Съвсем не — отсече той. — Това, скъпа ми Долорес, не е собственост на жена ми. Всичко това е мое и моята воля е да премине в ръцете на дъщеря ми.

— Не може, Гонсало, не може.

— Напротив, може.

— Не.

— Да.

Спорът беше дотук. Долорес замълча, беше изгубила битката. Той затвори кутийките. После ги подреди една върху друга като пирамида, най-голямата отдолу, най-малката — отгоре. Плъзна купчинката по лъскавата повърхност на масата и я постави пред мен, след което насочи вниманието си към някакви сгънати документи. Разгъна ги и ми ги показа.

— Това са сертификатите за бижутата с тяхното описание, оценка и всичко останало. Има също и нотариален документ, с който се удостоверява, че са моя собственост и че ти ги давам по собствена воля. Ще ти послужат, ако някога трябва да доказваш, че са твои. Надявам се да не се налага да доказваш нищо пред никого, но не се знае.

Сгъна документите, пхна ги в една папка, върза я сръчно с червена лента и постави и нея пред мен. После взе един плик и извади от него два листа от пергаментова хартия с печати, подписи и други формалности.

— А сега още нещо, почти последното. Да видим как да ти го обясня. — Пауза, вдишване, издишване. Отново. — Написахме този документ с адвоката ми и един нотариус завери съдържанието му. В общи линии, в него се казва, че аз съм ти баща и ти си моя дъщеря. За какво ще ти послужи? Вероятно за нищо, но ако някой ден решиш да претендираш за наследството ми, ще установиш, че съм го завещал приживе на полубратята ти, така че ти никога няма да получиш от това семейство повече от това, което ще отнесеш днес от тази къща. За мен обаче това има стойност: означава публично признание на нещо, което би трябвало да съм направил преди много години. Тук е записано това, което свързва мен и теб, и сега ти можеш да правиш с него каквото поискаш — да го покажеш на хората или да го разкъсаш на хиляди парченца и да го изгориш. Това вече зависи само от теб.

Сгъна документа, прибра го в плика и ми го подаде, а от писалището взе последния плик. Предишният беше голям, от хубава хартия, с елегантен надпис и с щемпел от нотариус. Вторият беше малък, сивкав, обикновен и изглеждаше така, сякаш е бил пипан от десетки ръце, преди да стигне до нас.

— Това вече е крайт — каза той, без да вдига очи.

Отвори го, извади съдържанието му и му хвърли бегъл поглед. После, прескачайки мен, го подаде на майка ми. Стана и се отправи към един от балконите. Там застана мълчаливо, с гръб към нас, с ръце в джобовете на панталона, съзерцавайки следобеда или бог знае какво. Това, което бе дал на майка ми, беше малка купчина снимки. Стари, пожълтели и с лошо качество, направени от някой уличен фотограф срещу нищожна сума в една пролетна утрин преди повече от две десетилетия. Двама красиви, усмихнати млади хора. Тайно влюбени, хванати в мрежата на една колкото голяма, толкова и неприемлива любов, без да знаят, че след годините на раздялата ще се изправят пред това свидетелство от миналото, той ще се обърне към прозореца, за да не я гледа в очите, а тя ще стисне зъби, за да не заплаче пред него.

Долорес разгледа бавно снимките една по една. После ми ги даде, без да ме поглежда. Аз също ги разгледах внимателно и ги прибрах отново в плика. Той се върна при нас, отново седна и поднови разговора:

— С това приключихме с материалните въпроси. Сега идва ред на съветите. Не че след толкова време искам да ти давам морални напътствия, дъще. Като се има предвид примерът ми, едва ли съм способен да вдъхвам доверие и да поучавам, но нали нямаш нищо против да ми отделиш още няколко минути след толкова години?

Кимнах.

— Добре, съветът ми е следният: махнете се час по-скоро от тук. И двете трябва да заминете колкото се може по-далеч от Мадрид. В чужбина, ако е възможно. Но не в Европа, там положението също не изглежда добро. Заминете за Америка, но ако ви се струва много далече, в Африка. В Мароко, отидете в протектората, мястото е добро за живеене. Спокойно е, откакто свърши войната с арабите, всичко е мирно. Започнете нов живот далеч от тази обезумяла страна, защото в най-неочаквания момент всичко ще се взриви и никой няма да остане жив.

Не успях да се сдържа:

— А вие защо не заминете?

Усмихна се горчиво. Протегна ръката си и стисна здраво моята. Беше гореща. Заговори, без да ме пуска:

— Защото вече не се нуждая от бъдеще, дъще. Вече изгорих всичките мостове. И не ми говори на „вие“, моля те. Аз изживях живота си, може би малко преждевременно наистина, но вече нямам нито желание, нито сили да се боря за нов живот. Когато човек предприема подобна промяна, трябва да го направи с мечти и надежди, с очаквания. Да тръгнеш без тях е равносилно на бягство, а аз не възнамерявам да бягам за никъде. Предпочитам да остана тук и да посрещна лице в лице това, което ме очаква. Но ти, Сира, си млада, трябва да създадеш семейство, да се грижиш за него. А Испания вече става опасно място. Това е съветът ми на баща и на приятел: замини. Отведи майка си с теб, за да види как растат внуците й. И обещавай, че ще се грижиш за нея — нещо, което аз не успях да сторя.

Не отмести очите си от мен, докато не забележа утвърдителен жест. Не знаех как очаква да се грижа за майка си, но не посмях да направя нищо друго, освен да се съглася.

— Е, с това смятам, че приключихме — обяви той.

Изправи се и ние го последвахме.

— Вземи нещата си — каза той.

Аз се подчиних. Всичко се събра в чантата ми, с изключение на най-голямата кутия и пликовете с парите.

— А сега ми позволи да те прегърна за пръв и сигурно за последен път. Съмнявам се, че отново ще се видим.

Обгърна тънката ми снага с туловището си и ме притисна силно. После пое в големите си длани лицето ми и ме целуна по челото.

— Прекрасна си като майка си. Пожелавам ти късмет в живота момичето ми. Бог да те благослови!

Исках да кажа нещо в отговор, но не успях. Звуците останаха, притиснати сред хаоса от слюнка и думи в гърлото ми. Очите ми се напълниха със сълзи и аз се обърнах, излязох в коридора и препъвайки се, се отправих към изхода със замъглен поглед и свито от мъка сърце.

Изваках майка си на стълбищната площадка. Вратата беше откrehната и я видях как излиза, наблюдавана от зловещата фигура на Серванда зад нея. Бузите й пламтяха, а очите и бяха влажни най-последно издаваше някакво вълнение. Не видях какво направиха и какво си казаха родителите ми през онези кратки пет минути, но бях сигурна, че са се прегърнали и са си казали винаги „сбогом“. Слязохме, както се бяхме качили — майка ми първа, аз след нея мълчаливо. С прибраните

в чантата бижута, документи и снимки, с трийсетте хиляди дуру^[2], стиснати под мишница, с потропващите върху мраморните стъпала токчета. Когато стигнахме до надпартерния етаж, не успях да се сдържа — сграбчих я за ръката и я накарах да спре и да се обърне. Лицето ми беше точно срещу нейното, а гласът ми — изпълнен с ужас шепот:

— Наистина ли ще го убият, майко?

— Не знам, скъпа, не знам...

^[1] Мигел Примо де Ривера (1870–1930 г.) — испански военен, политик и диктатор. Синът му — Хосе Антонио Примо де Ривера (1903–1936 г.), е основател на Испанската фаланга. Разстрелян от републиканците в Аликанте. — Б.пр. ↑

^[2] Стара испанска монета, равна на 5 песети. — Б.пр. ↑

4.

Излязохме на улицата и се отправихме мълчаливо към къщи. Тя ускори ход и аз се мъчех да не изоставам от нея, макар че неудобните ми нови обувки с високи токчета ми пречеха да следвам равномерно крачките ѝ. След няколко минути, все още объркана, се осмелих да попитам със затворнически тон:

— Какво да правя с всичко това, майко?

Отговори ми, без да спира:

— Прибери го на сигурно място.

— Всичко? Ти няма ли да вземеш нещо?

— Не, всичко е твое. Ти си наследницата, освен това вече си достатъчно голяма и не мога да се меся в начина, по който ще се разпореждаш с полученото от баща ти.

— Сигурна ли си, майко?

— Напълно сигурна, дъще. Дай ми все пак една снимка. Която и да е, просто искам да имам спомен. Всичко останало е твое, но в името на Бог, Сира, в името на Бог и на Пресвета Дева Мария, искам да ме чуеш добре, момиче.

Най-после спря и ме погледна в очите под мътната светлина на един уличен фенер. Покрай нас вървяха минувачи в различни посоки, безразлични към вълнението, което тази среща бе предизвикала у нас.

— Внимавай, Сира. Внимавай и се дръж отговорно — каза тя тихо, изричайки бързо думите. — Не върши глупости, защото това, което имаш сега, е много, много. Много повече от това, което някога си мечтала да имаш, така че, за бога, дъще, бъди предпазлива и благоразумна.

Продължихме мълчаливо до мястото, където трябваше да се разделим. Тя се запъти към пустия си дом без мен. Към безмълвното присъствие на дядо ми, който така и не научи кой е баща на внучката му, защото твърдоглавата и горда Долорес винаги бе отказвала да каже името му. А аз се върнах при Рамиро. Чакаше ме вкъщи, като пушеше и слушаше радио в полуздрачния хол, нетърпелив да научи как е минала срещата и готов да излезем да вечеряме.

Разказах му подробно за посещението: какво съм видяла там, какво ми е казал баща ми, как съм се чувствала и какво ме е посъветвал. И му показах онова, което получих в къщата, в която вероятно никога нямаше да се върна.

— Това струва много пари, скъпа — прошепна той, щом видя бижутата.

— Има и още — казах аз, като му подадох пликите с парите.

В отговор той само подсвирна.

— Какво ще правим сега с всичко това, Рамиро? — попитах аз с тревога.

— Искаш да кажеш, какво ще правиш ти, скъпа. Всичко това само твое. Ако искаш, мога да проуча кой е най-добрият начин да го съхраняваш. Може би е добра идея да оставим всичко в сейфа на офиса ми.

— А защо да не го занесем в някоя банка?

— Едва ли е удачно в тези времена.

Сривът на Нюйоркската борса преди няколко години, политическата нестабилност и още куп неща, които изобщо не ме интересуваха, бяха обясненията, с които подкрепи предложението си. Почти не му обърнах внимание: всяко негово решение ми се струваше правилно, само исках да намери час по-скоро сигурно място за това богатство, което вече ми пареше пръстите.

На следващия ден се върна от работа, натоварен с листове хартия и бележници.

— Непрекъснато мисля по твоя въпрос и смятам, че намерих решение. Най-добре е да основеш търговска фирма — обяви той още с влизането си.

Не бях излизала от къщи. Бях нервна и напрегната сутринта, все още под въздействието на странните усещания, които предизвикваше у мен мисълта, че имам баща с име и фамилия, който притежаваше богатство и изпитваше чувства. Неочакваното предложение на Рамиро само засили объркването ми.

— За какво ми е фирма? — попитах разтревожено.

— Така парите ти ще бъдат на по-сигурно място. И по още една причина.

И тогава ми разказа за неприятностите в компанията му, за търканията с италианските му шефове и за несигурността на

чуждестранните фирми в страната, разтърсвана от конфликти в онези дни. И за идеи, говори ми също за идеи, като изброи цял куп проекти, за които дотогава не ми бе споменавал нито дума. Новаторски, блестящи проекти, които целяха да модернизират страната с чуждестранни машини и да открият така пътя към съвременността. Внос на английски комбайни за полята на Кастилия, американски прахосмукачки, с които градските къщи щели да искрят от чистота, и кабаре в берлински стил, за което вече предвиждал помещение на улица „Валверде“. Сред всички проекти обаче един се открояваше: школи „Питман“.

— От месеци обмислям идеята, още от момента, в който получихме една брошура във фирмата чрез бивши клиенти, но поради поста ми на управител не ми се стори удачно да се обърна лично към тях. Ако основем фирма на твое име, всичко ще бъде много по-просто — разясни той. — Школите „Питман“ работят на пълни обороти в Аржентина. Имат над двайсет филиала, хиляди ученици, които подготвят за длъжности във фирми, банки и в администрацията. Учат ги на машинопис, стенография и счетоводство с революционни методи и след единайсет месеца излизат с диплома в ръка, готови да завладеят света. А фирмата се разраства непрекъснато, отваря нови учебни заведения, наема персонал и трупа печалби. Ние бихме могли да направим същото, да основем школи „Питман“ от тази страна на океана. А ако предложим на аржентинците тази идея, като им кажем, че имаме законно учредена и подплатена с достатъчно пари фирма, навярно перспективите ни ще са много по-добри, отколкото ако се обърнем към тях като обикновени частни лица.

Нямах представа дали проектът е рационален, или е най-безумният от всички, но Рамиро говореше с такава увереност, с такава категоричност и осведоменост, че нито за миг не се усъмних, че идеята е велика. Продължи да излага подробностите и не преставаше да ме смайва с всяка своя дума:

— Освен това мисля, че би било добре да последваме съвета на баща ти и да напуснем Испания. Прав е тук положението е много напрегнато, скоро може да се случи нещо сериозно и моментът не е благоприятен за предприемане на нова дейност. Затова мисля, че трябва да го послушаме и да заминем за Африка. Ако всичко е наред, след като положението се успокои, можем да се върнем на полуострова

и да създадем мрежа из цяла Испания. Дай ми време да се свържа от твое име със собствениците на „Питман“ в Буенос Айрес и да ги убедя да открием голям филиал в Танжер или в протектората. Най-много до месец ще получим отговор. А когато го получим, ариведерчи, „Испано-Оливети“ заминаваме и започваме да действаме.

— Но за какво им е на арабите да учат машинопис?

В отговор Рамиро звучно се изсмя. После ми доказа колко съм невежа.

— Какво говориш, скъпа. Нашата школа ще е предназначена за европейците, които живеят в Мароко. Танжер е интернационален град, търговско пристанище с жители, пристигнали от цяла Европа. Има много чуждестранни предприятия, дипломатически мисии, банки и всякакви финансови институции; възможностите за работа са огромни и навсякъде се нуждаят от квалифициран персонал, който да владее машинопис, стенография и счетоводство. В Тетуан положението е различно, но също има много възможности — населението не е таткова пъстро в етническо отношение, защото градът е столица на Испанско Мароко, но има твърде много чиновници и кандидати за чиновници, а те, както прекрасно знаеш, се нуждаят от подготовка, каквато школата „Питман“ може да им предостави.

— Ами ако аржентинците не ти разрешат?

— Съмнявам се. Имам приятели в Буенос Айрес с отлични контакти. Ще видиш, че ще успеем. Ще ни предоставят метода си и знанията си и ще изпратят представители, които да обучат служителите.

— А ти какво ще правиш?

— Сам — нищо. Но с теб — много. Ние ще ръководим фирмата. Двамата заедно.

Изсмях се нервно, преди да отговоря. Картината, която Рамиро ми представяше, беше повече от невероятна — бедната безработна шивачка, която само преди няколко месеца възнамеряваше да учи машинопис, защото нямаше пукната пара, като по чудо бе на път да се превърне в собственичка на фирма с блестящи перспективи.

— Искаш да управлявам фирма? Та аз нищичко не разбирам, Рамиро.

— Как така не разбираш? Знаеш ли си цената? Единственият ти проблем е, че никога не си имала шанс да покажеш какво можеш.

Прекарала си младостта си, затворена в коптор, където си шиела дрехи за други, без възможност да правиш нещо по-добро. Часът ти, твоят велик час, тепърва предстои.

— А какво ще кажат от „Испано-Оливети“, когато разберат, че напускаш?

Усмихна се дяволито и ме целуна по върха на носа.

— „Испано-Оливети“ да вървят по дяволите!

Беше ми все едно дали щяха да бъдат школи „Питман“, или носещ се във въздуха замък, щом идеята идваше от Рамиро; щом споделяше планове си с трескаво въодушевление, докато държеше ръцете ми и очите му се впираха в моите; щом ми повтаряше какви невероятни възможности имам и колко щяло да ни провърви, ако двамата заедно заложим на бъдещето. Школи „Питман“ или огънят на ада — каквото и да предложеше, беше закон за мен.

На следващия ден донесе вкъщи брошурата, която бе пленила въображението му. Цели абзаци описваха историята на фирмата. Беше учредена през 1919 г. от трима съдружници Алуа, Шмигелон и Ян. Основана върху машинописката система, създадена от англичанина Айзък Питман. Безотказен метод, взискателни преподаватели, пълна отговорност, индивидуално отношение, прекрасно бъдеще след получаването на дипломата. Снимки на усмихнати младежи, почти предвкусащи блестящото си професионално бъдеще, илюстрираха реалността на обещанията. Текстът звучеше триумфално и можеше да въодушеви и най-недоверчивия:

„Дълъг и неравен е пътят на живота. Не всички стигат до мечтания финал, където ни очакват успехът и богатството. Мнозина отпадат по пътя — непостоянните, слабохарактерните, небрежните, невежите, които се уповават единствено на късмета, забравяйки, че най-блестящите и достойни за пример успехи са били извоювани чрез учение, упоритост и воля. Всеки човек може да избере съдбата си. Избери я и ти!“.

Същия следобед отидох да видя майка си. Направи турско кафе и докато го пиехме в присъствието на незряция ми и безмълвен дядо, споделих с нея за плана ни и й казах, че след като се установим в Африка, тя би могла да дойде при нас. Както предполагах, идеята не й хареса, нито се съгласи да ни придружи.

— Не е нужно да слушаш баща си и да вярваш на всичко, което ни каза. Това, че има неприятности във фабриката си, не значи, че нещо ни застрашава. Според мен преувеличава.

— Щом е толкова уплашен, сигурно има защо. Едва ли си въобразява...

— Страх го е, защото е свикнал да командва и никой да не му възражава. Тревожи се, че работниците започват да надигат глас и настояват за правата си. Да ти призная, непрекъснато се питам дали не беше лудост да приемаме тези пари и най-вече бижутата.

Лудост или не, но беше факт, че от този момент парите, бижутата и плановите се наместиха в живота ни и кротко, но неотменно присъстваха в мислите и разговорите ни. Както се бяхме споразумели, Рамиро се зае с формалностите, а аз просто подписвах документите, които той поставяше пред мен. След това животът ми продължи както винаги — бурен, забавен, страстен и преливаш от безразсъдна наивност.

Срещата с Гонсало Алварадо помогна да поизгладим отношенията с майка ми, но пътищата ни продължиха неизбежно в различни посоки. Долорес се издържаше с последните метри плат, донесеш от къщата на доня Мануела, като шиеше за някоя съседка, но в по голямата част от времето стоеше без работа. Докато моят свят вече беше друг — свят, в който нямаше място за кройки и хастари и в който не бе останало почти нищо от младата шивачка, която някога бях.

Заминаването ни за Мароко се забави с няколко месеца, през които с Рамиро излизахме и се прибирахме, смеехме се, пушехме, любехме се до изнемога и танцувахме до зори в кариока^[1]. Политическата обстановка беше все така напрегната и стачките, конфликти и уличното насилие бяха ежедневие. През февруари лявата коалиция Народен фронт спечели изборите; в отговор фалангистите станаха по-агресивни. Пистолетите и юмруците изместиха думите в политическите спорове, напрежението се засили неимоверно. Но

всичко това вече не ни засягаше — ние бяхме на крачка от един нов етап в живота ни.

[1] Вид южноамерикански танц, подобен на самба. — Б.р. ↑

5.

Напуснахме Мадрид в края на март 1936 година. Една сутрин излязох да купя чорапи и като се върнах, заварих къщата обърнал наопаки, а Рамиро — заобиколен от куфари и сандъци.

— Заминаваме. Днес следобед.

— Отговориха ли вече от „Питман“? — попитах аз, усещайки, че стомахът ми се свива на топка от нерви.

Отвърна, без да ме погледне, като припряно сваляше от закачалките панталони и ризи:

— Не директно, но научих, че проучват сериозно предложението. Така че според мен е време да вдигаме платната.

— А работата ти?

— Напуснах. Днес. Бяха ми омръзнали. Знаеха, че е въпрос на дни да се махна. Така че сбогом завинаги, „Испано-Оливети“. Очаква ни нов свят, скъпа. Щастието принадлежи на смелите, така че започвай да стягаш багажа, заминаваме.

Не отговорих и мълчанието ми го принуди да прекъсне трескавата си дейност. Спря, погледна ме и се усмихна, като забеляза объркването ми. Приблужи се до мен, прегърна ме през кръста и с една целувка пропъди страховете ми и ми вдъхна енергия, с която можех да полетя за Мароко.

В бързината едва успях да отделя няколко минути, за да се сбогувам с майка си. Прегръдка почти на вратата и „не се тревожи, ще ти пиша“. Бях благодарна, че нямам повече време за сбогуване — щеше да бъде твърде болезнено. Дори не се обърнах да я погледна, докато слизах бързо по стълбите: въпреки твърдостта ѝ, знаех, че е готова да се разплаче, а сега не беше време за сантименталности. В пълната си наивност мислех, че раздялата ни ще бъде кратка, сякаш Африка се намираще на две пресечки от нас и престоят ни щеше да трае няколко седмици.

Слязохме от кораба в Танжер в един ветровит ден в началото на пролетта. Напуснахме сивия и неприветлив Мадрид и се озовахме в странен, ослепителен, изпълнен с цветове и контрасти град, където тъмноликите араби с техните джелаби^[1] и тюрбани съжителстваха с местни и с други европейци, които бягаха от миналото си в хиляди посоки, с винаги полуготови и пълни с несигурни мечти куфари. Танжер — с дванайсетте си национални знамена и гъстата растителност от палми и евкалипти; с мавритански улички и нови булеварди, по които минаваха разкошни автомобили, обозначени с буквите CD: *Corps diplomatique*^[2]. Танжер, където минаретата на джамиите и миризмата на подправките съжителстваха спокойно с консулствата, банките, лекомислените чужденки в открити коли, с аромата на светъл ориенталски тютюн и на освободените от данъци парижки парфюми. Терасите на курортните заведения на пристанището ни посрещнаха с плющящи от морския бриз тенти, с очертанията на нос Малабата и испанските брегове в далечината. Европейците, облечени със светли и леки дрехи, защитени от слънцето с тъмни очила и шапки, пиеха аперитива си и преглеждаха международната преса, праметнали лениво крак върху крак. Едни се занимаваха със сделки, други работеха в администрацията и мнозина от тях водеха охолен и измамно безгрижен живот — прелюдия към надвисналата заплаха, която дори най-смелите не можеха да предвидят.

В очакване на конкретни новини от собствениците на школи „Питман“ ние се настанихме в хотел „Континентал“, който се намираше над пристанището, в края на медината^[3]. Рамиро телеграфира на аржентинската фирма, за да им съобщи за промяната на адреса ни, а аз всеки ден питах портиерите дали е пристигнало писмото, което щеше да отбележи началото на новото ни бъдеще. След като получехме отговора, щяхме да решим дали да останем в Танжер, или да се установим в протектората. И докато отговорът се бавеше по пътя си през океана, ние започнахме да обикаляме града сред изселници като нас, сред тълпата от хора с неясно минало и несигурно бъдеще, които тялом и духом се бяха отдали на изтощителната задача да говорят, да пият, да танцуват, да присъстват на представления в театър „Сервантес“ и да играят сутрин карти: неспособни да предвидят дали животът ще им предостави блестяща съдба или зловещ край в някоя дупка, за която дори не подозират.

Станахме като тях и навлязохме в един период, в който имаше всичко, освен спокойствие. Понякога се любехме с часове в стаята ни в „Континентал“, докато морският бриз полюшваше белите, завеси; неистова страст под монотонния шум на перките на вентилатора, примесен с пресекливото ни дишане, пот с мирис на сярна върху кожата ни и измачкани и свлечени на пода чаршафи. Понякога изобщо не се прибирахме, живеехме на улицата денем и нощем. В началото бяхме само двамата, не познавахме никого. В някои дни, когато източният вятър не духаше силно, ходехме на плажа Боси Дипломатико; в следобедите се разхождахме по наскоро построения булевард „Пастьор“, гледахме американски филми във „Флорида Курсаал“ и в „Капитол“ или сядахме в някое кафене на Соко Чико — пулсиращия център на града, където арабското и европейското се преплитаха с изящество и лекота.

Уединението ни обаче продължи само няколко седмици: Танжер беше малък, Рамиро — прекалено общителен, а през онези дни всички сякаш спешно се нуждаеха да завържат нови приятелства. На кратко, започнахме да поздравяваме познати лица, да научаваме имена и да се присъединяваме към компании в заведенията. Обядвахме и вечеряхме в „Бретан“, в „Рома Парк“ или в „Брасри дьо ла Плаж“, а вечер ходехме в Руския бар или в „Чатам“, или в „Детройт“ на площад „Франция“, или в „Сентрал“, където имаше група унгарски танцьорки, или гледахме представленията на вариетето „Мсалах“ в големия му остъклен павилион, който преливаше от французи, англичани, испанци, евреи с различно поданство, германци, руснаци, които танцуваха, пиеха и говореха за политика на смесица от езици под звуците на невероятен оркестър. Понякога отивахме в „Хафа“, до морето, и оставахме в шатрите до зори. Имаше възглавници на земята, с излегнали се на тях хора, които пушеха канабис и пиеха чай. Богати араби, европейци със съмнително състояние, които може би също са били богати в миналото. В онова несигурно време рядко си лягахме преди съмване, раздвоени между очакването на новини от Аржентина и безделието наложено ни забавянето им. Постепенно свикнахме да се движим с кола из новата европейска част и да вървим пеш из арабската; да съжителстваме с многоликото присъствие на преселниците и местните хора. С восъчнобледите дами с широкополи сламени шапки и перли, разхождащи пуделите си, и възчерните

бръснари, работещи на открито с допотопните си инструменти, с уличните продавачи на помади и мазила, с безупречните тоалети на дипломатите, със стадата от кози и бързите, прокрадващи се и почти без липа силуети на мюсюлманките в техните джелаби и кафтани.

Ежедневно пристигаха новини от Мадрид. Понякога ги четяхме в местните вестници на испански „Демокрасия“, „Диарио де Африка“ или в републиканския „Ел Порвенир“. Друг път просто ги чувахме от устата на вестникопродавците в Соко Чико, които обявяваха с викове заглавията на различни езици: „Ла Ведета ди Танджери“ на италиански, „Льо Журнал дьо Танжер“ на френски. От време на време получавах писма от майка ми — кратки, прости, дистанцирани. Така научих, че дядо ми е починал кротко и мълчаливо на люлеещия се стол, и между редовете подразбрах, че с всеки ден ѝ е все по-трудно да оцелява.

Беше също време на открития. Научих няколко фрази на арабски — малко, но полезни. Слухът ми свикна със звученето на други езици — френски, английски и на други акценти на собствения ми език, като хакетия, диалекта, на който говореха евреите сефаради в Мароко смесица на староиспански с арабски и еврейски думи. Узнах, че има вещества, които се пушат или се инжектират, или се смъркат през носа и разстройват сетивата; че някои хора са способни да продадат собствената си майка на масата за бакара и че има плътски страсти, които допускат много повече съчетания от тези на мъж и жена върху хоризонталата на леглото. Научих и за някои събития в света, за които в невежеството си дори не бях чувала: че преди години в Европа е имало война, че в Германия управлява някой си Хитлер, когото едни величаели, а други се бояли от него, и че може днес да се чувстваш привидно сигурен на дадено място, а утре да изчезнеш, за да спасиш кожата си, да не ти строшат кокалите или да не свършиш на място, лошо и от най-зловещите ти кошмари.

Открих също с огромна горчивина, че във всеки момент и без видима причина всичко, което смятаме за непоклатимо, може да се размести, да се отклони, да кривне в друга посока и да започне да се променя. За разлика от знанията, които имах за увлеченията на хората около нас, за историята на страните им и за европейската политика, научих този урок не защото други ми го разказаха, а защото го изпитах на собствен гръб. Не си спомням точно кога, нито какво конкретно се

случи, но по някое време отношенията между мен и Рамиро започнаха да се променят.

В началото настъпи само промяна в навиците ни. Връзките ни други хора се задълбочиха и вече проявявахме определен интерес да отидем на едно или друго място. Вече не се разхождахме бавно по улиците, не се оставяхме на инерцията, както през първите дни. Аз предпочитах времето, когато бяхме сами — само аз и той, заобиколени от тълпа непознати, но си давах сметка, че с неустоимия си чар Рамиро е започнал да печели симпатии навсякъде. А и за мен всичко, което той правеше, беше правилно, затова понасях търпеливо безкрайните часове, които прекарвахме сред непознати хора, макар че в повечето случаи почти не разбирах за какво приказват, било защото говореха на други езици, било защото обсъждаха неизвестни за мен места и теми: концесии, нацизъм, болшевики, визи, екстрадиции. Рамиро се справяше сравнително добре на френски и италиански, говореше малко английски и знаеше някои изрази на немски. Беше работил за чуждестранни фирми, бе поддържал контакти с чужденци и когато не намираще точните думи, си служеше с жестове, поясняващи думи и намеци. Не срещаше никакви трудности в общуването и скоро стана известен сред кръга от преселници. Нямаше случай да влезем в ресторант и да не го поздравят клиентите на две или три маси, нито да отидем в бара на хотел „Ел Минзах“ или на терасата на кафене „Тингис“ — и да не ни поканят да се присъединим към някоя компания. Рамиро общуваше с тях, сякаш ги познаваше от години, а аз послушно го следвах, превърната в негова сянка, в едно почти винаги безмълвно присъствие. Бях доволна единствено да го чувствам до себе си и да бъда него; придастьк, услужливо продължение на личността му.

Известно време — почти цялата пролет — съчетавахме двата начина на живот и постигнахме някакво равновесие. Запазихме моментите на интимност, часовете само за нас. Поддържахме пламъка от дните в Мадрид и едновременно с това завързвахме нови приятелства и навлизахме във водовъртежа на местния живот. Но настъпи момент, когато везните започнаха да се накланят на едната страна. Бавно, малко по малко, но необратимо. Външният живот започна да се процежда в моментите, запазени само за нас. Познатите лица вече престанаха да бъдат обикновени източници на разговор и на забавни истории и започнаха да се превръщат в личности с минало, с

планове за бъдещето и възможност за намеса в живота ни. Изплуваха от анонимността и придобиваха ясни очертания, ставаха интересни, привлекателни. Още си спомням някои имена и фамилии; още пазя спомена за лицата им, които вече сигурно са в гроба, и за далечните им страни, които по онова време не можех да посоча на картата. Иван, елегантният и мълчалив руснак, строен като тръстика, с изплъзващ се поглед и винаги подаваща се от горния джоб на самото му кърпичка, наподобяваща копринено цвете. Полякът барон, чието име не помня, който тръбеше наляво и надясно за богатството си, а притежаваше само бастун със сребърна дръжка и две ризи, протрити на яката от дългогодишния им досег с кожата. Исак Шпрингер, австрийският евреин с големия нос и златната табакера. Семейство Йовович двойка хървати, толкова красиви и толкова подобни един на друг, чиито отношения бяха тъй двусмислени, че понякога минаваха за любовници, а понякога — за брат и сестра. Потният италианец, който винаги ме гледаше с мътни очи — казваше се Марио или Маурицио, вече не помня. Рамиро започна да се сприятелява все повече с тях, да взема присърце мечтите и тревогите им, да участва в планове им. И аз виждах как ден след ден бавно и постепенно той се сближава все повече с тях и се отдалечава от мен.

Новините от собствениците на школи „Питман“ така и не пристигаха, но за моя изненада, подобно забавяне не тревожеше ни най-малко Рамиро. Все по-малко време прекарвахме насаме в стаята в „Континентал“. Все по-малко шепот и намеци за това, което дотогава бе харесвал в мен. Почти не споменавахе за нещата, които преди го влудяваха и не се уморяваше да назовава: гладката ми кожа, божествените ми бедра, копринената ми коса. Вече почти не се забавляваше с това, което наричаше моя благословена наивност, и забелязвах как с всеки изминал ден интересът, съпричастността и нежността му към мен намаляват. И тъкмо тогава, в онези тъжни дни, в които съмнението вече се прокрадваше в съзнанието ми, започнах да се чувствам зле. Не само душевно, а и физически. Зле, зле, ужасно зле. Навярно стомахът ми не можеше да свикне с новата храна, толкова различна от яхниите на майка ми и от простите ястия в мадридските ресторанти. Може би задушната влажна горещина в началото на лятото бе една от причините за отпадналостта ми. Дневната светлина дразнеше очите ми, от миризмите на улицата ми се гадеше. Едва

успях да стана от леглото, стомахът ми се бунтуваше в най-неочаквани моменти и постоянно ми се спеше. Понякога рядко — Рамиро сякаш се разтревожваше. Сядаше до мен, слагаше ръка на челото ми и ми говореше нежно. Но обикновено бе разсеян и се държеше така, сякаш не съществувам. Не ми обръщаше внимание, бягаше от мен.

Престанах да го придружавам в нощните му излизания — почти нямах сили и настроение да стоя на краката си. Оставах сама в хотела в продължение на дълги, тягостни, мъчителни часове; часове на лепкава горещина, без полъх на вятър, като че ли животът беше свършил. Предполагах, че е зает със същото, което правеше в последно време, и със същите компании: пиене, бiliarд, непрекъснати разговори; сметки и карти, начертани на къс хартия върху белия мрамор на масите в кафенетата. Мислех, че се забавлява, както когато беше с мен — но сега без мен, и изобщо не предположих, че е преминал на друго ниво, че има нещо повече, че вече е прекрачил границата на обикновеното приятелско общуване и е навлязъл в нова територия, която не му е била съвсем непозната. Имало е още планове, да. И хазарт, ожесточени партии покер, гуляи до зори. Облози, хвалби, тъмни сделки и безумни планове. Лъжи, наздравници при изгрев-слънце и появата на една страна от личността му, която в продължение на месеци бе останала скрита. Рамиро Арибас, мъжът с хилядите лица, ми беше показал само една от страните си дотогава. Скоро щях да видя и останалите.

Всяка вечер се връщаше късно и във все по-окаяно състояние — с полу измъкната от панталона риза, с разхлабен и увиснал до гърдите възел на вратовръзката, свръх възбуден, миришец на цигари уиски, пелтечещ извинения със сладникав глас, ако ме завареше будна. Понякога дори не ме докосваше, рухваше като труп на леглото и моментално заспиваше, като дишаше тежко и ми пречеше да склопя очи в малкото часове, които оставаха до сутринта. Друг път ме прегръщаше непохватно, докато усещах лигавия му дъх на шията си, събличаше дрехите, които му пречеха, и лягаше върху мен. Аз го оставях да прави каквото иска, без да го упреквам, без изобщо да разбирам какво става с нас, без да мога да проумея това охлаждане.

Понякога не се връщаше по цели нощи. Те бяха най-мъчителните: безсънни нощи пред жълтите светлини на кея, отразяващи се в черните води на залива, утрини, в които бършех с

юмруци сълзите и горчивото подозрение, че може би всичко е било грешка, огромна грешка, от която вече нямаше връщане назад.

Развръзката не закъсня. Реших да проверя веднъж завинаги причината за неразположението ми и една сутрин — не казах на Рамиро, да не го безпокоя — отидох при лекар, чийто кабинет се намираше на улица „Естатуто“. „Доктор Бевилакуа, интернист, здравословни нарушения и болести“, гласеше табелката на вратата. Изслуша ме, прегледа ме, разпита ме. И не му беше необходим нито тест с жабата, нито друго изследване, за да ми съобщи това, което аз вече предполагах, а също и Рамиро, както по-късно узнах. Върнах се в хотела, обхваната от смесени чувства. Възбуда, тревога, радост, страх. Надявах се да го заваря още в леглото, да го събудя с целувки и да му съобщя новината. Така и не можах да го направя. Така и нямаше възможност да му кажа, че ще имаме дете, защото, когато пристигнах, него го нямаше, а стаята беше обърната наопаки, вратите на гардероба — широко отворени, чекмеджетата — извадени, а куфарите — разхвърляни по пода.

Първата ми мисъл беше, че са ме ограбили.

Дъхът ми спря и се свлякох на леглото. Затворих очи и вдишах дълбоко — един, два, три пъти. Когато ги отворих, огледах стаята. Една-единствена мисъл отекуваше в главата ми: Рамиро, Рамиро, къде е Рамиро? И тогава блуждаещият ми поглед се спря на един плик на нощното шкафче откъм моята страна на леглото. Подпрян бе на лампата, с името ми, написано с главни букви и с решителния почерк, който бих могла да разпозная и на края на света.

„Сира, любов моя,

Преди да продължиш да четеш, искам да знаеш, че те обожавам и ще нося спомена за теб до края на дните си. Когато прочетеш тези редове, аз ще бъда далече, вече ще съм поел по нов път и макар да го желая с цялото си сърце, опасявали се, че засега не е възможно ти и детето, което, предполагам, носиш, да заемете мястото си в него.

Искам да ти се извиня за държането си в последно време, за пренебрежението, което проявявах към теб. Надявам се да разбереш, че несигурността, породена от

отсъствието на новини от школи «Питман», ме тласна да потърся други начини, чрез които да осигуря бъдещето. Проучих различни предложения и избрах само едно. Става думи за удивително обещаващо начинание, но то изисква от мен да му се отдам тялом и духом, затова сега не е възможно да те включа в него.

Не храня никакво съмнение, че начинанието, което днес предприемам, ще завърши с пълен успех, но сега, в началната фаза, се нуждае от голяма инвестиция, която надвишава финансовите ми възможности, поради което си позволих да взема парите и бижутата от баща ти, за да посрещна първоначалните разходи. Надявам се един ден да мога да ти върна всичко, което днес вземам като заем, така че след години да можеш да го предадеш на потомците си, както баща ти стори с теб. Надявам се също, че споменът за самоотвержеността и твърдостта, с които майка ти те е отгледала, ще ти служи за вдъхновение в следващите етапи на живота ти. Сбогом, скъпа.

Твой завинаги:

Рамиро

П.П. Съветвам те да напуснеш час по-скоро Танжер. Не е подходящо място за сама жена, особено в твоето състояние. Опасявам се, че някои хора са заинтересувани да ме намерят и ако не ме открият, може да потърсят теб. Постарай се да напуснеш хотела дискретно и с малко багаж. Ще направя всичко възможно да платя сметката за последните месеци, но не знам дали ще съумея да го направя заради спешното заминаване. Никога не бих си простил, ако това ти причини някакви неприятности.“

Не си спомням какво си помислих. В паметта си пазя непокътнат спомена за сцената: разхвърляната стая, празния гардероб, ослепителната светлина, нахлуваща през отворения прозорец, и аз самата седнала на неоправеното легло, като държах писмото с едната ръка, а с другата притисках корема си, докато по слепоочията ми се стичаха едри капки пот. Не си спомням какви мисли са минавали през

ума ми в онзи момент — или не са съществували изобщо, или не оставили каквито и да било следи. В едно обаче съм сигурна: че се задействах като току-що включен автомат, с бързи, но лишени от мисъл и чувства движения. Въпреки съдържанието на писмото и дори от разстояние, Рамиро все така управляваше действията ми и аз просто му се подчиних. Отворих един куфар и го напълних набързо с първото, което ми попадна, без да се замисля кое е най-удачно да взема и кое бих могла да оставя. Няколко рокли, четка за коса, няколко блузи и две стари списания, малко бельо, обувки: различни чифтове, две сака без поли и три поли без сака, някакви листове хартия, които лежаха върху бюрото, бурканчета от банята, хавлиена кърпа. Когато купчината от дрехи и вещи стигна до ръба на куфара, аз го затворих и бързо излязох.

Сред обедната суматоха, сред клиентите, които влизаха и излизаха от ресторанта, глъчта на сервитьорите, екота от стъпките на минаващите и чуждоезичния говор, който не разбирах, почти никой не забеляза заминаването ми. Единствено Хамид, нисичкото пиколо с вид на момче, каквото вече не беше, се притече услужливо, за да ми помогне за багажа. Отказах с жест и излязох. Тръгнах със стъпка, която не беше нито твърда, нито несигурна, без да имам ни най-малка представа накъде да вървя, нито ме беше грижа за това. Спомням си, че се спуснах по улица „Португал“, запазила съм в паметта си отделни картини от Соко де Афуера, който гъмжеше от сергии, животни, гласове и джелаби. Вървах без посока и често пъти трябваше да се долепям до стената, когато чуех зад себе си клаксона на автомобил или виковете Balak, balak^[4] на някой мароканец, бързащ да превози стоката си. В безпаметното си лутане по някое време минах покрай английското гробище, покрай католическата черква и по улица „Сиагин“, по улица „Ла Марина“ и покрай Голямата джамия. Вървах дълго, без да усетя умора, безчувствена, движена от чужда сила, която тласкаше краката ми напред, сякаш принадлежаха на друго тяло. Бих могла да вървя още много време: часове, нощи, може би седмици, години и години до края на света. Но не го направих, защото на Куеста де ла Плая, когато минавах като призрак покрай Испанските училища, едно такси спря до мен.

— Да ви закарам ли някъде, госпожице? — попита шофьорът на смесица от испански и френски.

Мисля, че кимнах утвърдително. По куфара сигурно бе предположил, че имам намерение да пътувам.

— На пристанището, на гарата или ще вземете автобус?

— Да.

— Да... какво?

— Да.

— Да... на автобуса ли?

Отново потвърдих с жест — беше ми все едно дали ще е автобус, влак, кораб или дъното на някоя пропаст. Рамиро ме беше оставил и нямаше къде да отида, така че всяко място бе толкова лошо, колкото и другите. Или по-лошо.

[1] Традиционна мароканска дреха — дълга роба, покриваща тялото от врата до глезените. — Б.пр. ↑

[2] Дипломатически корпус (фр.). — Б.р. ↑

[3] Традиционен арабски квартал в центъра на град, ограден с крепостни стени. — Б.пр. ↑

[4] Внимание, внимание! (араб.) — Б.р. ↑

6.

Някакъв тих глас ме събуди и аз с огромно усилие успях да отворя очи. До мен забелязах две фигури — в началото смътно, после отчетливо. Едната принадлежеше на белокож мъж, чието лице ми се стори смътно познато. Другата се оказа монахиня с безупречно бяло було. Опитах да се ориентирам, но съзрях с, високия таван над себе си, много легла, мирис на лекарства и снопове слънчева светлина, нахлуващи през прозорците. Тогава осъзнах, че се намирам в болница. Още си спомням първите думи, които прошепнах:

— Искам да се прибера у дома.

— А къде ти е домът, момиче?

— В Мадрид.

Стори ми се, че двамата се спогледаха. Монахинята хвана ръката ми и леко я стисна.

— Мисля, че засега е невъзможно.

— Защо? — попитах аз.

Отговори мъжът:

— Преминаването през Гибралтарския проток е преустановен. Обявено е военно положение.

Не успях да разбера какво означава това, защото едва чух думите — и отново пропаднах в бездна от слабост и безкраен сън, от който се събудих след дни. Когато дойдох на себе си обаче, не ме изписаха веднага. През тези седмици, прекарани на легло в Градската болница на Тетуан, успях да подредя донякъде чувствата си и да преосмисля случилото се през последните месеци. Това обаче стана накрая, в последните дни, защото през първите, сутрин и вечер, по време на посещенията, каквито аз нямах, и в часовете, когато ми носеха храната, която не можех да докосна, аз само плачех. Не мислех, не реагирах, дори не си спомнях. Само плачех.

След няколко дни, когато сълзите ми секнаха, защото вече би изплакала всичко, спомените започнаха да се низят един след друг с необикновена точност. Почти можех да ги видя как ме преследват как влизат в индианска нишка през вратата в дъното на залата — едно

огромно, обляно в светлина помещение. Живи, самостоятелни, значими и мимолетни спомени, които се приближаваха един след друг, със скок се озоваваха върху завивката и се изкачваха по тялото ми, а после проникваха през ушите или под ноктите, или през порите на кожата, нахлуваха в мозъка ми и го изтезваха без капка милост с образи и моменти, които аз бих искала да забравя завинаги. А сетне, когато тълпата от спомени все още прииждаше, но вече все побезшумно, с ужасяваща студенина започна да ме обзема желанието да анализирам всичко, да намеря причина и смисъл на всяко от събитията, които се бяха случили в живота ми през последните осем месеца. Тази фаза беше най-страшната — най-агресивната, най-мъчителната. От нея най-много ме заболя. И макар че не бих могла да преценя колко време продължи, знам със сигурност, че едно ненадейно посещение успя да я прекрати.

Дотогава дните ми минаваха между родилки и монахини, сред боядисани в бяло метални легла. От време на време се появяваше лекар с бяла престилка, а в определени часове идваха близките на другите пациентки, като говореха шепнешком, гушкаха новородените бебета и успокояваха с въздишки онези, които като мен бяха останали насред пътя. Намирах се в град, в който не познавах никого. Никой не дойде да ме види, нито аз очаквах посетители. Дори не бях напълно наясно какво правя в този чужд град — имах само смътен спомен за обстоятелствата, при които бях дошла. Огромна празнота зееше в паметта ми на мястото, където би трябвало да бъдат логичните причини, тласнали ме към това. През онези дни живеях единствено със спомените, примесени с объркани мисли, с дискретното присъствие на монахините и с копнеж, примесен с боязън, да се върна в Мадрид час по-скоро.

Една сутрин обаче самотата ми бе неочаквано нарушена. Появи се облечената в бяло закръглена фигура на сестра Виртудес, следвана от същия мъж, който преди няколко дни беше споменал за някаква война.

— Водя ти посетител, скъпа — обяви монахинята. Стори ми се, че долових в напевния ѝ тон лека тревога. Когато новодошлият се представи, разбрах причината.

— Комисар Клаудио Васкес, госпожо — каза непознатият вместо поздрав. — Или сте госпожица?

Беше с почти побеляла коса, със слаба фигура, със светъл летен костюм и загоряло от слънцето лице, на което блестяха две тъмни проницателни очи. Бях все още твърде отпаднала, затова не успях да преценя дали става дума за зрял мъж с младежки вид или за преждевременно побелял млад мъж. Така или иначе, това нямаше значение в момента беше по-важно да разбера какво иска от мен. Сестра Виртудес му посочи един стол до стената. Той го вдигна и го постави отдясно на леглото ми. Сложи шапката си в краката ми и седна. С едновременно любезна и властна усмивка подсказа на монахинята, че би предпочел да остане насаме с мен.

Светлината нахлуваше през широките прозорци на помещението. Отвъд тях вятърът леко полюшваше палмите и евкалиптите в градината фона на ослепително синьото небе, предвещаващо прекрасен летен ден за всеки, който нямаше да го прекара на легло в болница в компанията на полицейски комисар. Леглата от двете ми страни, постлани с безупречно бели и идеално опънати чаршафи, бяха незаети, както почти всички останали. Когато монахинята си тръгна с прикрито недоволство, че не може да присъства на срещата, в помещението останахме аз, комисарят и две-три болни, чиито легла се намираха далече от нас, както и една млада монахиня, която миеше пода в другия край. Бях полуседнала в леглото, покрита с чаршафа до гърдите виждаха се само изтънелите ми ръце, костеливите рамене и главата. Косата ми беше сплетена на плитка, праметната от едната страна, а лицето отслабнало и пепеляво, изпито от страданието.

— Сестрата ми каза, че вече сте по-добре и можем да поговорим, нали?

Съгласих се с кимване, без изобщо да се досетя за какво този мъж би искал да говори с мен. Доколкото знаех, болката и страданието не нарушаваха закона. Тогава комисарят извади от вътрешния джоб на самото си малък бележник и прегледа някакви записки. Сигурно ги беше чел малко преди това, защото не се наложи да прелиства листовете, за да ги намери — просто погледна страницата пред себе си и там, пред очите му, бяха точно бележките, които търсеше.

— Добре, като начало ще ви задам няколко въпроса. Отговорете само с „да“ или „не“. Вие сте Сира Кирога Мартин, родена в Мадрид на двайсет и пети юни хиляда деветстотин и единайсета година, нали?

Говореше любезно, но директно и настойчиво. Съобразяваше се донякъде със състоянието ми и това смекчаваше професионалния тон на срещата, но не го скриваше напълно. Потвърдих с кимване истинността на личните ми данни.

— И сте пристигнали в Тетуан на петнайсети юли от Танжер.

Потвърдих отново.

— В Танжер сте от двайсет и трети март. Отседнали сте в хотел „Континентал“.

Отново потвърдих.

— В компанията на... — Погледна бележника си. — ... Рамиро Арибас Керол, роден на двайсет и трети октомври хиляда деветстотин и първа година във Витория.

Отново потвърдих, като този път сведох очи. За пръв път чувах името му след толкова време. Комисар Васкес сякаш не забеляза смущението ми или се престори, че не го забелязва; във всеки случай продължи разпита, като не обърна внимание на реакцията ми.

— И в хотел „Континентал“ сте оставили неплатена фактура за три хиляди седемстотин осемдесет и девет френски франка.

Не отговорих. Просто обърнах глава встрани, за да не го гледам в очите.

— Погледнете ме — каза той.

Не му обърнах внимание.

— Погледнете ме — повтори той. Тонът му беше все така неутрален. Не беше по-настоятелен отпреди, нито по-любезен, нито по-властен. Просто беше същият. Изчака търпеливо няколко минути, докато накрая се подчиних и го погледнах. Без обаче да отговоря. Той зададе отново въпроса си по друг начин, без да губи самообладание:

— Съзнавате ли, че в хотел „Континентал“ сте оставили неплатена фактура за три хиляди седемстотин осемдесет и девет франка?

— Да — отвърнах най-после аз тихо. И отново отклоних погледа си от неговия, и отново обърнах главата си встрани. И се разплаках.

— Погледнете ме — настоя той за трети път.

Изчака известно време, докато накрая осъзна, че в момента нямам нито намерение или сили, или достатъчно смелост, за да му отговоря. Тогава чух как стана от стола, заобиколи леглото ми и отиде от другата му страна. Седна на съседното легло, към което гледах.

Набръчка с тялото си идеално опънатите чаршафи и впи очите си в моите.

— Опитвам се да ви помогна, госпожо. Или госпожице, все ми е едно — изясни той. — Забъркали сте се в ужасна неприятност, макар да знам, че не е по ваше желание. Мисля, че знам как се е случило всичко, но се нуждаю от съдействието ви. Ако вие не ми помогнете, и аз няма да мога да ви помогна, разбирате ли?

Казах с усилие „да“.

— Добре, тогава престанете да плачете и да започваме.

Избърсах сълзите си с крайчеца на чаршафа. Комисарят изчака малко. Веднага щом установи, че съм се поуспокоила, се върна съвестно към задачата си.

— Готова ли сте?

— Да — прошепнах аз.

— Вижте, обвинена сте от управата на хотел „Континентал“, сте оставили неплатена фактура за доста голяма сума, но това не е всичко. Случаят, за жалост, е много по-сложен. Узнахме, че срещу вас е подадена жалба от компанията „Испано-Оливети“ за измама на стойност двайсет и четири хиляди осемстотин и девет песети.

— Но аз... Но...

С жест на ръката прекъсна оправданията ми — имаше още новини, които трябваше да ми съобща.

— И заповед за издирване заради кражба на бижута със значителна стойност от частно жилище в Мадрид.

— Аз не...

Шокът от чуто ми пречеше да мисля и да говоря свързано. Забелязал объркването ми, комисарят се опита да ме успокои:

— Вече знам, вече знам. Успокойте се, не се напрягайте. Прочетох документите, които носехте в куфара си, и с тях мога да възстанови приблизително събитията. Намерих писмото, което е оставил мъжът или годеникът, или любовникът ви, или какъвто и да ви е Арибас. Намерих удостоверение, че бижутата са ви дарени, както и документ, който свидетелства, че предишният собственик на бижутата е всъщност баща ви.

Не си спомнях да съм вземала тези документи със себе си. Не знаех какво е станало с тях, откакто Рамиро ги прибра, но щом бяха сред вещите ми, явно аз самата ги бях взела несъзнателно от хотела,

преди да го напусна. Въздъгнах облекчено, като разбрах, че може би в тях се крие моето спасение.

— Говорете с него, моля ви, говорете с баща ми — помолих го аз. — Той е в Мадрид, казва се Гонсало Алварадо, живее на улица „Ермосиля“ деветнайсет.

— Няма как да го открием. Връзките с Мадрид са много лоши. В столицата цари безредие, много хора са неоткриваеми — има задържани, избягали или на път да избягат, някои се крият, други са мъртви. Освен това положението ви се усложнява от факта, че жалбата е подадена от сина на Алварадо, мисля, че се казва Енрике, вашия полубрат, нали? Да, Енрике Алварадо — потвърди той, след като погледна бележките си. — Изглежда, някаква прислужница го е уведомила преди няколко месеца, че сте били в къщата и сте излезли от там доста възбудена, като сте носели някакви пакети. Предполагат, че в тях са били бижутата, смятат, че баща ви е станал жертва на шантаж или някакво изнудване. С една дума, доста неприятен случай, въпреки че тези документи ви оневиняват.

Тогава извади от външните джобове на самото си документите, които баща ми ми беше дал по време на срещата ни преди няколко месеца.

— За ваш късмет Арибас не ги е взел заедно с бижутата и парите, вероятно защото биха могли да го компрометират. Трябвало е да ги унищожи, за да си защити гърба, но в бързината не го е сторил. Можете само да му благодарите, защото това засега ще ви спаси от затвора — заяви той иронично. След това затвори за миг очи, сякаш се опитваше да върне последните си думи назад. — Извинете ме, не исках да ви обидя. Предполагам, че едва ли имате желание да благодарите на мъж, който се е отнесъл така с вас.

Не отвърнах на извинението му, само попитах тихо:

— Той къде е сега?

— Арибас? Не знаем със сигурност. Може да е в Бразилия, а може би в Буенос Айрес. Или в Монтевидео. Качил се е на презокеански кораб под аржентинско знаме, но може да е слязъл на различни пристанища. Придружавали са го трима души: руснак, поляк и италианец.

— Няма ли да го издирите? Няма ли да го проследите и да го задържите?

— Опасявам се, че не. Нямаме достатъчно улики — само половината от една неплатена фактура. Освен ако не искате да го обвините за бижутата и парите, които е взел от вас, макар че, искрено казано, не си струва труда. Вярно е, че всичко е ваше, но произходът им е доста неясен и обвинението срещу вас е именно за тях. С една дума, ще бъде трудно да установим местонахождението му. Тези типове обикновено са хитри, имат богат опит, знаят как да се скрият и след четири дни да се появят най-неочаквано в някоя точка на света.

— Но ние смятахме да устроим живота си, готвехме се да започнем дейност. Очаквахме само потвърждение — измънках аз.

— Имате предвид пишещите машини? — попита той и извади друг плик от джоба си. — Не е било възможно, нямали сте разрешение. Собствениците на школите в Аржентина не са имали никакъв интерес да разширяват дейността си отвъд океана и са ви уведомили за това през април. — Той забеляза недоумението, изписано на лицето ми. — Арибас не ви е казал, нали?

Спомних си как всеки ден питах нетърпеливо на рецепцията за това писмо с надеждата, че ще промени живота ни, а то вече от месеци е било у Рамиро, който така и не ми бе казал за него. Аргументите, с които исках да го защитя, постепенно се разпръсваха, изчезваха яко дим. Хванах се като удавник за последната надежда, която ми оставаше.

— Но той ме обичаше...

Комисарят се усмихна с горчивина, примесена с нещо подобно на състрадание.

— Това твърдят всички от неговата порода. Вижте, госпожице не се лъжете: типовете като Арибас обичат само себе си. Могат бъдат нежни и да изглеждат щедри; обикновено са чаровни, но в решителния час се интересуват единствено от кожата си и при първия знак, че нещата започват да се объркват, мигновено се измъкват и действат безогледно, за да не ги изобличат в измама. Този път потърпевшата сте вие. Наистина лош късмет. Не се съмнявам, че ви е ценял, но в един прекрасен ден се е появил друг, по-привлекателен проект и вие сте се превърнали за него в бreme, което той не е искал да влачи със себе си. Затова ви е оставил, проумейте го най-послед. Вие нямате вина за нищо, но твърде малко можем да сторим, за да поправим непоправимото.

Не желаех да се задълбочавам в размишления доколко искрено ме е обичал Рамиро. Беше твърде болезнено за мен. Предпочетох да се върна към практическите въпроси.

— А относно „Испано-Оливети“? Какво общо имам аз с това?

Въздъхна дълбоко, сякаш се подготвяше да заговори за нещо, което му бе твърде неприятно.

— Този случай е още по-заплетен. За момента няма убедителни доказателства, които да ви оневинят, но аз лично предполагам, че става дума за друга игра, в която ви е въвлечъл мъжът ви или годеникът ви, или какъвто и да ви е бил този Арибас. Според официалната версия, вие сте собственичка на фирма, получила пишещи машини, които никога не са били платени.

— Негова беше идеята да основе фирма на мое име, но аз не знаех... аз не...

— Ето какво мисля аз — вие не сте имали никаква представа какво е правил, а той ви е използвал за параван. Вече знаете официалната версия, но ще ви кажа какво според мен се е случило. Поправете ме, ако греша. Получили сте от баща си пари и бижута, нали така?

Кимнах утвърдително.

— После Арибас е предложил да основе на ваше име фирма и да съхранява парите и бижутата в сейфа на компанията, за която е работил, нали?

Отново кимнах.

— Да, но не го е направил. Или по-скоро го е направил, но не като обикновен депозит на ваше име. С парите ви е извършил покупка за собствената си компания, като е излъгал, че това е поръчка на една фирма за внос и износ „Меканографикас Кирога“, в която вие фигурирате като собственик. Платил е навреме с вашите пари и от „Испано-Оливети“ не са заподозрели нищо: просто поредната голяма поръчка. Арибас, от своя страна, е препродал тези машини — не знам на кого и как. Дотук всичко е коректно за „Испано-Оливети“ в парично отношение и задоволително за Арибас, който, без да вложи нито песета от собствения си капитал, е извършил отлична сделка в своя полза. И така, след няколко седмици пак е заявил нова голяма поръчка от ваше име, която отново е била изпълнена навреме. Сумата този път не е била платена веднага. Била внесена само малка част, но тъй като

вие вече сте фигурирали като надежден платец, никой не е заподозрял нищо — предположили, че останалата част от сумата ще бъде изплатена в определените срокове. Въпросът е, че това плащане така и не е било извършено: Арибас отново е препродал стоката, получил е печалбата и е напуснал сцената с вас и с практически непокътнатия ви капитал, плюс една хубавичка сума, получена от препродажбата и от втората покупка, която така и не платил. Добър удар наистина, макар че явно някой е заподозрял нещо, защото, доколкото разбрах, сте напуснали Мадрид доста набързо, нали?

Спомних си като в сън как се прибрах в дома ни на площад „Салесас“ в онази мартенска утрин, спомних си нервността и бързината, с която Рамиро вадеше дрехите от гардероба и пълнеше куфарите, припряността, с която ме накара да направя същото, без да губя нито секунда. Тези образи в паметта ми потвърдиха предположението на комисаря. Той продължи:

— Така че в крайна сметка Арибас не само е взел парите ви, но и ги е използвал, за да получи допълнителни печалби за себе си. Много ловък тип наистина.

Очите ми отново се напълниха със сълзи.

— Недейте. Спестете си сълзите, моля ви. Не си струва да плачете. Вижте, всъщност всичко се е случило в най-неподходящия и объркан момент.

Преглътнах, успях да се сдържа и отново да се включа в разговора:

— Заради войната, която споменахте онзи ден?

— Още не се знае как ще свърши всичко това, но за момента положението е изключително сложно. Половината Испания е в ръцете на въстаниците, а другата половина е лоялна към правителството. Цари хаос и дезинформация. С една дума, пълна катастрофа.

— А тук? Какво е положението тук?

— Засега е относително спокойно. Преди няколко седмици беше много по-тревожно. Тук започна всичко, не знаете ли? Генерал Франко тръгна от тук, от Мароко, тук започнаха военните действия. През първите дни имаше бомбардировки. Републиканската авиация атакува Висшия комисариат, но за нещастие, сгреси целта. Един от техните „Фокер“-и рани доста цивилни и причини смъртта на няколко местни деца. Беше разрушена една джамия и мюсюлманите сметнаха, че този

акт е насочен срещу тях, и застанаха на страната на въстаниците. Много от привържениците на републиката бяха арестувани и разстреляни. Европейският затвор бе препълнен. Създадоха и нещо като концентрационен лагер на площад „Ил Моготе“. Накрая, след завземането на летище Сания Рамел, последния бастион на правителството в протектората, цяла Северна Африка в момента се контролира от въстаналите военни и положението е сравнително спокойно. Сега страшното е на полуострова.

Потърка очи с палеца и показалеца на лявата си ръка. После плъзна бавно дланта си нагоре, към веждите, челото и косата, по темето и тила до врата. Каза тихо, сякаш говореше на себе си:

— Дано всичко приключи най-сетне...

Прекъснах размишленията му. Неизвестността беше непоносима.

— Но ще мога ли да си замина?

Ненадейният ми въпрос го върна към действителността. Беше категоричен:

— Не. В никакъв случай. Не може да отидете никъде, още по-малко в Мадрид. Там в момента управлява републиканското правителство — народът го подкрепя и е готов да го защитава докрай.

— Но аз трябва да се върна — настоях неуверено. — Там е майка ми, домът ми...

Заговори отново, като се опитваше да не губи търпение. Настойчивостта ми го дразнеше все повече, макар да се стараеше да не ми противоречи заради състоянието ми. При други обстоятелства сигурно щеше да се държи с мен много по-безцеремонно.

— Вижте, не знам дали сте на страната на правителството или на бунтовниците. — Гласът му отново беше твърд. Бе възвърнал увереността си след кратък миг на униние, който вероятно се дължеше на умората и напрежението през тези напрегнати дни. — Ще бъда откровен. След всичко, което видях през последните седмици, твърде малко ме интересува вашата позиция, нещо повече, предпочитам да не я знам. Аз просто си върша работата, като се опитвам да стоя настрана от политиката. За жалост, има предостатъчно хора, които се занимават с това. Но по някаква ирония съдбата е на ваша страна, макар да ви е трудно да го повярвате. Тук, в Тетуан, центъра на въстанието, ще бъдете в пълна безопасност, защото никой, освен мен няма да се занимава с проблемите ви със закона, а те, повярвайте ми, са твърде

подозрителни и при нормални обстоятелства щяхте да прекарате доста време в затвора.

Опитах се да възразя, обхваната от тревога и паника. Той не ми позволи. Прекъсна опитите ми с категоричен жест и продължи да говори:

— Предполагам, че в Мадрид ще бъдат прекратени по-незначителните полицейски разследвания и съдебни дела, които нямат политически характер. В положението, в което се намира градът, едва ли някой ще си направи труда да преследва в Мароко някаква си измамница, собственичка на фирма за пишещи машини, заподозряна в кражба на бижута от баща си, предадена от собствения си брат. Преди няколко седмици случаят щеше да бъде класифициран като относително сериозен, но днес това е незначителен въпрос в сравнение с това, което предстои в столицата.

— Тогава? — попитах нерешително аз.

— Тогава няма да ходите никъде. Няма да се опитвате да напускате Тетуан и ще се постараете да не ми създавате неприятности. Моята задача е да се грижа за безопасността и сигурността на територията на протектората, а вие едва ли сте заплаха за тях. За всеки случай обаче не искам да ви губя от поглед. Така че ще останете тук за известно време и ще стоите настрана от всякакви неприятности. И не приемайте това като съвет или предложение, а като истинска заповед. Ще бъде особен вид задържане: няма да ви затварям в килия, няма да ви поставям под домашен арест, така че ще се радвате на относителна свобода в действията си. Но категорично ви забранявам да напускате града без мое съгласие, ясно ли е?

— Докога? — попитах аз, без да отговоря на въпроса му. Да остана сама за неопределено време в този непознат град ми се струваше най-лошата от всички възможности.

— Докато положението в Испания се успокои и видим как ще се развият събитията. Тогава ще реша какво да правя с вас. В момента нямам нито време, нито начин да се заема със случая ви. Има само един проблем, с който трябва да се справите незабавно: дълга ви към хотела в Танжер.

— Но аз нямам с какво да платя тази сума... — обясних отново, готова да се разплача.

— Знам. Претърсих щателно багажа ви и освен разбъркани дрехи и някои документи, не намерих нищо друго. Но засега вие сте единствената длъжница, с която разполагаме, и сте еднакво замесена с Арибас. И тъй като него го няма, вие трябва да отговоряте по това обвинение. Опасявам се, че от него не мога да ви отърва, защото в Танжер знаят, че сте тук, при мен.

— Но той взе парите ми... — настоях аз отново със задавен от глас.

— Знам това. И престанете да плачете най-после, моля ви. В писмото си самият Арибас обяснява всичко: открито признава безсрамието си и намерението да ви натопа и да ви остави без никакви средства, като вземе всичките ви пари и ценности. И то при положение че сте носили детето му, което пометнахте още щом слязохте от автобуса в Тетуан.

Недоумението, примесено с болката и отчаянието, изписани на лицето ми, по което се стичаха сълзи, го принуди да ми зададе следващия въпрос:

— Не си ли спомняте? Аз ви чаках там. Бяхме получили известие от жандармерията в Танжер за пристигането ви. Изглежда, пиколото на хотела е споменало на управителя, че сте заминали неочаквано и че сте изглеждали доста разстроена, и вдигнали тревога. Открили, че сте напуснали хотела с намерението да не се връщате повече. И понеже сумата, която сте дължали, е била значителна, уведомили полицията, намерили таксиметровия шофьор, който ви е закарал до „Ла Валенсиана“, и установили, че сте тръгнали насам. При нормални обстоятелства щях да изпратя някого от моите хора да ви вземе, но положението напоследък е доста несигурно, затова предпочитам да наглеждам всичко лично. Реших да ви посрещна, за да избегна неприятни изненади. Едва слязохте от автобуса — и припаднахте в ръцете ми. Сам ви докарах тук.

Едва тогава в паметта ми изникнаха смътни спомени. Задущаващата горещина в автобуса, който всички наричаха „Ла Валенсиана“. Врявата вътре, пълните с живи пилета кошници, потта и миризмите, излъчващи се от телата, и вързопите, които пътниците араби и испанци — носеха със себе си. Усещането на лепкава влага между бедрата ми. Невероятната отпадналост при пристигането ми в Тетуан, уплахата, когато установих, че някаква топла течност се стича

по краката ми. Тъмната и гъста следа, която оставях след себе си, и още със стъпването ми върху асфалта на новия град — глас на мъж с полускрито от шапка лице: „Сира Кирога? Полиция. Елате с мен, ако обичате“. В този момент ме обхвана безкрайна слабост и усетих как погледът ми се замъглява и краката ми се подкосяват. Изгубих съзнание и сега, седмици по-късно, пред себе си отново виждах това лице, без да знам дали е лице на палач или на спасител.

— Сестра Виртудес пое грижата да ме осведомява за състоянието ви. От дни се опитвам да говоря с вас, но ми отказваха достъп до днес. Казаха ми, че имате тежка анемия и други неща. Но сега, изглежда, сте по-добре, защото ми разрешиха да ви посетя, и скоро ще ви изпишат.

— Но къде ще отида?

Тревогата ми беше огромна като страха. Чувствах се неспособна да се справя сама в един непознат свят. Никога не бях правила каквото и да било без чужда помощ. До мен винаги бе имало някой, който да ме води — майка ми, Игнасио, Рамиро. Чувствах се безпомощна, неспособна да се справя сама с живота и предизвикателствата му. Неспособна да оцелея без ръка, за която да се хвана здраво, без глава, която да решава вместо мен. Без близко присъствие, на което да се уповавам и от което да завися.

— Точно с това съм зает сега — каза той, — търся място, където да отидете. Не мислете, че това е лесна задача в положението, в което се намираме. Във всеки случай ще се радвам да узная някои детайли от вашата история, които все още ми се изплъзват. Така че ако се чувствате по-добре, бих искал да дойда утре, за да ми разкажете накратко това, което се е случило. Може да изникне подробност, която ще ни помогне да решим проблемите, в които ви е забъркал мъжът ви, годеникът ви...

— ... или какъвто и да ви е този кучи син — допълних аз с ирония и горчивина.

— Бяхте ли женени? — попита той.

Поклатих отрицателно глава.

— По-добре за вас — отсече. Погледна часовника си. — Е, не искам да ви уморявам повече — каза той и се изправи. — Достатъчно ви е за днес. Ще дойда утре, но не знам в колко часа. Когато намеря пролука, защото сме претрупани с работа.

Проследих го с поглед, докато се отдалечаваше към изхода на залата — вървеше бързо, с решителната и гъвкава походка на човек, който не е свикнал да си губи времето. Рано или късно, когато се съвземех, трябваше да установя дали този мъж наистина вярва в невинността ми, или просто желае да се отърве от бремето, което представлявах за него и което му се бе стоварило в най-неподходящия момент. Сега обаче не можех да мисля за това — бях изтощена и уплашена и желаех единствено да заспя дълбоко и да забравя всичко.

Комисар Васкес се върна на следващия ден в седем или вечерта, когато беше по-хладно, а светлината по-приглушена. Щом го видях да влиза през вратата в другия край на помещението, аз се опрях на лакти и с усилие успях да седна в леглото. Когато стигна до мен, седна на същия стол, на който седеше предния ден. Дори не го поздравих. Само се прокашлях, прочистих гърлото си и се приготвих да му разкажа всичко, което искаше да чуе.

7.

Втората ми среща с дон Клаудио беше един петък и края на август. В понеделник предобед дойде, за да ме вземе: беше намерил място, където да се настаня, и щеше да ме придружи до новото ми жилище. При други обстоятелства това толкова кавалерско държане би могло да се изтълкува по различен начин. В онзи момент и двамата бяхме наясно, че интересът му към мен е чисто професионален и че за него беше по-добре да бъде на сигурно място, за да избегне по-големи усложнения.

Когато пристигна, бях вече облечена. С провиснали дрехи на отслабналото ми тяло, с коса, прибрана в грозен кок, седнала на ръба на вече оправеното легло. С куфар в краката, пълен с жалките остатъци от корабокрушението, и с костеливи пръсти, преплетени в скута. Опитвах се безуспешно да събера сили. Когато го видях да влиза, понечих да се изправа. Той обаче с жест ми нареди да не ставам. Седна на ръба на съседното легло и само каза:

— Почакайте. Трябва да поговорим.

Изглежда ме с тъмните си очи, остри като свредели. По онова време вече бях установила, че не е нито преждевременно побелял младеж, нито старец с младежки вид — беше мъж между четирийсетте и петдесетте, възпитан в добри маниери, но обръгнал в работата си, с хубава външност и с душа, закоравяла от общуването с всякакви мошеници. Човек, с когото в никакъв случай не ми изнасяше да имам и най-малкия проблем, помислих си аз.

— Вижте, в полицейското управление обикновено не действаме така. За вас правя изключение поради съществуващите обстоятелства, но искам да сте наясно какво е действителното положение. Лично аз смятам, че сте наивна жертва на един негодник, но това трябва да го реши съдия, не аз. Като се има предвид обаче как стоят нещата в тези размирни дни, изобщо не можем да се надяваме на процес и съд. А и нищо няма да спечелим, като ви държим в килия един господ знае докога. Така че, както ви качах онзи ден, ще ви оставя на свобода, но под наблюдение и със забрана да напускате града. И за да не се

изкушите, няма да ви върна паспорта. Освен това оставате на свобода при условие, че когато се възстановите напълно, ще потърсите почтен начин да си изкарвате хляба и да спестите пари, за да изчистите дълга си към „Континентал“. Помолих ги от ваше име да отсрочат задълженията ви с една година и те приеха, така че сега трябва да се вземете в ръце и да спечелите тези пари, ако трябва и земята да обърнете наопак, но честно и без да създавате неприятности, ясно ли е?

— Да, господине — прошепнах аз.

— И внимавайте да не ме измамите. Не се опитвайте да ми играете номера и не ме принуждавайте да действам твърдо с вас, защото, ако ме ядосате, ще пусна в ход машината, ще ви натоваря на кораба за Испания при първа възможност и докато усетите, ще се озовете в женския затвор в Киньонес, където ще прекарате седем години, ясно ли ви е?

Не можах да кажа нищо свързано след тази зловеща заплаха. Само кимнах утвърдително. Тогава той се изправи. След секунда станах и аз. Той го направи бързо и с лекота. Аз трябваше да положа огромно усилие, за да го последвам.

— Тогава да вървим — заключи той. — Оставете, аз ще взема куфара, вие не сте в състояние да носите и сянката си. Колата е пред входа. Сбогувайте се с монахините, благодарете им за доброто отношение и да вървим.

Минахме през Тетуан с колата му и за пръв път успях да разгледам бегло града, в който щях да живея неопределено време. Градската болница беше в покрайнините. Постепенно навлязохме в града и с всяка изминала секунда минувачите ставаха все повече и повече. Наближаваше обяд и улиците гъмжаха от народ. Почти нямаше коли и комисарят натискаше непрестанно клаксона, за да си пробие път сред хората, които се движеха бавно във всички посоки. Имаше мъже със светли ленени костюми и сламени шапки, тичащи момчета с къси панталони и испанки, връщащи се от пазар с пълни със зеленчуци кошници. Имаше мюсюлмани с тюрбани и джелаби и мавританки, облечени в широки дрехи, които оставяха открити само очите и стъпалата. Имаше войници в униформи и момичета с летни рокли на цветя, босоноги местни деца, които играеха сред кокошките. Разнасяха се гласове, откъслечни фрази и думи на арабски и испански, поздрави

към комисаря всеки път, когато някой разпознаеше колата му. Човек трудно можеше да повярва, че именно в тази обстановка няколко седмици по-рано се бе зародило събитието, което днес бе придобило мащабите на гражданска война.

Не разменихме нито дума по време на пътуването, което нямаше за цел да ми осигури приятна разходка, а беше стриктно изпълнение на формалност, налагаща да ме преместят от едно място на друго. Само от време на време, ако предположеше, че нещо от това, което се появява пред очите ни, може да ми се стори интересно или непознато, комисарят го посочваше с брадичка, без да откъсва поглед от пътя пред себе си, и произнасяше няколко сухи думи. „Жени от Риф“, спомням си, че каза той, сочейки група мароканки, облечени с поли на райета и големи сламени шапки, от които висяха цветни пискюли. Десетте или петнайсетте минути, през които пътувахме, ми бяха достатъчни, за да възприема формите, да открия миризмите и да науча имената на някои от нещата, с които щях да съжителствам ежедневно през този нов етап от живота ми. Висшият комисариат, кактусовите смокини^[1], дворецът на халифа, водоносците и магаретата. Арабският квартал, планините Дерса и Бени Хосмар, бакалито^[2], ментата.

Слязохме от колата на площад „Еспаня“. Две арабчета мигом долетяха да вземат багажа ми и комисарят не възрази. Тръгнахме по „Ла Лунета“, близо до Еврейския квартал и до медината. „Ла Лунета“, моята първа улица в Тетуан — тясна, шумна, неравна и изпълнена с глъч, гъмжаща от хора, кръчми, кафенета и базари, в които се продаваше и купуваше всичко. Стигнахме до един вход, влязохме, изкачихме се по стълбите. Комисарят позвъни на първия етаж.

— Добър ден, Канделария. Ето доставката, която очакваше. — Той ме посочи с леко кимване на възпълната, облечена в червено жена, която бе отворила вратата.

— Но що за доставка е това, господин комисар? — отвърна тя, като постави ръце на кръста и се засмя гръмогласно. После се отдръпна и ни пусна да влезем. Притежаваше слънчева, скромна и със съмнителна естетика къща. Притежаваше и вродена безцеремонност, която не можеше да прикрие силната тревога, която посещението на комисаря предизвикваше у нея.

— Специална доставка, която възлагам на вас — разясни той, като остави куфара в тясното антре, под един календар с изображение

на Светото сърце. — Трябва да подслоните тази госпожица за известно време и за момента безплатно. Ще си уредите сметките, когато започне да си изкарва хляба.

— Но къщата ми е претъпкана, за бога! На ден идват по половин дузина души, които ми е невъзможно да приема!

Явно лъжеше. Едрата мургава жена лъжеше и той знаеше това.

— Не ми разказвайте за тревогите си, Канделария. Вече ви казах, че трябва да я настаните.

— След въстанието постоянно пристигат хора и търсят подслон, дон Клаудио! Дори съм сложила дюшеци на пода!

— Стига сте се оплаквали, от седмици Гибралтарският проток е затворен и през него не може и птичка да прехвъркне. Искате или не, налага се да изпълните молбата ми. Запишете я в сметката, която ми дължите. Но не само трябва да я подслоните, трябва също да ѝ помогнете. Не познава никого в Тетуан, освен това се е замесила в доста неприятна история, така че ѝ направете някъде място, защото остава тук, ясно ли е?

Тя отвърна без никакво въодушевление:

— Като бял ден, господине. Ясно като бял ден.

— Тогава се погрижете за нея. Ако има проблем, знаете къде да ме намерите. Не ми е приятно, че остава тук — вече са я покварили, а от вас нищо хубаво няма да научи, но както и да е...

Тогава хазяйката го прекъсна шеговито, с престорена наивност:

— Да не ме подозирате в нещо, дон Клаудио?

Комисарят не се подаде на закачливия тон на андалуската.

— Аз винаги подозирам всички, Канделария. За това ми плащат.

— Щом ме смятате за толкова лоша, защо ми водите тази красавица тук?

— Защото, както ви казах, при това положение няма къде другаде да я заведа, не мислете, че го правя с удоволствие. Така или иначе, погрижете се за нея, измислете начин да работи нещо — едва ли скоро ще може да се върне в Испания, а ѝ трябва пари, защото има неуредени сметки. Вижте дали могат да я наемат като продавачка в магазин или в някой фризьорски салон. Където и да е, стига мястото да е порядъчно. И престанете да ме наричате „господин комисар“, повторихте го поне сто пъти.

Едва тогава тя за пръв път ми обърна внимание. Огледа ме от горе до долу, бързо и без любопитство. Сякаш просто пресмяташе размера на бремето, което се стоварваше върху нея. После отново отпрати поглед към моя спътник и с подигравателно примирение прие заръката:

— Нямайте грижа, дон Клаудио, Канделария ще се погрижи. Ще видя къде ще я настаня, но бъдете спокоен, знаете, че при мен ще се чувства като в рая.

Божествените обещания на собственицата на пансиона, изглежда не бяха напълно убедителни за полицаия, защото той стегна още малко хватката си, за да приключи с уговарянето на престоя ми. С отчетлив глас и с вдигнат на височината на носа показалец той изрече последното предупреждение, което изключваше шеговит отговор:

— Бъдете внимателна, Канделария, внимателна и нащрек, защото времената са смутни и не желая допълнителни неприятности. И гледайте да не я забъркате в някоя от вашите истории. Нямам никакво доверие и на двете, така че ще ви държа под око. И само да чуя за някоя странна постъпка, ще ви отведа в участъка и от там и Господ няма да ви измъкне, ясно ли е?

Двете измънкахме едно тихо „да, господине“.

— Е, а сега се възстановявайте и веднага щом можете, започнете работа.

Погледна ме в очите, за да се сбогува, и за миг се поколеба дали да ми протегне ръката си или не. Накрая реши да не го прави и приключи срещата с един съвет и с едно предвещание, сбити в няколко оскъдни думи: „Пазете се, пак ще поговорим“. Обърна се и заслиза чевръсто по стълбите, докато си слагаше шапката, хванал я с разперена длан за върха. Наблюдавахме го мълчаливо, докато изчезна от погледа ни, и вече се канехме да влизаме, когато стъпките му стигнаха до края на стълбата и гласът му прогърмя:

— И двете ще ви пъкна в затвора! От там няма да ви измъкне дори младенецът Исус!

— Да пукнеш дано, негоднико — каза Канделария, след като затвори вратата с едно движение на могъщите си задни части. После ме погледна и се усмихна накриво, опитвайки се да разпръсне недоумението ми. — Проклет човек, не ме оставя на мира. Не знам как го прави, но нищо не му убягва и по цял ден ми върви по петите.

Въздъхна толкова дълбоко, че обемистата ѝ гръд се изду и сви, сякаш бяха два балона, пристегнати в роклята ѝ от перкал^[3].

— Хайде, миличка, влез вътре, ще те настаня в една от стаите в дъното. Проклето въстание, обърка живота на всички ни, заради него хората се бият по улиците, а в казармите се лее кръв. Дано тази бъркотия приключи скоро и да заживеем отново нормално! Сега ще изляза трябва да свърша някои неща. През това време ще се настаня, а после, когато се върна за вечеря, ще ми разкажеш всичко подробно.

Развика се на арабски и от кухнята излезе петнайсетинагодишно момиче, което бършеше ръцете си с кърпа. Двете започнаха да разчистват вехтории и да сменят чаршафи в миниатюрната стаичка без прозорец, която от тази вечер щеше да се превърне в моя спалня. Настаних се в нея, без ни най-малка представа колко ще трае престоят ми, нито по какъв път ще поеме бъдещето ми.

Канделария Балестерос, по-известна в Тетуан като Канделария Контрабандистката, беше четирийсет и седем годишна и както тя самата твърдеше, беше „гърмян заек“, „по-гърмян“ и от войник в Испанския чуждестранен легион. Минаваше за вдовица, но дори тя не беше сигурна дали мъжът и наистина е умрял по време на едно от многобройните си посещения в Испания, или писмото, което бе получила преди седем години от Малага и в което и съобщавах, че мъжът и е починал от пневмония, не беше лъжата на един безсрамник, който искаше да изчезне безследно. За да избягат от беднотията, в която живееха надничарите в маслиновите насаждения в Андалусия, двамата се установили в Испанско Мароко след войната в Риф, през двайсет и шеста година. От тогава се занимавали с най-различни дейности, повечето маловажни, чиито скромни печалби мъжът ѝ вложил подобаващо във веселби, публични домове и гуляи във „Фундадор“. Нямали деца и когато нейният Франсиско изчезнал и я оставил сама, без контактите с Испания, чрез които да продължи да върти контрабандна търговия с каквото ѝ попадне, Канделария решила да наеме къща и да я превърне в скромен пансион. Въпреки това, не престанала да купува, да продава, да прекупува, да препродава, да разменя, да се пазари и да заменя всичко, което ѝ попадне. Монети, табакери, марки, писалки, чорапи, часовници, запалки — всички със съмнителен произход, всички с неясна съдба.

В дома си на улица „Ла Лунета“, намиращ се между медината и Испанския квартал, тя подслоняваше без разлика всеки, който потропаше на вратата с молба за легло — обикновено хора с ограничени средства и с още по-ограничени амбиции. Опитваше се да търгува с тях и с всеки, който ѝ се мернеше пред очите: *продавам ти, купувам ти, плащам ти; дължиш ми, дължа ти, плати ми*. Но внимаваше. Винаги внимаваше, защото въпреки вида си на мъжкарана, въпреки съмнителните си сделки и привидната безцеремонност, с която можеше да повали и най-якия мъж, Канделария Контрабандистката не беше никак глупава и знаеше, че с комисар Васкес шега не бива. Позволяваше си някоя и друга закачка и иронично подмятане, но внимаваше да не я хване в сделки извън законно допустимите, защото тогава щеше да конфискува не само стоката ѝ. Както сама казваше: „Само да ме пипне в мошеничество, ще ме отведе в участъка и ще ми хвърли някой тупаник“.

Кротката млада мюсюлманка ми помогна да се настаня. Заедно разопаковахме оскъдните ми дрехи и ги окачихме на телените закачалки в подобие на гардероб, който всъщност беше дървен сандък, закрит отпред с парче плат. Тази мебел, една гола електрическа крушка и старото легло с вълнен дюшек съставяха мебелировката на помещението. Един стар календар с щампа на славеи любезен подарък от бръснарница „Ел Сигло“ внасяше единствената цветна нотка върху варосаните стени, по които личаха следи от безброй течове. Върху един сандък в ъгъла бяха натрупани рядко използвани вещи: сламена кошница, счупен леген, две-три нощни гърнета, пълни с парчета олющена мазилка, и две клетки от ръждясала тел. Обзавеждането бе оскъдно, почти бедно, но стаята беше чиста, а черноокото момиче, което ми помагаше да подредим купчината измачкани дрехи, съставлящи целия ми багаж, повтаряше тихо:

— Госпожице, ти не тревожи. Жамила пере, Жамила глади дрехите на госпожица.

Бях все още много слаба и свръхусилието, което положих, за да преместя куфара и да изпразня съдържанието му, ме принудила потърся опора, за да не припадна. Седнах на края на леглото, затворих очи, опрях лакти на коленете и покрих с ръце лицето си. След няколко

минути замайването премина. Върнах се в настоящето и установих, че младата Жамила стои до мен и загрижено ме наблюдава. Огледах се. Бях все още в тъмната и бедна като миша дупка стаичка, със смачканите ми дрехи на закачалките и изтърбушен куфар на пода. И въпреки несигурността, зейнала от този ден като пропаст, с известно облекчение си помислих, че колкото и зле да вървят нещата, поне имах място, където да се подслоня.

Канделария се върна след един час. Малко преди нея и малко след нея започнаха да пристигат малобройните гости, на които и предоставяше убежище и храна. Клиентелата се състоеше от амбулантен търговец на мазила за коса, пощенски служител, пенсиониран учител, две възрастни и сухи като чирози сестри и дебела вдовица със сина си, когото наричаше Пакито въпреки плътния му глас и обилния мъх върху горната устна. Всички ме поздравиха любезно, когато хазайката ме представи, после се настаниха мълчаливо около масата на определените им места — Канделария начело, останалите разпределени по фланговете. Жените и Пакито от едната страна, мъжете — отсреща. „Ти в другия край“ — нареди тя. Започна да сервира задушеното, като говореше безспир за това колко е поскъпнало месото и колко хубави били тази година пъпешите. Коментарите ѝ не бяха отправени към никого конкретно, но тя упорито продължаваше да говори въпреки незначителността на темите и слабото внимание от страна на сътрапезниците. Без да проронят дума, всички започнаха да се хранят, като движеха ритмично приборите от чиниите към устата. Чувахе се единствено гласът на хазайката, потракването на лъжиците по порцелана и шумът от преглъщането на храната. Едно невнимание от страна на Канделария обаче ми разкри причината за тази словоохотливост: в първата пауза, появила се в нескончаемото ѝ дърдорене, когато извика Жамила в трапезарията, мигом се вклини една от сестрите и тогава разбрах защо толкова държеше сама да води разговора с твърдата ръка на кормчия.

— Казват, че Бадахос вече е паднал. — Думите на по-голямата сестра също сякаш не бяха отправени към никого конкретно; може би към каната с вода, може би към слонцата, към шишенцата с оцет или към картината „Тайната вечеря“, която висеше, леко изкривена, на стената. Тонът ѝ също беше привидно неутрален, като че обсъждаше дневните температури или вкуса на граха. Въпреки това, веднага си

дадох сметка, че тази намеса е безобидна колкото току-що наточено острие на кама.

— Колко жалко. Толкова добри момчета са се жертвали, за да защитят законното правителство на републиката. Толкова млади и силни мъже, загинали безсмислено, вместо да доставят наслада на апетитна жена като вас, Саграрио.

Хапливата забележка принадлежеше на амбулантния търговец и бе посрещната със смях от мъжката половина. Когато доня Ерминия забеляза, че нейният Пакито също се е развеселил от думите на продавача на мазила за коса, го шляпна по врата, от което тилът му се зачерви. Тогава учителят се притече на помощ на момчето. Без да вдига глава от чинията си, той каза с поучителен глас:

— Не се смей, Пакито, казват, че смехът изсушава мозъка.

Едва бе завършил фразата, когато майката на момчето се намеси:

— Затова армията се надигна, за да сложи край на толкова смях, толкова веселие и разпуснатост, които водеха Испания към гибел...

И тогава сякаш се отприщи някакъв бент. Тримата мъже в единия фланг и трите жени на другия извисиха гласовете си почти едновременно в обща гълчава, в която никой никого не слушаше и всички се надвикваха, като крещяха ругатни и обиди. „Червен развратник, набожна лицемерка, дяволско изчадие, кисела старица, атеист, извратеняк“ и още десетки епитети, предназначени да обидя, сътрапезника отсреща, се разнесоха във въздуха като кръстосан огън от гневни викове. Единствено аз и Пакито мълчахме: аз, защото бях нова и нямах мнение, нито имах представа за предмета на спора, а Пакито вероятно се боеше от разярената си майка, която в момента наричаше учителя гнусен масон и поклонник на сатаната с пълна с полусдъвкани картофи уста и стичаща се по брадичката ѝ мазнина. Междувременно в другия край на масата Канделария с всяка секунда се преобразяваше: тялото ѝ сякаш се изду, а лицето, което малко преди това имаше любезно изражение, стана алено, докато накрая тя изгуби търпение и удари с юмрук по масата толкова силно, че виното в чашите подскочи, чиниите се удариха една в друга, а по покривката потече сосът от задушеното. Гласът ѝ, подобно на гръмотевица, се извиси над другите:

— Ако в тази къща отново се заговори за проклетата война, ще ви натирая на улицата и ще ви изхвърля куфарите през балкона!

Присъстващите биха отбой неохотно, като си разменяха убийствени погледи, и довършиха първото ястие с едва сдържан гняв. Второто ястие — сафрид — бе изядено почти в пълно мълчание. За десерт имаше диня, която представляваше известна заплаха заради червения си цвят, но напрежението не избухна. Обядът приключи без по-сериозни инциденти. Трябваше само да изчакаме вечерята, за да бъдат подновени. В началото отново имаше иронични забележки и двусмислени шеги; после настъпи ред на отровните стрели и размяната на ругатни и прекръствания, а накрая — на откритите обиди и престрелка с крайшници хляб, които имаха за мишена окото на противника. И за финал, отново виковете на Канделария с предупреждение за незабавното изгонване на всички гости, ако двете страни на масата продължат да се ругаят. Тогава открих, че това е нормалното протичане на трите ежедневни хранения в пансиона. В действителност хазайката никога не се раздели с нито един от наемателите, въпреки че те държаха войнствения си дух, острия си език и точната стрелба в постоянна готовност, за да ги стоварят безмилостно върху противниковия фланг. По това време контрабандните сделки бяха намалели и положението на Канделария не беше цветущо, за да си позволи да изгуби доброволно това, което всеки от тези нещастници без дом и близки плащаше за храна, нощувка и баня веднъж седмично. Така че въпреки заплахите, почти нямаше ден, в който от двете страни на масата да не се сипеха оскърбления, костилки от маслини, политически лозунги, бананови обелки, а в най-разгорещените моменти — някоя и друга плюнка и вилица. Самият живот в домашен мащаб.

[1] Плодове на кактус опунция, наричани още бодливи круши — Б.р. ↑

[2] Арабски магазин — Б.пр. ↑

[3] Изключително здрава висококачествено памучна тъкан. — Б.р. ↑

8.

Така преминаха първите ми дни в пансиона на „Ла Лунета“, сред хора, за които не знаех нищо — освен кръщелните имена и съвсем бегло причините, поради които бяха отседнали там. Учителят и чиновникът — и двамата стари ергени, бяха в Тетуан от дълги години. Сестрите бяха дошли от Сория в средата на юли за погребението на свой роднина, но не бяха успели да се върнат в родината си, защото Гибралтарският проток бил затворен за корабоплаване. Почти същото бе сполетяло търговеца на продукти за коса, когото въстанието бе принудило да остане в протектората. По-неясни бяха причините на майката и сина, макар всички да предполагаха, че са по следите на своя съпруг и баща беглец, който една сутрин отишъл да купи тютюн на площад „Сокодовер“ в Толедо и решил да не се връща повече в дома си. И така, сред ежедневни опити за свада, под заплахата от една реална война, която неумолимо напредваше с лятото, заобиколена от объркани, гневни и уплашени хора, които следяха внимателно развитието ѝ, аз постепенно се приспособих към този дом и неговия малък свят; малко по малко се сблизих и със собственичката на този пансион, от който тя едва ли печелеше много, като се има предвид естеството на клиентелата ѝ.

През онези дни не излизах много: нямаше къде да отида, нито с кого да се срещна. Обикновено оставах сама или с Жамила, или с Канделария, когато се застояваше в пансиона, а това се случваше рядко. Понякога, когато не бързаше и не беше заета с тъмните си сделки, тя настояваше да изляза с нея, за да потърсим работа за мен. „Лицето ти ще повехне, момиче, слънце не го е виждало“, казваше тя. Понякога не се чувствах достатъчно силна, за да приема предложението ѝ, но друг път се съгласявах и тогава тя ме водеше на различни места, обикаляхме из заплетения лабиринт от улички в Арабския квартал или из правите и модерни булеварди в испанската част, с красиви сгради и добре облечени хора. Във всяка къща, чийто собственик познаваше, питаше дали могат да ме наемат, дали знаят за някого, който има работа за това толкова старателно и готово да работи

ден и нощ момиче, каквото се предполагаше, че съм. Времената обаче бяха трудни и макар гърмежите да ехтяха далеч от нас, всички бяха обезпокоени за изхода на войната, загрижени за близките си в родината, за местонахождението на едни или други, за напредъка на войските на фронта, за живите, за мъртвите и за това, което ги очакваше. При тези обстоятелства почти никой нямаше интерес да разширява бизнеса си или да наема нов персонал. И въпреки че тези излизания обикновено завършваха с чаша арабски чай и поднос с шишчета в някое кафене на площад „Еспаня“, всеки безуспешен опит засилваше мъчителното ми безпокойство, а Канделария, макар че не казваше нищо, беше нов повод за тревога.

Здравословното ми състояние се подобряваше със същото темпо като душевното ми състояние — с бързината на охлюв. Бях все така кожа и кости и мъртвешки бледият ми тен контрастираше със загорелите от лятното слънце лица около мен. Сетивата ми бяха притъпени, а душата — уморена. Все още усещах почти както в първия ден разкъсващата болка, която бях почувствала, когато Рамиро ме бе изоставил. Продължавах да тъгувам за детето, за чието съществуване бях узнала няколко часа преди да го изгубя, тревожех се и за съдбата на майка ми в обсадения Мадрид. Бях все така уплашена заради обвиненията срещу мен и заради предупрежденията на дон Клаудио, ужасена от мисълта, че няма да мога да платя дълга си и ще отида в затвора. Страхът все още бе мой спътник, а раните все така ме изгаряха жестоко.

Едно от въздействията на лудото и сляпо влюбване е, че притъпява сетивата и човек не възприема това, което се случва около него. Заличава чувствителността, способността за възприемане. Принуждава те да съсредоточиш вниманието си върху един-единствен човек, който те изолира от останалата част на света, затваря те в черупка и те държи встрани от реалността, макар че нещата се случват пред очите ти. Когато всичко се пръсна на парчета, си дадох сметка, че през тези осем месеца съм била толкова обсебена от Рамиро, че почти не съм общувала отблизо с друг човек. Едва тогава осъзнах колко съм самотна. В Танжер изобщо не си направих труда да установя връзки с когото и да било: не ме интересуваше никой друг, освен Рамиро и всичко, свързано с него. Но в Тетуан него вече го нямаше, нямаше ги и моята опора, и моите ориентири. Сега трябваше да се науча да живея

сама, да мисля за себе си и да се опитам да понеса по-леко мъчителния товар на отсъствието му. Както гласеше брошурата на школите „Питман“, пътят на живота е дълъг и неравен.

Август отмина и настъпи септември. Следобедите станаха по-кратки, а утрините по-прохладни. Дните се нижеха бавно на фона на суетнята на „Ла Лунета“. Хората влизаха и излизаха от магазините, кафенетата и базарите, пресичаха улицата, спираха се пред витрините и разговаряха с познати на улицата. Докато съзерцавах от самотното си убежище промяната на светлината и безспирното движение, съзнавах с пределна яснота, че е все по-наложително да се взема в ръце, да се заема с някаква полезна дейност, за да престана да живея от милостта на Канделария, и да започна да събирам пари, за да платя дълга си. Не се сещах обаче как да го направя и за да компенсирам бездействието си и нулевия си принос към финансите на пансиона, помагах, доколкото ми бе възможно в домакинската работа, за да не бъда като безполезна, захвърлена в ъгъла мебел. Белех картофи, слагах масата и простирах прането на терасата на покрива. Помагах на Жамила да избърше праха и да измие прозорците, учех от нея арабски думи, а тя ме даряваше с вечните си усмивки. Поливах цветята в саксиите, тупах килимите и вършех дребни неща, които все някой трябваше да свърши рано или късно. В синхрон с промените в температурата пансионът също се приготвяше за есента и аз се включих в подготовката. Оправихме леглата във всички стаи: сменихме чаршафите, магнахме летните дюшеци и свалихме одеялата от тавана. Тогава забелязах, че голяма част от спалното бельо се нуждае спешно от закърпване, така че поставих до балкона голям кош, пълен с чаршафи, и седнах да кърпя прокъсани места, да шия подгъви и да обшивам разнищени краища.

Тогава се случи нещо неочаквано. Никога не съм предполагала, че усещането да държа отново игла между пръстите си може да се окаже толкова приятно. Грубите завивки и чаршафите от евтино платно нямаха нищо общо с коприните и муселина в ателието на доня Мануела, а закърпването на повредените места беше далеч от фините шевове, които някога правех, когато шиех дрехите на видните мадридски дами. Скромната трапезария на Канделария също не приличаше на ателието на доня Мануела, нито пък присъствието на младата арабка и непрекъснатата суетня на войнствените наематели напомняха за моите някогашни другарки в работата и за изискаността

на клиентките ни. Движението на китката обаче бе същото и иглата отново се движеше бързо пред очите ми, а пръстите ми уверено правеха бод след бод, както го бяха правили ежедневно в продължение на години, макар и на друго място, и с друго предназначение. Удоволствието да шия отново беше толкова опияняващо, че за няколко часа се пренесох в по-щастливи времена и забравих бремето на собствените си неволи. Все едно че се бях върнала у дома.

Почти се беше стъмнило, когато Канделария се прибра след едно от редовните си излизания. Завари ме заобиколена от току-що закърпени дрехи, с предпоследната хавлиена кърпа в ръце.

— Само не казвай, че можеш да шиеш, момиче.

За първи път след толкова време отговорът ми на този поздрав беше една утвърдителна, победоносна усмивка. Тогава хазайката изпитала облекчение, че най-после е намерила приложение на бремето, в което вече се превръщаше присъствието ми, ме заведе в спалнята си и заизважда върху леглото съдържанието на гардероба си.

— Удължи подгъва на тази рокля, на това палто обърни яката. Оправи шевовете на тази блуза, а тази пола я разшири с два пръста на ханша, че напоследък съм наддала няколко килца и не мога да се побера в нея.

И продължи така, докато натрупа огромен куп стари дрехи, който едва се побираше в ръцете ми. За една сутрин успях да поправа несъвършенствата на овехтелия й гардероб. Канделария, доволна от енергичността ми и решена да извлече максимална полза от способностите ми, дойде същия следобед с парче шевиот за дълго сако.

— От най-добрата английска вълна. Донесохме го от Гибралтар, преди да започне суматохата, сега е много трудно да се намери такъв. Ще се пробваш ли?

— Намерете ми две хубави ножици, два метра хастар, половин дузина костени копчета и макара с кафяв конец. Веднага ще ви взема мерки и утре сутринта ще е готово.

Получих тези оскъдни материали и превърнах масата в трапезарията в оперативна база. В часа за вечеря сакото беше готово за проба. Преди закуска вече го бях завършила. Веднага щом се събуди, с още гуреливи очи и с прибрана в мрежичка коса, Канделария облече дрехата върху нощницата си и се огледа недоверчиво в огледалото.

Подплънките лягаха безупречно върху раменете ѝ, реверите се отваряха встрани с идеална симетрия, прикривайки твърде едрата ѝ гръд. Талията ѝ се очертаваше, по-тънка благодарение на широкия колан, умелата кройка на долната част прикриваше обемистия ѝ като на кобила ханш. Широките елегантни маншети на ръкавите бяха завършекът на творбата ми. Резултатът беше повече от задоволителен. Огледа се в анфас и в профил, в гръб и отстрани. Веднъж, два пъти; ту закопчано, ту откопчано, с вдигната яка, със смалена яка. Сдържа обичайната си словоохотливост, заета да оценя точно резултата. Отново в анфас, отново в профил. И накрая — присъдата:

— Майко мила. Защо не си ми казала досега каква ръка имаш, душко?

Две нови поли, три блузи, една рокля шемизета, два костюма, едно палто и един зимен халат постепенно заеха място в гардероба ѝ, а през това време тя си изнамираше нови парчета плат, като влагаше минимални средства в тях.

— Китайска коприна, пипни, пипни. За нея индиецът от долния базар ми взе две американски запалки, огън да го гори. Добре че ми бяха останали две от миналата година, защото вече иска само марокански песети, негодникът му с негодник. Казват, че ще премахнат републиканските банкноти и ще ги сменят с банкноти на националистите. Каква лудост, момиче — говореше разгорещено тя, докато разопаковаше един пакет и ми показваше два метра огненочервен плат.

След едно друго излизане донесе габардин — „от хубавия, момиче, от хубавия“. На следващия ден се върна с парче сатен, придружено със съответния разказ за перипетиите около придобиването му и с доста неприлични споменавания на майката на евреина, който ѝ го беше продал. Парче фин вълнен плат с карамелен цвят, друг от вълна от алпака, седем педи щампован сатен и така, чрез размени и сделки, се сдобихме с почти дузина платове, които аз скроих и уших, а тя изпробва и одобри. Накрая изобретателността ѝ да изнамира стока се изчерпа или заключи, че новият ѝ гардероб най-после е добре зареден, или пък реши, че е време да съсредоточи вниманието си върху други занимания.

— След всичко, което ми уши, дългът ти към мен до днес е изплатен — обяви тя. И без да ми даде време дори да въздъхна с

облекчение, продължи: — Сега да поговорим за бъдещето. Имаш голяма дарба, момиче, а това не бива да се пропилява, особено сега, когато ти трябва пари, за да се измъкнеш от бъркотиите, в които си се замесила. Вече видя колко е сложно да се намери работа, така че според мен е най-добре да шиеш по поръчка. Както стоят нещата обаче, трудно ще накараш хората да те приемат в домовете си. Налага се да имаш собствено помещение, да отвориш собствено ателие, но дори и така няма да е лесно да намериш клиенти. Трябва да го обмислим хубавичко.

Канделария Контрабандистката познаваше всичко живо в Тетуан, но за да провери какво е състоянието на шивашкия занаят и да прецени кой е най-правилният подход, трябваше да излезе няколко пъти, да установи контакти тук-там и да проучи нещата на място. Два дни след раждането на идеята вече разполагахме със стопроцентова достоверна картина. Узнах, че има две-три дългогодишни уважавани майсторки шивачки, при които ходеха съпругите и дъщерите на офицерите, на някои известни лекари и на платежоспособните предприемачи. Едно стъпало по-ниско стояха четири-пет модистки, които шиеха прилични официални тоалети и неделни палта на съпругите на най-добре платения персонал в администрацията. И накрая, имаше известен брой обикновени шивачки, които обикаляха къщите и правеха всичко: шиеха пенъори от перкал, преправяха стари рокли, подгъваха поли или кърпеха чорапи. Картината не беше особено добра. Конкуренцията беше значителна, но аз трябваше на всяка цена да намеря пролука, през която да се промъкна. Макар хазяйката ми да твърдеше, че никоя от тези професионални шивачки да не била нещо изключително и по-голямата част от тях работели на домашно, почти семейно ниво, не биваше да ги подценяваме: когато работят добре, шивачките могат да си спечелят верни до гроб клиентки.

Мисълта отново да започна да работя предизвика у мен противоречиви чувства. От една страна, успя да събуди у мен полъха на надежда, каквато отдавна не бях изпитвала. Да печеля пари, за да се издържам и да платя дълговете си, при това с работа, която харесвах и за която знаех, че върша добре, беше най-хубавото, което можеше да ми се случи. Но когато се опитвах да преценя обратната страна на монетата, душата ми се изпълваше с тревога и несигурност. За да открия собствено ателие, колкото и скромно и малко да е то, се

нуждаех от начален капитал, с какъвто не разполагах, от контакти, каквито нямах, и много повече късмет от този, който животът ми предоставяше напоследък. Нямаше да бъде лесно да пробия като обикновена шивачка: за да отнема верни клиентки и да привлече нови, трябваше да бъде изобретателна, да изляза извън традиционното, да предложи нещо различно.

Докато с Канделария си блъскахме главите по какъв път да тръгнем, много нейни приятелки и познати започнаха да идват при мен в пансиона с различни поръчки: една блузка, момиче, моля те: палтенца за децата, преди да настъпи студът. Бяха предимно скромни жени с ограничени финансови възможности. Идваха с куп дечурлига и малко пари и сядаха да си побъбрят с Канделария, докато аз шиех. Въздишаха заради войната, плачеха за съдбата на близките си в Испания, като бършеха сълзите си с крайчеца на кърпичката, пъхната в ръкава им. Оплакваха се от скъпотията и с тревога се питаха какво ще правят, за да гледат децата си, ако войната стигнеше до нас или неприятелски куршум убиеше мъжа им. Плащаха малко и със закъснение — или никога, както се случеше. Въпреки всичко, въпреки бедните клиентки и скромните поръчки, самият факт, че отново се бях захванала да шия, беше притъпил острата болка и бе открехнал пролука, през която вече проникваше лъч светлина.

9.

В края на месеца заваля — един следобед, още един, още един. Слънцето се появи едва на третия ден. Имаше гръмотевици, светкавици, бурен вятър; земята се покри с опадали листа. Аз продължавах да шия дрехите, които съседките ми поръчваха. Дрехи, лишени от изящество и финес, ушити от прости платове и предназначени да пазят тялото от суровата зима, без особени претенции за естетика. Но един ден, докато се трудех над сако за внука на една съседка и над плисираната пола, поръчана от дъщерята на портнерката, Канделария пристигна, силно развълнувана.

— Готово, момиче, готово, всичко е уредено!

Идваше отвън, облечена с новото си шевиотно сако, силно пристегнато на талията, с кърпа на главата и със старите си обувки с изкривени и оплескани с кал токчета. Започна да съблича дрехите си, без да престава да говори припряно, като ми разказваше подробности за великото си откритие. Мощният ѝ бюст ритмично се повдигаше и снижаваше, докато тя задъхано ми съобщаваше новините и сваляше дрехите една по една, все едно че белеше глава лук.

— Идвам от фризьорския салон, където работи приятелката ми Ремедиос, трябваше да уредя едни неща с нея, та докато Реме правеше трайно къдрене на една жабарка...

— Една какво? — прекъснах я аз.

— Жабарка, французойка, фръцла — поясни тя припряно и после продължи: — Всъщност на мен ми се стори, че е жабарка, но после разбрах, че не е французойка, а е германка, която не познавах, защото останалите — жената на консула и на Гумперт, и на Бернхарт, и на Лангенхайм, която не е германка, а е италианка, тях всичките ги познавам добре, имала съм вземане-даване с тях. Както и да е. Докато ѝ правеше косата, Реме ме попита къде съм купила това толкова елегантно сако, с което съм облечена. Аз, разбира се, ѝ отговорих, че ми го е ушила една приятелка, и тогава жабарката, която после, както ти казах, се оказа германка, а не жабарка, ме погледна, после пак и се включи в разговора, и с този неин акцент с който, вместо да ти казва

нещо, сякаш ще ти напъха камък в устата, ми заяви, че има нужда от човек, който да ѝ шие, но да шие добре, и че търси някоя първокласна модна къща, но наистина да е първокласна, че отскоро е в Тетуан и ще остане известно време тук и с една дума, трябва ѝ човек. И аз ѝ казах...

— Да дойде тук, за да ѝ шия аз — предположих.

— Какво говориш, момиче, да не си откачила! Тук не мога да приема такава жена, тези богаташки общуват с генерали и полковници, свикнали са с други неща и други места. Представа нямаш колко шик беше и колко пари трябва да има.

— Тогава?

— Ами тогава — не знам какво ме прихвана — казах ѝ, че съм чула, че ще откриват модна къща.

Преглътнах шумно.

— И се предполага, че с това ще се занимавам аз?

— Разбира се, душко, че кой друг?

Отново се опитах да преглътна, но този път не успях съвсем. Гърлото ми внезапно беше пресъхнало.

— А аз как ще отворя модна къща, Канделария? — попитах уплашено.

Вместо отговор, тя се изсмя. После произнесе няколко думи с такава самоувереност, че не остави място и за най-малкото съмнение:

— С мен, момиче, с мен.

Издържах вечерята със свит на топка стомах. Преди това хазайката не успя да ми обясни нищо, защото веднага щом ми съобщи новината, в трапезарията влязоха сестрите, коментирайки възторжено освобождаването на крепостта Алкасар в Толедо. Скоро към тях се присъединиха останалите гости, като едните ликуваха, а другите изразяваха разочарованието си. Жамила започна да слага масата и на Канделария не ѝ оставаше друго, освен да отиде в кухнята, за да се погрижи за вечерята: задушен карфиол и омлети от по едно яйце; всичко икономично, всичко меко, да не би на гостите да им хрумне да повторят подвига на фронта, като се замерят по главата с кокалите от пържолите.

Вечерята премина сред неизбежните словесни престрелки и двата фланга бързо се оттеглиха от коридора. Жените и подобният на кашалот Пакито се отправиха към стаята на сестрите, за да чуят

вечерната реч на Кейпо де Ляно^[1] по Радио Севиля. Мъжете отидоха в „Унион Меркантил“, за да изпият последното кафе за деня и да поговорят за развитието на войната. Жамила вдигаше масата и аз се готвех да ѝ помогна да измие чиниите в коритото, когато Канделария, с властно изражение на мургавото си лице, ми посочи коридора.

— Отиди в стаята си и ме чакай там, аз ще дойда след малко.

Доиде след две минути, през които успя набързо да си облече нощницата и пенъора, да провери от балкона, че мъжете вече са се отдалечили до улица „Интендансия“, и да се увери, че жените са напълно погълнати от налудничавото красноречие на генерала метежник по радиото: „Добър вечер, господа! Горе главата!“. Аз я чаках, приседнала на ръба на леглото, на тъмно, неспокойна, нервна. Когато я чух да идва, изпитах облекчение.

— Трябва да поговорим, момиче. Двете трябва да поговорим много сериозно — каза тя тихо, като седна до мен. — Да видим — готова ли си да отвориш ателие? Готова ли си да бъдеш най-добрата модистка в Тетуан, да шиеш дрехи, каквито тук никой досега не е шил?

— Разбира се, че съм готова, Канделария, но...

— Никакво „но“. Сега ме чуй добре и не ме прекъсвай. Ето какво: след срещата с германката във фризьорския салон на моята приятелка поразпитах тук-там и се оказа, че напоследък в Тетуан пребивават хора, които не са живели тук преди. Както се е случило на теб, на кльощавите сестри, на Пакито и дебелията му майка и на Матиас с мазилата му за коса. Заради въстанието всички сте останали тук, хванати като мишки в капан, без да можете да прекосите протока и да се върнете у дома. Е, има и други хора, на които им се е случило горе-долу същото. Но не са стадо голтаци, каквито ми се паднахте на мен, оказва се, че са хора с възможности. Хора, които преди ги е нямало, но сега са тук, разбираш ли какво ти говоря? Има една много известна актриса, която е дошла с трупата си и е била принудена да остане. Има доста чужденки, най-вече германки, които, както се говори, заедно с мъжете си са помагали на армията да изведе войските на Франко на полуострова. Както виждаш, има, немного наистина, но достатъчно, за да получиш работа, ако ги спечелиш за клиентки, защото си нямат постоянна шивачка, нали не са от тук. И най-важното — разполагат с пари и понеже са чужденки, не ги е грижа за войната, с други думи, искат да се забавляват и докато трае суматохата, няма да се обличат с

парцали и да се тормозят кой ще спечели поредната битка, схващаш ли, душко?

— Схващам, Канделария, разбира се, че схващам, но...

— Шшшт! Качах, че не искам да ми възразяваш, докато не свърша да говоря! Да видим: това, което ще ти трябва, и то още сега веднага, е едно шиказно помещение, където да предложиш на клиентелата си най-доброто. Кълна се в паметта на моите покойници, в живота си не съм виждала някой да шие като теб, така че трябва да се захванем час по-скоро за работа. Да, знам, че нямаш пукната пара, но Канделария е насреща.

— Но вие също нямате пари. По цял ден се жалвате, че не стигат дори за да ни нахраните.

— Вярно е, хич не съм добре с парите: напоследък е много трудно да се намери стока. На граничните постове са поставили въоръжени до зъби войници и няма начин да преминеш през тях и да стигнеш до Танжер, за да търсиш стока, ако нямаш сума ти пропуски, които никой няма да даде на моя милост. Още по-сложно е да стигнеш до Гибралтар. Протокът е затворен и военните самолети летят ниско над земята, готови да бомбардират де що мръдне. Имам обаче нещо, срещу което ще намерим пари, за да отворим ателието; нещо, което за пръв път в скапания си живот съм получила, без да го търся, и за което дори не трябва да излизам от къщи. Ела да ти го покажа.

И тя се запъти към ъгъла, където беше купчината ненужни вехтории.

— Преди това огледай коридора и се увери, че сестрите още слушат радио — нареди ми шепнешком.

Когато се върнах с утвърдителен отговор, тя вече бе преместила клетките, кошницата, нощните гърнета и легените. Пред нея беше само сандъкът.

— Затвори вратата, пусни резето, запали лампата и се приближи — заповяда ми властно, леко повишавайки тон.

Голата крушка на тавана внезапно освети стаята с мъртвешка светлина. Когато отидох при нея, тя вече бе вдигнала капака. На дъното на сандъка имаше само къс от смачкано и мръсно одеяло. Вдигна го внимателно, почти грижовно.

— Погледни.

Гледката ме накара да занемея. Сърцето ми замря, дъхът ми секна. Куп тъмни пистолети — десет, дванайсет, може би петнайсет, може би дваисет бяха безредно поставени на дъното на сандъка, с насочени във всички посоки дула, подобно на заспал взвод убийци.

— Видя ли ги? — прошепна тя. — Ще затворя. Дай ми вехториите, ще ги поставя отгоре. Ти угаси лампата.

Гласът на Канделария, макар и тих, си беше все същият; що се отнася до мен, шокът от това, което току-що бях видяла, ми отне дар словото за доста време. Отново се върнахме при леглото и тя заговори шепнешком:

— Някои може да си мислят, че въстанието е избухнало неочаквано, но това е лъжа. Знаеше се, че се готви нещо сериозно. Нещата се подготвяха от доста време, и то не само в казармите и в Ляно Амарильо. Говори се, че дори в казино „Еспаньол“ е имало цял арсенал, скрит зад тезгяха, но един господ знае дали е вярно или не. През първите седмици на юли тук, в тази стая, бях настанила един митнически агент, който чакаше назначение или поне така разправяше. На мен ми се струваше подозрителен, честно казано, защото според мен този мъж изобщо не беше митнически агент, нито приличаше на такъв. Но аз никога не разпитвам, защото самата не обичам някой да си вре носа в работите ми, затова му оправях стаята, сервирах му топла храна на масата и всичко беше мирно и тихо. След осемнайсети юли повече не го видях. Може да се е присъединил към въстанието, може да е тръгнал пеш през териториите на кабилите^[2] към френската зона, може да са го отвели на Монте Ачо и да са го разстреляли призори нямам никаква представа какво е станало с него, нито поисках да проверя. Въпросът е, че след четири-пет дни ми изпратиха едно лейтенантче за вещите му. Дадох му — без да го питам нищо каквото имаше в гардероба му, казах му: „Бог да ви пази“, и сметнах въпроса с агента за приключен. Но когато Жамила почистваше стаята за следващия гост и почнала да мете под леглото, чух я да крещи, сякаш бе видяла самия дявол с тризбеца в ръка или каквото там носи дяволът на мюсюлманите. Оказа се, че в ъгъла, в дъното, беше разровила с метлата купчината пистолети.

— И тогава вие ги видяхте и ги скрихте? — попитах аз с глас, който едва се чуваше.

— А какво да направя? Да хукна да търся лейтенанта в батальона му, когато всичко ври и кипи?

— Можело е да ги дадете на комисаря.

— На дон Клаудио? Ти не си с всичкия си, момиче!

Този път аз изисках тишина и дискретност с едно звучно „шшшт“.

— Как ще дам на дон Клаудио пистолетите? Какво искаш, да ме тикне до живот зад решетките? И без това ме държи пол око. Задържах ги, защото бяха в къщата ми, а освен това митническият агент изчезна, без да ми плати за петнайсет дни, така че оръжия бяха един вид плащане в натура. Това струва много, момиче, особено в днешно време, така че пистолетите са мои и мога да правя с тях каквото си искам.

— И смятате да ги продадете? Може да е много опасно.

— И още как, разбира се, че е опасно, но парите ни трябват, за да отворим ателието.

— Не мога да повярвам, Канделария, че ще се забъркате в тази каша само заради мен...

— Не, скъпа, не — прекъсна ме тя. — Нека да ти обясня. В кашата няма да се забъркам сама — ще се забъркаме и двете. Аз ще се погрижа да намеря купувач за стоката и с това, което ще получа за нея, ще отворим ателието ти и ще делим поравно.

— А защо не ги продадете и не живеете с полученото, без да ми отваряте ателие?

— Защото един ден парите ще свършат, а аз предпочитам да е нещо, от което ще получавам доход дълго време. Ще продам стоката и два-три месеца ще имам какво да ям, но после от какво ще живея, ако войната се проточи?

— А ако ви хванат, докато се опитвате да продадете пистолетите?

— Тогава ще кажа на дон Клаудио, че и ти си замесена, и ще отидем заедно там, където ни изпрати.

— В затвора?

— Или на градското гробище, зависи от късмета.

Въпреки че бе произнесла зловещото предсказание с насмешливо намигване, паниката ме завладяваше с всяка изминала секунда. Споменът за стоманения поглед на комисар Васкес и неговите предупреждения бе съвсем пресен. „Не се замесвайте в неприятности,

не ми играйте никакви номера, дръжте се прилично.“ Думите излезли от устата му, съставяха цял списък от нежелани неща. Полицейско управление, женски затвор. Кражба, измама, дълг обвинение, съд. А сега, за капак, продажба на оръжие.

— Не се замесвайте в това, Канделария, много е опасно — помолих я аз, примряла от страх.

— И какво ще правим тогава? — попита тя със задъхан шепот. — От въздуха ли ще живеем? Сополите си ли ще ядем? Ти дойде тук без пукната пара, а аз няма откъде да намеря. От всичките ми наематели плащат само майката, учителят и телеграфистът, а и не се знае докога ще им стигне малкото, което имат. Останалите трима нещастници и ти нямате нищо, освен дрехите на гърба си, но не мога да ви изгоня на улицата: тях от състрадание, а теб, защото сега само това ми липсваше, дон Клаудио да ме преследва и да ми иска обяснения. Така че ти ми кажи какво да измисля.

— Мога да продължа да шия за същите жени. Ще работя повече, няма да спя нощем, ако се наложи. Ще си делим всичко, което спечеля...

— Колко е това? Колко смяташ, че можеш да спечелиш, като шиеш парцали за съседките? Няколко дребни монети? Забрави ли колко вече дължиш в Танжер? До края на живота си ли мислиш да останеш в тази стаичка? — Тя говореше бързо и думите се изливаха от устата ѝ като водопад от задъхан шепот. — Виж, момиче, имаш златни ръце и ще е грехота да не се възползваш от тях както подобава. Знам, че си преживяла много, че годеникът ти се е отнесъл ужасно с теб, че си в град, в който не искаш да бъдеш, далече от родината и от семейството си, но това е положението, миналото е минало и времето никога няма да се върне. Трябва да гледаш напред, Сира. Трябва да бъдеш смела, да рискуваш и да се бориш за себе си. При всичките тези беди, които са ти се струпали, нито едно богаташко синче няма да дойде и да ти предложи да те издържа, а и след това, което си преживяла, едва ли скоро ще поискаш отново да зависиш от мъж. Много си млада и на твоята възраст все още можеш сама да устроиш живота си, вместо да прекараш дните си в шиене на подгъви и във въздишки по това, което си изгубила.

— Но това с пистолетите, Канделария, това с продажбата на пистолетите... — прошепнах страхливо аз.

— Няма друго, момиче. Само това имаме и ти се кълна, че ще получа за тях възможно най-високата цена. Да не мислиш, че не бих предпочела да е нещо по-интересно и вместо пистолети да ми бяха оставили швейцарски часовници или копринени чорапи? Разбира се, че да. Оказва се обаче, че имаме само пистолети, а сме във война и има хора, които може да поискат да ги купят.

— Но ако ви хванат? — отново попитах аз нерешително.

— Пак същата песен! Ако ме пипнат, ще се молим на Исус от Мединасели дон Клаудио да се смили над нас. Ще прекараме известно време в дранголника и това е всичко. Пък и не забравяй, че ти остават по-малко от десет месеца, за да изплатиш дълга си, а както се помайваш, няма да успееш да го направиш — дори двацет години да шиеш за съседките. Така че колкото и да ти се ще да си почтена, ако продължаваш да се инатиш, дори свети Кустодио няма да те спаси от затвора. От затвора или от някой долнопробен бар, където ще служиш за отдушник на войниците, които се връщат осакатени от фронта, което също е изход, като се има предвид положението ти.

— Не знам, Канделария, не знам. Много ме е страх...

— И мен ме побиват тръпки, да не мислиш, че съм от желязо? Едно е да търгуваш с вехтории, а съвсем друго — да се опитваш да пробуташ дузина револвери във време на война. Но нямаме друг избор, момиче.

— И как ще го направите?

— Ти не се безпокой за това, ще се свържа с когото трябва. Мисля, че за няколко дни ще пласирам стоката. И тогава ще потърсим помещение на най-хубавото място в Тетуан, ще го обзаведем и започваш.

— Как така „започваш“? А вие? Вие няма ли да бъдете с мен в ателието?

Тя тихичко се засмя и поклати отрицателно глава.

— Не, скъпа, не. Аз ще се погрижа да намеря пари, за да платим наема за първите няколко месеца и да купим каквото ти трябва. А после, когато всичко е готово, ти ще започнеш да работиш, а аз ще остана тук, в къщата си, и ще чакам края на месеца, за да разделим печалбата. Освен това не е хубаво да те свързват с мен — не съм известна и не принадлежа към дамите, които ни трябва като клиентки.

Така че аз ще се погрижа да дам първоначалния капитал, а ти — ръцете си. А после ще делим. Това се нарича инвестиция.

Последните думи събудиха в тъмната стая горестния аромат на спомена за школите „Питман“ и плановите на Рамиро и за малко да се пренесе в едно отминало време, което изобщо не исках да изживявам отново. Пропъдих това усещане и се върнах в реалността, за да поискам още обяснения.

— А ако не спечеля нищо? Ако не намеря клиентки?

— Тогава зле ни се пише. Но не се отчайвай преждевременно, душко. Не трябва да мислим за най-лошото, трябва да вярваме и да се хващаме за работа. Никой няма да дойде да ни оправя живота след всичките злощастия, които са ни се струпали на главата, така че или ще се борим за себе си, или не ни остава друг изход, освен да си гризем ноктите от глад.

— Но аз обещах на комисаря да не се забърквам в неприятности.

Канделария с усилие сдържа смеха си.

— И моят Франсиско обеща пред свещеника в селото, че ще се грижи за мен и ще ме почита до края на дните си, а ме скъсваше от бой, кучият му син. Не е за вярване, момиче, че си още толкова наивна след бедите, които съдбата ти е поднесла напоследък. Мисли за себе си, Сира, мисли за себе си и забрави всичко останало, защото в тези лоши времена, в които живеем, който не яде, става храна за другите. Освен това нещата не са толкова страшни: няма да стреляме по никого, просто ще продадем стока, която не ни трябва, а каквото Господ дава, свети Петър го благославя. Ако всичко бъде наред, дон Клаудио ще види едно обзаведено, чисто и луксозно ателие. Ако те попита някой ден откъде си намерила пари, ще кажеш, че аз съм ти ги дала назаем от спестяванията си, а ако не повярва или идеята не му хареса, ще му кажа, че е трябвало да те остави в болницата при монахините, вместо да те доведе в къщата ми и да ме кара да се грижа за теб. Той винаги е зает с хиляди неща и не желае допълнителни проблеми, така че ако го поставим пред свършен факт, няма да си направи труда да проверява. Повярвай ми, познавам го добре, от много години мерим сили, така че бъди спокойна.

Въпреки нейната безцеремонност и необичайната ѝ житейска философия, знаех, че тя е права. Колкото и да обсъждахме въпроса, колкото и да го оглеждахме отгоре, отдолу и отстрани, в крайна сметка

този отчаян план просто беше единственият изход от нещастията за две бедни, самотни, останали извън родината си жени, върху чиито плещи в тези смутни времена тежеше черно като катран минало. Праволинейността и почтеността бяха красиви понятия, но не даваха храна, не плащаха дълговете, нито пропъждаха студа в зимните нощи. Моралните принципи и безукорното поведение бяха останали за друг род хора, не и за две нещастници с разбити сърца, каквито бяхме ние през онези дни. Канделария изтълкува мълчанието ми като знак за съгласие.

— Тогава какво? Да започна ли утре да търся купувач?

Имах чувството, че танцувам със завързани очи на ръба на пропаст. В далечината все още се разнасяше хрипливият глас на Кейпо от Севиля, прекъсван от радиосмущения. Въздъхнах силно. Гласът ми най-сетне прозвуча тихо и уверено. Или почти.

— Добре.

Доволна, бъдещата ми съдружничка ме щипна нежно по бузата, усмихна се и се приготви да излезе. Оправи пенъора и извиси внушителното си тяло върху овехтелите платнени чехли, които вероятно я придружаваха през по-голямата част от живота ѝ на факир по оцеляване Канделария Контрабандистката — свадлива, лицемерна, безсрамна и сърдечна — вече беше на вратата, когато аз поставих последния си въпрос. Всъщност той нямаше почти нищо общо с това, за което бяхме разговаряли тази вечер, но бях любопитна да чуя отговора.

— Канделария, вие на чия страна сте в тази война?

Тя се обърна изненадано, но не се поколеба нито за миг да отговори с властен шепот:

— Аз? Аз съм предана до смърт на този, който я спечели, скъпа.

[1] Гонсало Кейпо де Ляно (1875–1951) — испански генерал, един от водачите в преврата срещу Втората република. — Б.р. ↑

[2] Берберски племена. — Б.пр. ↑

10.

Дните след вечерта, когато ми показва пистолетите, бяха мъчителни. Канделария влизаше, излизаше, движеше се непрекъснато като огромна и шумна змия. Сновеше мълчаливо от стаята си в моята, от трапезарията на улицата, от улицата в кухнята, винаги забързана, съсредоточена, като непрекъснато си мърмореше нещо, наподобяващо ръмжене и грухтене, чийто смисъл никой не можеше да отгатне. Не се намесих в трескавата ѝ дейност, нито я попитах за хода на преговорите: знаех, че когато всичко е готово, тя сама ще се погрижи да ме осведоми.

Измина цяла седмица, преди да ми съобщи някакви новини. Същия ден се върна малко след девет вечерта, когато всички стояхме пред празните чинии, очаквайки пристигането ѝ. Вечерята премина както винаги, бурно и войнствено. Накрая, когато гостите се разпръснаха из пансиона, за да свършат последните си задачи за деня, двете с нея започнахме да раздигаме масата. И докато пренасяхме прибори, мръсни съдове и салфетки, тя шепнешком и капка по капка ме осведомяваше за осъществяването на плановете си: „... тази нощ въпросът най-после ще се реши, момиче; вече цялата стока е уговорена; утре сутринта се захващаме с ателието; колко ми се иска душко, цялата тази история да свърши най-после“.

Веднага щом приключихме работата си, всяка се затвори в стаята си, без да разменим повече нито дума. Междувременно останалата част от войската завършваше деня с обичайните вечерни дейности: гаргарите с евкалипт и радиото, ролките за коса пред огледалото или посещение в кафенето. Опитвах се да се преструвам, че всичко е нормално, пожелах лека нощ и си легнах. Заспах едва когато шумовете постепенно утихнаха. В просъница чух, че Канделария излиза от стаята си и безшумно затваря входната врата.

Заспах малко след като тя излезе. За пръв им от толкова дни не се въртах в леглото, нито ме измъчваха мрачните предсказания от предишните нощи: затвор, комисар, арест, мъртъвци. Сякаш тревогата най-после бе решила да ми даде кратък отдых преди завършека на тази

зловеща сделка. Потънах в сън, унесена от сладкото предчувствие, че на следващата сутрин ще започнем да планираме бъдещето си без черната сянка на пистолетите над главите ни.

Почивката обаче не продължи дълго. Не разбрах колко беше часът, два или три може би, когато една ръка разтърси енергично рамото ми.

— Събуди се, момиче, събуди се.

Надигнах се объркана, все още полузаспала.

— Какво има, Канделария? Какво правите тук? Върнахте ли се вече? — попитах със запъване.

— Провал, момиче, огромен провал — отвърна Контрабандистката шепнешком.

Стоеше права до леглото ми и в полусънното състояние, в което се намирах, възпълната ѝ фигура ми се стори по-закръглена от всякога. Беше облечена с широко и дълго палто, закопчано до шията, което не бях виждала. Започна припряно да го разкопчава, докато ми обясняваше объркано:

— Армията е завардила всички пътища за Тетуан и мъжете от Лараш, които трябваше да вземат стоката, не посмяха да дойдат дотук. Чаках ги почти до три сутринта, но никой не се появи. Накрая ми пратиха едно малко берберче да ми каже, че изходите са много по-строго охранявани, отколкото са смятали, и се страхуват, че ще ги убият, ако се решат да влязат.

— Къде трябваше да се видите с тях? — попитах, опитвайки се да подредя несвързания и разказ.

— В Долна Сюика, зад един склад за въглища.

Не познавах мястото, което спомена, но не се и опитах да разбера. Замъгленото ми от съня съзнание осмисляше мащабите на провала ни: сбогом на бизнеса, сбогом на шивашкото ателие. Отново щях да се питам с мъчително безпокойство каква ли съдба ме очаква в бъдещето.

— Значи всичко свърши — казах аз, като търках очите си, за да прогоня напълно съня.

— Съвсем не, момиче — отсече хазяйката, като най-последно съблече палтото си. — Плановите се осуетиха, но се кълна в паметта на майка си, че тази вечер пистолетите ще напуснат къщата ми. Така че на работа, скъпа, ставай от леглото, няма време за губене.

Със закъснение разбрах какво ми говори. Вниманието ми бе погълнато от друго — от гледката, която представляваше Канделария, докато разкопчаваше безформената, подобна на широк халат от груба вълна дреха под палтото, скриваща почти напълно щедрите ѝ форми. Наблюдавах изумено как се съблича, без да проумея смисъла на действията ѝ и припряността, с която сваля дрехите си до леглото ми. До момента, в който съблече халата и заизважда някакви предмети от различни места на бухналите си месища. И тогава разбрах. Четири пистолета бяха закрепени на жартиерите, шест — на колана, два — на презрамките на сутиена, и още два — под мишниците. Останалите пет бяха в чантата, увити в парче плат. Общо деветнайсет. Деветнайсет ръкохватки със съответните деветнайсет цеви, които всеки момент щяха да напуснат топлината на това яко тяло и да се отправят към съдба, за която аз вече се досещах.

— И какво трябва да направя? — попитах уплашено аз.

— Да занесеш оръжията на гарата, да ги предадеш преди шест сутринта и да донесеш на връщане хиляда и деветстотинте дуро, за които съм пазарила стоката. Нали знаеш къде е гарата? Като пресечеш шосето за Сеута, в подножието на Бени Хосмар. От там могат да я вземат, без да се налага да влизат в Тетуан. Ще слязат от планината и ще дойдат за нея преди зазоряване, без да става нужда да стъпват в града.

— Но защо аз трябва да я занеса? — Страхът ме бе разсънил напълно и се чувствах по-будна и от бухал.

— Защото на връщане от Сюика, докато обикалях тук-там, за да уредя въпроса с гарата, кучият син Паломарес, който тъкмо бе излязъл от бар „Ел Андалус“, ме спря до портала на Интендантството и ми каза, че може би ще му е на сгода да мине тази вечер да претърся пансиона.

— Кой е Паломарес?

— Най-проклетият полицаи в цяло Испанско Мароко.

— От хората на дон Клаудио?

— Да, дон Клаудио му е шеф. Когато е с него, му се подмазва, но почувства ли се с развързани ръце, негодникът става толкова нагъл и зъл, че е наплашил половината Тетуан с доживотен затвор.

— А защо ви спря тази вечер?

— Защото така му е скимнало, защото е мръсник и умира да напада и плаши хората, особено жените. Прави го от години, а напоследък по-често от всякога.

— Но не заподозря за пистолетите, нали?

— Не, скъпа за щастие не ме накара да отворя чантата си, нито се осмели да ме докосне. Само ми рече с неприятния си глас: „Къде си тръгнала посред нощ контрабандистке? Да не си се забъркала в някоя от твоите сделчици, негоднице?“. А аз му отвърнах: „Бях при една приятелка, дон Алфредо, че нещо не е добре, има камъни в бъбреците“. „Не ти вярвам, голяма мръсница и лисица си“, каза ми след това проклетникът, а аз замълчах и не му отвърнах, макар че едва се сдържах да не го наругая, така че стиснах здраво чантата под мишница и си тръгнах, като се молах на Божията майка да не ми се разместят пистолетите по тялото, а когато се бях поотдалечила, чувам още веднъж гадния му глас зад гърба си: „Може после да намина през пансиона и да го претърся, лисицо такава, да видим какво ще открия“.

— Мислите ли, че наистина ще дойде?

— Може да дойде, може и да не дойде — отвърна тя, като сви рамене. — Ако срещне по пътя някоя нещастна уличница, с която да се задоволи и да се облекчи, може да забрави за мен. Но не му ли провърви, няма да се учудя, ако позвъни на вратата след малко. Ще изкара гостите на стълбите и най-безцеремонно ще обърне къщата наопаки. Няма да бъде за пръв път.

— Значи трябва да останете в пансиона до сутринта, за всеки случай — прошепнах аз бавно.

— Точно така, душко — потвърди тя.

— А пистолетите трябва да изчезнат начаса, иначе Паломарес ще ги намери — добавих аз.

— Съвсем правилно.

— И доставката трябва да се извърши непременно днес, защото купувачите очакват оръжието и рискуват живота си, ако влязат в Тетуан.

— По-ясно от това не можеше да го кажеш, скъпа.

Няколко секунди стояхме мълчаливо, напрегнати и разтревожени, вперили очи една в друга. Тя — полугола, с преливащи изпод колана и сутиена месища, аз — седнала по турски сред

чаршафите, по нощница, с разрошена коса и свито сърце. И в компанията на разхвърляните наоколо черни пистолети.

Накрая тя каза с твърд и категоричен тон:

— Трябва да се заемеш с това, Сира. Нямаме друг изход.

— Не мога, аз... аз... не мога — измънках.

— Трябва да го направиш, момиче — повтори тя с глух глас. — Иначе ще изгубим всичко.

— Спомнете си за неприятностите, които вече имам, Канделария — дълга към хотела, обвиненията на фирмата и на моя полубрат. Ако сега ме хванат, това ще е краят.

— Краят ще настъпи, ако тази нощ се появи Паломарес и ни пипне с всичко това тук — отвърна тя, поглеждайки към оръжията.

— Но, Канделария, чуйте ме... — настоях аз.

— Не, ти ме чуй, момиче, и ме чуй добре — каза тя властно. Говореше със силен шепот и широко отворени очи. Наведе се към мен — аз все още бях в леглото. Сграбчи ръцете ми и ме принуди да я погледна право в очите. — Опитах всичко, дадох всичко от себе си, но не се получи — добави тя. — Съдбата е променлива, понякога те оставя да спечелиш, а понякога плюе в лицето ти и те кара да губиш. А тази нощ ми каза: пукни сега, контрабандистке. Изстрелях всичките си патрони. Сира, аз вече се провалих в тази история. Но ти не си. Сега само ти можеш да ни спасиш, само ти можеш да изнесеш стоката и да вземеш парите. Ако не се налагаше, нямаше да те моля, Бог ми е свидетел. Не ни остава друг избор, момиче. Трябва да го направиш. И ти си вътре като мен. И двете сме замесени, и двете сме заложили много. Заложили сме бъдещето си, момиче, цялото си бъдеще. Ако не получим парите, сме загубени. Сега всичко зависи от теб. И трябва да го направиш. Заради теб и заради мен, Сира. Заради нас двете.

Не исках да приемам. Знаех, че имам сериозни основания да кажа: „Не, в никакъв случай. Няма да го направя“. В същото време обаче съзнавах, че Канделария е права. Аз сама бях приела да участвам в тази съмнителна игра, никой не ме беше принудил. Бяхме един отбор, в който всяка имаше роля още от началото. Ролята на Канделария беше да продаде стоката; моята — да работя. И двете обаче бяхме наясно, че границите на нещата са разтегливи и неясни, че могат да се изместят, да се изличат или да се размият като мастило във вода. Тя бе изпълнила своята част от уговорката, беше опитала. Не и бе

провървяло, но все още имахме някакъв шанс. Сега беше мой ред да рискувам.

Помълчах няколко секунди — бяха ми потребни, за да пропъдя от съзнанието си някои образи, които вдъхваха у мен неописуем страх: комисаря, затвора, непознатото лице на онзи Паломарес.

— Имате ли план как да действам? — попитах най-после с треперещ глас.

Канделария въздъхна шумно, възвръщайки си изгубеното самообладание.

— Много лесно, скъпа. Почакай малко, ей сега ще ти кажа.

Излезе от стаята, както беше полугола, и се върна, носейки в ръце нещо, което приличаше на огромно парче бял плат.

— Ще се облечеш като мюсюлманка, с хиджаб — каза тя, докато затваряше вратата зад гърба си. — В него може да се побере какво ли не.

И несъмнено беше така. Всеки ден виждах арабките, скрити в тази широка безформена дреха, това подобие на широко наметало, което покриваше главата, ръцете и цялото тяло отпред и отзад. Под него човек наистина можеше да скрие каквото си поиска. Парче плат обикновено покриваше устата и носа, а горната част стигаше до веждите. Показваха се единствено очите, глезените и стъпалата. Едва ли имаше по-добър начин да криеш малък арсенал от пистолета, докато вървиш по улицата.

— Преди това обаче трябва да направим нещо друго. Стани най-сетне от леглото, момиче, чака ни работа.

Подчиних се безмълвно и я оставих да командва положението. Канделария безцеремонно издърпа горния чаршаф от леглото ми и го захапа. Със зъби раздра края му и откъсна от плата дълга ивица, широка около две педи.

— Направи същото с долния чаршаф — нареди тя. За няколко минути със зъби и дърпане успяхме да превърнем чаршафите от леглото ми в дузина дълги ивици плат. — А сега ще увием тези ленти около тялото ти, за да закрепим с тях пистолетите. Вдигни ръце, ще започна с първата.

И така, без дори да сваля нощницата, пистолетите бяха здраво прилепени към тялото ми с парчетата от чаршафите. Всяка лента крепеше един пистолет — Канделария първо увиваше оръжието в края

на лентата, после го притискаше към тялото ми и увиваше плата два-три пъти около мен. Накрая връзваше здраво краищата.

— Кожа и кости си, момиче, вече няма месо, където да завържа следващия — каза тя, след като ме омота напълно отпред и на гърба.

— На бедрата — предложих аз.

Така и направи, докато най-после стоката беше изцяло разпределена под гърдите, около ребрата, на кръста, хълбоците и бедрата. Бях като мумия, увита в бели ленти, криещи опасна и тежка броня, с която трябваше да свикна да се движа, и то веднага.

— Обуй тези бабуши^[1], на Жамила са — каза тя и постави в краката ми овехтели кафеникави пантофи. — А сега хиджаба — добави, държейки широкото бяло наметало. — Точно така, увий си и главата, да видя как ти стои... Отлично, истинска арабка. И не забравяй да си закриеш устата и носа с булото. Да вървим, трябва да ти обясня набързо откъде да минеш.

Пристъпих трудно, едва успях да се движа с нормална крачка. Пистолетите тежаха като олово и трябваше да вървя с полуразкратени крака и с раздалечени от тялото ръце. Излязохме в коридора. Канделария вървеше отпред, а аз се клатушках след нея като огромен бял вързоп, който се блъскаше в мебелите и рамките на вратите. Закачих неволно една полица и съборих на земята всичко, което бе поставено върху нея: чиния от Талавера, незапалена газена лампа и пожълтялата снимка на някакъв роднина на хазяйката. Порцеланът, стъклото на снимката и шишето на газената лампа се пръснаха върху плочките и пружините в съседните стаи заскърцаха под тежестта на пенсионерите, чийто сън бе нарушен.

— Какво става? — извика дебелата майка от леглото.

— Нищо, изпуснах една чаша с вода. Всички да спят — отвърна властно Канделария.

Понечих да се наведа и да събера парчетата, но не успях да сгъна тялото си.

— Остави, после ще го почистя — каза тя, подритвайки няколко парчета стъкло.

И тогава една врата се отвори неочаквано на около три метра от нас. Насреща се появи окичената с ролки глава на Фернанда, помладата от възрастните сестри. Преди да успее да попита какво става и защо някаква арабка с покривало се блъска в мебелите в коридора по

никое време, Канделария заби в нея жило, от което тя онемя и се вцепени на място.

— Ако не си легнете тутакси, утре сутрин, веднага щом стана, ще кажа на Сагарио, че се срещате с помощник-аптекаря всеки петък на терасата.

Страхът, че набожната ѝ сестра ще научи за любовните ѝ похождения, се оказа по-силен от любопитството ѝ и без да пророни дума Фернанда се шмугна като змиорка в стаята си.

— Върви, момиче, че става късно — нареди Канделария шепнешком. — По-добре никой да не види, че излизаш от тук, защото, ако Паломарес е някъде наблизко, ще загазим, преди да сме започнали. Да отидем навън.

Излязохме в дворчето зад къщата, където се виждаха една изкривена лозница, няколко увивни растения и старият велосипед на телеграфиста. Скрихме се в един ъгъл и отново заговорихме.

— Сега какво да правя? — прошепнах аз.

Тя явно беше обмислила всичко, защото каза уверено и спокойно:

— Ще се качиш на тази пейка и ще прескочиш оградата. Но трябва да внимаваш много, за да не ти се заплете наметалото в краката и да се изтърсиш на земята.

Огледах двуметровата ограда и каменната пейчица, опряна до нея, на която трябваше да се кача, за да достигна най-високата част и да се прехвърля от другата страна. Предпочетох да не се питам дали ще успея да го направя, опасана с тежките пистолети и увита в метри плат, затова поисках още инструкции:

— А от там?

— След като прескочиш сградата, ще се озовеш в двора на бакалията на дон Леандро. От там, като се покачиш на сандъците и бъчвите, които е струпал, лесно можеш да минеш в следващия двор, който е на сладкарницата на евреина Менахем. В дъното има дървена вратичка, която излиза на една напречна уличка, откъдето Менахем вкарва чувалите с брашно за пекарната. Излезеш ли от там забрави коя си — покрий се добре, прегърби се леко и тръгни към Еврейския квартал, а от там влез в Арабския. Но внимавай много, момиче: върви бавно и близо до стените, като влачиш леко краката, все едно си стара жена, не трябва да вървиш напето, защото някой злосторник може да

се опита да ти стори нещо. Много испанци са пощурели по хубостта на мюсюлманките.

— А после?

— Когато стигнеш до Арабския квартал, обиколи няколко улици и се увери, че никой не ти обръща внимание, нито те следи. Ако срещнеш някого, смени незабелязано посоката и се отдалечи колкото можеш. После отново отиди до портата „Ла Лунета“ и слез до парка, сещаш се къде е, нали?

— Мисля, че да — отвърнах аз, като се опитвах да си представя маршрута.

— Когато стигнеш там, гарата се пада отсреща. Пресечи шосето за Сеута и влез вътре, но върви бавно и си крий добре лицето. Най-вероятно там ще има само двама полузаспали войници, които няма да ти обърнат никакво внимание. Сигурно ще срещнеш някой и друг мароканец, който чака влака за Сеута. Християните ще започнат да идват по-късно.

— В колко часа тръгва влакът?

— В седем и половина. Но местните отмерват времето с друг ритъм, както знаеш, така че никой няма да се изненада, че си там преди седем сутринта.

— Трябва ли да се кача на влака, или трябва да правя нещо друго?

Канделария не отговори веднага и предположих, че планът ѝ почти се е изчерпал.

— Не, по принцип не трябва да вземаш влака. Когато отидеш на гарата, поседи известно време на пейката, която е под таблото с разписанието, нека те видят, че си там — така ще разберат, че именно ти носиш стоката.

— Кой трябва да ме види?

— Няма значение — който трябва да те види, ще те види. След двайсет минути стани от пейката, отиди до бюфета и не знам какво ще правиш, но накарай бюфетчията да ти каже къде да оставиш pistolетите.

— Просто така? — попитах разтревожено. — А ако бюфетчията го няма, ако не ми обърне внимание или не успее да говоря с него тогава какво да правя?

— Тихо. Не говори високо, може да ни чуят. Не се безпокой, все някак ще разбереш какво да правиш — каза тя нетърпеливо, неспособна да придаде на гласа си увереност, каквато явно ѝ липсваше. Тогава реши да бъде откровена. — Виж, момиче, нещата нощес така се объркаха, че успяха да ми кажат само това че пистолетите трябва да са на гарата в шест сутринта, че човекът, който ще ги носи, трябва да поседи двацет минути под таблото с разписанието и че бюфетчията ще му каже как да предаде стоката. Не знам повече и ми е криво за това. Но ти не се тревожи, душице, ще видиш, че всичко там ще бъде наред.

Щеше ми се да ѝ кажа, че се съмнявам, но се отказах, като видях тревогата, изписана на лицето ѝ. За пръв път, откакто я познавах, решителността и непоколебимостта, които ѝ помагаха да се справи и в най-критичните моменти, сякаш се бяха изчерпали. Знаех, че ако имаше възможност да действа, тя нямаше да се уплаши щеше да успее да стигне до гарата и да предаде стоката, като използва някоя от хитрините си. Но този път хазяйката ми беше с вързани ръце — не можеше да мръдне от къщата си поради заплахата от полицейски обиск, който може би щеше да се състои, а може би не. И знаех, че ако не съумея да поема нещата в свои ръце, това ще бъде краят и за двете ни. Затова събрах сили и се въоръжих със смелост.

— Права сте, Канделария, ще се справя, не се безпокойте. Но преди това искам да ми кажете нещо.

— Питай каквото искаш, момиче, но побързай, до шест остават по-малко от два часа — добави тя, опитвайки се да прикрие облекчението си, като видя, че съм готова да действам.

— Къде ще отидат пистолетите? Кои са тези мъже от Лараш?

— Това не те интересува. Важното е да стигнат до предназначението си в уречения час, да ги оставиш, където ти кажат, и да вземеш парите, които трябва да ти дадат — хиляда и деветстотин дуро, не забравяй да преброиш банкнотите една по една. А после се върни час по-скоро, защото ще умра от напрежение.

— Рисуваме много, Канделария — настоях аз. — Нека поне да знам с кого си имаме работа.

Тя въздъхна шумно и бюстът ѝ полузакрит от овехтелия пенъор, който бе наметнала в последния момент, отново се издигна и спусна като задвижен от помпа.

— Масони са — прошепна тя в ухото ми, сякаш я беше страх да произнесе думата. — Би трябвало да дойдат тази нощ с кола от Лараш и сигурно вече се крият при изворите Буселмал или в някоя градина по долината на река Мартин. Идват откъм територията на кабилите, не смеят да се движат по шосето. Вероятно ще вземат оръжията от там, където ти ги оставиш, и дори няма да се качат на влака. Според мен ще се върнат в града си отново през териториите на кабилите и ще избягват Тетуан. Но това е само предположение, защото, да ти призная, нямам никаква представа какво са намислили тези мъже.

Въздъхна, втренчила поглед пред себе си, и продължи да шепне:

— Знам обаче нещо, което всички знаят: бунтовниците преследваха безмилостно всички, които имат нещо общо с масонството. Някои бяха убити с изстрел в главата в самото помещение, където се събираха; късметлиите избягаха в Танжер или във френската зона. Други бяха отведени в „Ел Моготе“ и някой прекрасен ден ще ги разстрелят, без да им мигне окото. А вероятно има и такива, които се крият по мазета, тавани и входове и треперят от страх някой доносник да не ги издаде и да ги изкарат от скривалищата им с прикладите за пушките. Затова не намерих никого, който да посмее да купи стоката, но чрез няколко души се свързах с хората от Лараш. Ето защо знам у кого ще отидат пистолетите.

Погледна ме в очите беше сериозна и мрачна, каквато не я бях виждала дотогава.

— Положението е много лошо, момиче, много лошо — процеди през зъби. — Тук няма милост, няма снизхождение. Изкаже ли някой и най-маловажното мнение, свършено е с него. Много нещастници вече умряха, а бяха почтени хора, които и муха не са убили през живота си, нито са сторили зло някому. Внимавай много, момиче, да не бъдеш следващата.

Отново намерих кураж незнайно откъде, за да я уверя в нещо, в което дори аз не вярвах:

— Не се тревожете, Канделария, ще видите, че ще се справим по някакъв начин.

И без да кажа дума повече, се отправих към пейката и се качих на нея със зловещия товар, привързан здраво към тялото ми. Застанала под лозницата, Канделария ме наблюдаваше и се кръстеше, шепнейки под листата: „В името на Отца, Сина и Светия Дух, нека Богородица те

закриля, душице“. Последното, което чух, беше звучната целувка, която залепи на пръстите си, след като се прекръсти. Секунда след това изчезнах зад оградата и се стоварих като чувал в двора на бакалницата.

[1] Традиционни марокански кожени пантофи. — Б.р. ↑

11.

Добрах се до вратичката в двора на сладкаря Менахем за по-малко от пет минути. По пътя се закачих няколко пъти на гвоздеи и трески, които в тъмнината не успях да видя. Одрасках едната си ръка, настъпих хиджаба, подхлъзнах се и насмалко да изгубя равновесие и да падна по гръб, когато се изкачвах по купчината сандъци, струпани безредно до една стена. Щом стигнах до вратичката, спрях, за да си наглася дрехата, така че да се виждат само очите. После дръпнах ръждивото резе, поех си дълбоко дъх и излязох.

Навън нямаше никой, уличката беше пуста и потънала в тишина. Единственият ми спътник беше блуждаещата сред облаците луна. Тръгнах бавно, като се движех плътно вляво. Почти неусетно стегнах до „Ла Лунета“. Преди да поема по нея, спрях на ъгъла, за да разуча обстановката. От жиците, които пресичаха улицата, висяха жълтеникави лампи — това беше уличното осветление. Огледах се наляво и надясно и разпознах потъналите в тишина сгради, които през деня кипяха от живот. Хотел „Виктория“, аптеката „Сурита“, бар „Леванте“, където често пееха фламенко, магазинчето за тютюн „Галиндо“ и един склад за сол. Театър „Насионал“, индийските базари, четири-пет кръчми, чиито имена не знаех, бижутериен магазин „Ла Перла“ на братята Коен и „Ла Еспига де Оро“, с чиито хляб закусвахме всяка сутрин. Всички те бяха пусти, затворени бездиханни като мъртъвци.

Тръгнах по „Ла Лунета“, като се опитвах да наглася стъпките към тежестта на товара. След като изминах известно разстояние завих към мелаха — Еврейския квартал. Изпитах облекчение при вида на правите му и тесни улички — знаех, че е невъзможно да се изгубя, че Еврейският квартал е идеално разчертан на картата в които няма начин да се объркаш. После навлязох в медината и в началото всичко вървеше добре. Минах през места, които ми бяха познати — сука^[1] за хляб, сука за месо. Не срещнах никого по пътя — нито куче, ни човек, нито слепец, просец милостиня. Около мен се чуваше единствено шумът от собствените ми бабуши по паважа и ромоленето на някой

фонтан в далечината. Забелязах, че вече ми е по-леко да нося пистолетите, че тялото ми се нагажда към новите си размери. От време на време се опипвах, за да се уверя, че всичко е на мястото си: първо хълбоците, после ръцете, след това бедрата. Не успях да се отпусна, бях все така напрегната, но поне вървах по-спокойно по тъмните и криволичещи улички, между варосаните стени и дървените врати, обковани с гвоздеи.

За да пропъдя поне временно тревогата, опитах да си представя какво представляват отвътре тези арабски къщи. Бях чувала, че са красиви и прохладни, с вътрешни дворове, с фонтани и галерии с мозайки и плочки, с тавани от резбовано дърво и облени от слънцето тераси на покривите. Беше невъзможно човек да си представи това от улиците, откъдето се виждаха само варосаните им стени. Крачех, унесена в тези мисли, и след известно време, когато се уверих, че съм вървяла достатъчно и съм стопроцентова сигурна, че не съм събудила и най-малкото подозрение, реших да тръгна към портата „Ла Лунета“. И тогава, точно тогава, съзрях в края на уличката по която вървах, две фигури да се насочват към мен. Двама военни, двама офицери с бричове, с широки колани на кръста и с червените фуражки на редовната армия, стъпваха енергично и ботушите им трополяха по паветата, докато разговаряха помежду си тихо и възбудено. Затаих дъх и хиляди страховити картини избухнаха в съзнанието ми като разбиващи се в стена снаряди. Внезапно си въобразих, че като минават покрай мен, пистолетите ще се изхлузят и ще се разпилеят с трясък по земята, представих си, че на някого от тях може да му хрумне да смъкне покривалото и да открие лицето ми, че ще ме накарат да говоря, че ще разберат, че съм тяхна сънародничка, която продава незаконно оръжие, а не някоя местна жителка, запътила се бог знае накъде.

Двамата мъже минаха покрай мен. Прилепих се плътно към стената, но уличката беше толкова тясна, че почти се докоснахме. Не ми обърнаха никакво внимание. Отминаха ме, сякаш не съществувах, и продължиха спокойно да разговарят по пътя си. Говореха за отряди и муниципии, за неща, които не разбирах, нито исках да разбера. „Двеста, най-много двеста и петдесет“, каза единият, когато мина покрай мен. „Не, човече, не, уверявам те“, отвърна другият разпалено. Не видях лицата им, не посмях да ги погледна, но когато потропването на

ботушите им заглъхна в далечината, ускорих крачка и най-после задишах спокойно.

Няколко секунди по-късно обаче осъзнах, че не е трябвало да се радвам толкова скоро — когато вдигнах очи, установих, че не знам дали не трябваше да завия надясно преди три или четири пресечки, но ненадейната поява на военните ме разсея и не го направих. Внезапно установих, че съм се изгубила. Студени тръпки плъзнаха по тялото ми. Бях минавала много пъти по улиците на медината, но не познавах потайните ѝ и скрити кътчета. В тъмнината, в отсъствието на хората и характерните шумове от деня, няхах никаква представа къде се намирам. Върнах се назад, за да намеря пътя, но не успях. Когато мислех, че ще изляза на едно познато площадче, оказах се пред арка; когато очаквах да намеря път, сблъсках се с джамия или стъпала. Продължих да вървя наслуки по криволичещи улички, като се опитвах да свържа всяко място с дейностите през деня, за да се ориентирам. Колкото повече вървах обаче, толкова по-изгубена се чувствах сред тези заплетени улици, които противоречаха на всякакви закони на логиката. Занаятчиите спяха и магазинчетата им бяха затворени, така че не можех да разбера дали се движех в района на медникарите и тенекеджиите, или вървах из зоната, в която работеха предачите, тъкачите и шивачите. Там, където през деня бяха медените сладки, златистите питки, купчините подправки и китките босилек, които щяха да ми помогнат да се ориентирам, сега имаше заключени врати и залостени порти. Времето сякаш беше спряло, пейзажът наоколо бе пуст и безжизнен. Липсваше обичайната глъчка на търговците и купувачите, върволицата от мулета, натоварени с кошове, жените от Риф, седнали на земята сред зеленчуци и портокали, които може би никога нямаше да успеят да продадат. Безпокойствието ми се засили: не знаех колко е часът, но съзнавах, че до шест остава все по-малко време. Ускорих крачка, излязох от една уличка, влязох в друга, във втора, после в трета. Върнах се, тръгнах в друга посока. Нищо. Никаква следа, никакъв знак — внезапно всичко се бе превърнало в дяволски лабиринт, от който нямаше как да изляза.

Лутанията ме отведоха до някаква къща с голям фенер над вратата. Внезапно чух смехове, глъч, нестройни гласове, пеещи „Моето конце“ в акомпанимент на раздрънкано пиано. Реших да се приближа, за да видя някакъв знак, по който да се ориентирам. Когато

бях само на няколко метра, една двойка излезе шумно от помещението, разговаряйки на испански: мъжът, явно пиан, се подпираше на изрусена жена на средна възраст, която се заливаше в кикот. Тогава си дадох сметка, че се намирам пред публичен дом, но вече бе твърде късно, за да се престоря на местна старица двамата бяха само на няколко крачки от мен. „Момиче, ела с мен, момиче, искам да ти покажа нещо, виж, виж, хубавице“, каза завалено мъжът, като протегна едната си ръка към мен, докато с другата се държеше безсрамно между краката. Жената се опита да го спре, като се заливаше от смях, докато аз отскочих и хукнах като луда, притиснала здраво хиджаба към тялото си.

Зад мен остана публичният дом, пълен с войници, които играеха на карти, пееха с пълно гърло и опипваха настървено жените, за да избягат за момент от мисълта, че в някой от следващите дни ще пресекат протока и ще се озоват в зловецата реалност на войната.

И точно тогава, когато се отдалечавах от бордея с цялата бързина, на която бях способна, съдбата най-после се смили над мен — след като свих зад ъгъла, се озовах пред площад „Ел Фоки“.

Въздъхнах с облекчение, че отново съм намерила правилната посока най-после знаех как да изляза от лабиринта, в който се бе превърнала медината. Времето летеше и аз трябваше да летя с него. Вървах с дълги и бързи стъпки, доколкото бронята ми позволяваше, и за няколко минути стигнах до портата „Ла Лунета“. Там обаче ме очакваше друга неприятна изненада видях един от страховитите военни постове, които бяха попречили на хората от Лараш да влязат в Тетуан. Няколко войници, предпазни бариери и две коли — достатъчен наличен състав, за да изплаши всеки, който би искал да влезе в града с недотам чисти намерения. Гърлото ми пресъхна, но знаех, че не мога да се върна, нито да спра, за да обмисля какво да правя, така че отново вперих очи в земята и продължих пътя си с тътреща се походка, както ме бе посъветвала Канделария. Преминах поста с пулсиращи слепоочия и със затаен дъх, очаквайки всеки момент да ме спрат и да ме попитат къде отивам, коя съм, какво крия. За мой късмет почти не ме погледнаха. Просто не ми обърнаха внимание, също като офицерите, които бях срещнала по-рано в тясната уличка. Каква опасност за славния бунт можеше да представлява една мароканка с уморена походка, която вървеше като сянка из улиците призори?

Слязох до откритата зона на парка и с усилие на волята успях да се съвзема. Прекосих с престорено спокойствие изпълнените с притихнали сенки градини, толкова странни без шумните деца, без двойките и старците, които денем се разхождаха сред фонтаните и палмите. Колкото повече вървах, толкова по-ясно се очертаваше гарата пред мен. В сравнение с ниските къщи в медината тя ми се стори грандиозна и заплашителна, полумаавританска, полуандалуска с куличките си в ъглите, с керемидите и зелените плочки, с огромните арки на входовете. Няколко фенера осветяваха с мъждива светлина фасадата и силуетът ѝ се открояваше на фона на масивния Бени Хосмар — скалистите и внушителни планини, откъдето се предполагаше, че ще дойдат хората от Лараш. Бях минавала край гарата само веднъж, когато комисарят ме закара с кола от болницата до пансиона. Иначе я бях виждала няколко пъти, но винаги отдалече, от „Ла Лунета“, без да мога да преценя размерите ѝ. Сега, когато се озовах пред нея, тя ми се стори толкова заплашително голяма, че ми се прииска да се върна в тесните уютни улички на Арабския квартал.

Не можех обаче да си позволя страхът отново да ме завладее, затова събрах сили и се приготвих да пресека шосето за Сеута, по което в този час не се вдигаше дори прах. Опитах да си вдъхна смелост, като пресмятах времето, като си повтарях, че още малко — и всичко ще свърши, че голяма част от задачата вече е изпълнена. Стопли ме мисълта, че скоро ще се освободя от стягащите ме ленти, от пистолетите, които се впиваха в тялото ми, и от дрехите, с които се чувствах толкова странно. Оставаше малко, още малко.

Влязох в гарата през централния вход, чиито врати бяха широко отворени. Студена ярка светлина обливаше залата, в пълен контраст с тъмната нощ, която остана зад мен. Първото, което забелязах, беше един голям часовник, който показваше шест без петнайсет. Въздъхнах облекчено под платата, покриващ лицето ми — не бях закъсняла много. Нарочно тръгнах бавно през фоайето, докато очите ми, скрити под покривалото, проучваха обстановката. Гишетата бяха затворени, имаше само някакъв арабин, излегнал се на една пейка, с вързоп в краката. В дъното две големи врати водеха към перона. Вляво имаше друга врата с четливо написана табела, която указваше, че това е бюфетът. Потърсих таблото с разписанието и го открих вляво. Не се спрях да го разгледам; просто седнах на пейката под него и се

приготвих да чакам. Още щом се докоснах до дървото, усетих приятно чувство на облекчение, което се разля по цялото ми тяло. Едва сега осъзнах колко съм уморена и какво неимоверно усилие ми е струвало да вървя, без да спирам, със зловещия товар, превърнал се в моя втора кожа от метал.

Въпреки че никой не се появи в залата, докато седях неподвижно на пейката, до мен достигаха звуци, по които разбрах, че не съм сама. Някои идваха отвън, от перона. Стъпки и гласове на мъже, едни приглушени, други по-отчетливи. Бяха млади гласове, навярно на войниците, които охраняваха гарата. Опитах се да пропъдя мисълта, че вероятно имат изрична заповед да стрелят без колебание при всяко основателно подозрение. От бюфета също долових шумове. Успокоих се, като ги чух; така поне разбрах, че бюфетчията е на работното си място. Изчаках десет минути, които изминаха отчайващо бавно — нямаше време за двайсетминутния престой, за който ми бе казала Канделария. Когато стрелките на часовника отбелязаха шест без пет, събрах сили, станах с усилие и се отправих към съдбата си.

Бюфетът беше голям и вътре имаше поне дузина маси, които в момента не бяха заети, с изключение на една, на която някакъв мъж дремеше, скрил глава между ръцете си. До него имаше празна стомна за вино. Тръгнах към тезгяха, като тътрех бабушите си, без да имам ни най-малка представа какво трябва да кажа или какво трябва да чуя. Зад плота един слаб мургав мъж с полуугаснал фас в уста подреждаше чинии и чаши на купчини, без да проявява видим интерес към жената със забулено лице, която се приближаваше към него. Когато стигнах до тезгяха, той каза високо и отчетливо: „В седем и половина, влакът тръгва в седем и половина“. А после тихо добави няколко думи на арабски, които не разбрах. „Испанка съм, не ви разбирам“, прошепнах аз иззад булото. Той отвори уста, сякаш не вярваше на ушите си, и фасът падна на земята. После бързо ми прошепна: „Отидете в тоалетната на перона и затворете вратата, чакат ви“.

Запътих се бавно към вратата, върнах се в залата и от там излязох на перона. Преди това се увих с хиджаба и вдигнах булото почти до миглите си. Широкият перон беше пуст и срещу него се издигаше единствено огромният и тъмен скалист силует на Бени Хосмар. Войниците, четирима на брой, пушеха и разговаряха под една от арките, водещи към коловозите. Стреснах се, когато видяха неясна

сянка да излиза — забелязах как застинаха, как събраха токовете на ботушите си, как изопнаха тела, как наместиха пушките си на рамо.

— Стой! — извика един от тях веднага щом ме видя. Почувствах как тялото ми се вцепенява под железния обръч на оръжията.

— Остави я, Чурука, не виждаш ли, че е местна? — каза веднага друг.

Останах на място, без да мръдна напред, нито да се върна назад. Те също не се приближиха — останаха, където бяха, на трийсетина метра от мен, като обсъждаха какво да правят.

— Все ми е едно дали е мюсюлманка или християнка. Сержантът каза да проверяваме самоличността на всички.

— По дяволите, Чурука, много си тъп. Вече десет пъти ти казахме, че говореше за испанците, не за мюсюлманите, а ти нищо не си разбрал, човече — обясни трети.

— Вие не разбирате. Госпожо, документите, ако обичате.

Краката ми се подкосиха, струваше ми се, че ще припадна. Реших, че това е краят. Затаих дъх и усетих студената пот, която се стичаше по цялото ми тяло.

— Голям глупак си, Чурука — дочу се иззад гърба му гласът на друг войник. — Местните не ходят по улиците с документ за самоличност, разбери най-последно, че това тук е Африка, а не площадът на родния ти град.

Твърде късно — педантичният войник вече беше на две крачки от мен, протегнал ръка в очакване на някакъв документ, като търсеше погледа ми сред гънките на плата, който ме покриваше. Не го срещна обаче — бях го вперила в земята, в изкаляните му ботуши, в старите ми бабуши и половиния метър, който разделяше двата чифта крака.

— Ако сержантът научи, че си притеснявал една безобидна мароканка, ще отнесеш три дни карцер в крепостта, момче.

Възможността да изтърпи това зловещо наказание най-последно вразуми тъй наречения Чурука. Не успях да видя лицето на спасителя си — погледът ми бе все така забит в земята. Заплахата с карцер обаче имаше ефект и педантичният и твърдоглав войник, след като помисли няколко секунди, отдръпна ръката си, обърна се и се отдалечи от мен.

Благослових здравия разум на другаря му, който го възпря, и щом четиримата войници се събраха отново под арката, аз се обърнах и продължих пътя си, без да следвам определена посока. Вървах бавно и

се опитвах единствено да възвърна самообладанието си. След като се успокоих, най-после можах да насоча усилията си към търсенето на тоалетните. Огледах се наоколо: имаше двама араби, които спяха на земята с гръб, опрян на стената, и едно измършавяло куче, което пресичаше коловозите. Скоро намерих целта; за мой късмет тоалетните се намираха в противоположния край на перона, далеч от войниците под арката. Със затаен дъх бутнах вратата от армирано стъкло и влязох в нещо подобно на коридор. Вътре бе сумрачно, но не потърсих ключа за осветлението, предпочетох очите ми да свикнат с тъмнината. Съзрях знака за мъже вляво и този за жени вдясно. А в дъното до стената различих някаква купчина дрехи, която бавно се раздвижи. От вързопа внимателно се подаде покрита с качулка глава и в полумрака нечийи очи срещнаха моите.

— Носиш ли стоката? — попита на испански. Говореше бързо и отчетливо.

Кимнах утвърдително и вързопът предпазливо се изправи, докато се превърна във фигура на мъж, облечен като мен в арабски дрехи.

— Къде е?

Свалих булото, за да мога да говоря по-лесно, разтворих хиджаба и му показах омотаното си в ленти тяло.

— Тук.

— Мили боже! — успя само да прошепне той. В тези две думи се съдържаше цял свят от емоции: изненада, тревога, нетърпение. Говореше загрижено и имаше вид на възпитан човек. — Можете ли да ги свалите сама? — попита тогава той.

— Ще ми трябва време — прошепнах аз.

Посочи една кабинка за жени и двамата влязохме. Помещението беше тясно, осветено само от избледняващата лунна светлина, която проникваше през малкото прозорче, но това ни бе напълно достатъчно.

— Побързайте, не бива да губим нито минута. Скоро ще дойде сутрешната смяна — тогава претърсват основно цялата гара, преди да потегли първият влак. Налага се да ви помогна — заяви той, като затвори вратата след себе си.

Пуснах хиджаба на земята и скръстих ръце, за да дам възможност на непознатия да ме опипва, да развързва възли, да развива ленти и да освобождава тялото ми от зловещата му обвивка.

Преди да започне, свали качулката си и пред мен се появи сериозното и приятно лице на испанец на средна възраст с набола няколкодневна брада. Имаше кестенява къдрава коса, разрошена от дрехите, под които вероятно се бе крил доста време. Пръстите му заработиха, но задачата не бе никак лесна. Канделария се беше постарала съвестно и нито едно от оръжията не беше помръднало, но възлите бяха толкова стегнати, а лентите от плат — толкова много, че свалянето им ни отне повече време, отколкото ние с непознатия бихме желали. Двамата мълчахме, затворени в тясната кабина със сини плочки и клекало на пода. Чуваше се само шумът от равномерното ни дишане и някоя откъслечна фраза, която бележеше хода на процеса: „този вече е свален, сега тук, мръднете малко, така е добре, вдигнете още ръката, внимавайте.“ Въпреки липсата на време, мъжът от Лараш действаше безкрайно внимателно, почти свенливо, като избягваше, доколкото бе възможно, да доближава по-интимните ми места или да докосва кожата ми повече от необходимото. Сякаш се страхуваше да не омърси с ръцете си целостта ми, сякаш товарът, който носех прилепен до тялото си, беше фина обвивка от копринена хартия, а не черна броня от предмети, предназначени да убиват. Физическата му близост не ме притесни нито за миг нито неволните му ласки, нито близостта на почти долепеното до мен тяло. Това несъмнено беше най-приятният момент от нощта — не защото един мъж докосваше тялото ми след толкова месеци, а защото мислех, че с това действие настъпва началото на края.

Всичко вървеше с добро темпо. Пистолетите излизаха един по един от скривалищата си и се натрупваха на купчина на пода. Вече оставаха много малко, не повече от три-четири. Пресметнах, че след пет, най-много десет минути всичко ще свърши. И тогава, най-неочаквано, тишината бе нарушена. Двамата затаихме дъх и преустановихме работата си. Отвън, все още отдалече, до нас достигнаха звуци от някакво оживление, бележещи началото на нова дейност.

Мъжът пое дълбоко въздух и извади от джоба си часовник.

— Дошла е новата смяна, подранили са — каза той. В тихия му глас долових нервност, тревога и желание да не ми предаде нито едно от тези чувства.

— Сега какво ще правим? — прошепнах аз.

— Ще излезем от тук незабавно — отвърна веднага той. — Облечете се, побързайте.

— А останалите пистолети?

— Оставете ги. Сега трябва да бягаме. Войниците скоро ще влязат, за да проверят дали всичко е наред.

Докато аз се увивах с треперещи пръсти в хиджаба, той развърза от колана си мръсна платнена торба и напъха с шепи пистолетите в нея.

— Откъде ще излезем? — попитах тихо.

— От там. — Той вдигна глава и посочи с брадичка прозореца. — Първо ще скочите вие, после аз ще хвърля пистолетите и ще изляза. Но чуите — ако не успея да тръгна с вас, вземете пистолетите и тичайте успоредно на релсите. Оставете ги до първата табела на някоя спирка или гара, ще има кой да ги вземе. Не се обръщайте назад и не ме чакайте, просто излезте и бягайте. Хайде, качвайте се, стъпете на ръцете ми.

Погледнах разположения високо тесен прозорец. Стори ми се невъзможно да минем през него, но не му казах нищо. Бях толкова уплашена, че просто се приготвих да изпълня нарежданията му, доверявайки се сляпо на решенията на този непознат масон, чието име никога нямаше да узная.

— Почакайте — каза тогава той, сякаш бе забравил нещо.

Разкопча с едно дръпване ризата си и извади малка платнена торбичка, подобна на кесия.

— Приберете я, това са уговорените пари. За всеки случай, ако нещата въвн се усложнят.

— Но има още пистолети... — заекнах аз, като заопипвах тялото си.

— Няма значение. Вие вече изпълнихте вашата част, така че трябва да ви платя — каза той, докато окачваше кесията на врата ми. Аз стоях неподвижно, като упоена. — Хайде, не бива да губим и секунда.

Най-после реагирах. Опрях крак върху подложените му на кръст длани и с усилие се хванах за перваза на прозореца.

— Бързо, отворете го — подкани ме той. — Погледнете навън. Кажете ми накратко какво виждате и чувате.

Прозорецът гледаше към тъмното поле, звуците долитаха от другата страна, която беше извън полезрението ми. Шум на мотори, хрущене на гуми върху чакъла, твърди стъпки, поздравии и заповеди, властни гласове, разпределящи задачите. Стремително, възбудено, сякаш приближаваше край на света, макар че утрото още не беше настъпило.

— Писаро и Гарсия — в бюфета. Руис и Ллбадалехо — при гишетата. Вие — в канцелариите, а вие двамата — в тоалетните. Хайде, размърдайте си задниците — извика някой гневно и властно.

— Не виждам никого, но идват насам — съобщих аз с все още подадена навън глава.

— Скачайте — заповяда тогава той.

Не скочих. Височината ме безпокоеше, преди това трябваше да провря тялото си навън, несъзнателно отказвах да изляза сама. Искях мъжът от Лараш да ме увери, че ще дойде с мен, че ще ме отведе за ръка там, където трябваше да отида.

Шумовете се чуваха все по-близо. Скърцането на ботушите върху земята, силните гласове, раздаващи нареждания: „Кинтеро — в Дамската тоалетна; Вилярта — в мъжката“. Явно не бяха мудните новобранци, които срещнах при пристигането си, а патрул от отпочинали мъже, нетърпеливи да оползотворят активно началото на работния ден.

— Скочете и бягайте! — повтори енергично мъжът, като ме сграбчи за краката и ме повдигна.

Скочих. Скочих, паднах и върху мен се стовари торбата с пистолетите. Почти веднага след това чух трясъка от отворени с ритници врати. Последното, което стигна до ушите ми, бяха хрипливите викове, насочени към мъжа, когото никога повече не видях:

— Какво правите в дамската тоалетна, арабино? Какво изхвърляш през прозореца? Вилярта, бързо отиди да видиш дали е изхвърлил нещо навън.

Хукнах да бягам. Слепешката, отчаяно. Под прикритието на нощта, влачейки торбата с пистолетите; глуха, безчувствена, без да знам дали ме преследват, без да се питам какво е станало с мъжа от Лараш, озовал се пред насочената към него пушка. Чехълът ми се изхлузи, един от последните пистолети се развърза и падна, но не се

спрях да ги търся. Просто продължих да тичам в тъмнината полу боса, следвайки линията на релсите, без да спирам, без да мисля. Прекосях равни поля, градини, насаждения с тръстика, малки плантации. Спънах се, изправих се и продължих да тичам без почивка, без да пресмятам какво разстояние съм изминала. Живо същество не излезе насреща ми, нищо не попречи на трескава бързина, с която краката ми се движеха, докато най-сетне сред сенките успях да съзря табела с надпис. Спирка Малалиен, гласеше тя. Това навярно беше мястото.

Станцията се намираше на стотина метра от надписа, осветена единствено от един жълтеникав фенер. Не стигнах до нея — спрях лудешкия си бяг веднага щом се озовах до надписа. Огледах се във всички посоки, за да видя дали вече има някой, на когото да предам оръжията. Сърцето ми биеше до пръсване, устата ми беше пълна с прах; опитах се, но безуспешно, да приглуша шумното си пресекливо дишане. Никой не дойде при мен. Никой не чакаше стоката. Може би щяха да дойдат по-късно, а може би никога нямаше да се появят.

За по-малко от минута взех решение. Оставих торбата на земята, сплесках я максимално и започнах трескаво да ровя и да трупам върху оръжията пръст, камъни и вейки, с които ги прикрих. Когато реших, че вече не изглеждат подозрително, си тръгнах.

Поех дъх и поднових лудешкия си бяг натам, където се виждаха светлините на Тетуан. Вече се бях отървала от товара, така че реших да се освободя и от останалия баласт. Без да спирам, разтворих робата и с труд успях да развържа последните възли. Трите последни пистолета се изхлузиха и паднаха по пътя: първо единият, после вторият, накрая третият. Когато стигнах покрайнините на града, носех единствено товара на изтощението, тъгата и раните. И една пълна с банкноти кесия, окачена на врата ми. От оръжията — нито следа.

Тръгнах по канавката край шосето за Сеута, като вече крачех бавно. Бях изгубила и втория чехъл, така че отново влязох в ролята на босонога и забулена мюсюлманка, която с мъка се изкачва към портата „Ла Лунета“. Вече не вървах с престорено тътреща се походка — просто краката едва ме държаха. Крайниците ми се бяха схванали, цялото ми тяло беше в пришки, мръсотия и синини; чувствах се изтощена до крайност.

Когато влязох в града, сенките започваха да избледняват. От близката джамия мюезинът призоваваше мюсюлманите за първата

молитва, а тръбата на казармата в Интендантството свиреше утринна заря. От „Ла Гасета де Африка“ излизаха току-що отпечатаните вестници, а по „Ла Лунета“ вървяха с прозевки най-ранобудните ваксаджии. Сладкарят Менахем вече бе запалил пещта, а дон Леандро подреждаше стоката в магазина си с пристегната на кръста престилка.

Всички тези сцени от ежедневието минаха пред очите ми като чужди, без да привлекат вниманието ми, без да оставят следа. Знаех, че Канделария ще бъде доволна, когато ѝ връча парите, и ще реши, че съм извършила чутовен подвиг. Аз обаче не изпитвах ни най-малко задоволство. Чувствах само как ме разяжда едно огромно, мъчително безпокойство.

Докато тичах лудешки по полето, докато забивах нокти в пръстта и заривах с нея торбата, докато вървах по шосето, по време на последните перипетии през тази дълга нощ, в съзнанието ми бяха изникнали хиляди картини, съставлящи различни епизоди с един-единствен герой: мъжа от Лараш. В един от тях войниците установяваха, че не е хвърлил нищо през прозореца, че всичко е било фалшива тревога, че този човек е просто един сънлив и объркан арабин; тогава го пускаха, защото им беше наредено да не безпокоят местното население, ако не се констатира нещо нередно. В друг, много по-различен епизод още с отварянето на вратата войникът установяваше, че пред себе си има предрешен испанец; приклещваше го в ъгъла, насочваше пушката към главата му и извикваше подкрепления. После го разпитваха, арестуваха го и го отвеждаха в казармата. А може би мъжът се бе опитал да избяга и го бяха убили с изстрел в гърба, докато е прескачал релсите. Между тези две предположения имаше място за стотици други; знаех само, че никога няма да узная кое е било най-близо до истината.

Стигнах до входа на пансиона на края на силите си, изпълнена със страхове. Над Мароко се зазоряваше.

[1] Арабски пазар. — Б.р. ↑

12.

Заварих вратата на пансиона отворена, а наемателите — будни, скупчени в трапезарията. Седнали по пенъоари и с ролки на главите около масата, където всекидневно се отправяха обиди и ругатни сестрите плачеха и шумно се секнеха, а дон Анселмо — учителят — се опитваше да ги успокои, като им говореше тихичко нещо, което не успях да чуя. Пакито и амбулантният търговец вдигаха от пода картината „Тайната вечеря“, за да я върнат на мястото ѝ на стената. Телеграфистът, по долнище на пижама и потник, пушеше нервно в един тъгл. Дебелата майка пък лекичко духаше чая си от липов цвят, за да го охлади. Всичко беше разбъркано и разхвърляно, по земята имаше стъкла и счупени саксии, дори пердетата бяха изтръгнати от корнизите.

Появата на една мюсюлманка в този час не учуди никого — сигурно помислиха, че е Жамила. Все още забулена с хиджаба, няколко секунди съзерцавах сцената, когато едно мощно шъткане от коридора привлече вниманието ми. Обърнах глава и видях как Канделария ръкомаха като луда, хванала в едната си ръка метла, а в другата — лопатка.

— Влизай, момиче — заповяда тя възбудено. — Влизай и разказвай, че не съм на себе си от притеснение.

Бях решила да премълча най-страшните подробности и да ѝ съобщя само крайния резултат: че пистолетите вече ги няма, но парите са тук. Тъкмо това искаше да чуе Канделария и тъкмо това щях да ѝ кажа. Останалата част от историята щях да запазя за себе си. Докато свалях покривалото от главата си, аз прошепнах:

— Всичко мина добре.

— Ах, душичке, ела да те прегърна! Моята Сира струва повече от цялото злато на Перу, моето момиче няма равно на себе си! — изписка Контрабандистката. После хвърли на земята метлата и лопатката, притисна ме към гърдите си и обсипа лицето ми с подобни на вендузи целувки.

— Мълчете, Канделария, мълчете, ще ни чуят — казах аз, все още треперееща от страх. Вместо да ме послуша, тя изрази радостта си

с низ от проклетия, отправени към полица, който тази нощ бе обърнал къщата ѝ наопаки.

— Какво ме интересува, че ще ме чуят, вече няма страшно. Гръм да те порази, Паломарес, и теб, и всичките от рода ти! Гръм да те порази, не успя да ме пипнеш!

Предположих, че този изблик на чувства след дългата напрегната нощ няма да свърши дотук, затова сграбчих Канделария за ръката и я завлякох в стаята си, докато тя все така крещеше и сипеше ругатни:

— Да потънеш вдън земя, кучи сине! Пукни от яд, Паломарес, не намери нищо в дома ми, макар че разбута всички мебели и изтърбуши дюшеците!

— Млъкнете, Канделария, млъкнете най-сетне — настоях аз. — Забравете за Паломарес, успокойте се и ме оставете да ви обясня как мина.

— Да, скъпа, разкажи ми всичко — каза тя, опитвайки се най-после да се успокои. Дишаше тежко, пенъоарът ѝ бе закопчан накриво, а от мрежичката върху косата ѝ се подаваха рошави кичури. Имаше окаян вид и въпреки това излъчваше въодушевление. — Проклетникът дойде в пет сутринта и ни изкара всички на улицата, негодникът... сякаш... сякаш... Както и да е, да забравим това, вече е минало. Хайде, миличка, разкажи ми всичко подробно.

Предадох ѝ лаконично преживелиците си, докато изваждах пачката банкноти, която мъжът от Лараш бе окачил на врата ми. Не споменах за бягството през прозореца, нито за заплашителните викове на войника, нито за пистолетите, оставени под табелата на спирката в Малалиен. Само ѝ връчих съдържанието на кесията и започнах да събличам хиджаба и нощницата под него.

— Пукни, Паломарес! — извика тя през смях, като подхвърляше банкнотите във въздуха. — Пукни, не успя да ме хванеш!

Внезапно възгласите ѝ секнаха, но не защото си бе възвърнала разсъдък, а защото това, което виждаше пред себе си, я бе накарало да спре радостните си изблици.

— Но ти си цялата изранена, момиче! Досуц като Христос с петте рани! — възкликна тя при вида на голото ми тяло. — Много ли те боли, дъще?

— Малко — прошепнах аз, като се строполих като чувал на леглото. Лъжех. Всъщност ме болеше всичко, дори душата.

— И си толкова мръсна, сякаш си се търкаляла на някое бунище — каза тя, вече напълно възвърнала разума си. — Ще стопля вода и ще ти приготвя топла баня. После ще ти поставя компреси с мехлем на раните, а подир това...

Не чух нищо повече. Преди Контрабандистката да довърши изречението, бях заспала.

13.

Веднага щом къщата бе приведена в ред и всички се върнахме към нормалния ритъм на живот, Канделария се впусна да търси апартамент в испанската част на града за шивашкото ми ателие.

Испанският квартал в Тетуан, толкова различен от арабската медина, е бил построен по европейски критерии, за да отговори на нуждите на испанския протекторат, да подслони гражданските и военните институции и да осигури жилища и магазини за семействата от полуострова, за които Мароко се бе превърнал в постоянно местожителство. Новите сгради с бели фасади и балкони с орнаменти в полумодерен, полумавритански стил бяха разположени на широки улици и просторни площади, образуващи хармонична мрежа. Из нея се движеха дами с хубави прически и господа с шапки, военни с униформи, деца, облечени по европейски, официално сгодени двойки, които се държаха за ръце. Имаше тролейбуси и автомобили, сладкарници, новооткрити кафенета и изискани модерни магазини. Това бе уреден и спокоен свят, напълно различен от суматохата, миризмите и глъчката из пазарите на медината — едно сякаш изникнало от миналото място, заобиколено от крепостни стени и отворено към света чрез седемте си порти. А между двете пространства — арабското и испанското, подобно на гранична линия се намираще „Ла Лунета“ — улицата, която скоро щях да напусна.

Веднага щом Канделария намереше апартамент, в който да устроя ателието си, животът ми щеше да поеме в нова посока и аз отново трябваше да се приспособявам към него. И за да се подготвя, реших да се променя — да се преобразя напълно, да се освободя от ненужния баласт и да започна от нулата. За няколко месеца бях затръшвала вратата пред целия си предишен живот; от скромна шивачка се бях превърнала последователно или едновременно в няколко различни жени. Кандидат-чиновничка, наследница на известен индустриалец, странстваща любовница на мошеник, наивна кандидатка за съдружник на аржентинска фирма, неосъществена майка на неродено дете, длъжница, заподозряна в измама и кражба, както и

случайна търговка на оръжие, предрешена като безобидна мюсюлманка. За още по-кратко време трябваше да се превърна в друга личност, защото никой от предишните вече не ми вършеше работа. Родината ми се намираше във война, а любовта ми беше отлетяла, отнасяйки със себе си имуществото и илюзиите ми. Детето, което така и не се роди, се бе превърнало в локва от съсирена кръв на една автобусна спирка. Досие с данните ми обикаляше из полицейските управления на две страни и три града, а малкият арсенал от пистолети, които бях пренесла, завързани за тялото ми, може би вече бе отнел нечий живот. Искях да загърбя това злочесто минало, затова реших да посрещна бъдещето с маска на увереност и смелост, зад която да скрия страховете, бедите и болезнените рани в душата си.

Реших да започна с външността си, да си придам вид на светска и независима жена, зад който никой не биваше да прозре същността ми на жертва на един негодник, нито неясния произход на парите, с които щях да отворя ателието. За тази цел трябваше да напудря миналото, да съчиня час по-скоро едно настояще и да планирам фалшиво и блестящо бъдеще. И трябваше да действам бързо; трябваше да започна веднага. Нито една сълза, нито едно оплакване повече. Нито един благосклонен поглед назад. Всичко трябваше да бъде настояще, да бъде днес. Затова избрах нова индивидуалност, която измъкнах от ръкава си, както фокусникът измъква гирлянда от кърпички или асо купа. Реших да променя вида си и избрах да приема образа на твърда, способна, опитна жена. Трябваше да направя така, че невежеството ми да бъде сметнато за високомерие, несигурността ми — за приятно безгрижие. Никой не трябваше да заподозре страховете ми, скрити зад увереното потропване на високите токчета и привидно непоколебимата решителност. Никой не трябваше да прозре огромното усилие, което трябваше да полагам всеки ден, за да превъзмогна тъгата.

Първата ми задача беше да променя стила си. Несигурността, в която живеях напоследък, абортът и възстановяването бяха отнели поне шест-седем килограма от теглото ми. Горчивината и болницата бяха стопили закръглеността на ханша и бедрата ми, както и всяка тлъстинка, ако изобщо някога е имало, около талията ми. Не направих опит да ги възстановя, започнах да се чувствам удобно с новия си силует — още една крачка напред. Припомних си начина, по който се обличаха някои чужденки в Танжер, и реших да го приложа върху

оскъдният си гардероб, като го поправя и преработя. Щях да бъда по-непринудена от сънародничките си, по-прелъстителна, без да стигам до непристойност и безсрамие. Тоновите — по-ярки, платовете — по-леки. Копчетата на блузата — малко по-отворени на деколтето, а косата малко по-къса. Пред напуканото огледало в стаята на Канделария аз си спомних, изпробвах и заучих очарователното кръстосване на крака, което бях наблюдавала всеки ден във времето за аперитив в откритите кафенета, елегантната и грациозна походка на дамите по широките тротоари на булевард „Пастър“, изяществото на току-що лакираните пръсти държащи френско модно списание, джин фис или турска цигара с цигаре от слонова кост.

За пръв път от три месеца се загледах във външния си вид и открих, че се нуждае от спешно подобрение. Една съседка ми оскуба веждите, друга ми направи маникюр. Отново се гримирах, след като месеци наред само си миех лицето. Избрах моливи за контурите на устните, червило, за да ги попълня, сенки за клепачите, руж за бузите, молив за очи и спирала за миглите. Накарах Жамила да ме подстриже с шивашката ножица, следвайки с точност до милиметър една снимка от стар брой на „Вог“, която бях донесла в куфара. Кестеният водопад, който стигаше до средата на гърба ми, се разпиля на кичури върху пода на кухнята подобно на криле на мъртви гарвани и се превърна в подстригана на черта коса, достигаща нивото на брадичката — права, на път от едната страна и падаща непокорно над дясното око. По дяволите топлата грива, която Рамиро толкова харесваше. Не бих могла да кажа дали новата прическа ми отиваше, но с нея се почувствах по-лека, по-свободна. Обновена, откъсната завинаги от следобедите под перките на вентилатора в стаята в хотел „Континентал“; от безкрайните часове, в които лежахме голи, с вплетени едно в друго тела, докато дългата ми коса се разстиляше като покривало върху чаршафите.

Плановете на Канделария бяха осъществени само няколко дни по-късно. Първо набеляза три свободни жилища в Испанския квартал. Описа ми подробно всяко от тях, обсъдихме заедно положителните и отрицателните им страни и накрая взехме решение.

Първият апартамент, който ми описа, отначало изглеждаше идеалното място: широк, модерен, нов-новеничък, близо до пощата и театър „Еспаньол“. „Има дори подвижен душ, досущ като телефонна

слушалка, момиче, само че от него вместо глас излиза струя вода, която насочваш, където искаш“, обясни Контрабандистката, изумена от това чудо. Въпреки това го отхвърлихме: блокът граничеше с незастроен терен, където безброй котки се провираха сред камари боклуци. Кварталът се разрастваше, но тук-там все още имаше пустеещи места. Решихме, че това обстоятелство ще отблъсне изисканите клиентки, които смятахме да привлечем, така че се отказахме от ателието с душ слушалка.

Вторият апартамент се намираше на главната улица в Тетуан, която все още се наричате „Република“, в една красива къща с купички в ъглите, близо до площад „Мулай ел Мехди“, който скоро щяха да преименуват на „Примо де Ривера“. На пръв поглед жилището отговаряше на необходимите изисквания: беше просторно, изискано, не граничеше с незастроено място, напротив, бе разположено на ъгъла на две централни и оживени улици. От това място обаче ни пропъди една съседка — в близката сграда се бе настанила една от най-добрите модистки в града, възрастна жена със солидна репутация. Обмислихме положението и решихме да се откажем и от този апартамент: по-добре да не безпокоим конкуренцията.

Тогава се спряхме на третото предложение. Имотът, който щеше да се превърне в мое работно място и жилище, беше голям апартамент на улица „Сиди Мандри“, в сграда, облицована с азулежу^[1], близо до казино „Еспаньол“, пасажа „Бенарош“ и хотел „Насионал“, недалеч от площад „Еспания“, Висшия комисариат и двореца на халифа с внушителните стражи на входа — едно екзотично зрелище от тюрбани и развявани от вятъра пищни наметки.

Канделария сключи сделката с евреина Яков Беншимол, който от този момент с невероятна дискретност се превърна в мой хазяин срещу плащаната редовно сума от триста седемдесет и пет песети на месец. Три дни по-късно аз, новата Сира Кирога, привидно преобразена в това, което не бях, но може би някога щях да стана, се настаних в апартамента и отворих широко вратите пред новия период в живота си.

— Отиди първо ти — каза Канделария, като ми връчи ключа. — По-добре отсега нататък да не ни виждат често заедно. Аз ще дойда след малко.

Пробих си път сред навалищата на „Ла Лунета“, като непрекъснато усещах върху себе си мъжки погледи. Не си спомнях да

съм била обект дори на четвърт от тях през предишните месеци, когато видът ми беше на неуверена млада жена с коса, прибрана в неугледен кок, с вяла походка, с провиснали дрехи и с рани от миналото, които се опитва да забрави. Сега пристъпвах с престорена самоувереност, като се стараех да излъчвам дързост и *savoir-faire*^[2], които преди няколко седмици никой не би предположил, че притежавам.

Макар че вървах преднамерено бавно, за десет минути стигнах до целта си. Никога дотогава не се бях заглеждала в тази сграда, макар че тя се намираше на няколко метра от главната улица на Испанския квартал. Със задоволство установих, че отговаря на всички необходими условия: чудесно местоположение и добро обкръжение, лек привкус на арабска екзотика в облицованата с плочки фасада, европейска строгост във вътрешното планиране. Общите помещения бяха елегантни и добре разпределени; стълбите, макар и не твърде широки, имаха красиви перила от ковано желязо, които се извиваха изящно на площадките.

Вратата беше отворена, както и всички врати през онези години. Предположих, че има портиерка, но не я видях. Заизкачвах се развълнувано, почти на пръсти, като се опитвах да приглуша звука на стъпките си. Външно бях придобила увереност и самочувствие, но вътрешно бях все така плаха и предпочитях да оставам незабелязана, доколкото това бе възможно. Стигнах до първия етаж, без да срещна никого, и се озовах на площадка с две еднакви врати. Вляво и вдясно, и двете затворени. Първата беше на жилището на съседите ми, които още не познавах. Втората беше моята. Извадих ключа от чантата, пъхнах го в ключалката с нервни пръсти, завъртях го. Бутнах леко вратата и няколко секунди стоях неподвижно, без да смея да вляза. Само обходих с поглед това, което виждах от прага. Широко антре с голи стени и под от наредени в геометрични фигури плочки в бяло и тъмночервено. Вдясно — голям салон.

През годините съдбата ми е поднасяла многобройни неподозирани провали, изненади и неочаквани обрати, с които е трябвало да се справям в моментите, когато са ме връхлитали. Понякога съм била подготвена за тях, но в повечето случаи не бях. Никога обаче не съм осъзнавала толкова ясно, че навлизам в един нов етап, както в онзи октомврийски ден, когато най-после се осмелих да прекрача прага и стъпките ми отекнаха в празното жилище. Зад себе си

оставях тежко минало, а пред мен, като в някакво предзнаменование, се разкриваше просторно пусто пространство, което времето щеше да се погрижи да запълни. С какво? С вещи и преживявания. С мигове, усещания и хора. С живот.

Отправих се към потъналия в полумрак салон. Три балкона със затворени капаци от боядисано дърво препречваха дневната светлина. Отворих ги един по един и мароканската есен нахлу в помещението, изпълвайки сенките със сладостно предчувствие.

В продължение на няколко минути се наслаждавах на тишината и самотата. Не направих нищо, просто стоях в празната стая, възприемайки новото си място в света. След малко, когато реших, че е време да изляза от летаргията, събрах достатъчно решителност и се впуснах в действие. Обиколих целия апартамент и мислено разпределих помещенията, като използвах бившето ателие на доня Мануела за отправна точка. Салонът щеше да е приемната; в него щяха да се предлагат идеи, да се обсъждат кройки, да се избират платове и модели и да се правят поръчките. Най-близката до салона стая, нещо като трапезария с остъклен балкон в ъгъла, щеше да се превърне в пробна. Една завеса в средата на коридора щеше да отделя тази зона от останалата част на апартамента. Следващата отсечка от коридора и прилежащите към нея стаи щяха да бъдат работната зона: ателие, склад, гладачница, хранилище за завършени дрехи и илюзии, каквото се побереше в него. Третата част, разположена в дъното на жилището, най-тъмната и най-непредставителната, щеше да бъде за мен. Там щеше да обитава моето истинско аз, наранената жена, изгнаница по принуда, притисната от дългове, икове и несигурност. Жена, която нямаше нищо друго, освен един полупразен куфар и самотна майка в далечен град, който се бореше за оцеляването си. Жена, която знаеше, че това ателие бе станало реалност с цената на дузина контрабандни пистолети. Това щеше да бъде моето убежище, моето лично пространство. Извън него — ако най-после съдбата престанеше да ми обръща гръб — щеше да е официалната територия на модистката, пристигнала от столицата на Испания, за да открие най-изисканата модна къща, съществувала някога в протектората.

Върнах се при входа и чух, че някой чука с кокалчетата на пръстите по вратата. Отворих веднага, знаех кой е. Канделария се промъкна вътре като тлъст червей.

— Как ти се струва, момиче? Харесва ли ти? — попита тя с тревога. Беше се издокарала за случая с един от костюмите, които аз ѝ бях ушила, с чифт обувки, които бе наследила от мен, и с една доста пищна прическа, която ѝ бе направила набързо приятелката ѝ Ремедиос. Иззад несръчно поставения на клепачите грим тъмните ѝ очи искряха със заразителен блясък. Този ден беше специален и за Контрабандистката, беше началото на нещо ново и неочаквано. С ателието, което беше готово да отвори врати, тя за пръв и единствен път в бурния си живот бе заложила на едро. Може би новият етап щеше да компенсира глада, преживян в детството, побоищата от мъжа ѝ, непрекъснатите заплахи на полицията, които бе слушала от години. Три четвърти от живота си тя бе мамила и хитрувала, беше се надбягвала и мерила сили със злата съдба. Може би бе дошло време да спре и да си отдъхне.

Не отговорих веднага на въпроса как намирам мястото. Издържах няколко секунди погледа ѝ, опитвайки се да преценя какво бе означавала тази жена за мен от момента, в който комисарят ме стовари в дома ѝ като нежелан вързоп.

Гледах я мълчаливо и неочаквано пред нея се мярна образът на майка ми. Твърде малко общи неща имаше между Долорес и Контрабандистката. Майка ми беше олицетворение на строгостта и умереността, а Канделария, в сравнение с нея, беше истински динамит. Характерите им, моралните им ценности и начинът, по който се справяха с предизвикателствата на живота, бяха напълно различни, но за пръв път установих известно сходство между тях. Макар всяка по свой начин и в своя свят, двете принадлежаха към раса от смели и бойки жени, способни да си проправят път в живота с малкото, което съдбата им предоставяше. Заради самата мен и заради тях, заради всички нас, аз трябваше да се боря и да успея в новото начинание.

— Много ми харесва — отвърнах най-после с усмивка. — Превъзходен е, Канделария, не мога да си представя по-добро място.

Тя също ми се усмихна и ме щипна по бузата с нежност и с древна като времето мъдрост. Двете предчувствахме, че от този момент нататък всичко ще е различно. Да, щяхме да се виждаме, но дискретно и от време на време. Вече нямаше да спим под един покрив, нямаше заедно да присъстваме на кавгите по време на хранене; нямаше да прибираме масата след вечеря, нито да разговаряме

шепнешком в стаята ми. Вярно, пътищата ни скоро щяха да се разделят. Знаехме обаче, чедо края на живота ни ще ни свързва нещо, за което никой нямаше да чуе и дума от нас.

[1] Керамични плочки с глазура и декоративни мотиви, използвани в облицовката на фасадите и интериора на сградите. — Б.р.

↑

[2] Умение, ловкост, сръчност (фр.). — Б.пр. ↑

14.

Настаних се за по-малко от седмица. Пришпорвана от Канделария, аз подреждах стаи и поръчвах мебели, уреди и инструменти. Тя посрещаше всичко с изобретателност и пари, готова да се раздаде докрай в това начинание с все още неясно бъдеще.

— Ти само кажи, душице, защото никога през живота си не съм виждала истинско модно ателие и нямам представа какво точно трябва за подобно нещо. Ако не беше проклетата война, можехме да отидем с теб в Танжер и да купим чудни френски мебели от „Пале дю Мобилие“, и между другото половин дузина гащи от „Ла Султана“, но понеже не можем да мръднем от Тетуан, а и не искам да те свързват много-много с мен, ти ще ми казваш какво ти е нужно, а аз ще гледам някак да го намеря чрез връзките си. Така че давай, момиче, кажи какво трябва да купя и откъде да почна.

— Първо салонът. Той ще определя облика на ателието, затова трябва да излъчва изисканост и добър вкус — казах аз, припомняйки си ателието на доня Мануела и къщите, в които бях влизала, докато разнасях готовите поръчки. Апартаментът на „Сиди Мандри“, построен по мярката на малкия Тетуан, не беше толкова внушителен и голям като богаташките къщи в Мадрид, но споменът от миналото можеше да ми помогне да подредя настоящето.

— И какво ще сложим в него?

— Един хубав диван, четири удобни кресла, голяма маса в средата и две-три по-малки помощни масички. Плътни завеси за прозорците и една голяма лампа. За момента това е достатъчно. Малко неща, но качествени и със стил.

— Не знам как ще изнамеря всичко това, душице, в Тетуан няма такива скъпи магазини. Нека си помисля малко; имам един приятел, който е шофьор, може да го склоня да ми докара нещо... Е, ти не се тревожи, все някак ще се оправя, а и едва ли ще е от значение, ако някое от нещата е втора или трета ръка, стига да е качествено, нали? Така къщата ще изглежда по-старинна. Продължавай, момичето ми.

— Скици, чуждестранни модни списания. Доня Мануела имаше дузини от тях. Когато остаряваха, ни ги подаряваше и аз си ги носех въщи — не ми омръзваше да ги разглеждам.

— И това няма да се намери лесно. От бунта насам границите са затворени и почти нищо не идва отвън. Познавам обаче един тип, който има пропуск за Танжер, може да го придумам да ми донесе. После кой знае какво ще ми поиска в замяна, но това вече е Божа работа...

— Дано имаме късмет. И гледайте да бъдат повечко и от най-добрите. — Припомних си имената на някои, които самата аз купувах в Танжер накрая, когато Рамиро нехаеше за мен. По цели нощи намирах утеха в красивите им рисунки и снимки. — Американските „Харпърс Базар“, „Вог“ и „Венити Феър“, френското „Мадам Фигаро“ — добавих аз. — Всички, които намери.

— Веднага. Още нещо?

— Трикрило огледало за пробната. И още две кресла. И тапицирана пейка, на която да се оставят дрехите.

— Друго?

— Платове. Парчета от по три-четири педи от най-добрите платове, които да служат за мостри, не цели топове, докато нещата не потръгнат.

— Най-качествените са в „Ла Каракеня“. В никакъв случай от платовете в буракията^[1], които арабите продават до пазара, много са груби. Ще видя и какво могат да ми намеря индийците на „Ла Лунета“, те са много хитри и винаги пазят нещо по-специално в задните стаички. Имат контакти с френската зона, от там също можем да изнамерим нещо интересно. Продължавай, душко.

— Шевна машина, по възможност американска „Сингер“. Въпреки че почти цялата работа ще се върши на ръка, не е зле да имаме една. Както и хубава ютия с маса за гладене. И два манекена. За останалите неща ще се погрижа аз, само ми кажете къде се намира най-добрата кинкалория.

И така постепенно се обзаведохме. Аз поръчвах от предната линия, после Канделария, в тила, използваше неуморно уменията си на търговка, за да достави това, от което се нуждаехме. Понякога мъже с мрачни лица донасяха късно вечер стоката, скрита под одеяла. Понякога доставките се извършваха денем, пред очите на всеки, който

минеше по улицата. Пристигаха мебели, бояджии и електротехници; получавах колети, работни инструменти и най-различни поръчки. Кацнала на високите си токчета, наблюдавах процеса от началото до края, приела образа на светска, бляскава и самоуверена жена. С решителен вид, с корави от грима мигли и пригладжайки непрекъснато новата си прическа, своевременно отстраних появилите се неочаквано спънки и се запознах със съседите. Всички ме поздравяваха дискретно всеки път, когато ги срещнех на вратата или на стълбите. На партера имаше магазин за шапки и друг за тютюн и цигари. На първия етаж, срещу моята врата, живееше възрастна, облечена в черно жена и млад закръглен мъж с очила, който навярно ѝ беше син. Над мен имаше две семейства с многобройна челяд, които надничаха с любопитство, за да разберат коя ще бъде новата им съседка.

За няколко дни всичко бе готово — оставаше само да съумеем да направим нещо с него. Спомням си, сякаш беше вчера, първата нощ, когато спях там сама и уплашена; почти не склопих очи. Беше още преди полунощ, когато чух последните шумове в съседните жилища: плач на дете, включено радио, гласовете на караците се майка и син в отсрещния апартамент, потракването на порцелана и течащата от крана вода, докато някой доизмиваше последните чинии от късната вечеря. След полунощ чуждите гласове утихнаха и други въображаеми шумове заеха мястото им — струваше ми се, че мебелите скърцат прекомерно, че по плочките на коридора отекуват стъпки и че от прясно боядисаните стени дебнат сенки. Още преди първите лъчи на слънцето аз станах, неспособна да сдържа тревогата си нито секунда повече. Отидох в салона, отворих капациите и излязох на балкона в очакване на зазоряването. От минарето на една джамия прозвуча подканата за *фаджр* — първата молитва за деня. Улиците бяха все още пусти, а силуетът на Бени Хосмар, едва забележим в здрача, започна да се очертава величествено с появата на първите лъчи светлина. Постепенно, лениво, градът започна да се оживява. Прислужничките мароканки запристигаха, увити и забулени в хиджабите си. Мъжете поеха на работа в обратна посока, жени с покрити с черен воал глави се отправиха забързано по две, по три към черквата. Не успях да видя как децата отиват на училище; нито видях как отварят магазините и канцелариите, нито как слугините излизат да купуват мекици, нито как майките отиват на пазара, за да изберат продуктите, които после

местни момчета щяха да отнесат в домовете им в кошове, метнати на гърба. Влязох отново в салона и седнах на новия диван, тапициран с тъмночервена тафта. Защо? За да чакам мига, в който посоката на съдбата ми най-после щеше да се промени.

Жамила дойде рано. Разменихме си нервни усмивки — това беше първият ден и за двете. Канделария ми я беше преотстъпила и аз ѝ благодарих за жеста; бяхме се привързали много една към друга и момичето щеше да бъде моя скъпа съюзница, моя малка сестра. „Аз ще си намеря веднага някоя Фатима; ти вземи Жамила, тя е много добро момиче, ще видиш как ще ти помага.“ Така че при мен дойде кротката Жамила, която беше щастлива, че ще се отърве от тежката работа в пансиона и ще започне със своята госпожица нова дейност, която щеше да облекчи живота ѝ.

Жамила пристигна, но никой не дойде след нея. Нито през първия, нито през втория, нито през следващия ден. Три сутрини ставах преди изгрев и се издокарвах грижливо. С безукорни дрехи и прическа, с блестяща от чистота къща; модните списания с усмихнатите елегантни жени на кориците, шивашките инструменти — подредени в ателието, всичко идеално изпипано, в очакване някой да потърси услугите ми. Но никой сякаш нямаше намерение да го направи.

Понякога чувах шумове, стъпки, гласове на стълбището. Тогава изтичвах на пръсти до вратата и гледах нетърпеливо през шпионката, но звуците никога не бяха предназначени за мен. С око, долепено до кръглото отворстие, виждах как минават шумни деца, забързани жени и бащи, нахлупили шапки, слугини, натоварени с продукти, разносвачи, портиерката с престилката ѝ, кашлящият пощальон и кой ли не — безкрайна върволица от хора. Никой обаче нямаше намерение да си поръча дрехи в моето ателие.

Поколебах се дали да уведомя Канделария или да продължа търпеливо да чакам. Най-после реших: ще отида до „Ла Лунета“ и ще я помоля да задвижи контактите си, да съобщи тук-там, за да могат потенциалните клиентки да узнаят, че ателието вече е отворено. Ако тя не успееше, съвместното ни начинание щеше да загине, преди да е започнало. Не ми се наложи обаче да моля за намеса Контрабандистката, защото същата сутрин звънецът най-после иззвъня.

— *Гутен морген*. Казвам се фрау Хайнц, новодошла съм в Тетуан и се нуждая от няколко тоалета.

Приех я облечена с костюма, който си бях ушила преди няколко дни. Тъмносин цвят, тясна пола тип молив, вталено сако без блуза отдолу, чието най-горно копче беше точно на милиметър от мястото, от което деколтето би изгубило благоприличието си. И въпреки това — невероятно елегантно. Единственото украшение, което носех, беше дълга сребърна верижка на шията, завършваща със старинна ножичка от същия метал; не можеше да реже, защото бе много стара, но я намерих в един антиквариат, докато търсех лампа, и веднага реших да я превърна в част от новия ми образ.

Новодошлата едва ме погледна в очите, докато се представяше — погледът ѝ беше зает да преценява обстановката, за да се увери, че отговаря на нивото на това, от което се нуждаеше. Не изпитах затруднение да я обслужа: просто си представих, че съм доня Мануела, превъплътена в една привлекателна и компетентна чужденка. Отидохме в салона и се настанихме в креслата. Тя с леко мъжка решителна поза, а аз — с най-доброто кръстосване на крака, което бях репетирала стотици пъти. Каза ми на оскъдния си испански какво желае. Два костюма, два вечерни тоалета. И екип за игра на тенис.

— Разбира се — излъгах аз.

Нямах никаква представа какво представлява един екип за подобна дейност, но не възнамерявах да призная невежеството си, дори да ме заплашваха с разстрел. Разгледахме списанията и обсъдихме кройки. За вечерните тоалети се спря на модели на двама от най-известните дизайнери по онова време Марсел Роша и Нина Ричи. Избра ги от едно френско списание за висша мода за сезона есен-зима на 1936 година. Идеите за костюмите взе от американското списание „Харпърс Базар“. Бяха модели на модната къща „Хари Анджело“ — име, което никога не бях чувала, но внимавах да не се издам пред нея. Германката, очарована от изобилието на списания, ме попита на примитивния си испански къде съм ги намерила. Престорих се, че не я разбирам: ако научеше за машинациите, които бе приложила съдружничката ми контрабандистка, за да се сдобия с тях, първата ми клиентка щеше веднага да си отиде и повече нямаше да я видя. После минахме към избора на платове. Благодарение на мострите, които

различни магазини ми бяха предоставили, аз ѝ показах цял каталог, описвайки качествата на всеки от платовете.

Взехме относително бързо решение. Шифон, кадифе и органза за вечерта; фланела и кашмир за деня. За модела и плата на екипа за тенис не говорихме — щях да измисля нещо, когато му дойдеше времето. Посещението продължи цял час, по средата на който Жамила, облечена с кафтан в турскосиньо, с гримирани с кхол черни очи, се появи мълчаливо с лъскав поднос, на който имаше арабски сладкиши и билков чай. Германката ги прие с удоволствие, а аз скришом благодарих на новата си прислужница със съучастническо намигване. Последната задача се състоеше във вземането на мерки. Записах с лекота данните в една тетрадка с кожени корици — космополитната версия на доня Мануела, в която се бях преобразила, ми беше от изключителна полза. Уговорихме се първата проба да бъде след пет дни и се разделихме с изискана вежливост. „Довиждане, фрау Хайнц, благодаря за посещението. Довиждане, фройлайн Кирога, до скоро.“ Щом затворих вратата, запуших устата си с ръка, за да не извикам, и едвам се удържах да не затропам с крака по пода като див жребец. Ако можех да дам воля на порива си, просто щях да изразя въодушевлението си от мисълта, че нашата първа клиентка е в мрежата и вече няма връщане назад.

През следващите дни работих сутрин, обед и вечер. За пръв път изпълнявах сама толкова важни поръчки, без надзора и помощта на майка ми или на доня Мануела. Поради това впрегнах в задачата петте си сетива, умножени по петдесет хиляди, и въпреки това страхът от провал не ме напусна нито за секунда. Мислено разглобих моделите от списанието и когато образите се изчерпаха, изострих въображението си и прозрях това, което не успях да видя.

Разчертах платовете с креда и отрязвах парчетата със страх, но точно. Сглобих ги, разглобих ги и отново ги сглобих. Тропосвах, шиех, сглобявах и разглобявах, и отново сглобявах върху един манекен, докато резултатът ми се стори задоволителен. Модата се беше променила много от времето, когато бях навлязла в света на кройките и тъканите. Когато постъпих в ателието на доня Мануела — в средата на двайсетте години — преобладаваха свободните линии, ниските талии и дългите поли за деня, и туниките с изчистени кройки и превъзходна простота за вечерта. Трийсетте години наложиха още по-дълги поли с

естествена талия, веревни кройки, подчертани с подплънки рамене и чувствени силуети. Модата се променяше с времето, а с тях се променяха изискванията на клиентелата и уменията на модистките. Успях обаче да се приспособя — щях да се радвам, ако и в личния си живот постигнеш лекотата, с която се нагаждах към капризите на модните тенденции, диктувани от Париж.

[1] Арабски магазин за платове и стари дрехи. — Б.пр. ↑

15.

Първите дни преминаха като във вихър. Работех неуморно и излизах много малко, само за кратка разходка привечер. Тогава обикновено срещах някого от съседите ми: майката и сина от отсрещния апартамент, хванато под ръка две-три деца от горния етаж, слизащи тичешком по стълбите, някоя жена, забързана да се прибере вкъщи и да приготви вечерята за семейството. Само една сянка помрачи работата ми през онази първа седмица: проклетият екип за тенис. Накрая реших да изпратя Жамила до „Ла Лунета“ с една бележка:

„Трябват ми списания с модели за тенис. Може и да са стари.“

— Госпожа Канделария казва Жамила отиде пак утре.

И Жамила отиде пак следващия ден в пансиона и се върна с купчина списания, които едвам се побираха в ръцете ѝ.

— Госпожа Канделария каже госпойца Сира гледа първо тези списания — съобщи тя с нежен глас на разваления си испански.

Беше зачервена от бързането, изпълнена с енергия, преливаща от мечти. Напомняше ми донякъде на самата мен през първите години в ателието на улица „Сурбано“, когато единствената ми задача беше да тичам нагоре-надолу, да изпълнявам поръчки и да доставям готовите дрехи. Вървах по улиците с леки и безгрижни стъпки като млад уличен котарак — и намирах удоволствие и в най-дребното забавление, което ми позволяваше да отложам с няколко минути завръщането си в затвора между четирите стени. Носталгията за малко да ме връхлети, но успях да се отдръпна навреме и да се изплъзна с грациозно движение — бях се научила да прибягвам към изкуството на бягството всеки път, когато предусещах заплашителната близост на меланхолията.

Нахвърлих се жадно върху списанията. Всички със стара дата, много от тях измачкани от пипане, някои дори без корица. Малко за

мода, повечето по общи теми. Няколко френски, останалите испански или издавани в протектората: „Ла Есфера“, „Бланко и Негро“ „Нуево Мундо“, „Маруекос Графико“, „Кетама“. Някои страници бяха с подгънато ъгълче — вероятно Канделария ги бе прегледала предварително и ми бе обозначила определени страници. Разтворих ги, но в първия момент не открих каквото търсех. На една снимка двама сресани с брилянтин мъже си стискаха десниците над една мрежа, докато в лявата си ръка всеки държеше ракета. На друга снимка група елегантни дами приветстваше връчването на награда на някакъв тенисист. Тогава си дадох сметка, че в кратката си бележка до Канделария не бях уточнила, че екипът за тенис трябва да е дамски. Канех се да извикам Жамила и да я изпратя отново до „Ла Лунета“, когато от мен се изтръгна радостен вик. В третото отбелязано списание открих точно каквото ми трябваше. Един обширен репортаж показваше снимка на тенисистка, облечена със светла блуза и някаква разделена на две пола, наполовина пола, наполовина широк панталон — нещо, което не бях виждала през живота си, както и вероятно повечето читатели на това списание, ако се съдеше по вниманието, което снимките отделяха на облеклото.

Текстът беше на френски и почти не го разбрах, но няколко данни се повтаряха: тенисистката Лили Алварес, дизайнерката Елза Скиапарели, някакво място Уимбълдън. Въпреки задоволството, че съм намерила информация, върху която да работя, то скоро бе помрачено от тревожно чувство. Затворих списанието и го огледах внимателно. Беше старо, пожълтяло. Потърсих датата. 1931-а. Задната страница липсваше, по краищата имаше следи от влага, някои страници бяха скъсани. Обхвана ме безпокойство. Не можех да покажа такава вехтория на германката и да я попитам какво е мнението ѝ за екипа; щях да проваля фалшивия си образ на изискана модистка, запозната с най-новите тенденции. Закрачих нервно из къщата, като се опитвах да намеря някакъв изход, някаква стратегия всичко, което би ми послужило, за да отстраня непредвидената спънка. Токчетата ми потракваха безспир по плочките на коридора, докато вървах от единия до другия му край, и накрая, единственото, което ми хрумна, беше да изкопирам сама модела да го представя като мое оригинално предложение. Нямах обаче никаква представа как се рисува и резултатът щеше да бъде толкова недодялан, че щеше да ме смъкне

няколко стъпала надолу по стълбицата на предполагаемата ми биография. Измъчвана от безпокойство, реших за пореден път да прибягна до Канделария.

Жамила беше излязла — леката домакинска работа у дома ѝ предоставяше доста свободно време, нещо немислимо доскоро заради тежката работа в пансиона. За да навакса пропуснатото момичето се възползваше от тези моменти, за да излиза непрекъснато, под предлог, че отива да свърши някаква дребна поръчка. „Госпойце, иска Жамила отиде купи ядки, нали?“ Още преди да получи отговор, тя вече тичаше надолу по стълбите, за да потърси ядки, хляб, плодове или просто въздух и свобода. Откъснах страниците от списанието, прибрах ги в чантата и реших сама да отида до „Ла Лунета“, но когато пристигнах там, не заварих Контрабандистката. В къщата бяха само новата прислужница, която се трудеше в кухнята, и учителят, седнал до прозореца, явно силно настинал. Поздрави ме сърдечно.

— Виж ти, виж ти, колко добре ни се е отразила смяната на жилището — каза той закачливо, имайки предвид променената ми външност.

Почти не обърнах внимание на думите му — имах други належащи проблеми.

— Нямате ли представа къде е отишла Канделария, дон Анселмо?

— Никаква, момичето ми. Знаеш, че непрекъснато ходи насам-натам, движи се като опашка на гущер.

Закърших нервно пръсти. Трябваше да я намеря, нуждаех се от решение. Учителят забеляза тревогата ми.

— Какво ти е, момиче?

В отчаянието си се обърнах към него за помощ:

— Умееете ли да рисувате?

— Аз? Дори кръг не мога да начертая. Извън равнобедрения триъгълник съм загубен.

Нямах представа как изглежда подобно нещо, но и не ме интересуваше; въпросът беше, че бившият ми съквартирант в пансиона също не можеше да ми помогне. Отново закърших ръце и излязох на балкона, за да видя дали Канделария не се връща. Огледах пълната с хора улица, като почуквах нервно с токчетата си. Гласът на стария републиканец прозвуча зад мен:

— Защо не ми кажеш какво търсиш? Може да ти помогна.
Обърнах се.

— Търся човек, който да рисува добре, за да изкопира няколко модела от списание.

— Отиди в школата на Бертучи.

— На кого?

— Бертучи, художника. — Изражението на лицето ми вероятно му разкри моето невежество. — Но, момиче, от три месеца си в Тетуан и още не знаеш кой е маестро Бертучи? Мариано Бертучи, великият художник на Мароко.

Не знаех кой е този Бертучи, нито ме интересуваше. Искях единствено да реша час по-скоро затруднението си.

— А той може ли да нарисува каквото ми трябва?

Дон Анселмо се изсмя, след което получи пристъп на хриплива кашлица. Трите кутии цигари „Толедо“ на ден си казваха думата.

— Какво говориш, Сирита. Да не мислиш, че Бертучи ще се занимава с твоите модели? Дон Мариано е артист, отдаден на живописата, на мисията да увековечи традиционното изкуство на тази земя и да прослави Мароко извън границите на страната; той не е портретист, който рисува по поръчка. В школата му обаче има много хора, които могат да ги помогнат; млади художници с малко работа, момчета и момичета, които присъстват на уроците му и се учат да рисуват.

— А къде се намира школата? — попитах, като си сложих шапката и грабнах бързо чантата.

— До портата „Ла Рейна“.

Обърканото ми изражение явно отново го развълнува, защото след нов хриплив смях и нов пристъп на кашлица той стана с усилие от креслото и добави:

— Да вървим, ще дойда с теб.

Излязохме от „Ла Лунета“ и навлязохме в мелаха, Еврейския квартал; прекосихме тесните прави улици, докато си припомнях мислено обърканите си стъпки в нощта, когато носех оръжията. Всичко изглеждаше различно на дневна светлина, с отворените магазинчета и зложни къщи. После тръгнахме по заплетените като в лабиринт улички на медината, където още по-трудно се ориентирах. Въпреки високите си токчета и тясната права пола, аз крачех бързо по

калдъръмените улици. Възрастта и кашлицата обаче пречеха на дон Анселмо да поддържа същото темпо. Възрастта, кашлицата и постоянното бърборене за колорита и светлината в картините на Бертучи, за маслените му платна, акварелите и графиките, за дейността на художника като инициатор на школата за местно изкуство и подготвителното училище за изящни изкуства.

— Пращала ли си писма в Испания от Тетуан? — попита той.

Разбира се, че бях пращала писма на майка си. Но се съмнявах, че в тези смутни времена са успели да стигнат до получателя си е Мадрид.

— На всички марки на протектората има негови рисунки. Картини от Ал Хосейма, Ксар ел Кебир, Шауен, Лараш, Тетуан. Пейзажи, хора, сцени от ежедневието — всичко излиза изпод четката му.

Той продължаваше да говори, аз крачех бързо и го слушах.

— А плакатите за рекламиране на туризма, и тях ли не си виждала? Едва ли в тези зловещи дни, в които живеем, някой възнамерява да посети Мароко за удоволствие, но изкуството на Бертучи в продължение на години разкрива пред света красотата на тази земя.

Знаех за кои плакати говори, бяха окачени на много места и всеки ден ги виждах. Изгледи от Тетуан, от Кетама, от Арсила, от други краища на зоната. А под тях надпис: „Протекторат на Република Испания в Мароко“. Скоро обаче щяха да променят надписа. Стигнахме до целта си след дълъг и уморителен преход, през който заобикаляхме хора и сергии, кози, деца, сака, джелаби, забулени жени, кучета и локви, кокошки, миризми на кориандър и мента, на изпечен хляб и подправени със сол и оцет маслини; един кипящ от живот свят. Школата се намираше в края на града, в една сграда, принадлежаща на бивше укрепление, долепена до крепостната стена. Около нея цареше оживление, млади хора влизаха и излизаха, някои сами, други на групи; едни с големи папки под мишница, други — не.

— Пристигнахме. Тук ще те оставя. Ще се възползвам от разходката, за да изпия чаша вино с едни приятели, които живеят в Сюика. Напоследък излизам рядко и трябва да оползотворявам всяко посещение навън.

— А как ще се върна? — попитах нерешително. Не бях обърнала никакво внимание на заплетения маршрут; мислех, че учителят ще ме придружи по обратния път.

— Не се тревожи, всяко от тези момчета с радост ще ти помогне. Успех с рисунките, после ще ми кажеш какво е станало.

Благодарих му за компанията, качих се по стълбите и влязох в двора. Усетих как няколко погледа се насочиха внезапно към мен; навярно през онези дни не бяха свикнали с присъствие на жени като мен в школата. Стигнах до входа и спрях смутена, изгубена, без да знам какво да правя, нито кого да търся. Още не бях обмислила следващата си стъпка, когато зад мен някой каза:

— Я виж ти, моята хубава съседка.

Обърнах се, без да имам и най-малка представа кой би могъл да произнесе тези думи, и се озовах пред младия мъж, който живееше срещу моя апартамент. Беше там, но този път сам. С няколко килограма в повече и с доста по-малко коса от полагащата му се на тази възраст — едва ли надхвърляше трийсетте. Не ме остави да изрека нито дума. Бях благодарна за това, защото не знаех какво да му кажа.

— Изглеждате малко объркана. Мога ли да ви помогна?

За пръв път ме заговаряше. Бяхме се разминавали няколко пъти, откакто се бях нанесла в апартамента, но винаги го бях виждала с чайка му. При тези среши никой от трима ни не прошепваше нищо повече от едно любезно „добър ден“. Познавах и други, доста по-нелюбезни нотки на гласовете им, които чувах от апартамента си почти всяка вечер, когато майка и син се впускаха до късно през нощта в разгорещени и шумни спорове. Реших да бъда откровена с него — няхах подготвено обяснение, нито имах време да го измисля.

— Търся някой, който да ми направи едни рисунки.

— Може ли да знам какви?

Тонът му не беше нахален, само любопитен. Любопитен, директен и леко превзет. Изглеждаше много по-решителен сам, отколкото в присъствието на майка си.

— Имам снимки отпреди няколко години и искам да ми нарисуват скици по тях. Както сигурно знаете, аз съм модистка. Нужни са ми за модел, който трябва да ушия за една клиентка; преди това трябва да ѝ го покажа, за да го одобри.

— Носите ли снимките?

Кимнах.

— Ще ми ги покажете ли? Може би ще ви помогна.

Огледах се наоколо. Нямаше много хора, но все пак достатъчно, за да ми е неудобно да показвам публично изрезките от списанието. Не се наложи да му го казвам; той сам се досети.

— Да излезем?

Когато се озовахме на улицата, аз извадих овехтелите страници от чантата си. Връчих му ги мълчаливо и той внимателно ги разгледа.

— Колко интересно, Скиапарели, музата на сюрреалистите. Обожавам сюрреализма, а вие?

Нямах никаква представа за какво ме пита, освен това страшно бързах да реша проблема си, така че отминах въпроса му и отклоних разговора в друга посока:

— Знаете ли кой може да ми ги направи?

Погледна ме с късогледите си очи иззад очилата и се усмихна леко.

— Мислите ли, че аз мога да ви услужа?

Същата вечер ми донесе скиците; не вярвах, че ще ги направи толкова бързо. Вече се бях приготвила да си лягам, бях си облякла нощницата и дълъг пенъоар от кадифе, който сама си бях ушила, за да убия времето през дните, които прекарах в очакване на клиентки. Току-що бях вечеряла в салона и на подноса имаше остатъци от скромното ми меню: чепка грозде, парче сирене, чаша мляко, няколко бисквити. Всичко тънеше в тишина и мрак, само един лампион в ъгъла беше запален. Изненадах се, че някой звъни на вратата почти в единайсет вечерта, приближих се бързо до шпионката, като изпитвах едновременно любопитство и страх. Когато установих кой е, вдигнах резето и отворих.

— Добър вечер, скъпа. Надявам се да не съм ви обезпокоил.

— Не се тревожете, още не съм си легнала.

— Донесох ви някои нещица — обяви той, като показва крайчеца на картоните, които държеше зад гърба си.

Не ми ги подаде, а ги държеше полускрити, докато изчакваше реакцията ми. Поколебах се няколко секунди, преди да го покана да влезе в този толкова късен час. През това време той стоеше

невъзмутимо на прага, с картоните извън полезрението ми и с наглед безобидна усмивка на лицето.

Разбрах посланието. Нямаше намерение да ми покаже нито сантиметър, докато не го пусна да влезе.

— Заповядайте, влезте — отстъпих накрая.

— Благодаря, благодаря — прошепна той, без да крие задоволството, че е постигнал целта си. Беше с риза и панталон, с плътен халат върху тях. С претенциозните си очила. И леко превзетите си маниери.

Огледа безцеремонно антрето и влезе в салона, без да изчака да го поканя.

— Много ми харесва къщата ви. Много е елегантна, много е шик.

— Благодаря, все още не съм се устроила напълно. Бихте ли ми показали, ако обичате, това, което носите?

Съседът ми веднага схвана, че не съм го пуснала да влезе в този късен час, за да слушам коментарите му относно свързани с декорацията въпроси.

— Поръчката ви е готова — заяви той, като най-последно ми показа това, което дотогава криеше.

Три картона, изрисувани с молив и пастелни бои, показваха от различни ъгли и в различни пози една стилизирана до нереалност манекенка, която носеше чудноватия модел на полата, която не беше пола. Задоволството явно се беше изписало незабавно на лицето ми.

— Виждам, че ги харесвате — каза той с нескрита гордост.

— Много ми харесват.

— Значи ще ги вземете?

— Разбира се. Измъкнахте ме от голямо затруднение. Кажете колко ви дължа, моля ви.

— Само благодарност — това е подарък за добре дошла. Майка ми казва, че трябва да се държим любезно със съседите, макар че тя не ви харесва особено много. Мисля, че ѝ се струвате твърде решителна и малко лекомислена — отбеляза той иронично.

Усмихнах се и за момент сякаш между нас мина лек полъх на взаимна симпатия; съвсем лек повей, който изчезна веднага щом чухме майка му да вика през откритата врата името на сина си.

— Феееееееликс! — Удължаваше „е“-то и го задържаше като ластик на прашка. След като опъваше до крайност първата сричка, изстрелваше силно втората. — Феееееееликс — повтори тя.

Тогава той завъртя очи в израз на престорено отчаяние.

— Горката, не може да живее без мен. Тръгвам си.

Пронизителният глас на майка му го повика за трети път с безкрайната си първа гласна.

— Можете да се обръщате към мен, когато пожелаете. С удоволствие ще ви направя и други скици — обожавам всичко, което идва от Париж. Връщам се в тъмницата. Лека нощ, скъпа.

Затворих вратата и дълго съзерцавах рисунките. Наистина бяха прекрасни, не можех да си представя по-добър резултат. И макар че не бяха мое дело, тази вечер си легнах със сладостно чувство в сърцето.

На следващия ден станах рано. Клиентката ми щеше да дойде в единайсет за първата проба, но исках да изпирам и последната подробност преди идването ѝ. Жамила още не се беше върнала от пазара, но щеше скоро да се прибере. В единайсет без двајсет звънецът иззвъня; помислих, че германката навярно е подранила. Отново бях облякла тъмносиния костюм, с който бях преди реших да я приемам с него, все едно че е работна униформа, семпла елегантност в чист вид. По този начин щях да изтъквам професионализма си и щях да прикрия факта, че почти нямам дрехи за есента в гардероба. Вече бях сресана, идеално гримирана, със сребърната ножичка, окачена на шията. Оставаше само един лек ретуш: невидимата маска на жена с опит. Надянах я бързо и отворих самоуверено вратата. И тогава светът сякаш се срина в краката ми.

— Добро утро, госпожице — каза мъжът, като си свали шапката.

— Може ли да вляза?

Съвзех се от изненадата.

— Добро утро, господин комисар. Разбира се. Заповядайте, влезте.

Отведох го в салона и го поканих да седне. Насочи се към едно кресло, без да бърза, докато междувременно оглеждаше помещението. Прокара поглед по гипсовите орнаменти на тавана, по дамаската и голямата махагонова маса, отрупана с чуждестранни списания. По красивия и разкошен старинен полилей, който Канделария бе

изнамерила бог знае откъде, за колко и с какви съмнителни хитрини. Сърцето ми заби учестено, а стомахът ми се сви на топка.

Най-после той се настани и аз седнах срещу него — мълчалива, в очакване да заговори, като се опитвах да прикрия безпокойството си от неочакваното посещение.

— Е, виждам, че нещата вървят успешно.

— Правя каквото мога. Започнах да работя; в момента очаквам една клиентка.

— И с какво точно се занимавате? — попита той. Знаеше добре отговора, но по някаква причина искаше сама да му го съобщя.

Опитах се да говоря с неутрален тон. Не исках да ме види уплашена и гузна, но в същото време не желяех да се преструвам на самоуверена и решителна жена, каквато всъщност не бях. Защото той го знаеше по-добре от всеки друг.

— Шия. Модистка съм — казах аз.

Не отвърна нищо. Просто ме изгледа с пронизващите си очи и изчака да продължа обясненията си. Изредих ги, седнала с изправен гръб в края на дивана, без да направя и най-малък опит да намекна за изискания ми репертоар от пози, който бях репетирала стотици пъти за новата ми самоличност. Никакви ефектни кръстосвания на крака. Никакви грациозни приглаждания на косата. Ни най-малко пърхане с мигли. Сдържаност, приличие и спокойствие — само това се постарях да излъчвам.

— Шиех още в Мадрид. Години наред работих в ателието на една много известна модистка. Майка ми беше майсторка шивачка в него. Там научих много: беше първокласно модно ателие, шиехме за заможни жени.

— Разбирам. Много почтена професия. А може ли да знам за кого работите сега?

Отново събрах сили.

— За никого. За себе си.

Повдигна вежди с престорено учудване.

— А може ли да ви попитам как успяхте да отворите ателието сама?

Комисар Васкес можеше да бъде безпощаден до смърт и твърд като стомана, но беше преди всичко джентълмен и формулираше въпросите с безкрайна любезност. С любезност, подправена с шипка

цинизъм, който той не се опитваше да прикрие. Изглеждаше много по-спокоен, отколкото по време на посещенията си в болницата. Не беше толкова рязък, толкова напрегнат. Жалко, че не можех да му дам по-подобаващи на изискаността му отговори.

— Дадоха ми парите назаем — казах лаконично.

— Виж ти какъв късмет сте имали — подхвърли иронично той.
— А ще бъдете ли така добра да ми кажете кой е човекът, който ви е направил такава щедра услуга?

Мислех, че не съм способна да го направя, но отговорът ми прозвуча незабавно. Незабавно и уверено.

— Канделария.

— Канделария Контрабандистката? — попита той с полуусмивка, издаваща сарказъм и недоверчивост.

— Същата, господине.

— Колко интересно. Не знаех, че от спекула се печели толкова.

Отново ме погледна с пронизващите си като свредел очи и в същия момент осъзнах, че съдбата ми е на ръба между оцеляването и гибелта. Като хвърлена във въздуха монета с еднакви изгледи да падне с лицевата или обратната страна нагоре. Като неумел въжеиграч, който има еднакви шансове да падне на земята или да се сдържи успешно на високо опънатото въже. Като топка за тенис, запратена от нарисувания от съседа ми манекен, една неуспешна топка, изстреляна от грациозна, облечена с дрехи на Скиапарели тенисистка — топка, която не прелита над корта, а в продължение на секунди, дълги като вечност, трепти над мрежата, преди да се стрелне към една от страните, колебаейки се дали да падне в краката на изящната тенисистка или в тези на съперницата ѝ, така се чувствах под изпитателния поглед на комисар Веласкес в тази есенна утрин, изпълнена с най-лошите ми предчувствия. Затворих очи, поех дъх, после ги отворих и казах:

— Вижте, дон Клаудио, вие ме посъветвахте да работя и аз това правя. Това е почтен занаят, не е временно занимание, параван, прикриващ нещо порочно. Вие знаете много добре, знаете защо съм тук, причините, предизвикали това. Обстоятелствата, които ме възпрепятстват да си тръгна. Знаете обаче откъде идвам и къде искам да отида, така че сега ако позволите, ще ви кажа. Произхождам от бедно семейство. Майка ми ме отгледа сама, без мъж. Едва преди няколко месеца научих за съществуването на баща ми, който ми даде

парите и бижутата, причинили до голяма степен нещастieto ми. Нищо не знаех за него до деня, в който той, предчувствайки, че ще го убият по политически причини, направил равностметка на миналото си и решил да ме припознае и да ми завещае част от имуществото си. Дотогава обаче аз не знаех дори името му, не бях получила и пукната пара от богатството му. Затова започнах да работя още от малка: в началото изпълнявах дребни поръчки и метях пода срещу няколко монети. Бях още дете, на същите години като момичетата с униформата на „Дева Мария Чудотворна“, които преди малко минаха по улицата, може някое от тях да е ваша дъщеря на път за училище, за онзи час на обучение от монахини, по краснопис и латински склонения, който аз никога не съм имала възможност да опозная, защото трябваше да изуча някакъв занаят и да си изкарвам прехраната. Уверявам ви обаче, че всичко правех с удоволствие — обожаваш да шия, а и ми се удаваше, така че учих, старях се, упорствах и с времето се превърнах в добра шивачка. И се отказах от шиенето не от каприз, а защото нещата в Мадрид се влошиха: заради политическото положение клиентките ни заминаха за чужбина, ателието затвори и нямаше работа... Никога не съм се забърквала в неприятности, господин комисар. Всичко, което ми се случи през последната година, всички тези престъпления, в които се предполага, че съм замесена, вие знаете това, не са извършени по моя собствена воля. Докато онзи негодник се появи на пътя ми в един злощастен ден, когато този мръсник влезе в живота ми и неговите проблеми сега са и мои и знам, че трябва да си платя на всяка цена — отговорността е моя и аз я приемам, начина да се справя с тях е единствено като шия — за нищо друго не ме бива. Ако ми затворите тази врата, ако ми подрежете крилата, ме убивате, защото не бих могла да се заема с каквото и да е друго. Опитах, но не намерих нито един човек, който да ме вземе на работа, защото не умея нищо друго. Така че ви моля за услуга: Оставете ме да работя в ателието и не разпитвайте повече. Доверете ми се. Не ме съсипвайте. Наемът на апартамента и всичките мебели в него са платени до последната песета; не съм измамила никого за това и не дължа нищо. Сега тук е нужен единствено човек, който да работи, и това съм аз, готова да си вадя очите денем и нощем. Само ми позволете да работя спокойно, няма да ви създавам никакви неприятности, кълна се в майка си, която е единственото, което имам. Веднага щом събера

парите, които дължа в Танжер, веднага щом изплатя дълга си и войната свърши, ще се върна при нея и повече няма да ви безпокоя. Но през това време ви умолявам, господин комисар, не ме притискайте и не ме задушавайте, преди да съм започнала, защото, ако го сторите, няма да спечелите нищо, а аз ще изгубя всичко.

Не отговори нищо, а аз не добавих нито дума. Просто се гледахме втренчено. Противно на очакванията ми, бях успяла да завърша речта си спокойно и твърдо, без да изгубя самообладание. Най-после бях изрекла всичко, бях се освободила от това, което ме гнетеше толкова време. Внезапно усетих безкрайна умора. Бях уморена от предателствата на един безскрупулен негодник, от месеците, в които живеях със страх, от чувството за постоянна заплаха. Уморена от бремето на една смазваща вина, превита като онези нещастни мюсюлманки, които вървяха на групи, увити в хиджабите си. Прегърбени, тътрейки крака, натоварени с вързопи и наръчи дърва, гроздове, фурми, деца, глинени делви и торби със сол. Беше ми дотегнало да се чувствам уплашена, унижена, да водя това тъжно съществуване в чужда земя. Уморена, омерзена, изтощена, омаломощена, но въпреки това готова да се боря със зъби и нокти, за да се измъкна от дъното.

Комисарят пръв наруши мълчанието.

— Добре. Съгласен съм. Ако при мен не дойде някой с нещо уличаващо, няма да проучвам по какъв начин сте успели да уредите всичко това. Ще ви оставя да шиете и да разработите ателие си. Ще ви оставя да живеете спокойно. Дано имаме късмет и това спести неприятности и на двамата.

Не каза нищо повече, нито изчака да му отговоря. Веднага произнесе последната сричка от краткото си слово, той кимна с брадичка за сбогом и се отправи към вратата. След пет минути пристигна фрау Хайнц. Нямам спомен какви мисли са минали през главата ми в промеждутъка между двете посещения. Само си спомням, че когато германката позвъни на вратата и отидох да ѝ отвори, имах чувството, че цяла планина се е смъкнала от плещите ми.

ВТОРА ЧАСТ

16.

През есента дойдоха и други клиентки; повечето бяха заможни чужденки, както бе предрекла Канделария. Няколко германки. Една италианка. Както и няколко испанки, почти всички съпруги на предприемачи, защото администрацията и армията преживяваха трудни времена. Една богата и красива сефарадска еврейка, говореща мелодичния хакетия^[1], изпъстрен със странни, старинни думи: *человек, кралице моя, добра седмица да даде нам Бог, тъй си беше, както ти рекох.*

Ателието постепенно процъфтяваше, името му се разнесе из града. Имаше постъпления: песети от Бургос, френски и марокански франкове. Прибирах всичко в една малка касичка, която заключвах грижливо във второто чекмедже на нощното шкафче. Всеки месец на трийсетото число връчвах съдържанието ѝ на Канделария. Тя бързешком заделяше купчинка песети за текущите разходи, а останалите банкноти завиваше на стегнато руло, което ловко пъхваше в пазвата си. С месечната печалба, скътана в топлото убежище на изобилната ѝ плът, тя отиваше при евреите и търсеше сараф, който щеше да ѝ направи най-изгодното предложение. След малко се връщаше в пансиона, останала без дъх, с купчина лири стерлинги, свити на тръба и приютени в същото скривалище. Все още задъхана от бързането, тя изваждаше от пазвата си съкровището. „За по-сигурно, момиче, за по-сигурно, за мен най-хитри са англичаните. Няма да държим нито една песета на Франко, защото, ако националистите изгубят войната, с тях няма да можем да си избършем дори задниците.“ Разпределяше справедливо — половината за мен, половината за нея. „И винаги да има, душко.“

Свикнах да живея сама, спокойно, без страхове. Да се грижа за ателието и за себе си. Работех много, развличах се малко. Обемът на поръчките не надхвърляше възможностите ми, продължих без помощници. Поради това се трудох непрекъснато с конците, ножиците и въображението си. Понякога излизах да купя платове, да обличам копчета, да избирам макари. Наслаждавах се най-много на петъчния

ден: отивах на близкия площад „Еспаня“ — мюсюлманите го наричаха „Феддан“, — за да видя как халифът излиза от двореца си и се отправя към джамията, яхнал бял кон под зелен слънчобран, обграден от местни войници с разкошни униформи — беше внушителна гледка. После обикновено тръгнах по улицата, която вече започваха да наричат „Генералисимус“, продължавах разходката до площад „Мулай ел Мехди“ и минавах пред черквата „Муестра Сеньора де лае Викториас“ — католическата мисия, където се отслужваха молитвени служби за войната.

Войната бе далечна, но вездесъща. Новините от другата страна на протока долитаха чрез радиото, чрез вестниците и от уста на уста. Хората отбелязваха напредването на войските с топлийки с цветни главички върху карти, окачени на стените. В самотата на своя дом аз също се осведомявах за случващото се в родината ми. Единственият каприз, който си позволих през тези месеци, беше покупката на радиоапарат; благодарение на него научих преди края на годината, че републиканското правителство се е преместило във Валенсия и е оставило народа сам да защитава Мадрид. Интербригадите отидоха в помощ на републиканците, Хитлер и Мусолини признаха легитимността на Франко, разстреляха Хосе Антонио в затвора в Аликанте, събрах сто и осемдесет лири, настъпи Коледа.

Първата Бъдни вечер в Африка прекарах в пансиона. Опитах се да откажа поканата, но стопанката ме убеди за пореден път с неустоимата си пламенност:

— Ще дойдеш на вечеря на „Ла Лунета“ и толкоз, повече няма да говорим. Докато на трапезата на Канделария има място, никой няма да остане сам на Коледа.

Не можах да откажа, но това ми струваше огромни усилия. С приближаването на празниците тъгата започна да се процежда през прозорците, да пропълзва под вратите и да изпълва ателието с меланхолия. Мислех за майка си, която сигурно се тревожеше, че няма вести от мен, питах се как успява да свързва двата края в тези страшни времена. Въпросите без отговори ме връхлитаха непрекъснато и засилваха безпокойството ми с всеки изминал ден. Обстановката около мен не допринасяше много за запазване на оптимизма: почти не се усещаше радостно настроение, макар че магазините бяха поукрасени, хората си разменяха поздравления, а децата от съседните апартаменти

тананикаха коледни песнички, докато тичаха по стълбите. Мисълта за ставащото в Испания беше толкова натрапчива и мрачна, че никой нямаше настроение да празнува.

Пристигнах в пансиона след осем вечерта, не срещнах почти никакви хора по пътя. Канделария беше опекла две пуйки — първите приходи от новата дейност се бяха отразили благотворно върху хранителните й припаси. Аз занесох две бутилки газирано вино и пита холандско сирене, докарано от Танжер на баснословна цена. Заварих наемателите посърнали, потиснати, тъжни. Хазяйката обаче, запретнала ръкави, се опитваше да поддържа висок духа на паството си, като пееше с пълно гърло, докато довършваше приготовленията за вечерята.

— Пристигнах, Канделария — обявих аз, като влязох в кухнята. Спря да пее и да бърка яденето.

— А може ли да знам какво ти е? Защо имаш такъв вид, сякаш отиваш на заколение?

— Какво да ми е? Нищо ми няма — казах аз, избягвайки погледа й, като търсех място, където да оставя бутилките.

Тя избърса ръцете си в една кърпа, хвана ме за китката и ме принуди да се обърна с лице към нея.

— Мен не можеш да ме излъжеш, момиче. Заради майка ти е, нали?

Не я погледнах, нито отговорих.

— Първото посрещане на Коледа извън гнездото е тъжна история, но трябва да се примириш, момиче. Още си спомням как празнувахме вкъщи, макар че бяхме бедни като църковни мишки. Цяла нощ пеехме, танцувахме и пляскахме с ръце, защото за ядене нямаше почти нищо. Но кръвта вода не става, независимо от трудностите и лишенията, в които си живял.

Аз продължавах да избягвам погледа й, като се преструвах, че търся място да сложа бутилките на отрупаната със съдове маса. Хаванче, гърне със супа и паница с бит каймак. Купа с маслини, три глави чесън, дафиново клонче. Тя продължи да говори уверено, съпричастно:

— Но ще видиш, че всичко ще бъде наред. Бъди сигурна, че майка ти е добре, че тази вечер ще празнува със съседите и макар да

мисли и да тъгува за теб, навярно се радва, че поне ти имаш късмета да си извън Мадрид, далече от войната.

Може би Канделария беше права, може би отсъствието ми е по-скоро утеха, отколкото мъка за майка ми. Навярно си мислеше, че съм още в Танжер с Рамиро, може би предполагаше, че ще прекараме вечерта в някой разкошен ресторант, сред безгрижни чужденци, танцуващи в интервала между ястията, далеч от ужасите на войната от другата страна на протока. Макар че се бях опитала да я уведомя в писмата си, всички знаеха, че пощата от Мароко не стига до Мадрид и вероятно тези мои послания никога ме бяха напускали Тетуан.

— Може би сте права — прошепнах едва чуто. Още държах бутилките в ръка, забила поглед в масата, неспособна да им намеря място. А и не смеех да погледна Канделария в очите, боях се че ще се разплача.

— Точно така, момиче, стига си умувала. Колкото и да ѝ е мъчно за теб, мисълта, че дъщеря ѝ е далече от бомбите и картечниците не може да не я радва. Така че хайде да се веселим, да се веселим — извика тя, като грабна от ръцете ми едната бутилка. — Ще видиш колко бързо ще ни стане радостно на сърцето, душко. — Отвори я и я надигна. — За майката, която те е родила. — Преди да успее да кажа нещо, тя отпи дълга глътка от пенливото вино. — А сега ти — заповяда, след като си избърса устата с опакото на ръката. Нямах никакво желание да пия, но се подчиних. Беше наздравица за Долорес, за нея бях готова на всичко.

Седнахме да вечеряме, но колкото и да се опитваше Канделария да поддържа празнично настроение, останалите почти не говореха. Нямаха желание дори за свада. Учителят кашляше до задушаване, а мършавите сестри, сега съсухрени още повече, си поплакаха. Дебелата майка въздишаше и подсмърчаше. Виното замая нейния Пакито и той изтърси някаква глупост, телеграфистът му отвърна, най-после се разсмяхме. Тогава хазяйката стана и вдигна с напуканата си чаша наздравица за всички: за присъстващите, за отсъстващите, за едните и за другите. Прегърнахме се, плакахме и поне една вечер не бяхме разделени на два лагера, а бяхме само група нещастници.

Първите месеци на годината преминаха спокойно и в неуморна работа. По същото време гостуванията на моя съсед Феликс Аранда зачестиха, докато накрая се превърна в ежедневно присъствие. Освен че живеехме врата до врата, с него ме свърза и друга близост, която не се измерваше с метрите, които ни деляха. Леко странното му държане и моята непрекъсната нужда от помощ допринесоха между нас да се породи приятелство, което укрепна неусетно и продължи през десетилетията и превратностите, които преживяхме. След първите скици, които решиха затруднението ми с екипа за тенис, се появиха и други случаи, в които синът на доня Енкарна с готовност ми протегна ръка и ми помогна да преодолее на пръв поглед непреодолими препятствия. За разлика от пола-панталона на Скиапарели, при втория случай, когато бях принудена да потърся услугите му, не беше заради художествените му умения, а заради собственото ми невежество по някои финансови въпроси. В началото го приех като незначително усложнение, което не би затруднило всеки друг с малко по-добро образование от моето. За съжаление оскъдната подготовка, която бях получила в скромното мадридско училище, не се простираше дотам. Затова в единайсет часа вечерта преди деня, когато трябваше да връча първата фактура от ателието, аз неочаквано открих, че съм неспособна да изложа писмено услугите и сумите, на които съответстваше извършената работа.

Беше месен ноември. В късния следобед небето постепенно бе придобило оловносив цвят и на смрачаване заваля проливен дъжд — прелюдия към бурята, която приближаваше откъм Средиземно море. Беше от онези бури, които повалят дървета, късат електрическите жици и карат хората да се сгушват в одеялата и да шепнат низ от горещи молитви към света Варвара. Два часа преди времето да се промени, Жамила беше занесла първите току-що завършени поръчки в дома на фрау Хайнц. Двата вечерни тоалета, двата ежедневни костюма и екипът за тенис — първите ми пет произведения — бяха свалени от закачалките в ателието, където чакаха да бъдат изгладени за последен път, бяха поставени в ленените си калъфи и отнесени на три пъти до местопредназначението си. Когато Жамила се върна от последното си посещение, ми предаде молбата:

— Фрау Хайнц казва Жамила отнесе утре фактура в германски марки.

И за да не би посланието да остане неясно, тя ми подаде илик с картичка, на която молбата бе написана. Тогава седнах да мисля как, по дяволите, се пише фактура. За пръв път паметта ми, моята незаменима съюзница, не ме измъкна от затруднението. Докато обзавеждах ателието, а после шиех първите дрехи, образите, които все още пазех от света на доня Мануела, ми бяха помогнали да се справя. Запечатаните в паметта ми картини, заучените умения, механичните движения и действия, повтаряни толкова пъти във времето, ми бяха предоставяли до този момент нужното вдъхновение, за да вървя успешно напред. Познавах отвътре до най-дребния детайл работата в едно добро шивашко ателие, умеех да вземам мерки, да разкроявам, да плисирам поли, да сглобявам ръкави и да поставям ревери, но колкото и да се ровех из списъка с умения и спомени, не намерих нищо, което да ми послужи за отправна точка при изработването на фактура. Докато бях в Мадрид, често се случваше да разнасям фактури по домовете на клиентките: понякога дори се връщах с изплатената сума в джоба. Никога обаче не се бях спирала да отворя някой от пликовете, за да разгледам подробно съдържанието му.

Хрумна ми да прибягна до Канделария, както винаги, но зад стъклата беше тъмно като в рог, дъждът се засилваше, шибан от бурния вятър, а светкавиците си проправяха неумолимо път откъм морето. При тази гледка пътят до пансиона изглеждаше ужасяващ като пътека през ада. Тогава реших да се справя сама: взех молив и лист, седнах на кухненската маса и се захванах за работа. Час и половина по-късно бях на същото място, с десетки смачкани листчета около мен, подострях с нож молива за пети път и продължавах да се чудя колко германски марки са петдесет и петте дуру, които бях предвидила да взема от германката. И тъкмо тогава, посред нощ, нещо се удари силно в стъклото на прозореца. Сkochих толкова бързо, че преобърнах стола. Веднага видях, че в кухнята отсреща свети, и въпреки дъжда и късния час, съзрях там закръглената фигура на съседа Феликс, с претенциозните му очила и рядката къдрава коса, вдигнал ръка, готов да хвърли втора шепа бадеми. Отворих ядосано прозореца и понечих да му поискам обяснение за тази нелепа постъпка, но преди да изрека и дума, гласът му долетя до мен. Трополенето на едрите капки по плочките на вътрешния двор заглушаваше думите: посланието му обаче стигна до мен отчетливо:

— Нуждая се от убежище. Не обичам бурите.

Можех да му кресна, че е луд, че ме е уплашил до смърт, да го нарека глупак и просто да затворя прозореца. Не направих обаче нито едно от тези неща, защото в ума ми мигновено проблесна една мисъл: че тази налудничава постъпка би могла да се обърне в моя полза.

— Ще те пусна да влезеш, ако ми помогнеш — отвърнах му аз, без да си дам сметка, че му говоря на „ти“.

— Върви да отвориш, веднага идвам.

Разбира се, съседът ми знаеше, че двеста дваайсет и пет песети се обменят за дванайсет и половина *райхсмарки*. И също така знаеше, че една прилична фактура не може да се напише на лист евтина хартия с размазан молив, така че отново прескочи до дома си и се върна с няколко листа английска хартия в цвят слонова кост и една писалка „Уотърман“, която изписваше изящни букви с лилаво мастило. После пусна в хол своята неизчерпаема изобретателност и неподражаемия си артистичен талант и за половин час, сред гръмотевиците и по пижама, не само успя да състави елегантна фактура, каквато европейските модистки в Северна Африка не можеха дори да си представят, но и даде име на ателието ми. Така се роди „При Сирах“.

Феликс Аранда беше странен човек. Да, беше духовит, с богато въображение и образован. Забавен и любопитен. Леко ексцентричен, а също и малко нахален. Вечерните му посещения се превърнаха в обичайно занимание. Не ежедневно, но постоянно. Понякога минаваха три-четири дни, без да се видим, понякога идваше пет вечери в седмицата. Или шест. Или дори седем. Честотата на тези среши зависеше не от нас, а от обстоятелството доколко пияна беше майка му. Каква странна връзка, какъв непонятен семеен свят цареше зад отсрещната врата. След смъртта на баща му Феликс и доня Екарна водеха привидно изпълнен с хармония живот. Заедно се разхождаха всеки следобед между шест и седем; заедно присъстваха на литургии и панихиди, купуваха лекарства от аптеката „Бенатар“, поздравяваха познатите любезно и хапваха кифли в „Ла Кампана“. Винаги грижлив към нея, той я подкрепяше нежно, докато вървяха: „внимавай, мамо, да не се спънеш, от тук, мамо, внимателно, внимателно“. Тя — горда със своето отроче, хвалеше наляво и надясно талантите му: „моят Феликс казва, моят Феликс прави, моят Феликс мисли, ах, моят Феликс, какво бих правила без него“.

Послушното пиленце и майката квачка обаче се преобразяваха в две чудовища веднага щом стъпеха на домашна територия. Едва прекрачила прага на жилището им, старицата надяваше униформата на тиранин и вадеше невидимия си камшик, за да унижи докрай сина си. „Почеши ми крака, Феликс, сърби ме глезенът; не там, по-нагоре, колко си непохватен, момче, как съм могла да родя изрод като теб; оправи хубаво покривката, изглежда ми накриво; не така, още по-лошо стана; сложи я, както си беше, каквото пипнеш, го разваляш, малоумнико, защо ли не те оставих в приюта, когато се роди; погледни ми венците, виж дали пиореята се е влошила, извади отварата от маточина, облекчава отделянето на газове, разтрий ми гърба с камфоров спирт, изпили ми този мазол, изрежи ми ноктите на краката, внимателно, лоена топко, ще ми отрежеш пръста; подай ми кърпичката, за да изплюя храчките, донеси ми един пластир «Сор Вирхиния» за лумбагото; измий ми косата и ми я навий на ролки, по-нежно, глупако, ще ми оскубеш косата.“

Така израснал Феликс — водейки двойствен живот, чиито страни били драматично различни. Веднага след смъртта на бащата любимото дете престанало да бъде любимо: без никой да подозира, пред хората той бил обект на ласки и обич, но насаме с майка си се превръщал в мишена на нейния гняв и разочарования. Всичките му мечти били покосени до корен: да напусне Тетуан, за да учи изящни изкуства в Севиля или Мадрид, да определи неясната си сексуалност и да се запознае с хора като него, притежаващи нековенционален дух и жадуващи да летят на воля. В замяна на това принуден да живее постоянно под мрачното крило на доня Енкарна. Завършил училището „Нуестра Сеньора дел Пилар“ с блестящи оценки, които не му послужили за нищо, защото майка му вече се била възползвала от положението си на страдаща вдовица, за да му издейства безлична чиновническа служба: да подпечатва бланки в продоволствения отдел на градската администрация — работа, способна да прекърши творческия дух и на най-талантливия и да го държи завързан като куче: сега ти подхвърлям парче месо, а сега ще те изрита така, че ще видиш звезди посред бял ден.

Той понасял ударите с францисканско търпение. И така в течение на годините двамата поддържали това неравноправно положение — тя го тиранизирала, а той послушно, стоически търпял. Било трудно да се

разбере какво търси майката на Феликс във Феликс — защо се държи така с него, какво иска от сина си, освен това, което той навярно винаги е бил готов да ѝ даде. Обич, уважение, съчувствие? Не. Това вече го имала без никакво усилие, той не пестял чувствата си, къде ти, добрият Феликс. Доня Енкарна искала нещо повече. Преданост, безусловна всеотдайност, изпълняване и на най-абсурдните ѝ капризи. Послушание, покорство. Всичко, което мъжът ѝ приживе изисквал от нея. Предположих, че затова се е отървала от него. Феликс никога не ми го каза открито, но ми оставяше подобно на грахови зрънца, следи по пътя. Аз просто ги следвах и стигнах до това заключение. Покойният дон Никасио вероятно бе убит от жена си, както може би и Феликс щеше накрая да постъпи с майка си в някоя смутна нощ.

Трудно би било да се прецени докога би могъл да изтърпи това жалко съществуване, ако решението не се появило най-неочаквано пред очите му. Един гражданин, благодарен за ефикасно свършена работа, му донесъл парче наденица и две бутилки анасонов ликьор за подарък: „да го опитаме, мамо, хайде, една чашка, само си накваси устните“. Но не само устните на доня Енкарна опитали сладникавия вкус на ликьора, а и езикът, и небцето, и гърлото, и хранопроводът, а от там парите я ударили в главата и същата тази алкохолна вечер Феликс намерил решението. Оттогава бутилката с ликьора била неговата съюзница — неговият спасителен пояс и вратичка, през която да стигне до третото измерение на живота си. Вече не бил само примерен син на улицата и жалка изтривалка в къщи; от този ден се превърнал във волна нощна птица, в беглец, търсещ кислорода, който му липсвал у дома.

— Още малко от „Маймунката“^[2], мамо? — питал той неизменно след вечеря.

— Добре, сипи ми съвсем малко. Най-вече за да си прочистя гърлото, защото май се простудих днес следобед в черквата.

Четири пръста от гъстата течност потъвали с шеметна бързина в гърлото на доня Енкарна.

— Предупредих те, мамо, че не се обличаш достатъчно — добавял Феликс загрижено, докато пълнел отново чашата до самия ръб. — Хайде, пий бързо, ще видиш как веднага ще се стоплиш. — След десет минути и три чашки анасонов ликьор доня Енкарна хъркала замаяно, а синът ѝ се устремявал като пусната на свобода

птица към долнопробни бордеи, където се срещал с хора, които през деня и в присъствието на майка си не би посмял да поздрави.

След като се настаних на „Сиди Мандри“ — след нощта с бурята, — домът ми също се превърна в негово убежище. Идваше да прелиства списания, да споделя идеи, да рисува екипи и да ми разказва остроумно различни неща за света, за клиентките ми и за хората, с които ежедневно се разминавах, но не познавах. Така нощ след нощ той ме осведоми за Тетуан и за жителите му: откъде и за какво са дошли всички тези семейства в една чужда страна, кои са дамите, на които шиех, кой има власт, кой има пари, кой какво прави, защо, кога и как.

Пристрастието на доня Енкарна към бутилката невинаги обаче постигаше упояващ ефект и тогава, за жалост, нещата се объркваха. Формулата „аз те поя с алкохол, а ти ме оставяш на мира“ понякога не проработваше според очакванията. И когато ликьорът не успяваше да я повали, напиването ѝ се превръщаше в истински ад. Тези вечери бяха най-ужасните, защото тогава майката не приличаше на кротка мумия, а на гръмотевичен Юпитер, способен да помете с крясъците си достойнството и на най-твърдия човек. Лош син, урод, нещастник, педал — това бяха най-меките думи, които излизаха от устата ѝ. Той не ѝ оставаше дължен: знаейки, че утрешният махмурлук ще изтрие от паметта ѝ всички спомени, с ловкостта на хвърляч на ножове ѝ отговаряше със също така неприлични обиди. Гнусна вещица, злобарка, повлекана. Какъв скандал, Господи, ако ги чуеха приятелите, с които ходеха заедно на сладкарница, в аптеката и на църква. На следващия ден обаче те сякаш бяха забравили всичко и по време на следобедната разходка отново цареше мир и любов, като че между тях никога не е имало и най-малкото напрежение. „Какво искаш да хапнеш днес, мамо, кифла или предпочиташ пирожка с месо? Каквото решиш, Феликс, скъпи, изборът ти винаги е удачен. Хайде да побързае, защото трябва да изкажем съболезнования на Мария Ангустиас, казаха ми, че племенникът ѝ е загинал в битката при Харама; колко жалко, ангелчето ми, добре че като син на вдовица те освободиха от мобилизация. Какво щях да правя, Света Богородице, сама и със син на фронта.“

Феликс беше достатъчно умен, за да съзнава, че в тази връзка има нещо неестествено и нездраво, но му липсваше кураж да прекрати

веднъж завинаги. Затова бягаше от непоносимата реалност, като алкохолизираше майка си, като се измъкваше досущ вампир призори или се надсмиваше над собствените си нещастия, докато търсеше вината в хиляди смехотворни причини и обмисляше най-чудати решения. Едно от развлеченията му беше да открива странности и лекове сред обявите във вестниците, излегнат на дивана ми, докато аз довършвах някой маншет или обшивах предпоследния илик за деня.

Тогава ми говореше ето такива неща:

— Мислиш ли, че гневливостта на майка ми е свързана с нервите? Може това да ѝ помогне. Слушай, слушай: „*Нервионал*“. *Събужда апетита, подобрява храносмилането, регулира стомаха. Премахва маниите и потиснатото настроение. Вземайте „Нервионал“, не се колебайте.*

Или това:

— Според мен майка ми има херния. Вече съм решил да ѝ подаря ортопедичен колан, току-виж я излекувал от раздразнителността, чуй само това: *Страдащи от херния, избягвайте рисковете и неразположенията с незаменимия и модерен колан, чудо на науката и механиката, който без закопчалки, презрамки и връзки ще победи напълно болестта ви.* Може би ще помогне, ти какво мислиш, да ѝ купя ли един?

Или пък друго:

— Ами ако накрая се окаже, че е нещо на кръвта? Виж какво пише тук: *Кръвоочистително средство „Ришле“.* *Нарушено оросяване, разширени вени и язви. Пречиства замърсената кръв. Ефикасно за елиминирание на пикочни отрови.*

Или някаква глупост като тези:

— Ами ако са хемороиди? Ами ако е урочасана? Да потърся ли някой знахар от Арабския квартал, за да развали магията? Всъщност не би трябвало да се притеснявам толкова, защото се надявам дарвинистките ѝ увлечения да скапят черния ѝ дроб и да я довършат. Една бутилка вече не ѝ стига за два дни, направо ще ме разори. — Прекъсна монолога си, очаквайки отговор, но не го получи. Или по-скоро не го получи в думи. — Не разбирам защо ме гледаш така, скъпа — добави той.

— Защото не знам за какво ми говориш, Феликс.

— Не знаеш какво имам предвид с дарвинистките склонности? Не знаеш ли кой е Дарвин? Онзи с маймуните, с теорията, че хората произлизаме от приматите. Казвам, че майка ми има дарвинистки увлечения, защото е луда по анасоновия ликьор с маймуната, разбираш ли? Скъпа, изглеждаш божествено и шиеш като същински ангел, но в областта на общата култура си кръгла нула.

Наистина бях кръгла нула. Знаех, че с лекота уча нови неща и запомням данни, но си давах сметка също за пропуските в образованието си. Притежавах много малко от знанията, които фигурираха в енциклопедиите: имената на шепа крале, научени наизуст, както и че Испания граничи на север с Бискайския залив, а Пиренеите я делят от Франция. Можех да изрецитирам таблиците за умножение и с лекота използвах числата в реални действия, но не бях прочела нито една книга през живота си, а познанията ми в областта на историята, географията, изкуството и политиката се изчерпваха с това, което бях дочула през месеците ми на съжителство с Рамиро и от караниците между пансионерите на Канделария. Създавах впечатление за млада жена със стил и за елитна шивачка, но съзнавах, че е достатъчно някой да поодраска леко външната ми обвивка, за да разбере без никакво усилие колко крехко е съдържанието. Затова през тази първа зима в Тетуан Феликс ми направи странен подарък — започна да ме образова.

Струваше си труда. За двамата. За мен: защото научих много неща и се усъвършенствах. За него: защото благодарение на срещите ни запълни самотните си часове с приятни преживявания. Въпреки похвалните си намерения обаче съседът ми се оказа необичаен учител. Феликс Аранда беше човек с копнеещ за свобода дух, който прекарваше четири пети от живота си притиснат между деспотичната двуполюсност на майка си и убийствената монотонност на бюрократичната си работа, така че в часовете си на свобода последното, което можеше да се очаква от него, беше ред, мярка и търпение — за да ги намеря, трябваше да се върна на „Ла Лунета“ където учителят дон Анселмо щеше да изработи учебна програма съобразно степента на невежеството ми. Но макар Феликс да не беше методичен и организиран учител, той ми преподаде много знания, които във времето по един или друг начин ми помагаша да се движа сред обществото. Благодарение на него научих кой са Модилиани, Скот

Фицджералд и Жозефин Бекер, да различавам кубизма от дадаизма, узнах какво е джаз, къде се намират столиците на европейските държави на картата, запомних наизуст имената на най-добрите хотели и кабарета и се научих да броя до сто на английски, френски и немски.

Благодарение на Феликс научих също какво правят съотечествениците ми в тази далечна страна. Узнах, че Мароко е протекторат на Испания от 1912 г., няколко години след подписването на договора от Алхесирас, според който, както обикновено се случва на бедни роднини — в сравнение с богатите французи, — на Испания се паднала най-лошата част от страната, най-бедната, най-малко желаната. Наричали я „кокала на пържолата“. Испания се опитвала да постигне различни неща: да съживи имперската мечта, да участва в разпределението на африканската колониална плячка редом с останалите европейски нации, макар и с трохите, които великите сили и били отстъпили; да може да се мери поне малко с Франция и Англия, след като изгубила Куба и Филипините и „кожата на бика“^[3] се свила като хлебарка.

Не било лесно да се укрепи контролът над Мароко, макар че зоната, определена в договора от Алхесирас, била малка, местното население малобройно, а земята — неравна и неплодородна. В Испания имало съпротива и бунтове, хиляди испанци и африканци загинали в кървавото безумие на войната в Риф. Но целта била постигната.

Почти двацет и пет години след официалното провъзгласяване на протектората, когато всяка вътрешна съпротива бе сломена, моите съотечественици все още бяха там, здраво закотвени в непрестанно разрастващата се столица. Военни от всякакъв ранг, пощенски, митнически и административни чиновници, инспектори, банкови служители. Предприемачи и матрони, учители, аптекари, юристи и продавачи. Търговци, зидари. Лекарите и монахини, ваксаджии, съдържатели на заведения. Цели семейства, които привличаха други семейства с примамката за добри заплати и бъдеще, което щеше да се изгради в съжителство с други култури и религии.

В замяна на наложеното със сила присъствие в продължение на четвърт век Испания беше предоставила на Мароко модерно оборудване, здравеопазване и строителство, както и първите стъпки към подобряване на земеделието. Имаше школа за изкуство и

традиционни занаяти. Както и придобивките, които бяха предназначени за задоволяване нуждите на испанските колонизатори и от които местното население можеше да се възползва: електричество, питейна вода, училища и школи, магазини, обществен транспорт, лечебници и болници, влак, който свързваше Тетуан със Сеута, и друг, който все още стигаше до плажа Рио Мартин. В материално отношение Испания беше получила твърде малко от Мароко — почти нямаше ресурси, които да експлоатира. В човешко измерение обаче, и то напоследък, наистина бе получила нещо важно за един от двата лагера на гражданската война: хиляди войници от местните марокански сили, които се биеха храбро на другия бряг на протока за напълно чуждата им кауза на разбунтувалата се армия.

Освен тези и други знания, от Феликс получих и нещо повече: компания, приятелство и идеи за ателието. Някои от тях се оказаха чудесни, а други — твърде ексцентрични, но поне разсмиваха в края на деня двете ни самотни души. Така и не успя да ме убеди да превърна ателието си в студио за сюрреалистични експерименти, в което качулките да са във формата на обувки, а скиците да представят модели, окичени с телефони вместо шапки. Не успя да ме накара да използвам морски раковини за гerdани, нито парчета тръстика в коланите. Не успя да ме убеди, че не бива да приемам, която и да е клиентка, ако е лишена от блясък. Послушах го обаче задруги неща.

По негова инициатива промених начина си на говорене. Пропъдих от родния си испански вулгаризмите и разговорните изрази и възприех един нов стил, който ми придаваше по-изискан вид. Започнах да използвам френски думи и изрази, които бях чувала често в заведенията на Танжер, вплетени в разговори, в които почти никога не участвах, или при случайни срещи с хора, с които разменях едва няколко фрази.

И така, без да се напъвам особено — с три-четири пози, няколко точни и препоръки от личния ми Пигмалион, моята все още малобройна клиентела се погрижи да ми създаде биография. За два месеца аз се превърнах в млада шивачка на дрехи от висшата мода, дъщеря на разорен милионер, годеница на красив, известен прелъстител и авантюрист. Според предположенията сме живели в различни страни и сме били принудени да затворим ателиетата и магазините си в Мадрид, уплашени от политическата нестабилност.

Междувременно годеникът ми преговарял с едно процъфтяващо предприятие в Аржентина, докато аз съм чакала завръщането му в столицата на протектората, защото ми били препоръчали благотворното въздействие на климата за деликатното ми здраве. Понеже животът ми винаги е бил толкова раздвижен, толкова бурен и толкова светски, не съм могла да гледам как времето минава, без да правя нищо, така че съм решила да открия малко ателие в Тетуан. Най-вече за да имам някакво занимание. Това обяснявало защо цените ми не са астрономически и не отказвам да приема всякакъв род поръчки.

Не опровергах нищо от образа, който си бяха създали за мен благодарение на колоритните коментари на моя приятел Феликс, не го и подсилих: просто оставих всичко, както си беше, подхранвайки тайнствеността и отговарях уклончиво, неопределено — страхотна стръв, която предизвикваше интерес и привличаше нови клиенти. Да можеха да ме видят младите шивачки от ателието на доня Емануела. Да можеха да ме видят съседките от площад „Паха“. Да можеше да ме види майка ми... Майка ми. Опитвах се да не мисля за нея, но споменът ме връхлиташе постоянно. Знаех, че е силна и че ще съумее да устои. Въпреки това обаче жадувах да чуя нещо за нея, да науча как се справя ден след ден, как живее сама и без доходи. Копнеех да ѝ съобща, че съм добре, че отново шия. Следях събитията по радиото и всяка събота Жамила отиваше до павилиона „Алкарас“, за да купи вестници. Но всяка новина преминаваше през филтъра на националистите, бях наясно с положението в Мадрид и съпротивата му. Но беше все така невъзможно да получа новини директно от майка ми. Колко ми липсваше! Исках да споделя с нея всичко в този чужд град, да създам с нея това ателие, да вкуся отново ястията ѝ, да чуя винаги удачните ѝ забележки. Уви. Долорес я нямаше. Аз обаче бях тук. Сред непознати, без да мога да се върна където и да е, борейки се за оцеляването си, измисляйки си едно измамно съществуване, върху което да стъпя сутринта, когато се събудя; криейки ревностно истината, че един безскрупулен негодник бе разбил сърнето ми и че с цената на една дузина пистолети бях отворила ателието, с което успях да изкарвам прехраната си.

Често си спомнях и за Игнасио, първия ми годеник. Не ми липсваше физическата му близост; присъствието на Рамиро се бе оказало толкова помитащо и силно, че споменът за Игнасио — толкова

деликатен, толкова фин — вече ми се струваше далечен и смътен една почти избледняла сянка. Спомнях си обаче с носталгия верността му, нежността му и увереността, че с него никога няма да ми се случи нищо лошо. И много, много по-често, отколкото желаех, споменът за Рамиро ме връхлиташе неочаквано и пронизваше като нож гърдите ми. Болеше, разбира се, че болеше. Болеше безкрайно много, но накрая свикнах да живея с това, все едно че влачех огромен товар, който забавя стъпките и изисква свръхусилие, но не ти пречи напълно да следваш пътя си.

Всички тези невидими присъствия — Рамиро, Игнасио, майка ми, изгубеното минало — се превърнаха с времето в непостоянни, но за сметка на това настойчиви спътници, с които трябваше да се науча да съжителствам. Нахлуваха, когато бях сама, в тихите следобеди в ателието сред кройките, в леглото, когато си лягах, или в полутъмния салон във вечерите без Феликс, излязъл на своите тайни похождения. През останалото време обикновено ме оставяха на спокойствие — вероятно усещаха, че съм твърде заета, за да им обърна внимание. Имах предостатъчно занимания: трябваше да се грижа за ателието и да доизградя фалшивата си самоличност.

[1] Език, говорен в Мароко от евреите, прогонени от Испания през XV век, разновидност на юдео-испански. — Б.пр. ↑

[2] Отнася се за известна марка испански анасонов ликьор — „Анис дел Моно“, на чийто етикет е изобразена маймуна. — Б.пр. ↑

[3] Тоест Испания, която на картата прилича на одрана кожа на бик. — Б.пр. ↑

С пролетта работата се увеличи. Времето се променяше и клиентките ми се нуждаеха от по-леки дрехи за ясните утрини и за приближаващите вечери на мароканското лято. Появиха се няколко нови лица, още две германки, още еврейки. Благодарение на Феликс успях да си съставя една горе-долу точна представа за всички тях. Обикновено той срещаше клиентките на портала и на стълбището, на площадката и на улицата при влизане и излизане от ателието.

Разпознаваше ги, определяше статута им. Беше му забавно да събира информация от тук от там, за да състави портрета им, когато му липсваше някоя подробност — кои бяха те и техните семейства, къде отиват, откъде идват. По-късно, в моментите, когато майка му се свличаше в креслото със стичаща се от устата ѝ слюнка, той идваше да ми съобщи резултатите от проучванията си.

Така научих подробности за фрау Лангенхайм — една от германките, които скоро станаха постоянни мои клиентки. Баща ѝ бил италиански посланик в Танжер, а майка ѝ била англичанка, но тя взела фамилията на мъжа си — минен инженер, който бил по-възрастен от нея, висок, плешив, уважаван член на малката, но решителна немска колония в Испанско Мароко. Феликс ме осведоми, че той бил един от нацистите, които най-неочаквано и за ужас на републиканците, получили директно от Хитлер първата чуждестранна помощ за надигналата се армия няколко дни след началото на бунта. Не успях веднага да преценя до каква степен действията на изпружения като струна съпруг на клиентката ми са се оказали съдбоносни за посоката на гражданската война, но благодарение на Лангенхайм и на Бернхарт друг пребиваваш в Тетуан немец, за чиято жена, полуаргентинка, също започнах да шия, войските на Франко най-неочаквано и в съвсем кратък срок се сдобили с щедра военна помощ, благодарение на което прехвърлили хората си на полуострова. Месеци по-късно, в знак на благодарност и признателност за значителния принос на съпруга ѝ, клиентката ми щеше да получи от ръцете на халифа най-високото

отличие в зоната на протектората и аз щях да я облека в коприна и органза за събитието.

Много преди това протоколно събитие, в едно априлско утро фрау Лангенхайм доведе в ателието едно лице, което аз още не познавах. Звънецът иззвъня и Жамила отвори; аз чаках в салона, като се преструвах, че разглеждам вътъка на един плат срещу светлината, нахлуваща през балкона. В действителност не гледах нищо; просто бях заела тази поза, за да си придам професионален вид, с който да приема клиентката си.

— Водя една приятелка англичанка, за да види работите ви — каза съпругата на германеца, докато влизаше с уверена крачка в помещението.

Тогава до нея се появи слаба руса жена, чийто вид красноречиво говореше, че коренът ѝ не е от тези земи. Прецених, че е горе-долу на моята възраст, но ако се съди по непринудеността, с която се държеше, навярно вече беше изживяла хиляда живота като моя. Направиха ми впечатление естествената и свежест, самоувереност която излъчваше, и съдържаната елегантност, с която докосна ръката ми за поздрав, докато с грациозен жест отмяташе една къдрица от лицето си. Казваше се Розалинда Фокс. Имаше толкова светла фина кожа, сякаш бе направена от хартията, с която увиваха дантелите, и странен начин на изразяване, в който думи от различни езици се смесваха в екстравагантен и понякога неразбираем език.

— Нуждая се спешно от дрехи, *so... I believe^[1]*, че с вас сме обречени... *to understand each other*. Да се разбираме, така мисля — каза тя, като завърши фразата с лек смях.

Фрау Лангенхайм отказа да седне с едно „бързам, скъпа, трябва вече да тръгвам“. Въпреки фамилията и смесения си произход говореше свободно испански.

— Розалинда, драга моя, ще се видим довечера на коктейла на консул Леонини — каза тя, като се сбогува с приятелката си. — *Bye sweetie, bye*, довиждане, довиждане.

Седнахме с новодошлата и аз за пореден път подхванах ритуала репетиран на толкова други първи срещи: разгърнах каталога си от пози и фрази, прелиствахме списания и разглеждахме платове. Посъветвах я и тя избра; после преразгледа решението си, отказа се и направи нов избор. Елегантната непринуденост, с която се държеше,

ме предположи още от началото. Понякога неестественото ми държане ме уморяваше, особено когато срещу мен седяха твърде взискателни клиентки. В случая не беше така — всичко премина без напрежение и без прекалени претенции.

Отидохме в пробната и взех мерки на финото ѝ като на котка тяло, най-тънкото, което бях виждала. Продължихме да говорим за платове и форми, за ръкави и деколтета; огледахме отново избора си, утвърдихме го и аз го записах. Сутрешна рокля шемизета от щампована коприна, втален костюм от фин вълнен плат в розов цвят и един вечерен тоалет, вдъхновен от последната колекция на Ланвен. Казах ѝ да дойде след десет дни и сметнах, че вече сме се приключили. Новата клиентка обаче реши, че още не е време да си тръгва, и разположена на креслото, извади табакера от черупка на костенурка и ми предложи цигара. Изпушихме бавно цигарите, обсъдихме моделите и тя сподели с мен мнението си на изпъстрения с чужди думи език. Посочвайки скиците, тя ме попита как се произнася „бродерия“ на испански, как се произнася „подплънка“, как се произнася „катарама“. Изясних съмненията ѝ, смяхме се на приятната заваленост на произношението ѝ, отново пушихме и накрая реши да си тръгне — спокойно, сякаш нямаше какво да прави, сякаш не бързаше да се срещне с никого. Преди това си оправи грима, като съзерцаваше равнодушно образа си в огледалцето на пудриерата. Приглади вълните на златистата си коса и си взе шапката, чантата и ръкавиците — елегантни и от най-добро качество, но не и нови. Изпратих я до вратата, чух потропването на токчетата ѝ надолу по стълбите и я видях много дни по-късно. Никога не я срещнах по време на следобедните си разходки, не я забелязах в нито едно заведение, нито някой ми спомена за нея, нито се опитах да проуча коя е тази англичанка, която разполагаше с толкова излишно време.

През тези дни непрекъснато имах работа: поради нарасналата клиентела работех безкрайни часове, но си наложих подходящо темпо, ших без почивка до зори и успях да приготвя всяка дреха в установения срок. Десет дни след първата ни среща трите поръчани тоалета на Розалинда Фокс бяха поставени на манекените, готови за първата проба. Тя обаче не дойде. Не се появи и на следващия ден, нито на по-следващия. Не си направи труда да се обади, нито ми изпрати съобщение, в което да се извини за отсъствието си, да отложи

пробата или да оправдае закъснението си. За пръв път ми се случваше подобно нещо с някоя поръчка. Помислих, че може би не възнамерява да се връща, че просто е минаваща през града чужденка, едно от онези привилегировани лица, които можеха да напускат протектората, когато пожелаят, и да се движат свободно извън границите му; един истински космополит, а не фалшива светска дама като мен. И понеже не намерих разумно обяснение за подобно поведение, реших да оставя случая настрана и да се заема с останалите си ангажменти. Пет дни след определения срок тя се появи най-неочаквано точно когато привършвах обяда си. Бях работила неуморно цялата сутрин и успях да намеря пролука, за да обядвам, едва след три следобед. На вратата се позвъни, Жамила отвори, а аз през това време дояждах един банан в кухнята. Щом чух гласа на англичанката в другия край на коридора, измих ръцете си на чешмата и мигновено се качих на токетата си. Излязох бързешком да я посрещна, като си чистех зъбите с език и си пригладях косата с едната ръка, докато с другата оправях шевовете на полата и реверите на сакото. Поздравът ѝ беше толкова дълъг, колкото бе закъснението ѝ.

— Моля ви за извинение, че не дойдох по-рано и че идвам сега нечакано, така ли се казва?

— Неочаквано — поправих я аз.

— Неочаквано, *sorry*^[2]. Бях извън града *a few days*^[3], трябваше да уредя едни неща в Гибралтар, макар да се опасявам, че не успях да го направя. *Anyways*^[4], надявам се, че не идвам в неподходящ момент.

— В никакъв случай — излъгах аз. — Моля, заповядайте.

Заведох я в пробната и ѝ показах трите тоалета. Похвали ги, докато събличаше дрехите си, накрая остана по бельо. Носеше комбинезон от сатен, който някога сигурно е бил прекрасен; времето и употребата обаче му бяха отнели част от някогашния блясък. Копринените чорапи също не бяха наскоро напуснали магазина, от който някога са били купени, но бяха чудесни и с превъзходно качество. Пробвах една по една трите дрехи върху крехкото ѝ костеливо тяло. Кожата ѝ беше толкова прозрачна, че под нея прозираха синкавите ѝ вени. С пълна с карфици уста премествах милиметри, намествах гънчици плат върху нежните извивки на тялото ѝ. Тя през цялото време изглеждаше доволна, остави се в ръцете ми, прие предложенията ми и почти не настоя за промени. Приключихме

пробата, уверих я, че всичко ще стане *très chic*. Оставих я да се облече и я изчаках в салона. След две минутки дойде и по държането ѝ заключих, че въпреки неочакваното и идване, и този ден изглежда, не бързаше да си тръгне. Тогава ѝ предложих чай.

— Умирам за чаша „Дарджилинг“ с капка мляко, но предполагам, че е зелен чай с мента, *right*?

Нямах никаква представа за каква напитка говори, но не се издадох.

— Точно така, арабски чай — казах невъзмутимо аз. Поканих я да седне и извиках Жамила.

— Англичанка съм — обясни тя, — но по-голямата част от живота си съм прекарала в Индия. Навярно никога вече няма да се върна там, но все още тъгувам за много неща. Като нашия чай например.

— Разбирам ви. И на мен ми е трудно да свикна с някои неща тук и ми липсват други, които оставих зад себе си.

— Къде сте живели преди? — попита тя.

— В Мадрид.

— А преди това?

Насмалко щях да се засмея на въпроса ѝ, да забравя измислените лъжи и предполагаемото си минало и да призная открито, че никога не бях напускала родния си град до момента, когато един негодник реши да ме отведе със себе си, а после ме захвърли като угарка. Но се спрях навреме и прибягнах за пореден път към престорената си уклончивост.

— Ами на различни места, тук-там, нали знаете, макар че най-дълго съм живяла в Мадрид. А вие?

— *Let's see*, да видим — каза тя развеселено. — Родена съм в Англия, но веднага са ме завели в Калкута. На десет години родителите ми ме изпратиха да уча обратно в Англия, тъй... На шестнайсет се върнах в Индия, а на двайсет отново дойдох в Европа. Първо прекарах известно време *again*^[5] в Лондон, а после дълъг период в Швейцария. Ммм... *Later*^[6], още една година в Португалия, затова понякога бъркам двата езика, португалски и испански. И накрая се установих в Африка — първо в Танжер, а отскоро тук, в Тетуан.

— Имали сте интересен живот — казах аз, неспособна да запомня реда в тази каша от екзотични места и зле произнесени думи.

— *Well*, зависи от гледната точка — отвърна тя и сви рамене, докато отпиваше внимателно от горещия чай, който Жамила ни беше сервирала. — Не бих имала нищо против да остана в Индия, но неочаквано се случиха някои неща и се наложи да се преместя. Понякога съдбата се нагърбва с решенията вместо нас, *right? After all, err... that's life*. Такъв е животът, нали?

Въпреки странното й произношение и очевидните различия, които разделяха нашите светове, схванах отлично какво има предвид. Докато пиехме чая, разговаряхме за незначителни неща: за дребните поправки, които трябваше да се направят на ръкавите на роклята шемизета от щампована коприна, за датата на следващата проба. Погледна часовника и внезапно си спомни нещо.

— Време е да тръгвам — каза тя и стана. — Бях забравила, че трябва да направя *some shopping*, някои покупки, преди да се прибера и да се приготвя. Поканена съм на коктейл в дома на белгийския консул.

Говореше, без да ме гледа, като оправяше ръкавиците на пръстите си и шапката на главата. Аз през това време я наблюдавах с любопитство, като се питах с кого ходи тази жена на всичките тези празненства, с кого споделя свободата да пътува, безгрижието си на богаташко момиченце и постоянното странстване по света от континент на континент, с кого говори на объркани езици и пие чай с аромата на незнайни народи. Сравнявайки охолния й живот с моето изпълнено с работа ежедневие, аз усетих внезапното пробуждане на нещо подобно на завист.

— Знаете ли къде мога да купя бански костюм? — попита ме тя неочаквано.

— За вас ли?

— Не. За meu filho^[7].

— Моля?

— My son^[8]. Не, *that's English, sorry*^[9]. Моя син?

— Вашият син? — попитах недоверчиво.

— Моят син, *that's the word*^[10]. Казва се Джони, на пет години е. He's so sweet... Толкова е сладък.

— Аз също отскоро съм в Тетуан и едва ли бих могла да ви помогна — казах, като се опитвах да скрия объркването си. В идиличния живот, който водеше тази лековата и незряла жена в представите ми, имаше място за приятели и ухажори, чаши с

шампанско, презокеански пътувания, копринени комбинезони, празненства до зори, вечерни тоалети и — с повече въображение, може би млад, лекомислен и привлекателен като нея съпруг. Никога не бих предположила, че има син, защото не си я представях като майка. Но въпреки това беше.

— Както и да е, не се тревожете, все ще намеря някъде — каза тя на сбогуване.

— Желая ви късмет. И не забравяйте, ще ви чакам след пет дни.

— Ще дойда, *I promise*^[11].

Розалинда Фокс не изпълни обещанието си. Вместо на петия, появи се на четвъртия ден — без предварително предупреждение и заредена с напрежение. Жамила ми съобщи за идването ѝ към обяд, когато правех проба на Елвира Коен, дъщерята на собственика на театър „Насионал“ от бившата ми улица „Ла Лунета“, една от най-красивите жени, които бях виждала през живота си.

— Госпожа Розалинда казва, че иска види госпожица Сира.

— Кажй ѝ да почака, след минутка ще бъде при нея.

Минаха повече от една, повече от двайсет навярно, защото се наложи да направя някои поправки на роклята, която красивата еврейка с гладка кожа щеше да носи на някакво светско събитие.

Говореше ми бавно на своя мелодичен хакетия: *вдигни малко тук, любезна моя, колко красиво става, скъпа, да.*

Феликс, както винаги, ме бе осведомил за положението на евреите сефаради в Тетуан. Някои — заможни, други — бедни, всички — дискретни; умели търговци, установили се в Северна Африка след изгонването им от полуострова преди векове, пълноправни испанци, след като републиканското правителство призна официално произхода им преди две години. Сефарадската общност представляваше една десета част от населението на Тетуан по онова време, но разполагаше със значителен дял от икономическата власт в града. Сефарадските евреи бяха построили повечето нови сгради в Испанския квартал и бяха открили едни от най-добрите магазини в града: за бижута, обувки, платове и конфекция. Финансовата им мощ се проявяваше в строителството на образователни центрове — Еврейски алианс, — в собствено казино и много синагоги, където се събираха за молитва и тържества. Вероятно на някое от тях Елвира Коен щеше да носи

роклята от тежка рипсена коприна, която ѝ пробвах точно когато непредвидимата Розалинда Фокс ме посети за трети път.

Чакаше ме нетърпелива в салона, застанала до един от балконите. Двете клиентки се поздравиха отдалеч със сдържана любезност: англичанката — разсеяно, сефарадката — с видима изненада и интерес.

— Имам проблем — заяви Розалинда и се приближи бързо до мен, когато хлопването на вратата ни извести, че сме сами.

— Слушам ви. Желаете ли да седнете?

— Бих предпочела питие. *A drink, please.*

— Опасявам се, че мога да ви предложа само чай, кафе и вода.

— „Евиан“?

Поклатих глава в знак на отрицание и си помислих, че трябва да се оборудвам с малък бар, с чиято помощ да повдигам духа на клиентките в критични моменти.

— *Never mind*^[12] — прошепна тя, като седна машинално в креслото. Аз направих същото на отсрещното кресло, кръстосах не принудено крака и зачаках да ме осведоми на какво се дължи неочакваното ѝ посещение. Тя извади цигара, запали я и хвърли небрежно табакерата на дивана. След първото дълго и дълбоко всмукване си даде сметка, че не ми е предложила цигара, извини се и взе табакерата. Спрях я. Очаквах друга клиентка след малко и не исках ръцете ми да миришат на тютюн в пробната. Тя отново затвори табакерата и най-после заговори: — Нуждая се от *evening gown*, въъ... от тоалет за тази вечер. Появи се нечакан ангажимент и трябва да отида облечена *like a princess*.

— Като принцеса?

— *Right*. Като принцеса. Разбира се, образно казано. Нуждая се от нещо много, много елегантно.

— Вечерният ви тоалет е готов за втората проба.

— Можете ли да го довършите за днес?

— Абсолютно невъзможно.

— А някой друг тоалет?

— Опасявам се, че не мога да ви помогна. Няма какво да ви предложа, не работя с готови облекла, шия всичко по поръчка.

Отново всмукна продължително от цигарата, но този път не го направи с разсеян вид, а ме гледаше втренчено през дима. От лицето ѝ

бе изчезнало изражението на безгрижно момиче, сега приличаше на разтревожена, но готова да се бори докрай жена.

— Нуждая се от решение. Когато се преместих от Танжер в Тетуан, приготвих няколко *trunks*, няколко сандъка с вещи, които не можех да ползвам; те трябваше да заминат при майка ми в Англия. По погрешка сандъкът с моите *evening gowns*, с всичките ми вечерни тоалети, неочаквано се оказа там, чакам да ми го пратят *back*, обратно. Току-що научих, че съм поканена на един прием, който дава *the German consul*, германският консул. Ммм... *It's the first time*, за пръв път ще присъствам публично на събитие с... един човек, с когото поддържам една... една... една *muito*^[13] специална връзка.

Говореше бързо, но внимателно, като полагаше старания да разбере всичко, което казва на своя странен полуиспански със силен португалски акцент, изпъстрен с думи от собствения ѝ език повече от всякога.

— *Well, it is*^[14]... ммм... *It's muito importante*^[15] *for... for... for him*, за този човек и за мен да направя добро впечатление на членовете на *German colony*, на германската колония в Тетуан. *So far*, досега госпожа Лангенхайм ми помогна да се запозная с някои от тях поотделно, защото тя е *half English*, полуангличанка, във... Но тази вечер за пръв път ще се появим публично с този човек, *openly together* открито заедно, и затова трябва да бъда *extremely well dressed*, много добре облечена, и... и...

Прекъснах я — нямаше нужда от обяснения, защото те нямаше да ѝ помогнат.

— Много съжалявам, уверявам ви. Бих се радвала да ви помогна, но ми е напълно невъзможно. Както вече ви казах, нямам нищо готово в ателието си и не бих могла да довърша роклята ви само за няколко часа. Трябват ми поне три-четири дни за това.

Угаси цигарата мълчаливо, замислено. Прехапа устни и изчака няколко секунди, после вдигна поглед и атакува отново с въпрос, който беше повече от неудобен:

— А възможно ли е да ми заемете някой от вашите вечерни тоалети?

Поклатих отрицателно глава, докато се опитвах да измисля някаква правдоподобна причина, с която да скрия жалкия факт, че в действителност нямам нито един тоалет.

— Мисля, че не. Всичките ми дрехи останаха в Мадрид, когато войната избухна, и ми бе невъзможно да ги взема. Тук имам само няколко ежедневни тоалета, нищо вечерно. Почти не водя светски живот. Годеникът ми е в Аржентина и аз...

За огромно мое облекчение, тя ме прекъсна:

— *I see*, разбирам.

В продължение на няколко безкрайни секунди стояхме мълчаливо, криейки неудобството си с поглед, вперен в противоположния край на салона. Аз гледах към балконите, тя се взираше в свода, който отделяше салона от антрето. Гостенката първа разсея напрежението.

— *I think I must leave now*. Трябва да тръгвам.

— Наистина съжалявам. Ако разполагахме с малко повече време... — Не довърших изречението. Осъзнах, че е напълно безсмислено да изтъквам нещо очевидно. Опитах да променя темата, да отклоня вниманието от тъжната действителност, предвещаваща протяжна провалена вечер с мъжа, в когото без съмнение беше влюбена. Бях още по-заинтригувана от живота на тази жена, която друг път извеждаше толкова решителна и самоуверена, а сега умислено събираше нещата си, преди да се отправи към вратата.

— Утре всичко ще бъде готово за втората проба — казах аз, опитвайки да я успокоя.

Усмихна се разсеяно, не каза нищо и си тръгна. А аз останах неподвижна на мястото си, смутена от неспособността да помогна на една клиентка в затруднение и все още заинтригувана от странните очертания, които животът на Розалинда Фокс придобиваше пред очите ми — млада, скитаща по света майка, която губеше багажа си с вечерни тоалети като човек, който, подгонен от дъжда, забравя чантата си на пейката в парка или на масата в някое кафене.

Надникнах през балкона, полускрита зад кепенците, и я видях да излиза на улицата. Отправи се бавно към един яркочервен автомобил пред входа на сградата. Предположих, че някой я чака, може би мъжът, когото толкова искаше да ощастливи тази вечер. Не устоях на любопитството и се опитах да видя лицето му, като мислено си го представях. Предположих, че е германец, вероятно заради това Розалинда държеше да направи добро впечатление на сънародниците му. Представих си го млад, привлекателен, бохем; светски мъж и

самоуверен като нея. Нямах време да продължа с предположенията, защото, щом стигна до колата и отвори дясната врата, където беше мястото до шофьора, с удивление забелязах, че там се намира воланът и че тя самата възнамерява да шофира. Никой не я чакаше в тази английска кола с волан отдясно — тя сама запали мотора и си тръгна сама, както беше дошла. Без мъж, без рокля за вечерта и много вероятно — без най-малката надежда да намери някакво решение в следобедните часове.

Докато се опитвах да прогоня неловкото чувство от срещата, започнах да подреждам предметите, които Розалинда бе разместила. Прибрах пепелника, издухах пепелта, паднала на масата, оправих единия ъгъл на килима с върха на обувката си, бухнах възглавниците, на които се бяхме облягали, и се залових да подреда списанията, които тя бе прелиствала, докато аз бях в пробната с Елвира Коен. Затворих един брой на „Харпърс Базар“, разгърнат заради рекламата на червила на Хелена Рубинщайн, и точно когато щях да направя същото с пролетния брой на „Мадам Фигаро“, зърнах снимката на един модел, който ми се стори смътно познат. В съзнанието ми нахлуха, подобно на рояк врабчета, хиляди спомени от едно друго време. Почти без да съзнавам какво върша, изкрещях с пълно гърло името на Жамила. Тя дотича мигновено в салона.

— Отиди бързо при фрау Лангенхайм и я помоли да намери госпожа Фокс. Трябва да дойде веднага тук; кажи ѝ, че се отнася за нещо изключително важно.

-
- [1] Ето защо... вярвам (англ.) — Б.пр. ↑
 - [2] Съжалявам (англ.) — Б.пр. ↑
 - [3] Няколко дни (англ.) — Б.пр. ↑
 - [4] Както и да е (англ.) — Б.пр. ↑
 - [5] Отново (англ.) — Б.пр. ↑
 - [6] По-късно (англ.) — Б.пр. ↑
 - [7] За моя син (порт.). — Б.пр. ↑
 - [8] Моят син (англ.) — Б.пр. ↑
 - [9] Това е на английски, извинете (англ.) — Б.пр. ↑
 - [10] Това е думата (англ.) — Б.пр. ↑
 - [11] Обещавам (англ.) — Б.пр. ↑
 - [12] Няма значение (англ.) — Б.пр. ↑

[13] Много (порт.) — Б.пр. ↑

[14] И така, това е (англ.) — Б.пр. ↑

[15] Много важно (порт.) — Б.пр. ↑

18.

— Създателят на модела, драга моя невежа приятелко, е Мариано Фортуни-и-Мадрасо, син на великия Мариано Фортуни, който може би е най-добрият художник на деветнайсети век след Гоя. Бил невероятен артист, тясно свързан с Мароко между другото. Дошъл тук по време на Африканската война^[1]. Бил запленил от светлината и екзотиката на тази земя и се опитал да пресъздаде магията ѝ в своите картини. Едно от най-известните му платна е „Битката при Тетуан“. Фортуни-баща е бил великолепен художник, но синът е истински гений. Той също рисува, но освен това проектира сценография за театрални пиеси в ателието си във Венеция: известен фотограф, изобретател, изследовател на класически техники и дизайнер на платове и рокли, като митичната „Делфос“, която ти, малка измамнице, току-що си изплагиатствала в домашен вариант, и то предполагам, най-успешно.

Феликс говореше, разположил се удобно на дивана, а в ръцете си държеше списанието със снимката, която бе отключила спомените ми. Аз, изтощена след напрегнатия следобед, го слушах, седнала неподвижно в едно кресло, неспособна да държа дори игла в ръцете си тази вечер. Току-що му бях разказала за събитията от последните часове, като започнах от момента, в който клиентката ми извести за връщането си в ателието с такова рязко натискане на спирачките, че съседите се показаха на балконите. Изкачи се тичешком, като бързите ѝ стъпки отекваха по стълбите. Чаках я, отворила вратата, и без дори да я поздравя, ѝ предложих идеята си:

— Ще се опитаме да направим една „Делфос“ по изключение, разбирате ли за какво говоря?

— „Делфос“ на Фортуни? — попита тя недоверчиво.

— Една мнима „Делфос“.

— Смятате ли, че е възможно?

Погледите ни се срещнаха за миг. Нейният отразяваше лъч възвърната надежда. Моят — така и не разбрах. Може би решителност и дързост, желание за победа, за успешен изход от критичното

положение. Вероятно в дъното на очите ми е имало и известен страх от провал, макар че се опитвах да го прикрия.

— Правила съм го преди. Мисля, че можем да успеем.

Показах ѝ плата, който бях избрала — голямо парче копринен атлаз в сиво-синьо, с което Канделария се бе сдобила при един от последните си пируети в капризното изкуство на търговската размяна. Разбира се, не споменах и дума за произхода му.

— В колко часа е събитието, на което трябва да присъствате?

— В осем.

Погледнах часовника.

— Добре, ето какво ще направим. Сега е почти един. Веднага щом приключа с пробата, която трябва да направя след десет минути ще намокря плата и ще го изсуша. Ще ми трябват около четири-пет часа, което значи до шест часа. И трябва да разполагам поне с още час и половина за ушиването — много е просто, само няколко прави шева, а освен това вече имам мерките ви, няма да има нужда да пробвате. Така или иначе, ще се нуждаем от време за това, както и за довършването. И стигаме почти до крайния час. Къде живеете? Извинете за въпроса, не питам от любопитство...

— На булевард „Лас Палмерас“.

Би трябвало да го предположа — много от най-хубавите жилищни сгради в Тетуан се намираха там. Един отдалечен и дискретен район в южната част на града, близо до парка, почти в подножието на внушителния Бени Хосмар, с големи къщи, потънали в зеленина. Отвъд тях имаше овощни градини и насаждения със захарна тръстика.

— Тогава ще е невъзможно да доставя роклята у вас.

Погледна ме въпросително.

— Ще трябва да се облечете тук — поясних аз. — Елате към седем и половина, гримирана, сресана, готова за излизане, с обувките и бижутата, които ще носите. Съветвам ви да не са много, нито прекалено пищни: роклята не се нуждае от тях, ще бъде много по-елегантна със семпли аксесоари, нали ме разбирате?

Разбра прекрасно. Разбра, благодари ми с облекчение и отново си тръгна. Половин час по-късно с помощта на Жамила пристъпих към най-рискованата задача в кратката ми кариера на независима модистка. Все пак знаех какво върша, защото в ателието на доня Мануела бях

помагала в друг такъв случай. Направихме го за една клиентка с невероятен стил и доста променливи финанси, която се казваше Елена Бареа. В периодите на благоденствие шиехме за нея разкошни тоалети от най-благородни материи. За разлика обаче от други дами от нейното обкръжение и с нейното положение, които в моменти на финансов спад измисляха пътувания, ангажименти или болести, за да оправдаят невъзможността да направят нови поръчки, тя никога не се криеше. Когато бизнесът на мъжа и преживяваше трудни времена, Елена Бареа не преставаше да посещава ателието ни. Идваше, смееше се открито на непостоянството на богатството си и заедно със собственичката преправяше находчиво стари тоалети, за да ги представи за нови, като променяше кройки, добавяше украси и преработваше най-неподозирани части. Или с голямо умение избираше евтини платове и модели, които изискваха по-проста изработка — така успяваше да намали до крайност сумата на фактурите, без това да ощети прекалено елегантността ѝ. „Гладът изостря изобретателността“, заключаваше тя винаги със смях. Нито майка ми, нито доня Мануела, нито аз повярвахме на очите си, когато един ден дойде с най-чудноватата си поръчка.

— Искам копие на това — каза тя, като извади от една малка кутия нещо, което приличаше на увит като тръба кървавочервен плат. — Това, госпожи, е „Делфос“ — уникална рокля. Творение е на художника Фортуни. Правят се във Венеция и се продават само в някои елитни магазини в големите европейски градове. Вижте какъв прекрасен цвят, вижте плисетата. Създателят ѝ пази в абсолютна тайна техниката на изработването ѝ. Приляга като ръкавица. И аз, скъпа доня Мануела, искам такава рокля. Имитация, разбира се.

Хвана с пръсти единия край на плата и като по чудо пред нас се появи разкошна ослепителна рокля от червен копринен атлаз, дълга до земята, падаща безупречно и завършваща с кръгла отворена форма — пълна окръжност, както наричавме този вид завършек. Беше нещо като туника, цялата в хиляди ситни вертикални плисета. Класическа, семпла, прекрасна. Бяха минали близо пет години от онзи ден, но си спомнях съвсем ясно целия процес на изработка на роклята, защото участвах активно във всичките му етапи. От Елена Бареа до Розалинда Фокс техниката бе една и съща; единственият проблем беше, че разполагахме с малко време и трябваше да действаме страшно бързо. С

помощта на Жамила сложих на огъня тенджери с вода, която по-късно, щом възвря, изляхме във ваната. Потопих плата в нея, като си опарих ръцете, и го оставих да кисне. Банята се изпълни с пара, докато наблюдавахме нервно експеримента; по челата ни изби пот и образите ни изчезнаха в замъгленото огледало. След известно време реших, че вече мога да извадя плата, който беше потъмнял до неузнаваемост. Източихме водата, всяка от нас хвана по един край, усукахме плата здраво, като го извивахме в различни посоки, както толкова пъти бяхме усукували чаршафите в пансиона на „Ла Лунета“, за да изстискаме и последната капка вода, прели да ги прострем на слънце. Но сега нямаше да разгънем плата в целия му размер, а щяхме да направим обратното — целта беше да го запазим максимално смачкан по време на сушенето, така че когато влагата се изпари, да се запазят възможно най-много гънки по това безформено нещо, в което се бе превърнала коприната. Поставихме плата в едно корито и го отнесохме на терасата на покрива. Отново го заизвивахме в противоположни посоки, докато заприлича на дебело въже и се нави около себе си като голяма пружина; после постлахме хавлиена кърпа на земята и поставихме върху нея подобната на змия бъдеща рокля, която няколко часа по-късно моята английска клиентка щеше да носи на първата си публична поява под ръка с мистериозния мъж на живота си.

Оставихме плата да се суши на слънце, а ние слязохме в апартамента, напълнихме с въглища печката и я разпалихме максимално, докато постигнахме температурата на котелно помещение. Когато стана горещо като в пещ и пресметнахме, че следобедното слънце започва да отслабва, върнахме се на терасата и взехме усукания плат. Проснахме нова хавлиена кърпа върху чугунената плоча на печката и на нея поставихме смачканата и увита на кълбо материя. На всеки десет минути, като внимавах да не я разгъна, аз я обръщах, за да се изсуши равномерно. Докато наглеждах печката, от останалото неизползвано парче плат уших колан — троен пласт подплата, покрит с широка лента от изгладена коприна. В пет часа следобед вдигнах усукания плат от печката и го отнесох в ателието. Приличаше на гореща кървавица — никой не би могъл да си представи това, в което след около час смятах да го превърна.

Проснах го върху масата за разкрояване и постепенно, с изключително внимание разгънах тръбообразното безформено нещо. И

като в някакво вълшебство, пред неспокойния ми поглед и за изумление на Жамила, коприната се появи — плисирана и блестяща, прекрасна. Не бяхме успели да получим трайни гънки като тези на оригиналния модел на Фортуни, защото не разполагахме със средства, нито с технически познания за това, но постигнахме подобен ефект, който щеше да трае поне една вечер — една специална вечер за жена, която трябваше да направи прекрасно впечатление. Разгърнах целия плат и го оставих да изстине. После го срязях на четири парчета, от които изработих тесен цилиндричен калъф, който щеше да легне по тялото като в гора кожа. Направих обикновено кръгло деколте и общих отворите за ръцете. Нямаше време за довършителни украси, така че след малко повече от час „Делфос“ беше готова — домашна и набързо сътворена версия на един революционен модел в света на висшата мода; една имитация с потенциал да впечатли всеки, отправил поглед към жената, която щеше да го облече само след трийсетина минути.

Тъкмо пробвах как ще стои коланът, когато звънецът иззвъня. Едва тогава си дадох сметка за окаяния си вид. Бях се изпотила от врящата вода и гримът и прическата ми се бяха развалили; от горещината, от усилията при усукването на плата, от изкачванията и слизанията от терасата и неспирната работа през целия следобед имах чувството, че цялата кавалерия на редовната войска е минала на галоп през мен. Изтичах в стаята си, докато Жамила отиваше да отвори. Преоблякох се набързо, сресах се, натъкмих се. Резултатът от работата беше задоволителен и аз трябваше да съм на висота.

Излязох да приема Розалинда, като предполагах, че е в салона, но когато минах покрай отворената врата на ателието, видях я да стои пред манекена, на който беше роклята ѝ. Стоеше с гръб към мен и не можах да видя лицето ѝ. Попитах я само:

— Харесва ли ви?

Обърна се веднага, но не ми отговори. Бързо дойде до мен, хвана ръката ми и силно я стисна.

— Благодаря, благодаря, много благодаря.

Косата ѝ беше събрана в нисък кок, като естествените ѝ къдри бяха леко подсилени. Имаше дискретен грим на очите и бузите; червилото на устните ѝ обаче беше много по-ярко. Тънките високи токчета я издигаха с почти една педя над нормалния ѝ ръст. Чифт обеци от бяло злато и брилянти — дълги, прелестни — бяха

единствените ѝ украшения. Ухаеше на възхитителен парфюм. Съблече дрехите, с които бе дошла, и ѝ помогнах да облече роклята. Неравните плисета на туниката обгърнаха тялото ѝ, хармонични и чувствени, като подчертаваха прелестния силует, деликатността на крайниците, извайваха и открояваха извивките и формите ѝ с елегантност и изящество. Поставих широката лента на талията ѝ и я завързах на гърба. Огледахме резултата в огледалото, без да разменим дума.

— Не мърдайте — казах аз.

Излязох в коридора, извиках Жамила и я накарах да влезе. Когато тя видя Розалинда облечена, закри с ръка устата си, за да не извика от удивление и възхита.

— Завъртете се, за да ви види добре. Тя свърши голяма част от работата. Без нея никога нямаше да успея.

Англичанката се усмихна с благодарност на Жамила и се завъртя няколко пъти грациозно и елегантно. Момичето впери очи в нея развълнувано, срамежливо и щастливо.

— А сега побързайте. Остават само десет минути до осем.

С Жамила излязохме на балкона, за да я видим на излизане, мълчаливи, хванати за ръка и свити в ъгъла, за да не ни забележат от улицата. Вече се бе свечерило. Погледнах надолу, очаквайки да зърна малката ѝ червена кола, но вместо нея видях паркиран черен внушителен автомобил със знаменца отпред, чиито цветове не успях да различа поради разстоянието и оскъдната светлина. Когато облеченият в синя коприна силует се появи на входа, фаровете се запалиха и един мъж в униформа слезе от мястото до шофьора, отвори бързо задната врата. Застана по военному, докато тя, елегантна и величествена, излезе на улицата и прекоси краткото разстояние до колата, без да бърза, сякаш предоставяше възможност да я видят добре, изпълнена с гордост и самоувереност. Не успях да забележа дали има още някой на седалката: веднага щом тя се настани, униформеният мъж затвори вратата и се върна с войнишка стъпка на мястото си. Тогава мощната кола потегли и изчезна бързо в нощта, отнасяйки със себе си една щастлива жена и най-голямата илюзия в цялата история на мнимата висша мода.

[1] Има се предвид испано-мароканската война от 1859–1860 г.
— Б.р. ↑

19.

На следващия ден животът се върна към нормалния си ход. В късния следобед на вратата се позвъни. Изненадах се, нямах уговорен час с клиентка. Беше Феликс. Той се шмугна вътре мълчаливо и затвори след себе си. Държането му ме изненада — обикновено идваше в дома ми късно вечер. След като вече беше извън обсега на любопитните погледи на майка си през шпионката, той каза бързо и иронично:

— Виж ти колко важни сме станали.

— Защо? — попитах учудено.

— Заради ефирната дама, с която току-що се разминах на входа.

— Розалинда Фокс? Беше дошла на проба. Освен това тази сутрин ми изпрати букет цветя в знак на благодарност. Всъщност точно на нея помогнах вчера да се измъкне от малкото си затруднение.

— Значи роклята „Делфос“ е била за кльощавата блондинка, която срещнах.

— Точно така.

В продължение на няколко секунди той се наслаждаваше на току-що чутото. После продължи с лукава нотка в гласа:

— Виж ти колко интересно. Успяла си да помогнеш на една много, много специална жена.

— Специална с какво?

— Специална, скъпа моя, защото клиентката ти навярно е жената с най-много власт в ръцете си, за да реши какъвто и да е въпрос в протектората. С изключение на проблемите на шивачеството, разбира се, за тях разполага с теб, с императрицата на имитацията.

— Не те разбирам, Феликс.

— Искаш да кажеш, че не знаеш коя е въпросната Розалинда Фокс, на която вчера уши страхотен тоалет само за няколко часа?

— Англичанка, която е прекарала по-голямата част от живота си в Индия и има петгодишен син.

— И любовник.

— Германец.

— Студено, студено.

— Не е ли германец?

— Не, скъпа. Много, ама много грешиш.

— Ти откъде знаеш?

Усмихна се лукаво.

— Знае го цял Тетуан. Любовникът ѝ е друг.

— Кой е?

— Една много важна особа.

— Кой е? — повторих, като го дръпнах за ръкава, неспособна да сдържа любопитството си.

Отново се усмихна лукаво и си запуши устата с театрален жест, сякаш искаше да ми съобщи голяма тайна. Прошепна бавно на ухото ми:

— Приятелката ти е любовница на един висш комисар.

— На комисар Васкес? — попитах недоверчиво.

Той се засмя, а после ми обясни:

— Не, глупаче, не. Клаудио Васкес отговаря само за полицията, задачата му е да държи изкъсо местните престъпници и бандата глупаци, които командва. Много се съмнявам, че разполага с време за извънбрачни връзки или поне да има постоянна любовница и да я настани в къща с басейн на булевард „Лас Палмерас“. Клиентката ти, скъпа, е любовница на подполковник Хуан Луис Бейгбедер-и-Атиенса, висш комисар на Испания в Мароко и генерал-губернатор на испанските територии в Северна Африка. Най-важният военен и административен пост в целия протекторат за твое сведение.

— Сигурен ли си, Феликс? — прошепнах аз.

— Майка ми да е жива и здрава и да живее до осемдесет години, ако лъжа. Никой не знае откога са заедно: тя е в Тетуан от около месец — и все пак достатъчно, за да могат всички да научат коя какво има между тях. Назначен е от Бургос за висш комисар отскоро, макар че всъщност още от началото на войната беше временно изпълняващ длъжността. Говори се, че Франко бил много доволен от него, защото му набира войници сред мюсюлманите и ги изпраща на фронта.

Дори и в най-чудноватите си фантазии не бих могла да си приставя Розалинда Фокс, влюбена в подполковник от лагера на националистите.

— Какъв е?

Заинтригуваният тон на въпроса ми го разсмя отново.

— Бейгбедер? Не го ли познаваш? Наистина сега се показва порядко, сигурно прекарва по-голямата част от времето си във Висшия комисариат, но преди човек можеше да го срещне по всяко време на улицата. Разбира се, тогава никой не го забелязваше — беше просто един сериозен анонимен офицер, който избягваше светските събития. Почти винаги се движеше сам, избягваше приемите в Клуба по езда, в хотел „Насионал“ и зала „Марфил“, не играеше карти като невъзмутимия полковник Саенс де Буруага, който в деня на бунта раздаде първите си заповеди от терасата на казиното. Бейгбедер е дискретен и донякъде самотен тип.

— Хубав ли е?

— Мен лично не ме привлича, но за вас може би притежава чар, вие жените, сте доста особени същества.

— Опиши ми го.

— Слаб, висок, сериозен. Тъмнокос, зализан. С кръгли очила, мустаци и вид на интелектуалец. Въпреки поста си и времето, в което живеем, обикновено ходи цивилно облечен със страшно скучни тъмни костюми.

— Женен ли е?

— Вероятно, макар че тук, изглежда, винаги е живял сам. Но това не е нещо необичайно, военните не водят семействата си на всички свои местоназначения.

— Възраст?

— Достатъчна, за да ѝ е баща.

— Не мога да повярвам.

Отново се засмя.

— Твоя работа. Ако шиеше по-малко и излизаше повече, сигурно все някога щеше да го срещнеш и да се увериш със собствените си очи в това, което ти казвам. Понякога все още излиза, макар че сега винаги се движи с двама телохранители. Казват, че е високообразован, говори няколко езика и дълги години е живял извън Испания; принципно няма нищо общо с патриотарите, на които сме свикнали по тези земи, макар че сегашният му пост явно показва, че е на тяхна страна. Може би клиентката ти се е запознала с него в чужбина; възможно е тя да го сподели някой ден с теб, а ти ще го разкажеш на мен — знаеш, че обожавам романтичните флиртове. Е, оставям те, скъпа. Ще заведе

вещицата на кино. Двойна програма; „Сестра Сан Сулписио“ и „Дон Кинтин Опечаления“ — страхотен следобед ме очаква. Заради войната не сме гледали свестен филм почти цяла година. Така ми се ходи на някой хубав американски мюзикъл. Помниш ли Фред Астер и Джинджър Роджърс в „Цилиндър“? *I just got an invitation through the mail / your presence is requested this evening / it 's formal top hat, white tie and tails...*^[1].

Тананикайки песента, той си тръгна и аз затворих след него. Този път аз гледах недискретно през шпионката, а не майка му. Видях как извади подрънкващия ключодържател от джоба си, все още тананикайки, отдели ключа за вратата и го пхна в ключалката. Когато изчезна, аз се прибрах в ателието и поднових работата си, като осмислях току-що чутото. Опитах се да поработя още малко, но установих, че нямам никакво желание. Или сили. Или и двете. Припомних си напрегнатата работа предишния ден и реших да си дам почивка през останалата част от следобеда. Хрумна ми да последвам примера на Феликс и майка му и да отида на кино, заслужавах малко развлечение. С това намерение излязох от къщи, но краката ми необяснимо защо се отправиха в друга посока и ме отведоха до площад „Еспаня“.

Посрещнаха ме лехите с цветя и палмите, настилката от цветни обли камъни и белите сгради наоколо. На каменните пейки седяха, както в толкова други следобеди, двойки влюбени и групи приятели. От близките заведения се носеше приятна миризма на пинчитос^[2]. Прекосих площада и тръгнах към Висшия комисариат, който толкова пъти бях виждала след пристигането си в града и който бе събуждал толкова слабо любопитство у мен досега. Много близо до двореца на халифа, в една голяма бяла сграда в колониален стил, заобиколена от сенчести градини, се намираше седалището на испанската администрация. Между дърветата се виждаха двата основни етажа и един трети с тераса, с кулички в ъглите, със зелени капаци и оранжев тухлен кант. Внушителни арабски войници с тюрбани и дълги пелерини стояха неподвижно на стража пред голямата порта от ковано желязо. Офицери от испанската армия в Африка, възхитителни с безупречните си зелени униформи, с бричовите и лъснатите високи ботуши, влизаха и излизаха през една малка странична врата. Непрекъснато сновяха и местни войници в мундири с европейска

кройка, с широки панталони и някакви и кафяви превръзки около глезените. Двухцветното национално знаме се вееше на фона на синьото небе, което сякаш нямаше търпение да предизвести началото на лятото. Спрях и се загледах в това непрекъснато движение на мъже в униформи, докато в един момент забелязах, че неподвижността ми привлича многобройни погледи. Уплашена и сконфузена, аз се върнах на площада. Какво търсех пред Висшия комисариат, какво исках да открия в него, за какво бях отишла там? Вероятно за нищо; поне за нищо конкретно, освен да видя отблизо мястото, в което работеше неочакваният любовник на последната ми клиентка.

[1] Току-що получих покана по пощата пак / заповядайте тази вечер / облекло официално: цилиндър, бяла папийонка и фрак (англ.) — Б.пр. ↑

[2] Типично средиземноморско ястие, подобно на шишчета. Състои се от нарязани на кубчета парчета свинско или пилешко месо, нанизани на шишове и изпечени на скара. — Б.пр. ↑

Пролетта постепенно премина в меко лято със светли нощи. Продължавах да делия с Канделария печалбите от ателието. Пачката лири стерлинги в дъното на чекмеджето нарасна и почти достигна сумата на неизплатената сметка; до края на срока, в който трябваше да изплатя дълга си, оставаше малко и аз изпитвах облекчение мисълта, че ще мога да го погася и че най-после ще откупя свободата си. Както обикновено, следях военните новини по радиото и от вестниците. Генерал Мола загина, започна битката при Брунете, Феликс продължаваше нощните си похождения, а Жамила беше все така до мен, говореше все по-добре мелодичния си и странен испански и вече ми помагаше в някои малки задачи — тропоска, копче, ширит. Почти нищо не нарушаваше монотонността на дните в ателието. Чувах се само шумовете от домакинската работа и откъслечни разговори, долитащи от отворените прозорци към вътрешния двор, както и непрестанното трополене на децата от горните етажи, вече във ваканция, които излизаха да играят на улицата. Нито един от тези шумове не ме дразнеше, напротив, с тях се чувствах по-малко самотна.

Един следобед в средата на юли обаче шумовете и гласовете се засилиха, а топуркането стана по-бързо.

— Пристигнаха, пристигнаха! — После долетяха още гласове, викове и захлопвания на врати, имена, изречени сред звучни ридания: — Конча, Конча! Кармела, сестричке! Най-после, Есперанса, най-после!

Чух как местят мебели, как слизат и се качват бързешком десетки пъти по стълбите. Чух смехове, чух плачове и заповеди: „Напълни ваната, извади още кърпи, донеси чаршафите, дюшеците; малката, малката, нахранете малката“. И още плачове, и още развълнувани викове, още смях. И миризма на готвено, и шум от съдове по никое време в кухнята. И отново: „Кармела! Господи, Конча. Конча!“. Шетнята утихна късно през нощта. Едва тогава Феликс дойде при мен и най-после успях да го разпитам.

— Какво става у семейство Ерера, защо всички са толкова развълнувани?

— Не знаеш ли? Пристигнаха сестрите на Хосефина. Успели са да ги изведат от червената зона.

На следващата сутрин отново чух гласовете и шетнята, макар и вече поуталожени. Въпреки това, през целия ден кипеше трескава дейност: влизания и излизания, звънецът, телефонът, пак смехове, пак плачове, отново смях. Следобед на вратата ми се позвъни. Помислих, че е някой от тях, че може би се нуждаят от нещо, че искат да ме помолят за услуга, да им дам назаем нещо: половин дузина яйца, завивка, чаша олио. Но грешах. Изобщо не очаквах човека, който стоеше пред вратата.

— Госпожа Канделария каза да дойдете веднага щом можете на „Ла Лунета“. Учителят, дон Анселмо, почина.

Вестоносецът бе Пакито, дебелият син на дебелия майка, запотен от бързане.

— Ти тръгвай и кажи, че веднага идвам.

Съобщих новината на Жамила и тя жално заплака. Аз не пророних нито сълза, но изпитвах дълбока мъка. От всички членове на това малобройно средиземноморско племе, с което съжителствах в пансиона, той ми беше най-близък, с него поддържах сърдечна връзка. Облякох най-тъмния костюм, с който разполагах все още не бях отделила място в гардероба си за траурни дрехи. С Жамила преминахме бързо по улиците, стигнахме до портата и се заизкачвахме по стълбите. Не успяхме да стигнем до вратата, защото група скупчени мъже ни препречваше пътя. Пробихме си с лакти път между тези приятели и познати на учителя, които почтително чакаха реда си, за да се сбогуват с него.

Вратата на пансиона беше отворена. Още преди да прекрача прага, усетих миризма на запалена свещ и дочух женски гласове, които шепнеха молитви. Канделария ни посрещна веднага щом влязохме. Беше пристегната в черен костюм, който явно ѝ бе отеснял, а върху величествения ѝ бюст се полюшваше медальон с образа на Богородица. Върху масата в средата на трапезарията имаше отворен ковчег, в който бе положено изстиналото тяло на дон Анселмо. Студени тръпки полазиха по гърба ми, когато го видях и усетих как

Жамила забива нокти в ръката ми. Целунах Канделария и сълзите ѝ измокриха обилно ухото ми.

— Ето го, паднал на самото бойно поле.

Спомних си за схватките в интервала между поднасянето на ястията, на които толкова пъти бях ставала свидетел. Костите от сардини и парчетата от кората на кивано^[1] — жълти и бодливи, които летяха от единия до другия край на масата. Злъчните шеги и ругатни, хванатите като пики вилици, крясъците от единия и от другия лагер. Предизвикателствата и заплахите на Канделария, които никога не бяха приведени в изпълнение. Масата в трапезарията, превърната в истинско бойно поле. Опитах се да сдържа тъжния си смях. Съсухрените сестри, дебелият майка и няколко съседки, седнали заедно до прозореца, облечени в черно от главата до петите, все така нареждаха словата на заупокойната молитва с монотонен и плачлив глас. Представих си за миг дон Анселмо жив, с цигара в крайчеца на устата, как крещи яростно, сред пристъп на кашлица, тутакси да престанат да се молят за него. Уви, учителят вече не беше сред живите. Те обаче бяха. И пред още неизстиналото му тяло можеха да правят каквото им хрумне. Двете с Канделария седнахме до тях, хазяйката нагоди гласа си към ритъма на молитвата и аз се престорих, че правя същото, но мислите ми бяха съвсем другаде.

Господи, смили се над нас.

Исусе, смили се над нас.

Приближих плетения си стол до нейния, ръцете ни се докоснаха.

Господи, смили се над нас.

— Трябва да ви попитам нещо, Канделария — прошепнах на ухото ѝ.

Исусе, чуй ни.

Исусе, изслушай ни.

— Кажи, душко — отвърна тя също тъй тихо.

Небесни Отче, смили се над нас.

Господи Исусе, спасителю на света.

— Научих, че извеждат хора от червената зона.

Дух Свети.

Един Бог в Света Троица прославян.

— Така приказват...

Дева Марийо, моли се за нас.

Пресвета Майко Божия.

Пресвета Богородице.

— Можете ли да разберете как го правят?

Христова майко.

Майко на Църквата.

— За какво ти е да знаеш?

Майко на Божествената Благодат.

Пречиста майко.

Целомъдрена майко.

— За да измъкна майка си от Мадрид и да я доведа в Тетуан.

Пренепорочна майко.

— Трябва да поразпитам тук-там...

Достойна за любов майко.

Достойна за възхищение майко.

— Утре сутринта?

Майко на Спасителя.

— Веднага щом мога. А сега млъкни и продължавай да се молиш, та дано изпратим дон Анселмо на небето.

Бдението се проточи до сутринта. На следващия ден погребяхме учителя в католическата мисия с тържествена заупокойна служба и с цялата церемониалност, подобаваща на ревностен вярващ. Придружихме ковчега до гробището. Духаше силен вятър, както през толкова други дни в Тетуан — неприятен, натраплив вятър, който отмяташе воалите, повдигаше полите и гонеше по земята евкалиптите листа. Докато свещеникът произнасяше последните латински фрази, аз се наведох към Канделария и шепнешком изразих любопитството си:

— Нали сестрите твърдяха, че учителят е атеист, син на Луцифер? Недоумявам как са му организирали това погребение.

— Не говори така; ако душата му остане да се скита в ада, духът му ще идва да ни дърпа за краката, докато спим...

Едва се сдържах да не се засмея.

— За бога, Канделария, не бъдете толкова суеверна.

— Ти мен ме остави, всичко съм видяла. Знам какво говоря.

Тя млъкна, съсредоточи се отново върху службата и не ме погледна, докато не прозвуча последното *requiescat in pacem*^[2]. Тогава спуснаха тялото в гроба и когато гробарите хвърлиха върху ковчега първите лопати пръст, групата започна да се разотива. Вкупом се

отправихме към оградата на гробището, но внезапно Канделария се наведе и като се преструваше, че закопчава катарамата на обувката си, изчака сестрите, дебелият майка и съседките да ни отминат. Останали зад тях, ние ги гледахме в гръб как се отдалечават като ято гарвани с воалите си, които стигаха до кръста им — наричаха ги полу мантия.

— Хайде, да вървим да почетем паметта на горкия дон Анселмо. Защото стане ли ми мъчно, така огладнявам...

Отидохме до „Ел Буен Густо“, избрахме си сладкиши и седнахме да ги изядем на една пейка на площада пред църквата между палми и цветни лехи. И най-последно й зададох въпроса, който беше на върха на езика ми още от началото на сутринта:

— Успяхте ли да научите нещо за това, което попитах?

Тя отвърна с пълна уста:

— Работата е сложна. И струва много пари.

— Разкажете ми.

— Има човек, който прави постъпки от Тетуан. Не можах да изуча всички подробности, но изглежда, в Испания нещата се уреждат чрез Международния червен кръст. Издирват хората в червената зона и по някакъв начин успяват да ги изведат до някое пристанище в източната част на страната. Не ме питай как, защото нямам никаква представа. Предрешени, в камиони, пеш, един бог знае. Въпросът е, че там ги качват на кораби. Тези, които искат да влязат в зоната на националистите, ги откарват във Франция и ги прехвърли през границата в Баския. А тези, които искат да дойдат в Мароко, ги отвеждат до Гибралтар, макар че това е много трудно и се налага първо да ги превозят до други средиземноморски пристанища.

Следващата спирка обикновено е Танжер и накрая стигат до Тетуан.

Усетих как пулсът ми се ускорява.

— А знаете ли към кого бих могла да се обърна?

Усмихна се тъжно и ме плесна приятелски по бедрото, като изцапа полата ми с глазура.

— Преди да говориш с когото и да било, трябва да се снабдиш с доста хубавичка сума. И то в лири стерлинги. Споменах ли ти, че парите на англичаните са най-добри?

— Не съм пипнала парите, които спечелих през тези месеци — поясних аз, като пренебрегнах въпроса й.

— Но трябва да платиш дълга си на „Континентал“.

— Може да ми стигне и за двете неща.

— Съмнявам се, скъпа. Ще ти струва двеста и петдесет лири.

Внезапно гърлото ми пресъхна и точеното тесто се заклеши в него като нишестено лепило. Разкашлях се, Контрабандистката ме потупа по гърба. Когато най-после успях да преглътна, издухах носа си и попитах:

— Бихте ли ми дали назаем, Канделария?

— Нямам пукната пара, скъпа.

— А парите от ателието, които ви давах?

— Вече са похарчени.

— За какво?

Тя въздъхна шумно.

— За да платя това погребение, за лекарствата в последно време и за куп неплатени сметки, които дон Анселмо беше оставил на различни места. Добре че доктор Мате му беше приятел и няма да ми вземе пари за визитациите.

Погледнах я недоверчиво.

— Но той би трябвало да има спестени пари от пенсията си — предположих аз.

— Нямаше нищо.

— Това е невъзможно. От месеци почти не излизаше, нямаше разходи...

Усмихна се със смесица от състрадание, тъга и насмешка.

— Не знам как го е направил проклетият старик, но е успял да изпрати всичките си спестявания в помощ на републиканците.

Въпреки че общата сума, необходима да доведе майка си в Мароко и едновременно с това да изплатя дълга си, беше далеч над възможностите ми, тази мисъл не напускаше ума ми. Същата нощ почти не спях, заета да премислям въпроса отново и отново. Представих си най-безумните варианти и преброих за кой ли път спестените пари, но въпреки усилията си, не успях да ги умножа. И тогава, почти призори, ми хрумна друго решение.

[1] Растение от семейство Тикови, наричано още африканска рогата краставица. — Б.р. ↑

[2] Почивай в мир (лат.). — Б.пр. ↑

21.

Разговорите, смеховете и ритмичното потракване на пишещата машина секнаха веднага щом четирите чифта очи се насочиха към мен. Помещението беше изпълнено с дим, мирис на тютюн и възкиселата воня на пренаселено човешко местообитание. В тишината се чуваше единствено шумът от бръмченето на мухите и вялото помахване на дървените перки на вентилатора над главите ни. И след няколко секунди — одобрителното подсвирване на някой, който минаваше по коридора. Някой, който ме бе видял да стоя изправена в най-хубавия си костюм сред четири бюра, зад които четири потни тела със запретнати ръкави на ризите се опитваха да работят.

— Идвам при комисар Васкес — обявих аз.

— Няма го — каза най-дебелият.

— Но скоро ще дойде — каза най-младият.

— Можете да го почакате — каза най-слабият.

— Седнете, ако желаете — каза най-възрастният.

Настаних се на един стол и останах там, без да мръдна, в продължение на час и половина. През тези безкрайни деветдесет минути квартетът се преструваше, че работи. Единственото, което четиримата действително вършеха, бе да ме зяпат нахално и да убиват мухи със сгънат на две вестник; да си разменят неприлични жестове и да си предават набързо надраскани бележки, които вероятно съдържаха коментари за гърдите, задника и краката ми, както и за всичко, което биха направили с мен, ако пожелаея да бъда мила с тях.

Дон Клаудио най-сетне се появи, въплътил се в ролята на човека — оркестър: вървеше бързо, като сваляше едновременно шапката и сакото, раздаваше заповеди и се опитваше да разчете две бележки, които някои току-що му бе връчил.

— Хуарес, искам те на Търговската улица, имало прободен с нож. Кортес, ако не ми оставиш доклада за кибритената фабрика, преди да съм преброил до десет, ще те изпратя с ритници в Ифни. Баутиста, какво стана с кражбата на Житния пазар? Канете...

Тук спря. Спря, защото ме видя. А Канете, който беше най-слабият полицаи, остана без мисия.

— Заповядайте — каза лаконично дон Клаудио, като ми посочи един кабинет в дъното на помещението. Отново намъкна сакото, което почти бе съблякъл току-що. — Кортес, това с кибритената фабрика може да почака. А вие — на работа — предупреди той останалите.

Затвори остъклената врата, която отделяше стаичката му от общото помещение, и ме покани да седна. В сравнение със съседния кабинет неговият беше по-малък, но несравнимо по-приятен. Окачи шапката си на една закачалка и се настани зад отрупаното с книжа и папки бюро. Включи един пластмасов вентилатор и струята хладен въздух обля лицето ми като някакво чудо насред пустинята.

— Е, слушам ви. — Тонът му не беше особено дружелюбен, но не беше и враждебен. Излъчваше нещо средно между нервността и тревогата при първите срещи и спокойствието от есенния ден, в който се съгласи да отпусне хватката си. Както и предишното лято, лицето му бе загоряло от слънцето. Може би защото като много други тетуанци ходеше често на плажа Рио Мартин. А може би просто защото поради естеството на работата си постоянно обикаляше града от единия до другия край.

Вече познавах стила му на работа, затова изложих направо молбата си, готвейки се да посрещна канонадата от въпроси.

— Нуждая се от паспорта си.

— Може ли да знам за какво?

— За да отида в Танжер.

— А може ли да узная с каква цел?

— Да предоговоря дълга си.

— В какъв смисъл да го предоговорите?

— Нуждая се от още време.

— Мислех, че ателието ви процъфтява. Надявах се, че вече сте успели да съберете сумата, която дължите. Знам, че имате платежоспособни клиентки, информирах се и отзивите за вас са добри.

— Да, вярно е, нещата вървят добре. И съм спестила.

— Колко?

— Достатъчно, за да изплатя сметката в „Континентал“.

— Тогава?

— Изникнаха други неща, за които също ми трябва пари.

— Какви неща?

— Семейни.

Изглежда ме с престорена недоверчивост.

— Мислех, че семейството ви е в Мадрид.

— Именно.

— Обяснете ми.

— Моето семейство е майка ми. Тя е в Мадрид. Искам да я доведа в Тетуан.

— А баща ви?

— Казах ви, че едва го познавам. Искам да откроя единствено майка си.

— Разбирам. И как смятате да го направите?

Предадох му подробно това, което Канделария ми беше разказала, без да споменавам името ѝ. Както обикновено, той впери поглед право в очите ми, като си даваше вид, че ме слуша най-внимателно, макар да бях сигурна, че вече отлично знае всичките подробности за прехвърлянето от една зона в друга.

— Кога имате намерение да заминете за Танжер?

— Възможно най-скоро, ако ми разрешите.

Облегна се на стола си и ме изглежда изпитателно. Пръстите на лявата му ръка започнаха да потропват ритмично по бюрото. Ако имах способността да прозра през плътта и костите, щях да видя как мозъкът му трескаво работи: преценява предложението ми, отхвърля вероятности, избира и решава. След известно време, навярно кратко, макар че на мен ми се стори безкрайно, той внезапно престана да барабани и удари енергично с длан по дървената повърхност. Разбрах, че вече е взел решение, но преди да ми го съобщи, отиде до вратата, надникна през нея и извика:

— Канете, пригответе граничен пропуск за пункта Борш на името на госпожица Сира Кирога. Веднага.

Въздъхнах дълбоко, когато разбрах, че Канете най-после има работа, но не казах нищо, а изчаках комисарят да се върне на мястото си и да ме уведоми лично:

— Ще ви дам паспорта, пропуск и дванайсет часа, за да отидете в Танжер и да се върнете утре сутринта. Говорете с управителя на „Континентал“, да видим какво ще постигнете. Искрено казано, не

вярвам да е много. Но нищо не губите, ако опитате. Дръжте ме в течение. И помнете: никакви игрички.

Отвори едно чекмедже, почна да рови в него и извади паспорта ми. Канете влезе, остави лист хартия върху бюрото и ме погледна с желание да придаде някаква значимост на мършавото си тяло. Комисарят подписа документа и без да вдига глава, изстреля едно „вън, Канете“ към мудния си подчинен. След това сгъна документа, пъхна го между страниците на паспорта ми и ми го подаде, без да каже и дума. Отвори вратата и остави ръката си на дръжката, подканяйки ме да изляза. Четирите чифта очи, които срещнах при пристигането си, се бяха превърнали в седем, когато напуснах кабинета. Седмина мъже, които не правеха нищо и очакваха излизането ми като свето пришествие; сякаш за пръв път в живота си виждаха прилично изглеждаща жена сред стените на управлението.

— Какво става днес, да не сме в почивка? — попита дон Клаудио.

Всички машинално се впуснаха да работят, симулирайки трескава дейност: заизваждаха документи от папките, заговориха един с друг по привидно важни въпроси и заудряха по клавишите, като най-вероятно пишеха една и съща буква по дузина пъти.

Излязох и тръгнах по тротоара. Когато минах покрай отворения прозорец, видях, че комисарят влиза отново в кабинета.

— Мамка му, шефе, каква мацка.

— Затваряй си устата, Паломарес, да не те пратя на пост на другия край на света.

Бяха ми казали, че преди началото на войната имало няколко автобуса дневно по седемдесеткилометровия път до Танжер. Сега обаче трафикът бе ограничен, а разписанието непостоянно, поради което никой не можа да ми го каже със сигурност. На следващата сутрин тръгнах със свито сърце към гаража на „Ла Валенсиана“, готова да понеса каквото и да било, за да стигна до дестинацията си с една от техните големи червени коли. Щом предния ден бях могла да издържа час и половина в полицейското управление сред онези глупаци с похотливи погледи, предположих, че ще понеса и чакането сред шофьори и изцапани с грес монтьори. Отново облякох най-хубавия си костюм, сложих си копринен шал на главата и големи слънчеви очила, зад които да скрия нервността си. Малко преди девет часа вече се намирах на няколко метра от гаража на автобусната компания в покрайнините на града. Вървах бързо, вгълбена в мислите си — представях си срещата с управителя на „Континентал“ и аргументите, които смятах да му приведа. Към тревогата заради парите, които дължах, се прибавяше и друго, не по-малко неприятно чувство. Това бе първото ми завръщане в Танжер — град, в който всяко ъгълче щеше да ми напомня за Рамиро. Знаех, че ще бъде мъчително и че спомените от времето, което бял преживяла с него, щяха да оживеят отново. Предчувствах, че денят ще бъде тежък.

По пътя срещнах малко минувачи и още по-малко коли — още беше рано. Затова се учудих, когато един автомобил спря до мен. Средно голям, нов-новеничък черен „Додж“. Колата ми беше напълно непозната, но не и гласът, който дойде от нея.

— *Morning, dear*^[1]. Каква изненада да те срещна тук. Да те откарам ли някъде?

— Не, благодаря. Вече пристигнах — казах аз, като посочих гаража на „Ла Валенсиана“.

Огледах я крадешком и установих, че е облечена с един от тоалетите, който ѝ бях ушила няколко седмици по-рано. Тя също бе покрила косата си със светъл шал.

— Смяташ да пътуваш с автобус? — попита ме с недоверчива нотка в гласа.

— Да, отивам в Танжер. Но ви благодаря за предложението.

Розалинда Фокс се изсмя звънко, сякаш току-що беше чула забавен виц.

— *No way, sweetie*. Никакви автобуси, скъпа. Качвай се, и аз отивам в Танжер. И не ми говори повече на „вие“, *please*. Вече сме приятелки, нали?

Обмислих набързо предложението и реших, че с нищо не противоречи на заповедите на дон Клаудио, така че приех. По този начин щях да си спестя неудобното пътуване с автобус, който щеше да ми навява тъжни спомени, а и компанията на англичанката навярно щеше да ми помогне да забравя собствената си тревога.

Тя потегли и гаражът остана зад нас. Тръгна по булевард „Лас Палмерас“, покрай големи и красиви къщи, почти скрити сред зеленината на градините. Посочи една от тях.

— Това е къщата ми, макар и за кратко. Вероятно скоро отново ще се преместя.

— Напускате Тетуан?

Тя се изсмя, сякаш беше чула нелепа шега.

— Не, не. За нищо на света. Може би ще се преместя в малко по-удобна къща. Тази вила е чудесна, но дълго време не е била обитавана и се нуждае от основен ремонт. Водопроводната инсталация е в ужасно състояние, водата не стига дори за пиене и не мога да си представя какво би било да прекарам цяла зима в такива условия. Казах на Хуан Луис и той вече търси друго жилище, *a bit more I comfortable*^[2].

Спомена любовника си съвсем непринудено и уверено, без недомлъвките и увъртанията в деня на приема с германците. Аз не показах никаква реакция — сякаш бях напълно в течение на връзката им; сякаш споменаването на висшия комисар с малкото му име беше нещо, с което бях напълно свикнала в ежедневието си на шивачка.

— Обожавам Тетуан, *it's so, so beautiful*^[3]. Напомня ми донякъде за европейската зона в Калкута — с растителността и къщите в колониален стил. Но това беше преди много време.

— Не възнамеряваш ли да се върнеш?

— Не, не, в никакъв случай. Всичко вече е минало. Случиха се неприятни неща и някои хора се отнесоха неособено добре към мен.

Освен това обичам да живея на нови места — преди в Португалия, сега в Мароко, утре *who knows*, кой знае. В Португалия живях около година; първо — в Ещорил, след това — в Кашкайш. После обстановката се промени и реших да поема в друга посока.

Говореше без пауза, съсредоточена в пътя. Имах чувството, че испанският ѝ се беше подобрил след първата ни среща. Вече почти не се долавяха следи от португалския, но все още вмъкваше тук-там думи и изрази на родния си език. Гюрукът на колата беше свален и шумът от двигателя бе оглушителен. Трябваше почти да вика, за да я чуя.

— До сравнително неотдавна в Ещорил и Кашкайш имаше чудесна британска колония, както и други преселници: дипломати, европейски аристократи, английски винопроизводители, американци от петролните компании... Организирахме безкрайни празненства, всичко беше много евтино: напитките, наемите, домашната прислуга. Играехме бридж като луди. Беше толкова, толкова забавно. Но неочаквано, почти изведнъж, всичко се промени. Ненадейно половината свят сякаш реши да се установи там. Зоната се напълни с нови англичани и английски поданици, които, след като бяха живели из четирите краища на империята, не желаеха да харчат пенсиите си под дъжда в *old country*^[4] и избираха мекия климат на португалското крайбрежие. Дойдоха и испанци монархисти, които предсещаха какво ще се случи. И немски евреи, притеснявани в страната си, които преценяваха потенциала на Португалия, за да преместят там дейностите си. Цените скочиха неимоверно. — Сви рамене с детински жест и добави: — Мисля, че мястото изгуби своя чар.

В продължение на дълги участъци от пътя жълтеникавият пейзаж бе разнообразяван единствено от кактуси и тръстика. Минахме през планинска местност, обрасла с иглолистна растителност, и отново се спуснахме в безводната равнина. Вятърът развяваше краищата на искрящите под слънцето копринени шалове, които покриваха косите ни, докато тя разказваше за своите преживелици преди пристигането си в Мароко.

— В Португалия ми бяха разказвали много за Мароко, особено за Тетуан. Тогава бях близка приятелка с генерал Санхурхо и неговата очарователна Кармен, *so sweet*, знаеш ли, че е била балерина? Джони, синът ми, играеше всеки ден с малкия им син Пепито. Бях съкрушена от смъртта на Хосе Санхурхо в онази ужасна самолетна катастрофа.

Притежаваше невероятно обаяние; външно не беше привлекателен, *to tell you the truth*^[5], но беше толкова симпатичен, толкова жизнерадостен. Винаги ме наричаше „красавице“; от него научих първите си думи на испански. Той ме запозна с Хуан Луис в Берлин по време на зимните игри през февруари миналата година и разбира се, останах очарована от него. Потеглихме от Португалия заедно с приятелката ми Ниеша, две сами жени, прекосили Европа с мерцедес, за да отидат в Берлин, *can you imagine?*^[6] Отседнахме в хотел „Адлон“, предполагам, че ти е познат.

Направих жест, който не означаваше нито „да“, нито „не“. Тя междувременно продължаваше да говори, без да ми обръща особено внимание:

— Берлин, какъв град, господи! Кабаретата, приемите, нощните клубове, всичко беше толкова бурно, толкова жизнено. Преподобната абатиса на англиканския пансион би умряла от ужас, ако можеше да ме види там. Една вечер срещнах случайно двамата във фоайето на хотела *having a drink*, на по питие. Санхурхо беше в Германия на посещение на оръжейни фабрики; Хуан Луис, който бе живял там няколко години като военен аташе към испанското посолство, го придружаваше в обиколката му. Проведохме а *little chit-chat*, поговорихме си малко. В началото Хуан Луис се стараеше да бъде дискретен и да не обсъжда нищо пред мен, но Хосе знаеше, че съм добра приятелка. „Тук сме за зимните игри, но се подготвяме за военната игра“, каза той, като се изсмя. Скъпият ми Хосе, ако не беше онази ужасна катастрофа, навярно той, а не Франко сега щеше да бъде начело на армията на националистите, *so sad*^[7]. Както и да е, когато се върнахме в Португалия, Санхурхо постоянно ми припомняше тази среща и говореше за приятеля си Бейгбедер — за чудесното впечатление, което съм му направила, за живота му в прекрасното Испанско Мароко. Знаеш ли, че Хосе е бил висш комисар в Тетуан и през двайсетте години? Той самият е проектирал градините на Висшия комисариат, *so beautiful*. Крал Алфонсо Тринайсети му присъдил титлата маркиз на Риф. Затова го наричали Лъва на Риф, *poor dear José*^[8].

Продължавахме да напредваме през пустинната местност. Неукротима, Розалинда шофираше и говореше неспирно, като скачаше от тема на тема, прекосяваше граници и периоди от време, без да се интересува дали съумявам да я следвам в този лабиринт от житейски

перипетии, които ми поднасяше хаотично и откъслечно. Внезапно спряхме наред пустошта, като вдигнахме облак прах и спечена пръст. Пропуснахме да мине стадо мършави кози и пастир с мръсен тюрбан и прокъсана кафеникава джелаба. Когато и последното животно прекоси пътя, той вдигна пръчката, която му служеше за кривак, за да ни извести, че можем да продължим пътя си, и каза нещо с уста, пълна с проядени и почернели зъби, което не разбрахме. Тогава тя поднови шофирането и разговора.

— Няколко месеца по-късно, през юли миналата година, настъпиха събитията. Аз *just*^[9] бях напуснала Португалия и се намирах в Лондон, за да подготвя преместването си в Мароко. Хуан Луис ми разказа, че задачата по време на бунта била на момента *bit difficult*^[10]; имало огнища на съпротива, стрелба и експлозии, кръв имало дори във фонтаните на любимите градини на Санхурхо. Но бунтовниците постигнали целта си, за което Хуан Луис допринесъл по свой начин. Лично той информирал за случващото се халиф Мулей Хасан, великия везир и останалите мюсюлмански сановници. Говори перфектно арабски — завършил е Училището за източни езици в Париж и е живял дълги години в Африка. Той е голям приятел на мароканския народ и почитател на културата му — нарича ги свои братя и казва, че испанците сте маври; толкова е остроумен, *so funny*.

Не я прекъснах, но в съзнанието ми изплуваха смътни образи на гладни мюсюлмани, които воюваха в чужда земя и рискуваха живота си срещу мизерна заплата и няколко килограма захар и брашно, които, както разправяха, армията раздавала на берберските семейства, докато мъжете се сражават на фронта. С организацията по вербуването на тези нещастни араби — както ми беше казал Феликс се занимаваше добрият приятел Бейгбедер.

— *Anyway* — продължи тя, — същата вечер успял да привлече ислямските власти на страната на бунтовниците, а това било от съществено значение за успеха на военната операция. По-късно, в знак на признателност, Франко го назначил за висш комисар. Познават се отпреди, известно време са имали едно и също местоназначение. Но не са били приятели, не, не. Всъщност, въпреки че придружавал Санхурхо в Берлин няколко месеца по-рано, в началото Хуан Луис бил извън съзаклатието за бунта: не знам защо, но организаторите не го посветили в планове си. По онова време заемал по-скоро

административна длъжност, занимавал се с местните дела и живеел извън казармите и конспирациите, в свой собствен свят. Той е много особен, по-скоро е интелектуалец, отколкото военен, *you know what I mean*^[11] — обича да чете, да разговаряла обсъжда, да учи чужди езици... милият ми Хуан Луис, толкова е романтичен.

Все още ми беше трудно да свържа образа на очарователния и романтичен мъж, който клиентката ми рисуваше, с образа на властния висш военен от бунтовническата армия, но и не възнамерявах да ѝ го кажа. В този момент стигнахме до контролния пункт, охраняван от въоръжени до зъби местни войници.

— Дай ми паспорта си, *please*.

Извадих го от чантата заедно с пропуска, който дон Клаудио ми беше дал предния ден. Подадох ѝ двата документа; тя взе първия, а втория дори не погледна. Събра моя с нейния паспорт и един сгънат лист хартия, който навярно беше пропуск с неограничени пълномощия, гарантиращ ѝ достъп до самия край на света, ако реши да го посети. Прибави към документите най-хубавата си усмивка и ги подаде на един от мароканските войници. Той отнесе всичко в една варосана къщичка. Веднага от там излезе испански офицер — застана мирно пред нас, козирува и без да каже дума, ни даде знак да продължим пътя си. Тя подхвана отново монолога си, но не от същото място, на което го бе прекъснала преди няколко минути. През това време аз се опитах да възвърна самообладанието си. Съзнавах, че нямам причини да съм нервна, че формално всичко е наред, но въпреки това, при преминаването през контролния пункт тревожното чувство плъзна по кожата ми като обрив.

— *So*^[12], през октомври миналата година се качих на един товарен кораб за Западните Индии^[13], който спираше в Танжер. И останах там, както бях планирала. Слизането от кораба беше *absolutely crazy*, пълна лудост, защото пристанището в Танжер е толкова, толкова *awful*, толкова ужасно. Познаваш го, нали?

Този път казах „да“ с чиста съвест. Нима можех да забравя пристигането си на пристанището с Рамиро преди повече от година? Светлините, корабите, плажът, белите къщи, спускащи се от зелената планина до морето. Сирените и мирисът на сол и смола. Побързах да насоча вниманието си към Розалинда и нейните пътешествия: моментът не беше подходящ да се отдавам на меланхолията.

— Представяш ли си, пътувах с Джони, сина ми, и кокер шпаньола Джокер, плюс колата и шестнайсет сандъка с вещи: дрехи, килими, порцелан, книгите на Киплинг и Ивлин Уо, фотоалбуми, стиковите за голф и моя „Ейч Ем Ви“, *you know*, портативен грамофон с всичките ми плочи: Пол Уайтман и оркестърът му, Бинг Кросби, Луис Армстронг... И разбира се, носех цял куп препоръчителни писма. Това беше едно от най-важните неща, на които ме научи моят баща, докато бях *just a girl*, още дете, както и да яздя и да играя бридж, *of course*^[14]. Никога не пътувай без препоръчителни писма, казваше той, *poor daddy*^[15], почина преди няколко години от *heart attack*... как се казва на испански? — попита тя, като притисна с ръка гърдата си отляво.

— Сърдечен удар?

— *That's it*^[16], сърдечен удар. Така че веднага се сприятелих с неколцина англичани благодарение на моите препоръки: пенсионирани чиновници от колонните, армейски офицери, представители на дипломатическия корпус, *you know*, обичайните хора. Повечето бяха доста скучни в интерес на истината, макар че благодарение на тях се запознах с други очарователни хора. Наех една прелестна къщичка до холандското посолство, намерих си прислужница и настаних там за няколко месеца.

Покрай пътя започнаха да се появяват тук-там малки бели сгради, които предизвестяваха скорошното ни пристигане в Танжер. Увеличи се също броят на хората, които вървяха край пътя — групичка мюсюлманки, натоварени с вързопи, припкащи деца, чиито голи крака се мятаха изпод късите джелаби, мъже с качулки и тюрбани, животни — магарета с ведра вода, стадо мършави овце, някоя подплашена кокошка. Градът постепенно се появи и Розалинда уверено се насочи към центъра, като вземаше завоите с пълна скорост, продължавайки да описва къщата в Танжер, която толкова харесваше и от която наскоро се беше изнесла. Очите ми вече съзираха познати места и аз се опитвах да пропъдя спомена за мъжа, с когото бях минавала от там във време, което някога смятах за щастливо. Най-после тя паркира на площад „Франция“, като така рязко спря колата, че десетки минавачи насочиха погледите си към нас. Без да им обръща внимание, тя свали шала от главата си и освежи червилото си пред огледалото за обратно виждане.

— Копнея да изпия един *morning cocktail*^[17] в бар „Ел Минзах“. Но преди това трябва да свърша една дреболия. Ще дойдеш ли с мен?

— Къде?

— В Лондонската и Южноамериканска банка. Да проверя дали противният ми съпруг ми е изпратил най-после издръжката.

Аз също си свалих шала, като се питах кога тази жена ще престане да опровергава предположенията ми. Оказа се любяща майка, докато я смятах за лекомислено момиче. Молеше ме да ѝ заема дрехи, за да ходи на прием с нацисти преселници, докато си мислех, че разполага с луксозен гардероб, ушит от известни международни дизайнери. Любовникът ѝ бе могъщ, двойно по-стар от нея военен, докато я смятах за влюбена в суетен млад чужденец. Всичко това съвсем не беше достатъчно, за да разбие на пух и прах догадките ми. Сега се оказваше, че в живота ѝ има съпруг — отсъстващ, но жив, — който явно не беше особено щастлив да ѝ плаща издръжката.

— Не мога да дойда с теб, и аз трябва да свърша някои неща — отвърнах ѝ в отговор на поканата. — Но можем да се срещнем по-късно.

— All right^[18]. Тя погледна часовника си. — В един?

Съгласих се. Още нямаше единайсет, щях да имам предостатъчно време за мисията си. Късмет — кой знае, но време поне имах.

[1] Добро утро, скъпа (англ.). — Б.пр. ↑

[2] Малко по-удобно (англ.). — Б.пр. ↑

[3] Толкова, толкова е красив (англ.) — Б.пр. ↑

[4] Старата родина (англ.) — Б.пр. ↑

[5] Честно казано (англ.) — Б.пр. ↑

[6] Можеш ли да си представиш? (англ.) — Б.пр. ↑

[7] Толкова тъжно (англ.) — Б.пр. ↑

[8] Горкичкият ми скъп Хосе (англ.) — Б.пр. ↑

[9] Тъкмо (англ.) — Б.пр. ↑

[10] Малко трудна (англ.) — Б.пр. ↑

[11] Разбираш какво имам предвид (англ.) — Б.пр. ↑

[12] И тъй (англ.) — Б.р. ↑

[13] Карибските острови. — Б.р. ↑

[14] Разбира се (англ.) — Б.пр. ↑

[15] Горкичкият ми татко (англ.) — Б.пр. ↑

[16] Точно така (англ.) — Б.пр. ↑

[17] Сутрешен коктейл (англ.). — Б.пр. ↑

[18] Добре (англ.) — Б.пр. ↑

23.

Барът на хотел „Ел Минзах“ беше същият, какъвто го помнех отпреди година. Оживени групи европейци, мъже и жени, облечени изискано, бяха заели масите и бара, пиеха уиски, херес и коктейли, сформираха компании, в които разговорът скачаше от един език на друг, все едно че сменяха носни кърпички. В средата на помещението един пианист разведряваше обстановката с приятна музика. Никой сякаш не бързаше, на пръв поглед всичко беше както през лятото на трийсет и шеста, с единственото изключение, че пред бар плота вече не ме чакаше мъж, който разговаряше с бармана на испански — сега ме чакаше една англичанка, която разговаряше с него на английски, с чаша в ръка.

— Сира, *dear!* — извика ме тя, когато ме забеляза. — Един розов джин? — попита, вдигайки чашата си.

Беше ми все едно дали ще пия джин с ангостура или терпентин, така че приех с престорена усмивка.

— Познаваш ли Дийн? Той е стар приятел. Дийн, това е Сира Кирога, *my dressmaker*, моята модистка.

Погледнах бармана и познах суховатото жълтеникаво лице и тъмните очи със загадъчен поглед. Спомних си как говореше ту с едни, ту с други по времето, когато с Рамиро посещавахме бара му, как сякаш всички се обръщаха към него, когато се нуждаеха от контакт, от препоръка или някаква информация. Забелязах как ме оглеждаше, как ме разпознаваше в миналото, като едновременно с това преценяваше промените в мен и ме свързваше с вече отсъстващия Рамиро. Заговори преди мен:

— Мисля, че бяхте тук преди известно време, нали?

— Преди време, да — отвърнах лаконично.

— Да, спомням си. Колко неща се случиха оттогава, нали? Сега тук има много повече испанци. Когато идвахте тук, не бяха толкова.

Да, бяха се случили много неща. В Танжер бяха пристигнали хиляди испанци, които бяха от войната, а ние с Рамиро бяхме поели по различен път. Животът ми се беше променил, страната ми, тялото и

чувствата ми се бяха променили. Всичко се беше променило толкова много, че предпочитях да не се замислям за това, ето защо се престорих, че търся нещо в чантата си, и не отговорих. Те продължиха разговора и размяната на клюки, като говореха на английски, ту на испански и се опитваха от време на време да ме приобщят към бъбренето си, което изобщо не ме интересуваше. Имах си достатъчно грижи, опитвах се да сложа в ред делата си. Някои клиенти излизаха, други влизаха — елегантни мъже и жени, които очевидно не бързаха, нито имаха никакви задължения. Розалинда поздрави мнозина от тях с грациозен жест или с две-три любезни думи, сякаш избягваше да удължи всяка среща повече от необходимото. Известно време успяваше да го постигне до идването на две познати, които, щом я видяха, решиха, че обичайното „здравей, скъпа, радвам се да те видя“ не е достатъчно. Бяха два великолепни екземпляра — руси, стройни и грациозни, от онези неясни чужденки, чиито жестове и пози толкова пъти упражнява пред напуканото огледало в стаята на Канделария. Поздравиха Розалинда с леки целувки, окръгляйки устни и почти без да докоснат напудрените ѝ страни. Настаниха се безцеремонно и без покана между нас. Барманът приготви напитките им, извадиха табакери, цигарета от слонова кост и сребърни запалки. Споменаваха имена и постове, приеми, срещи и раздели на едни или други: „помниш ли онази вечер във «Вила Харис», дори не можеш да си представиш какво ѝ се случи на Лусил Досън с последния ѝ годеник; ах, между другото, знаеш ли, че Бърти Стюарт се разори?“. И така една през друга, докато накрая по-младата от двете, с многото бижута, заяви без заобикалки на Розалинда това, което двете вероятно са мислели от момента, в който я бяха видели:

— Е, скъпа, как вървят твоите неща в Тетуан? Много се изненадахме, когато научихме за неочакваното ти заминаване. Всичко стана толкова бързо, толкова невероятно бързо...

И се изсмя цинично, преди Розалинда да отговори.

— О, животът ми в Тетуан е чудесен. Имам приказка къща, фантастични приятели, като *my dear* Сира, която има най-хубавото ателие за висша мода в цяла Северна Африка.

Изглеждаха ме любопитно и аз им отвърнах с тръсване на косата и лицемерна усмивка, достойна за Юда.

— Можем да дойдем някой ден да ви посетим. Обожаваме модата, а и модистките в Танжер вече са ни поомръзнали, нали, Милдред?

По-младата кимна енергично и се върна към главната причина за разговора.

— С удоволствие бихме дошли да те видим в Тетуан, скъпа Розалинда, но преминаването на границата стана толкова трудно от началото на войната в Испания...

— Макар че с твоите връзки ти би могла да ни издействаш пропуски; така ще посетим и двете ви. И може би ще ни се удаде възможност да се запознаем с някого от новите ти приятели...

Блондинките се редуваха ритмично в настъплението към главната си цел; барманът Дийн продължаваше да стои невъзмутимо зад тезгяха, нащрек да не изпусне нито секунда от разиграващата се сцена. Розалинда все така се усмихваше. Продължаваха да говорят, като се прекъсваха една друга:

— Би било страхотно. Всички в Танжер, скъпа, умират да се запознаят с новите ти приятели.

— Е, защо да не си го признаем, нали сме си близки? Всъщност умираме да се запознаем с един от твоите приятели. Казаха ни, че е много, много специален човек.

— Може би ще ни поканиш на някой от приемите, които дава, така ще му представиш старите си приятели от Танжер. Ще ни бъде много приятно да присъстваме, нали, Оливия?

— Би било чудесно. Толкова ни е омръзнало да гледаме все едни и същи физиономии, че е радост бихме пообщували с представителите на новия испански режим.

— Да, би било фантастично. Освен това компанията на мъжа ми разполага с нови продукти, които може да представляват интерес за армията на националистите. С малко помощ от твоя страна вероятно ще успее да ги пласира в Испанско Мароко.

— А моят Арнолд вече е доста отегчен от поста си в Банк ъф Бритиш Уест Африка. Може би в Тетуан, сред твоя кръг, ще намери нещо, което да му подобава...

Усмивката на Розалинда постепенно се стопи и тя дори не си направи труда да я надене отново. Когато сметна, че е чула достатъчно

глупости, тя просто реши да пренебрегне блондинките и се обърна последователно към мен и към бармана:

— Сира, скъпа, ще отидем ли да обядваме в „Рома Парк“? Дийн, *please*, бъди така любезен да запишеш аперитивите ни на моята сметка.

Той поклати отрицателно глава.

— Заведението черпи.

— И нас ли? — попита веднага Оливия. Или може би беше Милдред.

Розалинда изпревари бармана и отговори вместо него:

— Вас не.

— Защо? — попита Милдред изненадано. Или може би беше Оливия.

— Защото сте *bitches*. Как се казва на испански, скъпа Сира?

— Две кучки — казах аз без никакво колебание.

— *That's it*. Две кучки.

Напуснахме бар „Ел Минзах“, усещайки многобройните погледи втренчени в нас: дори за космополитното и толерантно общество в Танжер публичната любовна връзка на една омъжена млада жена с възрастен и могъщ офицер от бунтовническата армия беше пикантно мезе, което разнообразяваше часа за аперитив.

24.

— Предполагам, че връзката ми с Хуан Луис е изненадала много хора, но за мен тя сякаш е била предопределена от съдбата.

Сред тези, на които двойката изглеждаше твърде необичайна, бях и аз, разбира се. Беше ми извънредно трудно да си представя, че жената, която стоеше срещу мен, с нейната очарователна жизненост, със светските ѝ маниери и безкрайно лекомислие, има любовна връзка със суров висш военен, който освен това беше двойно по-стар от нея. Хапвахме риба и пиехме бяло вино на терасата, а полъхващият откъм морето вятър къдреше тентите на сини и бели ивици над главите ни и носеше мирис на сол и тъжни спомени, които аз се мъчех да прогоня, съсредоточавайки се в разговора с Розалинда. Тя сякаш имаше огромно желание да говори за връзката си с висшия комисар, да сподели с някого собствената си пълна версия на събитията, далеч от изопачените слухове, които знаеше, че се носят от уста на уста в Танжер и Тетуан. Защо обаче с мен, с човек, когото почти не познаваше? Въпреки прикритието ми на модна шивачка, имахме напълно различен произход и минало. Както и настояще. Тя произхождаше от един оholen и безгрижен космополитен свят; аз бях обикновена работеща жена, дъщеря на скромна самотна майка, и бях израснала в работнически квартал в Мадрид. Тя изживяваше страстен роман с изтъкнат висш военен от армията, един от виновниците за войната, която опустошаваше родината ми; в същото това време аз работех денонощно, за да оцелея. Въпреки всичко обаче тя беше решила да ми се довери. Може би мислеше, че така ще ми се отплати за услугата, която ѝ направих с роклята „Делфос“. Може би смяташе, че понеже съм независима и млада като нея, ще я разбера по-добре. А може би се чувстваше самотна и имаше потребност да излее душата си пред някого. И в този летен ден, в този град на африканския бряг, аз се бях оказала подръка.

— Преди да загине в онзи трагичен инцидент, Санхурхо настоя да посетя приятеля му Хуан Луис Бейгбедер в Тетуан, след като се установя в Танжер; постоянно говореше за срещата ни в хотел „Адлон“

в Берлин и за това колко много щял да се зарадва да ме види отново. Аз също, *to tell you the truth*, желях отново да го срещна. Беше ми се сторил очарователен мъж, толкова интересен, толкова възпитан, толкова обаятелен кавалер. Така че няколко месеца след като се бях установила в Танжер, реших, че е настъпил моментът да отида в столицата на протектората и да го поздравя. По онова време положението се беше променило, разбира се — той вече не се занимаваше с проблемите на местното население, а заемаше най-високия пост във Висшия комисариат. И се отправих натам с моя „Остин-7“. *My God!* Няма да забравя този ден. Когато пристигнах в Тетуан, първо отидох при английския консул. Монк-Мейсън, познаваш го, нали? Аз го наричам *old monkey*, стара маймуна. Толкова е скучен, бедният.

Кимнах неопределено, докато вдигах чашата с вино към устата си. Не познавах въпросния Монк-Мейсън, само бях слушала клиентките ми да говорят за него, но не признах това пред Розалинда.

— Когато му казах, че смятам да посетя Бейгбедер, консултът се впечатли много. Както сигурно знаеш, нашето правителство практически не поддържа никакъв контакт с испанските власти от националистическия лагер, защото признава за легитимно единствено републиканското правителство. Затова Монк-Мейсън реши, че посещението ми при Хуан Луис може да се окаже ползотворно за британските интереси. И така, предобед се отправих към Висшия комисариат със собствената си кола в компанията на Джокер, кучето ми. На входа показах писмото, което Санхурхо ми бе дал, преди да умре, и един мъж ме заведе при личния секретар на Хуан Луис, като минахме по коридори, пълни с военни и с плювалници, *how very disgusting*, каква гадост! Хименес Моуро, секретарят му, веднага ме въведе в кабинета му. Представях си, че ще заваря новия Висш комисар с импозантна униформа, обкичена с медали и ордени, но не, не, тъкмо обратното: също както в онази вечер в Берлин, Хуан Луис носеше обикновен тъмен костюм, с който изглеждаше всичко друго, но не и офицер бунтовник. Зарадва се много, като ме видя. Беше очарователен, поговорихме си и той ме покани на обяд, но аз вече бях приела поканата на Монк-Мейсън, така че се уговорихме за следващия ден.

Масите около нас постепенно се напълниха. Розалинда поздравяваше този или онзи с обикновен жест или лека усмивка, като явно нямаше желание да прекъсва разказа за първите си срещи с Бейгбедер. Аз също разпознах няколко лица, хора, които бях срещала, когато бях с Рамиро, и които предпочетох да пренебрегна. Затова продължихме, съсредоточени една в друга: тя говореше, аз я слушах, двете ядохме риба, пиехме изстудено вино и не обръщахме внимание на света около нас.

— На следващия ден отидох във Висшия комисариат, като очаквах протоколен обяд в унисон с обстановката — голяма маса, официалности, сервитьори наоколо... Хуан Луис обаче беше наредил да ни пригответ обикновена маса за двама до един отворен прозорец който гледаше към градината. Беше незабравим обяд, по време на който той говореше непрекъснато за Мароко, за своето щастливо Мароко, както той го нарича. За магията му, за тайните му, за възхитителната му култура. След обяда реши да ми покаже околностите на Тетуан, *so beautiful*. Излязохме със служебната му кола, следвани от колона мотористи и адютанти, *so embarrassing!*^[1]. Накрая отидохме на плажа и седнахме на брега, докато останалите чакаха на шосето, *can you believe it*^[2]?

Тя се засмя, аз също се усмихнах. Ситуацията наистина беше особена: най-важната личност в протектората и една новодошла чужденка, която би могла да му е дъщеря, флиртуват открито на брега на морето, а през това време моторизираната свита ги наблюдава от разстояние.

— Тогава той взе два камъка, бял и черен. Скри ръце зад гърба си, а после ги показва отново със стиснати юмруци. „Избирай“ — каза ми. „Какво да избира?“ — попитах аз. „Избери една ръка. Ако в нея е черният камък, днес ще напуснеш живота ми и повече няма да те видя. Ако се падне белият, тогава това означава, че съдбата желае да останеш с мен.“

— И се е паднал белият камък.

— Наистина се падна белият камък — потвърди тя с лъчезарна усмивка. — Няколко дни по-късно прати две коли в Танжер: „Крайслер Ройъл“, за да превози вещите ми, и открития „Додж“, с който днес дойдохме тук, подарък от директора на банка „Хасан“ в Тетуан, който Хуан Луис реши да ми предостави. Оттогава не сме се разделяли,

освен когато му се налага да пътува по служба. Засега живея със сина си, Джони, на булевард „Лас Палмерас“, в огромна къща с баня, достойна за махараджа, и тоалетна, наподобяваща кралски трон, само че мазилката на стените ѝ се рони и дори няма течаща вода. Хуан Луис продължава да живее във Висшия комисариат, защото постът му го изисква. Не възнамеряваме да живеем заедно, но той реши, че не е необходимо да крие връзката си с мен. Макар че понякога това го поставя в неудобно положение.

— Защото е женен... — подхвърлих аз.

Тя направи гримаса и отметна една къдрица от лицето си.

— Не, не. Това всъщност е без значение, аз също съм омъжена. Това засяга само нас, въпросът е напълно личен. Неудобството е по-скоро от публично естество. Някои хора например смятат, че една англичанка може да упражни върху него недотам положително влияние. При това го казват открито.

— Кой смята така?

Тя бе толкова откровена, че неусетно се почувствах в правото си да поискам обяснения, когато не успях да разбера напълно онова, което ми говореше.

— Представителите на нацистката колония в протектората. Най-вече Лангенхайм и Бернхарт. Смятат, че висшият комисар трябва да бъде прогермански във всички страни на живота си — стопроцентово лоялен към немците, които подпомагат неговата кауза във войната. Те още от началото се съгласиха да ви предоставят самолети и оръжие. Всъщност Хуан Луис е знаел за пътуването до Германия в първите дни, когато представителите на националистите трябвало да се срещнат с Хитлер в Байройт по време на Вагнеровите празници. *Anyway*, Хитлер се посъветвал с адмирал Канарис, Канарис препоръчал да се предостави исканата помощ и от самия Байройт фюрерът дал заповед да изпратят в Испанско Мароко всичко необходимо. Ако не го беше направил, испанските части в Африка нямаше да могат да прекосят Гибралтарския проток, така че германската помощ е била от решаващо значение. Естествено, оттогава отношенията между двете армии са приятелски. Нацистите в Тетуан обаче смятат, че моята близост и привързаността на Хуан Луис към мен може да го подтикнат към едно пробританско и недотам лоялно към германците поведение.

Спомних си коментарите на Феликс за съпруга на фрау Лангенхайм и сънародника му Бернхарт, подмятанията му за военната помощ, която двамата са издействали в Германия и която не само не бе прекратена, но и ставаше все по-значителна на полуострова. Припомних си също желанието на Розалинда да направи безупречно впечатление на първата си официална среща с германската общност под ръка с любовника си и едва сега проумях какво се е опитвала да ми каже, но не му придадох особено значение и се опитах да я успокоя:

— Според мен не би трябвало да се тревожиш. Той може да е лоялен към германците, независимо че е с теб. Това са две различни неща: едното е служебно, другото — лично. Онези, които мислят така, не са прави.

— Прави са, естествено, че са прави.

— Не те разбирам.

Тя отмести поглед към полупразната тераса. Разговорът се бе проточил и масите около нас се бяха изпразнили. Вятърът бе стихнал, платното на тентите почти не помръдваше. Няколко сервитьори с бели сака и фесове — мюсюлманска мъжка шапка от червен филц — мълчаливо изтръскваха салфетки и покривки. Тогава Розалинда сниши гласа си до шепот. Едва доловим шепот, чийто тон беше твърд и категоричен.

— Прави са да мислят така, защото аз, *my dear*, възнамерявам да направя всичко, което е по силите ми, за да накарам Хуан Луис да установи приятелски отношения със сънародниците ми. Не искам да се примиря с мисълта, че вашата война може да завърши с победа на националистическата армия и Германия да се окаже съюзница на Испания, а Великобритания — неин враг. Имам две причина за това. Първата има чисто патриотичен характер: искам родината на мъжа, когото обичам, да е приятел на моята страна. Втората причина, *however*^[3], е много по-прагматична и обективна: ние, англичаните, не вярваме на нацистите, нещата започват да загрубят. Може би е малко преждевременно да се говори за още една европейска война, но никога не се знае. И ако това се случи, бих искала Испания да е на наша страна.

Едва се сдържах да не възразя, че нещастната ми родина не е в състояние да крои планове за никаква бъдеща война, че си има достатъчно беди с войната, която преживяваме. Тази война, изглежда

не я интересувахе, въпреки че беше любовница на толкова влиятелна особа. Реших все пак да не възразявам, а да поддържам разговора за бъдещето, което може би никога нямаше да настъпи и да не се задълбочавам в трагедията на настоящето. Денят ми беше достатъчно обременен с горчилка, за да прибавям нова доза тъга.

— И как смяташ да го направиш? — попитах аз.

— *Well*, не мисли, че имам кой знае какви лични контакти в Уайтхол, *not at all*^[4] — изсмя се тя. Мислено си отбелязах да попитам Феликс какво е Уайтхол, но прикрих невежеството си, като си дадох вид, че слушам съсредоточено. Тя продължи: — Знаеш обаче как стават тези неща — мрежи от познати, приятели на приятелите... Така че реших да опитам първо с едни мои приятели тук, в Тетуан, полковник Хал Дюранд, генерал Норман Бейкър и жена му Мери. Всички те имат отлични контакти във Форин Офис. В момента са в Лондон, но смятам по-нататък да се срещна с тях, да им представя Хуан Луис, за да поговорят и да се сближат.

— И мислиш, че той ще се съгласи, ще допусне да се намесваш в служебните му дела?

— *But of course, dear*. Разбира се — потвърди тя без капка съмнение, като отметна с изящен жест на главата още една къдрица от косата си. — Хуан Луис е изключително интелигентен. Познава отлично германците, живял е с тях дълги години и се опасява, че цената, която Испания ще трябва да плати впоследствие за помощта, която получава, ще се окаже много солена. Освен това има високо мнение за англичаните, защото ние никога не сме губили война. Той е военен и за него тези неща са много важни. Но най-важното, скъпа Сира, е, че Хуан Луис ме обожава. Както непрекъснато повтаря, за своята Розалинда е способен да слезе в самия ад.

Станахме, когато масите на терасата вече бяха подготвени за вечерята и следобедните сенки пълзяха по оградите. Розалинда настоя да плати обяда.

— Най-сетне накарах мъжа си да ми преведе издръжката. Нека да почерпя.

Тръгнахме бавно към колата и поехме по обратния път за Тетуан почти навреме, за да се вместя в дванайсетте часа, които ми бе отпуснал комисар Васкес. По време на това пътуване обаче обърнахме не само географската посока, но и посоката на общуването ни. Ако на

отиване и през останалата част на деня Розалинда бе обсебила разговора, то на връщане бе настъпил моментът да разменим ролите си.

— Сигурно ме смяташ за ужасно досадна, защото през цялото време говорихме за мен. Сега е твой ред. *Tell me now*, разкажи ми как минаха сутрешните ти ангажименти?

— Зле — отвърнах лаконично.

— Зле?

— Да. Много зле.

— *I'm sorry, really*. Съжалявам. Нещо важно?

Можех да кажа „не“. В сравнение с нейните тревоги моите проблеми не притежаваха необходимите съставки, за да събудят интереса ѝ: в тях не бяха замесени висши военни, консули и министри, нямаше политически интереси, нито държавни въпроси или предсказания за световни войни — нищо, което да е свързано с изтънчените и неспокойни среди, в които тя се движеше. В скромния обхват на моите тревоги имаше място само за шепа непосредствени беди, които можеха да се преброят на пръстите на ръката: една предана любов, един неизплатен дълг и един неговорчив управител на хотел, всекидневните усилия да разработя едно ателие, една родина, потънала в кръв, в която не можех да се върна, и тъгата по една отсъстваща майка. Можех да ѝ кажа „не“, да отвърна, че моите малки трагедии са маловажни. Можех да премълча проблемите, които имах, да ги спотая и да ги споделям единствено в тъмнината на пустия си дом. Да, можех. Но не го направих.

— Всъщност става дума за нещо много важно за мен. Искам да изведа майка си от Мадрид и да я доведа в Мароко. За целта се нуждаю от голяма сума пари, с които не разполагам, защото преди това трябва да изплатя друга спешна сметка със спестяванията си. Тази сутрин се опитах да отложя това плащане, но не успях, така че засега въпросът с майка ми не може да бъде решен. А най-лошото е, че както се говори, става все по-трудно да се премине от една зона в друга.

— Сама ли е в Мадрид? — попита тя, явно разтревожена.

— Да, сама. Напълно сама. Има само мен.

— А баща ти?

— Баща ми... е, това е дълга история. Въпросът е, че не са заедно.

— Много съжалявам, Сира. Сигурно никак не ти е лесно при мисълта, че е в червената зона, изложена на опасност сред тези хора...

Погледнах я с тъга. Как можех да накарам тази красива глава с руси къдрици да проумее трагичната действителност на всичко, което се случваше в родината ми?

— Тези хора са нейните хора, Розалинда. Майка ми е сред свои в своя дом, в своя квартал, сред своите съседи. Тя е част от този свят, от жителите на Мадрид. Искам да я доведа в Тетуан не защото се боя, че нещо може да ѝ се случи там, а защото си имам само нея в този живот и с всеки изминал ден се измъчвам все повече и повече, че не знам нищо за нея. Не съм получавала новини от една година. Нямам никаква представа как е, не знам как се издържа, от какво живее, как понася войната.

Подобно на пробит балон, целият фарс около фантастичното ми минало се пръсна във въздуха за миг. И най-интересното беше, че на мен не ми пукаше.

— Но... Бяха ми казали, че... че семейството ти е...

Не я оставих да довърши. Тя се бе държала откровено с мен и ми бе разказала историята си, без да крие нищо. Бе дошъл моментът да сторя същото. Може би версията за живота ми, която щях да ѝ разкажа, нямаше да ѝ хареса; може би щеше да я сметне за твърде безлична в сравнение с авантюрите, на които тя беше свикнала. Може би щеше да реши отсега нататък никога да не пие с мен розов джин, нито да ми предлага да пътувам с нея до Танжер в открития „Додж“, но въпреки това, реших да ѝ разкажа цялата истина.

— Семейството ми се състои от мен и майка ми. Двете сме шивачки, обикновени шивачки, и единственото ни богатство са ръцете ни. Баща ми никога не е поддържал връзки с нас, откакто съм се родила. Той принадлежи към друга класа, към друг свят: има пари, предприятия, контакти, жена, която не обича, и двама синове, с които не се разбира. Това има той. Или каквото имаше: когато го видях за пръв и последен път, войната още не бе започнала, но той предчувстваше, че ще го убият. А моят годеник, този привлекателен и предприемчив мъж, който ръководи предприятия и решава финансови въпроси в Аржентина, не съществува. Наистина имах връзка с един мъж, който в момента може наистина да е в Аржентина и да върти бизнес, но вече няма нищо общо с мен. Той е просто един негодник,

който разби сърцето ми и ми открадна всичко, което имах. Предпочитам да не говоря за него. Това е моят живот, Розалинда, и както виждаш, той е много различен от твоя.

В отговор на изповедта ми тя изрече някаква дълга фраза на английски, от която схванах единствено думата Мароко.

— Нищо не разбрах — казах смутено.

Върна се към испанския.

— На кого му пука откъде идваш, след като си най-добрата модистка в цяло Мароко? А що се отнася до майка ти, както казвате вие, испанците, Бог забавя, но не забравя. Ще видиш, че накрая всичко ще се нареди.

[1] Толкова неловко (англ.) — Б.пр. ↑

[2] Можеш ли да повярваш? (англ.) — Б.пр. ↑

[3] Обаче (англ.) — Б.пр. ↑

[4] Съвсем не, никак (англ.) — Б.пр. ↑

25.

Рано сутринта на следващия ден отидох в полицейското управление да осведомя дон Клаудио за провала на преговорите ми. От четиримата полицаи само двама бяха на бюрата си възрастния и кльощавият.

— Шефът още не е дошъл — заявиха те в един глас.

— В колко часа идва обикновено? — попитах.

— В девет и половина — каза единият.

— Или в десет и половина — каза другият.

— Или утре.

— Или никога.

Двамата се изкискаха лигаво и аз осъзнах, че нямам сили да понеса тези двама глупаци нито минута повече.

— Кажете му, моля ви, че съм го търсила. Че съм ходила в Танжер не съм успяла да уредя нищо.

— Както кажеш, красавице — рече този, който не беше Канете.

Отправих се към вратата, без да се сбогувам. Тъкмо излизах, когато чух гласа на полицаия, сега вече Канете:

— Ако поискаш, ще ти извадя друг пропуск, скъпа.

Не спрях. Само стиснах силно юмруци и почти без да го осъзная в ума ми изплува един цветист израз от миналото и аз обърна главата си няколко сантиметра, точно колкото бяха необходимо да чуе ясно отговора ми:

— Извади го на шибаната си майка.

За мой късмет срещнах комисаря на улицата, достатъчно далеч от управлението, за да не ме помоли да се върна с него. Не беше трудно да срещнеш някого в Тетуан — уличната мрежа в Испанския квартал бе ограничена и по нея минаваха всички по всяко време. Както обикновено, дон Клаудио носеше костюм от светъл лен и току-що обръснат, бе готов да започне деня.

— Не изглеждате особено весела — каза той, щом ме видя. — Предполагам, че нещата в „Континентал“ не са протекли добре. — Погледна часовника си. — Елате да изпием по едно кафе.

Заведе ме в казино „Еспаньол“, красива ъглова сграда с каменни балкони и големи прозорци с изглед към главната улица. Един сервитьор арабин спускаше тентите с помощта на скърцаща метална манивела, други двама поставяха маси и столове на тротоара под сянката. Започваше нов ден. В прохладното помещение беше пусто, виждах мраморна стълба насреща и две зали от двете страни. Комисарят ме покани да вляза в салона отляво.

— Добро утро, дон Клаудио.

— Добро утро, Абдул. Донеси две кафета с мляко, моля те — поръча той, докато с поглед търсеше съгласието ми. — Разкажете ми — подкани ме.

— Не успях. Управителят е нов, макар че беше добре осведомен по въпроса. Отказа всякакви договорки. Каза само, че споразумението било повече от великодушно и че ако не платя на уречената дата, ще ме даде под съд.

— Разбирам. И наистина съжалявам. Но се опасявам, че не бих могъл да ви помогна.

— Няма нищо, вече направихте достатъчно, като ми издействахте една година отсрочка.

— Какво смятате да правите?

— Ще платя незабавно.

— А майка ви?

Свих рамене.

— Нищо. Ще продължа да работя и да спестявам, макар че когато успея да събера достатъчно пари, може да е твърде късно и евакуациите да са прекратени. В момента, както ви казах, ще изплатя дълга си. Имам парите, така че няма проблем. Точно затова исках да ви видя. Трябва ми нов пропуск, за да премина границата, и разрешението ви да задържа паспорта си два дни.

— Задръжте го, няма нужда да ми го връщате повече. — Пъхна ръка във вътрешния джоб на самото си и извади от там кожен портфейл и писалка. — Що се отнася до пропуска, това ще ви свърши работа — каза той, като извади една визитна картичка и махна капачката на писалката. Написа няколко думи на гърба ѝ и се подписа. — Заповядайте.

Сложих я в чантата, без да я прочета.

— С „Ла Валенсиана“ ли смятате да пътувате?

— Да, такава е намерението ми.

— Както направихте вчера?

Издържах няколко секунди изпитателния му поглед, преди да отговоря:

— Вчера не пътувах с „Ла Валенсиана“.

— Как тогава успяхте да отидете в Танжер?

Знаех, че той знае. Знаех също, че иска сама да му го кажа.

Преди това отпихме по глътка кафе.

— Една приятелка ме откара с колата си.

— Каква приятелка?

— Розалинда Фокс. Една англичанка, моя клиентка.

Нова глътка кафе.

— Знаете коя е, нали?

— Да, знам.

— Тогава внимавайте.

— Защо?

— Просто така. Внимавайте.

— Кажете ми защо — настоях аз.

— Защото има хора, на които не им харесва да е с мъжа, с когото

е.

— Вече знам това.

— Какво знаете?

— Че някои хора не одобряват сантименталната им връзка.

— Кои хора?

Как само умееше да притиска, изстискава и измъква и последната троха информация. Вече се познавахме взаимно.

— Някои. Не искайте от мен да ви казвам това, което вече знаете, дон Клаудио. Не ме карайте да бъда нелоялна към една клиентка, само за да чуете от устата ми имена, които вече са ви известни.

— Съгласен съм. Бих искал само да потвърдите нещо.

— Какво?

— Фамилиите на тези хора испански ли са?

— Не.

— Отлично — кача той. Допи кафето си и отново погледна часовника. — Трябва да тръгвам, имам работа.

— Аз също.

— Вярно, забравих, че сте работеща жена. Знаете ли, че сте спечелили отлична репутация?

— Вие сте осведомен за всичко, така че трябва да ви вярвам.

Усмихна се за пръв път и усмивката го подмлади поне с четири години.

— Знам само това, което трябва да знам. Освен това съм сигурен, че вие също сте добре осведомена. Сред жени винаги се говори много, а в ателието си приемате дами, които може би разказват интересни истории.

Беше вярно, че клиентките ми говореха. Приказваха за мъжете си, за техния бизнес, за приятелите си. За хора, чиито домове посещаваха, за това, което правеха, мислеха или говореха едни на други. Не казах обаче нито „да“, нито „не“ на комисаря. Просто станах и оставих без коментар забележката му. Той извика сервитьора и направи жест във въздуха, все едно че се подписва. Абдул кимна: разбира се, кафетата щяха да бъдат записани в сметката на дон Клаудио.

Изплащането на дълга в Танжер беше освобождение за мен, сякаш бях свалила въже от шията си, което някой можеше да дръпне във всеки момент. Разбира се, оставаха обвиненията в Мадрид, но от африканския бряг те изглеждаха твърде далечни. Погасяването на дължимата сума в „Континентал“ ми помогна да се освободя от баласта на миналото ми с Рамиро в Мароко. Вече можех да дишам спокойно, по-свободно. Имах по-голяма власт над собствената си съдба.

Лятото напредваше, но клиентките ми явно още не мислеха за есените тоалети. Жамила все така беше при мен, грижеше се за домакинството и изпълняваше дребни задачи в ателието, Феликс ме посещаваше почти всяка вечер, от време на време отивах да видя Канделария на „Ла Лунета“. Всичко течеше спокойно, нормално, докато една ненадейна настинка не ме омаломощи дотолкова, че няха сили да излизам, нито енергия да шия. Прекарах първия ден просната на дивана. Втория — на леглото. На третия щях да направя същото, ако не се бе появил неочакван гост. Неочаквано, както винаги.

— Госпожа Розалинда казва госпожица Сира стане от легло веднага.

Излязох да я посрещна по пеньоар; не си направих труда да облека вечния си костюм, нито да сложа на шията си сребърната ножичка, нито дори да си оправя косата. Дори неугледният ми вид да я беше учудил, тя не го показва: бе дошла да решава по-сериозни въпроси.

— Отиваме в Танжер.

— Кой? — попитах, докато бършех сополите си с кърпичката.

— Ти и аз.

— За какво?

— Да се опитаме да решим въпроса за майка ти.

Погледнах я едновременно с недоверие и радост и поисках да узная повече.

— Чрез твоя...

Кихнах и не успях да довърша фразата, но това бе добре дошло, тъй като още не ми беше ясно как да наричам висшия комисар, когото тя винаги споменаваше с двете му малки имена.

— Не, предпочитам да държа Хуан Луис настрана; той е много зает с хиляди други неща. Това е моя работа, така че неговите контакти остават аут, вън. Но имаме други възможности.

— Какви?

— Опитах чрез нашия консул в Тетуан да проверя дали правят такива постъпки, но нямах късмет; каза, че легацията ни в Мадрид винаги е отказвала да дава подслон на бежанци, освен това, откакто републиканското правителство се премести във Валенсия, там са се установили и дипломатическите служби. В столицата е останала само празната сграда и няколко нисши служители, за да я поддържат.

— Тогава?

— Опитах с англиканската църква „Сейнт Андрюс“ в Танжер и те не можах да ми помогнат. После ми хрумна, че може някоя частна фирма биха могли да знаят нещо, затова поразпитах тук-там и събрах малко информация. Не е кой знае какво, но може да имаме късмет и да ни предложат нещо повече. Директорът на Лондонската и Южноамериканска банка в Танжер — Лео Мартин ми каза, че по време на последното си пътуване до Лондон чул да говорят в централния офис на банката, че някакъв служител на филиала в Мадрид имал

контакт с човек, който помагал да извеждат хора от града. Не знам нищо повече, информацията, която ми даде, е много неясна, много неточна, просто някакъв коментар, който чул. Обеща ми обаче да провери.

— Кога?

— *Right now*. Веднага. Така че се облечи, отиваме в Танжер при него. Бях там преди два дни; каза да отида отново днес. Предполагам, че е имал време да научи нещо.

Опитах се да ѝ благодаря за усилията сред кашляне и кихане, но тя омаловажи въпроса и ме подкани да се приготвя. Пътуването беше кратко. Шосе, пуста суха земя, иглолистни гори, кози. Натоварени жени с раирани поли и чехли, с големи сламени шапки. Овце, кактуси, още пуста суха земя, босоноги деца, които ни се усмихваха при преминаването ни и вдигаха ръка, като казваха „сбогом, приятелко, сбогом“. Прах и пак прах, жълто поле от едната страна, жълто поле от другата, контролно-пропускателният пункт — и отново шосе, кактуси, ниски палми и тръстики. След час бяхме пристигнали. Както преди, паркирахме на площад „Франция“, в модерната зона с широки булеварди и великолепни сгради. В една от тях се помещаваше Лондонската и Южноамериканска банка, любопитна на сплав от финансови интереси, странна почти колкото двойката, която представлявахме с Розалинда Фокс.

— Сира, запознай се с Лео Мартин. Това е приятелката ми мис Кирога.

Лео Мартин с успех би могъл да се нарича Леонсио Мартинес, ако се бе родил на няколко километра по-далече от мястото, където събитието се бе случило. Беше нисък и мургав и ако беше небръснат и без вратовръзка, би могъл да мине за трудолюбив испански селянин. На лицето му обаче нямаше и следа от брада, а върху изпъкналия корем лежеше строга раирана вратовръзка. И не беше испанец, нито селянин, беше истински поданик на Великобритания — гибралтарец, който говореше английски и испански еднакво свободно. Поздрави ни с косматата си ръка, покани ни да седнем. Една секретарка, която наподобяваше стара сврака, получи нареждане да не го безпокои. И сякаш бяхме най-богатите клиенти на банката, се зае да ни осведомява усърдно за това, което бе проучил. Никога не бях откривала банкова сметка през живота си, вероятно Розалинда също нямаше нито една

спестена лира от издръжката, която — ако имаше късмет — ѝ изпращаше мъжът ѝ, но слуховете за любовните връзки на приятелката ми сигурно бяха стигнали до ушите на този нисичък мъж с впечатляващи лингвистични способности. А в тези смутни времена директорът на една международна банка не можеше да пропусне възможността да направи услуга на жена, която беше любовница на най-могъщия човек при съседите.

— Е, госпожи, мисля, че имам новини. Успях да говоря с Ерик Гордън, един стар познат, който напусна филиала ни в Мадрид малко след бунта. Сега се е преместил в Лондон. Каза, че познава лично един човек, който живее в Мадрид и се занимава с този род дейност, бил британски гражданин и работел за испанска фирма. Лошата новина е, че не знае как да се свърже с него, изгубил е следите му през последните месеци. Добрата новина е, че ми предостави данните на друго лице, което знае местонахождението му, защото е живял в столицата доскоро. Става дума за един журналист, който се е върнал в Англия, защото имал някакъв проблем, мисля, че е бил ранен — не ми съобщи подробности. Както и да е, чрез него е възможно да се намери решение: той би могъл да ви свърже с лицето, което евакуира бежанци. Но преди това иска нещо.

— Какво? — попитахме в един глас двете с Розалинда.

— Да говори лично с вас, госпожо Фокс — каза той, като се обърна към англичанката. — Колкото по-скоро, толкова по-добре. Надявам се да не го сметнете за недискретно от моя страна, но при дадените обстоятелства сметнах за уместно да го осведомя за лицето, заинтересувано да получи тази информация.

Розалинда не отговори; само го погледна внимателно с вдигнати вежди, очаквайки да продължи обясненията си. Той се прокашля неловко, явно бе очаквал извършените от него проучвания да бъдат посрещнати с по-голямо въодушевление.

— Знаете какви са журналистите, нали? Като лешояди, винаги искат да изкопчат нещо.

Розалинда мълча няколко секунди, след което отговори.

— Не са единствените, драги Лео, не са единствените — каза тя с леко раздразнен тон. — Както и да е, свържете ме с него, да видим какво иска.

Размърдах се в креслото, като се опитвах да прикрия нервността си, и отново си издухах носа. През това време британският директор с подобно на делва тяло и акцент на тореадор заповяда на телефонистката да поръча разговора. Чакахме дълго, донесоха ни кафе. Розалинда възвърна доброто си настроение, а Мартин въздъхна с облекчение. Най-после ни свързаха с журналиста. Разговорът продължи едва три минути и аз не разбрах нито дума от него, защото говореха на английски. Долових обаче сериозния и рязък тон на клиентката ми.

— Готово — каза тя, след като разговорът приключи. Сбогувахме се с директора, благодарихме му за вниманието и отново минахме през щателния оглед от страна на секретарката с лице на сврака.

— Какво искаше? — попитах аз нетърпеливо веднага щом излязохме от кабинета.

— *A bit of blackmail*. Не знам как се казва на испански. Когато някой обещава, че ще направи нещо за теб само ако ти направиш нещо в замяна.

— Шантаж — поясних аз.

— Шантаж — повтори тя с ужасно произношение. Твърде много режещи звуци в една дума.

— Какъв вид шантаж?

— Лична среща с Хуан Луис и привилегирован достъп до официалния живот в Тетуан за няколко седмици. В замяна се задължава да ни свърже с лицето, което търсим в Мадрид.

Преглътнах, преди да задам въпроса си. Боях се да не ми каже, че само през трупа ѝ някой ще изнудва по този жалък начин най-висшия сановник на испанския протекторат в Мароко. При това някакъв безпринципен и непознат журналист, който в замяна ще направи услуга на една обикновена шивачка.

— А ти какво му каза? — осмелих се най-после да попитам.

Тя сви рамене с жест на примирение.

— Да ми прати телеграма с датата, на която пристига в Танжер.

26.

Маркърс Логан пристигна, влачейки единия си крак, почти оглушал с едното ухо и с ръка, провесена на кърпа през врата. Всичките му наранявания бяха от едната страна на тялото лявата, която била по-близо до избухналия снаряд, който го повалил и едва не го убил, докато отразявал за агенцията си атаките на артилерията на националистите в Мадрид. Розалинда беше уредила служебна кола да го вземе от пристанището в Танжер и да го откара директно в хотел „Насионал“ в Тетуан.

Чаках ги в едно от плетените кресла във вътрешния двор, сред саксии и изрисувани с плетеници плочки. По покритите с решетки стени пълзяха увивни растения, а от тавана висяха големи марокански фенери. До мен долиташе неясният говор от чуждите разговори и ромонът на малък фонтан.

Розалинда пристигна, когато последните лъчи на следобедното слънце проникваха през стъкления покрив; журналистът — десет минути по-късно. В дните преди това аз си бях изградила представа за импулсивен и рязък човек с неприятен нрав, достатъчно нагъл, за да се опита да сплаши всеки, който застане на пътя му към целта. Но бях сгрешила, както обикновено грешим, когато градим предварителни мнения върху крехката основа на една обикновена постъпка или няколко думи. Сгреших и разбрах това веднага щом журналистът изнудвач мина под входната арка на двора с разхлабен възел на вратовръзката и измачкан ленен костюм.

Позна ни веднага. Достатъчно беше да обходи с поглед помещението и да установи, че ние сме единствените млади жени без компания: една блондинка, очевидно чужденка, и една чистокръвна испанска брюнетка. Пригответхем се да го посрещнем, без да ставаме, със скрити зад гърбовете бойни томахапки, в случай че се наложи да се браним от един неудобен гост. Не се наложи обаче да ги вадим, защото Маркърс Логан, който се появи в тази африканска привечер, би могъл да събуди у нас всякакви друго чувство, но не и страх. Беше висок, около трийсет и пет годишен мъж. Кестенявата му коса бе леко

разрошена и когато се приближи с куцукане, подпирайки се на бамбуков бастун, забелязахме, че лявата страна на лицето му е осеяна с рани и синини. Макар че по вида му не можеше да се съди какъв е бил преди инцидента, който едва не бе отнел живота му, в този момент той беше просто едно страдащо тяло, така че щом ни поздрави с любезността, която окаяното състояние му позволяваше да изрази, се стовари на едно кресло, опитвайки безуспешно да прикрие болките и умората, натрупана по време на дългото пътуване.

— *Mrs Fox and Miss Quiroga, I suppose*^[1] — бяха първите му думи.

— *Yes, we are, indeed* — отвърна Розалинда на английски. — *Now meeting you, Mr Logan. And now, if you don't mind, I think we should proceed in Spanish; I'm afraid my friend won't be able to join us otherwise*^[2].

— Разбира се, извинете — каза той, като се обърна към мен на чудесен испански.

Нямаше вид на безскрупулен изнудвач, а само на професионалист, които си изкарва прехраната както дойде и се възползва от всяка представила се възможност. Като Розалинда, като мен самата. Като всички в тези времена. Преди да пристъпи към въпроса, който го беше довел до Мароко, и да поиска Розалинда да потвърди това, което му бе обещала, той предпочете да ни се представи. Работел за британска информационна агенция и бил акредитиран да отразява войната в Испания. Макар че живеел в столицата, постоянно бил в движение. Докато се случило неочакваното. Откарали го в болница в Мадрид, оперирали го по спешност и при първа възможност го евакуирали в Лондон. Прекарал няколко седмици в Кралската болница в Лондон и търпеливо понасял болките и лечението, прикован към леглото, копнеещ да се върне към активния живот.

Когато научил, че човек, свързан с висшия комисар на Испания в Мароко, се нуждае от информация, която той можел да предостави, въздъхнал с облекчение. Съзнавал, че физическото състояние не ще му позволи да се върне към някогашните постоянни пътувания из полуострова, но едно посещение в протектората би му дало възможност да продължи възстановяването си, като поднови донякъде професионалния си живот. Преди да получи разрешение да пътува,

трябвало да се пребори с лекарите, с шефовете си, както и с всеки, който се доближавал до леглото му с намерение да го убеди да не се движи, което, прибавено към състоянието му, го изкарвало извън кожата. После поиска извинение от Розалинда за рязкото си държане по време на телефонния разговор, сви и изпружи краката си няколко пъти с болезнена гримаса и накрая насочи вниманието си към по-належащи въпроси.

— Не съм ял от сутринта. Имате ли нещо против да ви поканя на вечеря и тогава да продължим разговора?

Приехме. Всъщност аз бях готова на всичко, за да говоря с него. Бях способна да ям от помийна яма или да ровя в калта на някой свинарник; бих дъвкала хлебарки и бих пила мишеморка, за да ги преглътна — бях готова на всичко, за да получа информацията, която от толкова дни чаках. Логан извика несприетно един от сервитьорите араби, които сновяха непрекъснато, като сервираха и раздигаха, и поръча да запазят маса в ресторанта на хотела.

„Един момент, господине, ако обичате.“ Сервитьорът излезе и седем секунди по-късно при нас долетя като стрела испанският управител, мазен и почтителен. „Веднага, веднага, ако обичате, нека госпожите ме придружат, нека господинът ме придружи. Нито минута чакане за госпожа Фокс и приятелите ѝ, в никакъв случай.“

Логан ни направи път и влезе след нас в салона, докато управителят сочеше една разкошна кръгла маса в центъра, отлично място, за да могат всички да видят тази вечер отблизо английската любовница на Бейгбедер. Журналистът отказа любезно и посочи друга в дъното. Всички маси бяха приготвени с безупречни покривки, чаши завода и вино и бели салфетки, сгънати върху порцелановите чинии. Но все още беше твърде рано и в ресторанта имаше десетина-дванайсет души.

Уточнихме поръчката си и докато чакахме, ни поднесоха херес. Розалинда пое ролята на домакиня и подхвана разговора. Предварителната среща в двора беше чисто протоколна, но допринесе за разсейване на напрежението. Журналистът се беше представил и бе споделил с нас причините за физическото си състояние; ние, от своя страна, се успокоихме, когато видяхме, че не става дума за някакъв опасен тип, и обсъдихме с него банални неща от живота в Испанско Мароко. Тримата обаче знаехме, че това не е обикновена среща за

завързване на нови приятелства, за обсъждане на болести или за обрисване на живописни картини от Северна Африка. Причината, накарала ни да се срещнем тази вечер, беше чисто и просто една сделка, в която имаше две страни, заявили недвусмислено исканията и условията си. Беше настъпил часът, в който те трябваше да бъдат поставени на масата, за да се определи докъде може да стигне всяка от страните.

— Искам да знаете, че всичко, което поискахте от мен в телефония ни разговор, е уредено — каза Розалинда веднага щом сервитьорът се отдалечи с поръчката.

— Чудесно отвърна журналистът.

— Ще проведете интервюто си с висшия комисар насаме и толкова дълго, колкото сам прецените. Освен това ще ви бъде дадено разрешение за временно пребиваване в зоната на испанския протекторат — продължи Розалинда — и ще получите на свое име покани за всички официални събития през следващите седмици. И предварително ви уведомявам, че едно от тях ще бъде от изключителна важност.

Той повдигна въпросително веждата от здравата страна на лицето си.

— Очакваме в най-скоро време посещението на дон Рамон Серано Сунер, баджанак на Франко. Предполагам, че знаете за какво говоря.

— Да, разбира се — потвърди той.

— Идва в Мароко по случай годишнината от бунта и ще остане три дни. Организирант се различни събития за посрещането. Вчера пристигна Дионисио Ридруехо, генералният директора пропагандата. Той ще координира подготовката със секретаря на Висшия комисариат. Надяваме се, че ще присъствате на всички официални събития, на които ще има цивилни представители.

— Много ви благодаря. И ви моля да предадете благодарности ми на висшия комисар.

— За нас е удоволствие да бъдете наш гост — отвърна Розалинда с изящен жест на безупречна домакиня, след което извади шпагата от ножницата. — Навярно разбирате, че и ние имаме известни условия.

— Естествено — каза Логан, след като отпи глътка херес.

— Преди да изпратите информацията в чужбина, тя трябва да бъде прегледана от прес канцеларията на Висшия комисариат.

— Разбира се.

В този момент сервитьорите донесоха ястията и аз изпитах огромно облекчение. Въпреки елегантността, с която двамата договаря сделката, по време на целия разговор между Розалинда и новодошлия аз се чувствах някак неловко, не на място, сякаш се бях помъкнала на празненство, на което не бях поканена. Говорех за неща, които ми бяха напълно чужди, които може би не съдържаха никакви сериозни държавни тайни, но които в края на краищата бяха твърде далеч от представата за това, което една обикновена шивачка би трябвало да чуе. Повторих си няколко пъти, че не съм излишна, че това е и моето място, защото причината за тази вечеря беше евакуацията на собствената ми майка. Въпреки това ми беше трудно да си повярвам.

Пристигането на храната прекъсна за известно време размяната на искания и отстъпки. Калкан за дамите, пиле с гарнитура за господина, обявиха сервитьорите. Обсъдихме набързо храната, прясната риба от Средиземноморието, превъзходните зеленчуци от долината на река Мартин. Веднага щом сервитьорите се оттеглиха, разговорът продължи от мястото, където бе прекъснат няколко минути по-рано.

— Някое друго условие? — попита журналистът, преди да поднесе вилцата към устата си.

— Да, макар че аз не бих го нарекла точно условие. Отнася се по-скоро за нещо, което е изгодно и за вас, и за нас.

— Тогава няма да е трудно да го приема — каза той, след като преглътна първата хапка.

— Надявам се — отвърна Розалинда. — Вижте, Логан, с вас се движим в два различни свята, но сме сънародници и двамата знаем, че в основни линии лагерът на националистите симпатизира на германците и италианците и не изпитва топли чувства към англичаните.

— Така е — потвърди той.

— Тъкмо поради тази причина ви предлагам да се представите за мой приятел. Без да губите самоличността си на журналист, разбира се, но журналист, който ми е близък, а следователно и на висшия комисар. Смятаме, че така ще бъдете приет с по-малко раздразнение.

— От кого?

— От всички: местните испански и мюсюлмански власти, чуждестранните консули, пресата... Честно казано, сред тези общности нямам особено пламенни почитатели, но поне формално проявяват известно уважение поради близостта ми с висшия комисар. Ако ви въведем като мой приятел, може би ще проявят същото уважение и към вас.

— Какво смята по въпроса полковник Бейгбедер?

— Той е напълно съгласен.

— В такъв случай нямам нищо против. Идеята ми се струва добра, а и както казвате, може да е изгодно за всички. Друго условие?

— Това е всичко от наша страна — каза Розалинда, като вдигна чаша в знак на наздравица.

— Отлично. Значи всичко е изяснено. Е, мисля, че сега е мой ред да ви поставя в течение на въпроса, за който ме повикахте.

Сърцето ми се преобърна — беше настъпил часът. Храната и виното явно бяха ввели известна доза енергия в Маркърс Логан и той изглеждаше доста по-бодър. Макар че по време на разговор беше държал хладно и спокойно, в него се долавяше благосклонно отношение и явно желание да не досажда на Розалинда и Бейгбедер повече от необходимото. Предположих, че тази закалка има общо с професията му, но нямах основа за сравнение. В края на краищата това беше първият журналист, когото виждах през живота си.

— Първо искам да ви съобщя, че моята връзка е предупреден и майка ви ще бъде прехвърлена веднага щом се организира следващата операция за евакуиране на хора от Мадрид до крайбрежието. Сграбчих здраво ръба на масата. Изпитвах желание да скочат го прегърна, но се сдържах. Ресторантът на хотел „Национал“ бе пълен с клиенти и благодарение на Розалинда нашата маса беше главният център на внимание. Само това оставаше, да се поддам на импулсивната реакция и да прегърна този непознат — тогава всички погледи щяха да се насочат към нас. Ето защо овладях въодушевлението и изразих радостта си само с усмивка и тихо „благодаря“.

— Трябва да ми дадете някои данни. После ще ги изпратя с телеграма до агенцията ми в Лондон. От там ще се свържат с Кристофър Ланс, който ръководи цялата операция.

— Кой е той? — попита Розалинда.

— Английски инженер. Ветеран от Световната война, който от няколко години живее в Мадрид. Преди бунта работеше за испанска фирма с британско участие — строителната компания „Хинес Наваро и синове“, с централен офис на булевард „Прадо“ и филиали във Валенсия и Аликанте. Участвал е в строителството на пътища и мостове, на голям язовир в Сория, на водноелектрическа централа в Гранада и мачта за цепелини в Севиля. Когато войната избухна семейство Наваро изчезна, не се знае дали по тяхна воля или принудително. Работниците основаха комитет и поеха управлението на предприятието. Тогава Ланс можеше да си тръгне, но него направи.

— Защо? — попитахме двете в един глас.

Журналистът сви рамене, докато отпиваше дълга глътка вино.

— Помага срещу болката — оправда се той, докато вдигаше чашата, сякаш за да ни покаже лечебното ѝ действие. — Всъщност — продължи — не знам защо Ланс не се върна в Англия, така и не изтъкна каквато и да е причина, която да обясни постъпката му. Преди началото на войната пребиваващите в Мадрид англичани, както и почти всички чужденци, не вземаха страна в испанската политика и наблюдаваха положението с безразличие, дори с известна ирония. Знаеха, разбира се, за напрежението между десницата и левите партии, но го възприемаха като поредната проява на своеобразието на страната, като част от националния фолклор. Биковете, сиестата, чесънът, зехтинът и враждата между братя — всичко толкова живописно, толкова испанско. До момента, в който конфликтът избухна, и тогава видяха, че нещата са сериозни, и побързаха да напуснат Мадрид възможно най-бързо. С няколко изключения, какъвто е случаят с Ланс, който реши да изпрати жена си у дома и да остане в Испания.

— Доста безразсъдно, нали? — подхвърлих аз.

— Може би е малко луд наистина — каза той полушеговито. — Но е свестен човек и знае какво прави. Не е никакъв неразумен авантюрист, нито опортюнист от онези, които никнат като гъби в днешно време.

— С какво точно се занимава? — попита Розалинда.

— Оказва помощ на онези, които се нуждаят от нея. Извежда от Мадрид когото може, откарва го до някое средиземноморско

пристанище и там го качва на британски кораб — няма значение дали е военен, пътнически или товарен.

— Взема ли пари? — попитах аз.

— Не. Нищо. Той не печели нищо. Друг печели от тази работа, но не и той.

Щеше да ни обясни още нещо, но в този момент до масата ни се приближи млад офицер с бричове, лъснати до блясък ботуши и шапка под мишница. Поздрави по военному с вгълбено изражение и подаде на Розалинда един плик. Тя извади от него сгънат лист, прочете го и се усмихна.

— Много съжалявам, но трябва да ме извините — каза тя, като прибираше бързо вещите си в чантата. Табакерата, ръкавиците, бележката. — Изникна нещо нечакано. Извинете, неочаквано — поправи се тя. После прошепна развълнувано на ухото ми: — Хуан Луис сее върнал от Севиля по-рано от предвиденото.

Въпреки спуканото си тъпанче, журналистът вероятно също чу думите ѝ.

— Вие си продължете разговора, после ще ми разкажете — добави тя високо. — Сира, *darling*, ще се видим скоро. А вие, Логан, бъдете готов за утре. Една кола ще ви вземе в един часа. Ще обядвате в дома ми с висшия комисар, а после ще имате на разположение целия следобед, за да проведете интервюто си.

Младият офицер придружи Розалинда до вратата под любопитните погледи на посетителите. Когато изчезнаха от полезрението ни, помолих Логан да продължи обясненията си от мястото, на което ги беше прекъснал:

— Щом Ланс не получава никаква печалба и не се ръководи политически подбуди, защо прави всичко това?

Той отново сви рамене, неспособен да изтъкне разумно обяснение.

— Има такива хора, наричат ги *алени огнивчета*^[3]. Ланс е особен човек, нещо като кръстоносец на изгубени каузи. Твърди, че в действията му няма политически елемент, че подбудите му са чисто хуманни. Вероятно щеше да постъпи по същия начин с републиканците, ако бе попаднал в зоната на националистите. Може би, причината е, че е син на каноник в катедралата на Уелс, знам ли. Когато бунтът избухна, посланикът сър Хенри Чилтън и по-голямата

част от персонала му се бяха преместили в Сан Себастиан, да прекарат лятото там и начело на посолството в Мадрид остана един служител, който не успя да бъде на висотата на събитията, така че Ланс, като ветеран на британската колония, пое съвсем естествено юздите на управлението. Както казвате вие, испанците, без да чака помощ нито от Бога, нито от дявола, отвори вратите на посолството, за да даде убежище на британските поданици — някъде около триста души според информацията, която имам. Никой от тях не беше пряко ангажиран с политика, но в голямата си част бяха консерватори, симпатизиращи на десницата, така че потърсили дипломатическа закрила веднага щом осъзнаха накъде вървят нещата. Събитията обаче надхвърлиха очакванията и стотици други хора потърсиха убежище в посолството. Твърдяха, че са родени в Гибралтар или на английски кораб по време на пътуване, че имат роднини във Великобритания, че са сключвали сделки с Британската търговска камара; какви ли не лъжи, за да си осигурят закрилата на нашето знаме.

— Защо точно във вашето посолство?

— Не беше само в нашето. Всъщност нашето най-трудно представляше убежище. През първите дни всички посолства практически направиха едно и също: приеха собствените си граждани и някои испанци, нуждаещи се от закрила.

— А после?

— Някои посолства продължиха активно да предоставят убежище и да участват пряко или косвено в прехвърлянето на бежанци. Чили най-вече, както и Франция, Аржентина и Норвегия. След първите дни на несигурност мнозина отказаха да се занимават с това. Ланс обаче не действа като представител на британското правителство. Той прави всичко от свое име. Нашето посолство, както вече ви казах, беше сред тези, които престанаха да предоставят убежище и да съдействат за евакуацията на бежанци. Освен това Ланс не помага на националистите като цяло. Той помага на отделни хора, които наистина трябва да напуснат Мадрид. По идеологически, по семейни или по други причини. Вярно е, че в началото се установи в посолството и го обявиха за почетен аташе, за да може да уреди евакуацията на британски граждани в първите дни на войната, но от тогава действа за своя сметка и на свой риск. Когато се налага, обикновено, за да впечатли милиционерите и часовите на

пропускателните постове по пътищата, той използва всичките дипломатически атрибути, които са му подръка: лента с червена, синя и бяла ивица на ръкава, за да се идентифицира, знаменца на автомобила и огромен пропуск, пълен с печати и марки на посолството, на шест-седем работнически профсъюза и на Министерството на войната — всичко, с което разполага. Ланс е доста странен тип — симпатичен, словоохотлив, винаги облечен с крещящи дрехи, с биещи на очи сака и вратовръзки. Според мен понякога преиграва, за да не го вземат на сериозно и да не го подозират.

— Как осъществява прехвърлянето до крайбрежието?

— Не знам точно, той отказва да съобщи подробности. Мисля, че започна с коли на посолството и камиони на строителното предприятие, докато ги реквизираха. Напоследък използва линейка на шотландския корпус, предоставена на разположение на републиката. Освен това обикновено го придружава Марджъри Хил, медицинска сестра от Англо-американската болница, знаете ли я?

— Мисля, че не.

— Намира се на улица „Хуан Монталво“, до Университетския комплекс, практически на самия фронт. Когато ме раниха, първо ме заведоха там, после ме преместиха в болницата, която оборудваха в хотел „Палас“, за да ме оперират.

— Болница в „Палас“? — попитах недоверчиво.

— Да, полева болница, не знаехте ли?

— Нямах представа. Когато напуснах Мадрид, „Палас“ и „Риц“ бяха най-люксовите хотели.

— Е, както виждате, сега го използват за други цели. Много неща са се променили. Останах там няколко дни, докато накрая решиха да ме евакуират в Лондон. Преди да постъпя в Англо-американската болница, аз вече познавах Ланс — в момента британската колония в Мадрид е доста оредяла. После той ме посети в „Палас“. В рамките на хуманитарната си мисия той се старае да помага, доколкото е възможно — на всички свои сънародници в затруднение. Затова знам отчасти как протича процесът на евакуация, но са ми известни само подробностите, които той самият ми е предоставил. Бежанците обикновено идват за своя сметка в болницата. Понякога ги държат известно време, като ги представят за пациенти, докато подготвят следващия конвой. Ланс и медицинската сестра Ханс, пътуват заедно:

тя, изглежда, е незаменима в разиграването на служители и милиционери на контролните постове, ако нещата станат напечени. Освен това почти винаги се врежда да занесе на връщане в Мадрид всичко, което може да измъкне от Кралската флота: лекарства, превръзки, сапун, консерви...

— Как осъществяват пътуването?

Исках да си представя прехвърлянето на майка ми, да знам как ще се извърши пътуването.

— Знам, че тръгват призори. Ланс вече познава всички контролни пунктове, а те са над трийсет. Понякога пътуват повече от дванайсет часа. Освен всичко, той познава отлично психологията на милиционерите: слиза от колата, разговаря с тях, нарича ги другари, показва им впечатляващия си пропуск, предлага им цигари, шегува се и се сбогува с тях с „Да живее Русия“ или „Смърт на фашистите“ и какво ли не, само да може да продължи пътя си. Но не им предлага подкуп: самият той си го е наложил като принцип и доколкото знам се придържа към него. Той е изключително педантичен спрямо законите на републиката, винаги ги спазва. И разбира се, избягва да предизвиква неприятности или инциденти, които биха могли да навредят на посолството ни. Макар че не е на служба и има само почетна титла, той се придържа строго към правилата на дипломатическата етика.

Докато приключи отговора си, аз бях готова да задам следващия въпрос. Доказвах, че съм отлична ученичка на комисар Васкес в усвояването на техниките на разпита.

— В кои пристанища отвежда бежанците?

— Зависи, може да е във Валенсия, в Аликанте, в Дения. Проучва положението, нахвърля план и накрая, по един или друг начин успява да ги натовари на кораб.

— Но тези хора имат ли необходимите документи и пропуски?

— За да пътуват из Испания — да. За да заминат за чужбина — вероятно не. Затова операцията по качването на кораба обикновено е най-трудна: Ланс трябва да заблуди контролните постове, да влезе в зоната на кейовете и да мине незабелязано сред часовете, да преговаря с екипажа на корабите, да вмъкне бежанците и да ги скрие. Освен това, всичко трябва да се осъществи внимателно, за да не буди подозрение. Засега обаче винаги е успявал.

Довършихме вечерята. Логан трудно боравеше с приборите; лявата му ръка бе напълно извън строя. Въпреки това се справи успешно с пилето, с две големи порции сметанов крем и няколко чаши вино. Аз обаче, погълната от разказа му, почти не докоснах калкана и не поръчах десерт.

— Искате ли кафе? — попита той.

— Да, благодаря.

Всъщност не пиех кафе след вечеря, с изключение на случаите, когато трябваше да работя до късно. Тази вечер обаче имах две основателни причини, за да приема предложението: исках да удължа колкото се може повече разговора и да бъда достатъчно бодра, за да не изпусна и най-малката подробност.

— Разкажете ми нещо за Мадрид — помолих го тогава. Гласът ми беше тих, може би вече предчувствах, че това, което ще чуя, няма да бъде приятно.

Той ме погледна втренчено, преди да отговори:

— Не знаете нищо, нали?

Забих поглед в покривката и поклатих отрицателно глава. След като чух подробностите за предстоящата евакуация на майка ми, бях се отпуснала; вече не бях нервна. Въпреки контузеното си тяло, Маркърс Логан бе успял да ме успокои със сериозното си и уверено държане. Вместо да се зарадвам обаче от това, което чух, изпитах силна тъга. За майка си, за Мадрид, за родината ми. Внезапно ме обхвана неимоверна слабост и усетих как очите ми се пълнят със сълзи.

— Градът е в плачевно състояние, не достигат основни продукти. Всеки се справя както може — обобщи той отговора си с няколко общи и очевидни истини. — Може ли да ви задам един въпрос? — добави.

— Питайте каквото искате — отговорих с все още забит в масата поглед. Не можех да му откажа, бъдещето на майка ми беше в неговите ръце.

— Вижте, изпълних задачата си и ви гарантирам, че ще постъпят с майка ви така, както са ми обещали, не се тревожете за това. — Говореше с по-тих, по-задушевен тон. — За да успея обаче, се наложи да измисля история, която не знам дали отговаря малко или много на действителната. Казах, че е изложена на голяма опасност и трябва да бъде евакуирана спешно, не беше необходимо да давам повече подробности. Но бих искал да знам до каква степен съм отгатнал или

до каква степен съм излъгал. Отговорът изобщо няма да промени нещата, но аз бих искал да го чуя. Така че ако нямате нищо против, кажете ми в какво положение се намира майка ви и смятате ли, че наистина е изложена на опасност в Мадрид?

Един сервитьор донесе кафетата. Разбъркахме захарта, лъжичките ритмично потракваха в порцелана. След няколко секунди вдигнах глава и го погледнах право в очите.

— Искате да знаете истината? Истината е, че според мен животът ѝ не е изложен на опасност, но майка ми има само мен на света, аз имам само нея. Винаги сме живели сами, заедно сме се борили, за да оцелеем — ние сме само две работещи жени. Един ден обаче аз сгреших и я предадох. И сега не искам нищо друго, освен да бъда отново с нея. Преди малко ми казахте, че приятелят ви Ланс действа единствено воден от хуманни, а не от политически подбуди. Сам преценете дали събирането на една майка без средства с единствената ѝ дъщеря е хуманна причина или не. Аз не знам.

Не казах нищо повече, знаех, че сълзите ми ще бликнат всеки момент.

— Трябва да тръгвам. Утре ще ставам рано, имам много работа, благодаря за вечерята, благодаря за всичко...

Изрекох тези думи със сподавен глас, бързешком, като в същото време станах и грабнах чантата си. Не вдигнах глава, за да не забележи стичащите се по лицето ми сълзи.

— Ще ви изпратя — каза той и се надигна, като се опита да прикри болката си.

— Благодаря, няма нужда — живея наблизо, зад ъгъла. — Обърнах се и тръгнах към изхода. Едва бях направила няколко крачки, когато усетих ръката му да докосва лакътя ми.

— Имам късмет, че живеете наблизо. Така ще ходя по-малко. Да вървим.

Поръча с жест на салонния управител да включи вечерята в сметката на стаята му и излязохме. Не каза нищо, нито се опита да ме успокои; не изрече нито дума за това, което току-що бе чул. Просто вървеше до мен мълчаливо, като ме остави сама да възвърна спокойствието си. Когато излязохме на улицата, той внезапно спря. Опирайки се на бастуна си, погледна обсипаното със звезди небе и вдиша с копнеж въздуха.

— Мароко ухае прекрасно.

— Планината е близо, морето също — отвърнах аз, вече спокойна. — Сигурно е заради това.

Вървахме бавно, той ме попита откога съм в протектората, какъв е животът тук.

— Ще се видим отново, ще ви се обадя веднага щом получа нова информация — каза той, когато стигнахме до дома ми. — И бъдете спокойна. Уверявам ви, че ще направят всичко възможно, за да ви помогнат.

— Много ви благодаря. Моля да ме извините за реакцията. Понякога ми е трудно да се сдържа. Времената никак не са леки — прошепнах аз с леко стеснение.

Той опита да се усмихне, но успя само наполовина.

— Няма нищо, разбирам ви напълно.

Този път не се разплаках, лошият момент беше отминал. Само се погледнахме, пожелахме си лека нощ и аз заизкачвах стълбите, като си мислех колко малко отговаряше този Маркърс Логан на опасния опортюнист, какъвто си бяхме представяли с Розалинда.

[1] Госпожа Фокс и госпожица Кирога, предполагам (англ.) — Б.пр. ↑

[2] Да, ние сме. Приятно ни е да ви видим, господин Логан. А сега, ако позволите, мисля, че трябва да минем на испански. Боя се, че в противен случай приятелката ми няма да може да участва в разговора ни (англ.). — Б.пр. ↑

[3] По заглавието на книгата „Аленото огнивче“ на английската писателка Емушка Орси (1865–1947 г.), един от най-известните шпионски романи на епохата. В книгата група млади англичани спасяват представители на аристократични семейства, станали невинни жертви на терора по време на Френската революция — Б.пр. ↑

Бейгбедер и Розалинда бяха очаровани от интервюто на следващия ден. По-късно научих от нея, че всичко протекло в непринудена обстановка: двамата мъже седели на една от терасите в старата къща на булевард „Лас Палмерас“, пиели бренди със сода и се наслаждавали на изгледа към долината на река Мартин и склоновете на внушителния Бени Хосмар — началото на Риф. Тримата най-напред обядвали — критичното око на англичанката искало да провери доколко може да се довери на сънародника си, преди да го остави насаме с нейния скъп Хуан Луис. Бедуи, готвачът арабин, им приготвил *тажин*^[1] с агнешко, което придружили с бургундско Гран Крю. След десертите и кафето Розалинда се оттеглила, а те се настанили в плетените кресла, за да изпуснат по една пура и да се задълбочат в разговора.

Научих, че журналистът се върнал в хотела към осем вечерта след интервюто, че не вечерял, а само поръчал да му занесат плодове в стаята. Научих още, че на следващата сутрин — веднага след закуска се запътил към Висшия комисариат, узнах по кои улици е минал и в колко часа се е прибрал. Осведомена бях подробно за всички негови излизания и прибирания през същия ден, както през следващия; научих какво е ял, какво е пил, какви вестници е чел и какъв е бил цветът на вратовръзката му. Имах работа през целия ден, но бях информирана във всеки момент благодарение ефикасната работа на двама дискретни сътрудници. Жамила бе поела следенето през деня; срещу дребна монета едно младо пиколо в хотела ме осведомяваше със същото усърдие в колко часа Логан се е прибрал вечерта; срещу още една монета дори си спомняше какво е вечерял, дрехите, които е дал за пране, и момента, в които е угасил лампата.

Издържах така три дни, като получавах подробни сведения за всяко негово движение и чаках да ми изпрати новини относно напредъка на предприетите действия. На четвъртия ден липсата на вести ме накара да се усъмня. И толкова се усъмних, че в главата ми се оформи цялостен план, според който Маркърс Логан, който вече бе

постигнал целта си да интервюира Бейгбедер и бе събрал нужната информация за протектората, смята да си замине, забавяйки за ангажимента си към мен. И за да попреча на тези ужасни предположения да се сбъднат, реших, че може би трябва да действам изпреварващо. Затова на следващата сутрин — още щом се развидели и мюезинът призова за първата молитва, аз излязох от къщи и се настаних в един ъгъл на двора на „Национал“. С новия си костюм във винен цвят и с модно списание в ръка. За да стоя на пост с изправен гръб и кръстосани крака. За всеки случай.

Знаех, че това, което правя, е пълна глупост. Розалинда беше казала, че ще предостави на Логан разрешение за временно пребиваване в протектората; той ми бе дал дума, ангажирайки се да ми помогне; организирането на евакуацията изискваше време. Когато анализирах положението хладнокръвно, съзнавах, че няма от какво да се опасявам — всичките ми страхове бяха лишени от основание и това чакане в двора на хотела беше смешна проява на подозренията ми. Знаех това, но въпреки всичко, реших да не мърдам от мястото си.

Слезе в девет и четвърт, когато сутрешното слънце вече нахлуваше с пълна сила през стъкления покрив. Дворът се беше оживил от току-що раздвижилите се гости, от сновящи сервитьори и млади пиколa мароканци, носещи вещи и куфари. Все още накуцваше леко и ръката му беше повесена на синя кърпа, но наранената половина на лицето му изглеждаше по-добре, а чистите дрехи, здравия сън и току-що сресаната влажна коса му придаваха многократно по-приятен вид, отколкото в деня на пристигането му. Когато го видях, усетих тръпка на безпокойство, но го прикрих, като отметнах косата си назад и отново кръстосах елегантно крака. Той също ме видя и се приближи, за да ме поздрави.

— Виж ти, не знаех, че жените в Африка са толкова ранобудни.

— Нали знаете поговорката: „Който рано става, нему и Бог помага“.

— А мога ли да попитам за какво ви е потребна Божията помощ?
— каза той, като се настани на стола до мен.

— Да не напуснете Тетуан, без да ми кажете как вървят нещата, дали въпросът за майка ми вече е задвижен.

— Не съм ви казал нищо, защото още нищо не се знае — отвърна той. После се наклони към мен. — Още не ми вярвате напълно, нали?

Гласът му прозвуча уверено и дружелюбно. Почти съучастнически. Не му отговорих веднага, опитвах се да измисля някаква лъжа. Не ми хрумна нищо и реших да бъда искрена.

— Моля да ме извините, но напоследък не вярвам на никого.

— Не се тревожете, разбирам ви — каза той, като се усмихна с усилие. — Времената не са подходящи за проява на лоялност и доверие.

Свих рамене с красноречив жест.

— Закусили ли сте? — попита той.

— Да, благодаря — излъгах. Не бях закусила, нито имах желание за това. Искях единствено да потвърди, че няма да ме остави, без да изпълни обещанието си.

— Е, тогава бихме могли...

Една облечена в хиджаб вихрушка застана между нас и прекъсна разговора ни — беше останалата без дъх Жамила.

— Фрау Лангенхайм чака къщи. Отива в Танжер купи платове. Искане госпожица Сира каже колко метра купува.

— Кажи й да изчака две минути. Ей сега ще дойда. Нека седне и да разгледа новите списания, които Канделария донесе онзи ден.

Жамила се втурна обратно към къщи, а аз се извиних на Логан.

— Това е прислужницата ми. Една клиентка ме чака, трябва да тръгвам.

— В такъв случай няма да ви задържам повече. Не се тревожете, всичко вече е в ход и рано или късно ще получим потвърждение. Но имайте предвид, че може да е въпрос на дни или седмици, дори на месец; не е възможно да се ускорят нещата — каза той и се изправи. Изглеждаше по-пъргав, отколкото преди няколко дни, личеше че вече не го боли толкова.

— Наистина не знам как да ви се отблагодаря отвърнах аз. — А сега ме извинете, трябва да тръгвам. Чака ме много работа, нямам почти минута свободно време. След няколко дни предстоят светски събития и клиентките ми се нуждаят от нови тоалети.

— А вие?

— Аз какво? — попитах смутено, без да разбера въпроса.

— Ще присъствате ли на някое от тези събития? Например на приема на Серано Сунер?

— Аз? — отвърнах с лек смях, като отметнах косата от челото си. — Не, аз не ходя на такива събития.

— Защо?

Щях отново да се засмея, но се сдържах, когато си дадох сметка, че говори сериозно, че любопитството му е истинско. Вече бяхме прави, застанали един до друг. Видях отблизо светлия ленен плат на самото му и райетата на вратовръзката му. Миришеше хубаво — на хубав сапун, на чисто. Аз държах списанието си в ръце, а той се опираше на бастуна. Погледнах го и понечих да му отговоря, разполагах с достатъчно отговори, за да оправдая отсъствието си от тези чужди на мен празненства: защото никой не ме е поканил, защото това не е моята среда, защото нямам нищо общо с тези хора... Накрая обаче реших да замълча. Само свих рамене и казах:

— Трябва да тръгвам.

— Почакайте — рече той, като ме хвана леко за ръката. — Елате с мен на приема на Серано Сунер, бъдете моя дама тази вечер.

Поканата прозвуча като гръм от ясно небе и така ме смая, че когато се опитах да намеря извинения, за да я отхвърля, не успях да изрека нито едно.

— Преди малко ми казахте, че не знаете как да ми се отблагодарите за това, което правя за вас. Е, добре, има начин да го сторите — придружете ме на този прием. Ще ми помогнете да разбера кой кой е в този град, ще бъде полезно за работата ми.

— Аз... аз също не познавам почти никого, отскоро съм тук.

— Вечерта ще бъде интересна, може да прекараме добре — настоя той.

Това беше лудост, истински абсурд. Какво щях да правя на някакъв си прием в чест на баджанака на Франко, сред висши военни и местния елит, сред хора с възможности и представители на чужди страни. Предложението беше направо смешно, но пред мен стоеше мъж, който чакаше отговор. Мъж, който уреждаше евакуирането на човека, който най-много ме интересуваше на този свят; един непознат чужденец, който ме бе помолил да му се доверя. През ума ми преминаха като светкавици противоречиви мисли. Едните ме подканяха да откажа, настояваха, че това е нелепа ексцентричност. Други обаче ми припомняха поговорката за доброто възпитание и благодарността, която толкова пъти бях чувала от майка си.

— Добре — казах аз, след като преглътнах мъчително. — Ще дойда.

Жамила отново се появи във фоайето и с бурни ръкомахания ме подканяше да побързам, за да не карам взискателната фрау Лангенхайм да чака.

— Чудесно. Ще ви съобщя деня и часа веднага щом получа поканата.

Стиснах ръката му, прекосих фоайето с бързи стъпки и едва когато стигнах до вратата, се обърнах. Маркърс Логан все така стоеше прав в дъното и ме гледаше, опрян на бастуна си. Не беше мръднал от мястото, където го бях оставила, и отдалече фигурата му се очертаваше като неясен силует срещу светлината. Гласът му обаче прозвуча ясно:

— Радвам се, че се съгласихте да ме придружите. И бъдете спокойна, не бързам да напусна Мароко.

[1] Ястие от месо и зеленчуци, приготвено в едноименен плосък глинен съд с островърх капак. — Б.пр. ↑

28.

Съмненията ме връхлетяха веднага щом излязох на улицата. Дадох си сметка, че може би бях прибързала и бях приела предложението на журналиста, без преди това да се посъветвам с Розалинда — може би тя имаше други планове за натрапилия ѝ се гост. Съмненията ми обаче скоро се разсеяха, когато тя дойде същия следобед, възбудена и забързана.

— Имам само половин час — каза ми, докато разкопчаваше с пъргави пръсти копирената си блуза. — Хуан Луис ме чака, трябва да подготвим още хиляди неща за посещението на Серано Сунер.

Мислех да поставя въпроса внимателно и деликатно, но реших да се възползвам от момента и да ѝ кажа веднага.

— Маркърс Логан ме помоли да го придружа на приема.

Изрекох това, без да я гледам, като се преструвах, че съм заета да свалям тоалета ѝ от манекена.

— *But that's wonderful, darling!*^[1]

Не разбрах какво каза, но по тона ѝ заключих, че е приятно изненадана от новината.

— Нямах нищо против да отида с него?

— Разбира се, че нямам! Ще бъде чудесно да си наблизю. Хуан Луис ще е твърде зает с официалната си роля, така че се надявам да прекарам известно време с вас. Какво ще облечеш?

— Още не знам. Трябва да го обмисля. Може би ще си уший нещо от този плат — казах аз, сочейки един топ сурова коприна, подпрян на стената.

— *My God*, ще бъдеш зашеметяваща.

— Ако доживея — прошепнах аз с уста, пълна с карфици.

Наистина щеше да ми е трудно да се измъкна от тресавището, в което бях затънала. След дълги седмици на полубездействие грижите и задълженията се бяха увеличили неимоверно и заплашваха да ме затрупат всеки момент. Трябваше да довърша толкова поръчки, че всеки ден ставах с петлите и рядко можех да си легна преди три призори. На вратата постоянно се звънеше и клиентките влизаха и

излизаха непрекъснато. Аз обаче бях почти благодарна, че имам толкова работа. Така нямах време да мисля какво, по дяволите, ще правя на този прием, до който оставаше малко повече от седмица.

След като преодолях препятствието с Розалинда, вторият човек, който научи за неочакваната покана, беше, естествено, Феликс.

— Виж ти, хитрушо, какъв късмет! Направо позеленях от завист!

— С удоволствие бих ти отстъпила мястото — казах му искрено.

— Не си правя никакви илюзии за този прием. Знам, че ще се чувствам не на място, в компанията на мъж, когото почти не познавам, сред чужди хора, военни и политици, по чиято вина градът ми е обсаден и не мога да се върна у дома.

— Не ставай глупава, малката. Ще бъдеш част от бляскаво тържество, което ще влезе в хрониките на това кътче от африканската карта. И освен това ще отидеш с мъж, който никак, ама никак не изглежда зле.

— Откъде знаеш, нали не го познаваш?

— Не го познавам ли? Къде, мислиш, заведох вещицата днес следобед?

— В „Национал“? — попитах недоверчиво.

— Именно. Излезе ми три пъти по-скъпо, отколкото кифлите в „Ла Кампана“, защото хитрушата се натъпка като прасе с чай и английски пасти, но си струваше.

— Значи си успял да го видиш?

— И да говоря с него. Даже ми даде огънче.

— Голям нахалник си — казах аз, като не успях да сдържа усмивката си. — И как ти се стори?

— Приятно изкусителен, когато му оправят повредите. Въпреки че куца и едната половина на лицето му е досущ като Христос на кръста, има страхотен чар и изглежда истински джентълмен.

— Мислиш ли, че е надежден, Феликс? — попитах го аз, леко разтревожена. Въпреки че Логан ме бе помолил да му имам доверие, още не бях сигурна, че мога да му вярвам. Съседът ми се изсмя.

— Предполагам, че не, но това не трябва да те безпокои особено. Новият ти приятел е обикновен журналист, с когото е уговорена сделка, и в нея участва жената, която е замаяла главата на висшия комисар. Така че в негов интерес е да се държи добре с теб, ако не иска да си тръгне от тук в по-лошо състояние от това, в което е дошъл.

Думите на Феликс ме накараха да погледна нещата от друг ъгъл. Злополучният край на връзката ми с Рамиро ме бе направил недоверчива и мнителна, но сделката с Маркърс Логан не беше въпрос на лична лоялност, а обикновена размяна от взаимен интерес. Ако ти ми дадеш, ще ти дам и аз. В противен случай няма сделка. Такива бяха правилата, нямаше защо да продължавам да се терзая с въпроса за надеждността. Той беше заинтересуван да бъде в добри отношения с висшия комисар, така че нямаше причина да ме мами.

Същата вечер Феликс ме осведоми кой е точно Серано Сунер. Често бях чувала да се говори за него по радиото и бях срещала името му във вестника, но не знаех почти нищо за човека, който се крие зад това име. Феликс — както толкова други пъти — ми даде най-пълната информация.

— Сигурно вече ти е известно, скъпа моя, че Серано е баджанак на Франко — женен е за Сита, по-малката сестра на Кармен Поло. Която, между другото, е не само по-млада, но и по-хубава, и не така префърцунена като съпругата на каудильо, както успях да установя от някои снимки. За Серано се говори, че е забележителна личност и по интелект превъзхожда стотици пъти генералисимуса — факт, който явно никак не се нрави на Франко. Преди войната е бил адютант и депутат от Сарагоса.

— От десницата.

— Очевидно. Бунтът обаче го заварил в Мадрид. Арестували го заради политическата му принадлежност и го тикнали в затвора „Модело“, но накрая го завели в болница, защото страдал от язва или нещо подобно. Говори се, че с помощта на доктор Мараньон успял да избяга, предрешен като жена, с перука, шапка и запретнати под палтото панталони. Изглеждал страхотно.

Разсмяхме се, представяйки си сцената.

— После избягал от Мадрид, отишъл в Аликанте и там, предрешен отново, този път като аржентински моряк, се качил на един миноносец.

— И напуснал Испания? — попитах аз.

— Не. Слязъл от кораба във Франция и отново влязъл в зоната на националистите по суша с жена си и дечурлигата, мисля, че има четири-пет. От Ирун успели да стигнат до Саламанка, където в началото беше генералният щаб на националистите.

— Сигурно е било лесно, нали е роднина на Франко.

Той се усмихна насмешливо.

— Така си мислиш, скъпа. Говори се, че каудильото не си е мръднал пръста за тях. Би могъл да предложи размяна за баджанака си — нещо обичайно между двата лагера, — но не го е направил. А когато пристигнали в Саламанка, приемът не бил особено радушен. Франко и семейството му се били настанили в епископския дворец и казват, че подслонили семейството на Серано в една мансарда с няколко разнебитени нара, докато дъщерята на Франко се разполагала в огромна спалня с отделна баня. Искрено казано, с изключение на тези злословия, които вървят от уста на уста, не успях да получа кой знае каква друга информация за личния живот на Серано Сунер, съжалявам, скъпа. Знам обаче, че в Мадрид убили двама от братята му, с които бил много близък и които нямали нищо общо с политиката. Изглежда, това го е травмирало и го е подтикнало да се включи активно в строителството на така наречената Нова Испания. Важното е, че е успял да се превърне в дясна ръка на генерала. Затова го наричат „баджанакисимус“, по аналогия с генералисимус. Говори се също, че до голяма степен заслугата за настоящата му власт се дължи на могъщата доня Кармен, на която явно ѝ е дошло до гуша от малоумния ѝ девер — Николас Франко, който твърде много влияе на мъжа ѝ. Така че щом Серано пристигнал, тя отсякла: „От сега нататък, Пако, повече Рамон и по-малко Николас“.

Имитираше гласа на жената на Франко и двамата се разсмяхме отново.

— Казват, че Серано е много умен — продължи Феликс. — Много прозорлив, много по-подготвен от Франко в политически, интелектуален и личностен план. Освен това е страшно амбициозен и работохолик; твърди се, че по цял ден работи, опитва се да изгради юридическа основа, върху която да легитимира националистическия лагер и върховната власт в родината си. С една дума, работи за институционализирането на една чисто военна структура, схващаш ли?

— Ако спечелят войната — подхвърлих аз.

— Ако я спечелят, знае ли човек.

— А хората харесват ли Серано? Уважават ли го?

— Средна работа. „Нашивките“, тоест висшите офицери, никак не го харесват. Смятат го за неудобен натрапник. Говорят на различни

езици, не се разбират. Те биха били доволни от една чисто казармена държава, но Серано, който е по-умен от всички тях, се опитва да ги накара да проумеят, че това би било глупост, че по този начин никога няма да получат легитимност и международно признание. А Франко, макар че няма никаква представа от политика, в това отношение му има доверие. Така че останалите, искат не искат, трябва да го преглътнат. Старите фалангисти също не му вярват. Бил е близък приятел на Хосе Антонио Примо де Ривера, защото са учили заедно в университета, но не е членувал във Фалангата преди войната. Сега вече е неин член: направи го по принуда и стана по-голям светец и от папата, но старите фалангисти, ветераните, го възприемат като кариерист и нагаждач.

— Тогава кой го подкрепя? Само Франко ли?

— И съпругата му, което не е малко. Макар че не се знае докога ще трае тази любов.

Феликс изигра ролята на спасителен пояс по време на подготовката за събитието. Откакто му съобщих новината и той с театрален жест се престори, че си хапе пръстите от завист, нямаше нощ, в която да не се отбие при мен, за да ми съобщи някой интересен факт за празненството; откъслечни сведения и клюки, които бе научил тук-там по време на усърдната си разузнавателна дейност. Не стояхме в салона, както преди: имах толкова натрупана работа, че вечерните ни срещи се прехвърлиха временно в ателието. Тази малка промяна обаче не го смути — обожаваше конците, платовете и скритите шевове и винаги даваше някаква идея за тоалета, който в момента работя. Понякога идеята беше удачна, в други случаи предлагаше щуротии.

— Значи това прекрасно кадифе е за тоалета на съпругата на председателя на съда? Направи една дупка на задника, та дано някой ѝ обърне внимание. Какво пилеене на плат, толкова е грозна — каза той, като докосваше с пръсти парчетата плат, сглобени върху манекена.

— Не пипай — предупредих го строго, без дори да го погледна, вгълбена в работата си.

— Извинявай, скъпа, но платът е толкова лъскав...

— Затова внимавай да не оставиш следи от пръсти. Хайде, започвай, Феликс. Разкажи ми какво научи днес?

През тези дни посещениято на Серано Сунер беше в устата на всички в Тетуан. В магазините, в тютюнопродавниците и

фризьорските салони, в лекарските кабинети, в кафенетата и сред групичките по тротоарите, на сергиите на пазара и на излизане от черквата се говореше само за това. Аз обаче бях толкова заета, че почти не можех да си позволя да изляза. За сметка на това си имах добър съсед.

— Никой няма да пропусне това randevu с баджанака. Ще присъства каймакът на града: халифът и многобройната му свита, великият везир и мюезинът, цялото правителство. Всички висши представители на испанската администрация, военни, накичени с ордени, адвокати и магистрати, представителите на мароканския политически партии и на еврейската общност, консулският корпус, директорите на банките, празноглавите чиновници, могъщите предприемачи, лекарите, всички високопоставени испанци, араби и евреи, и разбира се, някое и друго парвеню като теб, малка безсрамнице, което ще се промъкне през задната врата със своя хром хроникьор.

Розалинда обаче ме бе предупредила, че блясъкът на събитието ще бъде доста скромнен: Бейгбедер възнамерявал да посрещне госта с всичките почести, но не забравял, че сме във война. Поради това нямало да има пищни прояви, нито танци, нито музика, освен тази на оркестъра на халифа. Въпреки умереността и сдържаността обаче това щеше да бъде най-бляскавият прием от всички, които Висшият комисариат беше организирал от много време насам, и поради тази причина столицата на протектората се подготвяше трескаво за него.

Феликс ми обясни и някои протоколни правила. Така и не разбрах къде ги беше научил, тъй като нямаше никакъв светски опит, а кръгът му от познанства беше ограничен почти колкото моя. Животът му се свеждаше до рутинната работа в продоволствения отдел, до майка му и униженията, на които го подлагаше, до спорадичните нощни похождения в долнопробни заведения и спомените от едно случайно пътуване до Танжер преди началото на войната — това беше всичко. Не беше стъпвал в Испания, откакто се бе родил. Но обожаваше киното и познаваше всичките американски филми кадър по кадър, беше ненаситен читател на чуждестранни списания, безскрупулен наблюдател и непоправим клюкар. Хитър като лисица, той черпеше от всевъзможни източници и с лекота се сдобиваше с

необходимите познания, за да ме обучи и да ме превърне в елегантна гостенка без следа от нисшия ѝ произход.

Някои от съветите му бяха излишни, тъй като бяха очевидни. По време на връзката ми с негодника Рамиро бях срещала и наблюдава хора с най-различно положение и произход. Заедно присъствахме на стотици празненства и обиколихме десетки заведения и луксозни ресторанти както в Мадрид, така и в Танжер; благодарение на това бях придобила достатъчно рутина, за да се размотавам непринудено на светски събития. Феликс обаче реши да започне обучението ми от най-ниското стъпало:

— Не говори с пълна уста, не дъвчи шумно и не се бърши с ръкав, не пъхай вилицата до небцето си, не пий виното на един дъх, не шъткай с вдигната чаша на сервитьора, за да ти я напълни отново. Използвай „моля“ и „много благодаря“, когато е необходимо, но тихичко, без прекалени излияния. И както вече знаеш, казвай просто „приятно ми е“, ако ти представят някого, никакво „удоволствието е мое“, нито подобни простотии. Ако ти говорят за нещо, което не знаеш или не разбираш, надени една от ослепителните си усмивки и не си отваряй устата, само кимай утвърдително от време на време. А ако се налага да говориш, сведи измислиците до минимум, защото, току-виж, те изобличили: едно е да подхвърлиш няколко дребни лъжи, за да се откроиш като висша модистка, и съвсем друго да скочиш сама в устата на вълка, като се перчиш пред проникателни или осведомени хора, които веднага ще усетят, че ги лъжеш. Ако нещо те учуди или много ти хареса, кажи само „възхитително“, „впечатляващо“ или друго подобно прилагателно. В никакъв случай не изразявай въодушевлението си с ръкомахания, нито с пляскане по бедрото или с фрази като „истинско чудо“, „майка му стара“ или „направо ме сащиса“. Ако някой коментар ти се стори остроумен, не бива да се кикотиш с отворена до сливиците уста, нито се превивай от смях, като се държиш за корема. Само се усмихни, премигни и не казвай нищо. И не изказвай мнение, когато не ти го искат, и не прави недискретни изказвания от типа: „Вие кой сте, човече?“ или „Не мога да повярвам, че онази дебеланка е съпругата ви“.

— Всичко това вече го знам, скъпи Феликс — казах аз през смях. — Може да съм обикновена шивачка, но не съм расла в гората. Кажи ми нещо по-интересно, ако обичаш.

— Добре, красавице, както кажеш; просто се опитвах да бъда полезен, ако случайно ти се изплъзне някоя подробност. Тогава да се захващаме със сериозните неща.

И така, в продължение на няколко вечери Феликс ми представяше най-изтъкнатите гости. Донесе вестници, списания, снимки, годишници, за да запомня имената, постове и длъжностите им и в много случаи и лицата им. По този начин узнах къде живеят, с какво се занимават, какво е финансовото им състояние и какви са позициите им на местно равнище. Всъщност това не ме интересуваше особено, но Маркърс Логан разчиташе на мен да му помогна да разпознае по-известните личности, затова трябваше да бъда добре осведомена.

— Като се има предвид откъде е кавалерът ти, сигурно ще бъдете предимно с чужденците — каза Феликс. — Предполагам, че освен местния каймак, ще има и гости от Танжер. В турнето си баджанакът не е предвидил посещение там, така че, нали знаеш, когато Мохамед не отива при планината...

Думите му ме успокоиха: сред група чужденци, които никога не бях виждала, нито щях да видя отново, щях да се чувствам по-уверена, отколкото сред местни жители, с които щях да се разминавам ежедневно по улицата. Феликс ме осведоми също за реда, който протоколът следва, как ще бъдат поднесени поздравленията ни и как ще премине всичко стъпка по стъпка. Запаметявах подробностите, като същевременно шиех бързо, както никога досега.

И ето че паметната дата най-сетне настъпи. През цялата сутрин Жамила изнасяше от ателието последните поръчки; на обяд вече всичко беше предадено и най-после настъпи спокойствие. Предположих, че останалите гостенки вече са обядвали и се готвят да подремнат в полумрака на спалните си със затворени капаци или чакат реда си в салона за разкрасяване на Хусто и Мигел. Завидях им: без дори да имам време да хапна нещо, аз тепърва трябваше да уشيا собствения си тоалет. Когато се захванах за работа, беше три без четвърт. Приемът започваше в осем, Маркърс Логан беше пратил съобщение, че ще ме вземе в седем и половина. Предстоеше ми сложна задача, с която трябваше да се справя за по-малко от пет часа.

[1] Но това е чудесно, скъпа (англ.). — Б.пр. ↑

29.

Когато приключих с гладенето, погледнах часовника. Шест и двайсет. Дрехата беше готова. Сега оставаше и аз да се приготвя.

Потопих се във ваната и изпразних съзнанието си. Достатъчно притеснена щях да бъда, когато часът наближи. Сега заслужавах почивка — почивка с топла вода и сапунена пяна. Усетих как умореното ми тяло се отпуска, как вцепенените от шиенето пръсти възвръщат гъвкавостта си, а напрежението напуска схванатите ми шийни прешлени. Започнах да се унасям в дрямка, светът сякаш се разтваряше в порцелановата вана. От месеци не си спомнях толкова сладостен момент, но приятното усещане не продължи дълго: някой най-безцеремонно отвори вратата на банята.

— Но къде ти е умът, момиче? — извика сприхаво Канделария. — Вече минава шест и половина, а ти продължаваш да киснеш като боб във вода. Няма да ти стигне времето, малката! В колко часа смяташ да започнеш да се приготвяш?

Контрабандистката водеше със себе си необходимия според нея спешен екип: приятелката си Ремедиос, фризьорката, и Анхелита, една съседка, която умееше да прави маникюр. Малко преди това бях изпратила Жамила да купи фиби от „Ла Лунета“. Канделария я срещнала по пътя и така научила, че съм се тревожила много повече за тоалетите на клиентките, отколкото за моя собствен, и почти не съм имала време да се приготвя.

— Хайде, момиче. Излизай от коритото, защото ни чака много работа, а времето ни прищпорва.

Послушах я — щеше да е невъзможно да се преборя с този циклон. И разбира се, мислено ѝ благодарих за помощта: оставах само четирийсет и пет минути до идването на журналиста, а аз все още бях, по думите на Контрабандистката, като проскубана четка. Пригответеленията започнаха веднага щом увих хавлиената кърпа около тялото си.

Съседката Анхелита се съсредоточи върху ръцете ми — започна да ги разтрива със зехтин, да заглажда грапавините и да пили ноктите

ми. През това време приятелката Ремедиос се захвана с косата ми. За да не губя време, бях я измила сутринта. Сега само трябваше да ми направи прилична прическа. Канделария асистираше и на двете: подаваше пинсети и ножици, ролки и памук, като в същото време не спираше да говори и ни осведомяваше за последните клюки за Серано Сунер, които се носеха из Тетуан. Беше пристигнал преди два дни и заедно с Бейгбедер бе обиколил всички забележителни места в Северна Африка: от Ксар ел Ксбир до Шауен и после до Дар Рифиен^[1], и всички забележителни личности от халифа до великия везир. Не бях виждала Розалинда от предната седмица, но новините се предаваха от уста на уста.

— Казват, че вчера са организирали арабски обяд сред боровете, седнали на килими върху земята. Твърдят, че баджанакът насмалко да получи удар, когато видял, че всички ядели с пръсти: човекът не знаел как да поднесе кускуса към устата си, без да изпусне половината преди това...

— А висшият комисар бил предоволен в ролята си на домакин и пушел пура след пура — добави един глас от вратата. Разбира се, беше Феликс.

— Какво правиш тук по това време? — попитах изненадано. Следобедната разходка с майка му беше свещена, особено в деня, когато целият град беше излязъл навън. Той направи красноречив жест, сочейки с палец устата си — доня Елвира си беше вкъщи, порядъчно пийнала, доста по-рано от обикновено.

— Тъй като ще ме изоставиш тази вечер заради един чуждестранен журналист, не исках да пропусна поне приготовленията. Може ли да помогна с нещо, госпожи?

— Вие не сте ли онзи, дето рисува хубаво? — попита внезапно Канделария. Двамата знаеха кой кой е, но никога досега не си бяха говорили.

— Като самия Мурильо.

— Ами да видим как ще изрисуваш очите на момичето — каза тя и му подаде един козметичен несесер, който така и не разбрах откъде измъкна.

Феликс досега не бе гримирал никого, но не се стресна. Напротив, прие заповедта на Контрабандистката с радост и след като разгледа снимките в два броя на „Венити Феър“, за да получи

вдъхновение, той се обърна към лицето ми, сякаш беше платно за рисуване.

В седем и четвърт все още бях увита с хавлиената кърпа и с протегнатата ръце, докато Канделария и съседката духаха, за да изсушат лака. В седем и двайсет Феликс приключи с веждите ми и ги пригладил с палци. В седем и двайсет и пет Ремедиос постави в косата ми последната фиба и няколко секунди след това Жамила се втурна като луда от балкона, като викаше, че кавалерът ми току-що се е появил на ъгъла.

— А сега остават само още две неща — заяви в този момент съдружничката ми.

— Всичко е идеално, Канделария. Няма време за повече — казах аз и тръгнах полугола, за да взема тоалета си.

— Дума да не става — предупреди тя зад гърба ми.

— Не мога да ти обърна внимание, Канделария, наистина... — настоях аз нервно.

— Млъкни и погледни — заповяда тя, като ме хвана за ръката наскоро коридора. След това ми подаде плосък пакет, увит в смачкана хартия.

Отворих го припряно. Знаех, че не мога да ѝ откажа, защото щях да изгубя битката.

— Господи, Канделария! Не мога да повярвам! — възкликнах, докато разгъвах копринените чорапи. — Откъде ги купи, нали ми беше казала, че от месеци не може да се намери нито един чифт?

— Млъкни веднага и отвори сега този — прекъсна тя благодарностите ми и ми подаде друг пакет.

Под грубата опаковъчна хартия намерих красив блестящ предмет от черупка на костенурка със златен кант.

— Това е пудриера — поясни гордо тя. — За да си пудриш носа, та да видят важните госпожи, които ще срещнеш, че не си по-долу от тях.

— Прекрасна е — казах аз, като погалих кутийката. После я отворих: вътре имаше компактна пудра, малко огледало и бяло пухче от памук. — Благодаря ти, Канделария. Нямахте нужда, вече направи толкова много за мен...

Не можех повече да говоря по две причини: защото бях готова да се разплача и защото в същия момент се позвъни на вратата.

Извънмяването ме накара да се опомня, нямаше време за сантименталности.

— Жамила, отиди да отвориш — заповядах аз. — Феликс, донеси ми комбинезона, който е на леглото. Канделария, помогни ми за чорапите, може в бързината да ги скъсам. Ремедиос, вземете обувките. Анхелита, пуснете завесата в коридора. Хайде, всички в ателието, за да не ни чуе.

От суровата коприна си бях ушила тоалет от две част с големи ревери, тясна талия и пола във формата на камбана. Поради липса на бижута единственото допълнение беше едно цвете до рамото от плат в тютюнев цвят, в съчетание с обувките с токчета тип „игла“, които един обувчар от Арабския квартал беше обшил със същия плат. Ремедиос бе успяла да превърне косата ми в елегантен свободен кок, който подчертаваше изящното дебютно творение на Феликс като гримьор. Въпреки липсата на опит, резултатът беше великолепен: изпълни с радост очите ми и с плътност устните ми, изтръгвайки на светлина от умореното ми лице.

Всички заедно ме облякоха, обуха ме, оправиха ми отново прическата и ружа. Нямах време дори да се погледна в огледалото. Веднага щом бях готова, излязох и бързо тръгнах по коридора, като се опитвах да балансирам върху високите обувки. Когато стигнах до вратата, спрях и с престорено спокойни крачки влязох в салона. Маркърс Логан стоеше с гръб до един от балконите и гледаше към улицата. Обърна се, когато чу стъпките ми по плочките.

Бяха минали девет дни от последната ни среща. Следите от раните, с които журналистът пристигна, бяха осезателно намалели. Бе пъхнал лявата си ръка в джоба, вече не носеше превръзка. На лицето му бяха останали само няколко белега, под мароканското слънце кожата му бе придобила приятен загар, който контрастираше с безупречната белота на ризата. Стоеше на крака без видимо усилие, с твърда стойка, с изправен гръб. Щом ме видя, той се усмихна и този път не му костваше никакво усилие да го направи.

— Баджанакът няма да иска да се върне в Бургос, след като ви види тази вечер — каза той вместо поздрав.

Опитах се да отговоря със също толкова остроумна фраза, но един глас зад гърба ми ме разсея.

— Страхотен бонбон, малката — подхвърли Феликс с дрога шепот от скривалището си зад вратата.

Сдържах смеха си и само попитах:

— Тръгваме ли?

Той също не успя да отговори: точно когато се канеше да го направи, едно внушително присъствие изпълни помещението.

— Един момент, дон Маркърс — заповяда Контрабандистката, като вдигна ръка, сякаш искаше думата. — Ако ми позволите, искам да ви дам малък съвет, преди да тръгнете.

Логан ме погледна, леко объркан.

— Това е една приятелка — поясних аз.

— В такъв случай кажете.

Тогава Канделария се приближи до него и му заговори, като се преструваше, че маха несъществуващо петънце от предницата на самото му.

— Опичай си ума, драскачо, защото том момиче вече доста е патило и препатило. Внимавай да не ми я подлъжеш с фасона си на чуждестранен баровец и после да я накараш да страда. Защото, ако вземеш да я задиряш и ти хрумне да ѝ досаждаш дори ей толкова, с оня бандит братовчед ми ще броим на когото трябва и може в тъмното да те прикачат в някоя уличка на Арабския квартал и да ти накълцат здравата страна на физиономията като кожата на свинче, стана ли ти ясно, душко?

Журналистът нямаше как да ѝ отговори: въпреки безукорния си испански, за щастие не бе успял да схване почти нищо от заплашителната реч на съдружничката ми.

— Какво каза? — обърна се той към мен със смутен вид.

— Нищо важно. Да тръгваме, ще закъснеем.

Едва успях да скрия колко бях горда, докато излизахме. Не заради вида ми, нито заради привлекателния мъж, който вървеше до мен, нито заради забележителното събитие, което ни очакваше тази вечер, а заради обичта на приятелите, които оставихме зад нас.

Улиците бяха украсени със знамена в червено и жълто. Имаше гирлянди, плакати, които приветстваха знатния гост и величаеха неговия прославен роднина. Стотици араби и испанци шестваха бавно и тържествено. Украсените с националните цветове балкони бяха изпълнени с хора, терасите на покривите — също. Младежите се бяха

струпали на най-невероятни места: уличните стълбове, оградите, фенерите, търсейки най-добрата позиция, за да наблюдават предстоящото зрелище. Момичетата вървяха, хванати за ръце, с току-що начервени устни. Дечурлигата тичаха на тълпи и сновяха на зигзаг във всички посоки. Испанчетата бяха със сресани коси и миришеха на одеколон, момченцата — с вратовръзки, момиченцата с панделки, завързани в края на плитките. Мароканчетата носеха джелаби и фесове, много от тях бяха боси, други носеха обуца в чест на празника.

Колкото повече се приближавахме към площад „Еспаня“, толкова по-гъста ставаше тълпата, а глъчката — все по-оживена. Беше горещо, светлината все още бе ярка. Дочувах се звуците на оркестър, който настройваше инструментите. Бяха поставили пейки; пространството вече беше изпълнено до последния милиметър. Наложих се Маркърс Логан да покаже няколко пъти поканата си, за да ни пропуснат през охранителните прегради, които отделяха множеството от зоните, през които щяха да минат височайшите гости. Почти не разменихме дума, докато се придвижвахме — поради глъчката и постоянните препятствия, които трябваше да преодолеем, беше невъзможно да разговаряме. От време на време го сграбчвах за ръката, защото имаше опасност тълпата да ни раздели. Друг път той ме придържаше през раменете, за да не ме погълне ненаситното множество. Придвижихме се бавно, но успяхме. Стомахът ми се сви, когато прекосихме портата от ковано желязо, която водеше към Висшия комисариат, но предпочетох да не мисля.

Няколко арабски войници охраняваха входа, внушителни с парадните си униформи, с големи тюрбани и развети от вятъра наметала. Прекосихме градината, украсена със знамена и флагчета, един адютант ни упъти към голямата група гости, които чакаха началото на събитието под бели тенти, поставени за случай. Под тяхната сянка се движеха като в калейдоскоп фуражки, ръкавици и перли, вратовръзки, ветрила, сини ризи под бели сака с герба на Фалангата, извезан на предницата, както и доста тоалети, ушити бод след бод от собствените ми ръце. Поздравих дискретно няколко клиентки, престорих се, че не забелязвам погледите и прикритите шушукания от няколко страни: *коя е тя, кой е той*, прочетох по движението на някои устни. Разпознах още лица — много от тях бях

видяла само на снимките, които Феликс ми бе покачал предните дни, с други ме свързваше директен контакт. Например комисар Васкес, който умело прикри учудването си, когато ме видя в тази обстановка.

— Виж ти, каква изненада — каза той, като се отдели от една група и се приближи до нас.

— Добър ден, дон Клаудио. — Постарах се гласът ми да прозвучи естествено, но не знам дали успях. — Радвам се да ви видя.

— Наистина ли? — попита той с иронично изражение.

Не смогнах да му отговоря, защото, за мое изумление, той веднага след това поздрави кавалера ми:

— Добър ден, господин Логан. Както виждам, вече сте се приспособили към местния живот.

— Комисарят ме извика в управлението веднага щом пристигнах в Тетуан — обясни ми журналистът, докато двамата си стискаха ръцете. — Формалности за чуждестранни граждани.

— Засега не е заподозрян в нищо, но ме уведомете, ако забележите в него нещо странно — пошегува се комисарят. — А вие, Логан се погрижете добре за госпожица Кирога, цяла година е работа без почивка.

Разделихме се с комисаря и продължихме пътя си. Журналистът беше спокоен и любезен, а аз се стараех да не показвам колко не на място се чувствам. Той също не познаваше никого, но това, изглежда не го притесняваше ни най-малко — държеше се свободно, със завидна самоувереност, която вероятно се дължеше на професията му. Припомних си уроците на Феликс и дискретно му посочих кои са някои от гостите: господинът с тъмния костюм е Хосе Игнасио Толедано, богат евреин, директор на банка „Хасан“; елегантната дама с шапката с пера и цигарето е херцогиня Дьо Гиз, френска аристократка, която живее в Лараш; едрият мъж, на когото му пълнят чашата, е художникът Мариано Бертучи. Всичко протече според предписанията на протокола. Пристигнаха още гости, после цивилните испански власти, след тях военните. Последваха ги мароканските владетели с техните екзотични одежди. От прохладната градина чухме възгласите на улицата, оваците и ръкоплясканията. „Вече пристигна, вече е тук“ — разнесоха се гласове. Почетният гост обаче не се появи веднага; преди това отдели време на тълпата, която го приветстваше, сякаш

беше тореадор или някоя от американските актриси, които моят съсед толкова харесваше.

И най-после се появи очакваният, желаният гост, баджанакът на каудильо, да живее Испания! Облечен в черен костюм, сериозен, изпънат, много слаб и ужасно красив с почти бялата си, сресана назад коса; несмутим, както се пееше в химна на Фалангата, с очи на хитър котарак и леко състарен за трийсет и седемте си години, на които беше по това време.

Аз навярно бях от малцината, които не изпитваха ни най-малко любопитство да го видят отблизо или да му стиснат ръката, но въпреки това гледах към него. Интересуваше ме обаче не той, а човекът до него: Хуан Луис Бейгбедер. Любовникът на моята клиентка и приятелка се оказа висок и слаб мъж около петдесетте. Носеше парадна униформа с широк колан на кръста, фуражка и лек, подобен на камшик бастун. Имаше тънък, издаден напред нос, под него — тъмни мустаци; над него — очила с кръгли рамки, две идеални окръжности, зад които чифт интелигентни очи следяха всичко случващо се наоколо. Стори ми се особен човек, дори леко чудноват. Въпреки униформата, той не притежаваше типичната военна осанка; в държането му се долавяше нещо театрално, което обаче не изглеждаше престорено: жестовете му бяха изискани и същевременно разточителни, смехът му — буен, гласът — жив и звучен. Непрекъснато се движеше от място на място, поздравяваше сърдечно. Раздаваше прегръдки, потупвания по гърба и продължителни ръкостискания; усмихваше се и разговаряше с едни или други, с араби, християни, евреи, после отново в същия ред. Може би в свободното си време се проявяваше като романтичен интелектуалец, какъвто според Розалинда в действителност беше, но в този момент той разгърна пред присъстващите единствено неимоверния си талант за общуване.

Сякаш беше привързал Серано Супер към себе си с невидимо въже; понякога му позволяваше да се отдалечи малко, даваше му известна свобода на движение, за да поздрави и да разговаря в негово отсъствие, да се остави да го ласкаят. След минутка обаче навиваше макаратата и го придърпваше отново към себе си: обясняваше му нещо, представяше му някого, прегръщаше го през рамо, прошепваше му някоя фраза на ухото, изсмиваше се и отново го пускаше да се отдалечи.

Потърсих няколко пъти Розалинда, но не я открих. Нито до любимия й Хуан Луис, нито далече от него.

— Видяхте ли някъде госпожа Фокс? — попитах Логан, след като приключи краткия си разговор на английски с една особа от Танжер, която той ми представи и чието име и длъжност тутакси забравих.

— Не — отвърна лаконично той, като насочи вниманието си към групата, която в момента се оформяше около Серано. — Знаете ли кои са? — попита ме, сочейки ги с дискретно движение на брадичката.

— Германците — отвърнах аз.

Там бяха взискателната фрау Лангенхайм, пристегната в прекрасния костюм от лилав шантунг, който ѝ бях ушила; фрау Хайнц, моята първа клиентка, облечена в бяло и черно като някой арлекин; госпожа Бернхарт, която говореше с аржентински акцент и тази вечер не беше с нов тоалет; имаше и още една жена, която не познавах. Всички бяха придружени от съпрузите си и всички приветстваха госта, докато той се разтапяше в усмивки сред компактната група германци. Този път обаче Бейгбедер не прекъсна разговора и го остави да се задържи на сцената без чужда помощ по-продължително време.

[1] В казармата Дар Рифиен, в околностите на Сеута, се е помещавал Испанският чуждестранен легион. — Б.р. ↑

30.

Свечери се, блеснаха празнични светлини. Атмосферата беше оживена, но не така шумна, чуваше се тиха музика. Розалинда не се виждаше никъде. Германците продължаваха да обграждат плътно почетния гост, но в един момент дамите се отделиха и оставиха сами петимата чужденци и испанския сановник. Изглеждаха погълнати от разговора и си предаваха нещо от ръка на ръка, като свеждаха един към друг глави, сочеха с пръст, коментираха. Забелязах, че кавалерът ми постоянно ги държи под око.

— Явно германците ви интересуват.

— Изпълват ме с въодушевление — каза иронично той. — Но съм с вързани ръце.

В отговор аз вдигнах въпросително вежди — не разбирах какво иска да каже. Не ми обясни и побърза да отклони разговора в друга посока.

— Ще бъде ли много нахално от моя страна да ви помоля за една услуга?

Подхвърли въпроса сякаш случайно, както преди няколко минути ме бе попитал дали искам цигара или чаша плодов сок.

— Зависи — отвърнах с привидно безгрижие, каквото не изпитвах. Въпреки че вечерта протичаше относително спокойно, аз все така не се чувствах на място, не можех да се насладя на това чуждо за мен празненство. Тревожеше ме също отсъствието на Розалинда. Беше много странно, че не се бе появила досега. Само това липсваше, журналистът да ме помоли за нова неуместна услуга: бях направила достатъчно, като се съгласих да присъствам на това събитие.

— Отнася се за нещо много просто — поясни той. — Любопитно ми е какво показват германците на Серано, какво разглеждат с такъв интерес.

— Любопитството ви от какво естество е — лично или професионално?

— И едното, и другото. Но не бива да се приближавам; както знаете, ние, англичаните, не сме им по вкуса.

— Предлагате аз да се приближа и да погледна? — попитах недоверчиво.

— Ако е възможно, без да привличате вниманието.

Насмалко щях да се изсмея.

— Нали не говорите сериозно?

— Напротив. Работата ми се състои в това. Търся информация и средства, чрез които да я получа.

— И понеже сега не можете да я получите сам, искате това средство да съм аз.

— Не желая да злоупотребявам с търпението ви, уверявам ви. Това е само предложение, не сте длъжна да го приемете. Просто го обмислете.

Погледнах го, без да кажа нищо. Изглеждаше искрен и чистосърдечен, но както беше предположил Феликс, вероятно не бе такъв. В крайна сметка всичко беше въпрос на интереси.

— Добре, ще го направя.

Понечи да каже нещо, може би да благодари предварително. Не му дадох възможност да го направи.

— Искам нещо в замяна — добавих аз.

— Какво? — попита той учудено. Не очакваше, че съгласието има цена.

— Опитайте се да разберете къде е госпожа Фокс.

— Как?

— Сигурно знаете как, нали сте журналист.

Не дочаках отговора му — веднага се обърнах и се отдалечих, като се питах как по дяволите, мога да се приближа до германците, без да изглеждам твърде нахална.

Намерих решението в пудриерата, която Канделария ми беше подарила малко преди да изляза от къщи. Извадих я от чантата и я отворих. Докато вървах, престорих се, че оглеждам лицето си на път към тоалетната. Но бях толкова съсредоточена в огледалото, че сгрехих леко посоката и вместо да мина през празните места, аз се блъснах, какъв лош късмет, в гърба на германския консул.

При сблъсъка разговорът внезапно прекъсна, а пудриерата ми падна на земята.

— Съжалявам много, наистина съжалявам, толкова съм разсеяна... — казах аз с престорено смущение.

Четирима от присъстващите понечиха да се наведат и да я вземат, но един беше по-бърз от останалите. Най-слабият от всички, мъжът с вчесаната назад бяла коса. Единственият испанец. Онзи, който имаше очи на котарак.

— Мисля, че огледалото се е счупило — обяви той, като се изправи. — Погледнете.

Погледнах. Но преди да се взра в счупеното огледало, аз се опитах да отгатна какво друго има в ръцете му, освен моята пудриера.

— Да, изглежда, се е счупило — прошепнах, като прокарах леко показалец по напуканата повърхност на пудриерата, която той продължаваше да държи. Прясно лакираният ми нокът се отрази безброй пъти в нея.

Стояхме рамо до рамо, доближили глави, втренчени и двамата в малкия предмет. Забелязах светлата кожа на лицето му само на няколко сантиметра от мен, фините му черти и побелелите слепоочия, потъмните вежди, тънките мустаци.

— Внимавайте, ще се порежете — каза той тихо.

Забавих се още няколко секунди, установих, че колелцето с пудра е непокътнато, че пухчето е на мястото си. И крадешком отново погледнах това, което той все така държеше между пръстите си и само няколко минути по-рано те си бяха предавани от ръка на ръка. Снимки. Бяха гледали снимки. Успях да видя само първата от тях: хора, които не разпознах, компактна група от анонимни лица и фигури.

— Да, по-добре да я затворя — казах най-последно.

— Заповядайте, вземете я.

Затворих двете части с отчетливо „клик“.

— Жалко. Пудриерата е много хубава. Почти колкото собственичката ѝ — добави той.

Приех комплимента с кокетна гримаса и с най-ослепителната си усмивка.

— Моля ви, не се безпокойте.

— Беше ми приятно, госпожице — каза той, като ми протегна ръка. Усетих колко е лека.

— И на мен, господин Серано — отвърнах, като премигнах кокетно. — Отново се извинявам, че ви прекъснах. Лека нощ, господа — добавих аз, като обходих с поглед останалите от групата. Всички носеха пречупен кръст на ревера.

— Довиждане — отвърнаха германците в хор.

Отдалечих се, стараейки се да вървя с възможно най-грациозна походка. Когато реших, че вече не могат да ме видят, грабнах чаша вино от подноса на един сервитьор, изпих я на един дъх и после я хвърлих сред храстите с рози.

Изругах Маркърс Логан, задето ме бе забъркал в тази глупава история, наругах и себе си, задето бях приела. Бях стояла до Серано Сунер по-близо от когото и да било друг от гостите — лицето му беше почти до моето, пръстите ни се бяха докосвали, гласът му отекуваше в ухото ми с близост, която граничеше с интимност. Бях се представила пред него като празноглава жена, която прелива от щастие, че за момент е станала обект на внимание на височайшата чу персона, докато в действителност той изобщо не ме интересува. И за какво? Само за да установя, че това, което групата бе разглеждала с очевиден интерес, бяха няколко снимки, на които не успях да различа нито едно познато лице.

Раздразнена, аз прекосих градината и стигнах до входа на главната сграда на Висшия комисариат. Трябваше да намеря тоалетна, да си измия ръцете, да се отдалеча за момент от всичко и да се успокоя, преди да се върна отново при журналиста. Следвах указанията, които някой ми даде: прекосих вестибюла, украсен с релефен дървен фриз и портрети на военни в униформи, завих надясно и тръгнах по един широк коридор. Третата врата вляво — така ми бяха казали. Преди да стигна до нея, някакви гласове предизвестиха бедствието в помещението; няколко секунди по-късно установих със собствените си очи какво се е случило. Подът беше залят с вода, която излизаше с шуртене отвътре, вероятно от спукана тръба. Две жени се възмущаваха заради намокрените си обувки, а няколко войници, опрели колена на пода, се мъчеха с парцали и хавлии кърпи да попият водата, която продължаваше да блика и вече заливаше плочките в коридора. Застинах на място пред тази гледка. Пристигнаха подкрепления с купища парцали, дори ми се стори, че носеха и чаршафи. Гостенките се отдалечиха с оплаквания и мърморене и тогава някой ми предложи да ме заведе до друга тоалетна.

Последвах войника по коридора в обратна посока. Отново прекосихме вестибюла и тръгнахме по друг коридор, който тънеше в

тишина и бе слабо осветен. Завихме няколко пъти, първо наляво, после надясно, отново наляво. Горе-долу запомних.

— Желаете ли да ви изчакам? — попита войникът, когато пристигнахме.

— Благодаря, няма нужда. Сама ще намеря пътя.

Не бях много сигурна в това, но ми се стори твърде неловко някой да стои на пост и да ме чака, така че отпратих ескорта, свърших каквото трябваше, огледах тоалета си, оправих косата и се приготвих да изляза. В този момент обаче ме обхвана малодушие, нежелание да се изправя отново пред реалността. Реших да си подаря няколко минути, няколко мига уединение. Отворих прозореца и през него нахлу африканската вечер с мирис на жасмин. Седнах на перваза и се загледах в сянката на палмите, до слуха ми достигна далечният шум от разговорите в градината. Стоях, без да правя нищо, като се наслаждавах на покоя, и постепенно забравих за грижите си. След малко обаче в едно кътче на съзнанието си усетих подканяне. *Чук-чук, време е да се връщаш.* Въздъхнах, станах и затворих прозореца. Трябваше да се върна в света. Да се смеси с хората, с които нямах почти нищо общо, да се върна при журналиста, който ме беше довел на това нелепо празненство и ме бе помолил за екстравагантната услуга. Погледнах се за последен път в огледалото, угасих светлината и излязох.

Тръгнах по тъмния коридор, завих, после пак; сметнах, че вървя в правилната посока. Внезапно пред мен се появи двукрила врата, която не си спомнях да съм виждала преди. Отворих я и се озовах в тъмна и пуста зала. Явно се бях объркала, затова реших да сменя посоката. Нов коридор, сега наляво, спомних си аз. Сгрехих отново и навлязох в не толкова представителна част на сградата, без фризове от лакирано дърво и без маслени портрети на генерали по стените; вероятно вървах по посока на сервизните помещения. *Спокойно*, казах си аз неособено убедително. Внезапно ме връхлети споменът за нощта с пистолетите, когато, увита в хиджаба, се лутах из уличките на медината. Прогоних го от съзнанието си, съсредоточих се върху настоящето и промених още веднъж посоката. И внезапно се озовах в изходната точка, до тоалетната. Фалшива тревога — вече не бях изгубена. Припомних си пътя, по който бях дошла в компанията на войника, и се ориентирах. „Всичко е ясно, проблемът е решен“,

помислих си аз, като се запътих към изхода. Наистина всичко отново ми изглеждаше познато. Витрина със старинни оръжия, снимки в рамки, окачени знамена. Всичко това го бях забелязала няколко минути по-рано, всичко вече бе разпознаваемо. Дори гласовете, които долетяха иззад ъгъла, където смятах да завия, бяха същите гласове, които бях чула в градината по време на смешната сцена с пудриерата.

— Тук ще ни бъде по-удобно, приятелю Серано; тук ще можем да разговаряме по-спокойно. В тази зала обикновено ни приема полковник Бейгбедер — каза някой със силен немски акцент.

— Отлично — отвърна събеседникът му.

Застинах на място, изгубила ума и дума. Серано Сунер и поне един германец бяха на няколко метра от мен и се приближаваха по коридора, който пресичаше под прав ъгъл този, по който вървах аз. Веднага щом те или аз завиехме зад ъгъла, щяхме да се озовем лице в лице. Краката ми се подкосиха само при мисълта за това. Всъщност нямаше какво да крия; нямаше причина, поради която да се боя от срещата. Само че сега няхах сили да се преструвам отново на прехласната глупачка и да давам жалки обяснения за спукани тръби и локви вода, за да оправдая самотната си разходка посред нощ из коридорите на Висшия комисариат. Прецених възможностите за по-малко от секунда. Нямаше време да се върна обратно, а трябваше на всяка цена да избегна срещата лице в лице; не можех да се върна назад, нито да продължа напред. При тези обстоятелства единственото решение беше встрани, където се виждаше затворена врата. Без да мисля повече, аз я отворих и влязох вътре.

Помещението беше тъмно, но през прозорците влизаха отблясъци от вечерното осветление в градината. Опрях гръб във вратата, в очакване Серано и спътникът му да я отминат и да се отдалечат, да мога да изляза и да продължа пътя си. Градината с празничните си светлини, глъчката от разговорите и непоклатимото спокойствие на Маркърс Логан внезапно ми се стори непостижимо далечна като рая. Поемах дълбоко въздух и издишвах, опитвайки се да прогоня заливащата ме тревога. Огледах скривалището си и сред сенките различих столове, кресла и остъклена библиотека до стената. Имаше и други мебели, но няхах време да ги разпозная, защото в този момент друго привлече вниманието ми. Близко до мен, зад вратата.

— Пристигнахме — обяви гласът с немски акцент и в същия миг някой натисна дръжката на вратата.

Отдръпнах се рязко и се залепих за стената в момента, в който вратата вече се отваряше.

— Къде е ключът? — попита гласът, докато аз се промъквах към един диван. В мига, в който лампата светна, вече бях легнала на пода. — Е, пристигнахме. Заповядайте, седнете, приятелю.

Лежах с опряно на студените плочки лице, със затаен дъх и с разширени от ужас очи. Не смеех да дишам, да преглъщам и дори да мигам. Като мраморна статуя, като осъден на смърт, оцеляла след разстрел.

Германецът явно играеше ролята на домакин и имаше само един събеседник; разбрах това, защото различих гласовете на двама души, защото от моето неочаквано скривалище в пролуката под дивана виждах само два чифта крака.

— Висшият комисар знае ли, че сме тук? — попита Серано.

— В момента е зает с гостите си. Ще говорим с него по-късно, ако желаете — отвърна неопределено германецът.

Чух ги да седат; пружините изскърцаха под тежестта на телата. Испанецът се настани на едно кресло. Видях края на тъмния му панталон с идеално изгладен ръб, черните чорапи около тънките глезени и чифт безупречно лъснати обувки. Германецът се настани срещу него, в дясната половина на дивана, зад който се криех. Краката му бяха по-масивни, а обувките по-грубовати. Ако протегнех ръка, можех дори да го погъделичкам.

Говориха дълго. Не успях да пресметна точно колко време, но беше достатъчно, за да ме заболи неистово вратът, да ме обхване неустойимо желание да се почеша; едва сдържах желанието да изкрещя, да се разплача, да скоча и да хукна навън. Разнесе се щракване на запалки и стаята се изпълни с цигарен дим. От пода видях краката на Серано да се кръстосват и разкръстосват безброй пъти, в замяна на това германецът почти не помръдна. Опитах да обуздая страха си и да открия по-удобна поза; молах се да не се наложи да раздвижа неочаквано някой крайник.

Полезрението ми беше минимално, а възможността да се движа нулева. Имах достъп единствено до това, което се носеше във въздуха и стигаше до ушите ми — до разговора. Тогава се заслушах: не бях

успяла да се сдобия с никаква интересна информация в случая с пудриерата и си помислих, че чутото сега може би ще представлява интерес за журналиста. Поне щях да имам занимание и съзнанието ми нямаше да се замъгли дотолкова, че да изгубя представа за реалността.

Чух ги да говорят за съоръжения, за кораби и самолети, количества злато, германски марки, песети, банкови сметки. Подписи и срокове, доставки, изпълнение; противодействие от страна на властта, имена на предприятия, пристанища и съмишленици. Узнах, че германецът е Йоханес Бернхарт, че Серано използва Франко като щит, за да упражни по-силен натиск или да откаже да приеме някои условия. И въпреки че ми липсваше информация, за да проумея напълно значението на срещата, установих, че двамата мъже имат еднакъв интерес да постигнат съгласие за онова, което обсъждаха.

Накрая сключиха споразумение; станаха и скрепиха договора с ръкостискане, което си представих, но не успях да видя. Забелязах само как краката им се придвижват към изхода; германецът отново играеше ролята на домакин и даваше път на госта. Преди да излязат, Бернхарт зададе един въпрос:

— Ще говорите ли за това с полковник Бейгбедер, или предпочитате аз да го уведомя?

Серано не отговори веднага — преди това чух, че запалва цигара. Поредната.

— Смятате ли, че е наложително да го направя? — попита той, след като издиша дима.

— Съоръженията ще бъдат разположени в испанския протекторат. Предполагам, че той трябва да има известна информация по въпроса.

— Тогава аз ще се погрижа за това. Каудильо ще го осведоми лично. Що се отнася до клаузите на договора, по-добре не съобщавайте никакви подробности. Нека си остане между нас — добави той и в същото време светлината угасна.

Изваках няколко минути, след което прецених, че вече трябва да са извън сградата. Изправих се внимателно. В стаята беше останал само тежкият мирис на тютюн и пълният с угарки пепелник. Продължавах да бъда нащрек. Оправих полата и сакото си и предпазливо се приближих до вратата, като стъпвах на пръсти. Боях се да изляза в коридора и внимателно протегнах ръка към дръжката

сякаш при допира можеше да ме удари ток. Не успях да я докосна, в мига, в които понечих да я хвана, видях, че някой натиска дръжката отвън. Машинално се дръпнах назад и се залепих за стената. Вратата се отвори рязко и едва не ме удари по лицето, лампата се запали секунда по-късно. Не видях човека, който влезе, но го чух да ругае през зъби:

— Къде ли този глупак е оставил скапаната табакера?

Не го виждах, но предположих, че е обикновен войник, който изпълнява неохотно заповедта да вземе предмет, забравен от Серано или Бернхарт — не разбрах към кого момчето отправи епитета. След няколко секунди отново стана тъмно и тихо, но не събрах достатъчно смелост, за да изляза в коридора. За втори път в живота си намерих спасение, като прескочих през прозореца.

Върнах се в градината и за моя изненада, заварих Маркърс Логан да разговаря оживено с Бейгбедер. Опитах се да отстъпя, но беше твърде късно: той вече ме бе видял и ме викаше при тях. Приближи се, като се опитвах да прикрия нервността си — след това, което току-що се бе случило, срещата отблизо с висшия комисар щеше да ми дойде в повече.

— Значи вие сте красивата приятелка модистка на моята Розалинда — каза той и ми се усмихна.

В едната си ръка държеше пура, а с другата фамилиарно обгърна раменете ми.

— Радвам се да се запозная най-после с вас, скъпа. Жалко, че Розалинда се чувства неразположена и не можа да се присъедини към нас.

— Какво й е?

С ръката, с която държеше пурата, той описа кръг пред корема си.

— Проблеми със стомаха. Появяват се, когато е напрегната, а тези дни бяхме толкова заета с нашия гост, че тя горката, нямаше почти минута спокойствие.

С жест подкани Маркърс и мен да доближим главите си до неговата и каза с тих съзаклятнически тон:

— Слава богу, баджанакът утре си заминава. Мисля, че съм неспособен да го изтърпя още един ден.

Довърши признанието си със звучен смях и ние също се разсмяхме престолено.

— Е, драги мои, трябва да ви оставя — каза той, като погледна часовника си. — Много ми е приятно с вас, но дългът ме зове; сега следват химните, речите и всички останали церемонии, несъмнено най-скучната част. Когато можете, отидете да видите Розалинда, ще се радва да я посетите. Вие също я навестете, Логан! Компанията на един съотечественик сигурно ще ѝ се отрази добре. Може да вечеряме някой път четиримата, когато всички се поотпуснем малко. Бог да пази краля! — добави той на сбогуване, като вдигна ръка с театрален жест. И веднага след това, без да каже дума повече, се обърна и си тръгна.

Няколко секунди наблюдавахме мълчаливо как се отдалечава — затруднявахме се да намерим подходящи думи, с които да охарактеризираме странния мъж, който току-що ни беше напуснал.

— Търся ви от един час, къде се изгубихте? — попита най-последен журналистът, като все още следеше с поглед висшия комисар.

— Решавах проблемите ви, нали ме помолихте за нещо?

— Това означава ли, че сте видели какво си предавах от ръка на ръка?

— Нищо особено. Семейни снимки.

— Виж ти какъв лош късмет.

Говорехме, без да се гледаме — и двамата се бяхме вторачили в гърба на Бейгбедер.

— Но научих други неща, които може би ви интересуват — казах аз.

— Например?

— Споразумения. Размени. Сделки.

— За какво?

— Антени — поясних аз. — Големи антени. Три. Сто метра високи, марка „Електро-Зоне“. Германците възнамеряват да ги инсталират, за да наблюдават въздушния и морския трафик в протока и да неутрализират присъствието на англичаните в Гибралтар. Преговарят за монтирането им до развалините на Тамуда, на няколко километра от тук. Срещу изричното разрешение на Франко армията на националистите ще получи значителен кредит от германското правителство. Цялата сделка ще се извърши чрез компанията HISMA^[1]; главен съдружник в нея е Йоханес Бернхарт, с когото

Серано сключи споразумението. Опитват се да държат Бейгбедер настрана, искат да скрият от него сделката.

— My goodness^[2] — прошепна той на родния си език. — Как успяхте да научите всичко това?

Все още не се поглеждахме вниманието на двамата беше привидно погълнато от висшия комисар, който вървеше сред поздравяващите го хора към тържествено украсената трибуна, където някой инсталираше микрофон.

— Случайно се оказах в същата стая, където сключиха сделката.

— Сключили са сделката пред вас? — попита той недоверчиво.

— Не, не се тревожете. Не ме видяха. Това е дълга история, ви я разкажа друг път.

— Добре. Кажете ми още нещо, споменаха ли дати?

От микрофона се разнесе стържещ звук. „Проба, проба“, каза един глас.

— Частите вече се намират в пристанището на Хамбург. Щом германците получат подписа на каудильо, ще ги откарат в Сеута и ще започнат монтирането им.

В далечината видяхме как полковникът се качи енергично на подиума и с красноречив жест подкани Серано да отиде при него. Продължаваше да се усмихва и да поздравява самоуверено. Тогава зададох на Логан два въпроса:

— Според вас Бейгбедер трябва ли да научи, че го държат настрана? Смятате ли, че трябва да уведомя за това Розалинда?

Направи пауза, преди да отговори. Вниманието му привидно бе насочено към двамата мъже, които в същия момент заедно приемаха горещите овации на множеството.

— Предполагам, че да, за него би било полезно да го узнае. Не смятам, че е по-добре информацията да не стига до него чрез вас и госпожа Фокс, защото би могла да ви компрометира. Оставете това на мен, ще открия начин да му я предам. Не казвайте нищо на приятелката си, аз ще намеря удобен случай.

Замълча отново, сякаш още осмисляше чутото.

— Знаете ли, Сира? — попита той, като най-сетне се обърна към мен. — Все още не знам как сте го направили, но сте се сдобили със страхотна информация, много по-интересна, отколкото мислех, че може да се получи на такъв прием. Не знам как да ви се отблагодаря...

— По един съвсем прост начин — прекъснах го аз.

— Какъв?

В този момент оркестърът на халифа поде тържествено химна „С лице към слънцето“ и десетки ръце се вдигнаха веднага като задвижени от пружина. Повдигнах се на пръсти и доближих устни до ухото му:

— Отведете ме от тук.

Нито дума повече, единствено протегнатата му ръка. Сграбчих я здраво и тръгнахме предпазливо към дъното на градината. Веднага щом установихме, че никой не може да ни види, двамата се затичахме сред сенките.

[1] HISMA — Испано-мароканска транспортна компания. — Б.р.

↑

[2] Боже мой (англ.). — Б.р. ↑

31.

На следващата сутрин животът придоби различен ритъм. За пръв път от няколко седмици не станах призори, не пих набързо кафе и не отидох веднага в ателието, притисната от неотложна работа. Вместо да се върна към трескавата дейност от предишните дни, започнах деня с продължителен престой във ваната, прекъснат миналия следобед. А после се разходих до дома на Розалинда.

От думите на Бейгбедер бях заключила, че страда от леко неразположение, от някакво временно смущение, нищо повече. Затова очаквах да заваря приятелката си, както винаги — нетърпелива да ѝ разкажа всички подробности за събитието, което бе пропуснала, жадна да чуе коментарите за тоалетите на дамите, коя е била най-елегантна, коя е била най-зле облечена.

Една прислужница ме заведе в стаята, където лежеше, обградена от възглавници, със затворени капаци на прозорците, сред задушлива миризма на тютюн, лекарства и застоял въздух. Къщата беше просторна и красива — архитектура в мавритански стил, английски мебели и екзотичен хаос, в който върху килимите и тапицерията на диваните бяха натрупани извадени от обложките им грамофонни плочи, пликове с надпис *air mail*, захвърлени копринени шалове и чаши от стафордширски порцелан с недопит и вече изстинал чай.

Тази сутрин обаче Розалинда излъчваше всичко друго, но не и жизнерадост.

— Как си? — Опитах се да прикрия тревогата в гласа си. Но очевидно имах причини да се тревожа, ако се съди по вида ѝ. Лежеше, отпусната безжизнено върху разхвърляното легло, с мръсна коса и дълбоки сенки под очите.

— Ужасно — отвърна тя с мрачен тон. — Много съм зле, но седни тук, близо до мен — заповяда, като потупа с ръка леглото. — Не е заразно.

— Снощи Хуан Луис ми каза, че имаш проблеми със стомаха — рекох аз, като седнах на леглото. Преди това се наложи да махна

няколко смачкани кърпички, пълен с недоизпушени цигари пепелник, остатъците от пакет с маслени бисквити и доста трохи.

— *That 's right*, но това не е най-лошото. Хуан Луис не знае всичко. Ще му го кажа днес следобед, не исках да го притеснявам последния ден от посещението на Серано.

Какво е най-лошото?

— Това — каза тя ядосано, като хвана с пръсти като куки една телеграма. — Ето от това се разболях, а не от приготовленията посещението. Това е най-лошото от всичко.

Погледнах я слисано и тогава тя ми съобщи лаконично съдържанието:

— Получих я вчера. Питър пристига след шест седмици.

— Кой е Питър? — Не си спомнях за човек с това име сред почитателите й.

Погледна ме, сякаш току-що бе чула най-абсурдния въпрос.

— Как кой е, Сира, за бога! Питър е мъжът ми.

По думите на Розалинда, Питър Фокс възнамерявал да пристигне в Танжер с кораб на компанията *R&O*^[1] и да прекара известно време с жена си и сина си, след като пет години почти не се бе интересувал от тях. Още живеел в Калкута, но решил да навести Запада и да проучи възможностите да напусне окончателно имперска Индия, която ставала все по-несигурна заради движението за независимост на местните жители. И какъв по-добър шанс да прецени възможностите за евентуално преместване от събирането на семейството в новия свят на жена му.

— И ще остане тук, в дома ти? — попитах аз недоверчиво.

Тя запали цигара и докато вдишваше жадно дима, кимна енергично.

— Разбира се. Той ми е мъж, има пълното право.

— Но аз мислех, че сте разделени...

— Фактически — да. По закон — не.

— Никога ли не си мислила да се разведеш?

— Милион пъти. Но той отказва.

Тогава тя ми разказа историята на тази странна връзка и аз открих една далеч по-уязвима и крехка Розалинда. По-реална и по-близка до земните тегоби на обикновените хора.

— Омъжих се на шестнайсет години. Тогава той беше на трийсет и четири. Бях прекарала пет години в пансион в Англия. Когато напусках Индия, бях още дете, а се върнах вече девойка, почти на възраст за женене; бях жадна за живот и решена да не пропусна нищо от безкрайните празненства в колониална Калкута. Още на първото се запознах с Питър, който беше приятел на баща ми. Стори ми се най-привлекателният мъж, когото някога съм познавала. Разбира се, познавах малко, да не кажа нито един мъж дотогава. Беше забавен, готов на най-невъобразими авантюри и способен да съживи всяка компания, но в същото време бе зрял и опитен мъж.

Произхождаше от аристократично английско семейство, установило се в Индия от три поколения насам. Влюбих се като глупачка, или поне така мислех. Пет месеца по-късно бяхме женени. Настанихме се във великолепна къща с конюшни, тенис кортове и четиринайсет стаи за прислугата; имахме дори четири момчета индийчета, облечени с униформи, за да събират топките, ако ни хрумне да изиграем една игра, представяш ли си? Бяхме непрекъснато в движение: обожавах да танцувам и да яздя и бях толкова сръчна с пушката, колкото със стиковите за голф. Живеехме в непрестанна въртележка от празненства и приеми. Освен това се роди Джони. Създадохме си един идиличен свят в друг също така красив свят. Доста по-късно осъзнах колко крехка е основата, върху която се крепи всичко.

Прекъсна монолога си и се загледа пред себе си, сякаш размишляваше. После угаси цигарата си в пепелника и продължи:

— Няколко месеца след като родих, започнах да усещам болки в стомаха. Прегледаха ме и в началото ми казаха, че няма причина за безпокойство, че неразположението ми е част от естествените здравословни проблеми, свойствени за чужденците в тропическия климат. Състоянието ми обаче се влошаваше. Болките се засилиха, вдигах температура всеки ден. Решиха да ме оперират. Не откриха нищо нередно, но състоянието ми не се подобри. Чувствах се все по-зле, поради което четири месеца по-късно отново ме подложиха на обстойни изследвания и най-сетне ми поставиха диагноза: говежда туберкулоза в една от най-агресивните ѝ форми. Бях се заразила от млякото на кравата, която купихме, след като се роди Джони, за да има прясно мляко за възстановяването ми. Животното се бе разболяло и

умряло преди време, но ветеринарят не намери нищо обезпокоително, когато го прегледа тогава, както и лекарите не успяха да открият нищо в мен, защото говеждата туберкулоза много трудно се диагностицира. Но се образуват туберкули, нещо като възли, подутини в червото, които го притискат.

— И?

— И се превръщаш в хронично болен.

— И?

— И всяка сутрин, когато отвориш очи, благодариш на Бога, че те е дарил с още един ден живот.

Опитах да скрия недоумението си зад още един въпрос:

— Как реагира мъжът ти?

— О, страхотно! — каза тя саркастично. — Лекарите, които ме прегледаха, ме посъветваха да се върна в Англия. Смятаха, макар и без особен оптимизъм, че може би в някоя болница биха могли да ми помогнат. И Питър беше напълно съгласен с тях.

— Вероятно е мислел за теб...

Ироничен смях прекъсна думите ми.

— Питър, скъпа, винаги мисли единствено за собственото си благополучие. Да ме изпрати далеч беше най-доброто решение не толкова за здравето ми, колкото за собственото му спокойствие. Той просто се отърва от мен, Сира. Престанах да му бъда забавна, вече не бях скъпоценен трофей, който да показва по клубовете, празненствата и ловните излети. Красивата, млада и забавна съпруга се беше превърнала в тежко бреме, от което трябваше да се отърве колкото се може по-скоро. Ето защо веднага щом бях в състояние да се държа на краката си, той купи билети за Англия за мен и Джони. Дори не благоволи да ни придружи. Под предлог, че желае съпругата му да получи възможно най-доброто лечение, той натовари на кораба една тежко болна жена, която още не беше навършила дваисет години, и едно дете, което току-що бе проходило. Сякаш бяхме само два вързопа багаж._ Bye-bye_, сбогом, скъпа моя.

Две едри сълзи потекоха по бузите ѝ. Избърса ги с опакото на ръката.

— Прогони ни, Сира. Изпъди ме. Изпрати ме в Англия просто, за да се отърве от мен.

Настъпи мъчителна тишина. После тя събра сили и продължи:

— По време на пътуването Джони вдигна висока температури получи конвулсии; оказа се остра форма на малария. В последствие се наложи да прекара два месеца в болница, за да се възстанови. Междувременно отседнах при родителите си. Те също бяха живели дълго време в Индия, но се бяха върнали предната година. Прекарах първите месеци относително спокойно, промяната на климата изглежда, ми действа добре. После обаче състоянието ми отново се влоши — медицинските изследвания показаха, че сраствания са намалили чревната проходимост до критичната граница. Отхвърлиха оперативната намеса и решиха, че само пълният покой може би ще донесе известно облекчение. Предполагаше се, че по този начин бактериите, които бяха нахлули в мен, няма да се разпространят из другите части на тялото ми. Знаеш ли какво представлява този пълен покой?

Не знаех, нито можех да си представя.

— Шест месеца привързана неподвижно с кожени ремъци през раменете и бедрата към една дъска. Цели шест месеца, денем и нощем.

— И подобри ли се?

— Много малко. Тогава лекарите решиха да ме изпратят в Швейцария, в санаториум за туберкулозно болни в Лезени. Като Ханс Касторп във „Вълшебната планина“ на Томас Ман.

Досетих се, че става дума за книга, и преди да ме попита дали съм я чела, аз я изпреварих, като я подканих да продължи разказа си:

— А Питър какво направи?

— Плати сметките за болницата и започна да ни праща месечна издръжка от трийсет лири. Нищо повече. Абсолютно нищо. Нито писмо, нито телеграма, нито вест чрез познати, да не говорим за посещение. Нищо, Сира, нищо. Никога повече не получих новини лично от него. Довчера.

— А как се справи с Джони? Сигурно му е било трудно.

— Беше с мен в санаториума през цялото време. Родителите ми настояха да остане при тях, но аз не приех. Наех една бавачка германка, за да го занимава и извежда на разходка, но се хранеше и спеше в моята стая. Беше доста тъжно изпитание за толкова малко дете, но не исках за нищо на света да се разделяме. Вече беше изгубил баща си в известен смисъл; щеше да бъде твърде жестоко да го оставя и без майка.

— А лечението беше ли успешно?

Лек смях озари за миг лицето ѝ.

— Посъветвах ме да прекарам там осем години, но успях да издържа само осем месеца. После поисках да ме изпишат по мое желание. Казаха ми, че постъпвам безразсъдно, че това ще ме убие; наложи се да подпиша купища документи, с които освобождавах санаториума от всякаква отговорност. Майка ми предложи да ме вземе от Париж и заедно да се върнем у дома. И тогава, по време на това пътуване, взех две решения. Първото: никога повече да не говоря за болестта си. Всъщност през последните години съм казала за нея само на Хуан Луис и сега на теб. Реших, че туберкулозата може да унищожи тялото ми, но не и духа ми, затова избрах да не мисля за себе си като за болна.

— А второто?

— Да започна нов живот, все едно съм напълно здрава. Живот извън Англия, далече от семейството ми, далече от приятелите и познатите, които несъзнателно ме свързват с Питър и състоянието ми на хронично болна. Един различен живот, който да включва единствено мен и сина ми.

— И тогава си избрала Португалия...

— Лекарите ми препоръчаха да се установя на място с умерен климат: Южна Франция, Испания, Португалия, може би Северно Мароко; нещо средно между тропическата жегата на Индия и ужасния английски климат. Предписаха ми диета, препоръчаха ми да ям много риба и малко месо, да почивам на слънце колкото се може повече, да избягвам физическите усилия и душевните вълнения. Някой тогава ми спомена за британската колония в Ещорил и реших, че мястото може да се окаже подходящо. И отидох там.

Всичко вече бе заело мястото си във въображаемата карта, която си бях съставила, за да разбере Розалинда. Частите започваха да прилягат една с друга, вече не бяха изолирани фрагменти от живота ѝ. Всичко започваше да придобива смисъл. Тогава пожелах с цялото си сърце проблемите ѝ да се разрешат: сега, когато най-после знаех, че животът ѝ не е бил постлан с рози, смяхах, че заслужава по-щастлива съдба.

[1] Peninsular and Oriental Steam Navigation Company —
британска транспортна компания. — Б.р. ↑

32.

На следващия ден придружих Маркърс Логан до дома на Розалинда. Както във вечерта на приема в чест на Серано, той пак ме взе от къщи и отново вървахме заедно по улиците. Нещо обаче се бе променило между нас. Стремителното напускане на приема във Висшия комисариат, спонтанното ни бягство през градините и спокойната разходка сред сенките на града призори бяха успели да разклатят в известен смисъл предубежденията ми към него. Може би заслужаваше да му се вярва, а може би не; навярно никога нямаше да узная това. В някакъв смисъл вече ми беше все едно. Знаех, че прави всичко възможно за евакуирането на майка ми; знаех също, че е внимателен и сърдечен към мен, че се чувства добре в Тетуан. А това беше повече от достатъчно — няхах нужда да знам повече за него, нито да навлизам в друга посока, защото денят на заминаване го му скоро щеше да настъпи.

Заварихме я все още в леглото, но с по-бодър вид. Беше наредила подредят стаята, беше се изкъпала, капациите на прозорците вече бяха отворени и откъм градината струеше светлина. На третия ден се премести от леглото на дивана, на четвъртия, смени копринената нощница с рокля на цветя, отиде на фризьор и отново пое юздите на живота си.

Макар че здравето ѝ все още не бе укрепнало, реши да се възползва докрай от времето, което оставаше до пристигането на мъжа ѝ, сякаш тези седмици бяха последните в живота ѝ. Отново пое полята на безукорна домакиня, създаваща идеалната атмосфера, в която Бейгбедер би могъл да се посвети на връзките с обществото, в една спокойна и дискретна обстановка, вярвайки сляпо в безпогрешния избор на любимата си. Така и не разбрах обаче как помощниците му приемат факта, че тези срещи се осъществяват в къщата на младата му английска любовница и че висшият комисар от прогерманския лагер се чувства на тях като у дома си. Розалинда обаче твърдо държеше на намерението си да сближи Бейгбедер с британците и много от тези недотам протоколни приеми бяха посветени на тази цел.

През този месец тя — вярна на традицията си, която смяташе да поддържа и в бъдеще — организира няколко срещи със своите прицели и сънародници от Танжер, членове на дипломатическия корпус, чужди на италиано-германската орбита военни аташета и представители на известни и богати мултинационални институции. Организира също така празненство за гibraltarските власти и за офицерите на един британски военен кораб, акостирал на Скалата, както тя наричаше Гибралтар. И сред всички тези гости Хуан Луис Бейгбедер и Розалинда сновяха с коктейл в едната ръка и цигара в другата, непринудени, спокойни, гостоприемни и любезни. Сякаш нищо не се случваше, сякаш в Испания хората не се избиваха помежду си и Европа не се готвеше да преживее най-ужасния си кошмар.

Имах възможността да бъда няколко пъти близо до Бейгбедер и отново станах свидетелка на екстравагантността му. Често се обличаше с арабски дрехи, понякога носеше чехли, понякога джелаба. Беше симпатичен, непринуден и леко ексцентричен, обожаваше Розалинда и повтаряше това пред всички без сянка от стеснение. С Маркърс Логан се виждахме редовно и между нас възникна взаимна симпатия и сърдечна близост, която аз се опитвах да възпра. Ако него бях сторила, вероятно това начеващо приятелство скоро щеше да се превърне в нещо много по-лично и дълбоко. Но аз се борих това да не се случи и твърдо отстоявах намерението си връзката ни да не прекрачи тачи граница. Раните, които Рамиро ми бе нанесъл още не бяха зараснали напълно; знаех, че Маркърс скоро ще си замине, и не исках отново да страдам. Така или иначе, двамата се превърнахме в неизменни гости на приемите в къщата на булевард „Лас Палмерас“, понякога към нас се присъединяваше и Феликс, въодушевен и щастлив да бъде част от този толкова възхитителен и за него чужд свят. Веднъж всички заминахме за Танжер; Бейгбедер ни покани там на откриването на всекидневника „Еспаня“, създаден по негова инициатива, за да имат съмишлениците му трибуна за идеите си. Понякога четиримата Маркърс, Феликс, Розалинда и аз — излизахме с доджа на приятелката ми единствено за удоволствие. Пазарувахме ирландско говеждо, бекон и джин в „Саконс и Спийд“, танцувахме във „Вила Харис“, гледахме американски филми в „Капитол“ и поръчвахме най-удивителните шапки в ателието на шапкарката Марикита.

Разхождахме се из бялата медина на Тетуан, ядахме кускус, харира^[1] и шебакия^[2], качвахме се на Дерса и Бени Хосмар, ходехме на плажа Рио Мартин и в луксозния хотел в Кетама, сред боровете, по които още нямаше сняг. Докато накрая времето изтече и нежеланото стана настояще. И едва тогава установихме, че действителността може да надхвърли и най-мрачните предположения. Така ми съобщи самата Розалинда едва седмица след пристигането на мъжа ѝ.

— Много по-зле е, отколкото си представях — каза тя, щом влезе в ателието и се отпусна на едно кресло.

Този път обаче не изглеждаше разстроена. Не беше гневна, както в деня когато получи новината. Сега излъчваше тъга, изтощени и разочарование — едно дълбоко и мрачно разочарование. Заради Питър, заради положението, в което бяха попаднали, заради нея самата. След като шест години бе обикаляла сама света, тя вярваше, че е подготвена за всичко; мислеше, че житейският опит, който бе натрупала с годините, ще ѝ помогне да се справи с всякакви превратности. Питър обаче се оказа много по-костелив орех, отколкото се предполагаше. Все още играеше пред нея ролята на властен баща и съпруг едновременно, сякаш през всичките тези години не бяха живели разделени; сякаш нищо не се бе случило в живота на Розалинда, откакто се бе омъжила за него съвсем млада, почти дете.

Укоряваше я за свободния начин, по който възпитаваше Джони: не му се нравеше фактът, че не учи в добър колеж, че излиза да играе със съседските деца без надзора на бавачка и че спортуването му се свежда до това да хвърля камъни ловко като всяко мароканче в Тетуан. Оплакваше се също, че няма радиопредавания по вкуса му, че липсва клуб, в който да се среща със свои сънародници, че никой около него не говори английски и колко трудно било да се намери британски вестник в този затънтен град.

Не всичко обаче дразнеше възискателния Питър. Джинът „Танкъра“ и „Джони Уокър Блек Лейбъл“, които все още се продаваха на смешна цена в Танжер, спечелиха пълното му одобрение. Обикновено изпиваше по една бутилка уиски на ден, подправена съответно с два коктейла с джин преди всяко ядене. Способността му да издържа на алкохол беше удивителна, съизмерима единствено с жестокостта, с която се отнасяше към прислугата. Говореше им грубо на английски, без изобщо да се замисля, че те не разбират и дума от

езика му, а когато накрая ставаше очевидно, че не го разбират, започваше да крещи на хинди, езика на предишните му слуги в Калкута, сякаш това бе някакъв универсален език, разбираем за всички, които прислужват на господаря. За негова голяма изненада, хората от прислугата един по един напуснаха къщата. Всички — от приятелите на жена му до най-нисшия прислужник бързо разбрахме към коя порода хора принадлежи Питър Фокс. Егоист, ирационален, капризен, алкохолик, арогантен и деспотичен — беше невъзможно да се намерят по-малко положителни качества в един човек.

Естествено, Бейгбедер престана да прекарва по-голямата част от времето си в дома на Розалинда, макар че двамата продължаваха да се виждат всеки ден на други места: във Висшия комисариат и на кратки разходки из околностите. За изненада на мнозина — включително и за мен самата — Бейгбедер прояви към мъжа на любовницата си възхитително внимание. Организира му риболов в устието на река Смир и лов на глигани в Хемис де Аниера. Предостави му транспорт до Гибралтар, за да може да пие английска бира и да разговаря за поло и крикет със сънародниците си. С една дума, всичко възможно да се държи подобаващо, както изискваше постът му, към един толкова специален чуждестранен гост. Като личности обаче те нямаха нищо общо помежду си — бях поразена от откритието колко различни са тези двама мъже, които имаха такова значение в живота на една и съща жена. Може би тъкмо затова те никога не стигнаха до сблъсък.

— Питър смята Хуан Луис за назадничав и горделив испанец старомоден испански благородник, който сякаш е излязъл от картина, изобразяваща Златния век — обясни ми Розалинда. — А според Хуан Луис, Питър е сноб, неразбираем и абсурден сноб. Те са две успоредни линии: никога не могат да влязат в конфликт, защото никога няма да се срещнат. С единствената разлика, че като мъж Питър не струва колкото малкия пръст на Хуан Луис.

— Никой не е казал на съпруга ти за вас, нали?

— За нашата връзка? — попита тя, докато палеше цигара и отмяташе косата от челото си. — Предполагам, че нечий змийски език се е доближил до ухото му, за да му пусне отрова, но на него му е все едно.

— Не разбирам.

Тя сви рамене.

— И аз не разбирам, но докато не се налага да плаща наем и около него има слуги, алкохол в изобилие, топла храна и кръвожадни спортове, мисля, че всичко останало му е безразлично. Нямаше да е същото, ако живеехме в Калкута; там щеше да се помъчи да спазва поне минимално благоприличие. Тук обаче никой не го познава. Това не е неговият свят, така че му е все едно какво говорят за мен.

— Продължавам да не разбирам.

— Истината е една, скъпа, просто не го интересувам — каза тя със смесица от сарказъм и тъга. — Всичко друго е по-важно от мен: сутрешният риболов, бутилката джин или играта на карти. Никога не е държал на мен. Ще бъде чудо, ако се заинтересува от мен сега.

И докато Розалинда се бореше с това чудовище, затворена в своя ад, в моя живот настъпи промяна. Беше вторник, духаше вятър. Маркърс Логан дойде в дома ми предобед.

Приятелството ни беше укрепнало — бяхме добри приятели, нищо повече. И двамата съзнавахме, че някой ден той ще си замине, че присъствието му в моя свят е нещо временно. Въпреки че се опитвах да забравя за раните, които Рамиро ми бе нанесъл, още носех белезите от тях; не бях готова да изпитам отново разкъсващата болка от едно отсъствие. С Маркърс се привличахме, и то много: не липсваха случаи, в които това можеше да се превърне в нещо повече. Имаше взаимност, докосвания и погледи, стаени думи и желание. Имаше близост, имаше нежност. Аз обаче обуздах чувствата си, отказах да продължа и той прие това. Успях да се възпра, но това ми струваше огромни усилия, колебания, несигурност, безсънни нощи. Пред болката от раздялата обаче предпочетох да запазя спомените за прекрасните моменти, които двамата преживяхме през онези бурни дни. Вечери със смях и питиета, с лули хашиш и шумни партии континентал^[3]. Пътувания до Танжер, разходки и разговори: мигове, които отлетяха завинаги и които аз запазих като скъпи спомени от края на един етап и началото на нови пътища.

С неочакваното позвъняване на Маркърс в дома ми на „Сиди Мандри“ тази сутрин един период от живота ми приключи, за да даде път на друг. Една врата се затваряше, друга се отваряше. А аз стоях между тях — неспособна да задържа това, което си отива, копнееща да прегърна това, което идва.

— Майка ти е на път. Снощи е тръгнала от Аликанте за Оран с британски търговски кораб. След три дни ще пристигне в Гибралтар. Розалинда ще се погрижи да премине безпрепятствено през протока, тя сама ще ти каже как ще бъде извършено прехвърлянето.

Исках да му благодаря с цялата си душа, но звуците на думите, които трябваше да изрека, се сблъскаха по пътя си с порой от сълзи, който ги повлече със себе си и ги погълна. Затова само успях да го прегърна с все сила и да намокря реверите на самото му.

— Аз също трябва да потегля на път — добави той след секунди. Погледнах го, като подсмърчах. Извади бяла кърпичка и ми я подаде.

— Извикаха ме от агенцията. Задачата ми в Мароко приключи, трябва да се връщам.

— А Мадрид?

Той сви рамене.

— Засега отивам в Лондон. После — където ме изпратят.

Отново го прегърнах, отново плаках. И когато накрая успях да възпра този изблик на емоции и да овладее хаоса, в който радостта се смесваше с огромна тъга, сподавеният ми глас най-сетне си проби път:

— Не заминавай, Маркъс.

— Ако зависеше от мен... Но не мога да остана, Сира, викат ме на друго място.

Отново погледнах тъй скъпото за мен лице. На него все още имаше белези от раните, но от обезобразения мъж, който бе пристигнал една лятна вечер в „Национал“, не беше останало почти нищо. Бях срещнала един непознат, изпълнена с тревога и опасения; сега бях изправена пред почти непосилната задача да се сбогувам с един много близък за мен човек, може би по-близък, отколкото се осмелявах да призная.

Подсмъркнах отново.

— Когато решиш да подариш тоалет на някоя от приятелките си знаеш къде съм.

— Когато реша да имам приятелка, ще дойда при теб — каза той като протегна ръка към лицето ми. Опита да избърше сълзите ми с пръсти, а аз потръпнах от допира му и пожелах този ден никога да не бе настъпвал.

— Лъжец — прошепнах.

— Толкова си красива.

Пръстите му се плъзнаха по лицето ми към челото, заровиха се в косата ми и се насочиха към тила. Лицата ни се доближиха бавно, сякаш се бояха да направят най-последно това, което от толкова време витаеше във въздуха.

Неочакваното изщракване на бравата ни накара да се отдръпнем един от друг. Жамила влезе запъхтяна със съобщение, което ми предаде на смешния си испански:

— Госпожа Фокс казва госпожица Сира иде веднага на „Лас Палмерас“.

Машината беше набрала скорост, краят настъпваше. Маркът взе шапката си, а аз не успях да се въздържа и го прегърнах още веднъж. Мълчахме, нямаше какво повече да си кажем. Секунди по-късно от осезаемото му присъствие останаха само следа от лека целувка по косата, споменът за един отдалечаващ се силует и болезненият шум от затворената врата.

[1] Мароканска супа, приготвена с леща, нахут и агнешко месо. — Б.пр. ↑

[2] Сусамени бисквити с канела и шафран, потопени в много мед. — Б.пр. ↑

[3] Вид игра на карти. — Б.пр. ↑

ТРЕТА ЧАСТ

33.

След заминаването на Маркърс и пристигането на майка ми животът ми се преобърна изцяло. Тя дойде в един облачен следобед, слаба като скелет, с празни ръце и наранена душа, без каквото и да е друг багаж, освен старата си чанта, роклята, която бе облякла, и един фалшив паспорт, захванат с безопасна игла за презрамката на сушена. Тялото ѝ сякаш бе остаряло с двайсет години: очите ѝ бяха хлътнали от слабост, ключиците ѝ бяха изхвъркнали и вместо няколкото бели косъма, които си спомнях, в косите ѝ имаше цели кичури. Влезе в дома ми като дете, изтръгнато посред нощ от леглото — изгубена, объркана, отнесена. Сякаш все още не проумяваше, че дъщеря ѝ живее тук и че отсега нататък това ще бъде и неин дом.

Бях си представяла тази повторна и толкова жадувана среща като момент на неудържима радост. Не беше така. Ако трябва да избира една-единствена дума, за да опиша сцената, най-подходящата дума е „тъга“. Почти нищо не каза, не прояви и най-малък интерес към каквото и да е. Само ме прегърна силно и продължи да ме държи заръка, сякаш се боеше да не избягам някъде. Нито усмивка, нито сълза, промълви няколко думи — и това беше всичко. Едва опита от храната, която бяхме приготвили с Канделария и Жамила: пиле, омлет, салата от домати, аншоа, арабски хляб; всичко, което предположихме, че в Мадрид отдавна не са вкушали. Не каза дума за ателието, нито за стаята, която ѝ бях приготвила, с голямо дъбово легло и ушита от мен покривка от кретон. Не ме попита какво е станало с Рамиро, не прояви любопитство за причината, която ме бе подтикнала да се установя в Тетуан. И естествено, не пророни нито дума за опасното пътуване до Африка, не спомена нито веднъж за ужаса, който бе оставила след себе си.

Приспособи се бавно; никога не бях предполагала, че ще видя майка си в такова състояние. Решителната Долорес, която винаги бе имала последната дума с точните слова в подходящия момент, бе отстъпила мястото си на предпазлива и свита жена, която не можех да позная. Посветих ѝ се изцяло, практически престанах да работя скоро

не се предвиждаха важни светски събития и клиентките ми можеха да почакаат. Ден след ден ѝ носех закуската в леглото: кифли, мекици, препечен хляб с масло и захар, всичко, от което можеше да възвърне малко от теглото си. Помогнах и да се изкъпе и подстригах косата ѝ, уших ѝ нови дрехи. Едва я изведа от къщи, но постепенно сутрешната разходка се превърна в задължителен ритуал. Вървахме, хванати под ръка, по улица „Генералисимус“, стигаме до площада пред черквата; понякога, ако имах време, присъствах с нея на службата. Показвах ѝ различни места и кътчета, накарах я да ми помогне в избора на платове, да слуша песни по радиото и да решава какво ще ядем. И много бавно, стъпка по стъпка, тя възвърна истинската си същност.

Никога не я попитах какви мисли я бяха занимавали през този преходен период, който сякаш продължи цяла вечност: надявах се да ми разкаже някой ден, но тя не го направи и аз не настоях. А и не изпитвах любопитство — предположих, че това е средство да се справи с неувереността, която облекчението поражда, когато е примесено с мъка и болка. Затова просто я оставих да се приспособи, като стоях неизменно до нея, готова да ѝ помогна, ако се нуждае от подкрепа, с кърпичка в ръка за сълзите, които тя никога не проля.

Разбрах, че се подобрява, когато започна да взема някои помаловажни решения: „днес мисля да присъствам на службата в десет; какво ще кажеш да отида с Жамила на пазара и да купя подправки, за да сготвя ориз“. Постепенно престана да се сепва всеки път, когато чуеше шума от някой паднал предмет, звука от мотора на прелитащ над града самолет; посещенията на църковната служба и пазара скоро се превърнаха в рутина, а по-късно към тях се добавиха още някои неща. Най-важно от всичко бе, че отново започна да шие. Въпреки старанията ми, дълго време тя не проявяваше и най-малък интерес към шиенето, сякаш то не бе основата на съществуването ѝ повече от трийсет години. Показвах ѝ чуждестранните списания, които вече купувах сама от Танжер, разказвах ѝ за клиентките си и за техните капризи, опитвах се да я развеселя, като и припомнях някои истории за тоалети, които някога бяхме шили заедно. Нищо. Не постигнах нищо, сякаш ѝ говорех на неразбираем език. Докато една сутрин тя надникна в ателието и попита: „Да ти помогна ли?“. Тогава разбрах, че майка ми отново се е върнала към живота.

На четвъртия месец от пристигането ѝ задишахме спокойно. След като тя се включи, дните вече не бяха толкова натоварени. Работата вървеше с добро темпо, можехме да плащаме всеки месец на Канделария и да отделяме за себе си достатъчно, за да живеем охолно, вече не се налагаше да се трудя без почивка. Отново се разбирахме чудесно, макар вече да не бяхме същите и всяка от нас знаеше, че пред нея стои една различна жена. Силната Долорес бе станала уязвима, малката Сира вече беше самостоятелна жена. Но ние се приехме, одобрихме се и след като ролите бяха ясно определени, между нас никога повече не възникна напрежение.

Изпълненият с активност живот през първия етап от пребиваването ми в Тетуан вече ми се струваше нещо далечно, сякаш принадлежеше на епоха, отминала преди векове. Назад останаха неустановеността и приключенията, връщанията призори и животът без ограничения; всичко остана назад и настъпи покой, вяло и безжизнено ежедневие. Спомените от миналото обаче все още живееха с мен. Вече не чувствах с такава острота отсъствието на Маркърс, но споменът за него остана в мен като невидим спътник, чиито очертания само аз можех да съзря. Колко пъти съжалих, че не бях задълбочила връзката си с него, колко пъти се проклех за въздържаността си, колко пъти си спомнях с тъга за него. Въпреки това, в дъното на душата си се радвах, че не се бях подала на чувствата си: ако го бях сторила, неговото отсъствие вероятно щеше да бъде много по-болезнено.

Продължих да се виждам с Феликс, но пристигането на майка ми сложи край на нощните посещения и сноването от врата до врата, на чудноватите уроци по обща култура и щедрото му сърдечно приятелство.

Отношенията ми с Розалинда също се промениха. Мъжът ѝ удължи престоя си много повече от предвиденото, като поглъщаше времето и здравето ѝ като пиявица. За щастие — след почти седем месеца — Питър Фокс изясни намеренията си и реши да се върне в Индия. Никой не успя да проумее как в замъгленото му от алкохолните пари съзнание проблесна лъч здравомислие, но истината е, че той самият взе това решение една сутрин, когато жена му вече беше на ръба на срива. Заминаването му не доведе до някакъв прелом, и донесе на всички безкрайно облекчение. Естествено, той така и не стигна до убеждението, че най-разумно би било да се съгласи най-после на

развод и да приключи с този брак, който беше истински фарс. Напротив, предполагаше се, че ще ликвидира бизнеса си в Калкута и ще се върне окончателно при жена си и сина си, за да се възползва заедно с тях от ранното си пенсиониране в испански протекторат. И за да не свикват преждевременно с охолния живот, реши, че след толкова години без промени, и сега няма да им повиши издръжката с нито една лира.

— В случай на нужда, нека ти помогне твоят скъп приятел Бейгбедер — каза той на сбогуване.

За радост на всички той никога повече не се върна в Мароко. Но Розалинда бе толкова изтощена от това противно съжителство, че ѝ беше нужна половин година да се съвземе. След заминаването на Питър тя остана на легло в продължение на месеци, като излезе само три-четири пъти от дома си. Висшият комисар практически премести работното си място в спалнята ѝ, където двамата прекарваха дълго време — тя четеше сред възглавниците, а той работеше с книжата си на една малка маса до прозореца.

Лекарското предписание да пази леглото, докато се възстанови, не я лиши напълно от светския живот, но в голяма степен го ограничи. Веднага щом се появиха първите симптоми на подобрене, тя отново започна да приема приятелите си, като организираше малки празненства, без да става от леглото. Присъствах на почти всички: приятелството ми с Розалинда оставаше непокътнато. Нищо обаче не беше същото.

34.

На 1 април 1939 г. бе публикуван последният военен бюлетин; от този ден вече нямаше лагери, нито униформи, които да разделят страната. Или поне така ни казаха. Двете с майка ми посрещнахме новината с объркани чувства — не знаехме какво ще ни донесе този мир.

— Какво ще стане в Мадрид, майко? Какво ще правим ние с теб?

Говорехме почти шепнешком, с тревога, като наблюдавахме от балкона шумната тълпа, наизлязла по улиците. До нас долитаха виковете, взривът от въодушевление и облекчение.

— И аз бих искала да знам — беше мрачният ѝ отговор.

Новините долитаха една след друга. Говореше се, че ще възстановят преминаването на пътнически кораби през Гибралтарския проток, че влаковете скоро ще стигат отново до Мадрид. Пътят към миналото ни се разчистваше, вече нямаше никаква причина, която да ни задържа в Африка.

— Ти искаш ли да се върнеш? — попита ме тя най-последно.

— Не знам.

Наистина не знаех. От Мадрид пазех сандък пълен с носталгия; образи от детството и младостта, вкусове, миризми, имена на улици и спомени за хора. Дълбоко в душата си обаче не знаех дали това е достатъчно, за да ускоря едно завръщане, което предполагаше унищожаването на всичко, което с толкова усилия бях изградила в Тетуан, белия град, където бяха майка ми, новите ми приятели и ателието, което ни изхранваше.

— Може би засега е по-добре да останем — казах аз.

Не ми отговори, само кимна, влезе в стаята и се зърна към работата си, за да не мисли за последиците от това решение.

Раждаше се една нова държава, една нова „Испания на реда“. За едни това означаваше мир и победа; пред краката на други зейна тъмна бездна. Повечето чужди държави приеха победата на националистите и признаха режима. Временните щабквартири бяха разтурени и институциите на властта се готвеха да се сбогуват с Бургос и да се

завърнат в столицата. Започна изграждането на нова администрация. Поде се възстановяването на страната от опустошенията, ускори се процесите на прочистване от нежелани лица и тези, които бяха помогнали за победата, се наредиха на опашка, за да получат своя пай. Военновременното правителство се задържа още няколко месеца, през които издаваше последните си укази, мерки и правила — неговата реорганизация щеше да почака до края лятото. За нея научих през юли, веднага щом новината стигна до Мароко. И преди слухът да проникне през стените на Висшия комисариат и да се разнесе из улиците на Тетуан, много преди името и снимката да се появят във вестниците и цяла Испания да се пита кой е този мургав мъж с черни мустаци и очила с кръгли стъкла, много преди това аз вече знаех кой ще стои от дясната страна на каудильо на заседанията на първия Министерски съвет в мирно време — дон Хуан Луис Бейгбедер-и-Атиенса в качеството му на нов министър на външните работи, единственият военен в кабинета с ранг, по-нисък от този на генерал.

Розалинда прие неочакваната новина с противоречиви чувства. Задоволство заради това, което постът означаваше за него; тъга, защото това предполагаше окончателно напускане на Мароко. Объркани чувства в изпълнени с трескава дейност дни, в които висшият комисар сновеше между полуострова и протектората, като откриваше дейности там и закриваше дейности тук, приключващ окончателно с временния статут, наложен от трите години война и започваше да изгражда скелето на новите външни отношения на родината.

На десети август новината бе официално оповестена, а на единайсети в печата бе публикуван съставът на кабинета, предназначен да изпълни историческата си мисия под триумфалния знак на генерал Франко. Все още пазя две пожълтели и готови да се разпаднат между пръстите страници от вестник „АВС“ от онези дни със снимките и биографиите на министрите. В средата на едната от страниците — като щедро огряващо слънце — се вижда един тумбест Франко в портрет с овална форма. Вляво и вдясно от него, в по-представителните горни ъгли, са разположени снимките на Бейгбедер и Серано Сунер, оглавяващи най-важните министерства — външното и вътрешното. На втората страница се изреждат всички подробности от биографията им и се възхваляват качествата на току-що назначените с високопарната

риторика от онова време. Бяха описали Бейгбедер като виден африканист и задълбочен познавач на исляма; изтъкваха солидното му образование, перфектното владение на арабски език, многогодишното пребиваване в мюсюлмански страни и великолепната му работа като военен аташе в Берлин. „Войната разкри пред обществеността името на полковник Бейгбедер, който организира структурите в протектората — пишеше «АВС». — От името на Франко и винаги в съгласие с каудильо, той издейства безценното съдействие на Мароко, което изигра такава важна роля.“ И вместо награда, получаваше най-доброто министерство. Що се отнася до Серано Сунер, вестникът превъзнасяше предпазливостта и енергичността му, огромната му работоспособност и доказания му авторитет. Като отплата за своите заслуги той щеше да поеме Министерството на вътрешните работи — щеше да ръководи всички вътрешни дела на родината в нейната нова ера.

Гарантът за изненадващото участие на непознатия Бейгбедер в управлението бил самият Серано, както стана ясно по-късно. По време на посещението си в Мароко той бил впечатлен от отношението на Бейгбедер към мюсюлманското население: сърдечната близост, владенето на езика, въодушевеното преклонение пред местната култура, ефикасните кампании за набиране на войници и дори — парадоксално — симпатиите му към стремежите за независимост на мароканците. Работлив и ентусиаст е този Бейгбедер, полиглот, умее да общува с чужденци и е верен на каузата, навярно си е казал той; със сигурност няма да ни създава неприятности. Когато узнах новината, през ума ми проблесна споменът за приема и края на разговора, който чух, скрита зад дивана. Никога не попитах Маркъс дали е предал на комисаря това, което бях чула; в името на благополучието на Розалинда и на мъжа, когото тя толкова обичаше, аз се надявах, че доверието на Серано в него е укрепнало с времето.

В деня, след като името му бе обявено във вестниците и по радиото, Бейгбедер се премести в Бургос и това сложи край на официалната му връзка с Мароко. Целият Тетуан излезе, за да се сбогува с него: мюсюлмани, християни и евреи, всички без изключение. От името на мароканските политически партии Сиди Абделхалак Торес произнесе прочувствена реч и връчи на новия министър пергамент в сребърна рамка, с който го удостояваха с

титлата *любим брат на мюсюлманите*. Той, видимо развълнуван, отговори със сърдечни и благодарствени думи. Розалинда проля няколко сълзи, но те почти веднага секнаха, щом двумоторният самолет излетя от летище Сания Рамел, прелетя ниско над Тетуан за сбогом и се изгуби в далечината. Тъгуваше за своя Хуан Луис, но трябваше да действа, ако искаше да замине час по-скоро при него.

През следващите дни Бейгбедер пое министерския пост от подалия оставка граф Хордана, присъедини се към новото правителство и бе погълнат от протоколни посещения. По това време Розалинда замина за Мадрид, за да потърси къща, в която да разположи базовия лагер за новия живот, който я очакваше. Така премина краят на месец август от годината на победата: Бейгбедер приемаше поздравленията на посланици, архиепископи, военни аташета, съдии и генерали, а тя уговаряше новия наем, опразваше красивата къща в Тетуан и организираше транспорта на огромната си покъщнина, на петима марокански прислужници, на дузина кокошки носачки и на многобройни чували с ориз, захар, чай и кафе, с които бе успяла да се запаси в Танжер.

Къщата, на която се бе спряла, се намиреше на улица „Касало Дел Алисал“, между парка Ретиро и музея „Прадо“, на една крачка от черквата „Лос Херонимос“. Беше голяма сграда, несъмнено подходяща за любовницата на най-неочаквания от новите министри; имот, достъпен за всеки, който беше готов да плати малко под хиляда песети на месец. За Розалинда сумата може би беше смешна, но в изгладнелия след войната Мадрид имаше хора, които за тези пари щяха да ѝ отрежат пръстите на ръката.

Бяха решили да устроят съжителството си така, както и в Тетуан. Всеки щеше да има собствено жилище — той в един схлупен малък дворец до министерството, а тя в новата си къща, — но смятаха да прекарват колкото е възможно повече време заедно. Преди да замине, Розалинда организира последното си празненство в почти празната вече къща, в която гласовете кънтяха. Сред гостите имаше неколцина испанци, малко повече европейци и доста араби, дошли да се сбогуват с тази крехка наглед жена, която беше нахлула живота на всички със силата на ураган. Въпреки несигурността, която я очакваше, и въпреки новините за събитията в Европа, които се опитваше да пропъди от съзнанието си, приятелката ми не искаше да се раздели с тъга с

Мароко, където се бе чувствала толкова щастлива. Затова ни накара между наздравниците да обещаем, че ще я посетим в Мадрид веднага щом се устрои, и ни увери, че и тя, от своя страна, ще идва редовно в Тетуан.

Тази вечер си тръгнах последна, защото исках да се сбогувам насаме с жената, която бе означавала толкова много за мен по време на пребиваването ми в Африка.

— Преди да си тръгна, искам да ти дам нещо — казах аз. Бях ѝ приготвила малка мароканска сребърна кутия, превърната в несесер за ръкоделие. Миниатюрни макари с конци в различен цвят, кутийка с безопасни игли и игленик, изящни, подобни на играчка ножици, малък набор копчета от седеф, кост и стъкло — ето какво имаше вътре.

— Бих предпочела да си до мен, за да решавам тези проблеми, но подаръкът е чудесен — каза тя и ме прегърна. — Всеки път, щом отворя кутията, ти ще излизаш пред мен като духа от лампата в Аладин.

Разсмяхме се — решихме да посрещнем раздялата с добро настроение, а не с тъга. Приятелството ни заслужаваше по-ведър край. В оптимистично разположение на духа и с усмивка, която не слезе от лицето ѝ, на следващия ден тя замина със сина си за столицата със самолет. Прислугата и вещите ѝ в същото време пътуваха през полята на Южна Испания под маслинозеления брезент на една военна кола.

Оптимистичните очаквания на Розалинда имаха кратък живот. Един ден след отпътуването ѝ, на 3 септември 1939 година, след като Германия отказа да се изтегли от Полша, Великобритания обяви война на Германия и родината на Розалинда Фокс се оказа въввлечена в най-кървавия конфликт в историята — Втората световна война.

Испанското правителство най-после се установи в Мадрид; същото сториха и дипломатическите представителства, след като почистиха мъхната патина, която войната бе оставила върху фасадите на сградите. И така, докато Бейгбедер опознаваше мрачните помещения на стария дворец „Санта Крус“, където се помещаваше министерството, Розалинда, без да губи минута, се зае енергично с две паралелни задачи: да подреди новия си дом и да се хвърли с главата напред в живота на светски Мадрид. Елегантен и космополитен, той бе неочаквана твърдина на изобилие и изисканост; елин остров с размера

на нокът, носещ се сред черния океан, какъвто беше опустошената от войната столица.

Друга на нейно място би изчакала предпазливо любимият ѝ да установи връзки със силните на деня и да се обгради с тях. Розалинда обаче не беше от това тесто и колкото и да обожаваше своя Хуан Луис, изобщо не възнамеряваше да се превърне в послушна любовница, зависеща изцяло от поста му. Обикаляше света сама, отпреди да навърши двайсет години, и не смяташе да разчита на контактите на любовника си, независимо колко врати щяха да ѝ отворят. За пореден път реши да се справи сама. За целта прибягна към стратегията на сближаването, в която беше толкова умела: свърза се със стари познати от предишни времена и географски ширини, а чрез тях и с техните приятели, с приятелите на приятелите; появиха се нови лица на нови постове, с чуждестранни титли и имена или с дълги сложни имена, в случай че бяха испанци. Скоро в пощенската ѝ кутия пристигнаха първите покани за приеми и балове, обяди, коктейли и лов. Преди още Бейгбедер да успее да вдигне глава от планините книжа и отговорности, които се трупаха в мрачния му кабинет, Розалинда вече бе започнала да изгражда мрежа от светски връзки, с които щеше да разнообразява живота си на новото място, където бурната ѝ съдба я беше довела.

Не всичко обаче вървеше благополучно през първите месеци в Мадрид. Въпреки невероятната си дарба да завързва запознанства, тя не успя да установи нито една по-близка връзка със собствените си сънародници. Сър Морис Питърсън, посланикът на страната ѝ, пръв ѝ отказа гостоприемството си. По негово настояване този отказ скоро бе последван от всички представители на авторитетния британски дипломатически корпус в столицата. Те не пожелаха да видят в нейно лице дори потенциален източник на информация от първа ръка, идваща от един член на испанското правителство, нито сънародничка, която да поканят на протоколни събития и чествания. В нея те виждаха само жената, която излага на показ възмутителната си връзка с министър от новия прогермански режим, към който британското правителство не хранеше никакви симпатии.

За Бейгбедер тези дни също не бяха постлани с рози. По време на войната той бе стоял в периферията на политическите машинации, поради което в много случаи беше пренебрегван като министър в полза

на други сановници с по-голяма протокол на тежест и повече реална власт. Например Серано Сунер: вече могъщият Серано, от когото всички се бояха и към когото малцина изпитваха симпатия. „Три неща могат да те изкарат от кожата в Испания: данъците, Фалангата и баджанакът на негово превъзходителство“, гласеше един популярен афоризъм от онова време. „По улицата се задава Бог всемогъщи: преди беше Назарянинът^[1], а днес е Серано Сунер“ — говореха напевно и е насмешка в Севиля, като сменяха ударението на второто име.

Същият Серано, който беше останал с толкова приятно впечатление от висшия комисар по време на посещението си в Мароко сега, когато Испания и Германия се сближиха и експанзионистичните ламтежи на Хитлер се разпростираха с ужасяваща бързина из Европа, постепенно се превърна в най-свирепия му враг. Много скоро баджанакът започна да го атакува: веднага щом Великобритания обяви война на Германия, Серано разбра, че е допуснал голяма грешка, като е предложил на Франко да назначи Бейгбедер за министър на външните работи. Това министерство, смяташе той, поначало би трябвало да е негово, а не на този непознат, идващ от африканска земя, независимо от познанията му за другите култури и езиците, които владееше. Според него Бейгбедер не беше подходящ за този пост. Не беше достатъчно ангажиран с германската кауза, застъпваше се за неутралитет на Испания в европейската война и не възнамеряваше да се подчинява сляпо на натиска и изискванията на Министерството на вътрешните работи. И освен това имаше любовница англичанка, онази млада и привлекателна блондинка, с която той лично се бе запознал в Тетуан. С две думи не му вършеше работа. Затова само месец след сформирането на новия Министерски съвет най-привилегированият му представител с най-грандиозно его започна да разпростира пипалата си в чужда територия като кръвожаден октопод. Серано присвояваше компетенции, свойствени на Министерството на външните работи, без дори да се консултира с титуляря и без да пропуска и най-малката възможност да го обвини, че романтичните му забежки биха могли да навредят на отношенията на Испания с приятелските страни.

При тези толкова противоречиви мнения никой сякаш не беше напълно наясно с положението, в което се намираше бившият висш комисар. Подведени от машинациите на Серано, испанците и германците го смятаха за пробритански настроен заради хладкото му

отношение към нацистите и обстоятелството, че обект на чувствата му е една лекомислена и хитра англичанка. Според британците, които го презираха, той беше прогермански настроен, защото беше член на правителство, което подкрепяше въодушевено Третия райх.

Розалинда, идеалистка както винаги, го смяташе за потенциален двигател на политическата промяна магьосник, способен да промени курса на правителството, ако си го постави за цел. Той, от своя страна, проявяваше възхитително чувство за хумор въпреки сложното положение, в което се намираше, сравняваше се с обикновен търговец и се опитваше да представи нещата от този ъгъл:

— Каква власт мислиш, че имам в това правителство, за да постигна някакво сближаване с твоята страна? Малка, скъпа, много малка. Аз съм член на кабинет, в който почти всички подкрепят Германия, както и евентуална намеса на Испания в европейската война на нейна страна. Дължим ѝ пари и услуги; външната ни политика беше предначертана още преди края на войната, още преди да ме назначат на този пост. Мислиш ли, че имам някаква възможност да насоча действията ни в друга посока? Не, скъпа моя Розалинда, нямам никаква възможност. Работата ми като министър в Нова Испания не е работа на стратег или дипломатически представител. Аз съм само един бакалин на отвъдморски стоки или търговец в сука за хляб. Работата ми е да намирам заеми, да се пазаря при сключването на търговските споразумения, да предлагам на чуждите страни зехтин, портокали и грозде в замяна на жито и петрол. Но за да го постигна, съм принуден да водя ежедневни битки в самия кабинет, да се боря с фалангистите, за да ме оставят да действам встрани от автаркичните им бълнувания. Може би ще успея да се справя, може би хората няма да умират от глад и студ тази зима, но нищо, абсолютно нищо не мога да сторя, за да променя отношението на правителството към войната.

Така преминаха тези месеци за Бейгбедер — затрупан от отговорности, борец се със сили отвътре и отвън, встрани от машинациите на реалната власт, чужд сред свои. За да не потъне в най-дълбоко униние, през тези мрачни дни той търсеше убежище в носталгията по Мароко, което бе напуснал. Копнежът му по този друг свят бе тъй силен, че на бюрото си в министерството държеше разтворен екземпляр на Корана, чиито стихове на арабски понякога рецитираше на висок глас за удивление на околните. Толкова

бленуваше за тази земя, че официалната му резиденция в двореца „Виана“ беше пълна с марокански дрехи и веднага щом се прибереше привечер, той събличаше скучния сив костюм и обличаше кадифен кафтан, хранеше се направо от купите с три пръста по арабски обичай и непрекъснато повтаряше, че мароканците и испанците са братя. Понякога, когато най-последно оставаше сам, след като бе обсъждал стотици въпроси през деня, сред звуците на препълнените трамваи, които минаваха по мръсните улици, сякаш дочуваше далечни зурли, флейти и дайрета. А в тягостните сиви утрини му се струваше, че вместо зловонните изпарения на канализационните шахти, до него достига ухание на портокалов цвят, на жасмин и мента; представяше си, че върви сред варосаните стени на тетуанската медина, прохладната сянка на увивните растения, и чува ромона на водата във фонтаните и шума на вятъра в тръстиките.

Вкопчваше се в носталгията, както корабокрушенецът се вкопчва в парче дъска сред бурята, но Серано бе винаги наблизко, готов да го изтръгне от унеса с хапливия си език:

— За бога, Бейгбедер, престанете най-последно да твърдите, че испанците са маври. Приличам ли ви на мавър? Каудильо има ли вид на мавър? Престанете да го повтаряте, по дяволите, до гуша ми дойде, по цял ден все това слушам.

Да, бяха трудни дни. И за двамата. Въпреки упоритите усилия на Розалинда да се сближи с посланик Питърсън, през следващите месеци положението не се подобри. Единственият жест на внимание, който тя получи от сънародниците си в годината на победата, беше поканата да присъства заедно с други майки на коледното тържество и да пее коледни песни със сина си около пианото в посолството. Нещата претърпяха обрат чак през май 1940-а, когато Чърчил бе назначен за министър-председател и реши да смени мълниеносно своя дипломатически представител в Испания. И тогава положението се промени радикално. За всички.

[1] Имат се предвид традиционните религиозни шествия през Страстната седмица, участниците в които носят платформи със статуи на Исус Христос — Б.р. ↑

Новият английски посланик сър Самюъл Хор пристигна в Мадрид през май 1940 година. Никога не бе стъпвал в Испания, не говореше езика, не проявяваше ни най-малка симпатия към Франко и режима му, но Чърчил му бе гласувал пълно доверие и го бе заставил да приеме поста. Испания беше ключова фигура в бъдещето на европейската война и той искаше да постави там силен човек, който да държи здраво знамето на страната му. За британските интереси беше изключително важно испанското правителство да запази неутралитет, за да се осуети завладяването на Гибралтар и преминаването на пристанищата на Атлантическия океан в германски ръце. За постигането на поне минимално съдействие англичаните бяха притиснали гладуваща Испания чрез външната търговия, като ограничиха доставките на петрол и прилагаха с пълна сила стратегията на тоягата и моркова. С напредването на германската армия в Европа вече не беше достатъчно — в Мадрид трябваше да се действа много по-енергично. С тази задача бе натоварен Самюъл Хор — дребен човек с почти безлична външност; сър Сам за близките сътрудници, дон Самюъл за малцината, с които успя да се сприятели по време на пребиваването си в Испания.

Хор не пое поста с оптимизъм: страната не му харесваше, беше чужд на испанската самобитност, нямаше дори познати сред този разорен и изтерзан народ. Знаеше, че няма да бъде посрещнат с отворени обятия и че правителството на Франко е открито антибритански настроено. Загуби и последните си илюзии при вида на кресливата демонстрация, която фалангистите му устрои на входа на посолството, посрещайки го с възгласа: „Гибралтар на испанците!“.

Самюъл Хор връчи акредитивните си писма на генералисимуса и пое по мъчителния път към голгота, в който щеше да се превърне животът му през тези четири години. Съжали стотици пъти, че е приел поста: чувстваше се зле в тази враждебна обстановка, зле както на никое от многобройните си назначения. Обстановката беше потискаща, жегата — непоносима. Фалангистките демонстрации пред посолството

бяха всекидневно явление — хвърляха камъни по прозорците, изтръгваха знаменцата и отличителните знаци на официалните коли, обиждаха британския персонал, при което пазителите на обществения ред не си мръдваха и малкия пръст. Печатът поде агресивна кампания, в която обвиняваше Великобритания за страданията и глада в Испания. Присъствието му събуждаше симпатия единствено сред тесен кръг монархисти консерватори — шепа хора, изпитващи носталгия по кралица Виктория Юджиния, с ограничени възможности да влияят върху правителството, вкопчени в една безвъзвратно отминала епоха.

Обстановката в Мадрид му се струваше непоносима: потискаше го мудната работа на административната машина, гледаше с изумление улиците, изпълнени с въоръжени до зъби полицаи и фалангисти, виждаше как арогантните и внушаващи страх германци се разпореждат като у дома си. Положи усилия да надмogne себе си и се зае със задълженията си веднага щом се устрои на новото място, като установи контакт с испанското правителство и най-вече с трите главни фигури в него: генерал Франко и министрите Серано Сунер и Бейгбедер. Срещна се с тримата поотделно, опипа почвата и от всеки от тях получи различни отговори.

Срещата с Франко се състоя в двореца „Ел Пардо“ в един слънчев летен ден. Въпреки това, Франко го прие със спуснати пердета и запалени лампи, седнал зад бюро, на което бяха поставени две внушителни снимки в рамки на Хитлер и Мусолини. Говореха на смени, с преводач, лишени от възможност за какъвто и да е пряк диалог. По време на тази мъчителна среща Хор бе шокиран от смайващата самоувереност на държавния глава, от самочувствието му на човек, избран от съдбата да спаси родината си и да създаде един нов свят.

С Франко не му провървя, но след срещата със Серано Сунер се почувства още по-зле. Властта на баджанака беше достигнала апогея си, практически той държеше цялата страна в ръцете си: Фалангата, печата, полицията, личен и неограничен достъп до каудильото, когото мнозина смятаха, че презира заради неособено високи интелектуален потенциал. Докато Франко се уединяваше в „Ел Пардо“ и почти не се показваше, Серано сякаш беше вездесъщ — дето двама, той трети. Сякаш с режима се беше родил един нов Рамон Серано Сунер — нетърпелив, арогантен, бърз като светкавица в думите и действията, с

нетрепващи котешки очи и почти бяла коса, сресана назад като на киноартист. Винаги напрегнат, презрителен към всеки представител на така наречените „плуто демокрации“. Нито на тази първа среща, нито на останалите срещи, които Серано и Хор щяха да проведат с времето, двамата успяха да се доближат до нещо, дори смътно наподобяващо симпатия.

От тримата високопоставени лица посланикът успя да постигне разбирателство единствено с Бейгбедер. Още на първата среща в двореца „Санта Крус“ разговорът им протече непринудено. Министърът слушаше, действаше, опитваше се да внася подобрения и да отстранява недоразуменията. Заяви пред Хор, че е категоричен привърженик на ненамесата във войната, призна без заобикалки огромните нужди на гладуващото население и положи изтощителни усилия, за да стигне до договори и сключи споразумения, с които да ги облекчи. В началото той се стори на посланика доста живописна, дори ексцентрична личност, чиято чувствителност, култура, маниери и ирония нямаха нищо общо с бруталността на Мадрид с вдигната в нацистки поздрав ръка и полицейщината. Хор остана с впечатлението, че Бейгбедер очевидно се чувства дискомфортно сред агресивните германци и надутите фалангисти, на фона на деспотичното поведение на собственото му правителство и ежедневните проблеми на столицата. Може би тъкмо поради своята анормалност в този свят на безумци Бейгбедер се стори на Хор симпатичен; истински мехлем след ударите, които му бяха нанесли съпартийците на странния министър с африканска закалка. Разбира се имаха и разногласия — различни гледни точки и оспорвани дипломатически действия; оплаквания и десетки кризи, които двамата се опитаха да разрешат. Например, когато испанските войски влязоха в Танжер през юни и отнеха с един замах статута му на международна зона. Или когато едва не разрешиха дефилирането на германски войски по улиците на Сан Себастиан. Имаше и други напрегнати моменти в тези времена на хаос и прибързани действия, но въпреки всичко, отношенията между Бейгбедер и Хор ставаха все по-близки и непринудени. За посланика те бяха единственото убежище в тази размирна страна, в която неприятностите никнеха непрестанно като плевели.

Опознавайки страната, Хор постепенно осъзна колко далеч се разпростира властта на германците в живота на Испания. Пипалата им

обхващаха почти всички области на обществения живот. Предприемачи, чиновници, търговски посредници, филмови продуценти; хора, занимаващи се с различни дейности и с отлични контакти в администрацията и властта, работеха като агенти на нацистите. Скоро научи за железния контрол, който упражняваха върху печата. Пресслужбата на посолството на Германия, с благословията на Серано Сунер, решаваше ежедневно каква информация за Третия райх да се публикува в Испания и как да бъде поднесена, като налагаше нацистка пропаганда в испанския печат, при това в арогантна и обидна форма — във вестник „Ариба“, органа на Фалангата, който бе монополизирал по-голямата част от вестникарската хартия, отпускана в тези трудни времена. Кампаниите срещу британците бяха настървени и постоянни, изпълнени с лъжи, обиди и перверзни манипулации. Фигурата на Чърчил беше обект на злостни карикатури, а Британската империя — на постоянни подигравки. Обикновен инцидент в някоя фабрика или пощенски влак в испанска провинция се приписваше на саботаж от страна на коварните англичани. Оплакванията на посланика от тези оскърбления неизменно потъваха някъде.

И докато сър Самюъл Хор се приспособяваше криво-ляво към новото си местоназначение, антагонизмът между двете министерства — на вътрешните и на външните работи, ставаше все по-явен. От всемогъщата си позиция Серано организира стратегическа кампания по свой маниер: пусна отровни слухове за Бейгбедер и с това подхрани идеята, че само в неговите ръце положението ще се оправи. И докато звездата на бившия висш комисар залязваше стремглаво, Франко и Серано двама души, абсолютно некомпетентни по отношение на международната политика, невидели света дори през пролука, чертаеха върху покривката по време на закуската нов световен ред с удивителната дързост, свойствена единствено на невежеството и високомерието.

Докато накрая Бейгбедер не издържа. Щяха да го изгонят и той го знаеше. Щяха да го изхвърлят и да го пратят на улицата: вече не им беше необходим за славния кръстоносен поход. Бяха го изтръгнали от неговото обетовано Мароко и го бяха поставили на висок пост, а после му бяха вързали ръцете и краката и бяха запушил устата му. Никога не бяха ценили мнението му: всъщност никога не го бяха искали. Никога не бе имал възможност да прояви инициатива и да заяви позицията си,

трябваше им само за да попълни с името си един министерски пост и да действа като послушен и безличен чиновник. И макар че положението никак не му харесаше, той съблюдаваше йерархията и работеше неуморно за това, което искаха от него, като понасяше стоически системния тормоз, на който Серано го подлагаше в продължение на месеци. Първо бяха настъпванията и побутванията от типа „махни се, за да седна“. Тези побутвания скоро се превърнаха в унизителни шляпвания. Пошляпванията бяха последвани от удари в кръста, а след това му опряха нож във врата. И когато разбра, че главата му скоро ще падне, Бейгбедер избухна.

Чувстваше се уморен, беше му писнало да понася обидите и високомерието на баджанака, назадничавостта на Франко при вземане на решения; беше му писнало да плува срещу течението и да се чувства чужд на всичко, да управлява кораб, който следваше грешен курс още от момента, в който бе потеглил на път. Затова, както казваха неговите приятели мюсюлмани, реши да си накриви феса. Бе настъпил моментът, в който дискретното дотогава приятелство с Хор щеше да излезе наяве и да стане публично достояние, да премине прага на частните домове, на кабинетите и салоните, където дотогава се бяха срещали. И с това приятелство, вдигнато високо като знаме, той излезе на улицата — насред улицата, без никакво прикритие. На открито, под безмилостното лятно слънце. Започнаха да обядват заедно почти всеки ден на централните маси в най-посещаваните ресторанти. А после Бейгбедер хващаше постника за ръката, като го наричаше „братко Самюъл“, и подобно на двама араби, обикалящи тесните улички на Арабския квартал в Тетуан, те се разхождаха с демонстративна нехайност по тротоарите на Мадрид. Бейгбедер бе станал дързък, предизвикателен, безразсъден по донкихотски. Един ден, втори, трети, той разговаряше с интимна близост с пратеника на враговете, демонстрирайки арогантно презрението си към германците и германофилите. Двамата минаваха покрай Главния секретариат на улица „Алкала“; покрай редакцията на вестник „Ариба“ и пред посолството на Германия на „Кастеляна“, пред самия вход на „Палас“ и „Риц“, които бяха истински нацистки свърталища. За да могат всички да видят колко добре се разбират министърът на Франко и посланикът на враговете. А в това време Серано, на ръба на нервна криза и с обострена язва, обикаляше с широки крачки кабинета си, скубеше коси

и се питаше докъде ще стигне побърканият Бейгбедер с това безразсъдно поведение.

Въпреки че усилията на Розалинда бяха успели да събудят у министъра известна симпатия към Великобритания, той не беше толкова неблагоприятен, че да се хвърли от чист романтизъм в обятията на една чужда страна, както потъваше всяка нощ в обятията на любимата си. Наистина благодарение на нея бе започнал да изпитва известна симпатия към тази нация. Имаше и други причини, поради които се сближи с Хор и изгори всички мостове зад себе си. Може би защото беше утопист и смяташе, че в Нова Испания нещата не вървят така, както си бе представял. Може би защото само така можеше да изрази открито несъгласието си Испания да се намеси във войната на страната на Оста. Може би го правеше, за да изрази презрението си към човека, който го беше унижил до крайност, с когото се предполагаше, че би трябвало да работят рамо до рамо за възстановяването на страната, в чието опустошение бяха участвали толкова усърдно. И може би се сближи с Хор най-вече защото се чувстваше самотен, безкрайно самотен в една мрачна и враждебна среда.

Научих всичко това от Розалинда. През тези дълги месеци тя ми изпращаше подробни писма в Тетуан, истинска манна небесна за мен. Въпреки оживения светски живот, болестта я принуждаваше да прекарва дълги часове в леглото, през които тя пишеше писма, четеше тези, които ѝ изпращахме ние, нейните приятели. И така установихме една традиция, която ни свързваше с невидими нишки през времето и разстоянието. В последните си новини от края на август 1940-а тя съобщаваше, че според вестниците министърът на външните работи може би ще напусне правителството. Но преди това да стане факт, щяха да минат още шест-седем седмици. А през тези седмици се случиха неща, които за пореден път промениха посоката на живота ми.

36.

Едно от любимите ми занимания след пристигането на майка ми в Тетуан беше четенето. Тя обикновено си лягаше рано, Феликс вече не прекосяваше площадката и вечерите ми се изпълниха с много свободни часове. Тогава ми хрумна решение, което да прогони скуката. История с имена на жени, събрана между две корици: „Фортуната и Хасинта“. Оттогава посветих цялото си свободно време на книгите, които съседът ми притежаваше. След няколко месеца успях да прочета всичко, с което разполагаше, и продължих с рафтовете в библиотеката на протектората. Когато лятото на 1940-а отиваше към края си, вече бях прочела трите дюзини романа в малката местна библиотека и се питах с какво щях да си запълвам времето отсега нататък. И тогава неочаквано получих едно ново четиво. Не въз вид на роман, а на синя телеграма. Неговото предназначение не бе да ми достави наслада със съдържанието си, а да ме накара да действам според указанията.

Лична покана. Частно празненство в Танжер.
Приятели от Мадрид те очакват. Първи септември. В седем
вечерта. „Дийнс Бар“.

Сърцето ми се преобърна и въпреки това не успях да сдържа смеха си. Знаех кой изпраща съобщението, нямаше нужда от подпис.

В съзнанието ми нахлуха десетки спомени, музика, смехове, коктейли, неочаквани предложения и думи на чужди езици, разход със свален гюрук на колата, желание за живот. Сравних онези дни от миналото със спокойното настояще, в което седмиците монотонно се изнизваха сред шевове и проби, сериали по радиото и разходки с майка ми привечер. Единствените вълнения, които преживях през това време, бяха свързани с прожекцията на един филм, на която ме заведе Феликс, и любовните преживелици на героите от романите, които поглъщах вечер след вечер, за да пропъдя скуката. Новината, че Розалинда ме

чака в Танжер, ме изпълни с радост. Макар и за кратко, мечтите отново се възвращаха.

В уречения ден и час обаче не заварих никакво празненство в бара на „Ел Минзах“ — имаше само четири-пет отделни компании от непознати хора и двама самотни пияници на бара. Зад него не видях и Дийн. Може би беше твърде рано за пианиста, атмосферата беше унила, различна от нощите преди време. Седнах да чакам на една уединена маса и не поръчах нищо на сервитьора, който се приближи. Седем и десет, седем и петнайсет, седем и двайсет. А празненството не започваше. В седем и половина се приближих до бара и попитах за Дийн. Вече не работи тук, отговориха ми. Откри собствено заведение — „Дийнс Бар“. Къде? На улица „Америк дю Сюд“. Полетях. За две минути бях там, едва стотина метра разлетяха двете заведения. Дийн, слаб и мрачен както винаги, ме забеляза още щом застанах на входа. Барът му беше по-оживен от този в хотела — нямаше много клиенти, но разговорите бяха по-шумни и непринудени, чувах се смехове. Собственикът не ме поздрави, само с черен като въглен поглед ми посочи една завеса в дъното. Отправих се към нея. Зелено тежко кадифе. Дръпнах го и влязох.

— Закъсня за празненството.

Нито мръсните стени, нито мъртвешката светлина на унилата крушка, нито дори касите с напитки и чувалите с кафе, струпани наоколо, помрачаваха блясъка на приятелката ми. Може би преди отварянето на бара този следобед тя, Дийн, или и двамата, бяха преобразили временно малкия склад в стаичка, предназначена за интимна среща. Толкова интимна, че имаше само два стола и едно буре между тях, покрито с бяла покривка. Върху него — две чаши, шейкър, кутия турски цигари и пепелник. В един от ъглите върху куп кашони бе поставен портативен грамофон: чувах гласа на Били Холидей, която пееше *Summer time*.

Не бях виждала Розалинда цяла година — откакто бе заминала за Мадрид. Беше все така слаба, с прозрачна кожа и онази руса къдрица, която постоянно падаше върху окото ѝ. Изражението ѝ обаче не беше същото както в безгрижните дни от миналото; не беше и в най-трудните моменти на съжителството със съпруга ѝ и последвалото възстановяване. Не успях да доловя ясно в какво се състои промяната, но всичко в нея беше някак различно. Изглеждаше по-възрастна, по-

зряла. Може би малко уморена. От писмата и бях научила за трудностите, с които Бейгбедер и самата тя се бяха сблъскали в столицата. Не ми беше казала обаче, че смята да идва в Мароко.

Прегърнахме се, смяхме се като ученички, похвалихме тоалетите си и отново се разсмяхме. Толкова много ми бе липсвала. Наистина имах майка си. И Феликс. И Канделария. И ателието, и новата ми страст към книгите. Толкова ми беше липсвало обаче присъствието ѝ: неочакваните ѝ появи, начинът ѝ да вижда нещата от различен ъгъл. Хрумванията ѝ, малките ѝ ексцентричности, оживеното ѝ бъбреене. Поисках да знам всичко и ѝ зададох порой от въпроси: как върви животът ѝ в Мадрид, как е Джони, как е Бейгбедер, по какви причини се е върнала в Африка. Отговори ми с общи фрази, като избягваше да споменава за проблемите си. Накрая престанах да я тормозя с любопитството си. И тогава, докато пълнеше чашите, тя най-последно заговори по същество:

— Дойдох да ти предложа работа.

Засмях се.

— Вече си имам работа.

— Ще ти предложа друга.

Отново се засмях и отпих. Розов джин, както винаги.

— И какво ще правя? — попитах, без да отлепям устни от чашата.

— Същото както тук, но в Мадрид.

Осъзнах, че говори сериозно, и смехът ми секна. Тогава и аз промених тона си.

— Чувствам се добре в Тетуан. Нещата вървят добре, все по-добре. На майка ми също ѝ харесва да живее тук. Ателието ни се развива чудесно, всъщност смятаме, да наемем едно момиче, което да ни помага. Не сме мислили да се връщаме в Мадрид.

— Не говоря за майка ти, Сира, а само за теб. И няма да се наложи да затваряш ателието в Тетуан. Сигурно става дума за нещо временно. Или поне така се надявам. Когато всичко свърши, би могла да се върнеш.

— Когато свърши кое?

— Войната.

— Войната свърши преди една година.

— Вашата — да. Но сега има друга.

Стана, смени плочата и усили звука. Пак джаз, този път само инструментален. Не искаше разговорът ни да се чува отвъд завесата.

— Има друга ужасна война. Страната ми вече участва в нея. И твоята може да се намеси всеки момент. Хуан Луис направи всичко по силите си Испания да остане настрана, но ходът на събитията показва, че това ще бъде много трудно. Затова смятаме да помогнем, като използваме всички възможни средства да намалим натиска, който Германия оказва върху Испания. Ако успеем, страната ви ще остане настрана от конфликта и ние ще имаме повече шансове да я спечелим.

Все още не разбирах какво общо има работата ми с всичко това, но не я прекъснах.

— С Хуан Луис — продължи тя — се опитваме да убедим някои наши приятели да сътрудничат в рамките на възможностите си. Той не успя да повлияе върху правителството като министър, но отвън също могат да се направят някои неща.

— Какви неща по-точно? — попитах тихо. Нямах представа какво бе намислила. Изражението ми явно й се стори забавно, защото се засмя.

— *Don't panic, darling.* Не се плаши. Няма да слагаме бомби в германското посолство или да саботираме големи военни операции. Имам предвид дискретни кампании на съпротива. Наблюдение. Внедряване. Получаване на сведения през малки пролуки *here and there*, тук и там. С Хуан Луис не сме сами в това. Не сме двама идеалисти, търсещи наивни приятели, които да замесят в някаква измислена машинация.

Отново напълни чашите и увеличи звука на грамофона. Запалихме по още една цигара. Седна и впери светлите си очи в моите. Имаше сивкави сенки, каквито никога преди не бях виждала.

— Помагаме за създаването на мрежа от нелегални сътрудници към британската Секретна разузнавателна служба. Неизвестни хора, които под прикритието на обичайната си работа научават разни неща и после ги предават на УСО.

— Какво е УСО? — прошепнах аз.

— *Управление за специални операции.* Нова организация в разузнавателната служба, създадена от Чърчил. Занимава се с въпроси, които са свързани с войната и са извън обичайните операции. Набират

хора из цяла Европа. Да кажем, че става дума за една нетрадиционна служба за шпионаж.

— Не те разбирам — все още шепнех.

Наистина не разбирах нищо. Секретна служба. Сътрудници. Операции. Шпионаж. Внедряване. Никога през живота си не бях чувала за тези неща.

— Е, не мисли, че и аз съм свикнала с цялата тази терминология. И за мен всичко е практически ново, наложи се да науча много неща за кратко време. Както ти писах в писмото, в последно време Хуан Луис се сближи с нашия посланик Хор. И сега, когато дните му министерството са преброени, двамата решиха да работят съвместно. Хор обаче не контролира пряко операциите на Секретна разузнавателна служба в Мадрид. Да кажем, че ги наглежда, че отговаря за тях. Но не ги координира лично.

— Кой го прави тогава?

Очаквах да ми отговори, че е самата тя, и да разкрие най-после, че това е само шега. И тогава двете щяхме да се посмеем от сърце, да отидем да вечеряме и да танцуваме във „Вила Харис“, както толкова други пъти. Но тя не го стори.

— Алън Хилгарт, нашият морски аташе в посолството — той се занимава с всичко. Много специален човек, моряк от семейство с дълга традиция във флота, женен за дама от висшата аристокрация, която също участва в дейностите му. Пристигна в Мадрид едновременно с Хор, за да може, под прикритието на официалния си пост, да координира дейността на УСО и СИС — Секретната разузнавателна служба.

УСО. Управление за специални операции. СИС. Секретна разузнавателна служба. Всичко ми звучеше еднакво непонятно. Настоях да ми ги разясни.

— Секретната разузнавателна служба, известна като МИ-6, е подразделение на Военното разузнаване, агенцията, която се занимава с операциите на тайните служби извън Великобритания. Шпионски дейности извън територията на Великобритания, за да ти стане ясно. Функционира отпреди Световната война и персоналът ѝ, който обикновено има дипломатическо или военно прикритие, участва в тайни операции с вече изградени структури създадени със съдействието на влиятелни личности или властите в страните, в които

се провеждат. Докато УСО е нещо ново. Дейността му е по-рискована, защото не зависи само от професионалисти, но именно затова е много по-гъвкава. То е организация, която действа в условията на война. Готови са да сътрудничат с всякакви хора, които могат да им бъдат от полза. Организацията е създадена наскоро и Хилгарт, който отговаря за нея в Испания, трябва да набере агенти. Спешно. Затова проучват доверени хора, които могат да ги свържат с други хора, които, на свой ред, могат да му помогнат. Да кажем, че ние с Хуан Луис сме такива посредници. Хор пристигна наскоро, не познава почти никого. Хилгарт е прекарал цялата гражданска война като вицеконсул в Майорка, но е нов в Мадрид и няма контрол над цялата ситуация. От Хуан Луис и от мен — от него като министър англофил и от мен като британска гражданка — не са поискали пряко участие. Знаят, че сме твърде известни и винаги ще бъдем обект на подозрение. Обърнаха се към нас с молба да им предоставим контакти. И ние се сетихме за някои приятели. Сред тях си и ти. Затова дойдох да те видя.

Предпочетох да не я питам какво точно иска от мен. Така или иначе, щеше да ми го каже и паниката щеше да ме обземе отново, затова реших да наля чашите. Шейкърът обаче беше празен. Тогава станах и погледнах в касите, струпани до стената. Всичко ми дойде твърде много, за да го преглътна просто така. Извадих една бутилка, която се оказа пълна с уиски, отворих я и отпих дълга глътка направо от шишето. После го подадох на Розалинда. Тя също отпи и ми го върна. Продължи да говори. През това време аз отново отпих.

— Смятаме, че можеш да откриеш ателие в Мадрид и да шиеш за жените на високопоставените нацисти.

Задавих се с уискито, което току-що бях отпила. Избърсах пръските по лицето си с опакото на ръката и когато най-сетне бях в състояние да говоря, произнесох само три думи:

— Напълно сте откачили.

Тя не ми обърна внимание и продължи невъзмутимо:

— Всички те са се обличали в Париж, но откакто германската армия нахлу във Франция, голяма част от къщите за висша мода затвориха, не искат да работят в окупирания Париж. „Вионе“, „Шанел“ на улица „Шамбон“, магазинът на Скиапарели на площад „Вандом“ — почти всички известни къщи са затворили врати.

Споменаването на парижката висша мода в съчетание с нервността, коктейлите и големите глътки уиски внезапно изтръгна от мен дрезгав смях.

— И искаш аз да заместя в Мадрид всички тези дизайнери?

Не успях да я заразя със смеха си и тя продължи със сериозен тон:

— Би могла да го направиш по свой начин и в по-малък мащаб. Сега е най-подходящият момент, защото възможностите са ограничени: Париж е извън играта, а Берлин е твърде далече. Или ще се обличат в Мадрид, или няма да имат нови тоалети през идващия сезон, а това за тях ще бъде истинска трагедия, защото през този период светският живот е средоточие на съществуването им. Осведомих се: има няколко мадридски ателиета, които вече действат и се готвят за есента. Разнесе се слух, че Баленсиага ще отвори отново ателието си тази година, но не го направи. Ето имената на тези, които възнамеряват да работят — каза тя, като извади сгънат лист хартия от джоба на самото си. — Флора Виляреал; Брихида на „Карера де Сан Херонимо“ 37; Наталио на „Лакаска“ 18; мадам Рагет на „Барбара де Браганса“ 2; Педро Родригес на „Алкала“ 62; Когрет на „Фернандо VI“ номер 8.

Имената на някои ми бяха познати, на други не. Доня Мануела би трябвало да е сред тях, но Розалинда не я спомена — вероятно не беше отворила отново ателието си. След като прочете списъка, приятелката ми накъса бележката на парченца и ги пусна в пълния с угарки пепелник.

— Въпреки усилията им да представят нови колекции и да предложат най-добрите модели, всички се натъкват на един и същ проблем, на едно и също ограничение. Така че на никого няма да му е лесно да успее.

— Какво ограничение?

— Недостиг на платове. Тотален недостиг на платове. Нито Испания, нито Франция произвеждат платове от този тип. Действащите фабрики покриват основните потребности на населението или изработват материали за армията. Памукът отива за униформи и бинтове. Всяка тъкан има приоритетно предназначение, което не включва модата. Ти би могла да решиш този проблем, като отнесеш платове от Танжер. Тук все още има пазар и няма проблеми с

вноса, както е на полуострова. Пристигат американски и аржентински стоки, все още има богат запас от френски платове и английски вълнени тъкани, от индийска и китайска коприна от предишни години. Можеш да вземеш от всичко. А в случай че се нуждаеш от още доставки, ще намерим начин да ги получиш. Ако дойдеш в Мадрид с платове и идеи, аз ще задействам контактите си, ще се заговори за теб и работата ти и ти ще се превърнеш в модистката на сезона. Няма да имаш конкуренция, Сира, само ти можеш да им предложиш онова, което искат; показност, лукс, абсолютна суета, сякаш светът е танцова зала, а не кърваво бойно поле. Всички германки като лешояди ще дойдат при теб.

— Но нали ще ме свържат с теб... — казах аз в опит да намеря някаква опора, за да не бъда въввлечена в този безумен план.

— Изключено. Няма кой да го направи. Повечето от германките са пристигнали неотдавна в Мадрид и не поддържат контакти със сънародничките си в Мароко; никой няма да разбере, че двете с теб се познаваме. Но опитът, който имаш тук, като шиеш за сънародничките им, ще ти бъде от голяма помощ: познаваш вкусовете им, знаеш как да общуваш с тях, как трябва да се държиш.

Докато тя говореше, аз затворих очи и само поклащах отрицателно глава. За няколко секунди в съзнанието ми нахлуха спомени от първите ми месеци в Тетуан, от нощта, в която Канделария ми показа пистолетите и ми предложи да ги продам, за да отворя ателието. Чувството и ситуацията бяха до голяма степен сходни: две жени, скрити в една стаичка, където едната излагаше опасен и добре обмислен план, а другата, ужасена, отказваше да го приеме. Въпреки това имаше различия. Големи различия. Проектът, който Розалинда ми предлагаше, принадлежеше към друго измерение.

Гласът ѝ ме накара да се върна от миналото, да напусна жалката стаичка в пансиона на „Ла Лунета“ и да се озова отново в малкия склад на „Дийнс Бар“.

— Ще ти създадем име, разполагаме с възможности да го направим. Имам връзки в кръговете, които ни интересуват в Мадрид, ще накараме да заговорят за теб, без никой да те свързва с мен. УСО ще поеме всички първоначални разходи: наема за помещението, оборудването на ателието и първоначалната инвестиция за платове и материали. Хуан Луис ще уреди митническите формалности и ще ти

предостави необходимите разрешителни, за да внесеш стоката от Танжер в Испания. Трябва да вземеш колкото е възможно повече, защото, след като Хуан Луис напусне министерството, уреждането на формалностите ще бъде много по-трудно. Цялата печалба от ателието ще остава за теб. Просто трябва да правиш същото, което правиш сега в Мароко, но като обръщаш повече внимание на това, което говорят твоите клиентки германки, както и испанките, близки до властта и нацистите; те също биха представлявали интерес, ако успееш да ги привлечеш. Германките се чудят какво да правят по цял ден и имат пари в излишък, така че ателието ти може да се превърне в място, където да се срещат. Ще събираш сведения за местата, на които ходят мъжете им, за хората, с които общуват, за планове им и гостите от Германия, които посрещат.

— Почти не говоря немски.

— Знаеш достатъчно, за да се чувстват комфортно с теб.

— Знам само числата, поздравите, цветовете, дните на седмицата и няколко отделни фрази — настоях аз.

— Не се тревожи, вече сме помислили за това. Имаме човек, който би могъл да ти помогне. Ти просто трябва да събираш сведения и после да ни ги предаваш.

— Как?

Тя сви рамене.

— Това трябва да каже Хилгарт, ако приемеш предложението. Не знам как се провеждат тези операции; предполагам, че ще измислят нещо специално за теб.

Отново завъртях отрицателно глава, но този път по-енергично.

— Няма да приема, Розалинда.

Запали цигара и всмукна дълбоко.

— Защо? — попита тя сред дима.

— Защото не искам — казах твърдо. Имах хиляди причини да не участвам в това безумие, но предпочитах да ги изразя с едно-единствено „не“. Не. Нямах да го направя. Категорично не. Отпих още една глътка от бутилката, беше противна на вкус.

— Защо не, скъпа? Страх те е, нали? — говореше тя тихо и уверено. Музиката бе спряла, чуваше се само стърженето на иглата по плочата и гласове и смехове отвъд завесата. — Всички ни е страх, всички умираме от страх — прошепна тя. — Това обаче не е

достатъчно оправдание. Трябва да се намесим, Сира. Трябва да помогнем. Ти, аз, всички, всеки според възможностите си. Трябва да дадем нашия малък принос, за да спрем това безумие.

— Освен това не мога да се върна в Мадрид. Имам неуредени дела. Знаеш какви.

Въпросът с обвиненията от времето, когато бях с Рамиро, все още не бе решен. След края на войната бях говорила за това с комисар Васкес на два пъти. Той беше опитал да разбере какво е положението в Мадрид, но не бе успял да научи нищо конкретно. Всичко още е много объркано, нека да мине време, да изчакаме нещата да се успокоят, казваше ми той. И аз чаках — и без това вече нямах намерение да се връщам. Розалинда знаеше какво е положението, аз сама и бях писала.

— Мислихме за това. Трябва да бъдеш защитена от тези рискове. Нашето посолство не може да поеме отговорност за теб, в случай че възникне проблем, а рискът е сериозен за една испанска гражданка. На Хуан Луис обаче му хрумна една идея.

Понечих да попитам каква, но не успях да изрека и дума. Не се наложи — тя веднага ми я съобщи:

— Може да ти издейства марокански паспорт.

— Фалшив паспорт — уточних аз.

— Не, скъпа, истински. Той все още има чудесни приятели в Мароко. Можеш да станеш мароканска гражданка за няколко часа. С друго име, разбира се.

Изправих се и усетих, че се олюлявам. В съзнанието ми, след обилните количества джин и уиски, се носеха хаотично всички тези нужди думи. Разузнаване, агенти, инструкции. Фалшиво име, марокански паспорт. Опрях се на стената и опитах да проясня ума си.

— Не, Розалинда. Престани, моля те. Не мога да приема.

— Не е нужно да вземаш решение веднага. Помисли си.

— Няма какво да мисля. Колко е часът?

Погледна часовника си. Аз се опитах да погледна своя, но цифрите се размазваха пред очите ми.

— Десет без петнайсет.

— Трябва да се върна в Тетуан.

— Бях предвидила една кола да те вземе в десет, но мисля, че не си в състояние да пътуваш. Остани да спиш в Танжер. Ще се погрижа да ти дадат стая в „Ел Минзах“ и да предупредят майка ти.

Легло, в което да заспя и да забравя за този зловещ разговор — предложението ми се стори толкова съблазнително. Голямо легло с бели чаршафи, в красива стая, в която да се събудя на следващия ден и да открия, че тази среща с Розалинда е била кошмар. Екстравагантен кошмар, изникнал от нищото. Внезапно съзнанието ми се проясни.

— Не могат да предупредят майка ми. Знаеш, че нямаме телефон.

— Ще накарам да се обадят на Феликс Аранда, той ще й каже. Ще се погрижа утре сутринта да те вземат и да те откарат в Тетуан.

— А ти къде си отседнала?

— При едни приятели англичани на улица „Оланд“. Не искам никой да узнае, че съм в Танжер. Докараха ме с колата направо от дома си, дори не съм стъпвала на улицата.

Замълча за няколко секунди, после отново заговори. Още по-тихо и по-напрегнато.

— Моментът е много лош за Хуан Луис и за мен, Сира. Следят ни непрекъснато.

— Кой? — попитах с дрезгав глас.

Поусмихна се тъжно.

— Всички. Полицията. Гестапо. Фалангата.

Уплашена, аз едва успях да прошепна задавено:

— Мен също ли ще ме следят?

— Не знам, скъпа, не знам.

Усмихваше се отново, този път широко. Но не успя да скрие тревогата, застинала в ъгълчетата на устните ѝ.

Някой почука на вратата и влезе, без да дочака отговор. През полузатворените си очи успях да различа в полумрака камериерка с униформа и поднос в ръце. Постави го на място извън полезрението то ми и дръпна пердетата. Внезапно помещението се изпълни със светлина и аз покрих главата си с възглавницата. Въпреки че, заглушаваше шумовете, дочувах слаби звуци, по които разпознавах движенията на новодошлата. Потракването на порцелановата чаша върху чинийката, бълбукането на горещото кафе, което наля от каната, стърженето на ножа, с който намаза маслото върху препечената филийка. Когато всичко беше готово, тя се доближи до леглото.

— Добро утро, госпожице. Закуската е готова. Трябва да ставате, една кола ще ви чака след час на входа.

Отговорих ѝ с ръмжене. Искях да ѝ кажа: чух, остави ме намира. Момичето не ми обърна внимание.

— Наредиха ми да не си тръгвам, докато не станете.

Говореше испански без акцент. След войната Танжер се бе напълнил с републиканци, вероятно беше дъщеря на някое от нови дошлите семейства. Отново изръмжах и се обърнах с гръб.

— Госпожице, моля ви, станете. Кафето и филийките ще изстинат.

— Кой те праща? — попитах, без да изваждам главата си от убежището. Гласът ми сякаш излизаше от някоя пещера, може би заради преградата от пух и плат, която ме отделяше от светлината, може би заради злощастната предна нощ. Веднага щом зададох въпроса, осъзнах колко е нелеп. Как можеше това момиче да знае кой я праща при мен? Аз обаче не хранех и най-малко съмнение.

— Така ми наредиха в кухнята, госпожице. Аз съм камериерката на този етаж.

— Тогава вече можеш да си ходиш.

— Не и докато не станете.

Упорита беше младата камериерка, изпълняваше съвестно нарежданията. Извадих най-после главата си изпод възглавницата,

отметнах косата от лицето си. Когато дръпнах завивките, установих, че съм облечена с нощница в кайсиев цвят, която не беше моя. Момичето ме очакваше, приготвило халат в същия цвят. Решиха не питам откъде са — едва ли знаеше. Сметнах, че Розалинда бе съумяла по някакъв начин да ги изпрати в стаята. Нямах чехли обаче, затова се отправих боса към малката кръгла маса, на която бе поставена закуската. При вида ѝ стомахът ми се сви от глад.

— Да ви наля ли мляко, госпожице? — попита тя, докато сядах. Кимнах утвърдително, не можех да говоря — устата ми вече бе пълна с препечена филийка. Бях гладна като вълк. Тогава си спомних, че предната вечер не бях яла нищо.

— Ако позволите, ще ви приготвя ваната.

Отново кимнах утвърдително, докато дъвчех, и след секунди чух как водата шурти от крановете. Момичето се върна в стаята.

— Благодаря, вече можеш да си ходиш. Кажи, на когото трябва, че съм станала.

— Наредиха ми да отнеса дрехите ви да ги изгладят, докато закусвате.

Захапах филийката и отново кимнах. Тогава тя събра дрехите ми, нахвърляни безразборно върху едно малко кресло.

— Желаете ли още нещо, госпожице? — попита тя, преди да излезе.

С все още пълна уста аз доближих пръст до слепоочието си, все едно че се прострелвам. Тя ме погледна уплашено и едва тогава си дадох сметка, че е почти дете.

— Нещо против главоболие — поясних, след като най-после успях да преглътна.

Потвърди с енергичен жест, че ме е разбрала, и се измъкна, без да каже дума повече, с явното желание да избяга възможно най-бързо от стаята на тази луда, за каквато навярно ме бе сметнала.

Изгълтах препечените филийки, чаша портокалов сок, два кроасана и една козуначена кифла. После реших да си наля още една чаша кафе и когато вдигнах каничката с мляко, с опако на ръката си докоснах плика, опрян на вазата с две бели рози. При допира усетих лека тръпка, но не го взех. На него не беше написано нищо, нито една буква, но знаех, че е за мен, и знаех кой го праща. Изпих кафето и влязох в изпълнената с пара баня. Затворих крановете и се опитах да

видя образа си в огледалото. Беше толкова замъглено, че се наложи да го изтрия с една хавлиена кърпа. Жалка — това беше единствената дума, за която се сетих, щом съзрях отражението си. Съблякох се и се потопих във ваната.

Когато излязох, остатъците от закуската бяха разчистени, а вратата на балкона бе широко отворена. Палмите в градината, морето и наситено синьото небе над протока сякаш искаха да нахлуят в стаята, но аз почти не им обърнах внимание, бързах. В единия край на леглото намерих изгладените си дрехи: костюма, комбинезон и копринените чорапи. Всичко беше готово за обличане. А на нощното шкафче, върху малък сребърен поднос — кана с вода, чаша и една опаковка „Опталидон“. Изпих две хапчета наведнъж. После премислих и изпих още едно. Върнах се в банята и прибрах косата си в нисък кок. Гримирах се леко, носех със себе си само пудриерата и червило. После се облякох. „Всичко е готово“, промърморих на глас. Веднага се поправих. Почти всичко. Липсваше една малка подробност. Нещо, което ме очакваше на масата, където прели половин час бях закусила — кремавият плик без получател. Въздъхнах и като го хванах с два пръста, го прибрах в чантата, без дори да го погледна.

Излязох. Зад мен останаха една чужда нощница и отпечатъкът от тялото ми между чаршафите. Страхът обаче не пожела да остане, тръгна с мен.

— Сметката на мадмоазел вече е платена, една кола ви чака — каза ми дискретно управителят на рецепцията. Нито колата, нито шофьорът ми бяха познати, но не попитах чия е колата и за кого работи шофьорът. Само се настаних на задната седалка и без да промълвя дума, се оставих да ме откарат у дома.

Майка ми не попита как съм прекарала, нито къде съм нощувала. Предположих, че този, който ѝ бе предал съобщението предната вечер, го е направил толкова убедително, че едва ли се е притеснила. Може би забеляза мрачния ми вид, но не прояви никакво любопитство. Само вдигна очи от дрехата, която сглобяваше, и каза: „Добро утро“. Нито прекалено сърдечно, нито ядосано. Неутрално.

— Свърши ни коприненият шнур — каза тя. — Госпожа Аракама иска да преместим пробата ѝ от четвъртък в петък, а фрау Лангенхайм предпочита да сменим плохите на роклята от шантунг.

Докато тя продължаваше да шие и да ме информира за последните събития, поставих един стол срещу нея и седнах толкова близо, че колената ми почти докосваха нейните. Тогава започна да ми разказва за доставката на едни сатенени платове, които бяхме поръчали миналата седмица. Не я оставих да довърши.

— Искат да се върна в Мадрид и да работя за англичаните; да им давам информация за германците. Искат да шпионирам жените им, майко.

Дясната ѝ ръка застина, държейки иглата с вдянат конец, с която тропосваше. Прекъсна изречението по средата и остана с отворена уста. Вдигна очи над малките очила, които в последно време използваше, докато шие, и ме погледна с недоумение.

Не заговорих веднага. Преди това вдишах и издишах два пъти дълбоко, сякаш не ми достигаше въздух.

— Казват, че в Испания е пълно с нацисти — продължих. — Англичаните търсят хора, които да ги осведомяват за това, което правят германците: с кого се срещат, къде, кога, как. Решили са да ми оборудват ателие и да шия за съпругите им, за да им съобщавам след това каквото видя и чуя.

— А ти какво им отговори?

Шепнеше като мен.

— Казах „не“. Казах, че не мога и не искам, че се чувствам добре тук, с теб. Че не възнамерявам да се връщам в Мадрид. Но те ме молят да си помисля.

Тишината изпълни стаята, затисна платовете и манекените, покри масите с кройките и дъските за гладене.

— А това ще помогне ли на Испания да не влезе отново във война? — попита най-после тя.

Свих рамене.

— По принцип всичко може да помогне, или поне така смятат — казах аз, не съм убедена. — Опитват се да създадат тайна мрежа от информатори. Англичаните искат Испания да остане встрани от случващото се в Европа, да не се съюзява с германците и да не се намесва. Казват, че това е най-доброто за всички.

Майка ми наведе глава и се вгледа в плата, който шиеше. В продължение на няколко секунди не каза нищо — стоеше замислена,

размишляваше, поглаждайки плата с палеца си. Накрая вдигна очи и бавно свали очилата.

— Искаш ли съвета ми, дъще? — попита тя.

Кимнах енергично. Разбира се, че исках съвета ѝ; копнеех да потвърди, че съм постъпила разумно, желях да чуя от нейната уста, че този план е истинско безумие. Искан отново да бъде майката, която познавах, да ме попита за каква се мисля, та ми е хрумнало да се правя на таен агент. Поисках да преоткрия онази Долорес от моето детство — предпазливата, решителна Долорес, която винаги знаеше кое е добро и кое е лошо. Онази, която ме отгледа, сочейки ми правия път, от който аз, за жалост, се отклоних. Светът обаче не се беше променил само за мен — устоите на майка ми също вече бяха други.

— Върви с тях, дъще. Помогни, съдействай им. Нашата нещастна Испания не може да участва в нова война, не са ѝ останали сили.

— Но, майко...

Не ме остави да продължа.

— Не знаеш какво с да живееш във война, Сира. Не си се събуждала ден след ден от шума на картечниците и гърмежа на оръдие. Не си яла леца с червеи месец след месец, не си живяла през зимата без хляб, без въглища, без стъкла на прозорците. Не си съжителствала с осиротели семейства и гладни деца. Не си виждала очи изпълнени с омраза, със страх, или и двете заедно. Испания е съсипана, никой няма сили да понесе отново същия кошмар. Сега страна може единствено да оплаче мъртъвците си и да оцелява с малкото, което ѝ е останало.

— Но... — настоях аз.

Отново ме прекъсна. Без да повишава глас, но с категоричен тон.

— На твоето място бих помогнала на англичаните, бих направила това, за което ме молят. Те работят за собствения си интерес, в това изобщо не се съмнявай. Правят го за своята родина, не за нашата. Но ако техният интерес е в интерес на всички, Бог да ги благослови. Предполагам, че приятелката ти Розалинда ти е направила това предложение.

— Разговаряхме вчера в продължение на часове. Тази сутрин ми е оставила писмо, което още не съм прочела. Вероятно са инструкции.

— Навсякъде се говори, че на нейния Бейгбедер му остават броени дни в министерството. Изглежда, че ще го махнат именно

заради приятелските му връзки с англичаните. Предполагам, че той също има пръст в това.

— Идеята е на двамата — потвърдих аз.

— Да беше проявил същото усърдие, за да ни отърве от другата война, в която те самите ни вкараха, но миналото си е минало и няма връщане назад, сега трябва да гледаме напред. Ти сама реши какво ще правиш, дъще. Поиска съвета ми и аз ти го дадох, макар и с болка в сърцето. Знам, че това е най-правилното решение. За мен също ще бъде трудно: ако заминеш, отново ще бъда сама и пак ще живея, без да знам нищо за теб. Но смятам, че трябва да отидеш в Мадрид. Аз ще остана тук да се грижа за ателието. Не се безпокой, ще намеря някой, който да ми помага. А когато всичко свърши тогава ще му мислим.

Не отговорих нищо. Нямах повече оправдания. Реших да изляза навън, да се поразходя на чист въздух. Трябваше да помисля.

Влязох в хотел „Палас“ по обяд в средата на септември с уверената стъпка на човек, който бе прекарал половината от живота си из фоайетата на най-скъпите хотели на планетата. Бях с тъмночервен костюм от фин вълнен плат и с току-що подстригана над раменете коса. Върху нея — изискана филцова шапка с пера, излязла от ателието на мадам Боасне в Танжер — истинска *pièce-de-resistance*^[1], както според нея елегантните дами в окупирана Франция наричали тези шапки. Тоалетът ми се допълваше от обувки от крокодилска кожа, високи като кокили, купени от най-добрия магазин на булевард „Пастьор“. В ръцете си държах чанта в тон с обувките и чифт изящни кожени ръкавици в перленосив цвят. Две-три глави се обърнаха след мен. Останах невъзмутима.

Зад мен пиколото носеше чанта, два куфара от „Гояр“ и две кутии с шапки. Останалият багаж, принадлежностите и товарите с платове щяха да пристигнат по суша на следващия ден, след като прекосят протока без проблеми — не би следвало да има проблеми, след като митническите разрешителни бяха подписани и подпечатани с официалните печати на испанското Министерство на външните работи. Аз, от своя страна, пристигнах със самолет — това беше моят пръв полет в живота ми. От летището Сания Рамел в Танжер до Таблада в Севиля; от Таблада до Барахас. Напуснах Тетуан с испанските си документи на името на Сира Кирога, но някой се погрижи да не фигурирам в списъка на пътниците под това име. По време на полета с ножичките от пътническия ми шивашки несесер нарязвах стария паспорт на тънки лентички, които скрих в една кърпичка — в крайна сметка това бе документ, издаден от републиката, едва ли щеше да ми свърши работа в Нова Испания. Приземих се в Мадрид с нов-новеничък марокански паспорт. До снимката — адрес в Танжер и новото ми име: Арис Агорик. Странно? Не толкова. Това бе моето име и фамилия, само че в обратен ред. Не беше арабско име, но звучеше екзотично и нямаше да буди подозрения я Мадрид, където

малцина знаеха как се казват хората в земята на маврите, в земята африканска, както се пееше в едно пасо добре.

В дните преди да замина, изпълних прилежно всички инструкции, съдържащи се в дългото писмо на Розалинда. Свързах се с посочените лица, за да получа новата си самоличност. Избрах най-добрите платове от посочените магазини и поръчах да ги отнесат заедно със сметките на един местен адрес, без да знам каквото и да било за получателя. Отидох отново в бара на Дийн и поръчах „Блъди Мери“. Ако решението ми бе отрицателно, трябваше да поискам обикновена лимонада. Барманът ме обслужи с невъзмутим жест. Сякаш между другото спомена някои банални неща: че предната нощ бурята е разкъсала една тента, че кораб с името „Джейсън“ под американски флаг ще пристигне следващия петък в десет сутринта натоварен с английска стока. От този безинтересен коментар получих сведенията, които ми трябваха. В същия петък в посочения час бях пред Американската легация в Танжер — прекрасен дворец в мавритански стил, разположен в сърцето на медината. Съобщих на войника, който охраняваше входа, намерението си да се видя с господин Джейсън. Тогава той се обади по вътрешния телефони и съобщи на английски, че гостът е пристигнал. Получи заповеди и затвори телефона. Покани ме да вляза в двор в арабски стил с варосани арки околоръст. Там ме посрещна един служител, който почти без думи и с бърза крачка ме поведе по лабиринт от коридори, стълби и галерии до една бяла тераса в най-високата част на сградата.

— Мистър Джейсън — каза лаконично той, като посочи един мъж в дъното на терасата. И веднага изчезна, трополейки надолу по стълбите.

Имаше невероятно буйни вежди и името му не беше Джейсън, а Хилгарт. Алън Хилгарт, морски аташе към британското посолство в Мадрид и координатор на британското разузнаване в Испания. Широко лице, открито чело и тъмна коса с път по средата, сресана назад с брилянтин. Приблужи се към мен с уверена походка. Беше облечен със сив костюм от фин вълнен плат, чието качество си личеше отдалече. В лявата си ръка държеше черно кожено куфарче. Представи се, стисна ръката ми и ме покани да се възхитя на гледката. Наистина впечатляваща. Пристанището, заливът, целият проток и ивицата земя в дъното.

— Испания — обяви той, сочейки към хоризонта. — Толкова близо и толкова далече. Ще седнем ли?

Посочи една пейка от ковано желязо, където след минута се настанихме. От джоба на самото си извади метална кутия с цигари „Крейвън Ей“. Взех една и двамата запушихме, зареяли поглед в морето. Беше тихо, чуваха се само гласове, които разговаряха на арабски, прекъсвани от пронизителните крясъци на чайките, кръжащи над плажа.

— В Мадрид почти всичко е готово, вече очакват пристигането ви — проговори най-после той.

Испанският му беше отличен. Не отговорих. Нямах какво да му кажа, исках само да чуя инструкциите му.

— Наехме апартамент на улица „Нунес де Балбоа“, знаете ли къде е?

— Да. Работих наблизо известно време.

— Госпожа Фокс пое грижата да го мебелира и да го подготви. Чрез трети лица, естествено.

— Разбирам.

— Знам, че вече ви е осведомила, но мисля, че е уместно да ви го припомня. Полковник Бейгбедер и госпожа Фокс са в изключително деликатно положение. Очаква се отстраняването на полковника от министерския пост в съвсем близко бъдеще. Това ще е огромна загуба за нашето правителство. Господин Серано Сунер, министър на вътрешните работи, току-що замина за Берлин; предвидени са срещи първо с Фон Рибентроп, който заема същия пост като Бейгбедер, а после и с Хитлер. Фактът, че министърът на външните работи на Испания не участва в тази мисия и остава в Мадрид, е показателен за несигурното му положение. Междувременно както полковникът, така и госпожа Фокс ми сътрудничат, като ни предоставят интересни контакти. Всичко, естествено, се върши тайно. Двамата са следени отблизо от агенти, принадлежащи към някои не твърде приятелски настроени организации, ако ми позволите евфемизма.

— Гестапо и Фалангата — уточних аз, спомняйки си думите на Розалинда.

— Виждам, че сте осведомена. Така е наистина. Не искаме същото да се случи с вас, макар да не гарантирам, че можем да го избегнем. Но не би трябвало да се плашите преждевременно. В

Мадрид всички следят всички: всеки е заподозрян в нещо и никой не вярва на никого, но за наш късмет им липсва търпение. Както изглежда, всички бързат, така че ако не установят нещо интересно в близките няколко дни, забравят обекта и минават на следващия. Въпреки това, ако се почувствате следена, уведомете ни и ние ще се опитаме да разберем за кого става дума. И най-вече, запазете спокойствие. Дръжте се естествено, не се опитвайте да им се изплъзнете и не си изпускайте нервите, разбирате ли?

— Мисля, че да — казах аз, но не звучах твърде убедително.

— Госпожа Фокс — каза той, сменяйки темата е подготвила почвата за пристигането ви. Мисля, че вече е осигурила няколко потенциални клиентки. Есента реално вече настъпи, затова е препоръчително да се устроите в Мадрид възможно най-скоро. Кога смятате, че ще можете да го направите?

— Когато кажете.

— Благодаря ви за готовността. Позволихме си да ви резервираме самолетен билет за следващия вторник, какво ще кажете?

Поставих дискретно ръцете си върху колената — боях се да не започнат да треперят.

— Ще съм готова.

— Чудесно. Разбрах, че госпожа Фокс ви е уведомила отчасти за целта на мисията ви.

— В общи линии.

— Добре, сега ще ви обясня всичко в подробности. Това, което ще искаме от вас, е да ни предавате периодично сведения за някои от германките и испанките, които се надяваме скоро да станат ваши клиентки. Както ви е уведомила госпожа Фокс, недостигът на платове е сериозен проблем за испанските модистки и от първа ръка знаем, че има доста дами в Мадрид, които дават мило и драго, за да намерят някой, който да им предоставя както шивашки услуги, така и платове. И тъкмо това е начинът, по който вие ще влезете в играта. Ако предвижданията ни са верни, вашето сътрудничество ще бъде много ценно за нас, тъй като в момента не поддържаме никакви контакти с германците, а връзките ни с испанската власти почти символични. Като се изключи полковник Бейгбедер, разбира се, но се опасявам, че ситуацията скоро ще се промени. От вас искаме да получаваме информация основно за действията на нацистката колония в Мадрид и

за някои испанци, свързани с тях. Индивидуалното следене на всеки от тях надхвърля възможностите ни. Затова решихме, че може би чрез съпругите и приятелките им ще можем да получим някаква представа за контактите, връзките и дейностите им. Всичко дотук ясно ли ви е?

— Да.

— За нас е важно да научаваме предварително за светските ангажменти на германската общност в Мадрид: какви събития организират, с кои испанци и сънародници общуват, къде се срещат и с каква периодичност. Стратегическата им дейност се осъществява до голяма степен чрез частни светски събития, а не в кабинетите, ето защо смятаме да внедрим сред тях наши доверени хора. На тези събития нацистите обикновено ходят, придружени от съпругите или приятелките си, които се предполага, че трябва да бъдат подходящо облечени. Ето защо се надяваме, че ще можете да получавате предварителна информация за случаите, в които ще носят вашите творения. Смятате ли, че ще е възможно?

— Да, нормално е клиентките да обсъждат това. Въпросът е там, че немският ми е твърде ограничен.

— Вече сме помислили за това. Както вероятно знаете, полковник Бейгбедер е бил в продължение на няколко години военен аташе в Берлин. По онова време готвачи в посолството били двама испанци, мъж и жена, които живеели в града с двете си дъщери. Полковникът, изглежда, се е отнасял много добре с тях, помогнал им в някои затруднения, погрижил се за образованието на момичетата, седна дума, поддържали са близки отношения, които били прекъснати след назначението му в Мароко. Когато научили, че бившият военен аташе е назначен за министър, старите му познайници, които се били завърнали в Испания преди няколко години, се свързали с него и го помолили отново за помощ. Майката умряла преди войната, а бащата страдал от хронична астма и почти не излизал от дома си. Не е член на политическа партия, което е добре дошло за нас. Бащата помолил Бейгбедер да намери работа на дъщерите му и ние ще му я предложим, ако вие ни дадете съгласието си. Момичетата са на седемнайсет и деветнайсет години, разбират и говорят свободно немски. Не ги познавам лично, но госпожа Фокс се среща с двете госпожици преди няколко дни и е очарована от тях. Помоли да ви кажа, че ако те са при

вас, няма да чувствате липсата на Жамила. Не знам коя е Жамила, но се надявам, че разбирате за какво става дума.

Усмихнах се за пръв път от началото на разговора.

— Съгласна съм. Щом госпожа Фокс ги одобрява, и на мен ще ми допаднат. Умеят ли да шият?

— Мисля, че не, но ще ви помагат в домакинската работа. По-късно може да ги научите на елементарни шивашки умения. Във всеки случай, трябва да ви е ясно, че тези момичета не бива да подозират за тайните ви занимания. Ваша грижа е да ги накарате да ви помагат, без да издават естеството на интереса си в случаите, когато трябва да ви преведат нещо, което не сте разбрали. Още една цигара?

Отново извади кутията с „Крейвън Ей“ и аз пак посегнах да взема цигара.

— Ще се справя, не се безпокойте — рекох, след като издишах бавно дима.

— Тогава да продължим. Както вече ви казах, бихме желали да ни държите в течение на светския живот на нацистите в Мадрид. Но освен това ни интересуват и контактите им с Германия: дали пътуват до страната си и с каква цел; дали имат гости, кои са посетителите, как смятат да ги приемат... С една дума, всякаква допълнителна информация, която би представлявала интерес за нас.

— И какво трябва да правя с тази информация, ако успея да се сдобия с нея?

— Мислихме много за начина, по който да ни предавате сведенията, и смятаме, че намерихме подходящ, поне на първо време. Може би това не е окончателният вариант, но според нас си струва да пробваме. УСО използва различни системи на кодиране с различни нива на сигурност. Въпреки това, рано или късно, германците накрая ги разбиват всичките. Много често се използват кодове, основани върху литературни творби, най-вече стихотворения на Йейтс, Милтън, Байрон, Тенисън. Е, ние ще се опитаме да направим нещо различно. Нещо много по-просто и едновременно с това по-подходящо във вашия случай. Знаете ли какво е морзова азбука?

— Която се използва при телеграмите?

— Именно. Това е код за предаване на букви и числа чрез сигнали с интервал между тях; обикновено сигналите са звукови. Те

обаче имат много просто графично изображение — система от точки и тирета. Вижте.

Извади от куфарчето си плик и измъкна от там нещо подобно на картонен шаблон. Буквите на азбуката и числата от нула до девет бяха разпределени в две колони. До всяка буква и число имаше съответна комбинация от точки и тирета.

— Представете си, че искате да напишете някоя дума. Например „Танжер“. Направете го на глас.

Погледнах таблицата и изрекох кодираното име.

— Тире. Точка тире. Тире точка. Точка, точка, точка тире. Точка. Точка тире точка.

— Отлично. Сега го визуализирайте. Запишете го на хартия. Заповядайте, използвайте това — каза той, като извади сребърен автоматичен молив от вътрешния джоб на самото си. — Тук, върху той плик.

Написах шестте букви, като следвах отново таблицата.

— Чудесно. Сега го погледнете внимателно. Напомня ли ви нещо? Струва ли ви се познато?

Вгледах се в резултата. Усмихнах се. Разбира се, че ми се струваше познато. Как няма да ми се струва познато нещо, което вършех, откак се помня?

— Прилича на шев — казах тихо аз.

— Именно — потвърди той. — Точно дотук исках да стигнем. Вижте, намерението ни е информацията, която предавате, да е кодирана чрез тази система. Разбира се, трябва да усъвършенствате способността си да синтезирате информацията и да изразите това, което искате да ни кажете, с възможно най-малък брой думи, в противен случай съобщенията ще бъдат безкрайно дълги. И искам да го замаскирате така, че резултатът да прилича на кройка, скица или нещо подобно — всичко, което може да се свърже с една шивачка, без да буди и най-малкото подозрение. Не е нужно да бъде нещо реално, за да изглежда такова, разбирате ли ме?

— Мисля, че да.

— Добре, да направим един опит.

Извади от куфарчето папка, пълна с листове бяла хартия. Взе един, затвори папката и постави листа върху нея.

— Да приемем, че съобщението гласи: „Вечеря в дома на баронеса Петрино на 5 февруари в осем часа. Ще присъстват графиня Сиано и нейният съпруг“. Не се тревожете, после ще ви обясня кои са тези хора. Първото, което трябва да направите, е да махнете всичко второстепенно: пълни членове, предлози и тъй нататък. По този начин ще съкратим значително съобщението. Вижте: „Вечеря баронеса Петрино 5 февруари осем вечерта. Гости графиня Сиано и съпруг“. От деветнайсет думи стигнахме до дванайсет, спестихме доста. А сега, след като изчистихме излишните думи, да минем към обръщането на реда. Вместо да пишем кода отляво надясно, както е общоприето, ще го направим отдясно наляво. И ще започвате винаги от десния долен ъгъл във възходяща линия. Представете си часовник, който сочи четири и двайсет; представете си после, че стрелката за минутите започва да се връща. Схващате ли?

— Да. Оставете ме да опитам, моля ви.

Подаде ми папката и аз я поставих на скута си. Взех молива и нарисувах една привидно аморфна форма, която заемаше по-голямата част от листа. Извита от едната страна, права в краищата. Невъзможно бе да се разпознае от неопитно око.

— Какво е това?

— Почакайте — казах аз, без да вдигам глава.

Довърших фигурата, после забих графита в десния долен край и започнах да транскрибирам буквите успоредно на контура със съответните знаци от морзовата азбука, като заменях точките с къси тирета. Дълго тире, късо тире, отново дълго тире, сега две къси. Когато приключих, целият вътрешен периметър на силуета беше опасан от нещо, което приличаше на обикновен шев.

— Готово ли е? — попита ме.

— Още не. — От малкия шивашки несесер, който винаги носех в чантата си, извадих ножица и изрязах фигурата, като оставих около нея ивица, широка един сантиметър. — Казахте, че искате да е нещо, обичайно за шивачка, нали? — попитах, като му я подадох. — Ето заповядайте — това е кройка на буфан ръкав. Със съобщението в нея.

Плътнo стиснатите му устни се отпуснаха в лека усмивка.

— Фантастично — прошепна той.

— Мога да приготвя кройки на различни части на дреха. Ръкави, предници, яки, талии, маншети, всичко; зависи от дължината. Мога да

направя толкова кройки, колкото съобщения трябва да ви предам.

— Фантастично, фантастично — повтори той със същия тон, като все още държеше изрезката в ръка.

— А сега трябва да ми кажете как ще ви ги предавам.

Остана още няколко секунди загледан в произведението ми с леко учудване. Накрая го прибра в куфарчето си.

— Добре, да продължим. Предлагаме ви да предавате информацията два пъти седмично; най-добре рано следобед в сряда и в събота сутринта. Решихме предаването да се извършва на две различни места, и двете публични. И в никакъв случай не трябва да се установява контакт между вас и този, който ще я прибира.

— Няма ли да сте вие?

— Не. Не и в случаите, когато бих могъл да го избегна. И в никакъв случай на мястото, определено за предаване на информацията в сряда. Би било доста трудно за мен — говоря за салона за красота на Роса Савала, до хотел „Палас“. Това е най-добрият салон в Мадрид, най-реномираният според изисканите чужденки и испанки. Трябва да станете негова редовна клиентка и да го посещавате често. Всъщност желателно е да си създадете навици, така че действията ви да са предвидими и да изглеждат напълно естествени. В салона, вдясно от входа, има помещение, където клиентките оставя чантите, шапките и горните си дрехи. Една от стените е покрита с индивидуални шкафове, където дамите могат да оставят вещите си. Вие ще използвате последния, който е разположен под ъгъл в дъното на помещението. На входа на гардеробното помещение обикновено стои едно неособено съобразително младо момиче — работата му е да помага на клиентките да оставят принадлежностите си, но много от тях се справят сами и отказват помощта ѝ, така че няма да се стори необичайно, ако и вие постъпите по този начин; оставете ѝ добър бакшиш и тя ще бъде доволна. Когато отворите шкафа си и се пригответе да оставите нещата си вътре, вратата ще закрие тялото ви почти изцяло, така че отстрани човек може да отгатне движенията ви, но не и да види какво точно става. Тъкмо в този момент ще извадите това, което трябва да ни предадете, навито на руло. Ще ви отнеме само няколко секунди. Оставете го на най-горния рафт на шкафа. Бутнете го в дъното, така че да не може да се види отвън.

— Кой ще го вземе?

— Не се безпокойте, наш доверен човек. Жена, която още същия следобед, малко след като вие излезете, ще влезе в салона, за да се погрижат за прическата ѝ, както вие ще сте го направили преди това, и ще използва същия шкаф.

— А ако е зает?

— Обикновено не е зает, защото е последен. Но ако все пак се случи, използвайте предния. Ако и той е зает, следващия. И така последователно. Стана ли ви ясно? Повторете всичко, ако обичате.

— Фризьорски салон в сряда рано следобед. Ще използвам последния шкаф, ще отворя вратата и докато оставям вътре нещата си, от чантата или от мястото, където съм го скрила, ще извадя навитите на руло кройки, които трябва да ви предам.

— Вържете свитъка с някоя лента или ластик. Извинете за прекъсването, продължете.

— Ще оставя свитъка на най-горния рафт и ще го бутна в дъното. После ще затворя шкафа и ще отида в салона.

— Много добре. Сега да минем към предаването на информацията в събота. За този ден сме предвидили да използваме музея „Прадо“. Имаме внедрен наш човек сред гардеробиерите. В този случай е най-добре да посещавате музея с една от папките, които използват художниците. Знаете за какво говоря, нали?

Спомних си папката, която използваше Феликс за уроците по живопис в школата на Бертучи.

— Да, ще намеря такава.

— Отлично. Поставете в нея основните принадлежности за рисуване — скицник, няколко молива, обичайните неща, които можете да купите навсякъде. Сложете до тях и онова, което трябва да ми предадете, този път в отворен обикновен плик. За да бъде разпознаваем, закачете с топлийка за него изрезка от цветен плат. Ще ходите в музея всяка събота към десет часа сутринта — много чужденци, които живеят в столицата, го правят. Ходете там с папката с материалите и други неща, които могат да ви идентифицират като модистка, ако случайно ви подложат на проверка: рисунки, скици на модели, с една дума неща, свързани с обичайните ви задачи.

— Добре. Какво да правя с папката, когато отида там?

— Ще я предадете в гардероба. Трябва да я оставяте винаги с нещо друго — палто, шлифер, някоя малка покупка. Ако предадете

само нея, ще бие на очи. После отидете в някоя от залите, разходете се бавно, наслаждавайте се на картините. След половин час се върнете при гардероба и помолете да ви върнат папката. Тогава отидете с нея в някоя зала и рисувайте поне в продължение на половин час. Разглеждайте дрехите на картините, преструвайте се, че черпите вдъхновение от тях за вашите творения. Дръжте се колкото се може поубедително, но преди всичко се уверете, че пликът е взет от папката. В противен случай трябва да отидете отново в неделя и да повторите всичко отначало, макар да не вярвам, че ще се наложи: явката с фризьорския салон е нова, но тази в „Прадо“ вече сме я използвали и резултатът винаги е бил удовлетворителен.

— И там ли няма да знам кой ще вземе кройките?

— Някое доверено лице. Нашият човек в гардероба ще се погрижи да прехвърли плика от папката ви в друга вещ, оставена от свързката ни същата сутрин, това не е трудно да се осъществи. Гладна ли сте?

Погледнах часовника. Минаваше един. Не знаех дали съм гладна — толкова бях погълната от инструкциите, че не усетих как минава времето. Отново се загледах в морето, беше променило цвета си. Всичко останало си беше същото: светлината, обливаща белите стени, чайките, гласовете на арабски, долитащи от улицата. Хилгарт не дочака отговора ми.

— Сигурно сте гладна. Моля, елате с мен.

[1] Оръдие за съпротива (фр. букв.) — най-добрата част от нещо.
— Б.р. ↑

39.

Обядвахме сами в едно помещение на Американската легация, до което стигнахме, като отново прекосихме коридори и стълби. По пътя ми обясни, че целият този лабиринт е резултат от няколко допълнителни пристройки към централната старинна сграда — това обясняваше липсата на единство и хармония. Помещението, в което се озовахме, не беше точно трапезария; беше по-скоро малък, оскъдно мебелиран салон с многобройни старинни картини, изобразяващи батални сцени, поставени в позлатени рамки. Прозорците, плътно затворени въпреки великолепното време, гледаха към вътрешен двор. В средата на стаята беше приготвена маса за двама. Един сервитьор, подстриган по военному, ни поднесе телешко алангле с гарнитура от картофи и салатата. На помощната масичка постави две чинии с нарязани на резени плодове и сервиз за кафе. Веднага щом напълни чашите с вино и вода, изчезна, като затвори безшумно вратата след себе си. Върнахме се към разговора си.

— След като пристигнете в Мадрид, ще отседнете за една седмица в „Палас“, направихме резервация на ваше име. Искам да кажа — на новото ви име. Настанете се и се постарайте да излизате колкото е възможно по-често, нека ви виждат. Обикаляйте магазините и посетете новото си жилище, за да свикнете с него. Разхождайте се, ходете на кино. С една дума, ходете където искате. С две ограничения.

— Какви?

— Не излизайте извън най-изисканите квартали. Не напускайте периметъра на елитната зона и не общувайте с хора извън тази среда.

— Искате да кажете, да не стъпвам в предишния си квартал, нито да се срещам със старите си приятели и познати?

— Именно. Никой не трябва да ви свързва с вашето минало. Вие сте новопристигнала в града — не познавате никого и никой не ви познава. Ако случайно срещнете някой и той ви разпознае, отричайте. Бъдете груба, ако се наложи, използвайте каквато и да е стратегия, но в никакъв случай не допускайте да се разбере, че не сте тази, за коя го се представяте.

— Ще го имам предвид, не се тревожете. А второто ограничение?

— Никакви контакти с лица с британско гражданство.

— Искате да кажете, че не мога да се виждам с Розалинда Фокс?
— попитах, без да успея да скрия разочарованието си. Знаех, че връзката ни не може да е публична, но се надявах да прибягвам тайно до помощта ѝ, до опита и интуицията ѝ в моменти на затруднение.

Хилгарт преглътна хапката, която дъвчеше, избърса се със салфетката и поднесе чашата с вода към устата си.

— Съжалявам, но така трябва да бъде. Не бива да се виждате нито с нея, нито с който и да било друг англичанин, с изключение на мен самия, и то само в изключителни случаи. Госпожа Фокс е наясно с това условие: ако случайно се озовете на едно и също място, знае че не бива да се доближава до вас. И избягвайте, доколкото е възможно общуването с американски граждани. Те са наши приятели, виждате колко добре се отнасят с нас — каза той и разпери ръце, сякаш искаше да обгърне стаята с тях. — Но те също не са сред приятелите на Испания и страните от Оста, така че по-добре стойте настрана и от тях.

— Добре — съгласих се аз. Ограничението да не се срещам с Розалинда не беше по вкуса ми, но знаех, че нямам друг избор.

— И като говорим за публични места, бих искал да ви посоча някои, където е препоръчително да ви виждат — продължи той.

— Слушам ви.

— „Палас“, вашият хотел. Пълен е с германци, затова е добре да ходите там под всякакъв претекст, дори и след като го напуснете. Например да обядвате в грил бара му, който е на мода. Да изпиеете едно питие или да се срещнете с някоя клиентка. В Нова Испания не се гледа с добро око на жени, които излизат сами, пушат, пият или се обличат по-фрапантно. Не забравяйте обаче, че вие вече не сте испанка, а чужденка, току-що пристигнала в столицата от една екзотична страна, и се придържайте към този модел. Минавайте през „Риц“, той също е свърталище на нацисти. Но най-често посещавайте „Ембаси“, салона за чай на булевард „Кастеляна“, знаеш ли го?

— Разбира се — отвърнах. Премълчах колко пъти в младостта си бях гледала витрините му през стъклата, докато устата ми се пенеше със слюнка при вида на вълшебните сладкиши, изложения тях. Торти

със сметана, украсени с ягоди, руски пасти с шоколадов крем, маслени сладкиши. По онова време дори не си представяла, че някой ден ще бъде възможно и по джоба ми да прекрача прага на „Ембаси“. Каква ирония — години по-късно ме караха да посещавам това заведение колкото се може по-често.

— Собственичката му — Маргарет Тейлър, е ирландка, моя добра приятелка. Може би сега „Ембаси“ е най-интересното място в Мадрид в стратегически план, защото там, в помещение, което не изхвърля седемдесет квадратни метра, се събираме без видимо напрежение представителите на Оста и на Съюзниците. Поотделно, разбира се, всеки със своите. Често се случва обаче барон Фон Щорер, германският посланик, да се сблъска с представители на британския дипломатически корпус, докато пие чая си, или аз самият да се окажа рамо до рамо с моя германски колега на бара. Германското посолство е практически отсреща, нашето също е наблизо, на ъгъла на „Фернандо ел Санто“ и „Монте Ескинса“. Освен че е посещаван от чужденци, „Ембаси“ е и място за среща на много знатни испанци: трудно можеш да намериш толкова хора аристократични титли, събрани накуп, колкото там в часа на аперитива. В по-голямата си част тези аристократи са монархисти и англофили, с една дума, са на наша страна и не представляват за нас ценни източници на информация. Но би било добре да спечете клиентки от тези среди, защото германките се възхищават от аристократичните дами и ги ценят. Съпругите на висшите представители на новата власт обикновено са от друг вид: не познават почти никого, много по-стеснителни са, не се обличат с дрехи от висшата мода, забавляват се значително по-малко и естествено, нямат навика да ходят в „Ембаси“, за да пият коктейли преди хранене, нали разбирате какво искам да ви кажа?

— Започвам да придобивам представа.

— Ако, за нещастие, се появи някакъв сериозен проблем или сметнете, че трябва спешно да ни предадете някаква информация, можете да се свържете с мен всеки ден от седмицата в „Ембаси“ в един часа на обяд. Да речем, че това е мястото за среща с неколцина наши агенти — толкова е явно, че трудно може да предизвика и най-малкото подозрение. За да се свържем, ще използваме много прост код: ако искате да говорите с мен, влезте в салона с чантата си в лявата ръка; ако всичко е наред и отивате само за да изпие аперитива си и да ви

видят, носете я в дясната. Запомнете: лява проблем; дясна — всичко наред. А ако положението е критично, изпуснете чантата си веднага щом влезете и се престорете, че е станало случайно.

— Какво разбирате под критично положение? — попитах аз. Предчувствах, че зад тази фраза, която не разбирах напълно, се крие нещо твърде неприятно.

— Пряка заплаха. Насилие. Физическо нападение. Нахлуване в дома ви.

— Какво ще предприемете в такъв случай? — запитах, след като се окопитих.

— Зависи. Ще анализираме положението и ще действаме според степента на риска. Ако опасността е значителна, ще отменим операцията, ще се опитаме да ви скрием на сигурно място и ще ви отведем от страната възможно най-бързо. Ако рискът не е толкова голям, ще намерим начин да ви поставим под закрила. Но бъдете сигурна, че винаги можете да разчитате на нас, никога няма да ви изоставим.

— Благодаря ви.

— Не ни благодарете, това ни е работата — каза той, докато съсредоточено режеше една от последните хапки месо. — Надяваме се всичко да протече добре: планът, който сме начертали, е много надежден, а материалът, който ще ни предавате, не предполага голям риск. Засега. Желаете ли десерт?

И този път не дочака да му отговоря; просто стана, взе чиниите, отнесе ги на помощната масичка и се върна с другите две, пълни с нарязани плодове. Проследих го с поглед; имаше бързите и точни движения на човек, за когото ефикасността бе жизненоважен приоритет; човек, който не беше свикнал да губи нито секунда от времето си, нито да се разсейва с дреболии и общи приказки. Отново седна, бодна парче ананас и продължи инструкциите си, сякаш не ги беше прекъсвал:

— В случай че ние трябва да се свържем с вас, ще използваме два канала. Единият ще бъде цветарският магазин „Бургиньон“ на улица „Алмагро“. Собственикът е холандец и също е наш голям приятел. Ще ви изпратим цветя. Бели или жълти. Червените ще оставим на почитателите ви.

— Много мило — подхвърлих иронично аз.

— Прегледайте добре букета — продължи той, все едно че не ме бе чул. — В него ще има съобщение. Ако е нещо по-елементарно, ще бъде написано на обикновена картичка. Прочетете го няколко пъти, за да проверите дали баналните на пръв поглед думи нямат двойно значение. Когато става дума за нещо по-сложно, ще използваме същия код като вас, морзовата азбука в обратен ред, написана панделката, с която ще са завързани цветята. Развържете я и дешифрирайте текста по същия начин, по който ще пишете вашите съобщения, тоест отдясно наляво.

— Добре. А вторият канал?

— Отново „Ембаси“, но не салонът, а бонбоните. Ако получите неочаквано кутия с бонбони, бъдете сигурна, че е от нас. Ще се погрижим да напусне заведението със съответното съобщение, което също ще бъде кодирано. Огледайте добре кутията и хартията, с която е опакована.

— Колко галантно — подметнах с лека язвителност. Той отново сякаш не я забеляза, а и да беше, не го показва.

— Ето за това става дума. Да се използват неподозирани методи за обмяна на поверителна информация. Кафе?

Още не бях довършила плодовете, но приех. Напълни чашите от метален съд, след като разви горната му част. За моя изненада течността беше гореща. Нямах никаква представа какво е това изобретение, от което кафето излизаше като току-що направено, макар че стоеше там поне от час.

— Термос, едно велико изобретение — обяви той, сякаш бе забелязал любопитството ми. После извади от куфарчето си няколко тънки папки от светъл картон, които натрупа на купчина пред мен. — Сега ще ви представя лицата, които най-живо ни интересуват. С времето интересът ни към тези дами може да се засили или да спадне. Може и да изчезне, макар че се съмнявам. Вероятно ще добавим нови имена, ще ви помолим да засилите наблюдението над някои от тях или да следите за конкретни данни; ще ви уведомяваме в зависимост от развоя на събитията. За момента обаче това са лицата, чиято светска програма бихме искали да узнаем възможно най-скоро.

Отвори първата папка и извади няколко напечатани на машина листа. В горния ъгъл имаше снимка, закрепена с кламер.

— Баронеса Петрино, от румънски произход. По бащино име — Елена Борковска. Омъжена за Йозеф Ханс Лацар, пресекретар на германското посолство. Съпругът ѝ е обект с приоритетно значение за нас: става дума за човек с изключителна власт. Много е ловък и е в чудесни отношения с представителите на режима, особено с най-могъщите фалангисти. Освен това притежава прекрасни способности за създаване и поддържане на контакти: организира прословутите празненства в двореца си на „Кастеляна“ и е купил десетки журналисти и предприемачи, като ги угощава с деликатеси и напитки, които внася от Германия. Води скандален живот в потъналата в мизерия днешна Испания: епикуреец и страстен почитател на антиките, почти сигурно е, че купува най-ценните предмети на смешни цени. По ирония на съдбата, изглежда, е евреин от турски произход факт, които той се опитва да скрие. Съпругата споделя бурния му светски живот и също като него се слави с непрестанните си публични изяви, така че със сигурност ще бъде една от първите ви клиентки. Надяваме се да е една от тези, които ще ви създадат най-много работа — както в шиенето, така и по отношение на информацията.

Не ми даде време да видя снимката, защото веднага затвори папката и я плъзна по покривката към мен. Понечих да я отворя, но той ме спря:

— Оставете това за по-късно. Ще вземете тези папки с вас. Трябва да запаметите данните и да унищожите документите и снимките веднага щом се уверите, че сте ги запомнили. Изгорете всичко. В никакъв случай не трябва да носите тези документи в Мадрид и никой друг, освен вас не бива да се запознава със съдържанието им, ясно ли е?

Преди да успея да отговоря, той отвори следващата папка и продължи:

— Глория фон Фюрстенберг. С мексикански произход въпреки името си. Трябва да внимавате какво говорите пред нея, защото разбира всичко. Тя е изумителна красавица, много елегантна, вдовица на немски благородник. С две малки деца и в доста лошо финансово положение, затова непрекъснато е на лов за богат съпруг или по липса на такъв, на някой богат наивник, който да ѝ осигури необходимата издръжка, за да продължава да живее в разкош. Винаги се прилепя до силните на деня; приписват ѝ няколко любовници, сред които

посланикът на Египет и милионерът Хуан Марч. Води оживен светски живот, винаги е на страната на нацистката общност. Със сигурност ще ви създаде доста работа, макар че може би ще бави изплащането на сметките.

Затвори папката. Подаде ми я и аз я поставих върху предишната, без да я отварям. Мина към третата.

— Елза Брукман, родена княгиня Кантакузино. Милионери, поклонничка на Хитлер, макар че е много по-възрастна от него. Твърдят, че тя го е въвела в пищния светски живот на Берлин. Дарила е истинско състояние за нацистката кауза. Напоследък живее в Мадрид, в резиденцията на посланика, по незнайна за нас причина. Въпреки това се чувства в свои води и не пропуска нито едно светско събитие. Има славата на леко ексцентрична и недискретна жена, така че може да се окаже отворена книга и да ви предостави важна информация. Още кафе?

— Да, но нека аз да наляя. Вие говорете, слушам ви.

— Добре, благодаря. Последната германка — графиня Мехтилд Подевилс, висока, красива, около трийсетгодишна, разведена, близка приятелка на един от главните действащи шпиони в Мадрид — Арнолд, с висок ранг в SS и фамилно име Волф, когото тя нарича галено *wolfchen* — „вълче“. Поддържа отлични контакти както с германци, така и с испанци, принадлежащи към аристократичните и правителствените кръгове — сред тях са Мигел Примо де Ривера и Саенс де Ередия, брат на Хосе Антонио, основателя на Фалангата. Той е нацистки агент, но Мехтилд може и да не знае това. Обича да повтаря, че не разбира нищо от политика и от шпионаж, но ѝ плащат петнайсет хиляди песети на месец, за да съобщава каквото види и чуе, а това в днешна Испания е истинско състояние.

— Не се съмнявам.

— Сега да минем към испанките. Пиедад Итурбе фон Шолц — Пиедита за приятелите ѝ. Маркиза Белвис де лас Навас, съпруга на принц Макс Хоенлое-Лангенбург, богат австрийски земевладелец, представител на висшата европейска аристокрация, който живее в Испания отдавна. Принципно подкрепя германската кауза, защото е кауза и на страната му, но поддържа постоянни контакти с нас и американците заради бизнес интересите си. Двамата са истински космополити и изглежда, никак не им се нравят бълнуванията на

фюрера. Всъщност те са очарователна и високоуважавана двойка в Испания, но да кажем, че черпят от два източника. Смятаме да ги държим под око, за да разберем накъде клонят — на страната на германците или на нашата, разбирате ли? — каза той, като затвори папката.

— Разбирам.

— И последната от тези интересни дами — Сонсолес де Икаса, маркиза Лянсол. Единствено тя не ни интересува заради съпруга си, военен и аристократ, с трийсет години по-възрастен от нея. Нашата цел тук е не съпругът, а любовникът — Рамон Серано Сунер, министър на вътрешните работи и генерален секретар на Националното движение. Наричаме го министър на Оста.

— Баджанакът на Франко? — попитах изненадано аз.

— Същият. Поддържат доста недискретна връзка. Тя обича да се перчи и демонстрира без ни най-малък свян връзката си с най-могъщия човек в Испания след Франко. Високомерието ѝ е пропорционални на нейната елегантност, освен това има силен характер, така че внимавайте. Всяка информация, която бихте могли да получите чрез нея за действията и контактите на Серано Сунер, които не са публично достояние, би била безценна.

Прикрих изненадата, която тези думи предизвикаха у мен. Знаех, че Серано е галантен мъж, лично се уверих в това, когато вдигна пудриерата, която изпуснах в краката му, но тогава ми се стори също така дискретен и сдържан; трудно беше да си го представя като герой в скандална извънбрачна връзка с ослепителна дама от знатно потекло.

— Остана още една папка с информация за няколко души — продължи Хилгарт. — Според данните, с които разполагаме, едва ли съпругите на фигуриращите тук лица ще посетят модно шивашко ателие веднага след отварянето му, но няма да е излишно да запаметите имената им за всеки случай. И на всяка цена запомнете имената на съпрузите им — те са истинските ни цели. Много е възможно да бъдат споменати в разговорите на други клиентки — така че бъдете нащрек. Започвам, ще чета бързо; по-късно ще имате възможност да прочетете списъка на спокойствие. Паул Виндер, силният човек на Гестапо в Мадрид. Изключително опасен — дори много от сънародниците му се боят от него и го мразят. Той човек на Химлер, началника на германските тайни служби. Четирийсетгодишен

е, но е „старо куче“. Отнесен поглед, очила с кръгли рамки. Има десетки сътрудници, разпръснати из цял Мадрид, затова внимавайте. Следващият: Валтер Юнгханс, истински кошмар за нас. Той е най-големият саботьор на доставките на плодове за Великобритания — слага експлозиви в пратките, вече има убити работници. Следващият: Карл Ернст фон Мерк, изтъкнат представител на Гестапо с голямо влияние в Нацистката партия. Следващия е Йоханес Франц Бернхарт, предприемач...

— Познавам го.

— Моля?

— Познавам го от Тетуан.

— Колко добре го познавате? — попита бавно той.

— Малко. Много малко. Никога не съм говорила с него, но сме се срещали на приеми, когато Бейгбедер беше висш комисар.

— Той познава ли ви? Би ли могъл да ви разпознае на публично място?

— Съмнявам се. Никога не сме разговаряли и не вярвам да си спомня за тези срещи.

— Откъде знаете?

— Просто знам. Ние, жените, различаваме отлично кога един мъж ни заглежда с интерес и кога го прави, като че вижда мебел.

Замълча, сякаш размишляваше върху нещо.

— Женска интуиция, предполагам — каза накрая той скептично.

— Не се съмнявайте.

— А съпругата му?

— Веднъж ѝ уших костюм. Прав сте, не принадлежи към кръга на най-елегантните дами. Тя е от жените, които спокойно носят тоалетите си от предишния сезон.

— Смятате ли, че ще си спомни за вас и ще ви познае, ако се срещнете някъде?

— Не знам. Мисля, че не, но не съм сигурна. Във всеки случай, едва ли ще бъде проблем, ако ме познае. Животът ми в Тетуан не бе много по-различен от онова, с което ще се занимавам тук.

— Не бъдете толкова сигурна. Там сте били приятелка на госпожа Фокс, а следователно и на полковник Бейгбедер. В Мадрид никой не трябва да знае това.

— На публичните събития не съм била близо до тях, а за личните ни срещи Бернхарт и жена му няма как да знаят. Не се тревожете, това не е проблем.

— Надявам се. Освен това Бернхарт е доста встрани от въпросите на разузнаването. Неговата стихия са сделките. Той е подставено лице на нацисткото правителство в една твърде сложна мрежа от германски компании, които действат в Испания: транспорт, банки, застрахователни дружества...

— Има ли нещо общо с *HISMA* — Испано-мароканската транспорта компания?

— Тя стана малка за тях, когато се прехвърлиха на полуострова. Сега работят под прикритието на друга, още по-могъща компания — *SOFINDUS*^[1].

Но кажете ми, откъде знаете за *HISMA*?

— Чух да говорят за нея в Тетуан по време на войната — отвърнах уклончиво. Сега не беше моментът да се впускам в подробности за споразумението между Бернхарт и Серано Сунер — това бе останало в миналото.

— Бернхарт — продължи той — е подкупил цял взвод доносници, но той търси предимно информация с търговска стойност. Да се надяваме, че никога няма да го срещнете; всъщност той дори не живее в Мадрид, а на източното крайбрежие. Говори се, че самият Серано Сунер му е купил там къща в знак на благодарност за оказаните услуги. Не знаем дали това е вярно или не. Както и да е, едно последно и много важно нещо за него.

— Слушам ви.

— Волфрам.

— Моля?

— Волфрам — повтори той. — Метал с изключително значение в производството на компоненти за артилерийски снаряди. Смятаме, че Бернхарт преговаря с испанското правителство, за да получи концесии в Галисия и Естремадура, където има находища на волфрам. Съмнявам се, че в ателието ви ще се говори за това, но ако чуете нещо, незабавно ни информирайте. Запомнете: *волфрам*. Наричат го също тунгстен. Записано е тук, при името на Бернхарт — каза той, като посочи с пръст документа.

— Ще го имам предвид.

Запалихме по още една цигара.

— Е, да пристъпим сега към нещата, които не е желателно да правите. Уморена ли сте?

— Никак. Моля ви, продължете.

— Има една група клиентки, които трябва да избягвате на всяка цена — чиновничките в нацистките служби. Лесно ще ги разпознаете — бият на очи, арогантни са, обикновено ходят силно гримирани, парфюмирани и облечени крещящо. Това са жени без родословие и с доста ниска професионална подготовка, но заплатите им са астрономически за днешна Испания и те ги харчат по демонстрантивен начин. Съпругите на могъщите нацисти ги презират, а самите те въпреки привидната си самонадеяност, не смеят дори да се изкашлят в присъствието на началниците си. Ако се появят в ателието ви, отпратете ги без угризения — не ви подхождат, ще пропъдят клиентелата, която желаем да имате.

— Ще го направя, бъдете спокоен.

— Що се отнася до публичните места, не ви съветваме да посещавате заведения като „Чикоте“, „Рискал“, „Казабланка“ и „Пасапога“. Пълни са с новобогаташи, спекуланти, парвенюта от режима и хора от развлекателния бизнес — твърде неподходяща за положението ви компания. Посещавайте, доколкото е възможно, само хотелите, които преди малко посочих, „Ембаси“ и други сигурни места — като клуб „Пуерта де Йеро“ и казиното. И разбира се, ако ви поканят на вечери или празненства с германци в частни домове, приемоте незабавно.

— Ще го направя — отвърнах аз. Въздържах се да изразя съмнението си, че някой би ми отправил подобно предложение.

Погледна часовника си, аз погледнах моя. В стаята се беше смрачило, скоро щеше да се свечери. Около нас — никакъв шум; единствено тежка миризма на непроветрено помещение. Минаваше седем вечерта, бяхме заедно от десет сутринта, като през цялото това време Хилгарт бълваше информация, а аз я поемах с всички пори на кожата си; ушите, носът и устата ми бяха готови да уловят и най-малката подробност, предъвквах данни, поглъщах ги, стараех се и последният милиметър от тялото ми да попие думите, които той изричаше. Кафето отдавна бе свършило, а пепелникът беше препълнен с угарки.

— Е, да привършваме — обяви той. — Остават само няколко препоръки. Първата е от госпожа Фокс. Моли ме да ви предам, че както във външния си вид, така и в шиенето трябва да бъдете смела, дръзка и абсолютно, недостижимо елегантна. Във всеки случай, насърчава ви да избягвате конвенционалното и най-вече да не се отказвате наред пътя, защото, ако го сторите, според нея рискувате ателието ви да се напълни с близки до режима надуты дами, на които ще шиете скучни костюми за неделната литургия.

Усмихнах се. Розалинда — все същата дори в заръките си отдалеч.

— Щом съветът идва от нея, ще го следвам безрезервно — казах аз.

— И накрая; нашите препоръки. Първо: четете пресата, следете политическото положение както в Испания, така и в чужбина, но не забравяйте, че цялата информация ще бъде представяна едностранчиво в полза на германците. Второ: никога не губете хладнокръвие. Вживейте се в ролята си, убедете себе си, че сте тази, за която се представяте, и никоя друга. Действайте уверено и без страх — не можем да ви предоставим дипломатически имунитет, но ви обещавам, че при евентуална опасност винаги ще бъдете под наша закрила. И третата и последна препоръка: бъдете изключително предпазлива в личния си живот. Една красива и самотна чужденка ще привлича като магнит всевъзможни покорители на женски сърца и използвачи. Не може да си представите колко поверителна информация е била разкрита най-безотговорно от невнимателни агенти в моменти на страст. Бъдете нащрек и моля ви, не споделяйте с никого нищо, абсолютно нищо от това, което чухте тук.

— Няма, обещавам.

— Чудесно. Вярваме във вас и очакваме мисията ви да бъде напълно успешна.

Той започна да прибира документите и да подрежда куфарчето си. Беше настъпил моментът, който очаквах със страх през целия ден — готвеше се да си тръгне и аз едвам се сдържах да не го помоля да остане с мен, да продължи да говори и да ми даде още инструкции, да не ме пуска да полетя толкова скоро. Но той вече не гледаше към мен, затова вероятно не забеляза реакцията ми. Действаше със същата отмереност, с която бе произнасял фразите си една по една през

изминалите часове: бързо, директно, методично; стигайки до същността на всеки въпрос, без да губи нито секунда за баналности. Докато прибираше последните принадлежности, той ми даде последните си препоръки:

— Не забравяйте какво ви казах за досиетата — разучете ги и ги унищожете незабавно. Сега ще ви придружат до страничния изход, една кола ще ви чака наблизко, за да ви откара у дома. Ето самолетния ви билет и пари за първоначалните разходи.

Връчи ми два плика. Първият беше тънък и съдържаше документа, с който щях да прекося небето до Мадрид. Вторият беше обемен и в него имаше дебела пачка банкноти. Продължи да говори, като затваряше сръчно закопчалките на куфарчето:

— Парите ще покрият първоначалните ви разходи. Престоят в „Палас“ и наемът на новото ви ателие са за наша сметка, вече всичко е уредено, както и възнаграждението на момичетата, които ще работят за вас. Печалбата от труда ви ще бъде изцяло ваша. Въпреки това, ако се нуждаете от допълнителна сума, уведомете ни бавно: разполагаме с открита сметка за тези операции, ще ви финансираме без проблем.

Аз също бях готова. Притисках с ръце папките към гърдите си сякаш бяха детето, което изгубих преди години, а не сведения за неколцина противни личности. С усилие на волята обуздах ударите на сърцето си, което заплашваше да се пръсне. Станахме най-послед от масата, върху която имаше само безобидни остатъци от един продължителен престой след хранене: празни чаши, пълен с угарки пепелник и два разместени стола. Сякаш тук бе протекъл приятен разговор между двама приятели, които, бърбейки и пушейки безгрижно, бяха споделили неща от живота си. Само че ние с капитан Хилгарт не бяхме приятели. Никой от двамата не се интересуваше от миналото на другия, нито от настоящето. И двамата се интересувахме единствено от бъдещето.

— Една последна подробност — предупреди ме той.

Бяхме до вратата, той вече бе хванал дръжката. Отдръпна ръката си и ме погледна втренчено изпод гъстите си вежди. Въпреки продължителната среща, видът му бе същият като сутринта: изряден възел на вратовръзката, безукорни маншети на ризата, подаващи се изпод ръкавите на сакото, всеки косъм бе на мястото си. Изражението на лицето му беше все така невъзмутимо, нито напрегнато, нито

отпуснато. Идеалният образ на човек, способен да действа хладнокръвно във всяка ситуация. Сними гласа си до дрезгав шепот.

— Нито вие ме познавате, нито аз вас. Никога не сме се виждали. Що се отнася до причисляването ви към Секретната разузнавателна служба на Великобритания, от този момент за нас вече не сте испанската гражданка Сира Кирога или мароканката Арис Агорик. Ще бъдете само специален агент на УСО с кодово име Сиди и оперативна база в Испания. Най-необичайният агент сред новите попълнения, но вече несъмнено един от нашите.

Протегна ми ръка. Твърда, студена, уверена. Най-твърдата, най-студената, най-уверената ръка, която бях стискала през живота си.

— На добър час, агент. Ще поддържахме връзка.

[1] Sociedad Financiera Induftrial (исп.) — Индустриално — финансова компания. — Б.р. ↑

40.

Никой, освен майка ми не научи кои бяха истинските причини да замина така неочаквано. Нито клиентките ми, нито дори Феликс и Канделария — излъгах всички, че целта на заминаването ми за Мадрид е да опразня старото ни жилище и да уредя някои въпреки. По-късно майка ми щеше да се погрижи да измисля малки лъжи, които да оправдаят продължителното ми отсъствие: перспективи за бизнес, някакво неразположение, може би нов годеник. Не се опасявахме, че някой ще заподозре някаква интрига или ще се досети за истината: макар че транспортните и телеграфните връзки бяха напълно възстановени, обменът на информация между столицата на Испания и Северна Африка беше твърде редуциран.

Имах нужда да се сбогувам с приятелите си и негласно да ги помоля да ми пожелаят успех. За тази цел организирахме обяд в последната неделя преди заминаването ми. Канделария пристигна, облечена като важна дама по нейния си начин — с кока „Напред, Испания“, втвърден от лак, с колие от фалшиви перли и нов тоалет, който ѝ бяхме ушили няколко седмици по-рано. Феликс прекоси стълбищната площадка с майка си, нямаше начин да се отърве от нея. Жамила също беше с нас щеше да ми е мъчно за нея като за по-малка сестра. Вдигнахме наздравица с вино и газирана вода и се сбогувахме със звучни целувки и искрени пожелания за добър път. Едва когато затворих вратата след тях, осъзнах колко много ще ми липсват.

Използвах същата стратегия и с комисар Васкес, но веднага разбрах, че лъжата при него не върви. А и как можех да го измамя, като беше в течение на всичките ми неуредени проблеми и знаеше колко се боях да се изправа пред тях. Единствено той се досети, че зад безобидното ми преместване се крие нещо по-сложно: нещо, за което не можех да говоря — нито пред него, нито пред когото и да било. Може би затова предпочете да не рови. Всъщност не каза почти нищо. Само, както винаги, ме погледна с пронизващите си очи и ме посъветва да внимавам. Изпрати ме до изхода, за да ме предпази от похотливите погледи на подчинените си. На вратата на полицейското управление се

сбогувахме. Докога? Никой от двамата не знаете. Може би доскоро. А може би завинаги.

Освен платове и шивашки принадлежности, купих списания марокански занаятчийски изделия с надеждата да придам на мадридското си ателие екзотичен вид, съответстващ на новото ми име и на предполагаемото ми минало на известна модистка в Танжер. Медни подноси, лампи от многоцветно стъкло, сребърни чайници, няколко керамични съда и три големи берберски килима. Късче от Африка в центъра на омаломощена Испания.

Когато влязох за пръв път в обширния апартамент на „Нунес де Балбоа“, всичко беше готово и ме очакваше. Стените, боядисани в сатенено бяло, току-що полираният паркет. Разпределението и подредбата бяха като в дома ми на „Сиди Мандри“, но в друг мащаб. Първата зона се състоеше от три свързани един с друг салона, всеки от които бе по-голям от стария. Таваните бяха много по-високи, балконите — по-внушителни. Отворих прозореца и погледнах през него, но не открих нито планината Дерса, нито масивния силует на Бени Хосмар, нито аромата на портокалов цвят и жасмин, нито варосаните съседски къщи, нито гласа на мюезина, призоваващ за молитва от джамията. Затворих бързо, за да пресека пътя на меланхолията. Продължих огледа на апартамента. В последното от трите основни помещения бяха натрупани топовете плат, докарани от Танжер: прекрасна копринена тафта, рязана дантела, муселин, шифон във всички възможни тоналности: от пясъчножълто до огненочервено, розово и тъмnochервено, и всички оттенъци на синьото — от небето на лятно утро до мрачното море в бурна нощ. Стаите за проба бяха две и изглеждаха двойно по-широки заради внушителните тройни огледала с рамки, украсени със златен вари. Както в Тетуан, ателието заемаше централната част, само че беше много по-просторно. Голямата маса за разкрояване, дъски за гладене, голи манекени, конци и инструменти — обичайното. В дъното беше моето пространство — огромно, десет пъти по-голямо от потребностите ми. Веднага усетих ролята на Розалинда в това обзавеждане. Само тя знаеше как работя, как подреждам и организирам дома си, нещата си, живота си.

В тишината на новото ми жилище в съзнанието ми отново възникна въпросът, който ме измъчваше от две седмици. Защо, защо? Защо бях приела да се впусна в тази рискована авантюра? Все още

нямах отговор. Или поне точно определен отговор. Може би се съгласих от лоялност към Розалинда. Може би защото вярвах, че изпълнявам дълга си към майка си и към родината. А може би го направих единствено заради себе си. Фактът беше, че казах „да, добре“ с пълно съзнание, като се зарекох да пристъпя към задачата решително и без колебание, без опасения, без съмнения. И ето че бях тук, възплътила се в несъществуващата Арис Агорик; обикалях новото си жилище, почуквах с токчетата надолу по стълбите, облечена с безукорен вкус, готова да се превърна в най-фалшивата модистка в Мадрид. Изпитвах ли страх? Да, всички възможни страхове във Вселената. Само че обуздани. Опитомени. Подчинени на моите заповеди.

Портиерът на сградата ми връчи първото съобщение. Момичетата, които щяха да работят при мен, пристигаха на следващата сутрин. Дора и Мартина дойдоха заедно, разликата във възрастта им беше две години. Приличаха си и същевременно се различаваха, сякаш се допълваха една друга. Дора имаше по-хубаво телосложение, Мартина — по-хубави черти. Дора изглеждаше по-умна, Мартина — по-нежна. Харесах и двете момичета. Не харесах дрехите, с които бяха облечени, лицата, издаващи продължително гладуване, и затворения им характер. За щастие и трите неща се оказаха лесно преодолими. Взех им мерки и бързо уших две елегантни униформи — те първи се възползваха от запасите от платове, докарани от Танжер. Дадох им няколко банкноти от плика на Хилгарт и ги изпратих на пазара Ла Пас да купят хранителни продукти.

— А какво да купим, госпожице? — попитаха с широко отворени очи.

— Каквото намерите, говори се, че няма голям избор. Каквото решите, нали ми бяхте казали, че умеете да готвите? Хайде, вървете.

Сковаността им не изчезна веднага, но с времето постепенно се стопи. Какво ги плашеше, каква беше причината за тази недоверчивост? Всичко. Това, че работеха за чужденка, дошла от Африка, каквато се предполагаше, че съм, внушителната сграда, в която се намираше новото ми жилище, страхът от непознатата обстановка ведно изискано шивашко ателие. Постепенно обаче свикнаха с новия си живот — с жилището и ежедневните си занимания, с мен. Оказа се, че на Дора, по-голямата, шиенето ѝ се

удава и тя скоро започна да ми помага. Докато Мартина беше от породата на Жамила и на мен в младите ми години — обичаше да излиза, да изпълнява поръчки, непрекъснато да снове насам-натам. Двете си разпределяха домакинската работа, бяха делови и дискретни, добри момичета, както се казваше по онова време. Веднъж споменаха за Бейгбедер. Никога не им казах, че го познавам. Наричаха го дон Хуан. Спомняха си за него с обич, свързваха го с Берлин, с едно отминало време, от което им бяха останали смътни спомени и владееенето на езика.

Всичко протече според очакванията на Хилгарт. Или почти. Пристигнаха първите клиентки, някои бяха очаквани, други — не. Сезонът бе открит от Глория фон Фюрстенберг, красива, величествена, с черна корона от сплетена на дебели плитки коса, която ѝ придаваше вид на ацтекска принцеса. Очите ѝ заискриха, когато видя платовете. Разгледа ги, опипа ги, прецени ги. Отхвърли някои бързо и изпробва ефекта на други върху тялото си. С опитна ръка избра измежду поевтините онези, които най-много и отиваха. Прегледа също списанията, като се спря на моделите, които подхождаха на фигурата и стила ѝ. Тази мексиканка с немска фамилия, знаеше отлично какво иска, така че не се обърна към мен за съвети; нито аз си направих труда да ѝ ги предложа. Накрая избра една туника от органза в шоколадов цвят и вечерно палто от отоман^[1]. Първия ден дойде сама и говорихме на испански. На първата проба доведе една приятелка — Анка фон Фрис, която ми поръча дълга рокля от крепжоржет и наметка от червено кадифе, украсена с щраусови пера. Веднага щом ги чух да говорят на немски, извиках Дора. Добре облечено, добре нахранено и добре сресано, момичето нямаше нищо общо с изплашеното врабче, което дойде със сестра си преди няколко седмици — беше се превърнало в стройна и мълчалива помощница, която мислено отбелязваше това, което успееше да чуе, и излизаше дискретно на всеки няколко минути, за да запише подробностите в една тетрадка.

— Обичам да водя подробен отчет за всичките си клиентки — бях я предупредила аз. — Искам да разбера какво говорят, за да знам къде ходят, с кого излизат и какви планове имат. По този начини се надявам да спечеля нова клиентела. Аз имам грижата за това, което се говори на испански, но което се говори на немски, е ваша задача.

Дори това следене на клиентките да се бе сторило странно на Дора, тя не го показва с нищо. Вероятно бе помислила, че е нещо логично, обичайно при тази толкова нова за нея работа. Но в действителност не беше. Изобщо не беше нужно. Да се записват сричка по сричка имената, длъжностите, местата и датите, които клиентките споменаваха, беше необичайна задача, но ние го правехме ежедневно, прилежно и методично като усърдни ученички. Вечерта аз преглеждах моите записки и записките на Дора, извличах информацията, която смятах, че представлява интерес, свеждах я до кратки изречения и накрая я записвах със знаците на морзовата азбука в обратен ред, като дългите и късите тирета следваха правила вълнообразните линии на кройките, които никога нямаше да станат част от някоя завършена дреха. Късно след полунощ листовите с написаните на ръка бележки се превръщаха в пепел с помощта на обикновена кибритена клечка. На следващата сутрин нямаше и следа от написаното, но имаше съобщения, скрити в контурите на някой ревер, колан или платка на рокля.

Клиентка ми стана и баронеса Петрино, съпруга на могъщия пресекретар Лацар — далеч не толкова впечатляваща като мексиканката, но с много по-големи финансови възможности. Избра най-скъпите платове и прояви безброй капризи. Доведе още клиентки — две германки и една унгарка. Много сутрини салоните ми се превръщаха в място за срещи, на което се носеше жужене на далечни езици. Научих Мартина да приготвя чай по марокански с мента, която засадихме в саксии, поставени на перваза на прозореца в кухнята. Обучих я да работи с чайниците, да налива изящно врялата течност в малките чаши със сребърен филигран; научих я дори да си гримира очите с кхол и й уших кафтан от атлаз, за да й придам екзотичен вид. Една двойница на моята Жамила в друга страна, за да бъде винаги до мен.

Всичко вървеше добре; учудващо добре. Справях се с новия си живот уверено, влизах в най-добрите места с твърда крачка. Държах се пред клиентките си самоуверено и решително, защитена от бронята на фалшивата си екзотика. Смесвах смело арабски и френски думи — вероятно казвах и доста глупости, като се има предвид, че често употребявах изрази, които бях чувала по улиците на Танжер и Тетуан и бях запомнила, без да знам какво точно значат. Много внимавах сред

това фалшиво и объркано многоезичие да не ми се изплъзне някоя фраза на разваления английски, който бях научила от Розалинда. Положението на току-що пристигнала чужденка ми предоставяше възможност да прикрия своите уязвими места и да избягвам опасните терени. Никой обаче, изглежда, не се интересуваше от произхода ми — по-интересни бяха платовете ми и това, което можех да направя от тях. Клиентките ми си говореха в ателието, чувстваха се удобно. Разговаряха помежду си и с мен за онова, което се случваше с тях и предстоеше да се случи, за общите си приятели, за мъжете и любовниците си. През това време ние с Дора работехме неуморно: с платовете, с кройките и мерките — явно; с тайните записки — подмолно. Нямах представа дали всички тези сведения, които кодирах ежедневно, действително биха заинтересували Хилгарт и хората му, но за всеки случай се стараех да бъда изключително стриктна. Всяка сряда следобед, преди часа във фризьорския салон, оставях навития на руло свитък с кройки в указания шкаф. Всяка събота посещавах музея „Прадо“, възхитена от това, което откривах в него; понякога дори забравях, че съм там да свърша нещо важно, а не просто да се захласвам пред картините. С предаването на пликите, пълни с кодирани шаблони, също нямаше никакви неприятности: всичко вървеше толкова гладко, че нито веднъж нямаше повод да изпадна в паника. Винаги един и същ плешив слаб мъж вземаше папката — вероятно той предаваше съобщенията ми, макар че никога не се издаде пред мен и с най-незначителния съзаклятнически жест.

Излизах, макар и неособено често. Няколко пъти отидох в „Ембаси“ в часа на аперитива. Още първия ден съзрях капитан Хилгарт отдалече — пиеше уиски с лед, седнал сред група сънародници. Той също веднага ме забеляза, разбира се. Само аз обаче разбрах това, появата ми не предизвика никаква реакция у него. Стиснах здраво чантата си с дясната ръка и двамата се престорихме, че не сме се видели. Поздравих няколко клиентки, които похвалиха ателието ми пред други дами; изпих един коктейл с тях, получих няколко одобрителни мъжки погледа и от фалшивата кула на космополитизма си огледах скришом хората около мен. Класа, суета и пари в чист вид, разпределени около бара и по масите в това малко и скромно на вид заведение, разположено на стратегическо място. Имаше господата с костюми от най-качествен вълнен плат и туид,

военни със свастика на ръкава и други с чуждестранни, непознати за мен униформи, чиито маншети бяха обшити с галони и звезди. Имаше много елегантни дами с тоалети от две части и с три реда едри като лешници перли на шията; с безупречно начервени устни и прекрасни шапчици, тюрбани и шапки върху свършените си прически. Чувах се разговори на различни езици, дискретни смехове и звън на кристал. Във въздуха се носеше ухание от парфюмите на „Пату“ и „Герлен“, усещане за светска изтънченост и димът на безброй фини цигари. Току-що приключилата война в Испания и мащабният жесток конфликт, който опустошавате Европа, сякаш бяха истории от друга галактика в тази толкова изтънчена и дискретна обстановка.

В единия край на бара забелязах жена с властен и достолепен вид, която поздравяваше любезно клиентите, докато в същото време държеше под око непрекъснато сновящите сервитьори — предположих, че това е собственичката на заведението Маргарет Тейлър. Хилгарт не ми беше казал какво точно е сътрудничеството му с нея, но нямаше съмнение, че беше нещо повече от обикновена размяна на услуги между съдържателка на заведение и един от редовните ѝ клиенти. Видях как поднесе сметката на един нацистки офицер в черна униформа с пречупен кръст на ръкава и бляскави като огледа ботуши. Тази чужденка със строг и същевременно изискан вид, която беше прехвърлила четирийсетте, несъмнено бе поредното звено в тайната машина, която британският морски аташе беше задействал в Испания. Не успях да видя дали капитан Хилгарт и тя се споглеждат, дали си разменят безмълвни съобщения. Преди да си тръгна, отново обърнах очи към тях. Тя говореше дискретно с един млад сервитьор с бяло сако, изглежда, му даваше указания. Той все така седеше на масата си и слушаше с интерес онова, което един от приятелите му разказваше. Цялата група около него също следеше внимателно думите на същия човек — млад мъж, артистичен и непринуден на вид. Видях как жестикулира театрално, може би имитираше някого. Накрая всички избухнаха в смях и чух как морският аташе се смее от сърце. Може би беше плод на въображението ми, но за частица от секундата ми се стори, че погледна към мен и ми намигна.

Есента постепенно завладяваше Мадрид и броят на клиентките ми нарастваше. Още не бях получила цветя или бонбони нито от Хилгарт, нито от когото и да било. Нямах желание за това. Нито време.

Защото, ако нещо започваше да не ми достига през тези дни, това беше именно време. Новото ателие бързо стана популярно, понесе се слух за страхотните платове, които могат да се намерят в него. Броят на поръчките растеше с всеки изминал ден. Започнах да не мога — бях принудена да забавям поръчки и да отменям проби. Работех много, страшно много, повече от всякога в живота си. Лягах си след полунощ, ставах призори, почти не почивах. В някои дни свалях шивашкия метър от врата си чак когато си лягах. В касичката ми постоянно влизаха пари, но те толкова малко ме интересуваха, че дори не отделях време да ги преброя. Колко различно беше всичко от предишното ми ателие. Понякога си спомнях с носталгия за първите дни в ателието в Тетуан; нощите, в които броях отново и отново банкнотите в стаята си на „Сиди Мандри“, пресмятайки с тревога колко още ми трябват, за да платя дълга си; Канделария, върнала се от обиколката на обменните бюра, с навити на руло лири стерлинги, пхнати в пазвата ѝ. Почти детинската радост, когато разпределяхме сумата: половината за теб, половината за мен „и все така да бъде, душко“, казваше месец след месец Контрабандистката. Сякаш няколко века ме деляха от онзи друг свят, а в действителност бяха изминали само четири години. Четири години като четири века. Къде остана онази Сира, чиято коса едно мароканско момиче подстрига с шивашката ножица в кухнята на пансиона на „Ла Лунета“, къде останаха позите, които толкова упражнявах пред напуканото стъкло на хазайката ми? Сигурно се бяха изгубили сред гънките на времето. Сега се грижеха за косата ми в най-изискания салон в Мадрид, а самоуверените жестове бяха мои като собствените ми зъби.

Работех много и печелех повече пари, отколкото изобщо си бях представляла, че мога да спечеля със собствен труд. Цените ми бяха високи и постоянно получавах банкноти от сто песети с образа на Христофор Колумб, от петстотин с образа на дон Хуан Австрийски. Да, печелех много, но настъпи момент, в който повече не можех да се справям сама и го съобщих на Хилгарт чрез кройката на една раменна извивка. Същата събота над музея „Прадо“ валеше като из ведро. Съзерцавах прехласнато картините на Веласкес и Сурбаран, след като безличният мъж от гардероба прие папката ми. В нея имаше единайсет съобщения, които, както винаги, щяха да стигнат незабавно до морския аташе. Десет съдържаха обичайната информация,

синтезирана по уговорения начин. „Вечеря 14 у Валтер Бастиан улица Серано, присъстват семейство Лацар. Семейство Бодемюлер пътуват Сан Себастиан следващата седмица. Съпругата Лацар не одобрява Артур Дитрих, помощник на мъжа ѝ. Глорю Фюрстенберг и Анка Фрир посещават германския консул Севил края на октомври. Няколко млади мъже са пристигнали миналата седмица от Берлин, отседнали Риц, Фридрих Кнапе ги посреща и подготвя. Съпруг фрау Хан не харесва Кючман. Химлер пристига Испания 21 октомври, правителство и германци подготвят тържествено посрещане. Клара Щауфер събира помощи за германски войници в дома си улица Галилео. Вечеря клуб Пуерта Йеро неуточнена дата, присъстват граф и графиня Архильо. Хеберлайн организира обяд в дома си Толедо, Серано Сунер и маркиза Лянсол поканени.“ Последното съобщение беше с по-лично съдържание „Прекалено много работа. Нямам време за нищо. По-малко клиентки или да търся помощ. Моля, съобщете“.

На следващата сутрин получих красив букет от бели гладиоли. Връчи ми го едно момче със сива униформа, на чиято шапка бе извезано името на цветарския магазин „Бургиньон“. Прочетох първо картичката. „Винаги готов да изпълня желанията ти.“ И една драскулка вместо подпис. Разсмях се: никога не бих си представила, че студеният Хилгарт може да напише толкова смешна и сладникава фраза. Отнесох букета в кухнята и магнах панделката, с която бяха вързани цветята. Помолих Мартина да ги натопи във вода и се затворих в стаята си. Съобщението изникна незабавно от низа с дълги и къси черти. „Наемете доверен човек без комунистическо минало и политическа принадлежност.“

Заповедта бе получена. А след нея идваше неизвестността.

[1] Плат с диагонален рипсен ефект; обикновено вълнен, но понякога се произвежда и от памук и коприна. — Б.р. ↑

41.

Когато отвори вратата, не казах нищо. Само я гледах, едва сдържайки желанието си да я прегърна. Стоеше объркана, като ме разучаваше с поглед. После потърси очите ми, но може би воалетката ѝ попречи да ги види.

— Кажете, госпожо — рече накрая.

Беше отслабнала. Времето бе оставило отпечатък върху нея. Дребничка както винаги, но по-слаба и по-стара. Усмихнах се. Тя все така не ме разпознаваше.

— Нося ви вести от майка ми, доня Мануела. В Мароко е, отново шие.

Погледна ме учудено, недоумяващо. Изглеждаше все така спретната, но косата ѝ не бе боядисвана от няколко месена, а тъмният костюм, с който беше облечена, бе излъскан от носенето няколко зими поред.

— Аз съм Сира, доня Мануела. Сирита, дъщерята на вашата шивачка Долорес.

Отново ме изгледа от горе до долу и обратно. Тогава се наведох към нея и вдигнах воалетката на шапката, за да види по-добре лицето ми.

— Аз съм, доня Мануела, Сира. Не мели помните? — прошепнах.

— Света Богородице! Сира, дъще, колко се радвам! — каза тя накрая.

Прегърна ме и заплака, аз самата едва се сдържах да не я последвам.

— Влез, дъще, влез, не стой на вратата — подкани ме, когато най-после се съвзе от вълнението. — Но колко си елегантна, скъпа. Не мога да те позная. Влез в салона, разкажи ми какво правиш в Мадрид, как върви животът ти, как е майка ти.

Введе ме в салона и тъгата отново ме връхлетя. Колко пъти влизала в тази стая като малка в Деня на тримата влъхви, хваната за ръката на майка си, с какво вълнение се опитвах да отгатна какъв

подарък ме очаква в дома на доня Мануела. Спомнях си жилището ѝ на улица „Санта Енграсия“ като голям и разкошен апартамент; не толкова голям и разкошен, колкото другия на „Сурбано“, където беше ателието ѝ, но несравнимо по-обширен от нашия на улица „Редондиля“. Сега обаче си дадох сметка, че спомените от детството, врязали се в паметта ми, бяха съхранили един изопачен образ на действителността. Домът, в който доня Мануела винаги бе живяла сама, не беше нито голям, нито разкошен. Беше само едно средно голямо жилище с неособено добро разпределение, студено мрачно и пълно с тъмни мебели и овехтели кадифени пердета, през които едва влизаше светлина. Обикновен апартамент с петна от течове, в който картините бяха избелели щампи, а ъглите бяха запълнени с вехти дантелени покривчици.

— Седни, дъще, седни. Искаш ли нещо за пиене? Да ти направя едно кафенце? Всъщност не е истинско кафе, а е печена цикория, знаеш колко е трудно в тези времена да се снабдиш с храна, но с малко мляко вкусът му се оправя. Вярно, млякото става все по-разредено, но какво да се прави. Нямам захар, дадох купоните си на една съседка за децата ѝ; на моята възраст вече ми е все едно...

Прекъснах я, като я хванах за ръката.

— Не искам нищо за пиене, доня Мануела, не се безпокойте. Дойдох при вас, за да ви попитам нещо.

— Слушам те тогава.

— Още ли шиете?

— Не, дъще, не. Не шия, откакто затворихме ателието през трийсет и пета. Правила съм по нещичко за приятелките или по задължение, но нищо повече. Доколкото си спомням, булчинската ти рокля беше последната голяма поръчка, която изпълних, а виж какво стана накрая...

Предпочетох да избегна темата и не я оставих да довърши.

— А бихте ли искали да дойдете да шиете при мен?

— Да работя отново, така ли? Отново да шием, както преди?

Потвърдих с усмивка, като се опитвах да внеса малко оптимизъм в объркването ѝ. Не ми отговори веднага. Преди това отклони посоката на разговора.

— А майка ти? Защо не шиеш с нея, а търсиш мен?

— Вече ви казах, че още е в Мароко. Дойде там по време на войната, може би не знаете.

— Знаех, знаех... — прошепна тя, сякаш се боеше стените да не я и да издадат тайната. — Дойде тук един следобед съвсем неочаквано, както ти сега. Каза, че всичко е уредено, за да замине в Африка, че ти си там и че по някакъв начин си издействала да я изведат от Мадрид. Не знаеше какво да прави, беше уплашена. Дойде да се посъветва с мен, да ѝ кажа какво мисля.

Безукорният ми грим прикри учудването, което думите ѝ предизвикаха у мен: никога не бях предполагала, че майка ми се е колебаела дали да остане, или да замине.

— Казах ѝ да върви, да тръгне възможно — най-скоро продължи тя. — Мадрид беше истински ад. Всички изстрадахме много, дъще, всички. Левите се бореа ден и нощ, за да попречат на националистите да влязат в града. Десните желяеха противното и се криеха, за да не ги намери тайната полиция. Други — като мен и майка ти — не бяха на ничия страна и чакаха ужасът да приключи, за да могат най-сетне да заживеят в мир. Нямаше правителство. Нямаше кой да сложи малко ред в онзи хаос. Така че я посъветвах да замине, да се махне от този ужас и да не пропуска възможността да се събере с теб.

Въпреки изумлението ми, реших да не питам нищо за тази вече далечна среща. Бях отишла при моята стара наставница с план за непосредственото бъдеще, затова реших да се насоча към него.

— Добре сте направили, че сте я насърчили, много ви благодаря, доня Мануела — казах аз. — Тя е много добре, щастлива е и отново работи. Открих ателие в Тетуан през трийсет и шеста, само няколко месеца след като войната започна. Там положението беше спокойно и въпреки че на испанците не им беше до празненства и тоалети, имаше чужденки, които малко се интересуваха от войната. Тъкмо те ми станаха клиентки. Когато майка ми пристигна, продължихме да шием заедно. Но сега реших да се върна в Мадрид и да открия друго ателие.

— Сама ли се върна?

— Отдавна съм сама, доня Мануела. Ако питате за Рамиро, връзката ни не продължи дълго.

— Значи Долорес е останала там без теб? — попита тя изненадано. — Но нали замина, за да бъдете заедно...

— Харесва й Мароко — климатът, атмосферата, спокойният живот... Имаме добра клиентела, намерила си е и приятелки. Предпочете да остане. Докато на мен ми беше мъчно за Мадрид — излъгах аз. — Затова решихме да дойда сама на първо време, да започна да работя тук, а когато и второто ателие потръгне, тогава да му мислим какво ще правим.

Гледа ме в продължение на няколко безкрайни секунди. Клепачите й бяха увиснали, лицето й — сбръчкано. Беше прехвърлила шейсетте, сигурно вече приближаваше седемдесетте. Прегърбеното й тяло и мазолите по ръцете носеха следите от годините, прекарани в усилена работа с иглата и ножицата. Първо като обикновена шивачка, после като майстор шивачка и като собственичка на ателие. И накрая, като моряк без кораб — обречена на бездействие. В нея обаче имаше още хляб. Живите й очи, малки и тъмни като маслини гледаха с проникателността на човек, който все още мислеше с главата си.

— Не ми казваш всичко, нали? — рече тя накрая.

Стара лисица, помислих си аз с възхищение. Бях забравила колко е хитра.

— Не, доня Мануела, не ви казвам всичко — признах. — Не ви казвам, защото не мога да го направя. Мога обаче да ви кажа част от истината. Вижте, в Тетуан се запознах с важни хора, които и днес са влиятелни. Те ме подтикнаха да дойда в Мадрид, да отворя ателие и да шия за клиентки от висшата класа. Не за дами, близки до режима, а преди всичко за чужденки, за аристократки и монархистки от онези, които смятат, че Франко е узурпирал мястото на краля.

— Защо?

— Какво защо?

— Защо приятелите ти искат да шиеш за тези дами?

— Не мога да ви кажа. Но имам нужда от помощта ви. Донесох великолепни платове от Мароко, а тук има огромен недостиг на тъкани. Слухът се разнесе и станах известна, но имам повече клиентки от предвидените и не мога да обслужвам сама всичките.

— Защо, Сира? — повтори тя бавно. — Защо шиеш на тези жени, какво искате ти и приятелите ти от тях?

Стиснах устни, решена да не казвам нито дума. Не можех. Не трябваше. Една странна сила обаче сякаш изтласка гласа ми от стомаха нагоре. Сякаш доня Мануела отново командваше и аз бях само млада

начинаеща шивачка; както по времето, когато имаше пълното право да ми иска обяснения за отсъствието ми от ателието цяла една сутрин, когато ме бяха изпратили да купя дузина седефени копчета от площад „Понтехос“. Заговориха чувствата и миналото ми, не аз.

— Шия за тях, за да получа информация за това, което правят германците в Испания. После предавам сведенията на англичаните.

Прехапах устните си веднага щом произнесох последната сричка, узнавайки непредпазливостта си. Съжалих, че бях престъпила обещанието, което бях дала на Хилгарт да не казвам на никого за задачата си, — но вече го бях направила и нямаше връщане назад. Реших тогава да изясня положението, да добавя, че е добре Испания да запази неутралитет, че не сме в състояние да водим още една война; всички онези неща, които бяха изтъкнали пред мен. Не се наложи обаче, защото, преди да успея да кажа нещо, забелязах странен блясък в очите на доня Мануела. Блясък в очите и лека усмивка в тъглчето на устата.

— Със сънародниците на доня Виктория Юджиния, дъще, съм готова на всичко. Само ми кажи кога искаш да започна.

Разговаряхме целия следобед. Обсъдихме разпределението на работата и в девет часа на следващия ден тя беше в дома ми. Прие с удоволствие да заеме второстепенно място в ателието. Изпита облекчение, когато разбра, че няма да се среща с клиентките. Разбрахме се чудесно, както майка ми и тя се бяха разбирали толкова години, но този път в обърнат ред. Пое новата си длъжност със скромността на великите: включи се в живота ми и се нагласи към ритъма ми, сближи се с Дора и Мартина, привнесе опита си и енергия, за която биха ѝ завидели много жени, с трийсет години по-млади от нея. Приспособи се без възражения към второстепенната си роля, към моите по-нетрадиционни силуети и идеи и пое безброй дребни задачи, които толкова пъти преди бяха изпълнявали обикновените шивачки под нейните заповеди. За нея беше истинска благословия да се върне отново на работа след трудните години на бездействие и подобно на семе, напоено от априлския дъжд, тя се събуди от мъртвешкия сън и се върна към живота.

Сега, когато доня Мануела ръководеше тила в ателието, дните протичаха по-спокойно. Двете все така се трудехме часове наред, но най-после можех да намаля темпото и да се радвам на мигове свободно

време. Водех светски живот: клиентките ми ме канеха на безброй събития, нетърпеливи да ме покажат като голямото откритие на сезона. Присъствах на концерт на германски военни оркестри в парка Ретиро, на коктейл в посолството на Турция, на вечеря в посолството на Австрия и на няколко обяда в модни заведения, почнаха да ме наобикалят досадници: приходящи ергени, женени мъже с шкембета и възможности да издържат три любовници, живописни дипломати от екзотични краища на света. Обикновено се освобождавах от тях след две питиета и един танц — последното, нещо от което се нуждаех в този момент, беше мъж в живота ми.

Не всичко обаче беше празници и удоволствия. Доня Мануела облекчи всекидневната ми работа, но с нея не настъпи мечтаното спокойствие. Малко след като разтоварих от раменете си тежкото бреме на самотния труд, нов облак се появи на хоризонта. Обстоятелството, че вече можех да вървя по улиците по-спокойно, да се спра пред някоя витрина и да намаля темпото на ежедневните дейности, ми позволи да забележа нещо, което дотогава ми бе убягнало; нещо, за което Хилгарт ме беше предупредил по време на дългия ни разговор след обяда в Танжер. Наистина забелязах, че ме следят. Може би го правеха отдавна, но покрай постоянното бързане го бях пропуснала. А може би беше нещо ново, което случайно съвпаднаше с включването на доня Мануела в „При Арис“. Но една сянка сякаш се настани в живота ми. Една сянка, която не беше постоянна, нито ежедневна; може би затова ми беше трудно да осъзная напълно близостта ѝ. В началото помислих, че сянката е плод на въображението ми. Беше есен, Мадрид беше пълен с мъже с шапки и шлифери с вдигната яка. Всъщност така изглеждаха повечето мъже в тези следвоенни времена и стотици почти еднакви копия изпълваха всекидневно улиците, канцелариите и кафенетата. Мъжът, който се спря едновременно с мен, за да пресече „Кастеляна“, може и да не бе същият, който два дни по-късно се престори, че се спира да даде милостиня на дрипав слепец, докато аз разглеждах обувките в един магазин. Нямах основателна причина да смятам, че това е същият облечен с шлифер мъж, който вървя след мен до входа на „Прадо“. Или че съм видяла именно неговия гръб да се скрива зад една колона в грила на „Риц“, след като бе установил с кого обядвам — бях си определила там среща с клиентката ми Агата Ратинбург, една

предполагаема европейска принцеса с твърде съмнителен произход. Наистина нямаше обективен начин, чрез който да установя, че всички тези шлифери, появили се на различни места и в различни дни, принадлежат на един човек, но въпреки това инстинктът ми подсказва, че притежателят им е един и същи мъж.

Рулото с кройки, които приготвих тази седмица, за да оставя във фризьорския салон, съдържаше седем средно дълги съобщения от обичайните и едно лично, съставено от две думи: „Следят ме“. Приготвих ги късно: през деня имахме много проби и много работа. Доня Мануела и момичетата си бяха отишли след осем. Написах две сметки, които трябваше да бъдат готови за следващата сутрин, после се изкъпах и увита в дългия си пенъоар от червено кадифе изядох права две ябълки и изпих чаша мляко, като се подпирах на кухненския умивалник. Бях толкова уморена, че не изпитвах никакъв глад. Когато свърших, седнах да кодирам съобщенията и след като ги написах и изгорих бележките, които бяхме водили през деня, угасих лампите и се отправих към спалнята. В коридора внезапно спрях. Първо ми се стори, че чух някакво почукване, после второ, трето, четвърто. След това — тишина. И отново се подновиха. Беше ясно откъде идват — някой чукаше на вратата. Чукаше с кокалчета на ръката си по дървото, вместо да натисне звънеца. С резки и все по-чести потропвания, които се превърнаха в непрекъснато трополене. Стоях неподвижно, примряла от страх, неспособна да направя и крачка.

Ударите обаче не преставаха и настойчивостта им ме накара да реагирам: който и да беше, нямаше никакво намерение да си тръгне, без да ме види. Завързах здраво колана на пенъоара и тръгнах бавно към входа. Събрах смелост, приближих се до вратата. Много бавно, без да вдигам и най-малкия шум и все още уплашена, погледнах през шпионката.

— Влезте, за бога, влезте, влезте! — успях само да прошепна, след като отворих.

Влезе забързан, нервен. Съсипан.

— Край, край. Вече съм вън, всичко свърши.

Дори не ме гледаше — говореше като отнесен, като на себе си, на въздуха или на нищото. Въведох го бързо в салона, почти го избутах, ужасена от мисълта, че някой в сградата може да го е видял. Всичко тънеше в полумрак, но преди да запаля лампите, го поканих да седне,

да се успокои. Отказа. Продължи да крачи възбудено от единия до другия край на помещението, като повтаряше едно и също:

— Край, край. Всичко свърши, всичко приключи.

Запалих една малка лампа в ъгъла и без дори да го питам, му налях щедра доза коняк.

— Заповядайте — казах аз, като го принудих да поеме чашата с дясната си ръка. — Пийте. — Подчини се, треперейки. — Седнете, отпуснете се, а после ми разкажете какво се е случило.

Нямах и най-малка представа за причината, която го бе накарала да дойде в дома ми след полунощ; надявах се, че се е придвижвал дискретно, но поведението му подсказваше, че може би вече му е все едно. Не го бях виждала от година и половина, от деня на официалното му сбогуване с Тетуан. Предпочетох да не го питам нищо, да не го притискам. Очевидно това не беше посещение от любезност, но реших, че е по-добре да изчакам да се успокои — може би тогава той сам щеше да ми каже какво иска от мен. Седна с чашата в ръка отпи отново. Беше облечен цивилно: с тъмен костюм, бяла раирана вратовръзка; липсваха фуражката, галоните и лентата през гърдите, която толкова пъти бях виждала на официалните събития и която сваляше веднага щом събитието приключеше. Поуспокои се малко и запали цигара. Пушеше, загледан пред себе си, обгърнат от дима и потънал в мислите си. Аз не казах нищо: просто седнах на близкото кресло, кръстосах крака и зачаках. Когато изпуши цигарата, той се надигна да я угаси в пепелника, вдигна очи и заговори:

— Отстраниха ме. Утре ще го оповестят. Съобщението вече е изпратено в Държавен вестник и на пресата, след седем-осем часа новината ще гръмне. Знаете ли с колко думи ще ме унищожат? Осемнайсет. Преброил съм ги, вижте.

Извади от джоба на самото изписан на ръка лист хартия. Показа ми го — съдържаеше само два реда, които той ми изрецитира:

— „Отстранява се от поста министър на външните работи дон Хуан Бейгбедер Атиенса, комуто изказвам благодарност за извършената работа.“ Седемнайсет думи, ако изключим думичката „дон“ пред името ми, която вероятно ще бъде съкратена; в противен случай ще бъдат осемнайсет. Под тях ще е името на каудильо. Изразява благодарността си за извършената работа, какво нахалство.

Изпи коняка на един дъх и аз му налях отново.

— От месеци знаех, че положението ми е несигурно, но не очаквах да стане толкова внезапно. Нито толкова позорно.

Запали нова цигара и продължи да говори сред облачета тютюнев дим:

— Вчера следобед бях при Франко в „Ел Пардо“. Срещата продължи дълго, в непринудена обстановка, изобщо не отправи критики към мен, нито намекна за възможно отстраняване, макар че в последно време, откакто започнах да се срещам открито с посланик Хор, положението беше напрегнато. Всъщност си тръгнах от срещата доволен, като мислех, че ще помисли върху идеите ми, че може би накрая е решил да обърне внимание на мнението ми. Как да предположа, че веднага щом съм си тръгнал, той е наострил ножа, за да го забие в гърба ми на следващия ден? Помолих го да ме приеме, за да обсъдя с него някои въпроси относно предстоящата му среща с Хитлер в Андай, с пълно съзнание за унижението, което представлява за мен фактът, че не ме е поканил да го придружа. Въпреки това, поисках да говоря с него, да му съобщя важна информация, която бях получил чрез адмирал Канарис, началника на германското военно разузнаване. Знаете ли за кого говоря?

— Да, чувала съм името.

— Въпреки че постът му може да изглежда отблъскващ, Канарис е любезен и обаятелен човек и аз поддържам прекрасни отношения с него. Двамата сме от онази странна порода сантиментални военни, които не харесват униформите, ордените и казармите. Формално е подчинен на Хитлер, но на практика действа доста самостоятелно. Говори се, че дамоклевият меч е надвиснал и над неговата глава, както вися над моята в продължение на месеци.

Стана от мястото си, направи няколко крачки и се насочи към един от балконите. Пердетата не бяха спуснати.

— По-Добре не се приближавайте — предупредих го аз. — Може да ви видят от улицата.

Тогава той се заразхожда от единия до другия край на салона, като продължаваше да говори:

— Наричам го Гилермо, на испански. Говори много добре езика ни, живял е известно време в Чили. Преди няколко дни обядвахме ведно в „Каса Ботин“, обожава печено прасенце. Стори ми се отдалечен повече от всякога от влиянието на Хитлер; до такава степен,

че не бих се учудил, ако разбере, че заговорници срещу фюрера с англичаните. Двамата сме абсолютно убедени, че Испания не бива да влиза във войната на страната на Оста, и по време на обяда обсъдихме условията, които Франко трябва да постави на Хитлер, в случай че приеме Испания да се намеси в конфликта. Аз познавам отлично стратегическите ни нужди, а Канарис е в течение на германския дефицит, така че двамата съставихме списък от искания, които Испания трябва да предяви като неотменно условие за присъединяването си и които Германия няма да е в състояние да изпълни дори наполовина. Предложението включваше невъзможни претенции — от територии във Френско Мароко и Оранесадо^[1] до огромни количества зърно и оръжие, както и завземането на Гибралтар само от испански войски; всичко това, както ви казах, абсолютно неизпълнимо. Канарис ме посъветва също да изчакаме с възстановяването на щетите от гражданската война; според него е по-добре да оставим железопътните линии разрушени, мостовете взривени, и пътищата — разбити: така германците ще си дадат сметка за плачевното състояние, в което се намира страната, и за това колко ще бъде трудно на армията да я прекоси.

Седна отново и отпи от коняка. За щастие алкохолът го отпускаше. Аз, от своя страна, бях все така напълно объркана: не разбирах причината, поради която Бейгбедер беше дошъл в дома ми в този късен час и в това състояние, защо ми говори тези чужди за мен неща като срещите му с Франко и контактите му с германски военни.

— Отидох в „Ел Пардо“ с цялата информация и я разказах подробно на каудильо — продължи той. — Изслуша ме внимателно, взе документа и ми благодари за загрижеността. Беше толкова сърдечен с мен, че дори спомена за времето, когато бяхме заедно в Африка. С генералисимуса се познаваме отдавна, знаете ли? Всъщност, освен безценния му баджанак, мисля, че аз съм — простете, бях — единственият член на кабинета, който му говореше на „ти“. Франкито начело на славното Национално движение, кой можете да предположи. В интерес на истината, никога не сме били близки приятели. Всъщност мисля, че никога не ме е ценил: не одобряваше слабия ми интерес към войската и предпочитанията ми към цивилни, административни длъжности, по възможност в чужбина. И аз не го харесвах особено; какво да ви кажа, винаги беше толкова сериозен,

толкова праволинеен и скучен, толкова амбициозен и обсебен от повишенията и йерархичната стълбица... откровено казано, истински сухар. Искате ли да ви разкажа една история? Привечер всички офицери обикновено се събирахме да изпием по чаша чай в едно кафене на площад „Еспаня“, помните ли тези заведения?

— Помия ги много добре — потвърдих аз. Не бих могла да изтрия от паметта си спомена за столовете от ковано желязо под палмите, уханието на пинчитос и ментов чай, минувачите с джелаби и европейски облекла, които бавно шестваха покрай централния павилион с керемиди и бели арки в мавритански стил.

Той за пръв път се усмихна леко, явно под влияние на носталгията. Запали нова цигара и се облегна на дивана. Говорехме в полумрачната стая, осветявана единствено от малката лампа в ъгъла. Аз бях все така по пенъоар — не успях да намеря подходящ момент, за да отида да се преоблека, не исках да го оставя сам нито за секунда, докато не се успокои напълно.

— Един следобед престана да идва и всички започнахме да правим догадки за отсъствието му. Стигнахме до заключението, че тук е замесена жена, и решихме да проверим: с една дума, глупости на офицери, които разполагат със свободно време. Хвърлихме жребий и на мен се падна да го шпионирам. На следващия ден изясних загатката. Когато излезе от крепостта, проследих го до медината и видях, че влиза в една къща, типично арабско жилище. Макар че ми беше трудно да повярвам, първоначално реших, че има връзка с някоя арабка. Влязох в къщата под някакъв претекст, дори не си спомням точно какъв. И какво мислите, че открих? Нашият човек вземаше уроци по арабски, ето това правеше. Защото великият генерал, бележитият и непобедим каудильо на Испания, спасителят на родината, не говори арабски въпреки усилията си. Не разбира мароканския народ, изобщо не се интересува от хората. Аз обаче се интересувам. Интересувам се, при това искрено. И се разбирам с тях, защото са мои братя. На арабски, на шилха — диалекта на племената в Риф, на каквото се наложи. А това дразнеше много най-младия командир на Испания, гордостта на войските в Африка. Раздразнението му нарасна още повече заради това, че именно аз разкрих как се опитва да поправи този свой недостатък. С една дума, младежки глупости.

Каза някаква фраза на арабски, която не разбрах, сякаш за да ми покаже, че владее езика. Като че ли вече не го знаех. Отпи отново и аз му напълних чашата за трети път.

— Знаете ли какво казал Франко, когато Серано ме предложил за министерството? „Искаш да поставя Хуанито Бейгбедер във Външно? Та той е луд за връзване!“ Не знам защо ме е нарочил за луд, вероятно защото душата му е студена като лед и всеки, който е по-темпераментен от него, му се струва безумен. Безумен, как не, съвършена глупост.

Отново отпи. Говореше, без почти да ме забелязва, като изливаше огорчението си в безкраен монолог. Говореше и пиеше, говореше и пушеше. Яростно и без пауза, докато аз го слушах мълчаливо, неспособна да проумея защо ми разказва всичко това. Почти никога не бяхме оставали насаме, разменяхме само няколко думи в отсъствието на Розалинда. Почти всичко, което знаех за него, го бях чула от нея. Но в този толкова съдбоносен момент в живота и кариерата му, който бележеше драматично края на една епоха, по някаква незнайна за мен причина беше решил да се довери именно на мен.

— Франко и Серано твърдят, че съм объркан, че съм жертва на вредното влияние на една жена. Какви глупости доживях да чуя след толкова време, по дяволите. Баджанакът иска да ми дава уроци по морал; точно той, който държи жена си вкъщи с петте или шестте им деца, докато прекарва времето си в леглото на една маркиза, а после я води на корида с открита кола. И за капак на всичко, смятат да включат изневярата като престъпление в Наказателния кодекс, каква подигравка! Естествено, че харесвам жените как да не ги харесвам. От години не водя съпружески живот с жена си и не смятам да давам обяснения за чувствата си, нито с кого спя и до кого се събуждам; само това липсваше. Признавам, че съм имал авантюри, винаги съм се възползвал от случая. И какво? Да не съм изключение в армията или в правителството? Не. Аз съм като всички останали, но въпреки това се постараха да ми лепнат етикета лекомислен бонвиван, омагьосан от отровата на една англичанка. Що за глупост!... Искаха главата ми, за да докажат лоялността си към германците, както Ирод някога е жертвал Йоан Кръстител. Вече я имат, да им е честито. Но нямаше нужда да ме тъпчат в калта.

— Какво ви сториха? — попитах аз.

— Разпространиха всякакви клевети за мен скалпиха ми гнусна и долна биография на развратник и женкар, способен да продаде родината си за една добра кобила, с извинение. Пуснаха слуха, че Розалинда ме е убедила да предам родината си, че Хор ме е подкупил, че получавам пари от евреите в Тетуан, за да заема антигерманска позиция. Следят ме денем и нощем, дори се уплаших за живота си; не мислете, че си въобразявам. И всичко това само защото като министър се опитах да действам разумно и да изложа последователно идеите си: казах им, че не можем да разваляме отношенията си с британци и американци, защото чрез тях получаваме зърно и петрол, без които страната ни ще загине. Настоях, че не трябва да позволяваме на Германия да се намесва във вътрешните ни дела, че трябва да се противопоставим на интервентските им планове, че не е в наш интерес да влизаме във войната на тяхна страна — дори с цената на колониалната империя, която смятат, че бихме могли да получим в замяна. Смятате ли, че са се замислили над думите ми? Не само че не ми обърнаха внимание, но ме обявиха за луд, задето си въобразявам, че можем да се противопоставим на армия, шестваща победоносно из цяла Европа. Знаете ли коя е последната гениална идея на великия Серано, знаете ли каква фраза повтаря напоследък? „Война с хляб или без хляб!“ Какви се струва? А побърканият съм бил аз!... Моето несъгласие ми струваше поста; кой знае дали накрая няма да ми струва и живота. Останах сам, Сира, сам. Министерският пост, военната кариера, личните ми връзки всичко, абсолютно всичко се срина в калта. А сега ме пращат в Ронда под домашен арест, току-виж са решили да ме предадат на военния трибунал и да ме застрелят някоя сутрин.

Свали очилата и разтърка очите си. Изглеждаше уморен. Грохнал. По-възрастен.

— Объркан съм, изтощен съм — каза тихо. После си пое дълбоко въздух. — Какво ли не бих дал, за да се върна назад, да остана завинаги в моето прекрасно Мароко. Какво ли не бих дал този кошмар да не беше започвал. Единствено Розалинда би могла да ме утеши, но тя си замина. Затова дойдох при вас — искам да ви помоля да ѝ предадете новини от мен.

— Къде е сега?

От седмици си задавах този въпрос, без да знам към кого да се обърна за отговор.

— В Лисабон. Наложил се да замине много бързо.

— Защо? — попитах разтревожено аз.

— Научихме, че Гестапо я следи, трябваше да напусне Испания.

— А вие като министър не можахте ли да направите нещо?

— Да се преборя с Гестапо? Не е по силите ми, скъпа, нито на когото и да било друг. Отношенията ми с представителите на Германия напоследък бяха много обтегнати: някои от членовете на кабинета се погрижиха да подшушнат на посланика и хората му, че съм против намесата ни във войната и против прекалено тясната испано-германска дружба. Но дори да бях в отлични отношения с тях, вероятно нямаше да постигна нищо. В действителност Гестапо действа самостоятелно, извън официалните институции. Направихме проверка чрез наш внедрен агент и разбрахме, че Розалинда е в списъците им. За една нощ приготви багажа си и отлетя за Португалия, всичко останало го изпратихме след това. Единствено Бен Уайът, американският морски аташе, ни придружи до летището. Той е добър приятел. Никой друг не знае къде е. Или поне никой друг не би трябвало да знае. Сега обаче искам да го споделя с вас. Извинявам се, че нахлух в дома ви по това време и в това състояние, но утре ще ме откарат в Ронда и не знам колко време няма да мога се свържа с нея.

— Какво искате да направя? — попитах аз, осъзнавайки най-сетне целта на това странно посещение.

— Да се погрижите тези писма да стигнат до Лисабон чрез британската дипломатическа поща. Предайте ги на Алън Хилгарт, знам, че сте в контакт с него — каза той, като извади три обемисти плика от вътрешния джоб на самото си. — Написах ги през последните седмици, но бях подложен на такова стриктно наблюдение, че не се осмелих да ги пратя по нито един канал — както разбирате, вече нямам доверие и на сянката си. Изглежда, днес, след официалното ми отстраняване, са си дали почивка и са свалили наблюдението. Затова успях да дойда тук, без да ме проследят.

— Сигурен ли сте?

— Напълно, не се тревожете — успокои ме той. — Взех такси, не исках да ползвам служебния превоз. Нито една кола не тръгна след нас по целия път, сигурен съм в това. А беше невъзможно да ме проследят

пеша. Останах в таксито, докато видях портиера да излиза да изхвърли боклука. Едва тогава влязох в сградата. Бъдете спокойна, никой не ме видя.

— Откъде знаете адреса ми?

— Как няма да го знам? Розалинда избра този апартамент и постоянно ме осведомяваше за хода на преустройството му. Радваше се много, че пристигате и че ще съдействате за каузата на страната й. — Отново се усмихна, без да разтваря устни, само с единия тъгъл на устата. — Обичам я много, Сира. Обичам я ужасно много. Не знам дали ще я видя отново, но ако не успея, кажете й, че бих дал живота си, за да бъде тази нощ с мен. Бихте ли ми налили още една чаша?

— Моля ви, няма нужда да питате.

Вече бях престанала да броя питиетата, които беше изпил, вероятно бяха пет-шест. Следващата чаша прогони меланхолията му. Беше се отпуснал и нямаше вид на човек, който възнамерява да си ходи.

— Розалинда се чувства добре в Лисабон, справя се с положението. Вие вече я познавате, приспособява се към всичко с удивителна лекота.

Едва ли имаше друг човек като моята приятелка, способен да приеме нова самоличност и да започне от нулата колкото пъти се наложи. Каква странна двойка бяха двамата с Бейгбедер. Колко различни и въпреки това, колко добре се допълваха.

— Когато можете, отидете да я видите в Лисабон, ще се радва да прекара няколко дни с вас. Адресът й е на писмата, които ви дадох — преди да ги предадете, непременно си го запишете.

— Обещавам ви, че ще се опитам. Вие също ли ще отидете в Португалия? Какви са планове ви, след като всичко това свърши?

— Когато ме освободят от ареста? Знам ли, може да продължи с години; възможно е да не изляза жив от там. Положението е много несигурно, не знам дори какви обвинения ще предявят срещу мен. Неподчинение, шпионаж, държавна измяна — всичко е възможно. Но ако съдбата е на моя страна и нещата приключат бързо, мисля, че наистина ще замина за чужбина. Бог ми е свидетел, че не съм либерал, но ми е противен мегаломанският тоталитаризъм, който Франко наложи след победата; това чудовище, на което той даде живот и което мнозина от нас му съдействаха да отгледа. Нямаме представа колко

съжалявам, че допринесох за възвеличаването му от Мароко по време на войната. Не харесвам този режим, никак не го харесвам. Не харесвам и тази Испания; не харесвам този уродлив образ на голяма и свободна Испания, които се опитват да ни пробутат. Прекарал съм повече години в чужбина, отколкото в страната — тук се чувствам чужденец, много неща са ми чужди.

— Винаги можете да се върнете в Мароко — отбелязах аз. — С Розалинда.

— Не, не — отвърна твърдо той. — Мароко вече е минало. Не може да ме изпратят там. След като съм бил висш комисар, не бих могъл да поема по-нисък пост. С болка в сърцето трябва да призная, че Африка вече е приключил етап в живота ми. Искам да кажа — професионално, защото, докато съм жив, в душата си винаги ще остана свързан с нея. Иншаллах. Така да бъде.

— Тогава?

— Всичко ще зависи от положението ми на военен: аз съм в ръцете на каудильо, генералисимус на армията с Божието благоволение; глупости, сякаш Бог има нещо общо с това. Може да ме освободи след месец, може и да реши да ме екзекутират. Кой би могъл да предположи преди двацет години, че животът ми ще зависи от Франкито?

Отново свали очилата и разтърка очите си. Напълни чашата и запали нова цигара.

— Много сте уморен — казах аз. — Защо не се приберете да си легнете?

Погледна ме с изражение на изгубено дете. Дете, което носеше на гърба си товара на петдесетгодишен живот, на най-високата длъжност в испанската колониална администрация и на отговорен министерски пост. Отвърна ми с обезоръжаваща искреност:

— Не искам да си тръгна. Не бих могъл да остана отново сам в онази зловеща къща, която досега беше официалното ми жилище.

— Ако искате, останете да спите тук — предложих аз. Знаех, че е неразумно от моя страна да го каня, но се опасявах, че в неговото състояние би могъл да извърши някоя лудост, ако му затворя вратата на дома си и тръгне да скита сам из улиците на Мадрид.

— Едва ли ще мога да заспя — призна той с тъжна полуусмивка. — Но ще съм ви благодарен, ако ми позволите да си почина малко.

Обещавам, че няма да ви притеснявам. Ще бъде като убежище наред буря — не може да си представите колко горчива е самотата на прокудения.

— Чувствайте се като у дома си. Ще ви донеса одеяло, ако решите да полегнете. Свалете си самото и вратовръзката, настанете се удобно.

Послуша ме, а в това време аз отидох да взема завивка. Когато се върнах, беше по риза и си наливаше нова чаша с коняк.

— Последната — отсякох аз и взех бутилката.

Оставих чист пепелник на масата и одеяло върху облегалката на дивана. После седнах до него и хванах ръката му.

— Всичко ще бъде наред, Хуан Луис, просто ви трябва време. Рано или късно всичко минава.

Облегнах глава на рамото му, а той постави ръката си върху моята.

— Дано Бог ви чуе, Сира, дано Бог ви чуе.

Оставих го да се бори с демоните си и отидох да си легна. Докато вървах по коридора към спалнята си, чух, че говори нещо на арабски, не разбрах какво. Заспах късно — навярно бе към четири призори, когато потънах в неспокоен и странен сън. Събуди ме шумът от затварянето на входната врата в дъното на коридора. Погледнах будилника. Осем без двајсет. Никога повече не го видях.

[1] Район в Алжир с център гр. Оран, в който през периода 1830–1930 г. се заселват много испанци. — Б.пр. ↑

Опасенията, че ме следят, минаха на заден план, сякаш внезапно бяха изгубили значение. Преди да тревожа Хилгарт с предположения, които може би бяха неоснователни, трябваше незабавно да се свържа с него, за да му предам информацията и писмата. Положението на Бейгбедер беше много по-важно от страховете ми — заради него самия, заради приятелката ми, заради всички нас. Затова на сутринта накъсах на парченца кройката, в която съобщавах за подозренията си, че ме следят, и я заместих с нова: „Бейгбедер ме посети вчера вкъщи. Отстранен от министерството, изключително напрегнат. Прашат го арестуван в Ронда. Бои се за живота си. Даде писма, които да се пратят на г-жа Фокс Лисабон с дипломатическа поща посолство. Чакам спешни указания“.

Обмислих идеята да отида в „Ембаси“ на обяд и да привлека вниманието на Хилгарт. Сигурно беше узнал новината за уволнението на министъра рано сутринта, но знаех, че подробностите, които полковникът ми беше съобщил, щяха да го заинтересуват много. Освен това предусещах, че трябва да се отърва възможно най-бързо от писмата за Розалинда: ако се съди по състоянието на подателя, тези страници вероятно надхвърляха рамките на обикновената кореспонденция и съдържаха взривоопасно политическо съдържание, което в никакъв случай не трябваше да остава у мен. Беше сряда и както обикновено, имах час във фризьорския салон, така че предпочетох обичайния канал за предаване, вместо да предприемам спешни действия, с които просто щях да ускоря получаването на информацията с два часа. Затова си наложих да работя цялата сутрин, приех две клиентки, обядвах без апетит и в четири без петнайсет се отправих към фризьорския салон с рулото от кройки, здраво увито в копринена кърпа в чантата ми. Времето предвещаваеше дъжд, но реших да не вземам такси: нуждаех се от чист въздух, за да разсея мрачните мисли, които ме връхлитаха. Докато вървах, си припомних подробностите от неочакваното посещение на Бейгбедер предната нощ и се опитах да предугада плана, който Хилгарт и хората му щяха да

измислят, за да вземат писмата. Потънала в мисли, забравих, че трябва да внимавам дали ме следят; бях толкова погълната от тревоги, че и да е имало някой по петите ми, не бих го забелязала.

Скрих съобщенията в шкафа. Къдрокосото момиче, което отговаряше за гардеробиерната, ме изгледа равнодушно, когато очите ни се срещнаха. Или беше изключителна сътрудничка, или нямаше представа какво става пред очите ѝ. Фризьорките ме обслужиха с обичайната си сръчност и докато къдреха косата ми, която вече стигаше под раменете, аз се престорих, че чета задълбочено новия брой на едно списание. Твърде малко се интересувах от това женско издание, пълно с фармацевтични продукти, със сладникави и лицемерно нравоучителни истории и обширен репортаж за готическите катедрали, но го изчетох от кора до кора, без да вдигам поглед от него, за да избегна общуването със съседките си, чиито разговори изобщо не ме интересуваха. Нямах никакво намерение да завързвам разговор с когото и да било, но имаше голяма вероятност да срещна някоя клиентка.

Излязох от фризьорския салон без кройките, с идеална прическа, но все още с тревога в душата. Времето беше все така мрачно, но реших да се поразходя, вместо да се прибера веднага вкъщи: предпочитах да се разсея и да не мисля за писмата на Бейгбедер, докато получа указания от Хилгарт какво да правя с тях. Тръгнах по улица „Алкала“ към Гран Виа. В началото разходката ми беше спокойна и безгрижна, но постепенно движението по тротоара нарасна, добре облечени минувачи се смесваха с ваксаджии, със събирачи на угарки и просяци, които излагаха на показ язвите без ни най-малък свян, за да получат милостиня. Едва тогава осъзнах, че съм излязла извън границите на периметъра, определен Хилгарт — навлизах в опасно пространство, в което можех да срещна някой познат от миналото. Вероятно изобщо нямаше да заподозрат, че жената, облечена с елегантно сиво палто, е същата шивачка от преди години, но за всеки случай реших да вляза в един киносалон, за да убия времето и същевременно да не рискувам повече от необходимото.

Салонът беше в Двореца на музиката, а филмът — „Ребека“. Проекцията вече бе започнала, но за мен нямаше значение: интригата не ме интересуваше, търсех само малко уединение в очакване на часа, когато някой ще изпрати в дома ми указания как да действам.

Разпоредителят ме придружи до един от последните странични редове, докато Лорънс Оливие и Джоан Фонтейн се носеха шеметно по безбройните завои на пътя в една открита кола. Когато очите ми свикнаха с тъмнината, забелязах, че централната част на партера е практически пълна, но в зоната, в която се намираше редът ми, само тук-там се мяркаха фигури. Вляво имаше няколко двойки; вдясно беше празно. За кратко обаче — няколко минути след като влязох, забелязах, че някой сяда в края на реда, на десетина места от мен. Един мъж. Сам. Сам мъж, чието лице не успях да види тъмното. Обикновен мъж, който изобщо не би привлякъл вниманието ми, ако не бе облечен в светъл шлифер с вдигната яка, същи като на мъжа, който ме следеше от седмица. Мъж с шлифер с вдигната яка, който — ако се съди по посоката, накъдето обръщаше погледа си — се интересуваше повече от мен, отколкото от филма.

По гърба ми полазиха студени тръпки. Внезапно осъзнах, че предположенията ми са били верни: този мъж беше там заради мен, вероятно ме беше проследил от фризьорския салон, може би дори от дома ми; беше вървял след мен стотици метри, беше наблюдавал как купувам билет на касата, как прекосявам фоайето, влизам в салона и сядам на мястото си. Не му е било обаче достатъчно да ме наблюдава — след като ме бе съзрял в салона, той бе седнал едва на няколко метра от мен, преграждайки пътя ми към изхода. А аз, разстроена от новината за отстраняването на Бейгбедер, най-наивно бях решила в последния момент да не уведомявам Хилгарт за подозренията си, макар че те се бяха засилили през последните дни. Първата ми мисъл беше да избягам, но веднага си дадох сметка, че съм като в капан. Не можех да стигна до десния коридор, без да мина покрай него; в случай че избира да тръгна наляво, трябваше да обезпокоя малобройните зрители, които с мърморене щяха да станат или да свият краката си, за да ми направят път, така че непознатият щеше да има предостатъчно време да напусне мястото си и да ме последва. Тогава си спомних съветите на Хилгарт по време на обяда в Американската легация: заподозра ли, че ме следят, да запазя хладнокръвие и да се държа естествено.

Дързостта на непознатия обаче не предвещаваше нищо добро: прикритото и умело следене през изминалите дни сега се беше превърнало в демонстративно оповестяване на намеренията му. Тук

съм, за да ме видите, сякаш казваше той. За да знаете, че ви следя и знам къде отивате; за да осъзнаете, че мога преспокойно да се намеся в живота ви; ето вижте, днес реших да ви проследя до киното и да ви преградя изхода; утре мога да направя с вас каквото си поискам.

Престорих се, че не му обръщам внимание, и опитах да се съсредоточа във филма, но не успях. Кадрите се сменяха пред очите ми, без да проумея техния смисъл и връзка: мрачна и величествена къща, икономка с вид на зла вещица, главна героиня, която винаги постъпва погрешно, и призракът на една пленителна жена, който се носи във въздуха. Вниманието на всички беше приковано в екрана, моето обаче бе насочено към по-близък обект. Докато минутите течаха и на екрана се сменяха образи в бяло, черно и сиво, аз няколко пъти навеждах глава, така че косата да закрие лицето ми отъясно, и се опитвах през нея да огледам незабелязано непознатия. Не успях да различа чертите му — разстоянието и тъмнината ми попречиха. Между нас обаче се установи мълчалива и изпълнена с напрежение връзка, сякаш ни свързваше общата липса на интерес към филма. Никой от двамата не затаи дъх, когато безименната героиня счупи порцелановата фигура, не ни обхвана паника, когато икономката се опита да я убеди да се хвърли в бездната; не се вцепенихме, когато разбрахме, че самият Макс де Уинтър може би е убиецът на перверзната си съпруга.

Думата „край“ се появи след опожаряването на Мандърлей и лека светлина обля салона. Първата ми реакция беше да скрия лицето си: по някаква абсурдна причина почувствах, че на светло съм по-уязвима за преследвача си. Наведох глава, косата за пореден път закри лицето ми и се престорих, че търся нещо в чантата си. Когато най-после вдигнах очи и погледнах надясно, мъжът бе изчезнал.

Със свито от страх сърце изчаках на мястото си, докато екрана стана бял. Всичките светлини се запалиха, последните зрители напуснаха салона, разпоредителите влязоха, за да приберат боклуците и забравените вещи между редовете. Едва тогава, все още уплашена, събрах смелост и станах.

Голямото фойе беше препълнено и шумно: навън валеше като из ведро и чакащите да излязат зрители се блъскаха с дошлите за следващата прожекция. Приютих се зад една отдалечена колона в ъгъла и сред тълпата, гласовете и дима на цигарите се почувствах анонимна и в безопасност. Усещането за сигурност обаче продължи

едва няколко минути — до момента, в който тълпата започна да се разпръсва. Новодошлите най-после влязоха в салона, за да се вгълбят в злощастията на семейство Де Уинтър и техните призраци. Най-предвидливите сред посетителите излязоха навън, подслонени под чадъри и шапки, най-непредвидливите — с вдигнати над главите си сака или вестници, а най-смелите — въоръжени единствено с дързостта си. Напуснали измамния свят на киното, всички те се сблъскваха отново с ежедневната действителност, която в тази есенна вечер беше приела формата на плътна дъждовна завеса, спускаща се безмилостно от небето.

Да се намери такси беше предварително изгубена битка, затова — подобно на излезлите преди мен — аз събрах смелост, покрих главата си с копринена кърпа, вдигнах яката на палтото си и се запътих към къщи под дъжда. Крачех бързо, нетърпелива да стигна колкото се може по-скоро, за да се скрия както от дъжда, така и от десетките подозрения, които ме връхлитаха, докато вървях. Обръщах постоянно глава назад: ту ми се струваше, че ме следят, ту решавах, че вече не ме следят. Всеки мъж с шлифер ме караше да ускоря крачка, макар и да съзнавах, че силуетът му се различава от този на мъжа, от когото се страхувах. Някой мина бързо покрай мен и когато неволно ме докосна по ръката, аз тичешком се скрих до витрината на една затворена аптека; един просяк ме дръпна за ръкава, молейки за милостиня, но вместо подаяние, изтръгна само изплашен вик. Опитах се да вървя редом с няколко почтени навил двойки, но те явно уплашени от натрапената близост, побързаха да се отдалечат от мен. Докато газех из локвите, чорапите ми се изпръскаха с кал, токът на лявата ми обувка се заклеци в решетката на канализацията. Крачех припряно и нетърпеливо по улиците, почти без да обръщам внимание на колите. Фаровете на някакъв автомобил ме заслепиха на едно кръстовище; малко след това чух клаксона на камионетка, един трамвай едва не ме повлече: няколко метра по-нататък се отдръпнах миг преди да ме връхлети една черна кола, която вероятно не ме бе забелязала поради дъжда. А може и да ме бе забелязала.

Пристигнах мокра до кости и останала без дъх; портиерът, нощният пазач, неколцина съседни и петима-шестима зяпачи се бяха скупчили на няколко метра от входа, преценявайки щетите, причинени от водата, която бе наводнила мазетата. Никой не ме забеляза. Изкачих

стъпалата две по две, смъкнах прогизналата кърпа от главата и извадих ключовете, изпълнена с облекчение, че бях успяла се прибера, без да срещна преследвача си. Нямах търпение да се потопя в горещата вана, за да прогоня студа и страха от тялото си. За жалост, успокоението беше кратко. Кратко като секундите, през които стигнах до вратата, влязох и установих нещо необичайно.

В салона светеше лампа. Потърсих някакво логично обяснение, въпреки че доня Мануела и момичетата винаги гасяха всички светлини, преди да си тръгнат, може би този следобед бяха забравили да хвърлят последен поглед. Ето защо запалената лампа не ми се стари толкова необичайно явление, за разлика от онова, което заварих в антрето. Шлифер. Светъл, мъжки. Беше окачен на закачалата и от него зловещо бавно се стичаха капки вода.

Притежателят му ме чакаше, седнал в салона. Не успях да кажа нито дума в продължение на дълги мигове, които сякаш продължиха цяла вечност. Неочакваният гост също не заговори веднага. Само се гледахме втренчено сред тълпящите се в паметта ни спомени и чувства.

— Хареса ли ти филмът? — попита той най-сетне.

Не отговорих. Пред мен беше мъжът, който от дни ме следеше. Същият мъж, който преди пет години бе напуснал живота ми, облечен с подобен шлифер; същият гръб, който потъна в мъглата с една пишеща машина, когато узна, че ще го оставя, защото съм влюбена в друг. Игнасио Монтес, първият ми годеник, се бе появил отново в живота ми.

— Колко много сме преуспели, а, Сира? — добави той, като стана и тръгна към мен.

— Какво правиш тук, Игнасио? — успях да прошепна най-последно аз.

Още не бях съблякла палтото си; забелязах, че водата се стича в краката ми, образувайки малки локвички на пода. Въпреки това не помръдвах.

— Дойдох да те видя — отвърна той. — Изсуши се и се преоблечи — трябва да поговорим.

Усмиваше се и с усмивката си сякаш казваше: проклет да съм, че имам желание да се усмихвам. Тогава си дадох сметка, че от входната врата ме делят само два метра; можех да се опитам да избягам, да слеза надолу, прескачайки три по три стъпалата, да стигна до портала, да изляза на улицата, да тичам. Отхвърлих идеята — предусещах, че не е в мой интерес да реагирам необмислено, без да разбера за какво става дума, затова се приближих и застанах лице в лице с него.

— Какво искаш, Игнасио? Как влезе? За какво си дошъл, защо ме следиш?

— По-бавно, Сира, по-бавно. Задавай ми въпросите един по един, не бързай. Но преди това, ако нямаш нищо против, предпочитам двамата да се настаним удобно. Малко съм уморен, знаеш ли? Снощи ме накара да стоя до много късно. Би ли ми наляла едно питие?

— Преди не пиеше — отвърнах аз, като се стараех да запазя спокойствие.

Студен като острието на ножицата ми смях прониза пространството от единия до другия край.

— Каква добра памет имаш. При толкова интересни истории, които навярно си преживяла през всичките тези години, изглежда невероятно, че си спомняш такива банални неща.

Да, изглеждаше невероятно, но си спомнях. За това и за много други неща. За дългите следобедни разходки без посока, за танците по време на увеселенията на открито. Спомнях си оптимизма и нежността му; спомнях си самата себе си от времето, когато бях само една обикновена шивачка и цялото ми бъдеще зависеше от женитбата с мъжа, чието присъствие в момента ме изпълваше със страх и несигурност.

— Какво ще пиеш? — попитах най-накрая. Постарах се гласът ми да звучи спокойно, да не издавам тревогата си.

— Уиски. Коняк. Все ми е едно — същото, което предлагаш на гостите си.

Налях му остатъка от коняка, от който предната вечер бе пил Бейгбедер; бяха останали само два пръста. Когато се обърнах към него установих, че е облечен с обикновен сив костюм — платът бе по-качествен и бе по-добре ушит в сравнение с костюмите, които носеше по време на годеничеството ни, но шивачът бледнееше в сравнение с шивачите на мъжете, с които напоследък бях обградена. Оставих чашата на масата до него и едва тогава забелязах, че върху нея има кутия с бонбони от „Ембаси“, увита в сребриста хартия и завързана с красива розова панделка.

— Някой ухажор ти е пратил подарък — каза той, като докосна с върховете на пръстите си кутията.

Не отвърнах нищо. Не можах, дъхът ми замря. Знаех, че някъде в опаковката на тази неочаквана пратка има кодирано съобщение от Хилгарт: съобщение, което никой, освен мен не трябваше да забележи.

Седнах на разстояние от него, в единия край на дивана, все още напрегната и мокра до кости. Престорих се, че не обръщам внимание на бонбоните, и се загледах мълчаливо в Игнасио, докато отмятах от лицето си мокрите кичури коса. Беше слаб, както преди, но лицето му не беше същото. Косата му бе започнала да побелява на слепоочията, въпреки че едва беше прехвърлил трийсетте. Имаше сенки под очите, бръчици в ъглите на устата и умореното лице на човек, който води неспокоен живот.

— Виж ти, виж ти, Сира, колко време мина.

— Пет години — уточних с рязък тон. — А сега, ако обичаш, кажи ми за какво си дошъл.

— За няколко неща — отвърна той. — Но предпочитам преди това да се преоблечеш в сухи дрехи. И донеси паспорта си, като се връщаш. В сегашното ти положение ми се стори доста неучтиво да ти го искам на излизане от киното.

— И защо трябва да ти показвам паспорта си?

— Защото, доколкото подочух, сега си мароканска гражданка.

— А теб какво те засяга това? Нямах никакво право да се намесваш в живота ми.

— Кой ти каза, че нямам?

— С теб вече нямаме нищо общо. Аз съм друг човек, Игнасио, нямам нищо общо с теб и с никого другото от времето, когато бяхме заедно. Много неща се случиха в живота ми през тези години. Вече не съм същата.

— Никой от нас не е същият, Сира. Никой не би могъл да е същият след война като нашата.

Двамата замълчахме. В паметта ми, като полудели чайки, се блъскаха безброй образи от миналото, безброй чувства, които не успяха да овладеея. Пред мен беше мъжът, който можеше да бъде баща на децата ми, един добър човек, който ме обожаваше и когото аз нараних жестоко. Пред мен беше също мъжът, който можеше да се превърне в най-лошия ми кошмар, някой, който може би пет години бе предъвквал омразата си и сега беше готов на всичко, за да ме накаже за предателството ми. Например да ме издаде, да ме обвини, че не съм тази, за която се представям, и да извади дълговете ми от миналото.

— Къде беше през войната? — попитах аз почти със страх.

— В Саламанка. Отидох за няколко дни да видя майка си и въстанието ме завари там. А ти?

— В Тетуан — отвърнах, без да мисля. Може би не трябваше да бъда толкова недвусмислена, но вече беше късно. За моя изненада, отговорът ми сякаш му се понрави. Лека усмивка се появи на устните му.

— Разбира се — каза той тихо. — Разбира се, сега всичко придобива смисъл.

— Какво придобива смисъл?

— Нещо, което исках да зная за теб.

— Няма какво да знаеш за мен, Игнасио. Просто трябва да ме забравиш и да ме оставиш на мира.

— Не мога — отсече рязко той.

Не попитах защо. Уплаших се да не ми поиска обяснения, да ме упрекне, че съм го изоставила, и да ме обвини за това, което му сторих. Или още по-лошо: разтревожих се да не ми каже, че още ме обича, и да ме моли да се върна при него.

— Трябва да си тръгваш, Игнасио, трябва да забравиш за мен.

— Не мога, скъпа — повтори той, но този път с оттенък на горчива ирония. — Всичко бих дал, за да не си спомням за жената, която ме съсипа, но не мога. Работя за Главна дирекция „Сигурност“ към Министерството на вътрешните работи. Отговарям за наблюдението и следенето на чужденците, които влизат в страната, най-вече онези, които пребивават в Мадрид с намерение да останат. И ти си сред тях. На едно от първите места.

Не знаех дали да се смея, или да плача.

— Какво исках от мен? — попитах, когато най-после успях да се съвзема.

— Документ за самоличност — каза той. — Паспорт и митническо разрешение за всичко, което е дошло тук от чужбина. Преди това обаче се преоблечи.

Говореше с хладен и уверен тон, професионално. Беше съвсем различен от онзи другия Игнасио — нежен и подобен на дете, когото пазах в спомените си.

— Можеш ли да ми покажеш служебна карта? — попитах тихо. Предполагах, че не лъже, но исках да спечеля време, за да осмисля очевидното.

Извади портфейл от вътрешния джоб на самото си. Отвори го със същата ръка, с която го държеше, със сръчността на човек, свикнал често да се легитимира. Наистина там бяха снимката и името му до длъжността и службата, която току-що бе споменал.

— Момент — прошепнах аз.

Отидох в стаята си. Извадих бързо от гардероба бяла блуза и синя пола, после отворих едно чекмедже, за да взема чисто бельо. Тогава докоснах с пръсти писмата на Бейгбедер, скрити под сгънатите комбинезони. Поколебах се няколко секунди, без да знам какво да правя с тях — дали да ги оставя, където бяха, или да потърся по-сигурно място. Огледах стаята с търсеци очи — може би над гардероба, може би под дюшека. Или пък между чаршафите. Или зад огледалото на тоалетката. Или в кутия за обувки.

— Побързай, ако обичаш — извика Игнасио от салона.

Тикнах писмата в дъното, закрих ги напълно с половин дузина комбинезони и затворих рязко чекмеджето. Мястото не беше нито по-добро, нито по-лошо от което и да е друго, така че за предпочитане беше да не предизвиквам съдбата.

Изсуших се, преоблякох се, извадих паспорта от нощното шкафче и се върнах в салона.

— Арис Агорик — прочете той бавно, когато му го връчих. — Родена в Танжер, жителка на Танжер. Има рожден ден на същата дата като теб, какво съвпадение.

Не отговорих нищо. Внезапно ми призля и едва се сдържах да не повърна.

— Може ли да знам защо си променила националността си?

Умът ми със светкавична бързина скалъпи лъжата. Нито аз, нито Хилгарт бяхме предвидили, че мога да се окажа в подобно положение.

— Откраднах ми паспорта, но не можах да си извадя нов от Мадрид заради войната. Един приятел уреди всичко, за да ми дадат марокански паспорт и да пътувам безпрепятствено. Не е фалшив, можеш да провериш.

— Вече го направих. А името?

— Решиха, че е по-добре да го сменя, да бъде нещо арабско.

— Арис Агорик? Това арабско ли е?

— Шилха е — излъгах. — Диалектът на кабилите в Риф — добавих аз, като си спомних лингвистичните умения на Бейгбедер.

Той замълча за момент, като ме гледаше все така втренчено. Стомахът още ме присвиваше, но се помъчих да го успокоя, за да не се наложи да изтичам в банята.

— Искам да знам също каква е целта на престоя ти в Мадрид — попита накрая той.

— Да работя. Да шия, както винаги — отвърнах. — Това е шивашко ателие.

— Покажи ми го.

Заведох го в салона в дъното и му показах мълчаливо топовете плат, шаблоните и списанията. После го поведох по коридора и отворих вратите на всички помещения. Безупречните пробни. Банята за клиентките. Шивашкото ателие, пълно с изрезки от плат кройки и манекени с полусглобени дрехи. Стаята за гладене и няколко тоалета, които чакаха реда си. Накрая склада. Вървахме заедно, един до друг, както толкова пъти бяхме обикаляли по пътищата на живота преди време. Спомних си, че тогава беше с почти една глава по-висок от мен; сега разликата изглеждаше по-малка. Само че това не се дължеше на грешка на паметта: когато бях начинаеща шивачка, а той — кандидат-чиновник, аз почти не носех обувки с токове; пет години по-късно с високите си токчета стигах до средата на лицето му.

— Какво има в дъното? — попита той.

— Спалнята ми, две бани и четири стаи; две от тях са за гости, а другите две са празни. Освен това трапезария, кухня и сервизни помещения — изрецитирах на един дъх.

— Искам да ги видя.

— Защо?

— Няма да ти давам обяснения.

— Добре — прошепнах аз.

Показах му стаите една по една със свито сърце и престорено хладнокръвие, което беше на светлинни години от истинското ми състояние; опитах се да прикрия треперенето на ръката, когато завъртах електрическите ключове и натисках дръжките на вратите. Писмата на Бейгбедер за Розалинда бяха останали в гардероба в спалнята ми, под бельото; краката ми се подкосиха при мисълта, че може да му хрумне да отвори чекмеджето и да ги намери. Влезе в стаята. Гледах го със свито сърце, докато обикаляше бавно из нея. Прелисти с престорен интерес романа, който беше на нощното шкафче

и след това го върна на мястото му; прокара пръсти по краката на леглото, вдигна една четка от тоалетката, надникна през балкона. Надявах се с това да приключи посещението си, но не го направи. Все още оставаше нещо, от което най-много се боях. Отвори едното крило на гардероба, в което имаше горни дрехи. Докосна ръкава на едно дълго сако и колана на друго, после затвори. Отвори следващото крило и аз затаих дъх. Пред очите му се появиха чекмеджета. Отвори първото — шалчета. Повдигна края на едно, после на друго, на трето; върна чекмеджето на мястото му. Издърпа второто и аз затаих дъх — чорапи. Затвори го. Когато пръстите му докоснаха третото, усетих как краката ми омекват. Там, скрити зад копринените комбинезони, се намираха написани на ръка документи, които излагаха в първо лице обстоятелствата около нашумялото министерско уволнение, за което говореше цяла Испания.

— Мисля, че отиваш твърде далеч, Игнасио — прошепнах аз.

За миг ръцете му застинаха на дръжката на чекмеджето, сякаш обмисляше какво да прави. Стана ми студено, стана ми топло, почувствах тревога, жажда. Реших, че това ще е краят. После забелязах, че устните му се полуотварят, за да каже нещо. „Да продължим“, изрече лаконично той. Затвори крилото на гардероба, а аз едва сдържах въздишката на облекчение и неистовото желание да се разплача. Овладях се, доколкото можах, и отново поех ролята на екскурзовод по задължение. Огледа банята, в която се къпех, масата, на която се хранех, килера, където държах храната, коритото, където момичетата перяха дрехите. Може би не продължи по-нататък от уважение към мен, може би просто от неудобство, или защото правилата на работата му определяха граници, които не посмя да прекрачи — това така и не разбрах. Върнахме се в салона, без да разменим нито дума, докато аз благодарях на Бога, че обискът не беше по-обстоен.

Седна на същото място, а аз се настаних срещу него.

— Всичко наред ли е?

— Не — отсече той. — Нищо не е наред. Нищо.

Затворих очи, стиснах силно клепачи и отново отворих очи.

— Кое не е наред?

— Нищо не е наред, нищо не е такова, каквото би трябвало да бъде.

Внезапно нещо проблесна в съзнанието ми.

— Какво очакваше да намериш, Игнасио? Какво искаше да намериш, но не намери?

Не отговори.

— Смяташе, че всичко е прикритие, нали?

Пак не отговори, но отклони разговора в удобна на него посока отново пое нещата в свои ръце.

— Много добре знам кой е стъкмил цялата тази бутафория.

— Каква бутафория? — попитах.

— Тази пародия на ателие.

— Това не е пародия. Тук се работи здраво. Трудя се повече от десет часа на ден, седем дни в седмицата.

— Съмнявам се — каза той кисело.

Станах, приближих се до креслото му. Седнах на страничната облегалка и хванах дясната му ръка. Не се възпротиви, нито ме погледна. Плъзнах пръстите му по дланите ми, по собствените пръсти — бавно, за да почувства с кожата си всеки сантиметър от моята. Само исках да му дам доказателства за работата си, да усети мазолите и грапавините, причинени от ножиците, иглите и напръстниците в продължение на толкова години. Забелязах как потръпна при допира на ръцете ми.

— Това са ръце на работеща жена, Игнасио. Знам какво мислиш за мен и с какво смяташ, че се занимавам, но искам да те уверя, че това не са ръце на нечия метреса. Мъчно ми е, че те нараних, наистина много съжалявам. Не се отнесох добре с теб, но всичко вече е минало и няма връщане назад; няма да постигнеш нищо, като се намесваш в живота ми и търсиш в него несъществуващи призраци.

Престанах да плъзгам пръстите му по моите, но задържах ръката му между дланите си. Беше ледена. Постепенно се стопли.

— Искаш ли да знаеш какво ми се случи, след като се разделихме? — попитах го тихо.

Кимна. Все така не ме гледаше.

— Отидохме в Танжер. Забременях и Рамиро ме изостави. Изгубих детето. Внезапно се оказах сама в чужда страна, болна, без пари, обременена с дългове, които той остави на мое име, без да имам къде да се подслоня. Полицията ме преследваше, преживях ужасен страх, оказах се замесена в незаконни дейности. А после отворих

ателие с помощта на една приятелка и отново започнах да шия. Работех ден и нощ, намерих си приятели, съвсем различни хора. Започнах да общувам с тях, влязох в един нов свят, но не престанах да шия. Срегнах също един мъж, един чуждестранен журналист, в когото навярно бих могла да се влюбя и с когото може би отново щях да бъда щастлива, но знаех, че рано или късно той ще замине, и се въздържах да се впускам в друга връзка от страх да не страдам отново, от страх да не преживея пак разкъсващата болка, която почувствах, когато Рамиро замина без мен. Сега се върнах в Мадрид сама и продължавам да работя, вече видя какво има в дома ми. Не знам дали това ти е достатъчно, но те уверявам, че платих скъпо за страданията, които ти причиних. В случай че съществува Божие правосъдие, то съвестта ми е спокойна, защото, ако поставим на везната това, което аз ти причиних, и това, което причиниха на мен, везните са изравнени.

Не разбрах дали думите ми го трогнаха, успокоиха или объркаха още повече. Няколко минути стояхме мълчаливо, аз държах ръката му между дланите си, телата ни бяха едно до друго, всеки усещаше присъствието на другия. След малко аз се отдръпнах и се върнах на мястото си.

— Какво общо имаш с министър Бейгбедер? — попита тогава той. Тонът му не беше остър, но не беше и мек — беше нещо средно между интимността, която бяхме споделили преди няколко мига и безкрайната дистанцираност в началото. Забелязах, че се опитва да възвърне професионалното си поведение. И забелязах също със съжаление, че може да постигне това без особено усилие.

— Хуан Луис Бейгбедер ми е приятел от Тетуан.

— Какъв приятел по-точно?

— Не ми е любовник, ако това имаш предвид.

— Прекара миналата нощ с теб.

— Прекара нощта в дома ми, не с мен. Не съм длъжна да ти давам отчет за личния си живот, но предпочитам да изясня нещо, за да не храниш никакво съмнение: с Бейгбедер не поддържаме любовна връзка. Снощи не сме спали заедно. Нито снощи, нито когато и да било. Не ме издържа никакъв министър.

— Тогава защо?

— Защо не сме спали заедно или защо не ме издържа никакъв министър?

— Защо дойде тук и остана почти до осем сутринта?

— Защото току-що бе научил, че са го отстранили, и не искаше да бъде сам.

Стана и се приближи до един от балконите. Заговори отново, докато гледаше навън, с пъхнати в джобовете на панталона ръце:

— Бейгбедер е кретен. Предател, купен от британците. Глупак, омаян от една английска кучка.

Засмях се без желание. Станах, приближих се до него.

— Нямах представа, Игнасио. Може да работиш, за когото там работиш в Министерството на вътрешните работи и да са ти възложили да сплашваш всички чужденци, които минават през Мадрид, но нямаш никаква представа кой е полковник Бейгбедер и защо се е държал по този начин.

— Знам достатъчно.

— Какво?

— Че заговорничи срещу родината си. И че е некомпетентен като министър. Това твърдят всички, като започнем с пресата.

— Сякаш някой вярва на тази преса... — отбелязах иронично аз.

— А на кого вярваш? На новите си приятели чужденци?

— Може би. Знаят много повече неща от вас.

Обърна се и тръгна към мен с решителни крачки. Застана почти на педя от лицето ми.

— Какви неща знаят? — попита с дрезгав глас.

Разбрах, че е по-добре да замълча, и той продължи:

— Случайно да знаят, че мога да те депортирам още тази сутрин? Знаят ли, че мога да накарам да те арестуват, да превърнат екзотичния ти марокански паспорт в мокра хартия и да те изведат от страната със завързани очи, без никой да разбере? Приятелят ти Бейгбедер вече е извън правителството, останала си без покровител.

Беше толкова близо до мен, че можех ясно да видя докъде бе пораснала брадата му, след като се бе обръснал сутринта. Можех да забележа как адамовата му ябълка се движи, докато говори, да съзря всеки милиметър от движението на устните му, които толкова пъти ме бяха целували, а сега изричаха сурови заплахи.

Отговорих, като заложих всичко на една карта. Една фалшива като мен карта.

— Бейгбедер вече го няма, но ми остават други възможности, за които нямаш дори представа. Клиентките, за които шия, имат влиятелни съпрузи и любовници, а аз съм близка приятелка с много от тези жени. Могат да ми дадат дипломатическо убежище в поне половин дузина посолства, стига да поискам, като започнем с посолството на Германия, от което, между другото, държат здраво за топките собствения ти министър. Мога да си спася кожата с най-обикновено телефонно обаждане. Ти обаче може и да не успееш да го направиш, ако продължаваш да си пъхаш носа, където не трябва.

Никога не бях лъгала толкова безочливо. Вероятно дръзкият тон, с който говорех, се дължеше на чудовищността на лъжата ми. Не разбрах дали ми повярва. Може би да — историята беше неправдоподобна като житейския ми път, но аз, бившата му годеница, превърнала се в мароканска гражданка, бях тук като очевидно доказателство, че и най-невероятното може в даден момент да се превърне в чиста истина.

— Ще видим това — процеди той през зъби.

Отдръпна се от мен и отново седна.

— Не ми харесва този човек, в когото си се превърнал, Игнасио — прошепнах аз зад гърба му.

Той се изсмя горчиво.

— Какво право имаш ти да ме съдиш? Да не се смяташ за нещо повече, защото си прекарала войната в Африка и сега си се върнала като важна дама? Да не мислиш, че си по-добра от мен, защото приемаш в дома си министри предатели и ухажори ти пращат бонбони, докато останалите имаме само купони за черен хляб и леща?

— Съдя те, защото държа на теб и ти желая най-доброто — уточних аз. Гласът ми едва се чуваше.

В отговор той отново се изсмя. По-горчиво отпреди. И по-искрено.

— Ти държиш единствено на себе си, Сира. Аз, *на мен, за мен*. Аз работих, аз страдах, аз вече изплатих вината си — аз, аз, аз, аз. Никой друг не те интересува, никой. Случайно да си си направила труда да провериш какво е станало с познатите ти след войната? Хрумнало ли ти е поне веднъж да се върнеш в квартала си, издокарана с някой от елегантните си тоалети, за да разпиташ за тях, за да

провериш дали някой не се нуждае от помощта ти? Знаеш ли какво е станало със съседите и приятелките ти през всичките тези години?

Въпросите му отекваха като удари с чук върху съвестта ми, като шепа сол, вероломно хвърлена в очите. Нямах отговори: не знаех нищо, защото бях избрала да не знам. Спазих заповедите, бях се държала дисциплинирано. Казаха ми да не излизам извън определен кръг от хора и така и направих. Положих усилия, за да не видя другия Мадрид, реалния, истинския. Ограничих действията си в границите на един идиличен град и се заставих да не се вглеждам в другото му лице: в улиците, изпъстрени с дупки, в улучените от снаряди сгради, в прозорците без стъкла и пресъхналите фонтани. Предпочитах да не спирам погледа си върху цели семейства, които ровеха из сметта за картофени обелки, да не обръщам очи към облечените в черно жени, които вървяха по тротоарите с бебета, притиснати към сухите им гърди; дори не поглеждах рояците мръсни и босоноги деца около тях, които, със засъхнали сополи по лицето и с обръснати и покрити със струпей глави, подръпваха минусите за ръкава и се молеха за подаяние: „... господине, дайте милостиня, умолявам ви, госпожице, дайте милостиня, Бог ще ви възнагради“. Бях се оказала превъзходен и послушен агент на служба към британското разузнаване. Изключително послушен.

Отвратително послушен. Следвах буквално инструкциите, които ми дадоха: не се върнах в квартала си, не стъпих на улиците от моето минало. Не се опитах да узная какво е станало с моите близки, с приятелките ми от детството. Не отидох да видя моя площад, не минах по моята тясна улица, нито се изкачих по моето стълбище. Не почуках на вратата на съседите ми, не поисках да узная как са, какво е станало със семействата им по време на войната, нито след нея. Не се опитах да узная колко от тях са умрели, колко от тях са в затвора, как се справят с живота тези, които бяха останали живи. Не ме интересуваше с какви изгнили остатъци пълнят тенджерата, нито дали децата им са болни от туберкулоза, недохранени и босоноги. Не ме беше грижа за жалкото им съществуване, гнусях се от въшките и напуканата от студа кожа. Аз вече принадлежах към друг свят — света на международните конспирации, големите хотели, луксозните фризьорски салони и коктейлите в часа на аперитива. Вече нямах нищо общо с онзи мизерен

и безличен живот с миризма на урина и варено цвекло. Или поне така мислех.

— Нищо не знаеш за тях, нали? — продължи бавно Игнасио. — Тогава слушай добре, защото ще ти разкажа. Съседът ти Норберто загина в Брунете, по-големият му син беше разстрелян веднага щом армията на националистите влезе в Мадрид, макар че, както говорят, той самият е участвал активно в репресиите от другата страна. Средният син е осъден на принудителен труд в Куелгамурос^[1], а малкият е в затвора „Ел Дуесо“. Влезе в Комунистическата партия, така че вероятно няма да го пуснат скоро, ако не го екзекутират някой ден. Майката — госпожа Енграсия, която те е гледала като малка и се е грижела за теб като за своя дъщеря, докато майка ти е била на работа, сега е сама — полусляпа е, върви по улиците като откачена и рови с една пръчка всичко, което намери. В твоя квартал вече не са останали гълъби и котки — всички са изядени. Искаш ли да знаеш какво е станало с приятелките ти, с които си играела на площад „Ла Паха“? Мого и това да ти кажа: един снаряд разкъса на парчета Андреита, докато пресичала улица „Фуенкарал“, на път към ателието, където работеше...

— Не искам да знам нищо повече, Игнасио, научих достатъчно — прекъснах го, като се опитвах да скрия вълнението си. Той сякаш не ме чу; продължи да изрежда ужасите един след друг:

— Соле, момичето от млекарницата, роди близнаци от елин милиционер, който изчезна, без да им остави дори името си; тя не можеше да се грижи за децата, защото нямаше с какво да ги издържа, така че ги отведоха в приют и повече не чу нищо за тях. Казват, че сега се предлага на разтоварачите на пазара на „Себада“, като взема по една песета за услугите, които им предоставя там, опряна на стената; разправят, че ходи там без бельо и си вдига полата, когато колите запристигат още преди зори.

По бузите ми се застичаха сълзи.

— Замълчи, Игнасио, замълчи, моля те — прошепнах. Не ми обърна внимание.

— Агустина и Нати, дъщерите на птицепродавеца, влязоха в един комитет за медицински сестри доброволки и през войната работиха в болницата „Сан Карлос“. Когато всичко свърши, отидоха в дома им, качиха ги в една камионетка и оттогава са в затвора „Лас

Вентас“; осъдиха ги в „Лас Салесас“ на трийсет и една години и един ден. Трини, хлебарката...

— Млъкни, Игнасио, престани... — помолих го аз.

Най-после отстъпи.

— Мога да ти разкажа още много истории, знам почти всички. Всеки ден при мен идват хора, които познавам от онова време. Всички повтарят едно и също: говорих веднъж с вас, дон Игнасио, докато бяхте годеник на Сирита, дъщерята на госпожа Долорес, шивачката, която живееше на улица „Ла Редондиля“...

— За какво те търсят? — успях да попитам, обляна в сълзи.

— Всички за едно и също: да им помогна да освободят някой близък от затвора, да ме попитат дали имам връзки, за да спася някого от смъртна присъда, да им потърся работа, колкото и долна да е тя... Не можеш да си представиш какво е всеки ден в Главната дирекция — в преддверията, в коридорите и по стълбите постоянно се тълпят уплашени хора, чакащи да бъдат приети, готови да изтърпят каквото и да е, за да постигнат поне малко от това, за което са дошли: някой да ги чуе, някой да ги приеме, да им даде сведение за изчезнал близък, да им разясни кого трябва да молят, за да издействат освобождаването на някой роднина... Идват най-вече жени, много жени. Няма от какво да живеят, останали са сами с децата си и не могат да ги издържат.

— А ти можеш ли да сториш нещо за тях? — попитах аз, като направих усилие да се успокоя.

— Малко. Почти нищо. С престъпленията по време на войната се занимават военните трибунали. При мен идват за последен отчаян опит, обръщат се към всеки познат, който работи в администрацията.

— Но ти си от режима...

— Аз съм само обикновен чиновник без никаква власт, едно стъпало в йерархията — прекъсна ме той. — Не мога да направя нищо, освен да изслушам жалбите им, да ги упътя къде да отидат, в случай, че знам, и да им дам малко пари, когато видя, че са на ръба на отчаянието. Дори не съм член на Фалангата — просто участвах във войната, където тя ме завари, и съдбата пожела накрая да се окажа на страната на победителите. Затова постъпих в министерството и поех работата, която ми възложиха. Аз обаче не съм на ничия страна: видях твърде много ужаси и накрая изгубих уважение към всички. Изпълнявам заповеди, защото с това си изкарвам прехраната. Така че

си затварям устата, свеждам глава и се разкъсвам от работа, за да издържам семейството си, това е всичко.

— Не знаех, че имаш семейство — казах аз, докато бършех сълзите си с кърпичката, която той ми даде.

— Ожених се в Саламанка и след войната дойдохме в Мадрид. Имам жена, две малки деца и дом. Поне знам, че някой ме чака след края на деня, колкото и тежък и гаден да е бил. Къщата ни изобщо не прилича на тази, но в нея винаги има запален огън и детски смехове в коридора. Синовете ми се казват Игнасио и Мигел, жена ми — Амалия. Никога не съм я обичал толкова, колкото обичах теб, нито умее да движи грациозно като теб ханша си, когато върви по улицата, нито съм я пожелавал някога така, както пожелах теб тази вечер, когато държеше ръката ми. Винаги обаче посреща трудностите с дух и кураж, пее, когато готви в кухнята с оскъдните продукти, и ме прегръща нощем, когато ме измъчват кошмари и крещя и плача, защото сънувам, че отново съм на фронта, и мисля, че ще ме убият.

— Съжалявам, Игнасио — промълвих със задавен от сълзите глас.

— Може да съм конформист и посредствен човек, послушен слуга на една реваншистка държава — добави той, като ме гледаше право в очите, — но ти нямаш право да ми казваш дали харесваш или не, мъжа, в когото съм се превърнал. Не можеш да ми даваш морални съвети, Сира, защото, ако аз съм лош, ти си още по-лоша. На мен поне ми е останала капка състрадание в душата; в твоята дори и това няма. Ти си само един егоист, който живее в огромна къща, от чиито ъгли наднича самотата. Един ренегат, който се е откъснал от корените си и не е способен да мисли за никого друго, освен за себе си.

Исках да му извикам да млъкне, да ме остави на мира и да напусне живота ми завинаги, но преди да успея да изрека дори първата сричка, избухнах в неудържими ридания, сякаш нещо вътре в мен се бе разкъсало. Плаках. Скрих лице в шепите си и плаках безутешно, безкрайно. Когато най-после престанах и се върнах към действителността, беше след полунощ и Игнасио вече го нямаше. Беше си отишъл безшумно, със същата деликатност, с която винаги себе отнасял към мен. Но страхът и тревогата, които идването му предизвика у мен, не се разсеяха. Не знаех какви последствия щеше да има това посещение, не знаех какво ще стане с Арис Агорик след тази

вечер. Може би предишният Игнасио щеше да се смили над жената, която толкова бе обичал, и щеше да я остави да продължи спокойно пътя си. А може би душата му на примерен чиновник на Нова Испания щеше да го накара да докладва на началниците си за фалшивата ми самоличност. Може би — както той самият заплаши — щяха да ме арестуват. Или депортират. Или да изчезна безследно.

На масата имаше кутия бонбони, която съвсем не беше толкова безобидна, колкото изглеждаше. Отворих я с една ръка, докато с другата бършех последните сълзи. Вътре намерих само две дузини бонбони от млечен шоколад. Тогава разгледах опаковката и на розовата панделка, с която кутията бе вързана, открих едва забележими чертички. Дешифрирах ги за три минути. „Спешна среща. Медицински кабинет доктор Рико. Каракас 29. Единайсет сутринта. Изключителни предпазни мерки.“

До бонбоните бе останала чашата, която няколко часа по-рано бях наляла за Игнасио. Недокосната. Както той самият каза, никой от нас вече не беше същият. Но макар че животът беше променил всички нас, той все така не пиеше.

[1] Долина в Испания, където се намира комплексът, издигнат в памет на загиналите и от двата лагера по време на Испанската гражданска война. Строителството му започва през 1940 г. по заповед на Франко. — Б.пр. ↑

ЧЕТВЪРТА ЧАСТ

Няколкостотин човека, добре нахранени и празнично облечени, посрещнаха новата 1941 г. в кралския салон на Мадридското казино под звуците на кубински оркестър. Сред тях бях и аз.

Първоначалното ми намерение беше да прекарам вечерта сама, може би щях да покана доня Мануела и момичетата на печен петел и бутилка сайдер, но две мои клиентки — сестрите Алварес-Викуня, бяха толкова настойчиви, че промених плановете си. Макар и без особено въодушевление, аз се подготвих старателно за вечерта: косата ми беше прибрана в нисък кок, очите ми бяха гримирани с марокански кхол, за да придобия екзотичния вид на чуждоземка, каквато се предполагаше, че съм. Бях си ушила за вечерта подобие на туника от сребрист плат със свободни ръкави и широк колан, вталяващ силуета; дреха, която беше нещо средно между екзотичен арабски кафтан и елегантен вечерен европейски тоалет. Нежененият брат на двете сестри ме взе от къщи — някой си Ернесто, от когото си спомням единствено птичето лице и мазната почтителност, с която ме удостои. Изкачих се смело по голямата мраморна стълба и се престорих, че не забелязвам нито великолепието на салона, нито няколкото чифта очи, които се забиха безочливо в мен. Дори не обърнах внимание на огромните кристални полилеи от Ла Гранха, висящи от таваните, на изящните фризове и внушителните картини по стените. Увереност, самообладание — ето това излъчваше моят образ. Сякаш пищната обстановка беше естествената ми среда. Сякаш разкошът за мен бе същото, което бе водата за рибата.

Де да беше така. Въпреки че живеях сред коприна и дантели, като тези, които носеха дамите около мен, ритъмът на предходните месеци съвсем не се беше оказал безгрижен и спокоен — напротив, беше низ от дни и нощи, през които двете ми занимания изсмукваха като пиявици все по-оскъдното ми време.

Срещата с Хилгарт два месеца по-рано, непосредствено след посещенията на Бейгбедер и Игнасио, беше повратна точка в начина ми на действие. Дадох му подробна информация за първото, за второто

обаче не споменах. Може би трябваше да го направя, но нещо ме възпря — сваян, нерешителност, може би страх. Съзнавах, че появата на Игнасио бе последица от непредпазливостта ми: би трябвало да уведомя морския аташе още при първите си подозрения, че ме следят. Може би така щях да попреча на представителя на Министерството на вътрешните работи да проникне с лекота в жилището ми и да ме чака в салона. Тази среща обаче беше твърде лична, твърде емоционална и болезнена, за да я вменя в бездушните калъпи на тайните служби. Премълчавайки за срещата, аз престъпвах инструкциите, които ми бяха дали, и разбира се, пренебрегвах най-елементарните условия за изпълнението на задачата си. Въпреки това рискувах. А и не за първи път скривах нещо от Хилгарт: не му бях казала също, че доня Мануела е част от миналото към което той ми бе забранил да се връщам. За щастие нито наемането на бившата ми работодателка, нито посещението на Игнасио бяха имали непосредствени последици — в ателието не беше пристигнала заповед за депортиране, никой не ме беше извикал на разпит в зловещ кабинет, а призраците с шлифер най-после престанаха да ме преследват. Все още не беше ясно обаче дали това е окончателно, или е само затишие пред буря.

На срещата, която ми определи по спешност след отстраняването на Бейгбедер, Хилгарт се държа привидно равнодушно, както в деня, в който се запознах с него, но интересът му да чуе и най-малката подробност за посещението на полковника ми подсказа, че посолството му е разтревожено и смутено от новината за уволнението.

Намерих лесно адреса, който ми бе посочил, първия етаж на една старинна сграда — на пръв поглед нищо подозрително. Секунди след като натиснах звънеца, вратата се отвори и една възрастна медицинска сестра ме покани да вляза.

— Имам час при доктор Рико — обявих аз, следвайки указанията от панделката на бонбониерата.

— Последвайте ме, ако обичате.

Както и очаквах, когато ме въведе в широкото помещение, не заварих никакъв лекар — там беше само англичанинът с гъсти надвиснали вежди, зает със съвсем различна дейност. Няколко пъти преди това го бях виждала в „Ембаси“ със синята флотска униформа, но този ден беше облечен цивилно: светла риза, вратовръзка на точки и елегантен костюм от сив фланелен плат. Въпреки облеклото си, той

изглеждаше съвсем не на място в този кабинет, оборудван за упражняването на професия, която нямаше нищо общо с неговата: метален параван с памучни завески, шкафове със стъклени витрини, пълни с бурканчета и апарати, една болнична кушетка встрани, свидетелства и дипломи по стените. Стисна енергично ръката ми, без да губи време за излишни поздрави и любезности.

Заговорих веднага щом седнахме. Възстанових секунда по секунда вечерта, когато Бейгбедер дойде, като се опитвах да не пропусна нито една подробност. Предадох всичко, което той каза, описах изчерпателно състоянието му, отговорих на десетки въпроси и му връчих недокоснати писмата за Розалинда. Говорих повече от час, през който той ме слушаше, седнал неподвижно, с напрегнато изражение, като методично, цигара след цигара, изпуши цяла кутия „Крейвън Ей“.

— Още не знаем до каква степен тази министерска смяна ще ни се отрази, но положението никак не е оптимистично — поясни той накрая, гасейки последния фас. — Информирахме Лондон, но до момента още нямаме отговор, така че засега изчакваме. Поради това ви моля да бъдете изключително предпазлива. Не бива да допускате най-незначителна грешка. Проявили сте смелост, като сте приели Бейгбедер в дома си. Разбирам, че не сте могли да му затворите вратата и добре сте сторили, че сте го успокоили и така сте предотвратили една още по-опасна развръзка, но сте се изложили на много голям риск. От сега нататък ви моля да бъдете по-внимателна. Постарайте се да избягвате подобни ситуации. И се оглеждайте за подозрителни лица около вас, особено близо до дома ви: възможно е да ви следят.

— Ще внимавам, не се безпокойте. — Предположих, че може би подозира нещо за Игнасио и следенето, но предпочетох да не питам.

— Всичко ще се обърка още повече, само това знаем засега — добави той, като ми протегна отново ръката си, този път на сбогуване. — След като се освободиха от неудобния министър, предполагаме, че натискът на Германия над Испания ще се засили. Затова бъдете внимателна и готова за всякакви непредвидени случаи.

През следващите месеци действах съобразно указанията: намалих минимум рисковете, гледах да се появявам на публични места колкото е възможно по-малко и се съсредоточих изцяло върху задачите си. Продължавахме да шием — все повече и повече. Относителното

спокойствие, което настъпи с включването на доня Мануела в работата на ателието, продължи едва няколко седмици: нараслата клиента и приближаващите коледни празници ме накараха да дам всичко от себе си. При все това обаче, от проба на проба, аз изпълнявах и другата си задача — тайната, паралелната. И така, докато нагласях талията на някой тоалет за коктейл, получавах информация за поканените на приема, който даваше германското посолство в чест на Химлер, началника на Гестапо, а докато вземах мерки за новия тайор на една баронеса, научавах за въодушевлението, с което германската колония в Мадрид очаква предстоящото откриване на ресторанта на Ото Хорхер, любимеца на висшите нацистки кръгове в собствената им столица. За всичко това и за много други неща осведомих най-стриктно Хилгарт: анализирах най-внимателно материала, подбирах най-точните думи, като кодирах съобщенията сред предполагаемите шевове, и ги предавах редовно, както винаги. Вслушах се в предупрежденията му и непрекъснато бях нащрек за всичко, което ставаше около мен. И благодарение на това през тези дни забелязах, че някои неща се промениха: дребни подробности, които може би бяха резултат от новите обстоятелства или може би бяха плод на обикновена случайност. Една събота не заварих в музея „Прадо“ мълчаливия плешив мъж, който обикновено вземаше папката ми с кодирани съобщения. Никога повече не го видях. Няколко седмици по-късно момичето от гардероба на фризьорския салон беше заместено от друга жена — възрастна и дебела, но почти толкова непроницаема. Забелязах засилено наблюдение по улиците и в заведенията, като постепенно се научих да различавам хората, които бяха натоварени с тази задача: едри като гардероби германци, мълчаливи и заплашителни, с дълги почти до земята палта; мършави испанци, които пушеха нервно пред някой вход, до някое заведение, зад някой афиш. Макар че не бях обект на вниманието им, гледах да ги заобиколя, като променях посоката или сменях тротоара веднага щом ги забележех. Понякога влизах в магазин или се спирах пред близката сергия или витрина, за да не се озова лице в лице с някого от тях. В други случаи обаче ми беше невъзможно да ги избегна, защото се натъквах на тях неочаквано и няхах възможност да маневрирам. Тогава се въоръжавах със смелост — казвах си „хайде“, ускорявах крачка и отправях дръзко поглед напред. Самоуверена, безразлична, почти надменна, сякаш това, което носех в

ръце, беше някоя лекомислена покупка или козметичен несесер, а не кодирани данни за личния живот на най-изтъкнатите личности на Третия райх в Испания.

Следях също така политическите събития в страната. Всяка сутрин пращах Мартина — също както Жамила в Тетуан — да купи вестници: „АВС“, „Ариба“, „Ел Алкасар“. По време на закуската, докато отпивах от кафето с мляко, четях жадно статиите за това, което става в Испания и Европа. Така научих, че Серано Сунер е встъпил в длъжност като нов министър на външните работи, и проследих буква по буква новините за пътуването, по време на което той и Франко се бяха срещнали с Хитлер в Андай. Прочетох също за тристранния пакт между Германия, Италия и Япония, за нахлуването в Гърция и за хилядите събития, които се случваха с шеметна бързина в тези бурни времена.

Четях, шиех и информирах. Информирах, шиех и четях — това бе ежедневието ми в края на отиващата си година. Затова може би приех предложението да отпразнувам настъпването на Новата година в казиното — имах нужда от малко развлечение, за да се отърся от огромното напрежение.

Марита и Тете Алварес-Викуня се запътиха към брат си и мен веднага щом ни видяха да влизаме в салона. Направихме си взаимни комплименти за тоалетите и прическите, обсъдихме банални и незначителни неща и аз, както винаги, вмъкнах няколко думи на арабски и претенциозни изрази на френски. През това време огледах салона крадешком и забелязах няколко познати лица, доста униформи и тук-там по някой пречупен кръст. Запитах се колко ли от гората, които се разхождаха спокойно наоколо, са прикрити доносници и информатори като мен. Предположих, че вероятно не са малко, така че реших да не се доверявам на никого и да бъда нащрек. Може би щях да успея да получа някаква информация, която да представлява интерес за Хилгарт и хората му. Докато кроях такива планове и едновременно с това се преструвах, че внимавам в разговора, моята домакиня Марита се отлъчи от нас за кратко. Върна се, хванала под ръка един мъж, и аз веднага разбрах, че вечерта се е променила безвъзвратно.

45.

— Арис, скъпа, искам да ти представя бъдещия си свекър Гонсало Алварадо. Гори от желание да поговори с теб за пътуванията си в Танжер и за приятелите, които е оставил там, може би познаваш някои от тях.

Пред мен наистина стоеше Гонсало Алварадо, моят баща. Облечен с фрак и с чаша уиски в ръка. В първата минута, в която погледите ни се срещнаха, разбрах, че много добре знае коя съм. Във втората осъзнах, че идеята да бъда поканена на това празненство е била негово. Когато ме поздрави, като пое ръката ми и леко я докосна с устни, никой в салона не би могъл дори да предположи за миг, че петте пръста, които държи, принадлежат на собствената му дъщеря. Бяхме се видели само веднъж в живота в продължение два часа, но както казват, кръвта навярно бе проговорила в него. А може би проникателността и добрата памет бяха причината, а не толкова бащинският инстинкт.

Беше отслабнал, а косата му още по-бяла, но имаше все така внушителна осанка. Оркестърът засвири „Тези зелени очи“ и ме покани да танцуваме.

— Толкова се радвам да те видя отново — каза ми. Стори ми се, че тонът му бе искрен.

— Аз също — излъгах. В действителност не знаех дали се радвам — все още бях твърде объркана от неочакваната среща, за да мога да я преценя хладнокръвно.

— Значи сега имаш друго име, друга фамилия и се предполага, че си мароканка. Сигурно няма да ми кажеш на какво се дължат тези промени.

— Не, не смятам да го правя. Освен това не вярвам, че ви интересуват толкова, много са лични.

— Говори ми на „ти“, моля те.

— Както кажеш. Може би искаш да те наричам и татко? — попитах с лека ирония.

— Не, благодаря. Гонсало е достатъчно.

— Добре. Как си, Гонсало? Мислех, че са те убили по време на войната.

— Както виждаш, оцелях. Това е дълга, твърде зловеща история за една новогодишна нощ. Как е майка ти?

— Добре. Сега живее в Мароко, имаме ателие в Тетуан.

— Значи все пак сте ме послушали и сте напуснали Испания навреме?

— Нещо такова. Нашата история също е дълга.

— Може би ще ми я разкажеш някой ден. Нека се видим, за да си поговорим. Позволи ми да те покана на обяд — предложи той.

— Едва ли ще мога. Излизам рядко, имам много работа. Тук съм по настояване на моите клиентки. Колко съм наивна — в началото помислих, че настойчивостта им е напълно безкористна. Сега виждам, че зад любезната и невинна покана към модистката на сезона, има нещо повече. Ти си подхвърлил тази идея, нали?

Не каза нито „да“, нито „не“, но утвърдителният отговор се полюшваше във въздуха между акордите на болерото.

— Марита, годеницата на сина ми, е добро момиче мила и възторжена, каквито са малко жени, макар и да не е много умна. Във всеки случай, я ценя много, защото само тя успя да вкара в правия път разхайтения ти брат Карлос и ще го отведе пред олтара след два месеца.

Двамата отправихме поглед към клиентката ми, която си шепнеше в момента със сестра си Тете. И двете, издокарани в тоалети, ушити „При Арис“, не откъсваха очи от нас. Аз разтегнах устните си в престорена усмивка и си дадох обещание да не вярвам повече на клиентки, които омайват с песните си на сирени самотните души в толкова тъжна нощ като края на една година.

Гонсало, баща ми, продължи:

— Видях те три пъти през есента. Първия път излезе от едно такси и влезе в „Ембаси“; аз разхождах кучето си на петдесет метра от входа, но ти не ме забеляза.

— Не, наистина не съм те забелязала. Обикновено бързам.

— Стори ми се, че си ти, но те видях само за секунди и помислих, че съм се припознал. Вторият път беше една съботна сутрин в музея „Прадо“, обичам да се разхождам там от време на време. Последвах те отдалече, докато ти обикаляше из залите; все още не бях

сигурен, че си ти. После се отправи към гардероба, взе от там една папка и седна да рисуваш пред портрета на Изабел Португалска на Тициан. Аз застанах в другия край на същата зала и те наблюдавах, докато ти започна да прибираш нещата си. Тогава си тръгнах, убеден, че не съм сбъркал. Беше ти, но променена: по-зряла, по-решителна и елегантна, нямаше почти нищо общо с уплашеното зайче, каквото беше в навечерието на войната, когато те видях за пръв път. Но без съмнение бе собствената ми дъщеря.

Не исках да оставям никаква пролука за меланхолията, затова веднага попитах:

— А третия?

— Преди две седмици. Ти вървеше по „Веласкес“, ние с Марита пътувахме с кола; Карлос беше зает и я изпращах у дома ѝ след един обяд в къщата на наши приятели. Двамата те видяхме едновременно тогава тя, за моя голяма изненада, те посочи и каза, че си новата ѝ шивачка, че идваш от Мароко и се казваш Арис някоя си.

— Агорик. Всъщност си е моята фамилия, но отзад напред. Кирога, Агорик.

— Звучи приятно. Искате ли да пийнем нещо, госпожице Агорик? — попита той шеговито.

Проправихме си път, взехме две чаши с шампанско от сребърен поднос, който един сервитьор ни предложи, и се уединихме в единия край на салона, докато оркестърът подеваше румба и дансингът отново се пълнеше с двойки.

— Предполагам, че не искаш да разкрия на Марита истинското ти име и връзката ми с теб — продължи той, след като се отдалечихме от шума и глъчката. — Както ти казах, тя е добро момиче, но обожава клюките и дискретността не е силната ѝ страна.

— Ще ти бъда благодарна, ако не казваш нищо на никого. Все пак искам да знаеш, че новото ми име е официално, а мароканският ми паспорт — истински.

— Навярно има сериозна причина, за да го промениш.

— Естествено. Така изглеждам екзотична в очите на клиентките си и в същото време избягвам риска да бъда преследвана от полицията заради жалбата, която синът ти е подал срещу мен.

— Карлос е подал жалба срещу теб? — Ръката с чашата застина, преди да я поднесе към устните си, изненадата му изглеждаше

неподправена.

— Не Карлос, другият ти син — Енрике. В навечерието на войната. Обвинява ме, че съм откраднала парите и бижутата, които ти ми даде.

Усмихна се горчиво, със стиснати устни.

— Убиха Енрике три дни след началото на въстанието. Седмица преди това се бяхме скарали ужасно. Беше прекалено политизиран, предусещаше, че предстои да се случи нещо сериозно, и настоя да изнесем от Испания всички пари, които имахме в брой, бижутата и ценностите. Наложих се да му кажа, че съм ти дал твоята част от наследството; всъщност можех да премълча, но предпочетох да не го правя. Разказах му за връзката ми с Долорес и за теб.

— И го е приел зле — предположих аз.

— Изпадна в ярост и ми наговори какви ли не грубости. После извика Серванда, старата прислужница — предполагам, че си я спомняш. Разпита я за вас. Тя му каза, че си излязла тичешком, като си носела един пакет в ръката, и той навярно си е измислил тази глупава версия за обира. След скарването ни излезе, като затръшна с такава сила вратата, че стените на цялата сграда се разтресоха. Видях го единайсет дни по-късно в склада на Градския стадион. Прострелян в главата.

— Съжалявам.

Сви рамене с жест на примирение. В очите му тлееше огромна мъка.

— Беше буен и безразсъден, но ми беше син. Напоследък отношенията ни бяха обтегнати и бурни; той членуваше във Фалангата, аз не я харесвах. Но онази Фаланга е истинска благодат в сравнение с днешната. Поне имаха някакви романтични идеали и доста утопични, но донякъде разумни принципи. Членовете ѝ бяха банда разглезени мечтатели, в по-голямата си част безделници, но за щастие нямаха почти нищо общо с днешните кариеристи, които крещат „С лице към слънцето“ с изпружена ръка и с изпъкнали шийни вени, призовавайки Отсъстващия^[1], сякаш е свещена фигура, макар че преди началото на войната дори не са чували за Хосе Антонио. Те са само една шайка арогантни и гротескни типове...

Внезапно се върна към реалността на искрящите полилеи, звука на маракасите и тропетите и движението на телата в ритъма на

„Продавачът на фъстъци“. Върна се към реалността и към мен, докосна ръката ми, помилва ме нежно.

— Извинявай, понякога се горещя прекалено. Отегчавам те, сега не е моментът да говорим за тези неща. Искаш ли да танцуваш?

— Не, не искам, благодаря. Предпочитам да говоря с теб.

Един сервитьор се приближи, оставихме празните чаши и взехме пълни.

— Говорехме за това, че Енрике е подал жалба срещу теб... — каза той.

Не го оставих да продължи; исках преди това да изясня нещо, което ми се въртеше в главата още от началото на срещата ни.

— Преди да ти разкажа, изясни ми нещо. Къде е жена ти?

— Овдовях. Преди войната, малко след като се видях с теб и майка ти, през пролетта на трийсет и шеста. Мария-Луиса беше в Южна Франция със сестрите си. Една от тях имаше „Испано Суиза“ и шофьор, който обичаше прекалено нощния живот. Една сутрин ги взел, за да ги закара до черквата. Вероятно не е спал цяла нощ, проявил е непростимо невнимание и е излязъл от пътя. Две от сестрите загинаха Мария-Луиса и Консепсион. Шофьорът изгуби единия си крак, а третата сестра — Соледад, се отърва невредима. Каква ирония на съдбата, тя беше най-възрастната от всички.

— Съжалявам много.

— Понякога си мисля, че може би е било за нейно добро. Беше много страхлива, имаше изключително боязлив характер. Най-малкият домашен инцидент я изваждаше от релси. Мисля, че нямаше да понесе войната — нито в Испания, нито в чужбина. И разбира се, никога нямаше да приеме смъртта на Енрике. Така че може би провидението ѝ е направило услуга, като я прибра преждевременно. А сега разказвай; говорехме за обвинението срещу теб. Знаеш ли, нещо повече, имаш ли представа как стои въпросът днес?

— Не. През септември, преди да дойда в Мадрид, полицейският комисар в Тетуан се опита да провери.

— За да те обвини?

— Не, за да ми помогне. Комисар Васкес не ми е точно приятел, но винаги се е държал добре с мен. Имаш дъщеря, която се е замесила в неприятности, знаеш ли?

По тона на гласа ми явно разбра, че говоря сериозно.

— Ще ми разкажеш ли за тях? Ще се радвам, ако мога да ти помогна.

— В момента не се налага, засега нещата са горе-долу наред, но благодаря за предложението. Всъщност може би си прав — би трябвало да се видим друг ден и да поговорим на спокойствие. Проблемите ми донякъде засягат и теб.

— Кажи ми поне нещо.

— Бижутата на майка ти вече не са у мен.

— Наложило се е да ги продадеш?

— Откраднаха ми ги.

— А парите?

— Също.

— Всичко?

— До последната песета.

— Къде?

— В един хотел в Танжер.

— Кой?

— Един негодник.

— Познаваше ли го?

— Да. А сега, ако нямаш нищо против, да сменим темата. Друг ден ще ти разкажа подробностите на спокойствие.

Наближаваше полунощ и из салона се мяркаха все повече фракове, все повече парадни униформи, все повече вечерни рокли и обсипани с бижута деколтета. Испанците преобладаваха, но имаше и значителен брой чужденци. Германци, англичани, американци италианци, японци: букет от представители на воюващите страни, разпръснат сред уважавани и заможни местни граждани, откъснали се за няколко часа от безумното разпокъсване на Европа и от мизерията на един съсипан народ, който се готвеше да се раздели с една от най-кошмарните години в историята си. Навсякъде се носеха смехове, а двойките продължаваха да се движат в заразителния ритъм на конга и гуарача, които оркестърът от чернокожи музиканти изпълняваше неуморно. Облечените в ливреи лакеи, които ни бяха посрещнали в шпалир на стълбището, започнаха да раздават кошнички с гроздови зърна и приканиха гостите да се отправят към терасата, за да ги изядат едновременно с ударите на часовника на близкия площад „Пуерта дел Сол“. Баща ми предложи ръката си и аз я приех: макар че бяхме дошли

поотделно, ние мълчаливо се бяхме споразумели да посрещнем Новата година заедно. На терасата се присъединихме към неколцина приятели, сина му и вероломните ми клиентки. Запозна ме с Карлос, моя полубрат, който приличаше на него и никак на мен. За нищо на света не би могъл да предположи, че пред него стои шивачката натрапница, която има същата кръв като неговата; шивачката, която брат му бе обвинил, че е отмъкнала доста голямо парче от наследството.

На терасата беше студено, но това, изглежда, не тревожеше никого. Бяха дошли още гости и сервитьорите едва смогваха да обслужат всички, докато разливаха шампанско от бутилки, увити в големи бели салфетки. Оживените разговори, смеховете и звънтенето на чашите сякаш застиваха във въздуха и почти докосваха черното като въглен зимно небе. От улицата, подобно на дрезгав вой, се надигаше глъчта на струпаната тълпа клетници — онези, чиято неблагоприятна съдба ги бе обрекла да стоят на плочите и да празнуват с литър евтино вино или бутилка режеща гърлото мастика.

Разнесоха се ударите на часовника, първо прозвучаха четирите кратки^[2], а после дългите. Започнах съсредоточено да ям зърната: бам, едно, бам, второ, бам, трето, бам, четвърто. При петия удар усетих как Гонсало ме прегръща през рамо и ме привлича към себе си: при шестия, очите ми се напълниха със сълзи. Изгълтах седмото, осмото и деветото зърно със затворени очи, като се опитвах да сдържа сълзите си. На десетия успех, на единайсетия се свързах и когато последният удар прозвуча, аз се обърнах и прегърнах баща си за втори път в моя живот.

[1] Става дума за Хосе Антонио Примо де Ривера. След разстрела му, в продължение на две години смъртта му била премълчавана в лагера на националистите, като за него се говорело като за Отсъстващия. — Б.пр. ↑

[2] Преди часовника на „Пуерта дел Сол“ в Мадрид да започне да отброява дванайсет часа в полунощ, прозвучават четири кратки удара. — Б.пр. ↑

В средата на януари се срещнах с него, за да му разкажа подробностите около кражбата на наследството. Предположих, не повярва на историята, или поне така ми се стори. Обядвахме в „Ларди“ и той предложи да продължим да се виждаме. Отказах, без да имам основателна причина; може би смятах, че е твърде късно, за да наваксаме това, което бяхме пропуснали да изживеем заедно. Той настояваше, не възнамеряваше да приеме отказа ми толкова лесно. И отчасти успя — съпротивата ми постепенно се сломи. Обядвахме няколко пъти заедно, отидохме на театър и на концерт в „Реал“, дори една неделна сутрин се разходихме в Ретиро, както преди трийсет години се бе разхождал с майка ми. Разполагаше със свободно време, вече не работеше; в края на войната си възвърнал фабриката, но решил да не я отваря повече. После продал терените, на които се намирала, и заживял с парите, получени за тях. Защо не бе продължил, защо не бе възстановил дейността си след конфликта? Мисля, че от разочарование. Никога не ми разказа подробно за премеждията си през онези години, но коментарите, вмъкнати в различните разговори, които водехме по онова време, ми позволиха да възстановя донякъде мъчителната му история. Не изглеждаше обаче озлобен; беше твърде рационален, за да позволи омразата да направлява живота му. Въпреки че принадлежеше към класата на победителите, беше невероятно критичен към новия режим. Беше също така и ироничен, и чудесен събеседник, и между нас се установи особена връзка, с която няхаме за цел да запълним празнотата, оставена от отсъствието му през годините на детството и младостта ми, а по-скоро да започнем едно приятелство между възрастни хора. В неговия кръг се заговори за нас, понесоха се слухове за естеството на отношенията ни и до ушите му стигнаха десетки невероятни предположения, които той, развеселен, сподели с мен и не си направи труда да разясни пред когото и да било.

Срещите с баща ми ме накараха да видя една непозната за мен страна на действителността. Благодарение на него научих нещо, за което вестниците изобщо не пишеха, а именно, че страната живее в

постоянна правителствена криза, в която слухове за уволнения и оставки, смяната на министри, съперничествата и конспирациите бяха ежедневие. Отстраняването на Бейгбедер четиринайсет месеца след като се бе заклеял като министър в Бургос, беше безсъмнено най-скандалното, но в никакъв случай не бе единственото уволнение.

Докато Испания бавно започваше да се възстановява, сред лагера на победителите във войната цареше разкол: вместо да съжителстват мирно и сговорно, те се хващаха за гушите като в някой водевил. Армията срещу Фалангата, Фалангата срещу монархистите, монархистите се гневяха, защото Франко не се ангажираше с реставрацията на монархията. Самотен и дистанциран, Франко стоеше в „Ел Пардо“ и подписваше с твърда ръка присъди, без да взема ничия страна. Серано Сунер воюваше срещу всички, всички — срещу Сунер; едни интригантстваха в полза на Оста, други — в полза на Съюзниците, всеки залагаше на сляпо, без да знае кой в крайна сметка „ще вкара добичетата в обора“, както би казала Канделария.

През това време германците и британците провеждаха неизменната си тактика както на световната сцена, така и по улиците на испанската столица. За съжаление, германците разполагаха с много по-мощна и ефикасна пропагандна машина в сравнение с тази на каузата, на чиято страна съдбата ме бе поставила. Както ми беше казал Хилгарт в Танжер, тя се управляваше от самото посолство, при това с щедри финансови средства и огромен екип, ръководен от прочутия Лацар, който, освен всичко, се ползваше с благосклонност на режима. Знаех от първа ръка, че води оживен светски живот: германките и някои испанки постоянно споменаваха в ателието за вечерите и празненствата, които организираха, из салоните на резиденцията му всяка вечер можеше да се види някой ушит от мен тоалет.

Все по-често в пресата се провеждаха кампании, които целяха да повишат авторитета на германците. За тази цел използваха привличащи погледа гръмки обяви, които с един и същ ентузиазъм рекламираха автомобилни мотори и текстилни бои. Пропагандата беше постоянна и смесваше идеи и продукти, прокарвайки убеждението, че германската идеология е способна да постигне успехи, недостижими за останалите страни в света. Привидно търговското предназначение на обявите не скриваше посланието: Германия беше готова да властва над планетата и искаше да набие това в главите на добрите си

приятели, които имаше в Испания. И за да не остане никакво съмнение, в стратегиите си обикновено включваха рисунки с голямо визуално въздействие, с големи букви и живописни карти на Европа, на които Германия и Иберийският полуостров се свързваха с ясно очертани стрелки, докато Великобритания сякаш беше потънала вдън земя.

В аптеките, кафенетата и бръснарниците се раздаваха безплатно сатирични списания и книжки с кръстословици, подарени от германците; сред вицовете и анекдотите имаше кратки сведения за победоносни военни операции, а правилното решение на всички игри и ребуси винаги беше свързано с политиката, естествено в полза на германците. Същото се отнасяше за брошурите, предназначени за професионалисти, приключенските разкази за деца и юноши и дори енорийските листовки на стотици черкви. Говореше се също, че улиците са пълни с испански доносници, наети от германците, за да провеждат директна пропаганда по спирките на трамваите и по опашките в магазините и кината. Лозунгите понякога звучаха относително правдоподобно, а в много други случаи — нелепо. Тук-там се разнасяха слухове, които винаги бяха неблагоприятни за британците и съюзниците им: че крадели зехтина на испанците и го карали с дипломатически коли в Гибралтар; че брашното, дарено от Американския червен кръст, било толкова некачествено, че от него испанският народ се разболявал; че на пазарите нямало риба, защото риболовните кораби били задържани от британския флот; че качеството на хляба било отвратително, защото поданиците на Негово величество потапяли аржентинските кораби, натоварени с жито; че американците в съюз с руснаците готвели нашествие на полуострова.

Междувременно британците не стояха със скръстени ръце. Реакцията им се свеждаше предимно до това да приписват на испанския режим всичките беди, сполетели народа, като засягаха най-болното място; ужасния глад, който караше хората да се ровят по кофите и да ядат боклуци, от които се разболяваха, цели семейства да тичат отчаяно след камионите на Социалната помощ, а майките да се изхитрят — бог знае как — да правят запръжка без олио, омлет без яйца, сладкиши без захар и странна наденица без следа от свинско и с подозрителен вкус на риба треска. За да събудят симпатиите на испанците към каузата на Съюзниците, англичаните също проявяваха

все по-голяма изобретателност. Пресслужбата на посолството в Мадрид изготвяше листовки, които самите служители, начело с младия пресаташе Том Бърнс, раздаваха по тротоарите в близост до легацията. Малко по-рано бе отворил врати Британският институт, ръководен от Уолтър Старки — ирландски католик, когото някои наричаха дон Хитано. Говореше се, че единственото разрешение за откриването била искрената, но вече невалидна дума на Бейгбедер в последните му решения като министър. Привидно ставаше дума за културен център, в който преподаваха английски и организираха конференции, вечеринки и други събития, имащи по-скоро светски, отколкото чисто интелектуален характер. По всяка вероятност обаче беше прикрит център на британската пропаганда, много по-ефикасна и рафинирана в сравнение с германската пропагандна машина.

Така премина зимата, трудна и напрегната почти за всички: и за страните, и за хората. И почти без да усетя, настъпи пролетта. А с нея пристигна нова покана от баща ми. Хиподрумът „Сарсуела“ отваря врати, защо не го придружа?

Когато бях само една начинаеща шивачка в дома на доня Мануела, слушахме постоянно отзиви за хиподрума, който клиентките ни посещаваха. Вероятно много малко дами се интересуваха от самите надбягвания, но подобно на конете, те също се състезаваха. Ако не по бързина, то по елегантност. По онова време старият хиподрум се намираше в края на „Кастеляна“ и беше място за светски срещи на най-заможната буржоазия, на аристокрацията и дори на градския двор — Алфонсо XIII често се появяваше в кралската ложа. Малко преди войната започна строителството на ново, по-модерно съоръжение; конфликтът обаче прекъсна изпълнението на проекта за новия хиподрум. Две години след войната той, все още полузавършен, отваряше врати на хълма Ел Пардо.

От седмици предстоящото откриване заемаше първите страници на вестниците и новината за него се носеше от уста на уста. Баща ми ме взе с автомобила си, обичаше да шофира. По пътя ми обясняваше процеса на строителството на хиподрума с оригиналния му вълнообразен покрив, споделяйки ентузиазма на хиляди мадридчани, които се връщаха към конните надбягвания. Аз, от своя страна, му разказах спомените си за хиподрума в Тетуан и внушителната фигура на халифа, който всеки път прекосяваше на кон площад „Еспана“, за да

отиде в джамията. И толкова, толкова говорихме, че дори не остана време да ме предупреди, че същия следобед е предвидил да се срещне и с други хора. Едва когато стигнахме до трибуните, аз осъзнах, че с присъствието си на това на пръв поглед невинно събитие току-що сама съм влязла в устата на лъва.

Присъстваше огромно множество — тълпи пред гишетата, опашка от десетки метри за оформяне на талоните със залозите, пейките и зоната до пистата бяха препълнени с нетърпелива и шумна публика. Щастливците обаче, които заемаха запазените ложи, бяха в много по-изгодно положение — без притеснения и викове, седнали на истински столове, а не на циментовите стъпала, обслужвани от сервитьори с белоснежни сака, готови тутакси да изпълнят желанията им.

Веднага щом стигнахме до ложата, усетих свиване под лъжичката. Трябваше ми две секунди, за да осъзная мащабите на абсурдната ситуация, в която се бях озовала: там имаше малка група испанци, пръснати сред солидно множество англичани, мъже и жени, които с чаша в ръка и въоръжени с бинокли, пушеха, пиеха и разговаряха на родния си език в очакване началото на състезанията. И за да няма никакво съмнение относно каузата и произхода им, над главите им имаше навес от огромно британско знаме, завързано за перилата.

Искаше ми се да потъна вдън земя, но моментът още не беше настъпил — вцепених се от ужас, когато направих няколко крачи; и отпратих поглед наляво. В съседната ложа, практически още празна, се вееха три знамена: върху червения фон на всяко от тях имаше бял кръг с черна свастика в центъра. Ложата на германците, разделена от нашата с еднометрова преграда, очакваше пристигането на гостите. В момента там имаше само двама войници, които охраняваха входа, и няколко сервитьори, подготвящи храната и напитките, но като се имаха предвид часът и бързината, с която работеха, нямаше никакво съмнение, че германците всеки момент ще пристигнат.

Преди да успея да се успокоя достатъчно, за да мога да реагирам и да реша как най-бързо да се измъкна от този кошмар, Гонсало тихичко ми обясни на ухото кои са поданиците на Негово величество.

— Забравих да ти кажа, че ще бъдем с едни стари приятели, които не съм виждал отдавна. Те са английски инженери в мините в

Рио Тинто, дошли с техни сънародници от Гибралтар; предполагам, че ще дойдат и хора от посолството. Всички се радват много на откриването на хиподрума: както знаеш, те са страстни любители на конните спортове.

Не знаех, нито ме интересувахе. В този момент ме занимаваха други грижи, които нямаха нищо общо с пристрастията на тези хора. Трябваше да бягам от тях като от чума. Думите на Хилгарт в Американската легация в Танжер още отекваха в ушите ми: никакви контакти с англичаните. И още по-малко под носа на германците. Когато приятелите на баща ми ни забелязаха, сърдечно поздравиха Гонсало *old boy* и младата му и неочаквана спътница. Отвърнах на поздравите им с няколко думи, като се опитвах да прикрия нервността си с лека престорена усмивка и в същото време преценявах степента на риска, на който се излагах. Докато стисках ръцете, които непознатите хора ми подаваха, аз се оглеждах наоколо, за да открия някаква пролука, през която да изчезна, без да излагам баща си. Само че не беше лесно. Съвсем не бе лесно. Вляво беше трибуната на германците с веещите се знамена; в тази отдысно имаше неколцина мъже с шкембета и огромни златни пръстени, които пушеха големи като торпеда пури в компанията на жени с изрусени коси и червени като макове устни, на които не бих ушила дори кърпичка в ателието си. Отвърнах поглед от тях — спекулантите и техните натруфени любовници изобщо не ме интересуваха.

Бях блокирана отляво и отдысно, а пред мен имаше парапет, надвесен над празното пространство, така че единственият път за бягство беше този, по който бяхме дошли, макар да знаех, че това е истинско безразсъдство. Съществуваше само един вход за тези ложи: бях установила това на идване. Беше нещо като настлан с плочи коридор, широк около три метра. Ако се опитам да се измъкна през него, щях да се изложам на твърде вероятния риск да се сблъскам с германците лице в лице. А най-много се страхувах, че сред тях ще срещна мои клиентки, от чиито непредпазливи уста често се изплъзваха ценни сведения, които събирах с фалшива усмивка и после предавах на тайните служби на вражеската страна; щях да бъда принудена да спра и да поздравя тези жени, които със сигурност щяха да се питат с подозрение защо тяхната мароканска шивачка бяга като дявол от тамян от ложа, препълнена с англичани.

Оставих Гонсало да раздава поздрави и седнах в най-закритата част на трибуната със свити рамене, вдигнати ревери на сакото и полу сведена глава. Опитвах се да остана незабелязана в открито пространство, където знаех, че е невъзможно да се скрия.

— Добре ли се чувстваш? Пребледняла си — попита баща ми, докато ми поднасяше чаша с плодов коктейл.

— Имам лек световъртеж, но ще ми мине — излъгах аз.

Ако в гамата на цветовете съществуваше цвят, по-тъмен от черното, то душевното ми състояние щеше да се обагри в него веднага щом в германската ложа настъпи оживление. Видях с крайчеца на окото как влизат още войници; след тях пристигна началникът им — едър германец, който започна да раздава заповеди, като сочеше тук и там и хвърляше изпълнени с презрение погледи към ложата на англичаните. Последваха го няколко офицери с лъснати до блясък ботуши, сребристи фуражки и неизменния пречупен кръст на ръкава. Не благоволиха дори да погледнат към нас — просто стояха надменно и равнодушно, показвайки с високомерно си държание явно презрение към хората от съседната трибуна. След малко дойдоха няколко цивилни мъже и аз с ужас установих, че сред тях има лица, които са ми познати. Вероятно и военни, и цивилни от някое предишно събитие, защото се появиха на групи и точно навреме, за да видят първата гонка. За момента имаше само мъже — не се съмнявах, че съпругите им скоро ще ги последват.

Атмосферата ставаше все по-оживена и безпокойството ми се засилваше: британската група се бе увеличила, биноклите минаваха от ръка на ръка, а разговорите за хиподрума, конюшните и жокеите се водеха със същата непринуденост, с която англичаните коментираха нахлуването в Югославия, жестоките бомбардировки над Лондон и последната реч на Чърчил по радиото. И точно тогава го видях. Видях го и той ме видя. Внезапно усетих, че дъхът ми секва. Капитан Алън Хилгарт току-що бе влязъл в ложата с елегантна руса жена под ръка — вероятно съпругата му. Очите му се задържаха върху мен за една десета част от секундата, а после, сдържайки почти незабележимия жест на тревога и недоумение, който само аз долових, отправи бърз поглед към германската ложа, в която непрекъснато прииждаха хора.

Изправих се, за да избегна погледа му, убедена, че това е краят, че вече не съществува начин да се измъкна от този капан. Не бих могла

да предвидя по-жалка развързка на кратката ми кариера на сътрудник на британските тайни служби: бях на крачка от възможността да бъда публично разкрита пред клиентките ми, пред началника ми и пред собствения ми баща. Хванах се с всички сили за парапета и пожелах горещо този ден никога да не бе настъпвал — никога да не бях напускала Мароко, никога да не бях приемала това безумно предложение, което ме бе превърнало в непредпазлива и неумела конспираторка. Прозвуча изстрелът за първата гонка, конете се впуснаха в бесен галоп и въодушевените гласове на публиката пронизаха въздуха. Погледът ми бе насочен към пистата, но мислите ми препускаха далеч от конските копита. Предположих, че германките сигурно вече пълнят ложата, и си представих как Хилгарт с тревога се опитва да намери начин да се справи с неизбежния провал, пред които бяхме изправени. И тогава като в някакво просветление решението изникна пред мен, когато забеляза двама санитарии от Червения кръст облежнати нехайно на стената в очакване на евентуален инцидент. Щом не можех да изляза сама от тази пагубна ложа, някои трябваше да ме измъкне от нея.

Обяснението би могло да бъде силното вълнение или умората, натрупана през месеците, може би нервите или напрежението. Нито едно от тях не бе истинската причина; направих го от инстинкт за самосъхранение. Избрах подходящото място — дясната страна на трибуната, която беше най-далече от германците. И прецених точния момент — няколко секунди след като завърши първата гонка, когато глъчката беше неимоверна и въодушевените викове се смесва с възгласи на разочарование. Точно в този момент се свлякох на земята. Нарочно извърнах глава, за да може косата да покрие лицето ми, в случай че нечий любопитен поглед от съседната ложа успее да открие пролука между краката, които веднага ме наобиколиха. Лежах неподвижно, със затворени очи и отпуснато тяло; слухът ми обаче беше нащрек, улавяйки гласовете, които прозвучаха около мен. „Припадък, въздух, Гонсало, бързо, пулсът, вода, още въздух, бързо, бързо, вече идват, аптечка“ и още думи на английски, които не разбрах. Санитарите дойдоха след две минути. Прехвърлиха ме от земята на носилката и ме покриха с одеяло до шията. Едно, две, нагоре — усетих как ме вдигат.

— Ще дойда с вас. — Това бе гласът на Хилгарт. — Ако е необходимо, може да извикаме лекаря на посолството.

— Благодаря, Алън — отвърна баща ми. — Едва ли е нещо сериозно, обикновен припадък е. Ще отидем в здравния пункт. После ще видим.

Санитарите пристъпваха бързо с носилката в тунела към изхода; зад тях вървяха баща ми, Алън Хилгарт и двама англичани, които не успях да разпозная, колеги или заместници на морския аташе. Погрижих се косата отново да покрие лицето ми поне отчасти, но когато ме вдигнаха на носилката, преди да ме изведат от ложата, познах твърдата ръка на Хилгарт, който вдигна одеялото до челото ми. Не можах да видя нищо повече, но чух ясно всичко, което се случи след това.

В началото на коридора към изхода не срещнахме никого, но към средата на пътя положението се промени. А с това се потвърдиха и най-мрачните ми предчувствия. Първо чух стъпки и мъжки гласове, които говореха бързо на немски. Schnell, schnell die haben en begonnen^[1]. Вървяха в обратна на нашата посока, почти тичаха. По твърдата им стъпка реших, че са военни; увереността и категоричността, с която говореха, ме накараха да предположа, че са офицери. Помислих, че носилката с покрито с одеяло тяло, придружавана от английския морски аташе, може би ще ги заинтригува, но те не спряха; просто размениха недружелюбни поздрави и продължиха енергично по пътя си към ложата на германците. Само няколко секунди по-късно чух потропване на токчета и женски гласове. Приближаваха се с твърди стъпки, решително и самоуверено. Санитарите, стреснати от целеустремеността им, се отдръпнаха встрани, за да ги пропуснат да минат; почти ни докоснаха. Затаих дъх и усетих как сърцето ми бие до пръсване; после чух как се отдалечават. Не разпознах конкретен глас, нито успях да преценя с точност колко са, но пресметнах, че са поне шест. Шест германки, може би седем, може би повече; вероятно някои от тях бяха мои клиентки от онези, които избираха най-скъпите платове и ми плащаха както с банкноти, така и с пресни новини.

Престорих се, че идвам в съзнание няколко минути по-късно, когато шумовете и гласовете затихнаха и предположих, че вече съм в безопасност. Казах няколко думи, успокоих ги. Пристигнахме до

здравния пункт; Хилгарт и баща ми освободиха англичаните и носачите: първите ги отпрати морският аташе с кратки заповедни на техния език; вторите — Гонсало с щедър бакшиш и пакет цигари.

— Аз ще се погрижа по-нататък, Алън, благодаря — каза накрая баща ми, когато тримата останахме насаме. Премери пулса ми и установи, че вече съм добре. — Мисля, че няма нужда да викаме лекар. Ще се опитам да докарам автомобила тук и ще я заведа до дома й.

Забелязах, че за секунди Хилгарт се подвоуми.

— Добре — кимна най-последно. — Ще стоя при нея, докато се върнете.

Раздвижих се едва когато прецених, че баща ми е достатъчно далече, за да не ме види. Чак тогава се въоръжих със смелост, станах и се изправих лице в лице с него.

— Добре сте, нали? — попита той, като ме гледаше строго.

Бих могла да му кажа, че не, още съм слаба и объркана, бих могла да се престоря, че още не съм се съвзела от предполагаемия припадък. Но знаех, че няма да ми повярва. И с право.

— Напълно — отвърнах.

— Той знае ли нещо? — попита тогава, имайки предвид дали баща ми е запознат с работата ми за англичаните.

— Абсолютно нищо.

— Нека си остане така. И в никакъв случай не показвайте лицето си на излизане — нареди ми. — Легнете на задната седалка и се покрийте. Когато стигнете до дома си, проверете дали не ви следят.

— Разбира се. Нещо друго?

— Елате утре при мен. На същото място и в същия час.

[1] Бързо, бързо, сигурно вече са започнали (нем.). — Б.пр. ↑

— Изнесохте страхотно представление на хиподрума — каза той вместо поздрав. Въпреки предполагаемия комплимент, лицето му не изразяваше ни най-малко задоволство. Чакаше ме отново в кабинета на доктор Рико, на същото място, където преди няколко месеца се бяхме видели, за да разговаряме за срещата ми с Бейгбедер след отстраняването му.

— Нямах друг избор, наистина съжалявам — отвърнах, докато сяхах. — Не знаех, че ще гледаме надбягванията от ложата на англичаните. Нито че германците ще бъдат точно до нас.

— Разбирам. И реагирахте добре, хладнокръвно и бързо. Но се изложихте на голям риск и насмалко да предизвикате напълно ненужна криза. Трябва да избягваме всяка непредпазливост, като се има предвид колко сложно е положението в момента.

— Говорите за положението изобщо или за моето в частност? — попитах аз с неволно дързък тон.

— И за двете — отсече той. — Вижте, нямаме намерение да се месим в личния ви живот, но след случилото се трябва да ви обърнем внимание върху нещо.

— Гонсало Алварадо — предположих аз.

Не отговори веднага; преди това запали цигара.

— Да, Гонсало Алварадо — каза той, след като изпусна дима от първото всмукване. — Вчерашното не беше изолиран случай знаем, че доста често се появяват на публични места заедно.

— Преди всичко и в случай че ви интересува, нека ви изясня, че не поддържам никаква връзка с него. И както ви казах вчера, той не е запознат с дейността ми.

— Конкретното естество на връзката между двамата ви е личен въпрос и не влиза в нашите задължения — поясни той.

— Тогава?

— Моля ви да не го приемате като груба намеса в личния ви живот, но трябва да разберете, че положението в момента е изключително напрегнато и ние сме принудени да ви обърнем

внимание. — Стана и направи няколко крачки с ръце в джобовете и с вперен в плочките на пода поглед, като продължаваше да говори: — Миналата седмица узнахме, че група информатори испанци сътрудничат на германците за изготвянето на списъци на местни германофили и на привърженици на Съюзниците. В тях включват данни за всички испанци, познати с връзките си с единия или другия лагер, както и степента на обвързаност с тях.

— И предполагате, че аз съм в някой от тези списъци...

— Не предполагаме, знаем го с абсолютна сигурност — каза той, като впери очи в мен. — Имаме внедрени сътрудници, които ни информираха, че вие фигурирате в списъка на германофилите. В момента положението е такова, каквото се очакваше: имате многобройна клиентела, свързана с висшите нацистки кадри, приемате тези жени в ателието, шиете им красиви тоалети, а те в замяна не само ви плащат, а и имат доверие във вас — до такава степен, че говорят в дома ви свободно за много неща, за които не би трябвало да говорят и които вие ни предавате точно.

— И какво общо има всичко това с Гонсало Алварадо?

— Той също фигурира в списъците. Само че на противната страна, в картотеката на близките до англичаните лица. А до нас стигна информация, че германците са издали заповед за стриктно наблюдение на испанци от някои сектори, свързани с нас: банкери, индустриалци, хора със свободни професии... Образовани и влиятелни граждани, готови да подкрепят каузата ни.

— Сигурно знаете, че той вече не е активна фигура, не е отворил предприятието си след войната — уточних аз.

— Няма значение. Поддържа отлични връзки и често се среща с представители на посолството и на британската колония в Мадрид. Понякога дори с мен, както сама се уверихте вчера. Той познава отлично състоянието на испанската промишленост и затова ни помага безкористно по някои важни въпроси. Но за разлика от вас, не е агент под прикритие, а е просто добър приятел на английски народ и не крие симпатията си към нас. Затова честата ви публична поява с него може да събуди подозрения, особено сега, когато имената ви фигурират в напълно противоположни списъци. Всъщност вече имаше слух по този повод.

— По повод на какво? — попитах аз с леко дързък тон.

— По повод на това защо, по дяволите, едно лице, което е толкова близко до съпругите на висшите германски служители, се появява на публични места с верен сътрудник на британците — отвърна той като удари с юмрук по масата. После видимо съжали за реакцията си и тонът му омекна: — Моля да ме извините, напоследък всички сме много изнервени, а и освен това съзнаваме, че не сте били в течение и не сте могли предварително да предвидите риска. Но имайте предвид, че германците планират мащабна кампания за отпор на британската пропаганда в Испания. Тази страна е ключова за Европа и може да влезе във войната всеки момент. Фактически правителството все така открито подкрепя Оста: позволява им да използват испанските пристанища за свои цели, разрешава им да експлоатират мините там, където решат, и дори ползват затворници републиканци за строителството на военни съоръжения, които да улеснят една предполагаема атака срещу Гибралтар.

Той замълча, докато съсредоточено гасеше цигарата си. После продължи бавно:

— Намираме се в определено неизгодна позиция и в никакъв случай не бива да я влошаваме още повече. В последните месеци Гестапо предприе редица акции, които вече дадоха резултат: например приятелката ви, госпожа Фокс, бе принудена да напусне Испания заради тях. За съжаление, има и други случаи. Най-пресният е бившият лекар на посолството, който освен това е и мой близък приятел. Отсега нататък нещата ще се влошават. Ще стават по-директни и по-агресивни. По-опасни.

Не отвърнах нищо, само го гледах и чаках да свърши обясненията си.

— Не знам дали съзнавате напълно до каква степен сте изложена на риск — добави той по-тихо. — Арис Агорик се превърна в добре познато лице сред германките в Мадрид, но ако забележат и най-малкото отклонение от обичайното ви поведение, както едва не се случи вчера, може да попаднете в твърде неприятна ситуация. А това не е в наш интерес. Не е добре нито за вас, нито за нас.

Станах и се отправих към един от прозорците, но не посмях да се приближа много близо до него. Стоях с гръб към Хилгарт и се загледах навън. Клоните на дърветата, обсипани с листа, стигаха до височината на първия етаж. Все още беше светло, следобедите бяха дълги. Опитах

се да осмисля сериозността на току-що чутото. Въпреки мрачната картина, пред която се изправях, не бях уплашена.

— Смятам, че най-добре е да не ви сътруднича повече — казах накрая, без да го погледна. — Ще си спестим неприятности и ще живеем по-спокойно. Вие, аз, всички.

— В никакъв случай — възрази рязко той зад гърба ми. — Всичко което ви казах, са само предпазни мерки и предупреждения за в бъдеще. Сигурни сме, че ще се приспособите към тях, когато настъпи моментът. Но не желаем да ви изгубим, още по-малко сега, когато се нуждаем от вас за една нова задача.

— Моля? — попитах смаяно аз, извъръщайки се към него.

— Имаме нова мисия. Обърнаха се към нас за съдействие директно от Лондон. В началото обмисляхме други възможности, но след случилото се в почивните дни решихме да я възложим на вас. Смятате ли, че помощничката ви може да поеме ателието за една седмица?

— Ами... не знам... може би — отвърнах със запъване аз.

— Вероятно да. Уведомете клиентките си, че ще отсъствате няколко дни.

— Къде да им кажа, че отивам?

— Не е необходимо да лъжете, просто им кажете истината — трябва да уредите някои неща в Лисабон.

Слязох от „Лузитания Експрес“ на гара Санта Аполония една сутрин в средата на май. Носех два огромни куфара с най-хубавите си тоалети, няколко точни указания и невидим багаж, демонстрирана самоувереност; надявах се, че това е достатъчно, за да се измъкна невредима от всяко затруднение.

Дълго се колебах, преди да убедя себе си, че трябва да приема тази задача. Мислих, претеглях възможности и алтернативи. Знаех, че решението зависи от мен: само аз можех да избира дали да продължа с този неспокоен живот, или да оставя всичко и да се върна към нормалното ежедневие.

Вероятно второто щеше да бъде най-разумното. Беше ми дошло до гуша да лъжа всички, да не мога да бъда откровена с никого, да изпълнявам неприятни заповеди и да живея в постоянно напрежение. Наближавах навършването на тридесет години, а бях безскрупулна измамница и биографията ми беше само поредица от превъплъщения и маскировки, празнота и лъжи. И въпреки предполагаемата изтънченост, която обгръщаше живота ми, в края на деня — както беше отгатнал Игнасио няколко месеца по-рано — от мен оставаше само един самотен призрак, който обитаваше изпълнена със сенки къща. След като излязох от срещата с Хилгарт, изпитах лека неприязън към него и хората му. Бяха ме замесили в опасна и чужда на натурата ми авантюра, която — предполагаше се — би трябвало да е благотворна за страната ми, но месеците минаваха и страхът, че Испания ще влезе във войната, все така витаеше във въздуха. Въпреки това, аз стриктно спазих условията му: принудиха ме да стана себична и безчувствена, да живея в един нереален Мадрид и да изневеря на моята среда и на миналото си. Заради тях бях преживяла мигове на страх и объркване, безсънни нощи, безкрайни, изпълнени с тревога часове. А сега искаха да ме отделят и от баща ми, единствения човек, който внасяше малко светлина в мрачното ми ежедневие.

Все още имах време да кажа „не“, да се опълча и да извикам: *бяхме дотук*. По дяволите британските тайни служби и глупавите им

изисквания. По дяволите подслушванията в пробните, смехотворният живот на жените на нацистите и кодираните в кройките съобщения. Не ме интересуваше кой кого ще победи в тази война; не ме беше грижа дали германците ще нахлуят във Великобритания и ще избиват мирните жители, или англичаните ще бомбардират Берлин и ще го изравнят като маса за гладене. Това не беше моят свят — да вървят по дяволите всички.

Да изоставя всичко и да се върна към нормалния живот — да, това без съмнение бе най-добрият избор. Но къде можех да открия този нормален живот? Дали беше на улица „Редондиля“ от моята младост, сред момичетата, с които израснах и които се бореха за оцеляването си, след като бяха изгубили войната? Дали Игнасио Монтес го беше отнесъл в деня, в който си тръгна от площада с пишещата машина в ръка и с разбито сърце, или ми го открадна Рамиро Арибас, когато ме изостави сама, бременна и без пукната пара в стаята в „Континентал“? Дали нормалният живот беше в Тетуан от първите месеци, сред тъжните обитатели на пансиона на Канделария, или се бе изгубил в тъмните сделки, с които двете успяхме да се измъкнем от калта? Дали го оставих в дома на „Сиди Мандри“, окачен на конците в ателието, което с толкова усилия разработих? Може би си го присвои Феликс Аранда в някоя дъждовна нощ или го отнесе Розалинда Фокс, когато напусна склада на „Дийнс Бар“ и се изгуби като прокрадваща се сянка из улиците на Танжер? Дали нормалният живот беше до майка ми, докато се трудохме мълчаливо през африканските следобеди? Може би го беше отнел един уволнен и арестуван министър или го беше взел със себе си един журналист, когото не посмях да обикна от най-обикновен страх? Къде беше, кога го изгубих, какво стана с него? Търсих го навсякъде: в джобовете, из шкафовете и чекмеджетата, сред плисетата и шевовете. Тази нощ си легнах, без да го открия.

На следващия ден се събудих в друго разположение на духа, веднага щом отворих очи, го забелязах: близо до мен, прилепнал към кожата ми. Нормалният живот не беше в отминалите дни — той беше единствено в това, което съдбата ни поднасяше всяка сутрин. В Мароко, в Испания или Португалия, в шивашкото ателие или в служба на британското разузнаване — на мястото, където аз бих искала да положа устоите на съществуването си, там щеше да бъде той,

нормалният ми живот. Сред сенките, под палмите на ухаещ на мента площад, сред бляска на осветените от полилеи салони или в бурните води на войната. Нормалният живот беше това, което собствената ми воля, дългът и думата ми решаваха да бъде, и затова винаги щеше да бъде с мен. Беше безсмислено да го търся на друго място или да се опитвам да си го възвърна от миналото.

Същия ден отидох в „Ембаси“ с ясни мисли и бистър ум. Уверих се, че Хилгарт е там — подпрял лакът на барплота, пиеше аперитива си и разговаряше с двама военни в униформи. Тогава изпуснах чантата си с безцеремонна нехайност. Четири часа по-късно получих първите заповеди за новата мисия — имах час за козметична процедура на лицето в салона за красота, в който ходех всяка седмица. Пет дни по-късно пристигнах в Лисабон.

Слязох на перона, облечена с рокля от шифон, с бели пролетни ръкавици и огромна широкопола сламена шапка — бляскаво и ефирно петно сред саждите на локомотива и сивотата на забързаните пътници. Чакаше ме анонимен автомобил, който щеше да ме откара до местоназначението ми — Ещорил.

Минахме по улиците на Лисабон — ветровит и облян в светлина, без купони и прекъсвания на електричеството, изпъстрен с цветя, азулежу и сергии със зеленчуци и пресни плодове. Нямаше руини от разрушени сгради, дрипави просяци, следи от снаряди, нямаше вдигнати високо ръце, нито ярем и стрели^[1], изрисувани с четка по стените. Минахме през аристократични и елегантни райони с широки каменни тротоари и внушителни сгради, охранявани от статуи на крале и мореплаватели; прекосихме също простолюдни квартали с лъкатушещи улички, изпълнени с глъч, здравец и мирис на сардини. Всичко ме изпълваше с удивление: величието на река Тежу, воят на сирените в пристанището и скърцането на трамваите. Бях пленена от Лисабон, град, който не беше нито в мир, нито във война — неспокоен, оживен, пулсиращ.

Зад нас останаха Алкантара, Белем и неговите паметници. Морето ставаше все по-бурно, докато пътувахме по крайбрежната магистрала. Вдясно се низеха старинни къщи с огради от ковано желязо, по които се виеха пълзящи растения, отрупани с цветове. Всичко изглеждаше своеобразно и колоритно, но може би под това своеобразие и колорит се криеше нещо друго. Бяха ме предупредили за

това: живописният Лисабон, който току-що бях съзерцавала през прозореца на автомобила, и Ещорил, в който щях да пристигна след няколко минути, бяха пълни с шпиони. И най-незначителният слух си имаше цена, затова всеки, който имаше две уши, беше потенциален доносник — от най-високите длъжности на всяко посолство до сервитьорите, продавачите, камериерките и таксиметровите шофьори. Лайтмотивът отново беше: „Бъдете крайно предпазлива“.

Имах резервирана стая в хотел „Ду Парке“, прекрасно място за една интернационална клиентела, където традиционно отсядаха повече германци, отколкото англичани. Наблизо, съвсем наблизо — в хотел „Паласио“, се наблюдаваше обратното. А после вечерта всички се събираха под един покрив в казиното: в тази теоретично неутрална страна игрите и хазартът нехаеха за войната. Веднага щом колата спря, едно пиколо в униформа ми отвори вратата, а друго се погрижи за багажа ми. Влязох във фоайето с походка, внушаваща самоувереност и безгрижие, и свалих тъмните очила, които носех от мига, в който стъпих на гарата. После обходих огромното помещение със заучено надменен поглед. Останах равнодушна пред блясъка на мрамора, пред килимите и тапицерията от кадифе, пред колоните, издигащи се до високия като в катедрала таван. Не се впечатлих и от елегантните гости, които поотделно или на групи четяха пресата, пиеха коктейли или просто бездействаха. Способността ми да оставам невъзмутима пред този лукс и блясък беше повече от тренирана — не ги удостоих с никакво внимание и с решителна крачка се отправих към рецепцията, за да се регистрирам.

Обядвах сама в ресторанта, а следващите два часа прекарах, изтегнала се на леглото, с поглед, вперен в тавана. В шест без петнадесет телефонът ме изтръгна от унеса. Изчаках да иззвъни три пъти, събрах смелост, вдигнах слушалката и отговорих. И тогава събитията се отприщиха като лавина.

[1] Яремът и стрелите са част от символиката на Испанската фаланга; заимствани са от хералдиката на католическите крале Исабела Кастилска и Фердинандо (Фердинанд) Арагонски, тъй като символизируют период на голям разцвет в историята на Испания. — Б.пр. ↑

Бях получила инструкциите няколко дни по-рано в Мадрид по един необичаен канал. За пръв път ми ги предаде не Хилгарт, а негов подчинен. Служителката в салона за красота, където ходех всяка седмица, любезно ме заведе в едно от помещенията, в които се извършваха козметичните манипулации. Единият от трите регулируеми стола, поставен в почти хоризонтално положение, вече бе зает от клиентка, чиито черти не успях да различа. Хавлиена кърпа бе увита като тюрбан на главата ѝ, друга обгръщаше тялото ѝ от деколтето до коленете. На лицето си имаше плътна бяла маска, която откриваше единствено устата и очите. Затворени.

Преоблякох се зад един параван и седнах на съседния стол, пременена по същия начин. След като спусна облегалката с педала и нанесе на лицето ми същата маска, служителката тихо излезе, като затвори вратата зад себе си. Едва тогава чух гласа до себе си.

— Радваме се, че решихте да приемете мисията. Имаме доверие във вас, смятаме, че ще свършите добра работа.

Каза това, без да променя позата си, с тих глас и силен английски акцент. И тя, както Хилгарт, използваше първо лице множествено число. Не се представи.

Чух щракването на запалка и позната миризма изпълни помещението.

— Поискаха ни съдействие директно от Лондон — продължи тя. — Съществуват подозрения, че един наш португалски сътрудник може би играе двойна игра. Не е агент, но поддържа чудесни отношения с дипломатическия ни персонал в Лисабон и участва в различни сделки с британски компании. Има обаче признаци, че е започнал да установява паралелни отношения с германците.

— Какъв вид отношения?

— Търговски. Много сериозни търговски контакти, които не само ще облагодетелстват германците, но и ще бойкотират нас. Не се знае точно. Храни, руда, може би оръжия — продукти, които са от

решаващо значение за войната. Както ви казах, всичко все още е в сферата на подозренията.

— И какво трябва да направя аз?

— Нужна ни е чужденка, която да не буди подозрения, че поддържа каквито и да било връзки с британците, да идва от относително неутрална зона и да се занимава с дейност, коренно различна от търговските операции, в които сътрудникът ни участва. В същото време дейността трябва да предполага пътуване до Лисабон, например за снабдяване с нещо. И вие отговаряте на профила.

— Значи се предполага, че ще отида в Лисабон, за да купя платове или нещо подобно? — предположих аз, като и отправих поглед, който тя не ми върна.

— Точно така. Платове и стоки, свързани с работата ви — потвърди, без изобщо да помръдне. Стоеше в същата поза, в която я заварих, със затворени очи и почти в хоризонтално положение. — Ще отидете под прикритието на модистка, която иска да купи платове, каквито не може да намери във все още опустошената Испания.

— Бих могла да поръчам от Танжер... — прекъснах я аз.

— Дори и да е така — каза тя, след като издиша дима от едно ново всмукване. — Но това не значи, че трябва да се подценяват други възможности. Например коприните от Макао португалската колония в Азия. Един от браншовете, в които нашият заподозрян има процъфтяващ бизнес, е вносът и износът на текстил. Обикновено работи с размах само с дистрибутори на едро, а не с частни купувачи, но успяхме да издействаме да ви приеме лично.

— Как?

— Благодарение на верига от тайни връзки, която включва различни разклонения — нещо обичайно в нашата дейност, но сега не е моментът да навлизаме в подробности. По този начин ще пристигнете в Лисабон не само във всякакви подозрения за връзки с британците, но и с препоръката на някои личности, които са пряко свързани с германците.

Тази загадъчна мрежа от връзки не ми стана ясна, но реших да питам възможно най-малко и да чакам непознатата да ми даде информация и указания.

— Заподозреният се казва Мануел да Силва. Той е ловък предприемач с чудесни връзки, който, изглежда, възнамерява да

умножи богатството си през тази война — дори и ако за целта се налага да предаде досегашните си приятели. Ще влезе във връзка с вас и ще ви предостави най-качествените платове, които има в момента в Португалия.

— Говори ли испански?

— Перфектно. И английски. А може би и немски. Говори всички езици, които са му необходими за бизнеса.

— И какво трябва да направя?

— Влезте в живота му. Бъдете очарователна, спечелете симпатиите му, накарайте го да ви помоли да излезете с него и най-вече да ви покани на някоя среща с германци. Ако успеете да се сблизите с тях, от вас искаме да бъдете нащрек за всяка значима информация, която видите и чуете. Постарайте се да бъде възможно най-пълна: имена, сделки, предприятия и продукти: планове, действия и всички други допълнителни сведения, които сметнете, че представляват интерес.

— Искате да кажете, че ме изпращате, за да прелъстя елин заподозрян? — попитах недоверчиво аз, като се понадигнах от стола.

— Използвайте средствата, които сметнете за най-подходящи — отвърна тя, потвърждавайки предположението ми. — Да Силва изглежда, е заклет ерген, който обича да флиртува с красиви жени, без да установява стабилна връзка. Обича да се показва публично с привлекателни и елегантни дами, още повече, ако са чужденки. Според информацията, която имаме, с жените се държи като достопочтен португалски джентълмен, така че не се безпокойте: няма да отиде подалеч от това, което вие му разрешите.

Не знаех дали да се обидя, или да се изсмея. Пращаха ме да прелъстя един прелъстител — това беше моята вълнуваща португалска мисия. За пръв път обаче през целия ни разговор непознатата съседка сякаш прочете мислите ми.

— Моля ви, не приемайте задачата си като нещо лековато, което всяка хубава жена би могла да направи в замяна на няколко банкноти. Операцията е деликатна и тъкмо затова я възлагаме на вас. Ние вярваме в способностите ви. Естествено, вашата външност, предполагаемият ви произход и положението ви на необвързана жена могат да помогнат, но задачата ви е много повече от обикновен флирт. Трябва да спечелите доверието на Да Силва, като преценявате

внимателно всяка стъпка, обмисляте действията си и ги балансирайте точно. Вие сама ще оценявате ситуацията, ще определяте темпото, ще претегляте рисковете и ще решавате как да действате според момента. Ценим много високо способността ви да събирате систематична информация и да импровизирате, когато обстоятелствата го наложат — избрана сте неслучайно за тази мисия, защото доказахте, че можете да се справите успешно в трудни ситуации. Що се отнася до личния аспект, както ви казах, не е необходимо да отивате по-далеч от границите, които сама бихте си поставили. Но поддържайте напрежението възможно най-дълго, докато получите необходимата информация. В общи линии, не е много по-различно от работата ви в Мадрид.

— Само че там не се налага да флиртувам с никого, нито да се промъквам на чужди среши — поясних аз.

— Разбира се, скъпа. Но ще бъде само за няколко дни, при това с мъж, който явно не е лишен от обаяние. — Изненада ме тонът на гласа ѝ: не искаше да смекчи казаното от нея, а само да констатира безпристрастно един обективен факт. — И още нещо — добави тя. — Ще действате напълно самостоятелно, защото Лондон не желае в Лисабон да възникне и най-малкото подозрение относно задачата ви. Помнете, няма никакви доказателства за връзките на Да Силва с германците. Предполагамата му нелоялност към англичаните трябва да бъде потвърдена. До момента всичко е в сферата на предположенията и правим всичко възможно да не заподозре за сънародниците ни, законспирирани в Португалия. Ето защо нито един ислямски агент там няма да знае коя сте, нито за връзката ви с нас. Ще бъде кратка, бърза и експедитивна мисия, в края на която ще информираме директно Лондон от Мадрид. Внедрете се, съберете необходимите данни и се върнете. Тогава ще видим как ще се развият нещата от тук. Нищо повече.

Беше ми трудно да отговоря, защото маската на лицето ми се бе втвърдила. Накрая успях — почти без да си отварям устните:

— И нищо по-малко.

В този момент вратата се отвори. Козметичката влезе отново и се съсредоточи върху лицето на англичанката. Изминаха повече от дваайсет минути, през които не разменихме нито дума. Когато

момичето свърши, излезе отново и моята непозната инструкторка започнала се облича зад паравана.

— Знаем, че имате добра приятелка в Лисабон, но според нас не е разумно да се виждате — каза тя иззад паравана. — Госпожа Фокс ще бъде своевременно уведомена, за да се държи така, сякаш не ви познава, ако се срещнете случайно. Молим ви да направите същото.

— Добре — прошепнах аз с втвърдени от маската устни. Никак не ми се нравеше тази заповед, щях да се радвам много да видя Розалинда. В същото време съзнавах риска и се примирих: нямаше друг изход.

— Утре ще получите подробности относно пътуването, може да включим някоя допълнителна информация. Срокът, който сме предвидили за изпълнение на мисията ви, е максимум две седмици. Ако по някаква извънредно важна причина се наложи да останете още, изпратете телеграма до цветарския магазин „Бургиньон“ и поръчайте да доставят букет на някоя несъществуваща приятелка по случай рождения ѝ ден. Измислете името и адреса; цветята няма да напуснат магазина, но ако се получи поръчка от Лисабон, ще ни уведомят. Тогава ще се свържем по някакъв начин с вас, така че бъдете нащрек.

Вратата отново се отвори и козметичката влезе, носейки хавлиени кърпи. Обектът на работата ѝ сега щях да бъда аз. Отпуснах се покорно в ръцете ѝ, като в същото време се опитвах да видя жената, която всеки момент щеше да се покаже иззад паравана, вече облечена. Не се забави, но когато излезе, внимавах да не обръща лицето си към мен. Забелязах, че има светла накъдрена коса и бе облечена с костюм от туид — типично английски тоалет. Тя протегна ръка, за да вземе от пейката до стената кожената си чанта, която ми се стори смътно позната — бях виждала някой да я носи, а не беше аксесоар, който по онова време можеше да се открие в испанските магазини. После протегна ръка и взе червената кутия цигари оставена небрежно върху табуретката. И тогава се сетих — тази жена, която пушеше „Крейвън Ей“ и която в момента излизаше от помещението след лаконичното „довиждане“, беше съпругата на капитан Алън Хилгарт. Бях я видяла преди няколко дни, хванала под ръка съпруга си, когато той, твърдият като стомана шеф на британската Секретна разузнавателна служба в Испания, преживя на хиподрума един от най-напрегнатите моменти в своята кариера.

51.

Мануел да Силва ме чакаше в бара на хотела. Заведението беше пълно — компании, двойки, самотни мъже. Разпознах го веднага щом преминах през двукрилата врата. А той разпозна мен.

Слаб и строен, мургав, с леко посребрени слепоочия и смокинг със светло сако. Поддържани ръце, тъмни очи, елегантни движения. Наистина имаше държане и маниери на завоевател. В него обаче имаше и нещо друго, което предусетих още щом разменихме първия поздрав и се отправихме към терасата с изглед към градината. Нещо, което ме накара веднага да застана нащрек. Интелигентност. Проницателност. Решителност. Светски опит. За да измамя този мъж, нямаше да са достатъчни само няколко очарователни усмивки и арсенал от гримаси и пърхане с мигли.

— Много съжалявам, че няма да мога да вечерям с вас, защото както ви казах по телефона, имам ангажимент, уговорен отпреди няколко седмици — каза той, докато ми придържаше кавалерски облегалката на стола.

— Не се безпокойте — отвърнах аз, като седнах престорено бавно. Краят на шафраненожълтата ми рокля почти докосна пода; със заучен жест отметнах косата си назад, над разголените рамене, и кръстосах крака, като оставих да се виждат един глезен, началото на прасеца и острият връх на обувката. Забелязах, че Да Силва не откъсва нито за миг очи от мен. — Освен това — добавих — съм малко уморена от пътуването. Ще ми се отрази добре, ако си легна рано.

Сервитьорът постави шампаниера и две чаши на масата. Терасата гледаше към прекрасна градина с дървета и цветя. Смрачаваше се, но все още се долавяха последните отблясъци на слънцето. Лек бриз напомняше, че морето е наблизо. Ухаеше на цветя, на френски парфюм, на сол и зеленина. От вътре долитаха звуци на пиано, а от близките маси до нас достигаха спокойни разговори на различни езици. Сухият и прашен Мадрид, който бях напуснала преди по-малко от денонощие, внезапно ми се стори като ужасен кошмар от друго време.

— Трябва да ви призная нещо — каза домакинят ми, след като чашите бяха напълнени.

— Слушам ви — отвърнах и поднесох чашата към устните си.

— Вие сте първата мароканка, която срещам в живота си. Сега тук е пълно с чужденци от различни националности, но всички идват от Европа.

— Никога ли не сте били в Мароко?

— Не. И съжалявам много, особено ако всички мароканки са като вас.

— Това е прекрасна страна с чудесни хора, но едва ли ще срещнете много жени като мен. Аз не съм типична мароканка, защото майка ми е испанка. Но обожавам Мароко: там живее семейството ми, там е домът ми, там са приятелите ми. Макар че сега живея в Мадрид.

Отново отпих от чашата — бях доволна, че се налагаше да скрия истината само за най-необходимото. Лъжите се бяха превърнали в неотменна част от живота ми, но се чувствах по-сигурна, ако не беше нужно да прибягвам често към тях.

— Вие също говорите отлично испански — отбелязах аз.

— Работил съм с испанци. Баща ми в продължение на години имаше съдружник в Мадрид. Преди войната, искам да кажа — войната в Испания, ходех често в Мадрид по работа. Напоследък се занимавам с друг бизнес и пътувам по-рядко до Испания.

— Вероятно моментът не е подходящ.

— Зависи — каза той с лека ирония. — Изглежда, при вас нещата вървят добре.

Усмяхнах се отново, като се питах какво, по дяволите, му бяха разказали за мен.

— Виждам, че сте добре осведомен.

— Поне се опитвам.

— Да, трябва да призная, че скромната ми дейност не върви зле. Всъщност, както знаете, затова съм тук.

— За да отнесете в Испания най-хубавите платове за новия сезон.

— Наистина това е намерението ми. Казаха ми, че имате прекрасни китайски коприни.

— Искате ли да знаете истината? — попита той, като ми намигна престолено съучастнически.

— Да, моля ви — казах аз тихо, като влязох в тона му.

— Истината е, че не знам — поясни той със смях. — Нямам никаква представа какви са коприните, които внасяме от Макао. Не се занимавам пряко с това. Текстилният бранш...

Един слаб млад мъж с тънки мустаци, може би секретарят му, се приближи учтиво, извини се на португалски и прошепна в лявото му ухо нещо, което не успях да чуя. Престорих се, че съзерцавам тъмнеещия хоризонт отвъд градината. Белите електрически глобуси току-що бяха запалени, оживените разговори и акордите на пианото продължаваха да се носят във въздуха. Вместо да се отпусна обаче в този истински рай, аз бях изцяло погълната от случващото се между двамата мъже. Предположих, че това ненадейно прекъсване беше съгласувано предварително: ако срещата с мен не му беше по вкуса, Да Силва можеше да се сдобие с оправдание и си тръгне веднага, изтъквайки като причина някой неочаквано възникнал въпрос. Ако обаче решише, че си струва да остане с мен би могъл да изслуша съобщението и просто да отпрати новодошлия.

За щастие избра второто.

— Както ви казвах — продължи той, след като сътрудникът му си отиде, — аз не се занимавам пряко с вноса на платове. Искам да кажа, че съм наясно с данните и цифрите, но не знам какви са естетическите им качества, които, предполагам, ви интересуват.

— Вероятно някой ваш служител може да ми помогне — подхвърлих аз.

— Разбира се, имам много добре обучен персонал. Но бих желал да се заема лично.

— Не искам да ви причинявам...

Не ме остави да довърша.

— За мен ще бъде удоволствие да ви помогна — каза той и направи жест на сервитьора да напълни отново чашите. — Колко време смятате да останете сред нас?

— Около две седмици. Но бих искала да се възползвам от престоя, за да посетя и други доставчици, например ателиета и магазини за обувки, шапки, бельо, галантерия... Както вероятно знаете, сега в Испания не може да се намери почти нищо прилично.

— Не се безпокойте, ще ви предоставя всички необходими контакти. Нека си помисля — утре сутринта заминавам за кратко,

надявам се да се върна до два дни. Желаете ли да се видим в четвъртък сутринта?

— Разбира се, но не искам да ви притеснявам...

Той се приведе напред и впери поглед в мен.

— Вие никога не бихте могли да ме притесните.

„Така си мислиш“, мина ми като светкавица през ума. На устата ми обаче се появи поредната усмивка.

Продължихме да бърбим за дреболии. Десет, може би петнайсет минути. Когато пресметнах, че е настъпил моментът да сложа край на срещата, престорих се, че се прозявам, и веднага след това прошепнах смутено:

— Съжалявам. Нощта във влака беше изтощителна.

— Тогава ви оставям да си починете — каза той и се изправи.

— Освен това имате уговорена вечеря.

— А, да, вярно, вечерята. — Дори не си направи труда да погледне часовника. — Навярно ме чакат — добави неохотно.

Предположих, че лъже. А може би не лъжеше.

Тръгнахме към фоайето и по пътя той поздравяваше ту едни, ту други, като сменяше езиците с удивителна лекота. Тук ръкостискане, там потупване по гърба; сърдечна целувка по бузата на една крехка като мумия старица и дяволито намигване към две натруфени дами, обсипани с бижута от главата до петите.

— В Ещорил е пълно със застарели дами, които някога са били богати, но вече не са — прошепна ми той на ухото. — Вкопчили са се обаче в миналото със зъби и нокти и предпочитат да ядат хляб и маслини, но да не продават на безценица малкото, което е останало от повехналото им величие. Ходят, отрупани с перли и брилянти, загръщат се във визон и хермелин дори посред лято, но в ръката си носят само чанта, пълна с паяжини, в която от месеци не е имало дори едно ескудо.

Безупречната елегантност на роклята ми беше напълно в тон с обстановката и той се погрижи това да бъде забелязано от всички наоколо. Не ме представи на никого, нито ми каза кой кой е — само вървеше до мен, в крачка с мен, сякаш ме ескортираше, все така любезен, показвайки ме като трофей.

Докато се отправяхме към изхода, аз направех бърза равностметка на срещата. Мануел да Силва беше дошъл, за да ме поздрави, да ме

покани на чаша шампанско и най-вече да ме прецени със собствените си очи дали си струва да се заеме лично с поръчението, което бе получил от Мадрид. Някой чрез някого и чрез посредничеството на още някой му бе поискал като услуга да бъде внимателен към мен, но това можеше да се свърши по два начина. Единият беше да прехвърли отговорността, да накара някой компетентен служител да ме обгрижва, като самият се освободи от това задължение. Вторият начин беше да се обвърже лично. Времето му беше безценно и ангажиментите му бяха без съмнение многобройни. Обстоятелството, че бе предложил да се заеме лично с незначителните ми поръчки, означаваше, че задачата ми се развиваше в положителна посока.

— Ще се свържа с вас веднага щом мога.

Той протегна ръка, за да се сбогува.

— Много благодаря, господин Да Силва — казах аз, като протегнах и двете си ръце.

— Моля ви, наричайте ме Мануел — предложи той. Забелязах, че задържа ръцете ми няколко секунди повече от необходимото.

— Тогава аз съм Арис за вас.

— Лека нощ, Арис. За мен беше истинско удоволствие да се запозная с вас. Починете си и се наслаждавайте на страната ни до следващата ни среща.

Влязох в асансьора и издържах погледа му, докато двете позлатени врати започнаха да се затварят, стеснявайки постепенно гледката към фойето. Мануел да Силва остана пред тях, докато фигурата му също изчезна — първо раменете, после ушите и вратът и накрая носът.

Когато най-после бях извън полезрението му и се понесохме нагоре, аз издъхнах толкова силно, че младият мъж, който обслужваше асансьора, едва се сдържа да не попита как се чувствам. Първата стъпка от мисията ми беше направена: изпитанието бе преодоляно.

52.

Слязох да закуся рано. Портокалов сок, птича песен, бял хляб с масло, прохладната сянка под тентата, бишкоти и превъзходно кафе. Удължих колкото се може повече престоя си в градината: в сравнение с напрежението, с което започвах дните в Мадрид, това ми се стори самият рай. Когато се върнах в стаята, намерих букет екзотични цветя на писалището. По навик побързах да развържа панделката, която го украсяваше, за да потърся кодирано съобщение. Не намерих нито точки, нито тирета, които да предават инструкции — в замяна на това имаше картичка, написана на ръка.

„Уважаема Арис,
Оставям на Ваше разположение шофьора си Жуау, за
да се чувствате по-удобно по време на престоя си.
До четвъртък:

Мануел Да Силва“

Имаше елегантен и решителен почерк. Въпреки доброто впечатление, което предполагах, че съм оставила миналата нощ, посланието не беше ласкателно, нито дори галантно. Любезно, но съдържано и лаконично. По-добре така. За момента.

Жуау се оказа мъж с посивяла коса, сива униформа и буйни мустаци, прехвърлил шейсетте поне десетилетие по-рано. Чакаше ме на входа на хотела, като разговаряше с други доста по-млади свои колеги и пушеше цигара след цигара в очакване на някаква работа.

— Господин Да Силва ме изпраща, за да закарам госпожицата, където пожелае — заяви той, като ме огледа невъзмутимо от главата до петите. Предположих, че не за първи път изпълнява подобно поръчение.

— На пазар в Лисабон, ако обичате. — Всъщност целта ми не бяха магазините, просто трябваше да убия времето, докато чакам Мануел да Силва да се появи отново.

Много скоро си дадох сметка, че Жуау няма почти нищо общо с традиционния дискретен и съсредоточен в работата си шофьор. Веднага след като подкара черното „Бентли“, той спомена нещо за времето, две минути по-късно се оплака от състоянието на пътя; по-късно, доколкото успях да разбера, подхвърли нещо за цените. Това явно желание за разговор ме заставяше да приема едната от две съвършено различни роли: тази на надменна дама, която служителите за по-нисши същества, незаслужаващи и поглед, или ролята на благосклонна и симпатична чужденка, която, макар и да се държи дистанцирано, няма нищо против да бъде очарователна дори с прислугата. Щеше да ми е по-лесно да приема първата роля и да прекарам деня, потънала в собствения си свят, без натрапчивото вмешателство на този стар бърборещ, но се отказах веднага щом спомена, че е работил петдесет и три години за семейство Да Силва. Разбира се, ролята на надменна дама бе по-комфортна, но другата възможност щеше да ми донесе много по-голяма полза. В мой интерес беше да оставя Жуау да говори, колкото и изтощително да се окажеше това: след като познаваше миналото на Да Силва, може би щях да науча нещичко и за настоящето му.

Движихме се по крайбрежната магистрала, покрай морето, което бучеше вдясно от нас, а когато се появиха доковете на Лисабон, аз вече имах ясна представа за търговската дейност на рода. Мануел да Силва беше син на Мануел да Силва и внук на Мануел да Силва — трима мъже от три различни поколения, чието богатство започнало от обикновена пристанищна кръчма. В началото дядото наливал вино зад тезгяха, след това започнал да го продава на едро в бъчви; тогава търговията се прехвърлила и един схлупен и вече изоставен склад, който Жуау ми покача в движение. Синът поел щафетата и разширил предприятието: към виното добавил и други стоки, с които търгувал на едро, скоро започнали първите опити за търговия с колониите. Когато управлението минало в третата брънка от рода, бизнесът вече процъфтявал, но окончателното му утвърждаване настъпило при последния Мануел, с когото се бях запознала. Памук от Кабо Верде, дървесина от Мозамбик, китайска коприна от Макао. Напоследък отново се обърнал към разработването на национални ресурси — пътувал в провинцията, макар че Жуау не успя да ми каже с какво точно търгува там.

Старият Жуау беше всъщност пенсионер — един племенник го бе заместил преди няколко години като личен шофьор на третия Да Силва. Той обаче все още вършеше някои дребни задачи, които шефът му възлагаше от време на време: кратки пътувания, дребни доставки и поръчки. Например да разхожда из Лисабон една модистка в майското утро.

От един магазин в Шиалу купих няколко чифта ръкавици, които беше толкова трудно да се намерят в Мадрид. От друг — дузини копринени чорапи, недостижим блян за испанките в следвоенното време. Малко по-нататък пролетна шапка, ароматизирани сапуни и два чифта сандали; после американска козметика: туш за мигли, червило и нощни кремове, които ухаеха възхитително. Какъв рай в сравнение с оскъдицата в моята нещастна Испания. Всичко беше достъпно, красиво и разнообразно, на една ръка разстояние, стига да извадиш портмонето от чантата. Жуау ме водеше усърдно от място на място, натовари покупките ми, отвори и затвори безброй пъти задната врата, за да се качвам и слизам удобно от колата, препоръча ми да обядвам в един очарователен ресторант и ми показва улици, площади и паметници. И мимоходом ми поднесе това, което най-много желаех: непрекъснато нахвърляше щрихи за Да Силва и семейството му. Някои бяха безинтересни: че бабата била истинския двигател на първоначалния бизнес, че майката умряла млада, че по-голямата сестра била омъжена за очен лекар, а най-малката влязла в манастир на босите кармелитки. Други сведения обаче ми се сториха по насърчителни. Ветеранът шофьор ги изреждаше с наивна непринуденост; само трябваше да го притисна тук-там при всеки невинен коментар: дон Мануел имал много приятели португалци и чужденци, англичани — да, разбира се, също и германци напоследък; да, приемал често познати в дома си, всъщност искал всичко да е готово, ако реши да се появи с гости на обяд или вечеря, понякога в лисабонската си къща в Лапа, понякога в Кинта де Фонте — вилата извън града.

През този ден имах възможност да се запозная и с обитателите на Лисабон: хора с всякакво положение, мъже с тъмни костюми и елегантни дами, новобогаташи, току-що пристигнали от провинцията, за да си купят златни часовници и да си поставят зъбни протези, жени, облечени в черно от главата до петите, германци със заплашителен

вид, евреи бежанци, които вървяха с наведена глава или се редяха на опашка, за да си купят билет, който щеше да ги отведе към спасението, чужденци с различни акценти, избягали от войната и опустошителните й последици. Предположих, че сред тях се намира и Розалинда. По моя молба, все едно че ставаше дума за обикновен каприз Жуау ми показва красивия булевард „Либертаде“ с настилката му от бели и черни павета и дървета, високи колкото сградите, покрай които се издигаха. Там живееше тя, на номер сто и четиринайсет — този беше адресът, написан на писмата, които Бейгбедер донесе в дома ми в онази може би най-горчива нощ в живота му. Потърсих номера и го открих върху голяма врата от масивно дърво, разположена в центъра на внушителна, облицована с плочки фасада. „Колко жалко“, казах си аз, изпълнена с тъга.

Следобед продължихме да обикаляме из града, но към пет часа имах чувството, че ще припадна. Денят беше горещ и изтощителен, а главата ми направо бе гръмнала от неизчерпаемата словоохотливост на Жуау.

— Последна спирка, ето тук — предложи той, когато му казах, че е време да се връщаме. Спря колата пред едно кафене с модернистичен вход на улица „Гарет“. „А Бразилейра“. — Никой не може си тръгне от Лисабон, преди да е изпил чаша хубаво кафе — добави той.

— Но, Жуау, много е късно... — възразих аз с плачлив глас.

— Само пет минути. Влезте и си поръчайте едно, ще видите, че няма да съжалявате.

Съгласих се неохотно: не исках да обиждам този неочакван информатор, който в някой момент би могъл отново да ми е полезен. Въпреки претрупаната украса и многобройните посетители, заведението беше прохладно и приятно. Барплотът вдясно, масите вляво; отсреща часовник, позлатени гипсови орнаменти на тавана и големи картини на стените. Поднесоха ми малка бяла порцеланова чаша. Опитах предпазливо кафето. Черно, силно, превъзходно кафе. Жуау беше прав: можеше да съживи и мъртвец. Докато чаках, да изистине, направих преглед на деня. Отделих няколко сведения за Да Силва, прецених ги и мислено ги класифицирах. Когато в чашата остана само утайката, оставих до нея една банкнота и станах.

Срещата беше толкова неочаквана, толкова внезапна и шокираща, че не успях да реагирам. В момента, в който се готвех да

изляза, влязоха трима мъже, които разговаряха помежду си: три шапки, три вратовръзки, три лица, които говореха на английски. Две от тях непознати, третото — не. Бяха минали повече от три години, откакто се разделихме. През това време Маркърс Логан почти не се бе променил.

Видях го, преди той да ме види. Когато ме забеляза, аз вече панически гледах към вратата.

— Сира... — прошепна той.

Отдавна никой не ме бе наричал така. Стомахът ми се сви и за малко да повърна кафето върху мраморния под. Пред мен, на по-малко от два метра, току-що произнесъл последния звук на името ми, със застинала изненада на лицето, стоеше мъжът, с когото споделих страхове и радости, мъжът, с когото се смях, разговарях, изличах, танцувах и плаках, който ми бе върнал майка ми и в когото не си позволих да се влюбя, въпреки че в продължение на няколко напрегнати седмици ни свързваше нещо много по-силно от обикновеното приятелство. Внезапно миналото се спусна като завеса между нас — Тетуан, Розалинда, Бейгбедер, хотел „Национал“, старото ми ателие, бурните дни и безкрайните нощи; това, което е могло да бъде във време, вече безвъзвратно отминало. Искаше ми се да го прегърна, да кажа: *да, Маркърс, аз съм*. Искаше ми се да го помоля отново: изведи ме от тук; да се затичаме двамата, хванати за ръце, както направихме някога сред сенките на една градина в Африка, да се върна в Мароко, да забравя, че съществува нещо, наречено Секретна разузнавателна служба, че ми предстои опасна задача и че трябва да се върна в тъжния и сив Мадрид. Не направих нито от това, защото разумът ми нададе тревожен сигнал, по-могъщ от волята ми, който ме предупреди, че единственият изход е да се престоря, че не го познавам. И аз му се подчиних.

Не реагирах при произнасянето на името ми, нито благоволих да го погледна. Сякаш бях глуха и сляпа, сякаш този мъж не бе означавал нищо в живота ми, сякаш сълзите ми не бяха намокрили реверите му, докато го молах да не си тръгва. Сякаш дълбокото чувство, което се бе появило между нас, се беше разтворило в паметта ми. Просто го отминах, вперила поглед в изхода, и се устремих хладнокръвно и решително натам.

Жуау беше отворил задната врата на колата и ме чакаше. За щастие вниманието му бе насочено към някаква улична свада на отсрещния тротоар, която включваше едно куче, един велосипед и неколцина продавачи, които ядосано спореха. Забеляза присъствието ми едва когато го извиках.

— Да тръгваме бързо, Жуау, капнала съм — прошепнах аз, докато се настанявах в колата.

Затвори вратата веднага щом се качих. Миг след това седна зад волана и запали мотора. Попита ме дали съм харесала последната му препоръка. Не отговорих. Цялото ми внимание беше съсредоточено в това да гледам напред и да не се обръщам. Когато обаче „Бентли“-то потегли по павираната улица, някаква ирационална сила надви съпротивата ми и ме накара да направя това, което не трябваше: да се обърна и да го погледна.

Маркърс беше излязъл и стоеше неподвижно на входа, все още с шапка на главата, като наблюдаваше съсредоточено как си тръгвам, пъхнал ръце в джобовете на панталона. Може би се питаше дали жената, която току-що бе видял, е същата жена, която един ден можеше да обикне, или беше нейният призрак.

Щом стигнахме до хотела, казах на шофьора да не ме чака на следващия ден, макар Лисабон да беше относително голям град, не исках да рискувам да срещна отново Маркърс Логан. Оправдах се с умората си и се оплаках от главоболие, каквото няхах: предполагах, че Да Силва скоро щеше да научи за отказа ми да изляза отново, не исках да си помисли, че отхвърлям любезното му предложение, без основателна причина. Прекарах остатъка от следобед в ваната, а голяма част от нощта — седнала на терасата, заглеждана разсеяно в светлините над морето. През тези дълги часове не престанах да мисля за Маркърс нито за миг, за него като мъж, за времето, през което бяхме заедно, и за последиците, които можеха да възникнат, ако отново го срещнех в някой неподходящ момент. Легнах си едва на разсъмване. Стомахът ми беше празен, устата — пресъхнала, а душата — свита.

Градината и закуската бяха прекрасни като миналия ден, но въпреки опитите да се отпусна, не успях да им се насладя както преди. Насилих се да закуся добре, въпреки че не бях гладна, дълго време прелиствах различни вестници, напечатани на езици, които не разбирах, и напуснах терасата едва когато тук-там по масите бяха останали шепа посетители. Все още нямаше единайсет. Имах цял ден на разположение и нищо, с което да го запълня, освен със собствените си мисли.

Когато се върнах в стаята, тя вече бе оправена. Отпуснах се на леглото и затворих очи. Десет минути. Двайсет. Трийсет. Не стигнах до четирийсетте — не можех да издържа нито секунда повече да предъвквам едно и също. Преоблякох се: сложих си лека пола, бяла памучна блуза и ниски сандали. Завързах на главата си щампована кърпа, скрих се зад големи слънчеви очила и излязох от стаята, като не се погледнах в огледалото — не исках да видя мрачното изражение на лицето си.

Плажът беше пуст. Вълните — широки и гладки — следваха монотонно една след друга. Недалеч се виждаше нещо като замък и врязано в морето възвишение с разкошни вили: отсреща — един голям

почти колкото тревогата ми океан. Седнах на пясъка и се загледах в прииждащата пяна, докато изгубих представа за времето и се унесох. Всяка вълна донасяше със себе си един спомен, една картина от миналото: за момичето, което бях някога, за успехите и страховете ми, за приятелите, които оставих в някое кътче на времето; образи от други земи, звучене на други гласове. Тази сутрин обаче морето ми напомни най-вече за забравени в кътчетата на паметта усещания — милувката на една любима ръка, твърдостта на едно приятелско рамо, радостта от споделеното и копнежа по желаното.

Беше почти три следобед, когато изтърсих пясъка от полата си. Часът беше толкова подходящ за връщане, колкото и всеки друг. И също толкова неподходящ. Прекосих шосето към хотела, по което не се движеха почти никакви коли. Една се отдалечаваше, друга бавно се приближаваше. Стори ми се смътно позната. Обхваната от любопитство, забавих крачка и я изчаках да мине покрай мен. Тогава разбрах коя е колата и кой шофираше „Бентли“-то на Да Силва с Жуау на волана. Каква случайност, каква неочаквана среща. Или не, помислих си внезапно и изтръпнах. Вероятно имаше куп причини старият шофьор да обикаля бавно из улиците на Ещорил, но интуицията ми подсказваше, че всъщност е търсел мен. „Вземи се в ръце, момиче, вземи се в ръце!“ щяха да ми кажат Канделария и майка ми. И понеже тях ги нямаше, казах си го аз. Да, трябваше да се взема в ръце: бдителността ми беше отслабнала. Срещата с Маркъс ме беше разтърсила до дъното на душата и бе извадила на повърхността безброй спомени и усещания, но сега не беше моментът да се отдавам на носталгията. Имах задача, ангажимент, роля, която трябваше да изиграя, образ, който да представя, и мисия, която трябваше да изпълня. Със съзерцание на вълните нямаше да постигна нищо друго, освен да си загубя времето и да изпадна в меланхолия. Време беше да се върна към реалността.

Ускорих крачка и си придадох енергичен и жизнерадостен вид. Макар че Жуау си бе отишъл, други очи може би ме наблюдаваха от някой ъгъл по заповед на Да Силва. Беше невъзможно да ме подозира, но вероятно властната му и свикнала да контролира личност искаше да знае какво точно прави мароканската гостенка, вместо да се възползва от колата му. И аз трябваше да се погрижа да му го покажа.

Качих се в стаята си по една странична стълба; издокарах се и се появих отново. Леката пола и памучната блуза отпреди половин час бяха заменени от елегантен оранжев костюм, вместо ниските сандали носех обувки от змийска кожа с остри като игли токчета. Свалих очилата и се гримирах с козметичните продукти, които купих миналия ден. Косата ми, вече без шал, падаше свободна върху раменете. Слязох по централното стълбище с полюляваща се походка и се разходих бавно по балкона на горния етаж, гледащ към широкото фоайе. Слязох още един етаж до партера, като се усмихвах на всички, които срещах по пътя. Поздравих с елегантно накланяне на главата дамите — не ме интересуваше възрастта им езикът им и дали благоволяваха да отвърнат на поздрава ми. Засилих пърхането с мигли към господата, повечето от които бяха чужденци; на някакъв грохнал индивид дори подарих кокетна усмивка. Поръчах на един от рецепционистите телеграма до доня Мануела и поисках да я изпратят на моя адрес.

„Португалия чудесна, прекрасни покупки. Днес главоболие и почивка. Утре посещение при любезен доставчик. Сърдечни поздрави:

Арис Агорик.“

После седнах на едно от креслата, разположени в групи по четири из обширното фоайе, като се постарях да застана на оживено и видно място. Тогава кръстосах крака, поисках два аспирина и чаша чай и през остатъка от следобеда всеки, който минеше от там, можеше да ме види.

В продължение на три часа прикривах отегчението си, докато накрая стомахът ми се присви от глад. Край на представлението: вече с чиста съвест можех да се върна в стаята и да поръчам да ми донесат вечеря там. Тъкмо се канех да стана, когато едно пиколо се приближи с малък сребърен поднос в ръка. На подноса — плик. А в него — картичка.

„Уважаема Арис,

Надявам се, че морето е излекувало
неразположението Ви. Жуау ще Ви вземе утре в десет часа,
за да Ви доведе в офиси ми. Приятна почивка.

Мануел Да Силва“

Наистина новините имаха криле. Понечих да се обърна и да
потърся с поглед шофьора на Да Силва или самия него, но се сдържах.
Макар че някой от двамата вероятно все още бе наблизно, аз запалих с
хладно безразличие и отново се престорих, че съм погълната от едно
от американските списания, с които бях запълнила част от следобеда.
След половин час, когато фоайето вече бе полупразно и по-голямата
част от гостите се бяха пръснали из бара, терасата и трапезарията, аз
се върнах в стаята си, решена да избия напълно от главата си Маркъс и
да се подготвя за трудния ден, който ме очакваше след края на нощта.

Жуау хвърли угарката на земята, каза „добро утро“, докато я размазваше с подметката на обувката си, и отвори вратата на колата. Отново ме изгледа от горе до долу. Този път обаче не се налагаше да съобщава нещо на шефа си за мен, защото аз самата щях да се видя с него след половин час.

Офисът на Да Силва се намирал на централната улица „Оро“, улицата на златото, която свързваше площад „Росио“ с площад „Комерсио“ в Байша. Сградата беше елегантна, но без всякаква показност, макар че всичко наоколо излъчваше мирис на пари, сделки и доходни дейности. Банки, заложни къщи, офиси, облечени с костюми господа, забързани служители и тичащи пикола съставяха панорамата отвън.

Слязох от колата и бях посрещната от същия слаб мъж, който прекъсна разговора ни вечерта, когато се запознахме с Да Силва. Внимателен и любезен, този път той ми стисна ръката и се представи лаконично като Жоаким Гамбоа; веднага след това ме поведе почтително към асансьора. В началото помислих, че офиса се намира на някой от етажите, но скоро разбрах, че всъщност цялата сграда е седалище на компанията.

— Дон Мануел ще ви приеме веднага — обяви той, след което изчезна.

Стените на приемната, където ме настани, бяха облицовани с ламперия, която изглеждаше пряно лакирана. Шест кожени кресла оформяха чакалнята; малко по-навътре, близо до двукрилата врата, водеща към кабинета на Да Силва, имаше две бюра, едното от които беше заето. На първото работеше около петдесетгодишна секретарка, която, ако се съди по сериозността, с която ме поздрави, и по възхитителното старание, с което записа нещо в една дебела тетрадка, сигурно беше дискретна и делова служителка, мечтата на всеки началник. Колежката й, доста по-млада, се появи след две минути от кабинета на Да Силва, придружавайки мъж с невзрачен вид. Вероятно бе клиент или търговски партньор.

— Господин Да Силва ви очаква, госпожице — каза тя с неприветливо изражение. Престорих се, че не ѝ обръщам особено внимание, но един поглед ми беше достатъчен, за да я преценя. Приблизително на моята възраст. С очила за късогледство, със светла коса и кожа, добре облечена, макар че качеството на дрехите ѝ беше по-скоро скромно. Не успях да я огледам повече, защото в този момент самият Мануел да Силва излезе да ме посрещне.

— За мен е удоволствие да ви посрещна тук, Арис — каза той на перфектния си испански.

Благодарих му, като умишлено бавно протегнах ръка, за да му дам време да ме види и да реши дали все още съм достойна за вниманието му. Ако съдех по реакцията му, явно беше така. Бях се постарала — за тази делова среща бях облякла сребристосив тоалет от две части с тясна пола, вталено сако и бяло цвете на ревера, което освежаваше дрехата. Резултатът беше оценен с одобрителен поглед и галантна усмивка.

— Моля, заповядайте. Тази сутрин ми донесоха всичко, което искам да ви покажа.

В единия ъгъл на просторния кабинет, под голяма карта на света имаше няколко топа плат. Коприни. Естествени коприни, лъскави и гладки, прекрасни коприни в искрящи цветове. Достатъчно бе да ги докосна, за да си представя колко красиво ще падат в тоалетите, които можех да уشيا от тях.

— Отговарят ли на очакванията ви?

Гласът на Мануел да Силва прозвуча зад гърба ми. За няколко секунди, може би минута, бях забравила за него и за неговия свят. Удоволствието, което изпитах, когато се уверих в красотата на платовете, когато усетих тяхната мекота и си представих готовите дрехи, ме беше откъснало за миг от реалността. За щастие не се наложи да хваля престорено стоката, която ми предлагаше.

— Надхвърлят ги. Прекрасни са.

— Тогава ви съветвам да вземете колкото се може повече метра, защото се опасявам, че скоро ще ги изкупят.

— Толкова голямо ли е търсенето?

— Така предполагаме. Макар и не точно за дрехи.

— А за какво друго? — попитах изненадано.

— За много по-належащи нужди в тези времена — за войната.

— За войната? — запитах аз, като се престорих на учудена. Знаех, че в други страни е така, Хилгарт ме беше предупредил в Танжер.

— Използват коприната за изработка на парашути, за предпазване на барута и дори за велосипедни гуми.

Изсмях се престорено.

— Какво безразсъдно разхищение! От коприната, необходима за един парашут, могат да се ушийт поне десет вечерни тоалета.

— Да, но времената са трудни. А воюващите страни скоро ще са готови да платят добра цена за тях.

— А вие, Мануел, на кого ще продадете тази красота на германците или на англичаните? — попитах шеговито, сякаш не приемах сериозно думите му. Самата аз се учудих от наглостта си, но той прие шегата.

— Ние, португалците, поддържаме традиционни търговски връзки с англичаните, макар че в тези смутни времена никога не се знае... — Довърши обезпокоителния си отговор със смях, но преди да разтълкувам думите му, той отклони разговора към по-практични и близки теми. — Тук има папка с подробни данни за платовете: справки, качество, цени — с една дума, обичайното — каза, като се приближи до писалището си. — Вземете я в хотела, разгледайте я и когато направите избора си, попълнете формуляр за поръчка и аз ще се погрижа да ви доставят всичко директно в Мадрид; ще го получите за по-малко от седмица. Можете да извършите плащането от там при получаването на стоката, за това не се безпокойте. И не забравяйте да свалите двайсет процента отстъпка от цената на всеки артикул — жест от страна на компанията.

— Но...

— А тук — добави той, като не ме остави да се доизкажа — имате друга папка със списък на местните доставчици на артикули и стоки, които може да ви заинтересуват. Конци, галантерия, копчета, кожи... Позволих си от ваше име да ви уредя срещи с всички тях; ето това е графикът ви, в това каре: този следобед ще ви чакат братята Соареш, имат най-добрите конци в Португалия; утре, петък сутрин, ще ви приемат в „Каза Барбоза“, където изработват копчета от африканска слонова кост. В събота сутринта имате посещение при кожаря Алмейда

и това е всичко до следващия понеделник. Но се пригответе, защото седмицата ще започне отново с много срещи.

Разгледах изпълнения с квадратчета лист и скрих изненадата си от отлично свършената работа.

— Виждам, че освен неделята, вие сте оставили свободен и утрешния следобед — казах, без да вдигам поглед от листа.

— Грешите.

— Едва ли. В графика мястото е празно, вижте.

— Наистина е празно, защото помолих секретарката си да го остави така, но съм предвидил нещо, с което да го запълним. Бихте ли вечеряли утре с мен?

Взех от него втората папка, която той продължаваше да държи в ръце, и не отговорих. Първо разгледах съдържанието ѝ: няколко страници с имена, данни и цифри, които се престорих, че изучавам с интерес, макар че в действителност само прокарах поглед по тях, без да се спирам на никое от тях.

— Добре, приемам — потвърдих, след като изчаках да минат няколко дълги секунди. — Но само ако ми обещаете нещо.

— Разбира се, стига да е във възможностите ми.

— Условието ми е следното: ще вечерям с вас, ако ми обещаете че нито един войник няма да скочи във въздуха с тези прекрасни коприни, вързани на гърба му.

Той се разсмя весело и установих за пореден път, че се смее прекрасно. Мъжествено, силно и едновременно с това елегантно. Спомних си думите на съпругата на Хилгарт: Мануел да Силва наистина беше привлекателен мъж. И тогава сянката на Маркърс Логан премина пред очите ми с бързината на комета.

— Ще направя каквото мога, обещавам, но знаете как е в бизнеса... — каза той, като сви рамене, а в ъгълчето на устата му се появи лека иронична усмивка.

Неочаквано звънене прекъсна думите му. Звукът излизаше от бюрото му, от един сив апарат, на който мигаше зелена светлинка.

— Извинете ме за момент, моля. — Внезапно бе възвърнал сериозността си. Натисна един бутон и гласът на младата секретарка се разнесе, деформиран от апарата:

— Чака ви хер Вайс. Казва, че е спешно.

— Въведете го в заседателната зала — нареди той. Държането му коренно се бе променило — хладнокръвният предприемач бе изместил очарователния мъж. Или беше обратното. Още не го познавах добре, за да разбера кой от двамата е истинският Мануел да Силва.

Обърна се към мен и се опита да си възвърне предишната любезност, но не успя да го постигне напълно.

— Извинете ме, но понякога ми се струпва много работа.

— Моля ви, вие ме извинете, че ви отнемам от времето...

Не ме остави да довърша — въпреки че се опитваше да го прикрие, излъчваше известно нетърпение. Протегна ми ръка.

— Ще ви взема утре в осем, съгласна ли сте?

— Напълно.

Сбогувахме се набързо, моментът не беше подходящ за кокетничене. Назад останаха шегите и лековатите приказки, щяхме да ги подновим друг път. Изпрати ме до вратата. Когато излязох в приемната, потърсих с поглед въпросния хер Вайс, но заварих само двете секретарки: едната съвестно тракаше на пишещата машина, а другата поставяше в пликове купчина писма. Те се сбогуваха с мен демонстрирайки любезност в доста различна степен, но аз не им обърнах внимание: много по-важни въпроси занимаваха ума ми.

Бях донесла от Мадрид една тетрадка с намерението да записвам в нея всичко, което ми се стори интересно, и същата вечер започнах да прехвърлям на хартията това, което бях видяла и чула до момента. Подредих данните, доколкото бе възможно, и после ги синтезирах максимално.

„Да Силва се шегува с вероятни търговски връзки с германци, невъзможно е да се разбере степента на достоверност. Споменава за доставки на коприна за военни цели. Променлив характер, според обстоятелствата. Потвърдена връзка с германеца хер Вайс. Германецът се появи без предварителна уговорка и настоя за незабавна среща. Да Силва напрегнат, не желае хер Вайс да бъде видян.“

После скицирах няколко кройки, които никога нямаше да станат реалност, и с молив ги обградих с предполагаеми шевове. Постарах се разликата между дългите и късите тирета да е минимална, така че само аз да мога да ги различа; постигнах го с лекота, вече бях повече от тренирана. Разпределих в тях информацията и когато приключих, изгорих написаните на ръка листове в банята, хвърлих пепелта в клозетната чиния и дръпнах верижката. Оставих тетрадката в гардероба — нито нарочно скрита, нито изложена на показ.

Ако някой решише да се рови във вещите ми, никога нямаше да заподозре, че съм я скрила нарочно.

Сега, когато имах ангажименти, времето сякаш летеше. Изминах неколkokратно разстоянието между Ещорил и Лисабон по крайбрежната магистрала с Жуау на волана, избрах дузини макари с най-качествените конци и прекрасни копчета с безброй форми и големини. Държаха се с мен като с особено важна клиентка. Благодарение на Да Силва бях посрещната с внимание, улеснения при

плащане, отстъпки и подаръци. И без да усетя, настъпи моментът и вечерям с него.

Срещата беше подобна на предишните: продължителни погледи, смущаващи усмивки и открито флиртуване. Макар че владеех ролята си и се бях превърнала в истинска артистка, трябваше да призная, че самият Мануел да Силва ме улесняваше с държането си. Отново ме накара да се почувствам като единствената жена на света, която бе способни да привлече интереса му, а аз отново се държах така, сякаш обстоятелството, че съм обект на внимание на един богат и привлекателен мъж, е нещо най-обикновено за мен. Не беше така обаче и затова трябваше да удвоя бдителността си. По никакъв начин не трябваше да се поддавам на емоциите — всичко беше работа, задължение. Би било много лесно да се отпусна, да се насладя на мъжа и на момента, но знаех, че трябва да остана с бистър ум и да се дистанцирам от чувствата.

— Резервирал съм маса в „Уондърбар“, клуба на казиното. Имат фантастичен оркестър, а игралната зала е наблизо.

Вървахме сред палмите и пушехме; още не се беше смрачило напълно и светлините на фенерите блестяха като сребристи петънца на фона на виолетовото небе. Да Силва пак беше в предишното добро настроение — забавен и очарователен, без следа от напрегнатостта, която предизвика у него новината за присъствието на германеца в офиса му.

Всички в клуба го познаваха — от сервитьорите и служителите, които паркираха колите, до най-уважаваните клиенти. Отново се посипаха поздравите както първата вечер: сърдечни потупвания по рамото, ръкостискания и бегли прегръдки за господата; целувания на ръка, усмивки и щедри комплименти за дамите. Представи ме на някои от тях и аз мислено си отбелязах имената, за да ги прехвърля по-късно в скиците на кройките си.

Обстановката в „Уондърбар“ беше подобна на тази в хотел „Ду Парке“ — пъстра и космополитна. С една-единствена разлика, която предизвика у мен леко безпокойство: германците вече не бяха мнозинство, тук също се чуваше навсякъде английска реч. Опитах да се откъсна от тревогите си и да се съсредоточа в ролята си. Ясен ум и отворени очи и уши — ето за какво би трябвало да се погрижа. И разбира се, да пусна в ход целия си чар.

Управителят на салона ни заведе до малка маса в най-хубавия край на залата — стратегическо място, от което човек можеше да гледа и да бъде гледан. Оркестърът свиреше „*In the mood*“^[1] и много двойки вече пълнеха дансинга, докато други вечеряха; чуваха се разговори, поздрав и смехове, атмосферата беше непринудени бляскава. Мануел отказа менюто и без колебание поръча и за двамата. А после, сякаш през целия ден бе чакал този момент, се настани удобно, готов да посвети изцяло вниманието си на мен.

— Е, Арис, разкажете ми как се държаха с вас приятелите ми?

Разказах му за извършеното от мен, като го подправих обилно. Преувеличих ситуациите, коментирах с хумор някои подробности, имитирах гласове на португалски, разсмях го и отново отбелязах точка в моя полза.

— А как свърши вашата седмица? — попитах накрая аз. Най-сетне бе дошъл моят ред да слушам и да запомням. И ако съдбата беше на моя страна, може би щях да успея да измъкна нещо от него.

— Ще ти кажа само ако ми говориш на „ти“.

— Добре, Мануел. Кажи ми как мина времето ти, след като се видяхме вчера сутринта?

Не успя да ми каже веднага — някой ни прекъсна. Пак поздрави, пак сърдечни излияния. Дори да не бяха истински, изглеждаха такива.

— Барон Фон Кемпел, една изключителна личност — отбеляза той, когато възрастният благородник с коса като лъвска грива си тръгна от масата ни с несигурна походка. — Е, говорехме за това как са минали последните ми дни. Мога да ги определя само с две думи: ужасно скучно.

Знаех, че лъже, но се престорих, че му съчувствам.

— Поне имаш приятен офис, в който скуката е поносима, и компетентни секретарки, които ти помагат.

— Права си, не мога да се оплача. Щеше да бъде много по-тежко, ако работех като хамалин на пристанището или бях принуден да се справям с всичко сам.

— Отдавна ли работят за теб?

— Секретарките ли? Елиза Сомоза, по-възрастната, повече от трийсет години. Постъпи в компанията още по времето на баща ми, дори преди аз да започна работа в нея. Беатриш Оливейра, по-младата, постъпи преди три години, когато бизнесът се разрасна и Елиза не

можеше да се справи с цялата работа. Не е особено дружелюбна, но е организирана, отговорна и знае чужди езици. Предполагам, че представителите на новата работническа класа не държат на сърдечните отношения с шефа — добави той, като вдигна чашата си в знак на на здравица.

Не харесах шегата му, но изпих глътка вино в отговор на на здравицата. В същия момент една двойка се приближи до масата: ослепителна зряла дама в дълъг до земята тоалет от виолетов шантунг, придружена от мъж, който ѝ стигаше до рамото. За пореден път прекъснахме разговора и той премина на френски, представи ме и аз ги поздравих с изящен жест и едно кратко *enchantée*^[2].

— Семейство Манхайм, унгарци — поясни той, след като си тръгнаха.

— Всички ли са евреи? — попитах.

— Богати евреи, които чакат войната да свърши или да получат виза за Америка. Ще танцуваме ли?

Да Силва се оказа фантастичен танцьор. Румба, хабанера, джаз и пасо добре — танцуваше всичко. Оставих се да ме води: изминалият ден беше тежък, а двете чати вино от долината на Дуро, с които полях лангустата, явно ме бяха замаяли. Двойките на дансинга се умножаваха многократно в огледалата по колоните и стените, беше горещо. Затворих за миг очи, минаха две секунди, три, може би четири. Когато ги отворих, най-големите ми страхове бяха приели човешки образ.

Облечен в безупречен смокинг, с коса, сресана назад, застанал с леко раздалечени крака, ръце в джобовете и току-що запалена цигара между устните, Маркърс Логан стоеше там и ни наблюдаваше, докато танцуваме.

Първата мисъл, която ме връхлетя, беше да се отдалеча, да се махна от там.

— Може ли да седнем? Чувствам се малко уморена.

Макар че се постарях да напуснем дансинга откъм срещуположния на Маркърс край, с крайчеца на окото видях, че върви в същата посока. Ние заобикаляхме танцуващи двойки, а той — маси с вечерящи хора, но се движехме успоредно в една и съща посока. Усетих, че краката ми треперят, горещината в майската вечер внезапно ми се стори непоносима. Когато беше само на няколко метра от нас, се

спря да поздрави някого и помислих, че се е бил запътил натам, но той се сбогува и продължи да се приближава все така решително и уверено. Тримата стигнахме едновременно до нашата маса, ние с Мануел отдясно, а той — отляво. И тогава помислих, че е дошъл краят.

— Логан, стара лисицо, къде ходиш? Не сме се виждали от цял век! — възкликна Да Силва, когато го забеляза. Двамата се потупаха сърдечно по гърба пред изумените ми очи.

— Звъних ти стотици пъти, но теб все те нямаше — каза Маркъс.

— Запознай се с Арис Агорик, една мароканска приятелка, която пристигна преди няколко дни от Мадрид.

Протегнах ръка, като се опитвах да не трепери, без да посмея да го погледна в очите. Той я стисна силно, сякаш казваше *това съм аз, тук съм, реагирай*.

— Приятно ми е — промълвих с дрезгав, тих, почти недоловим глас.

— Седни, изпий една чаша с нас — покани го Мануел.

— Не, благодаря. С приятели съм, дойдох само да те поздравя и да ти напомня, че трябва да се видим.

— В най-скоро време, обещавам.

— Не отлагай, трябва да поговорим за някои неща. — И тогава се обърна към мен. — Беше ми приятно да се запознаем, госпожице... — каза той, като се наведе леко. Този път бях принудена да го погледна в лицето. По него вече нямаше и следа от раните, с които го видях за пръв път, но чертите бяха все така изострени, а очите му съучастнически ме питаха какво, по дяволите, правя тук с този мъж.

— Агорик — едва успях да промълвя, все едно че на гърлото ми бе заседнал камък.

— Точно така, госпожица Агорик, извинете. Беше ми приятно да се запознаем. Надявам се да се видим отново.

Гледахме как се отдалечава.

— Свестен тип е този Маркъс Логан.

Отпих дълга глътка вода. Трябваше да си прочистя гърлото, усещах го грапаво като ренде.

— Англичанин ли е? — попитах.

— Да, англичанин. Имахме известни търговски контакти.

Отново отпих вода, за да осмисля чутото. Значи вече не се занимаваше с журналистика.

Гласът на Мануел ме изтръгна от мислите:

— Тук е прекалено горещо. Да си опитаме ли късмета на рулетката?

Отново се престорих, че съм в свои води, когато влязохме в разкошната зала. Великолепните полилеи, окачени на позлатени вериги се спускаха над масите, около които се трупаха стотици играчи, говорещи на толкова езици, колкото са народите, населяващи стара Европа. Килимите на пода заглушаваха звука от стъпките и усилваха присъщите шумове на този рай на хазарта: потракването на жетоните, бръмченето на рулетките, потрепването на топките от слонова кост в лудешкия им танц и виковете на крупиятата, които слагаха край на залаганията с *Rien ne va plus!*^[3] Около масите бяха насядали много клиенти, които поставяха жетоните си върху зеленото сукно, но много повече стояха прави зад тях и наблюдаваха внимателно залаганията. Заклети играчи аристократи, печелещи и губещи безгрижно в казината в Баден-Баден, Моите Карло и Довил, обясни ми Да Силва. Обеднели буржоа, забогатели мерзавци, почтени хора, превърнали се в негодници, и истински мерзавци превърнали се в господа. Някои от тях, тържествувачи и самоуверени, бяха облечени като за бал: мъжете с твърда яка и колосан нагръдник, жените надменно окичени с бляскавите си бижута. Имаше и хора с по-занемарен вид, боязливи и потайни, които търсеха някой познат, за да измъкнат пари от него — може би с надеждата за някоя малко вероятна нощ на слава; същества, готови да проиграт на масата за бакара последния фамилен накит или закуската за следващата сутрин. Онова, което движеше първите бе удоволствието от играта, желанието да се забавляват, шеметното напрежение или алчността; другите бяха тласкани от мрачно отчаяние.

Няколко минути се разхождахме и наблюдавахме различните маси: той все така отправяше поздрави и разменяше сърдечни фрази. Аз почти не говорех: единствено исках да се махна от тук, да се затворя в стаята си и да забравя за света; нищо друго не исках, освен този проклет ден най-после да свърши.

— Явно нямаш желание да станеш милионерка днес.

Усмигнах се вяло.

— Капнала съм — отвърнах. Постарах се гласът ми да прозвучи нежно; не исках да долови тревогата, която ме беше обзела.

— Искаш ли да те заведе в хотела?

— Ще ти бъда благодарна.

— Дай ми само минута. — Веднага след това той се отдалечи и махна с ръка на някакъв познат, когото току-що беше видял.

Стоях неподвижно, безучастно, без дори да опитам да се поразсея с ослепителния блясък и оживлението в залата. И тогава забелязах, че се приближава като сянка. Мина зад мен крадешком, почти ме докосна. Незабелязано, мимоходом, хвана дясната ми ръка, разтвори ловко пръстите ми и постави нещо в тях. Аз не се възпротивих. После, без да каже нищо, се отдалечи. Докато се преструвах, че наблюдавам съсредоточено една от масите, опипах нетърпеливо това, което ми беше дал — листче хартия, сгънато няколко пъти. Скрих го под широкия колан на роклята си точно в момента, в който Мануел се сбогува с познатите си и се отправи към мен.

— Тръгваме ли?

— Първо искам да отида до тоалетната.

— Добре, ще те чакам тук.

Потърсих го с поглед, докато вървах, но не открих и следа от него. В тоалетната нямаше никого, само една възрастна негърка дремеше до вратата. Извадих листчето от скривалището му разгънах нетърпеливо.

„Какво е станало със С., която оставих в Т.“

С. беше Сира, а Т. — Тетуан. Къде бях аз от времето в Африка, питаше Маркъс. Отворих чантата, за да потърся кърпичка и отговор, докато очите ми се пълнеха със сълзи. Намерих първото, но не и второто.

[1] „В настроение“ (англ.) — популярна композиция на Глен Милър. — Б.пр. ↑

[2] Приятни ми е (фр.). — Б.пр. ↑

[3] Край на залаганията (фр.). — Б.пр. ↑

В понеделник продължих обиколките си в търсене на стоки за ателието. Бяха ми уговорили среща с един шапкар на улица „Прага“, на крачка от офисите на Да Силва отличен претекст, за да прескоча дотам с единственото намерение да го поздравя. И между другото, да видя кой какво върши на негова територия.

Заварих единствено младата и антипатична секретарка; спомних си, че се нарича Беатриш Оливейра.

— Господин Да Силва е извън града. По работа — каза тя, без да дава повече обяснения.

Както и при предишното ми посещение, тя не прояви и най-малкото намерение да любезничи с мен. Но аз си помислих, че това е може би единственият шанс да бъда насаме с нея, и реших да се възползвам. Ако се съдеше по неприветливото и държане и лаконичните отговори, щеше да е изключително трудно да измъкна от нея нещо, което да си струва труда, но нямах кой знае какъв избор, затова реших да опитам.

— Колко жалко. Искях да се консултирам с него за платовете, които ми показва в четвъртък. Още ли са в кабинета му? — попитах. Сърцето ми заби учестено при мисълта, че бих могла да се вмъкна там в отсъствието на Мануел, но тя уби надеждата ми още преди да бе поклънала.

— Не. Отнесоха ги отново в склада.

Умът ми заработи бързо. Първият опит бе пропаднал; е, добре, трябваше да продължа да опитвам.

— Имате ли нещо против да седна за минутка? Цяла сутрин съм на крак, оглеждах шапки, тюрбани и канели; имам нужда да си отдъхна малко.

Не й дадох възможност да ми отговори — преди още да си отвори устата, аз се отпуснах в едно от кожените кресла, сякаш бях грохнала от умора. Запазихме мълчание, по време на което тя продължи да преглежда документ от няколко страници, като от време на време отбелязваше нещо с молив.

— Цигара? — попитах аз след две-три минути. Не бях заклета пушачка, но обикновено носех табакера с цигари в чантата. За да я извадя в моменти като този например.

— Не, благодаря — каза тя, без да ме погледне. Продължи да работи, докато аз палех цигарата си. Оставих я да чете още две минути.

— Предполагам, че вие сте намерили доставчиците, уредили сте срещите и сте приготвили папката с данните, нали?

Най-после вдигна глава за секунда.

— Да, аз.

— Отлична работа. Нямаме представа колко ми бе полезна.

Промърмори едно кратко „благодаря“ и отново заби поглед в документа.

— Господин Да Силва явно има много контакти — продължих аз. — Сигурно е чудесно да поддържаш търговски връзки с толкова различни фирми. И най-вече с толкова чужденци. В Испания всичко е много по-скучно.

— Не съм изненадана — измърмори тя.

— Моля?

— Казвам, че не съм изненадана, като се има предвид кой управлява — процеди тя през зъби, привидно все още съсредоточена в работата си.

Радостна тръпка премина през мен — прилежната секретарка се интересувахе от политика. Добре, трябваше да опитам с това.

— Да, разбира се — отвърнах аз, докато гасях бавно цигарата си. — Какво може да се очаква от човек, който смята, че жените трябва да си стоят вкъщи, да готвят и да раждат деца.

— И който пълни затворите и не проявява никакво съчувствие към победените — добави рязко тя.

— Да, нещата май стоят така. — Разговорът напредваше в неочаквана посока, трябваше да действам изключително внимателно, за да спечеля доверието ѝ и да я привлека на моя страна. — Познавате ли Испания, Беатриш?

Явно се изненада, че знам името ѝ. Най-сетне благоволи да остави молива и ме погледна.

— Никога не съм била там, но знам какво става. Имам приятели, които ме държат в течение. Макар че вие едва ли знаете за какво

говоря; вие принадлежите към друг свят.

Станах, приближих се и най-безцеремонно седнах накрая на бюрото ѝ. Погледнах я отблизо, за да прозра в същността на жената, облечена в костюм от евтин плат, който сигурно ѝ беше ушит преди години от някоя съседка срещу няколко ескудо. Зад очилата открих умни очи, а в яростната отдаденост, с която вършеше работата си — борчески дух, който ми се стори смътно познат. С Беатриш Оливейра не бяхме толкова различни. Две работещи момичета със сходен произход — бедни и отрудени. Две житейски съдби, които са тръгнали от близки точки, но в определен момент са се раздалечили. Времето бе превърнало нея в старателна служителка; мен — в илюзорна личност. Въпреки това, общото между нас беше може би много по-реално от различията. Аз бях отседнала в луксозен хотел, а тя сигурно живееше в къща с течащ покрив в някой беден квартал, но двете знаехме какво е да се бориш, за да не позволиш бедността да те следва по петите цял живот.

— Познавам много хора, Беатриш, много различни хора — казах тихо аз. — Сега общувам с богатите, защото работата ми го налага и защото някои неочаквани обстоятелства ме поставиха на тяхна страна, но знам какво е да студуваш през зимата, да ядеш фасул ден след ден и да излизаш от къщи преди изгрев, за да спечелиш мизерна надница. И ако случайно те интересува, аз също не харесвам тази Испания, която в момента градят. Сега ще приемеш ли една цигара?

Протегна ръка и мълчаливо взе цигарата. Поднесох ѝ огън със запалката, после и аз запалих.

— Какво е положението в Португалия? — попитах я.

— Лошо — каза тя, след като изпусна дима. — Новата държава на Салазар може да не е толкова репресивна като Испания на Франко, но по отношение на авторитаризма и липсата на свободи не е кой знае колко по-различна.

— Тук поне ще запазите неутралитет във войната — казах аз, като се опитвах да я спечеля. — В Испания нещата не са толкова ясни.

— Салазар поддържа доста странен баланс, сключил е споразумения и с англичаните, и с германците. Британците винаги са били приятели на португалския народ, затова е учудващо, че проявява такава щедрост към германците, като им предоставя разрешения за износ и други привилегии.

— Е, това не е толкова странно, нали? В тези смутни времена нещата са много деликатни. Да си призная, не разбирам много от международна политика, но предполагам, че всичко е въпрос на интереси. — Подхвърлих това между другото, сякаш малко ме интересуваше: беше настъпил моментът да прекрача границата между общото и частното и трябваше да бъде предпазлива. — Същото става и в света на бизнеса, предполагам — добавих. Например онзи ден, докато бях в кабинета на господин Да Силва, вие самата съобщихте за посещението на един германец.

— Да, но това е друг въпрос. — Лицето и изразяваше неодобрение, но явно нямаше намерение да каже нищо повече.

— Онази вечер господин Да Силва ме покани на вечеря в казаното на Ещорил и се учудих колко много хора познава. Поздравяваше както англичани и американци, така и германци, и доста европейци от други страни. Досега не съм виждала човек, който с такава лекота да се разбира с всички.

Тя отново се намръщи недоволно. Въпреки това не каза нищо и аз нямах друг избор, освен да продължа да бърбям, за да поддържам разговора.

— Стана ми жал за евреите, които са били принудени да изоставят бизнеса и домовете си, за да избягат от войната.

— Дожаляло ви е за евреите от казиното в Ещорил? — попита тя с цинична усмивка. — Мен изобщо не ми е жал: живеят така, сякаш са в някаква безкрайна ваканция. На мен ми е жал за нещастниците, които са пристигнали с един жалък картонен куфар и по цял ден се редят на опашка пред консулствата и офисите на корабните компании за виза или за билет до Америка, каквито може би ниша няма да получат. Жал ми е за семействата, които спят скупчени в мръсните пансиони и се хранят в кухните за бедни, за нещастните момичета, които се предлагат по улиците в замяна на шепа ескудо, и за старците, които стоят с часове в кафенетата пред отдавна изпитото кафе, докато някой сервитър не ги изгони — за всички тях ми е жал. А за онези, които всяка вечер пилеят богатството си в казиното, изобщо не ми е мъчно.

Това, което ми разказваше, беше наистина покъртително, но не можех да си позволя да се разсейвам: бяхме се насочили в правилната

посока и аз трябваше да я следвам на всяка цена. Независимо от леките убождания на съвестта.

— Права сте, положението е много по-тежко за тези нещастни хора. Освен това за тях навярно е много болезнено да гледат как германците навсякъде се държат като у дома си.

— Сигурно...

— И най-вече е било ужасно да разберат, че страната, в която са дошли, е толкова благосклонна към Третия райх.

— Да, предполагам...

— И че дори някои португалски предприемачи разширяват бизнеса си чрез изгодни договори с нацистите...

Произнесох последната фраза с глух и дълбок глас, като се приближих към нея и сниших тон. Гледахме се втренчено, без никоя от нас да отклони погледа си.

— Коя сте вие? — попита тя накрая. Беше се дръпнала назад и се бе облегнала на стола, сякаш искаше да се отдалечи от мен. В несигурния ѝ глас се долавяше страх. Очите ѝ обаче не се отделиха от моите нито за секунда.

— Аз съм само една шивачка — прошепнах. — Една обикновена работеща жена като вас, която също не харесва това, което става наоколо.

Забелязах по движението на шията ѝ, че преглъща, и тогава ѝ зададох два въпроса. Бавно. Много бавно.

— Какво прави Да Силва с германците, Беатриш? В какво се е намесил?

Шията ѝ отново се раздвижи, сякаш се опитваше да преглътне топка.

— Не знам нищо — успя да прошепне накрая.

В този миг откъм вратата се разнесе сприхав глас:

— Напомни ми да не стъпвам повече в гостилницата на улица „Сао Жулиао“. Забавиха се цял час, докато ни сервират, а трябва да свърша толкова неща, преди да се върне дон Мануел! А! Извинете, госпожице Агорик, не знаех, че сте тук...

— Вече си тръгнах — казах аз с престорена непринуденост, като взех чантата си. — Дойдох без предупреждение при господин Да Силва, но госпожица Оливейра ме уведоми, че е заминал. Както и да е, ще дойда друг ден.

— Забравихте цигарите си — каза зад мен Беатриш Оливейра.

Гласът ѝ бе все така глух. Когато ми подаде табакерата, аз хванах ръката ѝ и я стиснах силно.

— Помислете си.

Отминах асансьора и слязох по стълбите, като мислено възстановявах сцената. Може би беше безразсъдно от моя страна да се разкривам толкова прибързано, но държането на секретарката ми подсказа, че знае нещо; нещо, което не ми съобщи — по-скоро от недоверие към мен, отколкото от лоялност към шефа си. Профилите на Да Силва и секретарката му не си пасваха и аз бях сигурна, че никога няма да му разкаже за случилото се по време на това странно посещение. Докато той играеше двойната си игра, една агентка с маската на екзотична мароканка душеше около сделките му, а в персонала му се бе промъкнала бунтарка с леви убеждения.

Трябваше на всяка цена да я видя отново насаме. Нямах представа как, къде и кога.

Сутринта във вторник валеше дъжд и аз продължих рутинните си занимания от последните дни — вживях се в ролята на купувач и Жуау ме закара този път до една тъкачница в околностите. Три часа по-късно отново бях в колата.

— Жуау, ако обичате, закарайте ме в Байша.

— Ако искате да видите дон Мануел, още не се е върнал.

Чудесно, казах си аз. Не възнамерявах да се видя с Да Силва, а да намеря начин да срещна отново Беатриш Оливейра.

— Няма значение. Секретарките ще ми свършат работа. Трябва ми само една справка за поръчката ми.

Надявах се, че възрастната секретарка отново е отишла да обядва, а пестеливата ѝ колежка е на поста си, но съдбата явно бе решила да провали надеждите ми, защото заварих тъкмо обратното. Ветеранката беше на мястото си и сравняваше документи с кацнали на върха на носа ѝ очила. От младата нямаше и следа.

— Добър ден, госпожо Сомоза. Виждам, че са ви оставили сама.

— Дон Мануел още не се е върнал, а госпожица Оливейра днес не дойде на работа. С какво мога да ви услужа, госпожице Агорик?

В устата си усетих привкуса на разочарованието, примесено с лека тревога, но го преглътнах.

— Надявам се, че е добре — казах аз, без да отговоря на въпроса ѝ.

— Да, сигурно не е нищо сериозно. Сутринта брат ѝ ми каза, че е неразположена и има температура, но се надявам утре сутринта да дойде на работа.

Поколебах се няколко секунди. „Бързо, Сира, мисли бързо, действай, попитай къде живее, опитай се да я намериш“, заповядах си аз.

— Ако ми дадете адреса ѝ, бих могла да ѝ изпратя цветя. Тя уреди всичките ми срещи с доставчици и беше много мила с мен.

Въпреки вродената си дискретност, секретарката се усмихна снизходително:

— Не се безпокойте, госпожице. Едва ли е необходимо, уверявам ви. Тук обикновено не получаваме цветя, когато отсъстваме от работа. Сигурно е простуда или някакво незначително неразположение. Ако мога да ви помогна с нещо...

— Изгубих чифт ръкавици — импровизирах аз. — Помислих, че може да съм ги забравила тук вчера.

— Не ги видях никъде сутринта, но може да са ги прибрали чистките, които идват рано. Не се безпокойте, ще попитам.

Отсъствието на Беатриш Оливейра ме потопи в настроение, което беше в унисон с времето, посрещнало ме отвън — облачно, ветровито и мрачно. Освен това прогони апетита ми, така че изпих само чаша чай, изядох една паста в близкото кафене „Никола“ и продължих с обиколките. За този следобед деловата секретарка ми беше уговорила среща с вносители на екзотични продукти от Бразилия: бе преценила, че перата на някои тропически птици биха могли да ми послужат за моите модели. И действително се оказа права. Надявах се да ми помогне със същото усърдие и за други неща.

Времето не се промени, настроението ми — също. По пътя на връщане към Ещорил направих равносметка на успехите, постигнати от момента на пристигането ми, и крайният резултат беше катастрофален. Първоначалните коментари на Жуау впоследствие се оказаха почти безполезни, бяха несъществени, повтаряни непрекъснато щрихи с уморителната словоохотливост на един отегчен старик, който отдавна беше извън истинското ежедневие на шефа си. Не беше чул и дума за частни срещи с германци, за които съпругата на Хилгарт бе споменала. А единственият човек, който би могъл да ми даде информация, се изплъзваше, като се преструваше на болен. Ако към това се прибавеше мъчителната среща с Маркъс, резултатът от пътуването се очертаваше като пълен провал по всички фронтове. Не и за клиентките ми обаче, които след завръщането ми щяха да разполагат с фантастичен арсенал от тъкани и аксесоари, невъзможни да се намерят с купоните в сивата Испания. Потисната от тези мрачни перспективи, аз си поръчах лека вечеря в ресторанта на хотела и реших да се прибера в стаята си.

Както всяка вечер, дежурната камериерка беше приготвила старателно стаята за сън: пердетата бяха спуснати, лампата на нощното шкафче бе запалена, покривката — вдигната, горният чаршаф подгънат

с точност до милиметри. Може би тези току-що изгладени швейцарски чаршафи от батиста бяха единственото положително нещо през деня: щяха да ми помогнат да забравя поне за няколко часа чувството за разочарование. Край на деня. Резултат — нулев.

Канех се да си лягам, когато усетих полъх на студен въздух. Приблжих се боса до балкона, дръпнах пердето и видях, че е отворен. „Някой от обслужващия персонал го е забравил“, помислих си аз и го затворих. Седнах на леглото и угасих лампата нежелание да прочета дори един ред. И тогава, докато се пъхах между чаршафите, левият ми крак се докосна до нещо странно и меко. Едва се сдържах да не извикам, опитах се да достигна ключа на лампата, но неволно я блъснах на пода. Вдигнах я с несръчни ръце и отново опитах да я запаля, както беше с изкривен абажур, и когато най-после успях, отметнах рязко завивките на леглото. Какъв, по дяволите, беше този пакет, увит в черен плат, който бях докоснала с крак? Не посмях да го пипна, преди да го огледам внимателно. Приличаше на воал — черен воал, воал за църковна служба. Хванах го с два пръста и го вдигнах — платът се разгъна и отвътре падна нещо, което приличаше на щампована картичка. Вдигнах я внимателно за единия край, сякаш се боях, че ще се разпадне, ако я стисна по-силно. Доблжих я до лампата и видях на нея фасадата на един храм: „Църква «Сао Домингуш», деветдневни молитви в чест на Богородицата от Фатима“. На гърба имаше бележка, написана с молив с непознат почерк: „Сряда, шест следобед. Вляво, десети ред от края“. Липсваше подпис, ала той не ми беше нужен.

На следващия ден не се доблжих до офисите на Да Силва, въпреки че всичките ми срещи бяха в центъра.

— Днес ще ме вземеш по-късно, Жуау. В седем и половина срещу гара Росио. Преди това ще посетя една черква; навършва се годишнина от смъртта на баща ми.

Шофьорът прие нарежданията ми, като сведе очи със скръбно изражение, и аз изпитах смътно угризение, че с толкова лека ръка пратих Гонсало Алварадо на оня свят. Нямаше обаче време за разкаяние, помислих си, докато покривах главата си с черния воал беше шест без петнайсет и службата щеше скоро да започне. Църквата

„Сао Домингуш“ беше до площад „Росио“, в самия център. Когато стигнах до широката каменна фасада, мисълта за майка ми изпълни съзнанието ми. За последен път бях ходила на църковна служба в Тетуан, когато я придружавах до малката черква на площада. В сравнение с нея „Сао Домингуш“ беше внушителна с огромните си колони от сив камък, издигащи се до тавана, боядисани в тъмнокафяво. И пълна с хора, с много хора — малко мъже и много жени, предани енориаши, дошли да почетат Дева Мария и да отправят молитви към нея.

Тръгнах бавно по левия страничен коридор със събрани длани и сведена глава, като с крайчеца на окото броях редовете. Когато стигнах до десетия, през воала, покриващ лицето ми, съзрях в края една фигура, облечена в траур. С черна пола, с черен шарф и груби вълнени чорапи облеклото на безброй бедни жени в Лисабон. Не носеше воал, бе покрила главата си с кърпа, завързана под брадичката, която падаше толкова ниско над челото, че беше невъзможно да се види лицето ѝ. Мястото до нея бе свободно, но няколко секунди се колебах какво да правя. Накрая една бяла и поддържана ръка се подаде из гънките на полата. Притежателката ѝ я постави на свободното място до себе си. Седнете тук, сякаш ми казваше. Незабавно се подчиних.

Запазихме мълчание, докато енориашите заемаха свободните места, помощниците се суетяха из олтара, а в църквата се носеше глух шепот на много гласове. Макар че я погледнах няколко пъти крадешком, кърпата ми пречеше да видя чертите на жената в черно. Във всеки случай не ми беше необходимо — нямах никакво съмнение коя е. Реших да разчупя леда и прошепнах:

— Благодаря, че ме извикахте, Беатриш. Моля ви, не се бойте. Никой в Лисабон няма да узнае за този разговор.

Помълча още няколко секунди. После заговори с поглед, вперен в скута ѝ, и с едва доловим глас:

— Работите за англичаните, нали?

Кимнах леко в знак на потвърждение.

— Не съм сигурна дали това ще ви послужи, много е малко. Само знам, че Да Силва води преговори с германците за нещо, свързано с някакви мини в Бейра, един район във вътрешността на страната. Никога преди това не е имал сделки в тази зона. Всичко е отскоро, от няколко месеца. Сега пътува почти всяка седмица дотам.

— За какво се отнася?

— За нещо, което наричат „вълча пяна“^[1]. Германците настояват за изключителни права — искат да преустанови всякакви връзки с англичаните. И освен това да застави собствениците на съседните мини да престанат да продават на англичаните.

Свещеникът влезе в олтара през една странична врата — изглеждаше като далечна точка. Всички в църквата станаха на крака, ние също.

— Кои са тези германци? — прошепнах аз изпод булото.

— В офиса е идвал само Вайс — три пъти. Никога не говори по телефона с тях, смята, че може да го подслушват. Знам, че извън офиса се е виждал и с друг — Волтерс. Тази седмица очакват още един да дойде от Германия. Ще вечерят в извънградската му къща утре, в четвъртък — дон Мануел, германците и португалците от Бейра, собственици на съседните мини. Очаква се да сключат споразумение: от седмици увещава съседите да продават само на германците. Всички ще присъстват със съпругите си и той има интерес да ги посрещне добре — знам това, защото ми възложи да поръчам цветя и шоколадови бонбони за пристигането им.

Свещеникът свърши словото си и всички в църквата отново седнаха сред шумолене на дрехи, въздишки и проскърцвания на старо дърво.

— Предупредил ни е — каза тя с отново сведена глава — да не му прехвърляме обажданията на неколцината англичани, с които поддържаше добри отношения преди. А тази сутрин се срещна в склада с двама мъже, двама бивши затворници, които понякога използва за охрана; в един момент се беше замесил в някаква тъмна история. Чух само края на разговора. Заповяда им да държат под око тези англичани и ако се наложи, да ги неутрализират.

— Какво е искал да каже с „неутрализират“?

— Предполагам, да ги отстранят.

— Как?

— Досетете се.

Богомолците отново се изправиха на крака, ние също. Влях несигурния си глас в общия хор, усещайки как вените на слепоочията ми пулсират.

— Знаете ли имената на тези англичани?

— Записах ги.

Подаде ми крадешком сгънат лист, който стиснах здраво в ръка.

— Не знам нищо повече, уверявам ви.

— Изпратете човек, ако научите нещо — рекох аз, като си спомних отворената балконска врата.

— Добре. Моля ви, не казвайте на никого за мен. И не идвайте повече в службата.

Не можах да ѝ обещаая, че ще го направя, защото тя, подобно на черен гарван, отлетя внезапно. Аз останах още дълго, спотаена сред каменните колони, нестройните песни и шепота на молитвите. Когато най-сетне превъзмогнах шока си от чутото, разгънах листчето и установих, че страховете ми са били основателни. Беатриш Оливейра ми беше дала списък с пет имена. Четвъртото беше на Маркърс Логан.

[1] Става дума за волфрама, който през Средновековието наричали „вълча пяна“. Суеверните саксонски миньори вярвали, че дяволът приема облика на вълк и обитава дълбините на мините, като разяжда калаената руда със слюнката, капеща от устата му. — Б.пр. ↑

Както всяка вечер в този час, фоайето на хотела беше оживено и пълно с хора. Имаше чужденци, дами с перли и мъже с ленени костюми и в униформи, които разговаряха, обгърнати от аромат на качествен тютюн. Сред тях имаше и негодници. И един от тях чакаше мен. Изтръпнах от ужас, като го видях, въпреки че се престорих на радостно изненадана. Външно Мануел да Силва бе същият като в предишните дни — самоуверен с прекрасния си костюм и първите бели коси, предвещаващи зрелостта му, любезен и усмихнат. Изглеждаше същият мъж, да, но дори видът му ми вдъхна такова отвращение, че едва сдържах желанието си да се обърна и да изляза тичешком. На улицата, на плажа, на края на света. Където и да е, но далеч от него. Преди хранех единствено подозрения и все още съществуваше пролука за надеждата, че под тази привлекателна външност се крие почтен човек. Сега знаех, че за жалост, най-лошите предчувствия са се оказали верни. Предположенията на Хилгарт бяха получили потвърждение на пейката в църквата — порядъчността и лоялността не се съчетаваха с бизнеса по време на война и Да Силва се беше продал на германците. И сякаш това само по себе си не бе достатъчно, към уговорката се бе добавила една зловеща клауза: ако бившите приятели досаждаха, трябваше да бъдат отстранени. Маркъс беше сред тях и при тази мисъл сърцето ми се сви.

Исках инстинктивно да избягам, но не можах да го направя: не само защото една количка, натоварена със сандъци и куфари, беше препречила временно голямата въртяща се врата на хотела, но и поради други, много по-сериозни причини. Току-що бях научила, че след двайсет и четири часа Да Силва ще посрещне своите германски партньори. Вероятно за тази среща ме бе предупредила съпругата на Хилгарт и навярно именно на нея щяха да бъдат обсъдени всички детайли, които англичаните желаеха да узнаят. Следващата ми цел беше да го накарам да ме покани да присъствам на нея, но времето работеше против мен. Нямах друг избор, освен да се опитам да го изпреваря.

— Моите съболезнования, скъпа Арис.

В първия момент не разбрах какво има предвид. Вероятно реши, че съм твърде развълнувана, за да говоря.

— Благодаря — прошепнах веднага щом схванах за какво става дума. — Баща ми не беше християнин, но обичам да почитам паметта му с няколко минути религиозно уединение.

— В настроение ли си да изпиеш едно питие? Може би моментът не е подходящ, но ми казаха, че два пъти си идвала в кабинета ми и реших да се реванширам. Извини ме, моля те, за честите отсъствия — напоследък пътувам повече, отколкото ми се иска.

— Благодаря, едно питие ще ми се отрази добре, денят беше доста тежък. И да, минах през кабинета ти, но само за да те поздравя, всичко останало мина чудесно. — Насилих се да довърша фразата с усмивка.

Отправихме се към терасата, където бяхме първата вечер, и всичко беше както преди. Или почти. Обстановката беше същата: палмите, които се полюшваха от вятъра, океанът в далечината, сребристата луна и изстуденото до идеалната температура шампанско. Нещо обаче не беше в хармония с картината. Нещо, което не беше нито в мен, нито в обстановката. Погледнах Мануел, докато поздравяваше клиентите наоколо, и тогава осъзнах, че всъщност той не се вмества в цялата тази хармония. Не се държеше естествено. Полагаше усилия да бъде очарователен и както винаги, използваше богат запас от приятелски фрази и сърдечни жестове. Но в мига, в който човекът, към когото бяха отправени, се отдалечеше на достатъчно разстояние, лицето му придобиваше сериозно и съсредоточено изражение, което изчезваше само когато се обръщаше отново към мен.

— Значи си купила още платове...

— Както и конци, аксесоари, украшения и безброй галантерни изделия.

— Клиентките ти ще бъдат очаровани.

— Особено германките.

Жребият вече беше хвърлен. Трябваше да го накарам да реагира: това бе последен шанс да ме покани в дома си; евентуален неуспех би означавал край на мисията. Той повдигна въпросително вежда.

— Германките са по-взискателни клиентки, те ценят най-много качеството — поясних аз. — Испанките се интересуват от общия

резултат, от вида на дрехата като цяло, но германките се вглеждат във всеки детайл, по-педантични са. За щастие успях да се приспособя към тях и се разбираме чудесно. Дори мисля, че притежавам специален талант, благодарение на който винаги остават доволни — казах аз, като довърших фразата със закачливо намигане.

Поднесох чашата към устните си и едва се сдържах да не я изпия на един дъх. „Хайде, Мануел, хайде — помислих си аз. — Реагирай, покани ме — мога да ти бъда полезна, мога да забавлявам дамите на гостите ти, докато вие се договаряте за вълчата пяна и търсите начин да се отървете от англичаните.“

— В Мадрид също има много германци, нали? — попита той.

Това не беше невинен въпрос за светската обстановка в съседната страна — това беше реален интерес към моите познати и връзките, които поддържах с тях. Вече бях близо до целта. Знаех какво трябва да кажа: ключови имена, важни постове, запазвайки привидно безучастния си вид.

— Много — отвърнах с нехаен тон. Облегнах се назад, отпуснах флегматично ръка, отново кръстосах крака, отпих от чашата. — Точно баронеса Щорер, съпругата на посланика, по време на последното си посещение в ателието коментираше, че Мадрид се е превърнал в идеална колония за германците. За някои наистина работим много; Елза Брукман например, за която твърдят, че е лична приятелка на Хитлер, идва два-три пъти в седмицата. А на последния прием в резиденцията на Ханс Лацар, прессекретаря...

Разказах две-три маловажни случки и споменах още няколко имена. С привидно нехайство, сякаш не им придавах особено значение. И докато говорех с престорено равнодушие, забелязах, че Да Силва попива думите ми съсредоточено, сякаш светът около него бе загубил значението си. Едва обръщаше внимание на поздравите, отправени към него от една или друга страна, чашата си стоеше на масата, а цигарата между пръстите му изгоря и заприлича на копирена буба. Докато най-после реших да отпусна хватката.

— Извинявай, Мануел. Сигурно съм ти досадила с всички тези приеми, тоалети и капризи на безгрижни жени. Разкажи ми как мина пътуването ти.

Продължихме да разговаряме още половин час, през който нито той, нито аз споменахме отново за германците. Мисълта за тях обаче

сякаш остана да се носи във въздуха.

— Мисля, че е време за вечеря — каза той, като погледна часовника си. — Какво ще кажеш?

— Много съм уморена. Имаш ли нещо против да я отложим за утре?

— Утре няма да мога. — Забелязах как се поколеба няколко секунди и затаих дъх. После продължи: — Имам ангажимент.

Хайде, хайде, хайде. Трябваше съвсем леко да го побутна.

— Колко жалко, щеше да е последната ни вечер. — Разочарованието ми изглеждаше истинско, колкото бе и желанието да чуя от него това, което очаквах толкова дни. — Връщам се в Мадрид в петък, идущата седмица ще бъде много натоварена. Баронеса Петрино, съпругата на Лацар, дава прием следващия четвъртък и половин дузина мои клиентки германки искат да...

— Може би ще ти е приятно да присъстваш.

Стори ми се, че сърцето ми ще спре да бие.

— Ще бъде скромна среща на приятели. Германци и португалци. В дома ми.

— Колко искате, за да ме закарате до Лисабон?

Мъжът се огледа, за да се увери, че никой не ни наблюдава. После си свали каскета и се почеса настървено по главата.

— Десет ескудо — каза той, без да маха угарката от устата си.

Подадох му банкнота от двайсет.

— Да потегляме.

Бях се опитала безуспешно да поспя — чувствата и усещанията ми се блъскаха и отскачаха безредно в ума ми. Задоволство, защото най-после задачата ми отбелязваше някакъв напредък, тревога пред това, което ме очакваше, униние от тъжната истина, която бях разкрила. И освен това, и над всичко това — страхът, че Маркърс Логан фигурира в един зловещ списък, предположението, че той самият не знае нищо, и отчаянието, че съм безсилна да го уведомя. Нямах представа къде мога да го намеря, бях го срещала само два пъти, и то на различни и отдалечени едно от друго места. Може би единствено в офиса на Да Силва можеха да ми дадат някаква информация, но не трябваше да се приближавам отново до Беатриш Оливейра, още по-малко сега, когато шефът ѝ се бе върнал.

Един след полунощ, един и половина, два без петнайсет. Ту ми ставаше горещо, ту студено. Два, два и десет. Станах няколко пъти, отворих и затворих балконската врата, изпих чаша вода, запалих лампата, угасих я. Три без двайсет, три, три и петнайсет. И тогава внезапно ми хрумна едно решение. Или поне нещо подобно на решение.

Облякох се с най-тъмните дрехи, които намерих в гардероба: рокля от черен мохер, дълго сако в оловносив цвят и широкопола шапка, нахлупена до веждите. Накрая взех ключовете от стаята и пачка банкноти. Не се нуждаех от нищо друго, освен от късмет.

Слязох на пръсти по сервизното стълбиче, всичко тънеше в тишина и мрак. Вървах, без да имам ясна представа накъде се движа, като следвах инстинкта си. Кухните, килерите, пералните, котелните помещения. Излязох на улицата през задната врата на мазето.

Не беше най-приятният избор, разбира се — току-що бях разбрала, че от тук изнасят боклука. Поне беше боклук на богаташи.

Наоколо цареше мрак, светлините на казиното блестяха на няколкостотин метра и от време на време до мен достигаха звуци, съпровождащи последните окъснели клиенти: сбогуване, приглушен смях, шум на кола. А после тишина. Седнах да чакам, с вдигнати ревери и ръце в джобовете, на бордюра на тротоара, свита до купчина каси от сода. Бях израснала в работнически квартал, знаех, че скоро ще настъпи раздвижване: мнозина ставаха призори, за да улеснят живота на тези, които можеха да си позволят лукса да спят до късно сутринта. Преди четири се появиха първите светлини в приземието на хотела, след малко излязоха двама служители. Спряха на вратата, за да запалят по цигара, като прикриваха пламъчето с шепите си, после бавно се отдалечиха. Първата кола беше някаква камионетка. Спря и от нея слязоха десетина млади жени; веднага след това потегли. Жените, все още сънени, влязоха — предположих, че са камериерките от новата смяна. Второто возило беше триколка. От нея излезе слаб и зле обръснат мъж, който започна да търси в задната част някаква стока. После го видях да влиза в кухните, носейки голям плетен кош, съдържащ нещо немного тежко, което не успях да различа заради тъмнината и разстоянието. Когато приключи, се отправи към малкото си возило и тогава го заговорих.

Опитах да изчистя с кърпичка сламките по седалката, но не успях. Миришеше на кокошки и навсякъде имаше пера, счупени черупки и курешки. Яйцата за закуска се поднасяха на гостите пържени или на очи в красиви чинии с позлатен кант. Колата, с която ги превозваха от носачките до кухните на хотела, беше доста по-неугледна. Опитах се да не мисля за меките кожени седалки на „Бентли“-то на Жуау, докато се придвижвахме с клатушкане в гракация автомобил. Седях отдясно на разносвача на яйца, свита на тясната седалка отпред. Въпреки близкия физически контакт, не разменихме нито дума по пътя, след като му дадох адреса, на който трябваше да ме откара.

— Тук е — каза той, когато пристигнахме.

Разпознах фасадата.

— Още петдесет ескудо, ако ме вземете след два часа.

Без да каже нищо, той само докосна с ръка козирката на каскета си, за да потвърди уговорката.

Вратата беше затворена и седнах на една каменна пейка, за да изчакам нощния пазач. С ниско нахлупена шапка и вдигнати ревери на самото, аз се заех да почистя полепналите по дрехите ми сламки и пера едно по едно, за да убия времето. За щастие не се наложи да стоя дълго: човекът, когото чаках, дойде след четвърт час, полюшвайки в ръка връзка с ключове. Повярва на историята за забравената чанта, която му разказах със заекване, и ме пусна да вляза. Потърсих номера на пощенските кутии, изкачих тичешком два етажа и почуках на вратата с бронзовото чукче, по-голямо от собствената ми ръка.

Скоро се събудиха. Първо чух уморени стъпки на човек, който влачи чифт стари чехли. Някой погледна през шпионката и аз видях едно сънено око, изпълнено с удивление. После до слуха ми достигнаха по-енергични стъпки. И гласове, ниски и развълнувани гласове. Разпознах единия от тях въпреки солидната дървена врата, която го заглушаваше. Уверих се в това, когато едно ново, будно и синьо око погледна през малкия отвор.

— Розалинда, Сира е. Моля те, отвори.

Шум от ключалка. После от втора.

Срещата ни беше изпълнена с вълнение, със съдържана радост и възбудено шепнене.

— Каква чудесна изненада! Но какво правиш тук посред нощ, скъпа? Казаха ми, че ще дойдеш в Лисабон, но че няма да мога да те видя. Как е положението в Мадрид?

И аз се радвах много, но страхът ме караше да бъда предпазлива.

— Шшшт... — изшътках, като се опитвах да я успокоя. Не ми обърна внимание и продължи въодушевено да ме приветства. Дори разбудена посред нощ, тя изглеждаше все така неустойима с копринения си халат в цвят слонова кост, обвил деликатното тяло и прозрачната кожа. Къдравата коса бе може би малко по-късо подстригана, но от устата ѝ продължаваше да се лее познатият водопад от английски, испански и португалски думи и фрази.

Близостта ѝ отприщи милион незададени досега въпроси. Какво бе преживяла през месеците след бягството от Испания, какви хитрини бе използвала, за да се справи, как бе приела отстраняването на Бейгбедер. В дома ѝ цареше атмосфера на разкош и благополучие, но

аз знаех, че финансовите ѝ средства не позволяват да поддържа такова жилище. Предпочетох да не питам. Колкото и големи да са били предизвикателствата, колкото и да са били подозрителни обстоятелствата, Розалинда Фокс излъчваше същата позитивна жизненост, същото въодушевление, способно да помете всякакви прегради, да премахне всички пречки, да съживи дори мъртвец, ако тя пожелае.

Тръгнахме по дългия коридор, хванати под ръка, като шепняхме в полумрака. Стигнахме до стаята ѝ, тя затвори след себе си и споменът за Тетуан ме връхлетя внезапно като порив на африкански вятър. Берберският килим, мавританският фенер, картините. Разпознах един акварел на Бертучи: варосаните стени на Арабския квартал, жените от Риф, продаващи портокали, натоварено със стока муле, хиджаби и джелаби, а в дъното — минарето на джамия, открояващо се на мароканското небе. Отвърнах поглед — не беше време за носталгия.

— Трябва да открия Маркърс Логан.

— Виж ти какво съвпадение. Преди няколко дни ме посети, разпитваше за теб.

— Ти какво му каза? — попитах разтревожено.

— Само истината — каза тя, като вдигна дясната си ръка, сякаш полагаше клетва, — че за последен път съм те видяла миналата година в Танжер.

— Знаеш ли къде мога да го намеря?

— Не. Каза, че отново ще мине през „Ел Галго“, нищо повече.

— Какво е „Ел Галго“?

— Моят клуб — рече тя с намигване, докато се наместваше в леглото. — Фантастичен бизнес, който започнахме с един приятел. Парите направо текат — добави със смях. — Но ще ти разкажа за това друг път, сега да обсъдим по-спешни въпроси. Не знам къде можеш да намериш Маркърс, скъпа. Не знам къде живее, нито имам номера на телефона му. Но ела, седни до мен и ми разкажи всичко, може да измислим нещо.

Какво облекчение бе да открия отново предишната Розалинда. Екстравагантна и непредвидима, но също така делова, бърза и решителна дори посред нощ. След като се свързе от първоначалното учудване и след като разбра, че посещението ми има конкретна цел, не губи време да ме разпитва за дреболии, не поиска да ѝ разкажа за

живота си в Мадрид, нито за работата към Секретната разузнавателна служба, към която тя сама ме тласна. Веднага си даде сметка, че нещо трябва да се реши спешно, и беше готова да ми помогне.

Разказах ѝ накратко историята за Да Силва и ролята на Маркърс в нея. Двете се бяхме разположили в голямото ѝ легло, осветени единствено от слабата светлина на една лампа с копринен абажур. Макар да съзнавах, че нарушавам изричните заповеди на Хилгарт да не влизам във връзка с Розалинда в никакъв случай, аз я запознах с подробностите на мисията ми: вярвах ѝ сяко, а и можех да се обърна единствено към нея. Освен това в известен смисъл ме бяха предизвикали да я потърся — бяха ме изпратили в Португалия без никаква защита, без никаква опора, така че нямаш друг избор.

— Виждам Маркърс много рядко. Понякога минава през клуба, веднъж се срещнахме в ресторанта на хотел „Авиш“, а две вечери също като теб, го видях в казиното на Ещорил. Все така очарователен е, но има нещо неясно около работата му — така и не ми каза с какво се занимава, но се съмнявам, че е журналистика. Всеки път, когато се срещнем, си говорим около две минути и се разделяме сърдечно с обещанието да се виждаме по-често, но не го правим. Нямам представа в какво се е замесил, скъпа. Не знам дали дейността му е истинска, или прикрива нещо. Дори не знам дали живее постоянно в Лисабон, или идва и се връща в Лондон или другаде. Дай ми два дни и ще се опитам да проверя.

— Мисля, че няма време. Да Силва вече даде указания да го отстранят, за да разчисти пътя на германците. Трябва да го предупредя колкото е възможно по-скоро.

— Внимавай, Сира. Може би той самият е замесен в нещо съмнително, за което не знаеш. Не са ти казали какъв бизнес го свързва с Да Силва. Освен това мина много време, откакто беше в Мароко. Не знаем нищо за живота му, след като си замина. А дори и тогава не узнахме кой знае колко.

— Но успя да доведе майка ми...

— Беше обикновен посредник, освен това не го направи даром. Спомни си, че не беше безкористна услуга.

— Но знаехме, че е журналист...

— Така предполагахме, но всъщност никога не видяхме публикувано прословутото му интервю с Хуан Луис, което уж беше

поводът да дойде в Тетуан.

— Може би...

— Нито репортажа за Испанско Мароко, заради който остана там толкова седмици.

Можех да открия хиляди причини, които да обяснят всичко, но нямах време за това. Африка беше минало, Португалия — настояще. А опасността — тук и сега.

— Трябва да ми помогнеш да го намеря — настоях аз, пренебрегвайки опасенията й. — Да Силва вече предупреди хората си, трябва поне да уведоим Маркър. После той сам ще реши какво да предприеме.

— Разбира се, че ще се опитам да го намеря, скъпа, бъди спокойна. Само че искам да действаш предпазливо и да имаш предвид, че всички сме се променили. Никой не е такъв, какъвто някога е бил. В Тетуан преди няколко години ти беше млада шивачка, а аз — щастлива любовница на един мъж с власт: виж сега в какво сме се превърнали, виж докъде сме стигнали и при какви обстоятелства се виждаме. Маркър сигурно също се е променил — такива са законите на живота, още повече във времена като днешните. И преди не знаехме кой знае какво за Маркър, днес ще знаем още по-малко.

— Сега се занимава с бизнес. Каза ми го самият Да Силва.

— Не бъди наивна, Сира. Думата „бизнес“ в наши дни е като голям черен чадър, под който може да се крие какво ли не.

— Значи ми казваш, че не трябва да му помогна? — попитах, като се опитвах да скрия объркването си.

— Не. Просто те съветвам да внимаваш много и да не рискуваш повече от необходимото, защото дори не знаеш със сигурност кой е и в какво е замесен мъжът, когото се опитваш да предпазиш. Животът е изпълнен с превратности, нали? — продължи тя с усмивка, докато отмяташе от лицето си вечната руса къдрица. — Той беше луд по теб в Тетуан, а ти не посмя да направиш решителната крачка, въпреки че двамата се привличахте много. А сега, след толкова време, рискуваш да те разкрият, да провалиш мисията си и кой знае още колко неща, за да го предпазиш, при това в страна, в която си сама и не познаваш почти никого. Още не разбирам защо се отказва да започнеш нещо сериозно с Маркър, но сигурно е оставил дълбока следа в теб, щом се излагаш на такава опасност заради него.

— Сто пъти съм ти обяснявала. Не желяех нова връзка, защото историята с Рамиро още не беше отшумяла, защото раните още бяха пресни.

— Но беше минало време...

— Не и достатъчно. Боях се, че отново ще страдам, Розалинда, толкова ме беше страх... Това, което ми се случи с Рамиро, беше толкова болезнено, толкова нараняващо, толкова, толкова ужасно... Знаех, че рано или късно Маркърс също ще си тръгне, не исках да преживявам това отново.

— Но той никога нямаше да те изостави по този начин. Все някога щеше да се върне, може би щеше да замине с него...

— Не. Тетуан не беше за него онова, което беше за мен: майка ми скоро щеше да пристигне, имаше две обвинения срещу мен, Испания беше във война. Още бях объркана, наранена и разстроена от предишната си връзка, притеснявах се за майка си и си изграждах фалшива самоличност, за да спечеля клиентки в една чужда страна. Вярно е, издигнах стена, за да не се влюбя до полуда в Маркърс. И въпреки това, той успя да премине през нея. Промъкна се между процепите и ме достигна. Не съм обичала никого оттогава, нито съм се чувствала привлечена от някой мъж. Споменът за него ми помогна да стана силна и да се справя със самотата, а повярвай ми, Розалинда, наистина бях много самотна през всичкото това време. И когато мислех, че повече няма да го видя, съдбата го постави на пътя ми в най-неподходящия момент. Нямам намерение да се връщам при него, нито да хвърлям мост към миналото, за да си върна изгубеното, знам, че това е невъзможно в този безумен свят, в който живеем. Но ако мога да спася живота му, трябва да го направя.

Сигурно забеляза, че гласът ми трепери, защото хвана ръката ми и я стисна силно.

— Добре, нека се съсредоточим върху настоящето — каза решително тя. — На сутринта ще задвижа контактите си. Ако още е в Лисабон, ще успее да го открие.

— Аз не мога да се видя с него, не искам и ти да го правиш. Използвай посредник, някой, който да му предаде информацията, без той да разбере, че идва от теб. Единствено трябва да знае, че Да Силва не само че не иска да го вижда, но освен това е дал заповед да го отстранят, ако започне да досажда. Ще информирам Хилгарт за

останалите имена веднага щом пристигна в Мадрид. Или не — поправих се аз. — По-добре да дадат на Маркърс всички имена, запиши ги, знам ги наизуст. Нека той им съобщи, вероятно познава всички.

Внезапно усетих огромна умора, почти толкова огромна, колкото тревогата, която не ме бе напуснала, откакто Беатриш Оливейра ми бе връчила зловещия списък в църквата „Сао Домингуш“. Денят беше ужасен: службата в църквата и случилото се там, после срещата с Да Силва и изтощителното усилие, което положих, за да ме покани в дома си; будуването в продължение на часове, чакането в тъмнината до боклуците на хотела, неудобното пътуване до Лисабон, притисната до тялото на смрадливия разносвач на яйца. Погледнах часовника. Оставаше половин час, докато ме вземе с колата си. Да затворя очи и да се сгуша в разхвърляното легло на Розалинда — това бе огромно изкушение, но сега не можех да мисля за спане. Преди това трябваше да се осведомя за живота на приятелката си, макар и накратко — кой знае дали това нямаше да е последната ни среща.

— Сега ти ми разкажи набързо какво се случи, след като напусна Испания, как потръгна животът ти? Не искам да си отида, без да узная нищо за теб.

— В началото ми беше трудно: бях сама, без пари и се тревожех за несигурното положение на Хуан Луис в Мадрид. Но не можех да седна и да оплаквам изгубеното — трябваше да си изкарвам прехраната. Понякога беше дори забавно, преживях някои епизоди, достойни за комедия: имаше двама грохнали милионери, които ми предложиха брак, омаях дори един висш нацистки офицер, който ме увери, че е готов да дезертира, ако се съглася да избягам с него в Рио де Жанейро. Понякога беше забавно; друг път не толкова. Срещнах бивши ухажори, които се престориха, че не ме познават, и стари приятели, които ми обърнаха гръб. Хора, на които някога съм помагала, внезапно бяха сполетени от амнезия, други се престориха, че са в окаяно положение, за да не им поискам заем. Но най-лошото не беше това — най-непоносимо за мен бе прекъсването на всякаква връзка с Хуан Луис. Първо прекратихме телефонните обаждания, след като той откри, че ни подслушват, после се отказахме от писмата. А след това го уволниха и арестуваха. Последните писма от него са отдавна — същите, които той ти е връчил, а ти си дала на Хилгарт. А после — край.

— Как е той сега?

— Относително добре. Изпратиха го в Ронда и слава богу, защото в началото помисли, че ще се отърват от него, като го обвинят в държавна измяна. Но в крайна сметка не го предадоха на военния трибунал — по-скоро от интерес, отколкото от съжаление: ликвидирането на министър, назначен година по-рано, би се приело крайно негативно от испанския народ и от международната общност.

— Още ли е в Ронда?

— Да, но сега е само под домашен арест. Живее в хотел и изглежда, вече разполага с известна свобода на движение. Отново го въодушевяват разни проекти, знаеш колко е енергичен и деен, винаги трябва да върши нещо интересно, да измисля и да крои планове. Надявам се да дойде скоро в Лисабон, а после *we'll see*. Ще видим — завърши тя с меланхолична усмивка.

Не посмях да попитам какви са тези нови проекти след изпадането му в немилост. Бившият министър, приятел на англичаните, вече не играеше почти никаква роля в тази толкова благосклонна към Оста Нова Испания; нещата би трябвало коренно да се променят, за да може пак да се изкачи на върха.

Погледнах отново часовника, оставаха ми само десет минути.

— Разкажи ми още за себе си, как се справяш?

— Запознах се с Димитри, руснак белогвардеец, избягал в Париж след болшевишката революция. Сприятелихме се и го убедих да ме направи съдружник в клуба, който смяташе да открие. Той трябваше да осигури парите, аз — декорацията и контактите. „Ел Галго“ започна да жъне успехи още от самото начало, така че скоро след като открихме клуба, започнах да търся жилище, за да се изместя от стаичката, в която ме бяха приютили едни приятели поляци. Тогава намерих този апартамент — ако жилище с двайсет и четири стаи може да се нарече апартамент.

— Двайсет и четири стаи? Страхотно!

— Не чак толкова, всъщност го направих с намерение да извлека полза от него. В Лисабон е пълно с бежанци с ограничени средства, които не могат да си позволят дълъг престой в някой голям хотел.

— Само не казвай, че си открила тук пансион.

— Нещо такова. Изискани наематели, светски хора, чиято рафинираност не им пречи да са на ръба на пропастта. Споделям с тях

дома си, а те с мен — парите си, според своите възможности. Няма цена: някои са заемали стая в продължение на два месеца, без да ми платят нито едно ескудо, а други за една седмица престой са ми подарявали гривна *rivière* с диаманти или брошка от Лапик. Не искам нищо от никого — всеки дава каквото може. Времената са трудни, скъпа. Трябва да се оцелява.

Наистина трябваше да се оцелява. А за мен оцеляването в момента изискваше да се кача отново в една воняща на кокошки триколка и да се върна в стаята си в хотел „Ду Парке“ преди съмване. С удоволствие бих продължила да си говоря с Розалинда още дълго, изтегната безгрижно в голямото ѝ легло; после щяхме да натиснем звънеца и да ни донесат закуската. Беше време обаче да си тръгна, да се върна към реалността, колкото и мрачна да беше тя. Розалинда ме изпрати до вратата; преди да я отвори, ме притисна до крехкото си тяло и прошепна един съвет в ухото ми:

— Почти не познавам Мануел да Силва, но славата му се носи в Лисабон. Той е едър предприемач — очарователен и прелъстителен, но твърд като камък, безмилостен с противниците си и способен да продаде душата си за изгодна сделка. Внимавай много, защото си играеш с огъня. Той е изключително опасен човек.

Чисти кърпи обяви един глас от другата страна на вратата на банята.

— Благодаря, оставете ги на леглото — извиках аз.

Не бях поръчвала хавлиени кърпи и бе необичайно, че ги сменят в този час на деня, но предположих, че става дума за несъгласуваност в действията на персонала.

Нанесох туша върху миглите си пред огледалото. С това приключих с гримирането — оставаше само да се облека, а разполагах с почти цял час, докато Жуау дойде да ме вземе. Бях по хавлия. Започнах да се приготвям отрано, за да запълня времето и да спра да си представям ужасяващи финали на кратката си кариера, но въпреки това имах предостатъчно време. Излязох от банята и докато завързвах колана, се поколебах какво да правя. Да изчакам още малко, преди да се облека. А може би трябваше поне да си обуя чорапите. Или не, вероятно по-добре щеше да бъде... Тогава го видях и забравих за чорапите, както и за всичко на света.

— Какво правиш тук, Маркърс? — прошепнах аз, невярваща на очите си. Някой го беше пуснал, явно той бе донесъл кърпите. А може би не — огледах стаята и не видях никакви кърпи.

Не отговори на въпроса ми. Не ме поздрави, нито си направи труда да се извини, че е нахълтал в стаята ми по този начин.

— Престани да се виждаш с Мануел да Силва, Сира. Стой далеч от него. Дойдох да ти кажа само това.

Изрече го с тон, нетърпящ възражение. Стоеше прав, опрял лявата си ръка върху облегалката на креслото в ъгъла. С бяла риза и сив костюм, нито напрегнат, нито отпуснат — просто сдържан. Сякаш беше поел някакво задължение и бе твърдо решен да го изпълни.

Не успях да му отговоря — стоях като онемяла.

— Не знам каква е връзката ти с него — продължи той, — но още имаш време да се отдръпнеш. Махни се от тук, върни се в Мароко...

— Сега живея в Мадрид — успях най-сетне да проговоря. Стоях върху килима, неподвижна, боса, без да знам какво да правя. Припомних си какво ми каза Розалинда същата сутрин: трябваше да внимавам с Маркъс, не знаех в какви среди се движи, нито в какви сделки е замесен. Побиха ме тръпки. Не знаех това, а може би и никога не съм го знаела. Изчаках да продължи да говори, за да преценя доколко мога да бъда откровена и доколко се налага да съм предпазлива; до каква степен би трябвало да се държа като онази Сира, която той познава, и докога да играя ролята на сдържаната Арис Агорик.

Той се отдели от креслото и пристъпи към мен. Лицето му не се беше променило, очите също. Гъвкавото тяло, косата, цветът на кожата, линията на челюстта. Раменете, ръцете, на които се бях опирала толкова пъти, дланите, които бяха държали пръстите ми, гласът. Всичко изведнъж ми се стори толкова познато, толкова близко. И същевременно толкова далечно.

— Тогава замини колкото се може по-скоро, не се виждай отново с него — настоя той. — Този човек не те заслужава. Нямам представа защо си променила името си, нито защо си дошла в Лисабон, нито какво точно те е сближило с него. Не знам дали връзката ви е възникнала естествено, или някой те е забъркал в тази история, но те уверявам...

— Между нас няма нищо сериозно. Дойдох в Португалия да купя стоки за ателието си. Един познат в Мадрид ме свърза с него и се видяхме няколко пъти. Той е просто приятел.

— Не, Сира, не се заблуждавай — прекъсна ме рязко той. — Мануел да Силва няма приятели, има познати и ласкатели, както и професионални контакти, това е всичко. А напоследък тези контакти не са особено препоръчителни. Забърква се в съмнителни сделки: с всеки изминал ден се чуват нови неща и ти би трябвало да стоиш настрана от това. Този мъж не е за теб.

— Тогава не е и за теб. Но вие се държахте като добри приятели онази вечер в казиното...

— Поддържахме чисто делови връзки. Или по-скоро поддържахме. Според последните сведения, той вече не иска и да чуе за мен. Нито за мен, нито за който и да било друг англичанин.

Въздъгнах с облекчение: от думите му заключих, че Розалинда бе успяла да го открие и да предаде чрез посредник съобщението ми. Стояхме все така прави, лице в лице, но бяхме скъсили неусетно разстоянието помежду ни. Той направи една крачка напред, аз направих следващата. Още една той, още една аз. В началото на разговора двамата стояхме в различни краища на стаята, подозрителни и настръхнали като борци, дебнещи реакцията на противника. В последните минути се бяхме приближили един към друг, може би несъзнателно, докато се озовахме в средата на стаята, между краката на леглото и писалището. Само още една крачка и можехме да докоснем ръце.

— Бъди спокоен, умея да се пазя. В бележката, която ми даде в казиното, ме питаше какво е станало със Сира от Тетуан. Вече виждаш — станала е по-силна. Както и по-недоверчива и подозрителна. Сега нека те попитам същото, Маркърс Логан: какво стана с журналиста, който пристигна целият изранен, в Африка, за да вземе от висшия комисар интервю, което никога...

Не успях да довърша изречението, прекъсна ме някакво потропване по вратата. Някой чукаше отвън. Неочаквано и настойчиво. Хванах го инстинктивно за ръката.

— Попитай кой е — прошепна той.

— Гамбоа е, помощникът на господин Да Силва. Нося ви нещо от него — обяви гласът от коридора.

С три предпазливи крачки Маркърс се скри в банята. Аз се приближих бавно до вратата, хванах дръжката и си поех въздух няколко пъти. После отворих, като си придадох естествен вид, и пред себе си видях Гамбоа да държи нещо леко и красиво, увито в няколко слоя копринена хартия. Протегнах ръце, за да взема това, което още не знаех какво е, но той не ми го даде.

— По-добре аз да ги оставя на някоя равна повърхност, много са нежни. Орхидеи са — обясни ми.

Поколебах се няколко секунди. Макар че Маркърс се бе скрил в банята, беше истинско безразсъдство да позволя на този мъж да влезе в стаята, но от друга страна, ако откажех да го пусна, щеше да изглежда така, сякаш криех нещо. А в този момент най-малко исках да събуждам подозрения.

— Заповядайте — съгласих се накрая. — Оставете ги върху писалището, ако обичате.

И тогава я видях. И пожелах земята да се отвори под краката ми и да пропадна в нея. Да ме погълне и да изчезна завинаги. Така нямаше да се налага да се изправя лице в лице с последствията от това, което току-що бях видяла. В средата на тясната маса, между телефона и лампата със златист абажур, имаше нещо неуместно. Нещо крайно неуместно, което никой не биваше да вижда там. Още по-малко довереният служител на Да Силва.

Поправих се веднага щом го забелязах.

— Или не, по-добре ги поставете тук, върху пейката до леглото.

Той се подчини безмълвно, но разбрах, че също я бе забелязал. А и как иначе. Върху полираното дърво на писалището имаше нещо толкова несвойствено за стая, заета от сама жена, че нямаше как да не привлече вниманието му — шапката на Маркърс.

Той излезе от скривалището си веднага щом чу, че вратата се затваря.

— Върви си, Маркърс. Върви си, моля те — настоях аз, докато се опитвах да пресметна колко време ще е нужно на Гамбоа да съобщи на шефа си за това, което току-що бе видял. Дори да си беше дал сметка за бедствието, което шапката му можеше да причини, Маркърс не каза нищо. — Престани да се тревожиш за мен, утре вечер се връщам в Мадрид. Днес ми е последният ден, така че...

— Наистина ли си заминаваш утре? — попита той, като ме хвана за раменете. Въпреки тревогата и страха, по тялото ми премина тръпка, която отдавна не бях усещала.

— Да, утре вечер с „Лузитания Експрес“.

— И няма да се връщаш в Португалия?

— Не, засега нямам такова намерение.

— А в Мароко?

— Също. Ще остана в Мадрид, там са ателието и животът ми.

Замълчахме за няколко секунди. Вероятно двамата мислехме за едно и също: колко жалко, че съдбите ни се срещнаха отново в толкова смутно време, колко тъжно, че трябва да се лъжем така.

— Пази се много.

Кимнах. Тогава той вдигна ръка и погали бавно с пръст бузата ми.

— Жалко, че не се сближихме повече в Тетуан, нали?

Надигнах се на пръсти и го целунах за сбогом. Когато усетих мириса му, а той усети моя, когато кожата ми докосна неговата кожа, аз доближих устни до ухото му и прошепнах:

— Много жалко.

Излезе безшумно, а аз останах в компанията на най-красивите орхидеи, каквито някога бях виждала и каквито никога повече нямаше да видя, едва сдържайки желанието си да изтичам след него и да го прегърна, докато се опитвах да преценя последиците от подобно безразсъдство.

61.

Когато наближихме, установих, че отстрани вече има няколко коли, паркирани една до друга. Големи, лъскави, тъмни. Внушителни.

Вилата на Да Силва се намираше извън града, сравнително близо до Ещорил, но бе достатъчно отдалечена, за да не мога да се върна сама. Запомних някои табели: Гиншу, Малвейра, Колареш, Сингра. Въпреки това, нямах никаква представа къде сме.

Жуау спря бавно колата и колелата изскърцаха върху чакъла. Изчаках да ми отворят вратата. Спуснах бавно единия крак, после другия. Чак тогава видях протегнатата към мен ръка.

— Добре дошла в Кинта да Фонте, Арис.

Излязох бавно. Златистото ламе очертаваше извивките на тялото ми, в косата си бях закичила една от трите орхидеи, които той ми беше изпратил по Гамбоа. Потърсих бързо с очи Гамбоа, докато слизах, но не беше там.

Нощният въздух ухаеше на портокали и кипариси, светлините от фенерите на фасадата обливаха каменните стени на огромната къща. Докато изкачвах стълбите към верандата под ръка с Мануел, забелязах монументален герб над входната врата.

— Емблемата на семейство Да Коща, предполагам.

Много добре знаех, че дядото кръчмар не би могъл и да сънува за родов герб, но той едва ли долови иронията.

Гостите чакаха в просторен салон с тежки мебели и голяма незапалена камина в единия край. Цветята, разпръснати из помещението, не успяваха да смекчат неуютната обстановка. Неловкото мълчание, което обгръщаше присъстващите, също не допринасяше за затопляне на атмосферата. Преброих ги бързо. Двама, четирима, шестима, десет. Десет души, пет двойки. И Да Силва. И аз. Общо дванайсет. Сякаш прочел мислите ми, Мануел съобщи:

— Липсва още един гост, германец, който скоро ще дойде. Ела да те представя, Арис.

За момента съотношението беше почти равностойно: три двойки португалци и две двойки германци, плус този, когото очаквах.

Симетрията обаче свършваше дотук, защото всичко останало беше в странно несъответствие. Германците бяха облечени с тъмни дрехи — строги, дискретни, в тон с мястото и събитието. Съпругите им не бяха ослепително елегантни, но носеха тоалетите си със самочувствие и излъчваха самоувереност. Португалците бяха от друго тесто — и мъжете, и жените. Мъжете бяха облечени в костюми от хубави платове, но качеството се губеше върху тромавите им тела; всички имаха телосложението на селски мъже с къси крака, дебели вратове и широки длани с изпочупени нокти и мазоли. Тримата се фукаха с нови-новенички автоматични писалки в горния джоб на самото си, а когато се усмихнеха, в устите им проблясваха златни коронки. Жените им, непохватни като тях, се опитваха да пазят равновесие върху лъскавите обувки с високи токчета, в които бяха напъхали отеклите си крака; едната носеше зле поставена шапка; другата беше загърнала раменете си с дълга кожена наметка, която постоянно се свличаше на земята. Третата бършеше устата си с опакото на ръката всеки път, когато си вземаше мезе.

Преди да пристигна, смятах, че Мануел ме е поканил на приема си, за да блесне пред гостите си, да се поперчи с мен като с екзотична вещ, която засилва реномето му на страхотен мачо. Вероятно се очакваше да забавлявам гостенките му с разговори за мода и истории за висшите германски служители в Испания, както и с други подобни баналности. Но когато видях обстановката, разбрах, че съм се заблуждавала. Макар че ме бе приел като гостенка, Да Силва ме беше завел там не като фигурантка; всъщност той очакваше да споделя ролята му на церемониалмайстор и да му помогна да се справи с тази странна фауна. Аз щях да служа за връзка между германките и португалките; щях да прехвърля моста, без който дамите от двете групи щяха да си разменят единствено погледи през цялата вечер. И ако смяташе да обсъжда важни въпроси, последното, от което се нуждаеше в момента, бяха няколко отегчени и намръщени жени, чакащи с нетърпение мъжете им да ги отведат от там. Ето за това бях тук — да му помогна. Аз го бях предизвикала миналия ден и той бе приел предизвикателството — и двамата печелехме по нещо.

„Добре. Мануел, ще ти дам каквото искаш — казах си аз. Надявам се и ти да направиш същото за мен след това.“ И за да може всичко да протече според очакванията му, потиснах страховете си и

надянах на лицето си най-очарователната маска на фалшивата ми самоличност. Прикрих се зад нея, пуснах в ход предполагаемия си чар и преливах от любезност, като я разпределях равномерно между двете националности. Похвалих шапката и кожената наметка на жените от Бейра, пуснах две шеги, които разсмяха всички, позволих на един португалец да докосне задника ми и похвалих добродетелите на германския народ. Най-безсрамно.

Докато на вратата не се появи един черен облак.

— Извинете, приятели — каза Да Силва. — Искам да ви представя Йоханес Бернхарт.

Беше остарял, надебелял и оплешивял, но без съмнение беше същият Бернхарт, когото познавах от Тетуан. Същият Бернхарт, който се разхождаше често по улица „Генералисимус“ под ръка с една жена, която в момента не беше с него. Същият, който договори инсталирането на германски антени на мароканска територия със Серано Сунер и се споразумя с него да държат Бейгбедер настрана от преговорите. Същият, който никога не разбра, че ги бях подслушала, легнала на пода, скрита зад един диван.

— Извинявам се за закъснението. Автомобилът се развали и се наложи да направим дълъг престой в Елваш.

Опитах се да прикрия смущението си, като взех чашата, която един сервитьор ми предложи, и в същото време мислех трескаво: кога за последен път се бяхме срещали, колко пъти се бях разминавала с него по улицата, за колко време се видяхме онази нощ във Висшия комисариат. Когато Хилгарт ме уведоми, че Бернхарт се намира на полуострова и ръководи корпорацията, управляваща икономическите интереси на нацистите в Испания, аз му казах, че няма вероятност да ме разпознае, ако някога се срещнем. Сега обаче не бях толкова сигурна.

Започнаха представянията. Докато мъжете разговаряха, аз останах с гръб към тях, като привидно се стараех да развличам дамите. Новата тема на разговора ни беше орхидеята в косата ми и докато накланях и въртях глава, за да могат всички да ѝ се възхитят, наострих слух, за да доловя откъслеци от някаква информация. Отбелязах си отново имената, за да ги запомня по-добре: Вайс и Волтерс бяха германците, които наскоро пристигналият от Испания Бернхарт не познаваше. Алмейда, Родригеш и Рибейро португалците. Португалци

от Бейра, планинци. Собственици на мини или по-скоро дребни собственици на неплодородни земи, в които Божието провидение беше поставило мини. Какви мини? Още не знаех дори сега нямах представа каква е тази прословута вълчи пяна, която Беатриш Оливейра беше споменала в църквата. И тогава най-послед чух думата — волфрам.

Бързо изрових от паметта си сведенията, които Хилгарт ми бе предоставил в Танжер — това беше минерал, употребяван за производството на снаряди. Редом с този спомен се появи и друг: Бернхарт участваше в закупуването му в големи количества. Хилгарт ми беше споменал за интереса му към находища в Галисия и Естремадура; вероятно по онова време още не е могъл да предвиди, че той ще пусне пипала чак до Португалия и ще преговаря с един предприемач изменник, решил да прекрати доставките си за англичаните в полза на враговете им. Краката ми се разтрепериха и аз потърсих спасение в глътка шампанско. Мануел да Силва не се занимаваше с покупко-продажба на коприна, дървесина или друг безобиден колониален продукт, а с нещо много по-опасно: предметът на новия му бизнес беше един метал, с който германците щяха да усъвършенстват оръжията си и да ги направят много по-ефикасни.

Гостенките ме изтръгнаха от мислите, молеха ме да им обърна внимание. Искаха да знаят откъде е прекрасното цвете, закичено зад лявото ми ухо, да потвърдя, че наистина е естествено, да разберат как се отглежда — безброй въпроси, които изобщо не ме интересуваха, но не можех да не отговоря. Беше тропическо цвете; разбира се, наистина е естествено; не, нямах представа дали Бейра е подходящо място за отглеждането на орхидеи.

— Дами, позволете да ви представя последния ни гост — прекъсна ни отново Мануел.

Затаих дъх, докато дойде и моят ред. Последната.

— А това е моята скъпа приятелка госпожица Арис Агорик.

Вгледа се в мен, без да мигне. Една секунда. Две. Три.

— Познаваме ли се?

„Усмихни се, Сира, усмихни се“, казах си аз.

— Не, мисля, че не — отвърнах и му протегнах морно ръка.

— Освен ако не сте се срещали някъде в Мадрид — подхвърли Мануел. За щастие явно не познаваше достатъчно добре Бернхарт, иначе щеше да знае, че в миналото си е живял в Мароко.

— Може би в „Ембаси“? — предположих аз.

— Не, не. Напоследък ходя рядко в Мадрид. Пътувам много, а жена ми обича морето, затова живеем в Дения, близо до Валенсия. Лицето ви обаче наистина ми се струва познато отнякъде, но...

Спаси ме икономът. „Дами, господа, вечерята е сервирана.“ Тъй като липсваше домакиня, Да Силва пренебрегна протокола и ме настани в единия край на масата. Той седна на другия. Опитах се да скрия тревогата си, като насочих вниманието си към гостите, но бях толкова неспокойна, че не хапнах почти нищо. Тревогата, която предизвика у мен посещението на Гамбоа в стаята ми, се усили от неочакваната поява на Бернхарт и от потвърждението за мръсните сделки, в които Да Силва се бе забъркал. И за капак на всичко, трябваше да се преструвам и да играя ролята на домакиня.

Супата бе поднесена в сребърен супник, виното в кристални гарафи, а морските дарове — в огромни, препълнени подноси. Положих свръхусилия, за да бъда внимателна с всички. Посочих скришом на португалците какви прибори да използват за всяко ястие и размених няколко фрази с германките: да, разбира се, че познавах баронеса Щорер; да, Глория фон Фюрстенберг също; разбира се, разбира се, знаех, че Хорхер скоро ще открие заведението си в Мадрид. Вечерята премина без инциденти и за щастие Бернхарт не ми обърна повече внимание.

— Е, дами, а сега, ако нямате нищо против, ние с господата ще се оттеглим да поговорим — обяви Мануел след десерта.

Сдържах яда си, като замачках покривката с ръце. Не може да бъде, не можеше да ми причини това. Вече бях изпълнила моята част; сега беше мой ред да получавам. Бях обсипала с внимание всички, бях се държала като образцова домакиня и трябваше да бъда възнаградена. Не можех да позволя да ми се изплъзнат точно в момента, когато щяха да обсъждат това, което най-много ме интересуваше. За щастие виното, поднасяно в обилни количества заедно с ястията, беше помогнало на гостите да се отпуснат. Особено на португалците.

— Не, човече, не. Да Силва, за бога! — извика единият от тях, като го потупа здравата по гърба. — Не бъдете толкова старомоден, приятелю! В съвременния свят мъжете и жените ходят заедно навсякъде!

Мануел се поколеба за миг; явно предпочиташе да проведе останалата част от разговора насаме, но хората от Бейра не му дадоха възможност: станаха шумно от масата и се отправиха отново към салона в повишено настроение. Един от тях прегърна Да Силва през раменете, друг ми предложи ръката си. Бяха превъзмогнали първоначалното смущение от факта, че са приети в дома на един богаташ, и сега изглеждаха превъзбудени и доволни. Тази вечер щяха да сключат сделка, която щеше да отърве от бедността и тях, и децата им, и децата на децата им; нямаше причина да го правят зад гърба на жените си.

Поднесоха кафе, напитки, цигари и бонбони; спомних си, че Беатриш Оливейра се бе погрижила да ги достави. Както и елегантните и дискретни букети цветя. Предположих, че тя е избрала орхидеите, които получих същия следобед, и отново изтръпнах при спомена за неочакваното посещение на Маркъс. Изтръпнах по две причини. От чувство на нежност и благодарност към него за загрижеността му към мен и от страх при спомена за случката с шапката, изпречила се пред очите на помощника. Гамбоа още не се бе появил. Ако имах малко повече късмет, може би вечеряше домашна гозба със семейството си, слушаше как жена му се оплаква от цените на месото и беше напълно забравил за присъствието на друг мъж в стаята на жената, която шефът му ухажваше.

Макар че не успя да ни раздели в различни помещения, Мануел все пак ни настани на различни места. Мъжете — в края на просторния салон, в кожените кресла срещу незапалената камина. Жените — до един голям прозорец с изглед към градината.

Те започнаха да разговарят, а през това време ние хвалехме качеството на шоколада. Германците започнаха първи, като изложиха предложенията си със сдържан тон; през това време аз наострих слух и отбелязвах мислено всичко, което достигате до мен. Кладенци, концесии, разрешителни, тонаж. Португалците не се съгласяваха и възразяваха, повишаваха тон, говореха бързо. Вероятно първите искаха да ги притиснат, а мъжете от Бейра, груби планинци, свикнали да не вярват дори на баща си, не бяха съгласни да се продадат на каквато и да е цена. За мой късмет атмосферата постепенно се нажежи. Сега гласовете се чуваха отчетливо, понякога дори отекваха. А мозъкът ми, подобно на машинка, непрестанно записваше онова, което казваха.

Макар че не разбирах напълно за какво точно се договаряха, успях да запомня множество откъслечни данни. Галерии, кошове и камиони, сондажи и вагонетки. Качествен волфрам, без кварц и пирит. Мито върху износа. Шестстотин хиляди ескудо за тон, три хиляди тона на година. Менителници, златни кюлчета и сметки в Цюрих. Освен това успях да дочуя някои интересни факти, завършени късчета информация. Например, че Да Силва от седмици е дърпал ловко конците, за да събере основните собственици на находища и да ги убеди да търгуват изключително с германците. Така че ако всичко се развиваше според плановете, за по-малко от две седмици щяха да блокират внезапно и вкупом всички продажби за англичаните.

След като чух сумите, за които говорех, разбрах защо продавачите на волфрам и жените им бяха придобили вид на новобогаташи. Скромните селяни се превръщаха в процъфтяващи собственици, без да работят: автоматичните писалки, златните коронки и кожените наметки бяха дреболии в сравнение с милионите ескудо, които щяха да получат, ако позволяха на германците безпрепятствено да дупчат земите им.

Колкото по-дълбоко осъзнавах истинския мащаб на сделката, толкова повече се засилваха страховете ми. Това, което чувах, беше толкова поверително, толкова ужасяващо и компрометиращо, че предпочетох да не си представям последствията, които щяха да настъпят за мен, ако Мануел да Силва узнаеше коя съм и за кого работя. Разговорът между мъжете продължи почти два часа, но женската компания започна да унива. Всеки път, когато забележех, че преговорите тъпчат на едно място, аз подновявах разговора с жените, но португалките отдавна не обръщаха внимание на опитите ми да ги забавлявам и клюмаха глави. Вероятно в отруденото си ежедневие те си лягаха при залез-слънце и ставаха с изгрева, за да нахранят животните и да се заловят с полската и домакинската работа; това гостуване до късно с изобилие от вино и бонбони беше свръх силите им. Насочих вниманието си към германките, но те също не изглеждаха особено общителни: бяхме изчерпали запасите си от банални фрази; езиковите ограничения и липсата на общи интереси ни пречеха да поддържаме разговора.

Оставах без публика и без възможности да маневрирам — ролята ми на помощник-домакиня се изчерпваше, трябваше да измисля нещо,

за да оживя атмосферата и в същото време да бъде нащрек за евентуална информация. И тогава в дъното, където бяха мъжете, избухна общ смях. Последваха ръкостискания, прегръдки и поздравления. Сделката беше сключена.

— Спален вагон първа класа, купе номер осем.

— Сигурна ли си?

Показах му билета.

— Чудесно. Ще те изпратят.

— Моля те, няма нужда.

Не ми обърна внимание.

Багажът, с който бях пристигнала в Лисабон, се бе увеличил с няколко кутии за шапки и две големи пътнически чанти, пълни с глезотии. Всичко беше отнесено на гарата още следобед. Покупките за ателието щяха да бъдат изпратени през следващите дни от доставчиците. Носех със себе си само едно малко куфарче с най-необходимото, за да прекарам нощта. И още нещо — тетрадката с кодираната в нея информация.

Когато слязохме от колата, Мануел настоя да носи куфарчето.

— Почти не тежи, няма нужда — казах аз. Нямах никакво желание да се разделям с багажа си.

Изгубих битката още преди да е започнала. Знаех, че не бива да настоявам. Влязохме в салона на гарата като най-елегантната двойка на вечерта: аз, в целия си изискан блясък, и Мануел в ролята на безупречния кавалер, който, без да подозира, носеше доказателствата за предателството си. Гара Санта Аполония, подобна на хамбар, постепенно се изпълваше с пътници за нощния влак за Мадрид. Двойки, семейства, приятели, самотни мъже. Едни от тях имаха студен и равнодушен вид, сякаш Лисабон не бе оставил следа в тях; други плачеха, прегръщаха се, въздишаха и даваха обещания, които може би никога нямаше да изпълнят. Аз не се вметвах в нито една от тези категории — нито на равнодушните, нито на сантименталните. Бях от тези, които бягат; които искат да се отдалечат, да изтърсят праха от обувките си и да забравят завинаги какво са оставили след себе си.

Бях прекарала по-голямата част от деня в стаята си, подготвяйки се за път. Поне така се предполагаше. Да, свалих дрехите от закачалките, опразних чекмеджетата и прибрах всичко в куфарите.

Това обаче свърших бързо. През останалата част от времето направих нещо по-важно: прехвърлих с молив информацията, която събрах във вилата на Да Силва, в хиляди малки чертички. Тази задача ми отне дълги часове. Започнах я веднага щом се върнах в хотела призори, когато чутото все още беше прясно в паметта ми. Имаше толкова подробности, че можех да забравя голяма част от тях, ако не ги запишех веднага. Спах само три-четири часа. Щом се събудих, се залових да довърша работата. Цялата сутрин и в ранния следобед записвах в тетрадката дума след дума, факт след факт — всичко, което бях запомнила, докато те се превърнаха в поредица от кратки и стегнати съобщения. В крайна сметка на страниците на моята тетрадка се появиха повече от четирийсет предполагаеми кройки, съдържащи имена, цифри, дати, места и операции. Кройки на ръкави, на маншети и гърбове, колани, талии и предници; скици на части от дрехи, които никога нямаше да уšia и в чиито контури се криеха тайните на една зловеща търговска сделка, предназначена да улесни унищожителния поход на германските войски.

Късно сутринта телефонът извънтя. Звънът така ме стресна, че една от чертичките, които в момента маркирах, се превърна в разкривена линия, която после трябваше да изтрия.

— Арис? Добро утро, обажда се Мануел. Надявам се, че не съм те събудил.

Бях напълно будна — изкъпана, мобилизирана и нащрек. Работех от часове, но си преправих гласа, за да звучи като сънен. В никакъв случай не трябваше да заподозре, че видяното и чутото предната вечер ме бе накарало да се посветя на трескава дейност.

— Няма нищо, сигурно вече е късно... — излъгах аз.

— Почти обяд е. Обаждам ти се само за да ти благодаря, че присъства на снощната среща и беше толкова мила със съпругите на приятелите ми.

— Няма защо да ми благодариш. Прекарах чудесна вечер.

— Наистина ли? Не ти ли беше скучно? Сега съжалявам, че не ти обърнах повече внимание.

„Внимавай, Сира, внимавай. Проверява те“, помислих си. Гамбоа, Маркъс, забравената шапка, Бернхарт, волфрамът, Бейра — всичко се трупаше в съзнанието ми с кристална яснота, докато продължава говоря с безгрижен и все още сънлив глас:

— Няма нищо, Мануел, не се безпокой. Беше ми забавно да разтварям с жените на приятелите ти.

— Какво смяташ да правиш през последния си ден в Португалия?

— Абсолютно нищо. Ще си взема една дълга вана и ще си приготвя багажа. Не възнамерявам да излизам от хотела през целия ден.

Надявах се този отговор да му хареса. Ако Гамбоа го беше осведомил и той предполагаше, че се виждам с някой мъж зад гърба му, може би решението да остана в хотела щеше да разпръсне подозренията му. Разбира се, думата ми нямаше да му е достатъчна — щеше да се погрижи някой да наблюдава стаята ми и може би също да подслушва телефонните ми разговори, но с изключение на него самия, няхах намерение да говоря с когото и да било. Щях да бъда добро момиче: нямаше да мърдам от хотела, нямаше да се обаждам по телефона и нямаше да приемам никакви гости. Щях да се отегчавам сама в ресторанта, на рецепцията и в салоните и когато настъпи часът да си тръгна, щях да го направя пред очите на всички клиенти и служители, придружавана единствено от багажа си. Това си мислех да направя, но той предложи друго:

— Наистина заслужаваш почивка. Но не искам да си заминеш, без да се сбогувам с теб. Нека те придружа до гарата. В колко тръгва влакът ти?

— В десет — отвърнах. По дяволите това желание да го видя отново.

— В девет ще дойда да те взема от хотела. Бих искал да дойда по-рано, но ще бъда зает през целия ден...

— Не се безпокой, Мануел, на мен също ще ми трябва време да се приготвя. Ще изпратя багажа на гарата късно следобед и ще те чакам.

— Тогава до девет.

— Ще те чакам в девет.

Вместо „Бентли“-то на Жуау, видях нов спортен „Астън Мартин“. Испитах тревога, когато установих, че стария шофьор го

няма: мисълта, че ще бъдем сами, ме безпокоеше и отблъскваше. Доколкото виждах, той не изпитваше същото.

Не забелязах никаква промяна в държането му към мен, нямаше и най-малък знак, че ме подозира. Беше все така внимателен, забавен и очарователен, сякаш целият му свят се въртеше около красивите коприни, които ми показва в кабинета си, и той нямаше нищо общо с циничната афера с мините за волфрам. За последен път минахме по крайбрежната магистрала и профучахме по улиците на Лисабон, като карахме минувачите да се обръщат след нас. Озовахме се на перона двайсет минути преди заминаването, той настоя да се качи с мен във влака и да ме изпрати до купето. Тръгнахме по коридора: аз отпред, той на крачка зад мен, стиснал дръжката на куфарчето ми, в което сред безобидни козметични продукти и бельо се криеха доказателства за безчестието му.

— Номер осем, пристигнахме — казах аз.

През отворената врата се виждаше елегантно и безупречно чисто купе. Облицовани с ламперия стени, дръпнати пердета, седалка и легло, което още не беше приготвено.

— Е, скъпа Арис, време е да се сбогуваме — каза той, като остави куфарчето на пода. — За мен беше истинско удоволствие да се запозная с теб. Ще ми е трудно да свикна с отсъствието ти.

Съжалението му изглеждаше истинско, може би предположението, че Гамбоа ме е обвинил, в крайна сметка бе неоснователно. Може би излишно се бях тревожила. Може би никога не е имал намерение да каже нещо на шефа си и доверието му в мен не се бе пропукало.

— Гостуването ми тук беше чудесно, Мануел — казах аз и протегнах ръце към него. — Аз съм изключително доволна, клиентките ми ще бъдат впечатлени. А ти направи всичко толкова лесно и приятно, че не знам как да ти се отблагодаря.

Той хвана ръцете ми и ги задържа в своите. В замяна получи най-сияйната ми усмивка, зад която се криеше огромно желание този фарс най-сетне да приключи. След няколко минути началникът на гарата щеше да даде сигнал със свирката си, да сваля флагчето и „Лузитания Експрес“ щеше да потегли по релсите и да се отдалечи от Атлантика към центъра на полуострова. Зад мен завинаги щяха да останат Мануел да Силва и зловещите му сделки, шумният Лисабон и целият

този свят, обитаван от чужденци. Последните пътници се качваха забързано във влака и ние постоянно трябваше да се притискаме до стената, за да им дадем път.

— По-добре тръгвай, Мануел.

— Да, мисля, че вече е време.

Беше настъпил моментът да сложим край на това подобно на пантомима сбогуване, да вляза в купето и да се уединя. Оставаше само да си тръгне, всичко друго вече бе наред. И тогава неочаквано усетих как лявата му ръка обгръща тила ми, а дясната — раменете, странния вкус на топлите му устни върху моите и една тръпка, която ме прониза от главата до петите. Беше разтърсваща целувка. Крепка и дълга, и аз се почувствах объркана, обезоръжена и неспособна да реагирам.

— Приятно пътуване, Арис.

Не ми даде възможност да му отговоря. Преди да го сторя, той си беше отишъл.

Отпуснах се на седалката, а в съзнанието ми като на екран преминаха събитията от последните дни. Припомних си епизодите и декорите и се запитах кои от действащите лица в този странен филм ще срещна отново и кои няма да видя повече. Върнах се в края на всеки епизод: щастливите бяха малко, недовършените — много. И когато филмът свършваше, екранът се изпълваше с последната сцена: целувката на Мануел да Силва. Все още усещах вкуса ѝ на устните си, но не можех да намеря подходящото прилагателно за нея. Спонтанна, страстна, цинична, чувствена. Може би всяко от тях. Може би никое.

Надигнах се от мястото си и погледнах през прозореца, полюшвана от лекото потракване на влака. Пред очите ми се изнизваха бързо последните светлини на Лисабон, които постепенно избледняха и се размиха, стопиха се в далечината и пейзажът потъна в мрак. Станах, имах нужда да се разсея. Беше време за вечеря.

Вагон-ресторантът вече бе почти пълен. От него се носеха апетитни миризми, шум от прибори и разговори. След няколко минути ме настаниха. Избрах ястие и поръчах вино, за да отпразнувам свободата си. Докато чаках да ми сервират, си представях своето завръщане в Мадрид и реакцията на Хилгарт, когато узнаеше резултатите от мисията ми. Вероятно никога не бе предполагал, че ще завърши толкова успешно.

Виното и храната пристигнаха бързо, но аз вече бях сигурна, че вечерята няма да е приятна. Бяха ме настанили до двама нахалници, които не преставаха да ме зяпат най-безочливо още от момента, в който седнах. Двама типове с просташки маниери, които изобщо не бяха на мястото си в изисканата обстановка наоколо. На масата им имаше две бутилки вино и сума ти ястия, които те настървено поглъщаха, сякаш тази вечер щеше да настъпи краят на света. Не успях да се насладя на бакаляу абраш^[1]; ленената покривка, кристалната чаша и церемониалната любезност на сервитьорите скоро минаха на заден план. Сега целта ми беше да се нахраня колкото може по-бързо, за да се върна в купето и да се отърва от неприятната компания.

Когато се озовах в него, всичко беше приготвено за предстоящата нощ: пердетата бяха спуснати, леглото — оправено. Шумовете във влака скоро щяха да утихнат; неусетно щяхме да преминем границата и да напуснем Португалия. Тогава осъзнах колко малко бях спала. Миналата нощ будувах, докато транскрибирах информацията, а поминалата бях при Розалинда. Измъченото ми тяло се нуждаеше от почивка, затова реших да си легна веднага.

Отворих ръчния си багаж, но не успях да извадя нищо от него, защото на вратата се почука.

— Проверка на билетите — чух един глас. Отворих предпазливо и установих, че действително е кондукторът. Установих обаче още нещо, което той вероятно не знаеше: че не е сам в коридора. Зад съвестния железничар, само на няколко метра от нас, видях две сенки, които се поклащаха в ритъма на движещия се влак. Две сенки, които разпознах веднага — бяха мъжете, които бяха смутили вечерята ми.

Заклучих вратата веднага щом кондукторът си тръгна, твърдо решена да я отворя отново чак когато пристигнем в Мадрид. След перипетиите в Лисабон нямах никакво намерение да позволя на двама нахални типове да ме безпокоят през нощта. Приготвих се най-после да си лягам, бях изтощена физически и психически, имах нужда да забравя всичко, макар и за няколко часа.

Заизваждах от несесера необходимото: четката за зъби, сапунерката, нощния крем. След няколко минути усетих, че влакът забавя ход; приближавахме някоя гара, първата от пътуването. Дръпнах пердето и прочетох: Ентронкаменто.

Само след няколко секунди отново се почука на вратата. Силно, настойчиво. Кондукторът не чукаше така. Застанах неподвижно, опряла гръб във вратата, без никакво намерение да отговарям. Предположих, че са мъжете от вагон-ресторанта, и в никакъв случай не смятах да отварям.

Почукаха отново. Още по-силно. И тогава чух името си от другата страна. И познах гласа.

Отворих вратата.

— Трябва да слезеш от влака. Двама души на Да Силва са вътре, дошли са за теб.

— Шапката?

— Шапката.

Обхвана ме паника и едновременно с това желание да се разсмея. Да се разсмея с горчив саркастичен смях. Колко странни са чувствата, как само ни подвеждат. Една целувка на Мануел да Силва бе разколебала увереността във вероломството му, а само час по-късно установявах, че е дал заповед да ме убият и да хвърлят тялото ми в нощта през прозореца на влака. Целувката на Юда.

— Не вземай нищо, само документите си — предупреди Маркъс.
— Ще прибереш всичко в Мадрид.

— Има нещо, което не мога да оставя.

— Не можеш да носиш нищо, Сира. Няма време, влакът всеки миг ще потегли отново; ако не побързае, ще се наложи да скочим в движение.

— Само една секунда... — Приближих се до куфарчето и извадих с шепи съдържанието му. Копринената нощница, пантофи, четката за коса, шише одеколон — всичко това се разпръсна на леглото и на пода като запратено там от някой луд или разпиляно от торнадо. Докато накрая открих в дъното това, което търсех: тетрадката с фалшивите кройки, педантично записаните с чертички доказателства за измяната на Мануел да Силва към британците. Притиснах я към гърдите си. — Да вървим — казах, като грабнах чантата си с другата ръка. Не можех да я оставя, паспортът ми беше вътре.

Излязохме бързо в коридора в момента, в който се чу изсвирване: когато стигнахме до вратата, локомотивът също бе изсвирил в отговор и влакът потегли. Маркъс слезе пръв, докато аз хвърлих на перона тетрадката, чантата и обувките си — щях да си счупя някой глезен, ако се опитах да скоча с тях. После той ми протегна ръка, аз я хванах и скочих.

Почти веднага след това се разнесоха гневните викове на началника на гарата, видяхме го да тича към нас, като ръкомахаше бурно. Разтревожени от виковете му, отвътре излязоха двама железничари; през това време влакът невъзмутимо набираше скорост.

— Да вървим, Сира, трябва да се махнем от тук — подкани ме Маркъс.

Вдигна едната обувка и ми я подаде, после другата. Държах ги и ръце, но не ги обух вниманието ми беше насочено другаде. През това време тримата служители ни бяха наобиколили и ни упрекваха съвсем закономерно за инцидента, докато началникът на гарата ни се караше за постъпката с викове и сърдити жестове. Двама просяци се приближиха любопитно, след няколко секунди лавкаджийката и един млад сервитьор се присъединиха към групата, за да разберат какво се е случило.

И тогава сред този хаос от укори, развълнувани възгласи и глъч чухме остро изсвирване на влака, който внезапно спря.

Целият перон замря и потъна в тишина, сякаш покрит от някаква пелена на спокойствие, докато колелата свистяха по релсите с продължителен режещ звук.

Маркъс пръв се окопоти.

— Задействали са аварийната спирачка. — Гласът му звучеше глухо и властно. — Разбрали са, че сме скочили. Да вървим, Сира, трябва да се махнем от тук веднага.

Като по даден знак групата отново се раздвижи. Разнесоха се викове, заповеди, тропот и гневни жестове.

— Не можем да си тръгнем — отвърнах, като се въртах и оглеждах земята. — Не мога да намеря тетрадката си.

— Забрави за проклетата тетрадка, за бога! — извика гневно той. — Идват за теб, Сира, имат заповед да те убият!

Той ме хвана за ръката и ме задърпа, готов да ме отведе от там дори и насила.

— Ти не разбираш, Маркъс, трябва да я намеря на всяка цена, не мога да я оставя — казах аз, докато продължавах да се оглеждам. Накрая съзрях нещо. — Там е! Там! — извиках, като опитвах да се отскубна и сочех нещо в тъмнината. — Там, на релсите!

Скърцащият звук на спирачките заглъхна и влакът най-после спря, през прозорците му занадничаха глави. Гласовете и виковете на пътниците се присъединиха към безспирните обвинения на железничарите. И тогава ги видяхме. Две сенки изскочиха от един вагон и се затичаха към нас.

Прецених разстоянието и времето. Все още можех да слеза и да взема тетрадката, но щеше да ми е трудно да се изкача отново на перона: беше доста високо и вероятно нямаше да достигна ръба. Все

пак трябваше да опитам, трябваше да взема кройките на всяка цена, не можех да се върна в Мадрид без това, което бях записала в тях. Тогава усетих как Маркъс ме сграбчва отзад. Отдръпна ме от ръба, като почти ме вдигна във въздуха, и скочи на релсите.

Веднага щом взех тетрадката, всичко останало беше лудешки бяг. Лудешки бяг през перона по диагонал, лудешки бяг по кънтящите плочки на празната чакалня, лудешки бяг през тъмния площад пред гарата. Докато стигнахме до колата. Хванати за ръка в тъмната нощ, както във времето, което бе останало зад нас.

— Какво, по дяволите, има в тази тетрадка, за да рискуваш живота ни заради нея? — попита той, запъхтян, докато потегляше бързо.

Дишайки все още на пресекулки, аз коленичих на седалката и погледнах назад. Сред праха, вдигнат от задните колела, зърнах двамата мъже от влака да тичат с все сила към нас. В началото ни разделяха едва няколко метра, но разстоянието постепенно се увеличи. После видях как се предават. Първо единият забави постепенно стъпките си и накрая спря зашеметен, с раздалечени крака и ръце на главата, сякаш не вярваше на случилото се. Другият издържа още няколко метра, но и той скоро се отказа. Последното, което видях, бе как мъжът се наведе напред, хвана се за корема и повърна всичко, което малко преди това бе изял с такъв апетит.

Щом се уверих, че вече не ни преследват, отново седнах, като дишах все още запъхтяно, и отговорих на въпроса на Маркъс:

— Най-хубавите кройки, които съм правила в живота си.

[1] Типично португалско ястие, приготвено от риба треска, яйца и пържени картофи. — Б.пр. ↑

65.

— Гамбоа наистина е заподозрял нещо, когато ти е донесъл орхидеите, скрил се и изчакал да види кой е притежателят на шапката върху писалището. И тогава ме видял да излизам от стаята ти. Познава ме много добре, бил съм в офиса на компанията много пъти. После отишъл да уведоми Да Силва, но шефът му не го приел; казал му, че е зает с важна работа, че ще поговорят на следващия ден. И така и направил днес. Когато Да Силва разбрал за какво става дума, изпаднал в ярост, уволнил го и започнал да действа.

— А ти как научи всичко това?

— Самият Гамбоа дойде при мен днес следобед. Не е на себе си, ужасно е уплашен и търси отчаяно някой, който да го вземе под своя закрила. Затова е сметнал, че може би ще бъде в по-голяма безопасност, ако се сближи с англичаните, с които преди са имали отлични отношения. Той също не знае какво точно прави шефът му, защото Да Силва го крие дори от доверените си хора, но по държането му преценил, че животът ти е в опасност. Веднага след разговора ни с Гамбоа те потърсих в хотела, но ти вече беше излязла. Дойдох на гарата в момента, в който влакът потегляше, и когато зърнах отдалече Да Силва сам на перона, помислих, че всичко е наред. Докато в последната секунда не забелязах, че дава знак на двама души, които се бяха показали на един прозорец на влака.

— Какъв знак?

— Осем. С петте пръста на едната ръка и три на другата.

— Номерът на купето ми...

— Само това е оставало да уточнят. Всичко друго вече е било уговорено.

Връхлетя ме странно чувство. На страх, примесен с облекчение, на слабост и гняв едновременно. Може би такъв бе вкусът на предателството. Знаех обаче, че нямам причини да се чувствам предадена. Вече бях измамила Мануел, прикрита зад една банална и прелъстителна фасада, а той се бе опитал да ми отмъсти, без да си

изцапа ръцете и без да изгуби и частица от елегантността си. Измяна за измяна, така се вършеха нещата.

Продължихме да пътуваме по прашни пътища, заобикаляйки дупки и ями, прекосявайки потънали в сън градчета, мизерни селца и пусти терени. В продължение на десетки километри единствената светлина, която виждахме, беше от фаровете на колата ни, пробиваща си път в гъстия мрак — нямаше дори луна. Маркъс предполагаше, че хората на Да Силва няма да останат на гарата, че може би ще намерят начин да тръгнат след нас. Затова продължи да кара с висока скорост, сякаш двамата типове все още ни следваха по петите.

— Почти съм сигурен, че няма да посмеят да влязат в Испания. Ще се окажат на непознат терен, в който не контролират правилата на играта. Но не бива да се успокояваме, докато не пресечем границата.

Щеше да бъде съвсем логично Маркъс да ме разпита за причините, поради които Да Силва се опитваше да ме елиминира по този коварен начин, след като се бе държал толкова любезно с мен преди няколко дни. Самият той ни беше видял да вечеряме и да танцуваме в казиното, знаеше, че всеки ден се возя с колата му и че получавам подаръци от него в хотела. Може би очакваше някакъв коментар относно естеството на предполагаемата ми връзка с Да Силва, може би някакво обяснение за това, което се е случило между нас, нещо, което да хвърли светлина върху причината за зловещата му поръчка в момент, когато бях на път да напусна страната и живота му. Аз обаче упорито мълчах.

Той продължи да говори, все така съсредоточен в пътя, като подхвърляше забележки и мнения с надеждата, че най-сетне ще се реша да добавя нещо.

— Да Силва — продължи той — те е приел в дома си и е допуснал да бъдеш свидетел на нещо, което се е случило там снощи, на нещо, за което не знам.

Не отвърнах нищо.

— И което ти явно нямаш намерение да споделиш.

Наистина нямах.

— Сега е убеден, че си се свързала с него по нечия поръчка, и подозира, че не си обикновена чуждестранна модистка, която случайно се е появила в живота му. Смята, че си се сближила с него с цел да го шпионираш, но се заблуждава в предположенията си за кого работиш.

От това, което му е казал доносникът Гамбоа, той грешно е заключил, че го правиш за мен. Във всеки случай, в негов интерес е да си държиш устата затворена. Ако е възможно, завинаги.

Все така не казвах нищо. Предпочетох да крия мислите си, като се преструвам, че не разбирам за какво говори. Накрая моето мълчание стана непоносимо и за двамата.

— Благодаря, че ми помогна, Маркърс — прошепнах аз.

Не го излъгах. Нито го излъгах, нито го разнежих, нито го трогнах с фалшивата си искреност.

— За кого работиш, Сира? — попита той бавно, без да откъсва очи от пътя.

Извърнах глава и погледнах профила му в полумрака. Изострения нос, силната челюст; същата решителност, същата увереност. Изглеждаше съвсем като мъжа, когото познавах от Тетуан.

— Ти за кого работиш, Маркърс?

На задната седалка се настани една невидима, но осезаема спътница: подозрителността.

Преминахме границата след полунощ. Маркърс показва британския си паспорт, а аз — мароканския. Забелязах, че се вглежда в него, но не попита нищо. Не съзряхме и следа от хората на Да Силва, имаше само двама сънливи полицаи, които нямаха никакво желание да си губят времето с нас.

— Може би е по-добре да преспим някъде. Вече сме в Испания и знаем, че не са ни проследили, нито са ни изпреварили. Утре ще хвана влака, а ти ще се върнеш в Лисабон — предложих аз.

— Предпочитам да продължим за Мадрид — отсече той.

Продължихме пътя си, без да срещнем нито една кола. И двамата бяхме потънали в мислите си. Подозрителността беше събудила мнителността ни, а мнителността мълчание, тежко и неловко мълчание, изпълнено с недоверие. Неоправдано с нищо мълчание. Маркърс току-що ме бе измъкнал от най-опасната ситуация в живота ми и щеше да шофира цялата нощ само за да ме закара жива и здрава до дома ми, а аз му се отплащах, криейки главата си като щраус в пясъка, и отказвах да му подхвърля каквато и да е следа, която да му помогне да се ориентира. Но не можех да говоря. Не би трябвало да му се

доверявам, преди да проверя нещо, което подозирах и за което Розалинда бе намекнала по време на разговора ни в нощта, когато отидох при нея. А може би все пак трябваше да му кажа, да му подхвърля нещо? Фрагмент от предната нощ, нещо откъслечно, някоя ключова дума. Нещо, което да послужи и на двамата: на него — за да задоволи поне отчасти любопитството си, а на мен — за да подготвя почвата, преди да получа потвърждение на предчувствията си.

Бяхме отминали Бадахос и Мерида. Мълчахме още от границата, измъчвани от взаимно недоверие. Не се мяркаха коли, докато се носехме с пределна скорост из разбитите пътища и римските мостове.

— Помниш ли Бернхарт, Маркърс?

Стори ми се, че мускулите на ръцете му се напрегнаха, а кръстите му стиснаха по-здраво волана.

— Да, разбира се, че го помня.

Внезапно полумракът в колата се изпълни с картини и образи от онзи ден, след който нищо между нас вече не беше същото. Една лятна мароканска привечер, домът ми на „Сиди Мандри“, един журналист, който ме чакаше до балкона. Изпълнените с хора улици на Тетуан, градините на Висшия комисариат, оркестърът на халифа, свирещ тържествено химни, жасмин и портокалови дръвчета, нашивки и униформи. Отсъстващата Розалинда и възторженият Бейгбедер, играещ ролята на отличен домакин, без дори да подозира, че след време същият човек, когото тогава посрещаше тържествено, накрая ще му отреже главата. Група германци бяха наобиколили един гост с очи на котарак и спътникът ми ме помоли да му помогна да събере тайна информация. Друго време, друга страна, но всичко всъщност беше почти същото. Почти.

— Вчера вечерях с него във вилата на Да Силва. После разговаряха до късно след полунощ.

Знаех, че едва се сдържа, че иска да узнае повече неща: нуждаеше се от сведения и подробности, но не смееше да попита, защото не ми се доверяваше напълно. Кротката някога Сира също се бе променила.

Накрая не устоя:

— Чу ли нещо от разговора им?

— Абсолютно нищо. Имаш ли представа какво общо могат да имат двамата?

— Никаква.

Лъжех и той го знаеше. Той лъжеше и аз го знаех. Никой от нас не беше готов да сложи картите си на масата, но тази кратка среща с миналото смекчи напрежението помежду ни. Може би защото ни припомни едно минало, в което още не бяхме изгубили напълно невинността си. Може би защото този спомен ни помогна да си възвърнем частица от близостта и ни накара да осъзнаем, че има нещо, което все още ни свързва, независимо от лъжите и чувството на обида.

Опитах се да внимавам в пътя и да не се отпускам, но напрежението от последните дни, натрупаното безсъние и преживяната през тази нощ тревога ме бяха изтозили до такава степен, че постепенно ме обзе изнурителна слабост. Твърде дълго бях балансирала върху въжето.

— Спи ли ти се? — попита Маркърс. — Ела, облегни се на рамото ми.

Сгуших се до него, за да почувствам топлината му.

— Заспивай. Остава още малко — прошепна той.

Започнах да пропадам в някакъв клокочещ черен кладенец, в който преживях отново кошмарните сцени, деформирани от съня. Мъже, които ме преследваха, размахвайки нож; дългата влажна целувка на една змия; жените на португалските собственици на волфрамови находища, танцуващи върху една маса; Да Силва, броящ с пръсти; Гамбоа, който ридаше; Маркърс и аз, тичащи в тъмнината по уличките на Тетуан.

Нямах представа колко време беше минало, когато се разсъних.

— Събуди се, Сира. Влизаме в Мадрид. Трябва да ми кажеш къде живееш.

Гласът на Маркърс, толкова близо до мен, ме разбуди и лека-полека започнах да идвам на себе си. Тогава си дадох сметка, че съм се облегнала на него и стискам здраво ръката му. С огромно усилие изправих вцепененото си тяло и се отдръпнах от него. Направих го бавно: вратът ми се беше схванал и всичките ми стави се бяха сковали. Навярно и него го болеше рамото, но не се издаде. Мълчаливо погледнах през прозореца, докато се опитвах да се среща с пръсти. Над Мадрид се развиделяваше. Все още имаше запалени светлини. Тук-там, разпръснати, тъжни. Спомних си Лисабон и за облените в

светлина нощни улици. В Испания, където властваха ограниченията и бедността, все още се живееше практически на тъмно.

— Колко е часът? — попитах най-сетне.

— Почти седем. Спа доста дълго.

— И ти сигурно си капнал от умора — отвърнах аз, все още сънена.

Казах му адреса и го помолих да паркира на отсрещната страна, на няколко метра разстояние от входа. Денят бе започнал и по улицата вече се мяркаха първите минувачи. Разносвачите, две прислужници, някой продавач, сервитьор.

— Какво смяташ да правиш? — попитах аз, докато наблюдавах през прозореца движението навън.

— Засега — да си взема стая в „Палас“. А когато се събудя, първото, което ще направя, е да дам този костюм за почистване и да си купя риза. Саждите по релсите я съсипаха.

— Но взе тетрадката ми...

— Не знам дали си е струвало, още не си ми казала какво има в нея.

Направих се, че не съм чула думите му.

— А след като си облечеш чисти дрехи, какво ще правиш?

Говорех, без да го поглеждам, все още съсредоточена в гледката навън, чакайки подходящия момент, за да предприема следващата стъпка.

— Ще отида в седалището на компанията ми — отвърна той. — Имаме офис в Мадрид.

— И възнамеряваш отново да избягаш, както замина от Мароко? — попитах, като отново се вглеждах в сутрешното оживление по улицата.

Отвърна с полуусмивка:

— Още не знам.

В този момент видях, че портиерът на сградата излиза по посока на млекарницата. Пътят беше свободен.

— В случай че отново се каниш да бягаш, каня те преди това на закуска — казах аз, като отворих бързо вратата.

Той ме сграбчи за ръката, опитвайки се да ме задържи.

— Само ако ми кажеш в какво си замесена.

— Само ако науча кой си.

Качихме се по стълбите, хванати за ръка, решени да си дадем почивка. Мръсни и изтощени, но живи.

Още преди да отворя очи, разбрах, че Маркър не е до мен. От престоя му в дома ми и в леглото ми не бе останала никаква видима следа. Нито една забравена дреха, нито една бележка за сбогом — единствено мирисът му, попил в кожата ми. Знаех обаче, че ще се върне. Рано или късно, в най-неочаквания момент, щеше да се появи отново.

Щеше ми се да полежа още малко. Само още един час, дори половин щеше да е достатъчен, за да си припомня на спокойствие случилото се през последните дни и най-вече през последната нощ — това, което преживях, усетих, почувствах. Искях да остана в леглото и да възкреса всяка секунда от изминалите часове, но не беше възможно. Трябваше отново да се залавям за работа: чакаха ме хиляди задължения, налагаше се да действам. Така че взех един хубав душ и започнах. Беше събота, ден, в който доня Мануела и момичетата не идваха в ателието, но всичко беше приготвено и изложено на видно място, за да ми представят извършеното по време на отсъствието ми. Работата, изглежда, беше вървяла задоволително: имаше дрехи на манекените, мерки, записани в тетрадките, парчета плат и кройки, които не бяха оставени от мен, и написани с ъгловат почерк бележки, които обясняваха кой е идвал, кой се е обадил и какви въпроси трябва да решим. Нямах време да отхвърля всичко: на обяд бяха останали още много нерешени задачи, но бях принудена да ги отложам.

„Ембаси“ беше препълнен, но сметнах, че Хилгарт все пак ще види как изпускам чантата си на влизане. Направих го бавно, почти безцеремонно. Трима мъже кавалерски се наведоха веднага, за да я вдигнат. Само един успя: беше висш германски офицер в униформа, който в същия момент се готвеше да излезе. Благодарих му за жеста с най-хубавата си усмивка, докато с крайчеца на окото се опитвах да видя дали Хилгарт ме е забелязал. Беше на една маса в дъното, както винаги с компания. Реших, че ме е зърнал и че е разбрал посланието. „Трябва да ви видя веднага“ гласеше то. После погледнах часовника си и се престорих на изненадана, сякаш току-що си бях спомнила, че в

същия момент имам важна среща на друго място. Прибрах се вкъщи преди два. В три и петнайсет пристигнаха бонбоните. Хилгарт наистина ме бе забелязал. Определяше ми среща в четири и половина, отново в кабинета на доктор Рико.

Ритуалът беше същият. Пристигнах сама и посрещнах никого по стълбите. Същата медицинска сестра ми отвори вратата и ме въведе в кабинета.

— Добър ден, Сиди. Радвам се отново да ви видя. Добре ли пътувахте? Разказват чудесни неща за „Лузитания Експрес“.

Стоеше прав до прозореца, безупречно облечен, както винаги. Приблужи се и стисна ръката ми.

— Добър ден, капитане. Пътувах чудесно, благодаря. Купетата на спалния вагон са истинско вълшебство. Искях да ви видя възможно най-скоро, за да ви информирам за престоя си.

— Благодаря ви. Моля, седнете. Цигара?

Държеше се спокойно и сякаш не бързаше да узнае резултатите от работата ми. Припряността, която бе проявил преди две седмици, се бе изпарила като по чудо.

— Всичко мина добре и мисля, че събрах много интересна информация. Вашите предположения се оказаха верни. Да Силва преговаря с германците за доставки на волфрам. Окончателната сделка бе сключена в четвъртък вечерта в дома му, в присъствието на Йоханес Бернхарт.

— Добра работа, Сиди. Тази информация ще ни бъде много полезна.

Не изглеждаше учуден. Нито впечатлен. Нито благодарен. Безпристрастен и равнодушен. Сякаш това изобщо не бе ново за него.

— Изглежда, новината не ви учудва — казах аз. — Знаехте ли вече нещо за това?

Запали една „Крейвън Ей“ и след като всмукна и изпусна дима, отговори:

— Днес сутринта ни информираха за срещата на Да Силва с Бернхарт. А щом е замесен Бернхарт, в момента могат да обсъждат единствено доставките на волфрам, което потвърждава подозренията за нелоялност на Да Силва към нас. Вече изпратихме доклад в Лондон с информация по въпроса.

Изтръпнах леко, но се опитах гласът ми да прозвучи естествено:

— Какво съвпадение, че точно днес някой ви е уведомил за това. Мислех, че само аз съм натоварена с тази мисия.

— Сутринта изненадващо ни посети наш агент, който действа в Португалия. Беше съвсем неочаквано. Тръгнал е снощи от Лисабон с кола.

— А видял ли е този агент Бернхарт и Да Силва заедно?

— Той лично не, но негов напълно доверен човек ги е видял.

Насмалко щях да се разсмея. Значи неговият агент бил информиран за Бернхарт от напълно доверен човек. Е, това беше ласкателно все пак.

— Бернхарт много ни интересува — продължи Хилгарт, нищо неподозиращ за мислите, които ме вълнуваха. — Както ви казах в Танжер, той е мозъкът на „Софиндус“, корпорацията, под чието прикритие Третият райх осъществява сделките си в Испания. Информацията, че води преговори с Да Силва в Португалия, е от огромно значение за нас, защото...

— Извинете, капитане — прекъснах го аз. — Позволете да ви задам един въпрос. Агентът, който ви е информирал, че Бернхарт е преговарял с Да Силва, също ли е агент на УСО, някой от наскоро вербуваните като мен?

Той бавно угаси цигарата си, преди да ми отговори. После вдигна очи.

— Защо питате?

Отправих му най-невинната усмивка, на която бях способна.

— Нищо конкретно — казах, като свих рамене. — Това, че двамата сме се появили с една и съща информация в един и същи ден, е такова неочаквано съвпадение, че дори изглежда забавно.

— Съжалявам, че ще ви разочаровам, но не, не става дума за наскоро вербуван агент. Получихме информацията чрез един от нашите хора в СИС, с други думи, от разузнаването. И не се съмняваме ни най-малко в истинността ѝ: става дума за напълно сигурен агент с доста години опит. Чистокръвен, както бихте казали вие, испанците.

По гърба ми премина тръпка. Всички детайли вече се бяха наместили. Чутото отговаряше напълно на предположенията ми и въпреки това, усетих студен полъх в душата си. Но няхах време да изпадам в сантименталности, трябваше да продължа напред. Да

докажа на Хилгарт, че начинаещите агенти също са способни да рискуват живота си в мисиите, които им възлагат.

— А вашият човек от СИС информира ли ви за нещо друго? — попитах аз, като вперих поглед в него.

— За съжаление не, не можа да ни съобщи нищо по-подробно.

Не го оставих да продължи.

— Каза ли ви къде и как са били проведени преговорите, даде ли ви имената и фамилиите на всички присъстващи? Информира ли ви за уговорените условия, за количествата волфрам, които са предвидили да извличат, цената на тон, начина на плащане и начина за избягване на митата? Уведоми ли ви, че ще прекратят напълно доставките за англичаните след по-малко от две седмици? Осведоми ли ви, че Да Силва не само ви е предал, но е успял да привлече на своя страна най-едрите собственици на мини в Бейра, за да може да договори по-изгодни условия с германците?

Очите под гъстите вежди на морския аташе бяха придобили цвета на стомана. Гласът му прозвуча глухо:

— Как научихте всичко това, Сиди?

Издържах дръзко погледа му. Бяха ме заставили да вървя по ръба на пропаст в продължение на десет дни и бях успяла да стигна до финала, без да полетя надолу — време беше да му кажа какво бях открила в края.

— Една добра шивачка винаги довежда работата си докрай.

По време на целия разговор държах дискретно тетрадката с кройките в скута си. Корицата и беше изпокъсана, някои страници — прегънати, и цялата беше в петна и следи от мръсотия, които свидетелстваха за бурните преमेждия, през които бе минала, откакто бе напуснала стаята ми в хотела в Ещорил. Оставих я на масата и опрях длани върху нея.

— Тук са всички подробности — до последната сричка за всичко, което бе договорено в онази нощ. Агентът от СИС не ви ли спомена и за една тетрадка?

Мъжът, който отново стремително бе нахлул в живота ми, беше несъмнено опитен агент от британското разузнаване, но в тази тъмна сделка с волфрама аз току-що бях успяла да го изпреваря.

Напуснах мястото на тайната среща с различно усещане. Беше нещо, което не можех да назова, нещо ново. Вървах бавно по улиците и се опитвах да определя това чувство, без да се тревожа дали някой ме следи и дали зад следващия ъгъл няма да се сблъскам с някой стар познат. Външно по нищо не се различавах от жената, която няколко часа по-рано бе минала по същите тези тротоари в обратна посока, облечена в същия костюм, обута в същите обувки. Ако някой ме беше наблюдавал на идване и на връщане, нямаше да може да забележи в мен каквато и да е промяна, освен че вече не носех тетрадката. Аз обаче си давах ясна сметка за това, което се бе случило. Хилгарт също. Дватама знаехме, че в този следобед в края на май нещата съществено се бяха променили.

Макар че не бе особено словоохотлив, държането му показваше, че тетрадката, която му бях връчила, съдържа богата и изключително ценна информация, която трябваше да бъде внимателно анализирана от хората му в Лондон, при това незабавно. Тези сведения щяха да вдигнат тревога, да нарушат договори и да променят посоката на стотици операции. А с това и отношението на морския аташе също се бе променило. Видях как изведнъж израснах в очите му: неговият най-нестабилен агент, неопитната шивачка с обещаващ, но съмнителен потенциал, за един ден се бе превърнала в човек, способен да решава сложни въпроси с безстрашието и ефективността на професионалист. Навярно ми липсваха методичност и технически познания; дори не бях от неговите хора по произход, родина и език. Но се бях справила много по-успешно от очакваното и това ме поставяше в нова позиция в оценъчната му скала.

Чувството, което изпитвах, докато вървах по обратния път към дома в късния следобед, не беше точно радост. Нито ентузиазъм, нито вълнение. Може би думата, която най-точно съответстваше на това чувство, беше гордост. За пръв път от много време, а може би за пръв път в живота си, аз се гордеех със себе си. Гордеех се с качества и издръжливостта си, с това, че бях надхвърлила многократно

изискванията, отправени към мен. Гордеех се, че бях дала своя малък принос, за да направим от този безумен свят едно по-добро място. Гордеех се с жената, в която се бях превърнала.

Вярно бе, че Хилгарт ме бе подтикнал към това и ме бе поставил на ръба на главозамайваща бездна. Вярно бе и това, че Маркъс ми спаси живота, като ме измъкна в движение от влака, и че без навременната му помощ може би нямаше да съм жива, за да си го спомням. Да, всичко това беше вярно. Но не по-малко вярно бе това, че аз самата бях допринесла със смелостта и упоритостта си мисията да завърши успешно. Всичките ми страхове, всичките ми безсънни нощи и рискове бяха послужили за нещо: не само бях събрала ценна информация за мръсното изкуство на войната, но и доказах — на себе си и на хората около мен — какво съм способна да постигна.

И тогава, когато осъзнах значимостта си, разбрах, че е време да престана да вървя слепешката по пътища, които други предназначаваха за мен. На Хилгарт му хрумна да ме изпрати в Лисабон, Мануел да Силва реши да ме убие, Маркъс Логан избра да ме спаси. Минавах от ръка на ръка като обикновена марионетка: за добро или за зло, за да ме издигнат до върха или да ме тласнат в пропастта, но така или иначе всички те бяха решавали вместо мен и ме бяха движили като пешка по шахматна дъска. Никой не бе говорил открито с мен, нито ми бе разкрил намеренията си. Беше време да поискам обяснения; сама да направлявам живота си, да избира свой път и да реша как и с кого искам да го извървя. Щеше да има заблуди, трудности и грешки; по пътя щях да се натъквам на препятствия, строшени стъкла, кални локви. Беше настъпил обаче часът да престана да живея така, без да познавам предварително терена, по които стъпвам, и рисковете, които ще трябва да поемам всяка сутрин; с една дума, без да определям сама посоката на живота си.

Всеки от тези трима мъже — Маркъс Логан, Мануел да Силва и Алън Хилгарт — посвоему и вероятно без да го съзнава, ми бе помогнал да израсна само за няколко дни. А може би бях пораснала бавно и незабележимо, без да осъзнавам новия си ръст. Вероятно никога повече нямаше да видя Да Силва; бях сигурна обаче, че Хилгарт и Маркъс дълго време щяха да са близо до мен. И особено единият от тях, с когото копнеех да запазя близостта от ранните часове на утрото — близостта на чувства и тела, — споменът за която все още

ме караше да тръпна. Преди това обаче трябваше да определя границите. Ясно. Недвусмислено. Все едно че прокарвам бразда или чертая с тебешир по земята.

Когато се прибрах, намерих плик, който някой беше пъхнал под вратата. Беше със знака на хотел „Палас“; в него имаше написана на ръка картичка.

„Заминавам за Лисабон. Връщам се вдругиден. Чакай ме.“

Разбира се, че щях да го чакам. Уредих мястото в рамките на два часа.

Същата вечер отново наруших правилата без ни най-малко угризение. По време на срещата ми с Хилгарт, след като приключих подробния тричасов доклад за случилото се във вилата, аз го попитах дали са настъпили някакви промени в списъците, за които ми бе споменал след случката на хиподрума.

— Засега са същите, доколкото знаем, няма нищо ново.

Това означаваше, че баща ми продължава да е в списъка на приятелите на англичаните, а аз — на германците. Наистина жалко, защото бе настъпил моментът пътищата ни отново да се пресекат.

Пристигнах без предупреждение. Призраците от миналото се разбушуваха яростно, когато ме видяха да влизам във входа, припомняйки ми деня, в който с майка ми изкачихме със свито сърце същите тези стълби. За щастие бързо се разпръснаха и отнесоха със себе си горчивите спомени, които не желяех да възкресявам.

Отвори ми прислужница, която по нищо не приличаше на Серванда.

— Трябва веднага да видя господин Алварадо. Спешно е. Вкъщи ли си е?

Тя кимна, объркана от моята припряност.

— В библиотеката?

— Да, но...

Преди да довърши фразата, аз вече бях влязла.

— Няма нужда да му съобщавате, благодаря.

Зарадва се, като ме видя, при това много повече, отколкото предполагах. Преди да замина за Португалия, му бях пратила кратка бележка, в която го уведомявах за пътуването, но нещо в нея явно го бе смутило. Навярно си бе помислил, че това пътуване е твърде ненадейно. Твърде сходно с интригуващата сцена с припадъка на хиподрума. Успокои се, като ме видя.

Библиотеката беше същата, каквато я помнех. Може би с повече книги и документи: вестници, писма, купчини списания. Всичко останало беше така, както по време на срещата с мен и майка ми — първия и последен път, когато тримата бяхме заедно. В онзи далечен есенен следобед бях наивна девойка, неспокойна и уплашена, стеснителна и потисната от непознатото. Почти шест години по-късно самочувствието ми беше друго. Бях го постигнала с цената на изпитания, с труд, грешки и упоритост, но то бе станало част от кожата ми, както остават старите белези от рани, и нищо не можеше да ми го отнеме. Каквито и ветрове да вееха, колкото и трудно да се окажеше бъдещето, знаех, че ще имам сили да ги посрещна смело и да им устоя.

— Искам да те помоля за една услуга, Гонсало.

— Каквато поискаш.

— Среща за петима души. Малко частно празненство. Тук, в дома ти, във вторник вечерта. Ти, аз и още трима гости. Трябва да поканиш лично двама от тях, без да ги уведомяваш, че аз имам пръст в това. Няма да ти е трудно, защото вече се познавате.

— А третият?

— За третия ще се погрижа аз.

Съгласи се, без да задава въпроси и без да се колебае. Въпреки странното поведение, неочакваните изчезвания и фалшивата ми самоличност, той сякаш сляпо вярваше в мен.

— Час? — попита само той.

— Аз ще дойда следобед. А гостът, когото още не познаваш, ще пристигне в шест. Трябва да говоря с него, преди да се появят останалите. Може ли да разговарям с него тук, в библиотеката?

— На твое разположение е.

— Чудесно. Моля те, покани другите двама в осем. И още нещо: имаш ли нещо против да научат, че съм твоя дъщеря? Ще си остане между нас петимата.

Отговори след няколко секунди, през които ми се стори, че долавям непознат блясък в очите му:

— За мен ще бъде чест. Гордея се с теб.

Поговорихме още малко за Лисабон и Мадрид; за това, за онова, като винаги подхващяхме безопасни теми. Когато си тръгвах, обичайната му дискретност го подведе.

— Знам, че нямам право да се бъркам в живота ти след толкова време, Сира, но...

Обърках се и го прегърнах.

— Благодаря за всичко. Във вторник ще научиш.

Маркърс дойде в уговорения час. Бях му оставила съобщение в хотела и както предположих, то бе стигнало до него. Нямах представа кой живее на този адрес — знаеше само, че аз ще го чакам там. И наистина бях там, облечена в рокля от червен копринен креп, ослепителна от главата до петите. Идеално гримирана, с открита шия и коса, прибрана във висок кок. Чаках.

Пристигна, в безупречен смокинг и колосана риза, скриващи тялото му, закалено в хиляди незначителни и опасни авантюри. Поне така беше до момента. Веднага щом чух звънеца, сама отидох да му отворя. Поздравихме се, сдържайки с мъка нежността и копнежа да се докоснем. Най-сетне бяхме близо един до друг, почти интимно близо, след последното му внезапно заминаване.

— Искам да те запозная с един човек.

Хванах го под ръка и го заведох в салона.

— Маркърс, това е Гонсало Алварадо. Поканих те в дома му, защото искам да знаеш кой е той. Искам той също да знае кой си ти. Да бъде наясно кои сме двамата с теб.

Поздравиха се любезно, Гонсало ни поднесе питиета и няколко минути тримата разговаряхме за банални неща, докато в един момент прислужницата извести домакина, че го търсят по телефона.

Останахме сами. На пръв поглед бяхме идеалната двойка. Но ако някой можеше да чуе дрезгавия шепот на Маркърс до ухото ми, произнесен почти без да си отваря устата, навярно щеше да долови нещо друго.

— Може ли да поговорим насаме за минутка?

— Разбира се. Ела с мен.

Заведох го в библиотеката. Величественият портрет на доня Карлота все така властваше от стената зад писалището с тиарата си от брилянти, която за кратко беше моя, преди да изчезне без следа.

— Кой е мъжът, с когото ме запозна? Защо искаш да знае за мен? Какъв капан е това, Сира? — попита той раздражено, когато се уединихме.

— Капан, който заложих специално за теб — казах аз, като седнах в едно кресло. Кръстосах крака и поставих дясната си ръка върху облегалката. Самоуверена и владееща положението, сякаш цял живот бях устройвала засади като тази. — Искам да знам дали ще останеш в живота ми, или е по-добре да не се виждаме повече.

Думите изобщо не му се сториха забавни.

— Това е безсмислено, смятам, че е по-добре да си вървя...

— Толкова бързо ли се предаваш? Само преди три дни беше готов да се бориш за мен. Обеща ми, че ще го направиш — каквото и да ти струва. Каза, че вече си ме изгубил веднъж и няма да позволиш това да се повтори. Толкова скоро ли изстинаха чувствата ти? Или може би си ме лъгал?

Погледна ме, без да ми отговори, като стоеше все така прав, напрегнат и студен, отчужден.

— Какво искаш от мен, Сира? — попита най-после той.

— Да ми изясниш нещо за твоето минало. В замяна на това ще узнаеш всичко, което трябва да знаеш за настоящето ми. И освен това ще получиш награда.

— Какво точно искаш да знаеш за миналото ми?

— Да ми кажеш защо дойде в Мароко. А ти не искаш ли да знаеш каква ще е наградата ти?

Не ми отговори.

— Наградата съм аз. Ако отговорът ти ме удовлетвори, оставам с теб. Ако не е убедителен, губиш ме завинаги. Ти избираш.

Замълча отново. После бавно се приближи до мен.

— Какво значение има за теб защо съм дошъл в Мароко?

— Веднъж, преди години, се влюбих в мъж, който не разкри истинското си лице, и ми струваше огромно усилие да излекувам раните, които ми нанесе. Не искам с теб да се случи същото. Не искам повече тайни и лъжи. Не искам повече мъжете да разполагат с мен, както решат, да заминават и да се връщат без предупреждение, пък било то и за да ми спасят живота. Затова трябва да видя всичките ти карти, Маркърс. Вече обърнах някои от тях: знам за кого работиш; знам, че не се занимаваш с бизнес; знам, че преди също не си се занимавал с журналистика. Но трябва да запълня други празноти в историята ти.

Най-сетне приседна на страничната облегалка на дивана. Опря единия крак на земята и прехвърли другия върху него. С изправен

гръб, все още с чаша в ръка, с намръщено изражение.

— Добре — каза той след няколко секунди. — Готов съм да говоря. При условие че ти също ще бъдеш откровена с мен. Напълно.

— След това, обещавам.

— Сега ми кажи какво знаеш вече за мен.

— Че работиш за британското разузнаване. СИС, МИ-6, или както предпочиташ да го наричаш.

На лицето му не се появи учудено изражение: вероятно го бяха тренирали добре, умееше да прикрива чувствата си. За разлика от мен. Мен не ме бяха обучавали, не ми бяха осигурили никаква защита — просто ме хвърлиха, невъоръжена и беззащитна, в един свят на изгладнели вълци. Аз обаче се учех. Сама, с опити и грешки: препъвах се и падах, после се изправях и тръгвах отново. С всяка измината крачка стъпвах все по-твърдо. Главата ми бе вдигната високо и погледът ми бе вперен напред.

— Не знам как си получила тази информация — отвърна той. — Във всеки случай, няма значение — предполагам, че източниците ти са достоверни, и е безсмислено да отричам очевидното.

— Липсват обаче още някои неща.

— Откъде искаш да започна?

— Например от момента, в който се запознахме. От истинските причини, които те доведоха в Мароко.

— Добре. Основната причина беше, че в Лондон знаехме твърде малко за случващото се в протектората, а от различни източници бяхме научили, че германците започват да проникват там свободно със съгласието на испанските власти. Разузнаването ни нямаше почти никаква информация за висшия комисар Бейгбедер: не знаехме нищо за живота му, за плановете му за бъдещето и перспективите пред протектората, и най-вече не познавахме отношението му към германците, които действаха свободно на територията, която той управляваше.

— И какво откри?

— Както и предполагаме, германците се чувстваха като у дома си и действаха свободно, понякога със съгласието му, понякога — не. Самата ти ми помогна да получа тази информация.

Отминах с мълчание уточнението.

— А относно Бейгбедер? — попитах аз.

— Научих същото, което и ги знаеш. Че е много интелигентен и различен.

— А защо те изпратиха в Мароко, след като беше в такова ужасно състояние?

— Имахме информация за Розалинда Фокс, наша сънародничка, която поддържаше любовна връзка с висшия комисар истинско съкровище за нас, най-добрата възможност. Беше рисковано да се свържем директно с нея: тя беше изключително ценна и не можехме да си позволим да я изгубим в някоя зле подготвена операция. Трябваше да изчакаме подходящия момент. И когато узнахме, че търси човек, който да изведе от страната майката на нейна приятелка, машината се задейства. Решиха, че аз съм най-подходящият агент за тази мисия, защото в Мадрид бях поддържал връзка с човек, който извеждаше хора от страната към Средиземно море. Самият аз бях информирал подробно Лондон за дейността на Ланс, затова прецениха, че това е идеалното алиби, с което да се появя в Тетуан и да се сближа с Бейгбедер под претекста, че правя услуга на любовницата му. Съществуваше само един малък проблем: по същото време аз лежах полумъртъв в Кралската лондонска болница с изпотрошено тяло, в полусъзнание и натъпкан с морфин.

— Ти обаче рискува, измами всички нас и постигна целта си...

— Много повече от предвиденото — каза той. На устните му се появи лека усмивка, първата, откакто се бяхме уединили в библиотеката. Сърцето ми се разтуптя: най-после онзи Маркърс, за когото толкова копнеех, когото исках да задържа до себе си, се беше завърнал. — Бяха прекрасни дни — продължи той. — След като бях живял повече от година в разтърсваната от война Испания, Мароко беше най-хубавото, което можеше да ми се случи. Възстанових се и изпълних задачите си повече от успешно. И се запознах с теб. Какво повече можех да искам?

— Как го правеше?

— Всяка нощ предавах от стаята си в хотел „Национал“. Носех малък радиопредавател, скрит в дъното на куфара. И всеки ден пишех кодиран отчет за всичко, което виждах, чувах и вършех. После, когато беше възможно, го предавах на свързката в Танжер, продавач в „Саконе и Спийд“.

— Никой ли не те заподозря?

— Напротив. Знаеш много добре, че Бейгбедер не беше никак глупав. Претърсиха стаята ми няколко пъти, но вероятно бяха пратили неопитен човек: така и не откриха нищо. Германците също ме подозираха, макар че и те не се добраха до никаква информация. Аз, от своя страна, внимавах много да не направя погрешна стъпка. Общувах само с хора от официалните кръгове и се въздържах да навлизам в опасни води. Напротив, държах се безупречно, виждаха ме с подходящите хора и винаги на открито. Привидно всичко беше прозрачно. Още въпроси?

Изглеждаше много по-отпуснат, по-близък. Отново приличаше на предишния Маркърс.

— Защо си тръгна така внезапно? Не ме предупреди, появи се една сутрин в дома ми, съобщи ми, че майка ми е на път, и повече не те видях.

— Заповядаха ми да напусна протектората незабавно. Постоянно пристигаха нови германци, получи се сведение, че някой ме подозира. Въпреки това, успях да забавя отпътуването си с няколко дни, с риск да бъде разкрит.

— Защо?

— Не исках да си тръгна, преди да се уверя, че евакуирането на майка ти е преминало успешно. Бях ти го обещал. И щях да бъда безкрайно щастлив, ако можех да остана с теб, но уви, моят свят беше друг. Трябваше да замина. Освен това моментът не беше подходящ и за теб. Все още не бе превъзмогнала една измяна и не беше готова да се довериш изцяло на друг мъж, още по-малко на човек, който неизбежно трябваше да те напусне, без да бъде ясен и откровен докрай. Това е всичко, скъпа моя Сира. Край. Тази история ли искаше да чуеш? Устройва ли те тази версия?

— Устройва ме — казах аз, като станах и тръгнах към него.

— Е, спечелих ли си наградата?

Не отвърнах нищо. Просто се приближих до него и доближих устни към ухото му. Забелязах как се напрегна, когато ме почувства близо до себе си.

— Да, спечели наградата си. Но може би съм един отровен подарък.

— Може би. За да го установя обаче, трябва да чуя твоя разказ. Оставих в Тетуан една млада, нежна и наивна шивачка, а в Лисабон

срещнах зряла жена, под ръка с ужасно неподходящ тип. Искам да знам какво се е случило междувременно.

— Веднага ще узнаеш. И за да не остане никакво съмнение, ще го чуеш от друг човек, когото мисля, че вече познаваш. Ела с мен.

Тръгнахме прегърнати по коридора към салона. Отдалече чух силния глас на баща си и отново си спомних деня, в който се запознах с него. Колко превратности се бяха случили в живота ми оттогава. Колко пъти бях потъвала до дъното и бях оставала без дъх, колко пъти бях изплувала отново... Това обаче беше минало; време бе да престанем да се обръщаме назад. Сега трябваше да се съсредоточим единствено в настоящето. Да се изправим лице в лице с него, за да очертаем посоките на бъдещето.

Предположих, че останалите двама гости вече са тук и че всичко се развива според плана. Когато влязохме, се отдръпнахме един от друг, но пръстите ни останаха сплетени. Бяха дошли и двамата. Аз се усмихнах, но не и Маркърс.

— Добър вечер, госпожо Хилгарт. Добър вечер, капитане. Радвам се да ви видя — казах аз, прекъсвайки разговора, който водеха.

В стаята надвисна гробна тишина. Тежка и напрегната, наелектризирана.

— Добър вечер, госпожице — отвърна Хилгарт след няколко секунди, които ни се сториха безкрайни. Гласът му звучеше глухо, като че ли излизаше от пещера. От една тъмна и студена пещера, в която началникът на британските тайни служби в Испания, човекът, който знаеше всичко или би трябвало да знае, вървеше пипнешком. — Добър вечер, Логан — добави след това. Жена му, този път без маската за лице от козметичния салон, беше толкова шокирана, когато ни видя заедно, че дори не успя да ни поздрави. — Мислех, че сте се върнали в Лисабон — продължи морският аташе, обръщайки се към Маркърс. Отново настъпи дълго мълчание, след което той добави: — Всъщност нямах представа, че се познавате.

Усетих, че Маркърс се готви да каже нещо, но не му позволих. Стиснах силно ръката му, която все още държах, и той ме разбра. Не го погледнах: не исках да видя дали споделя изумлението със семейство Хилгарт, не поисках да узная реакцията му, когато ги видя седнали в този чужд салон. Щяхме да говорим по-късно, когато духовете се успокоят. Вярвах, че ще имаме достатъчно време за това.

В големите светли очи на съпругата долових огромен смут. Тя ми беше дала указания за мисията в Португалия, беше напълно запозната с работата на мъжа си. Вероятно двамата трескаво стигаха до същите заключения, до които и аз бях стигнала при последната ми среща с капитана. Да Коща и Лисабон, внезапното пристигане на Маркърс в Мадрид, еднаквата информация, която двамата бяхме донесли с разлика от няколко часа. Очевидно това не бе плод на случайността. Как са могли да го пропуснат?...

— С агент Логан се познаваме от години, капитане, но отдавна не се бяхме виждали. Тъкмо се осведомявахме взаимно за своята дейност — поясних аз. — Вече имам известна представа за неговото положение и работата му. Вие самият ми помогнахте изключително много в тази насока. Затова си помислих, че може би ще бъдете така любезен да го информирате за моето положение и работата ми. Тъкмо и баща ми ще научи за това. О, извинете! Забравих да ви кажа: Гонсало Алварало ми е баща. Не се тревожете, ще внимаваме да не се показваме заедно на обществени места, но трябва да разберете, че ми е невъзможно да прекратя връзките си с него.

Хилгарт не отговори веднага — отново ни оглеждаше двамата изпод вежди с твърд като гранит поглед.

Представих си как се чувства Гонсало — вероятно беше шокиран като Маркърс, но никой от двамата не изрече и звук. Просто стояха и също като мен чакаха Хилгарт да възприеме и осмисли дързостта ми. Объркана, жена му намери спасение в цигарата, която извади с нервни пръсти от табакерата си. Изминаха няколко изпълнени с неловко мълчание секунди, през които се чу само неколнократното щракане на запалката. Накрая морският аташе проговори:

— Ако аз не го изясня, предполагам, че вие така или иначе ще го направите...

— Опасявам се, че няма да ми оставите друг избор — казах аз, като го дарих с най-хубавата си усмивка.

В тишината се чу как потраква ледът в чашата с уиски, която той поднесе към устните си. Съпругата му прикри объркването си, като всмукна дълбоко от своята „Крейвън Ей“.

— Предполагам, че това е цената, която трябва да платим за всичко, което ни донесохте от Лисабон — рече той накрая.

— За това и за всички бъдещи мисии, в които отново ще рискувам живота си, имате думата ми. Думата ми на шивачка, думата ми на шпионка.

Този път не получих стилин букет от рози, завързан с панделка с кодирани чертички, какъвто обикновено ми пращаше Хилгарт, когато искаше да ми предаде някое съобщение. Не бяха и екзотични цветя, каквито получих от Мануел да Силва, преди да реши, че най-добре за него ще е да ме убие. Тази вечер Маркърс ми донесе само едно малко, невзрачно цвете, почти пъпка, откъсната от розов храст, поникнал като по чудо до някоя ограда през настъпилата след суровата зима пролет. Малко, крехко цвете. Непретенциозно, но изпълнено с достойнство в простотата си.

Не го очаквах и едновременно с това го очаквах. Беше си тръгнал от дома на баща ми заедно с Хилгарт няколко часа по-рано — морският аташе го покани да го придружи, вероятно искаше да разговаря с него в мое отсъствие. Върнах се сама, без да знам кога ще се появи отново. Ако изобщо се появи.

— За теб е — каза той вместо поздрав.

Взех малката роза и го поканих да влезе. Възелът на вратовръзката му беше разхлабен, сякаш нарочно бе решил да се отпусне. Отправи се бавно към средата на салона. Като че ли с всяка крачка добавяше нова мисъл и преценяваше думите, които трябваше да изрече. Най-после се обърна и изчака да се приближа до него.

— Знаеш какво ни очаква, нали?

Знаех. Разбира се, че знаех. Движехме се в бурни води, в джунгла от лъжи, из които дебнеха невидими механизми със зловещи остриета. Тайна любов във време на омраза, недоимък и предателства — ето това ни предстоеше.

— Да, знам какво ни очаква.

— Няма да ни е лесно — добави той.

— Вече нищо не е лесно — прибавих аз.

— Може би ще е опасно.

— Може би.

Щяхме да заобикаляме клопки, да избягваме опасности. Без планове, извън времето, сред сенките — така трябваше да живеем.

Сливайки в едно желания и дързост. С твърдост, смелост и със силата, която ни вдъхваше мисълта, че сме заедно в една обща кауза.

Погледнахме се втренчено и аз си спомних африканската земя, където започна всичко. Неговият свят и моят свят — толкова отдалечени преди, толкова близки сега — накрая се бяха срещнали. Тогава той ме прегърна и в топлата и нежна близост аз изпитах твърдата увереност, че и в тази мисия няма да се провалим.

ЕПИЛОГ

Това е моята история или поне такава си я спомням, покрита може би от патината, оставена от десетилетията и носталгията. Да, такава беше моята история. Работих за британското разузнаване и в продължение на четири години събирах и предавах стриктно и точно информация за германците на Иберийския полуостров. Никой не ме е обучавал на военна тактика, топография или боравене с експлозиви. Просто дрехите, които шиех, стояха прекрасно и славата на ателието ми ме предпази от всякакво подозрение. Работих в него до четирийсет и пета и се превърнах във виртуоз на двойната игра.

Информация за събитията в Испания след Втората световна война и за съдбата на много от хората, които преминаха през страниците на моя разказ, посветен на онези години, можете да откриете в историческите книги, в архивите и в отделите за периодични издания в библиотеките. Въпреки това, ще я синтезирам тук, в случай че някой се интересува какво е станало с всички тях. Ще се опитам да го направя точно и ясно; в крайна сметка тъкмо това е работата ми: да сглобявам части и да съчетавам хармонично отделни детайли.

Ще започна с Бейгбедер, може би най-злощастния от всички герои на тази книга. Научих, че след като периодът на затворничеството му в Ронда приключил, той посетил няколко пъти Мадрид, дори се установил там за период от няколко месеца. През цялото време поддържал постоянен контакт с английското и американското посолство и им предложил десетки планове, някои от които били разумни, други — прекалено ексцентрични. Самият той разказал, че на два пъти се опитали да го убият, макар че в същото време доста парадоксално твърдял, че все още поддържа близки контакти с хора от властта. Старите приятели го посрещнали любезно, някои с искрена сърдечност. Не липсвали и такива, които гледали набързо да се отърват от него, без дори да го изслушат — вече нямали никаква полза от този паднал ангел.

Малко по-късно в този клюкарски двор, какъвто беше тогавашни Испания, където всичко се предаваше от уста на уста, се разнесе слухът, че скитническата му съдба най-после има някаква цел. Макар всички да мислеха, че кариерата му е погребана, през 1943 г., когато започна да става ясно, че германската победа не е сигурна, Франко — противно на всички прогнози — отново прибегна до услугите му. Не му даде официален пост, но за един ден го направи генерал и го изпрати с доста неясна мисия като пълномощен министър във Вашингтон. Месеци изминаха от момента, в който каудильото му възложи задачата, докато Бейгбедер напусне Испания. Някой ми каза, че той самият, незнайно защо, помолил хората от американското посолство да забавят възможно най-дълго получаването на визата: подозирал, че Франко иска да го пропъди завинаги от Испания.

Така и не стана ясно какво е правил Бейгбедер в Америка, но плъзнаха най-различни слухове. Според едни, генералисимусът го изпратил да възстанови връзки, да прокара мостове и да убеди американците в абсолютния неутралитет на Испания във войната, сякаш той самият никога не бе държал снимката на фюрера на видно място върху писалището си. Други, също така достоверни слухове твърдяха обаче, че работата му е била по-скоро от военно, отколкото от дипломатическо естество — обсъждал бъдещето на Северна Африка в качеството си на бивш висш комисар и виден познавач на Мароко. Някои смятаха, че бившият министър е отишъл във Вашингтон, за да договори с правителството на Съединените щати създаването на „Свободна Испания“, паралелна на „Свободна Франция“, в случай че германците нахлуят на полуострова. Чу се и версията, че веднага щом пристигнал, обявил на всеослушание, че е прекъснал връзките си с Испания на Франко и търси поддръжка за монархическата кауза. Имаше и цинични предположения, че целта на това пътуване е да задоволи личното си желание да се впусне в разгулен и греховен живот, изпълнен с разюздана порочност. Каквото и да е било естеството на мисията, факт е, че каудильото не остана доволен от начина, по който бе изпълнена: години по-късно заяви публично, че Бейгбедер е един нещастен дегенерат, готов да проси пари от всеки, когото успее да докопа.

С една дума, никога не стана ясно с какво точно се е занимавал във Вашингтон; единственото сигурно нещо е, че остана там до края

на Втората световна война.

На път за Съединените щати минал през Лисабон, каза ми покъсно Розалинда. Не се били виждали от две години и половина. Прекарвали заедно една седмица, в която той я увещавал да замине с него за Америка. Не успял, а аз така и не разбрах причината. Тя оправда отказа си с аргумента, че не били женени, а това според нея щяло да навреди на авторитета на Хуан Луис сред дипломатическия елит в Америка. Не й повярвах, а предполагам, че и той не е приел това обяснение: щом бе успял да запази авторитета си и покорна Испания от времето след победата, защо да не може да го постигне и от другата страна на Атлантика? Но тя никога не разясни истинската причина за това решение.

След като се завърна в Испания през 1945 г., Бейгбедер стана активен член на обединение на генерали, които години наред крояха планове как да свалят Франко: Аранда, Кинделан, Давила, Оргас, Варела. Имаше контакти с дон Хуан де Бурбон и участва в много заговори, до един неуспешни, а някои дори жалки като ръководения от генерал Аранда. Според плана съзаклятниците трябвало да поискат убежище в американското посолство и да сформират там монархическо правителство в изгнание. Някои от съмишлениците на Бейгбедер дори го нарекоха предател, обвиниха го, че е отишъл в „Ел Пардо“ и е издал конспирацията. Нито един от тези планове за сваляне на режима не успя и по-голямата част от участниците заплатиха за непокорството си с арести, изгнаничество и отстраняване от длъжност. След време ми казаха, че същите генерали по време на Втората световна война получавали милиони песети от английското правителство чрез финансиста Хуан Марч и Хилгарт, за да убедят каудильо да не въвлича Испания във войната на страната на Оста. Не знам дали това е вярно или не; може би някои са приели парите, а е възможно и неколцина да са ги разпределили помежду си. Бейгбедер обаче не получи нищо и умря „образцово беден“, както каза за него Дионисио Ридруехо. Чуха се слухове и за любовни авантюри, за предполагаемите му връзки с френска журналистка, с фалангистка, с американска шпионка, с писателка от Мадрид и с дъщерята на един генерал. Не беше тайна, че жените са неговата страст — поддаваше се на женското обаяние и се влюбваше с пламенността на кадет. Видях това със собствените си очи в случая с Розалинда и предполагам, че в

живота си е имал и други такива връзки. Според мен обаче е повърхностно и несправедливо да се твърди, че е бил развратник и че слабостта към жените е провалила кариерата му.

От момента, в който стъпи отново в Испания, животът му тръгна надолу. Преди да замине за Вашингтон, живееше в апартамент под наем на улица „Клаудио Коельо“. Когато се завърна, отседна в хотел „Париж“ на улица „Алкала“. После живя известно време при сестра си и накрая в един пансион, където остана до края на дните си. Влизаше и излизаше от правителството без нит едно дуро и когато умря, в гардероба му имаше само два износени костюма, три стари униформи от престоя му в Африка и една джелаба. И няколко листи, изписани със ситен почерк, които съдържаха мемоарите му. Бе останал в периода на Баранко дел Лобо^[1], дори не бе успял да стигне до началото на гражданската война.

В продължение на години чакаше съдбата да застане на негова страна. Надяваше се наивно, че отново ще го извикат за някой пост — за каквато и да е задача, с която да запълни бездейните си дни. Така и не го извикаха и в служебното му досие след завръщането му от Съединените щати фигурираше само фразата: „На заповедите на многоуважаемия министър на войната“, което на военен жаргон означаваше да стоиш със скръстени ръце. Никой повече не го потърси, а той не успя да намери сили, за да поеме в свои ръце съдбата си и блестящият му ум накрая помръкна. Мина в запаса през април 1950-а; един стар приятел мароканец — Булайкс Баеза му предложи работа, която запълни донякъде времето му през последните му години — скромен административен пост в агенция за недвижими имоти в Мадрид. Почина на шейсет и девет години през юни 1957-а; погребан е в гробището „Сан Хусто“. Документите му останаха в пансиона „Томаса“ в Мадрид. Няколко месеца по-късно един стар познат от Тетуан ги прибра, като в замяна изплати няколко хиляди песети, с които Бейгбедер бе задлъжнял. И до днес там се съхранява личният му архив, ревниво пазен от един човек, който го бе познавал и уважавал в щастливите му години в Мароко.

Сега ще разкажа накратко какво стана с Розалинда и ще свържа този разказ с моменти от живота на Бейгбедер, което може би ще допълни картината за последните години на бившия министър. В края на войната приятелката ми реши да напусне Португалия и да се

установи в Англия. Искаше синът ѝ да учи там, затова със съдружника ѝ Димитри се споразумяха да продадат „Ел Галго“. Международният еврейски комитет удостои двамата с Лотарингския кръст на Френската съпротива в знак на признателност за заслугите им към евреите бежанци. Американското списание „Тайм“ публикува статия, в която Марта Гелхорн, съпругата на Ърнест Хемингуей, описва „Ел Галго“ и мисис Фокс като двете най-интересни атракции в Лисабон. Въпреки това тя замина.

С парите, получени от продажбата, тя се установи във Великобритания. През първите месеци всичко вървеше добре, здравето ѝ се възстанови, имаше достатъчно лири, възвърна си старите приятели и дори мебелите ѝ пристигнаха от Лисабон в отлично състояние — сред тях шестнайсет дивана и три рояла. И тогава, когато всичко се успокои и животът ѝ вървеше мирно и щастливо, Питър Фокс отново ѝ напомни от Калкута, че има съпруг. И я помоли да опитат отново. И противно на всякакви очаквания, тя се съгласи.

Намери къща в Съри и се приготви за трети път в живота си да приеме ролята на съпруга. Самата тя обобщи с една дума авантюрата: невъзможна. Питър си оставаше все същият — държеше се с Розалинда така, сякаш беше шестнайсетгодишното девойче, за което някога се бе оженил, отнасяше се с прислугата грубо, беше невъзпитан, егоцентричен и антипатичен. Три месеца след събирането им тя постъпи в болница. Оперираха я и минаха седмици, докато се възстанови; тогава тя разбра едно: трябваше на всяка цена да се раздели с мъжа си. Върна се в Лондон, нае къща в Челси и отвори за кратко време клуб с живописното име „Патио“. През това време Питър остана в Съри, като отказваше да ѝ върне лисабонските мебели и да ѝ даде най-накрая развод. Веднага щом се възстанови, тя започна да се бори, за да извоюва свободата си.

Никога не прекъсна връзките си с Бейгбедер. В края на 1946-а, преди Питър да се върне в Англия, двамата прекараха няколко седмици в Мадрид. През 1950-а отново дойде за известно време. Аз не бях там, но в писмото си тя ми разказа каква огромна мъка е изпитала, когато е заварила сломения Хуан Луис. Омаловажи положението с обичайния си оптимизъм: пишеше за могъщите корпорации, които ръководел, каква известна личност бил в предприемаческите среди. Между редовете обаче прозираше, че лъже.

Същата година сякаш се появи една нова Розалинда, която беше обсебена от две неща: да се разведе с Питър и да бъде до Хуан Луис през последните години на живота му, като прекарва повече време в Мадрид. Според нея той старееше с гигантски стъпки, все повече се отчайваше, все повече отпадале духом. Енергичността му, бързият ум, възторжеността и стремителността от времето във Висшия комисариат гаснеха с часове. Обичаше да го вози с колата си, да обядват в някое планинско селце, в далечна крайпътна кръчма. Когато не можеха да пътуват, се разхождаха. Понякога се срещаха със стари негови познайници, с които бе делил казарми и кабинети. Представяше я като „моята Розалинда, най-святото в света след Дева Мария“. А тя само се засмиваше в отговор.

Трудно ѝ беше да разбере защо е унил духом. Не беше толкова възрастен — беше на шейсет и няколко по онова време, но по дух беше истински старец. Беше уморен, тъжен, разочарован. От всичко, от всички. И тогава му хрумна последната от неговите гениални идеи: да прекара последните си години, гледайки Мароко. Не в страната, а съзерцавайки я от разстояние. Не искаше да се връща там: не беше останал почти никой от познатите, които бяха до него в дните на слава. Предишната година протекторатът бе отменен и Мароко върна свободата си. Испанците си бяха отишли, а от старите му марокански приятели малцина бяха останали живи. Не поиска да се върне в Тетуан, но пожела да прекара последните си дни, съзерцавайки Мароко на хоризонта. И тогава я помоли: „Отиди на юг, Розалинда, намери някое място за нас двамата на брега на морето“.

И тя го намери. Гуадаранке. В най-южната точка на Юга. В залива на Алхесирас, срещу протока, откъдето се виждат Африка и Гибралтар. Купи къща и земя, върна се в Англия, за да уреди някои въпроси, да види сина си и да смени колата си. Възнамеряваше да се върне в Испания след две седмици, да вземе Хуан Луис и да поемат по пътя към новия си живот. На десетия ден от престоя си в Англия получи телеграма от Испания, с която ѝ съобщаваха, че е починал. Тя бе дълбоко съкрушена. За да опази жив спомена за него, реши да се настани сама в дома, който бяха мечтали да споделят. И там живя до деветдесет и три годишна възраст, без да изгуби онази своя способност да се изправя отново след всеки удар и да поема напред с решителна крачка, сякаш нищо не се е случило. Колкото и трудни да бяха

времената, никога не изгуби оптимизма, с който посрещаше всички беди и в който се приютяваше, за да вижда света винаги откъм слънчевата му страна.

Навярно се питате какво стана със Серано Сунер. Ще ви разкажа. Германците нападнаха Русия през юни четирийсет и първа и той, изпълнен с пламенна готовност да подкрепи своите добри приятели от Третия райх, излезе на балкона на централата на Фалангата на улица „Алкала“, облечен със снежнобялото си сафари като киноартист, и извика яростно: „Русия е виновна!“. После сформира кervана от злощастни доброволци, наречен Синята дивизия, украси Северната гара с нацистки знамена и изпрати хиляди испанци да рискуват живота си на страната на Оста в една война, която не беше тяхна и за която никой не бе поискал помощ.

Не оцеля като политик, за да види как Германия изгуби войната. На 3 септември 1942 г., дваисет и два месеца и седемнайсет дни след Бейгбедер и точно със същите думи, Държавният вестник обяви отстраняването му от постове, които заемаше.

Причината за сгромолясването на Сунер привидно беше един сериозен инцидент, в който бяха замесени карлисти^[2], армията и представители на Фалангата. Имаше избухнала бомба, десетки ранени и две жертви: фалангистът, който я беше хвърлил, бе екзекутиран, а Серано — отстранен поради факта, че беше председател на Политическия съвет на Фалангата. Под сурдинка обаче се разказваха други истории.

Поддържането на Серано на власт, изглежда, струваше скъпо на Франко. Наистина роднината — блестящ политик — се беше нагърбил с изграждането на гражданските структури на режима; вярно беше също, че той свърши голяма част от мръсната работа. Организира администрацията на новата държава и пресече недоволството и нападите на фалангистите срещу Франко, когато те, между другото, ценяха твърде малко. Обмисляше, организираше, разпореждаше се и действаше на всички фронтове на вътрешната и външната политика, трудеше се с такова усърдие навсякъде, че накрая омръзна и на сянката си. Военните го мразеха, народът го ненавиждаше до такава степен, че го обвиняваше за всички злини, сполетели Испания: от поскъпването на билетите за кината и театрите до сушата, която опустоши реколтата през тези години. Да, Серано беше твърде полезен на Франко, но

накрая обсеби прекалено много власт и натрупа прекалено много омраза. Присъствието му тежеше на всички, а освен това митът за германската мощ, който той толкова въодушевено поддържаше, започна да се пропуква. Затова се говореше, че каудильото се е възползвал от инцидента с развилнелите се фалангисти, за да се отърве от него, както и да го посочи като единствения виновник за подкрепата на Испания за Оста.

Такава бе неофициалната интерпретация на официалната версия. И хората повярваха. Аз обаче научих, че е имало и друга причина, която може би е изиграла по-значителна роля, отколкото политическите конфликти, недоволството на Франко и войната в Европа. Научих това, без да мърдам от дома си, чрез моите клиентки знатните испанки, чийто брой в пробните на ателието нарастваше. Според тях истинската причина за отстраняването на Серано беше Кармен Поло. Разказваха, че към това я подтикнало възмущението, когато научила, че на 29 август красивата и нагла маркиза Лянсол родила четвъртата си дъщеря. За разлика от предишните отрочета, бащата на това момиченце с котешки очи не бил съпругът ѝ, а нейният любовник Рамон Серано Сунер. Скандалът бил неимоверно унизителен не само за съпругата на Серано — Сита Поло, сестрата на доня Кармен, но и за семейство Франко Поло, и надхвърлил всичко, което съпругата на каудильото била готова да понесе. Така че тя настъпила мъжа си по болното място, като го убедила да отстрани Сунер. Уволнението било неминуемо. След три дни Франко му съобщил новината насаме, а на следващия я оповести публично. Розалинда би казала, че оттогава Серано е *totally out*^[3]. Канделария Контрабандистката щеше да го изрази по-решително: изритан на улицата.

Разнесе се слух, че скоро щял да бъде изпратен като посланик в Рим, че може би след време отново щял да се върне във властта. Това никога не се случи. Франко никога повече не прояви интерес към неговата особа. Трябва обаче да кажем в негова защита, че през дългия си живот той се държа достойно и дискретно, като упражняваше адвокатската си професия, участваше в частни предприятия, пишеше материали за вестниците и книги с леко ретуширани спомени. От позицията си на дисидент, използвайки публични трибуни, той дори си позволи да намекне на своя роднина, че е целесъобразно да проведе

дълбоки политически реформи. Никога не изгуби чувството си за превъзходство, но и не се поддаде на изкушението — както толкова други — да се обяви за демократ по рождение, когато нещата се обърнаха. С течение на времето личността му спечели известно уважение сред испанското общество. Почина дни преди да навърши сто и две години.

Трийсет години след като бе отнел с такава отмъстителност поста от Бейгбедер, Серано му отреди в мемоарите си няколко изпълнени с уважение редове. „Беше странен и особен човек, с необикновена култура, способен на безразсъдство“, пише той. Честен човек — това бе окончателното му заключение. Само че дойде твърде късно.

Германия капитулира на 8 май 1945 година. Няколко часа по-късно посолството в Мадрид и останалите служби бяха официално запечатани и предадени на Вътрешното и Външното министерство. Съюзниците обаче нямаха достъп до сградите преди подписването на Декларацията за поражението на Германия и за съвместното управление на нейната територия на 5 юни същата година. Когато британските и американските служители най-после успяха да влязат в помещенията, от които нацистите бяха действали в Испания, откриха само следите от усърден грабеж: стените бяха голи, кабинетите без мебели, архивите — изгорени, а касите отворени и празни. В старанието си да не оставят и помен от онова, което е било, бяха отнесли дори лампите. И всичко това под благосклонните погледи на служителите на испанското Министерство на вътрешните работи, отговарящи за охраната. След време някои вещи бяха открити и иззети: килими, картини, старинни скулптури, порцелан и сребърни предмети. Много други обаче така и не бяха намерени. А от компрометиращите документи, които свидетелстваха за тясното сътрудничество между Испания и Германия, остана само пепелта. В замяна на това Съюзниците успяха да възстановят най-ценната плячка на нацистите в Испания: два тона злато във формата на стотици кюлчета, без щемпел и опис, които дълго време стояха, покрити с одеяла, в кабинета на началника на отдел „Икономическа политика“ на правителството. Част от влиятелните германци, чиито съпруги се перчеха с ушитите от мен тоалети на бляскави празненства и приеми, бяха депортирани, други избегнаха репатрирането, като се съгласиха да сътрудничат, а мнозина

успяха да се скрият, да избягат, да приемат испанско гражданство, да се изплъзнат като змиорки или да се преобразят мистериозно в порядъчни граждани с чисто като сняг минало. Въпреки настояването на Съюзниците и оказания върху Испания натиск да се присъедини към решенията на международната общност, режимът прояви слаб интерес да участва активно и продължи да закриля доста сътрудници, които фигурираха в черните списъци.

Мнозина мислеха, че каудильото ще падне с капитулацията на Германия. Други вярваха наивно, че скоро монархията ще бъде възстановена или че ще бъде установен един по-либерален режим. Нищо подобно. Франко поизчисти фасадата на правителството, като смени някои министри, отстрани неколцина във Фалангата, укрепи съюза си с Ватикана и продължи напред. А новите господари на света — демократичните държави, които с толкова героизъм и усилия бяха разгромили нацизма и фашизма — го оставиха на спокойствие. Европа, заета със собственото си възстановяване, не се интересувахе от тази размирна и опустошена страна; никой не се интересувахе от мините, пристанищата на Атлантическия океан и твърдия юмрук на нисичкия генерал, който ги управлявахе. Отказаха да ни приемат в Обединените нации, изтеглиха посланиците и разбира се, не ни дадоха нито долар от плана „Маршал“. Но и не се намесиха повече. Тяхна си работа. *Hands off*^[4], казаха Съюзниците след победата. Нямаме работа повече тук, момчета, тръгваме си. Дипломатическият персонал и тайните служби опаковаха багажа си, отърсиха мръсотията от себе си и се отправиха към дома. Години по-късно някои решиха да се върнат и да установят по-близки контакти, но това вече е друга история.

Алън Хилгарт не беше в Испания по това време. През 1944-а той беше преместен като шеф на морското разузнаване към Далекоизточния военноморски флот. Раздели се със съпругата си Мери след войната и се ожени повторно за някакво момиче, с което не успях да се запозная. Пенсионира се и оттогава живее в Ирландия, далеч от тайните операции, които бе ръководил в продължение на години.

Колкото до грандиозната имперска мечта, върху която се градеше Нова Испания, от нея остана само вечният протекторат. С настъпването на мира испанските войски бяха принудени да напуснат Танжер, който бяха окупирали самоволно преди пет години като прелюдия към един пищен колониален рай, който така и не настъпи.

Висшите комисари се смениха, Тетуан се разрасна и мароканци и испанци продължиха да съжителстват в хармония под бащинската опека на Испания. В началото на петдесетте години обаче антиколониалните движения във френската зона се засилиха. Въоръжените сблъсъци станаха толкова ожесточени, че Франция бе принудена да започне преговори за отмяна на протектората. На 2 март 1956 г. Франция предостави на Мароко независимост. Испания реши, че това няма да се случи с нея. В испанската зона никога не бе имало напрежение: испанците бяха подкрепили Мохамед V, бяха се опълчили на французите и бяха подслонили националистите. Каква наивност. След като се освободиха от французите, мароканците веднага поискаха независимостта на испанската зона. На 7 април 1956 г. протекторатът бързо бе отменен поради нарастващото напрежение. И докато властта минаваше в ръцете на мароканците и те възвръщаха земята си, за хиляди испанци започна драмата на репатрирането. Цели семейства чиновници и военни, специалисти, служители и собственици на магазини опразниха домовете си и се отправиха към Испания, която мнозина от тях почти не познаваха. Зад тях останаха улиците, на които бяха живели, домовете, попили техните миризми, скъпите им покойници. Прекосиха протока с опакована покъщнина и съкрушена душа, а после, измъчвани от неизвестността за това, което ги очаква в новия им живот, се пръснаха из полуострова с носталгията по Африка, която никога нямаше да ги напусне.

Такава беше съдбата на хората, свързани с историята на тези смутни времена. Техните прежеждия, техните възходи и падения са реални факти, които някога занимаваха вестниците, вечеринките и компаниите, а днес се съхраняват в библиотеките и в спомените на старите хора. Малко по-неясна е историята на хората, които бяха до тях през тези години.

За родителите ми биха могли да се напишат различни развръзки на този разказ. В една от тях Гонсало Алварадо е отишъл в Тетуан, за да потърси Долорес, и ѝ е предложил да се върне с него в Мадрид, където са наваксали изгубеното време и повече не са се разделили. В един съвсем друг финал баща ми е останал в столицата, а майка ми се е запознала в Тетуан с един военен — улегнал вдовец, който се е влюбил в нея като ученик, пишел ѝ е нежни писма, канел я е да хапнат пасти в „Ла Кампана“ и да се разхождат в парка при залез-слънце.

Благодарение на търпението и упоритостта си, той е успял да я склони да се омъжи за него в едно юнско утро със скромна церемония в тесен кръг в присъствието на децата им.

Би могло да се разкаже нещо и за живота на старите ми приятели в Тетуан. Канделария би могла накрая да се настани в обширния апартамент на „Сиди Мандри“, след като майка ми е затворила ателието. В него може би е устроила най-хубавия пансион в Тетуан. Толкова добре са се развивали нещата, че накрая е купила и съседното жилище, което Феликс Аранда е напуснал, когато в една бурна нощ нервите му не издържали и най-сетне доубил майка си с три кутийки „Опталидон“, разтворени в половин бутилка анасонов ликьор. Може би тогава е полетял като волна птица: може би е избрал да се премести в Казабланка, да отвори антикварен магазин, да има безброй любовници с различен цвят на кожата и все така да се забавлява с дебене и клюки.

Колкото до Маркъс и мен, може би нашите пътища са се разделили след края на войната. Може би след неспокойна любов, преживяна в продължение на четири години, той се е върнал в родината си, а аз съм останала в Мадрид и съм се превърнала в надменна модистка, ръководеща митично ателие, достъпно само за клиентки, подбрани според настроението ми за деня. Или пък ми е писнало да работя и съм приела предложението за брак на един хирург, готов да ме издържа и да ме глези до края на дните ми. Възможно е също с Маркъс да сме избрали да изминем заедно остатъка от пътя и сме решили да се върнем в Мароко, да си купим в Танжер красива къща в Монте Виехо, да създадем семейство и да започнем истински бизнес, от който да се издържахме, а след предоставянето на независимост на Мароко да се установим в Лондон. Или някъде по крайбрежието на Средиземно море. Или в Южна Португалия. Или, ако предпочитате, може би така и не сме пускали никъде корени и в продължение на десетки години сме пътували от една страна в друга, изпълнявайки разпорежданията на британските тайни служби, предрешени като обаятелен търговски аташе и елегантната му съпруга испанка.

Съдбите ни биха могли да бъдат такива или съвсем други, защото това, което е станало с нас, никъде не е отразено. Може би дори не сме съществували. Или сме съществували, но битието ни е

било незабележимо. В края на краищата винаги сме били на обратната страна на историята, невидими във времето, изтъкано от нишките на съдбата.

[1] Местност близо до Мелили, Мароко, където на 27 юли 1919 г. испанската армия претърпява едно от най-тежките и кървави поражения в колониалните войни и Северна Африка. — Б.пр. ↑

[2] Представители на клерикално-абсолютисткото течение в Испания (наречени на името на дон Карлос Мария Исидор де Бурбон, граф Молина, претендент за испанския престол под името Карл V). — Б.р. ↑

[3] Напълно извън властта (англ.). — Б.пр. ↑

[4] A hands-off policy (англ.) — политика на ненамеса. — Б.р. ↑

Издание:

Мария Дуеняс. Нишките на съдбата

Испанска. Първо издание

ИК „Хермес“, Пловдив, 2012

Редактор: Вера Янчелова

Коректор: Недялка Георгиева

ISBN: 978-954-26-1096-0

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.